DE HISTORIA STIRPIVM COMMENTARII INSIGNES, MAXIMIS IMPENSIS ET VIGILIIS ELABORATI, ADIECTIS EARVNDEM VIVIS PLVSQVAM quingentis imaginibus, nunquam antea ad naturæ imitationem artificiosius effictis & expressis, LEONHARTO FVCHSIO medico hac nostra ætate longè clarissimo, autore.

Regiones peregrinas pleriq;, alij alias, sumptu ingenti, studio indefesso, nec sine discrimine uitæ nonnunquam, adierunt, ut simplicium materiæ cognoscendæ facultatem compararent sibi: eam tibi materiam uniuersam summo & impensarum & temporis compendio, procul discrimine omni, tanquam in uiuo iucundissimoq; uiridario, magna cum uoluptate, hinc cognoscere licebit.

Accessit ijs succincta admodum uocum difficilium & obscurarum passim in hoc opere occurrentium explicatio.

Vnà cum quadruplici Indice, quorum primus quidem stirpium nomenclaturas græcas, alter latinas, tertius officinis seplasiariorum & herbarijs usitatas, quartus germanicas continebit.

PALMA ISING.

Ego plantaui Appollo rigauit sed Deus dedit incrementum

Cautum præterea est inuictissimi CAROLI Imperatoris decreto, ne quis alius impunè usquam locorum hos de stirpium historia commentarios excudat, iuxta tenorem priuilegij antè à nobis euulgati.

BASILEAE, IN OFFICINA ISINGRINIANA, ANNO CHRISTI M. D. XLII.

LEONHARTVS FVCHSIVS
ÆTATIS SVÆ ANNO XLI.

ILLVSTRISSIMO ET CHRISTIANISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, DOMINO IOACHIMO, SACRI ROMANI IMPERII ELECTORI, MARCHIONI BRANDENBVRgensi, Stetinæ, Pomeraniæ, Cassuborum, Sclauorumq; Duci, Burggrauio Norimbergensi, necnon Rugiæ Principi, Domino suo longè clementissimo, LEONHARTVS Fuchsius medicus S. P. D.

QVANQVAM *uniuersa medicina nullis non seculis gloriosa & diuina sit habita, Illustrissime ac generosissime* PRINCEPS, *tamen in hoc eius summo splendore semper plus laudis, admirationis ac ponderis, ea illius pars quæ naturas stirpiũ uestigat rimaturq;, obtinuit: idq; partim quod uetustate, cuius maxima semper apud omnes autoritas & ueneratio fuit, esset antiquissima: partim etiam quod iucunda, utilis & necessaria eius esset cognitio.*

Herbariã medicinam multũ admirationis & laudis semper obtinuisse.

Nam cum reliquæ propémodum omnes artes, simulatque à Deo opt. max. creatus est homo, inuentæ sint, ac subinde multorum industria auctæ, solæ herbæ post condita statim elementa, nulloq; adhuc existente homine, unà cum diuinis suis uiribus, ita iubente Deo, è terræ latebris eruperũt. Vt hoc nomine nullius rei aut artis inuentio uerius quàm medicinæ et stirpium, Deo assignetur.

Stirpium origo diuina.

Quod si tamen quispiam ijs quæ asseruimus impudenter reclamare audeat, huic quidem Mosen, omnium qui scripserunt uetustissimum testem, utpote ante quem nullum alium inuenies scriptorem, neq; apud Chaldæos, neq; Aegyptios, neq; Phœnices, neque Græcos, quæ tamen sunt uetustiores nationes, opponemus, qui palàm quod nos, in Genesi sua affirmat. Neq; est cur insolenter & contumeliose quis illius testimoniũ repudiet aut aspernetur, ut quem nõ nostri modò, sed & profani quiq; nunquam non admirati sunt, summisq; extulerunt laudibus: quem etiam uenerandum ueridicumq; ipsa uetustas facit.

Moses scriptor omniũ antiquissimus.

Siquidem hæc ipsa, Cicerone teste, proximè ad deos accedit: quapropter quo propius abest ab ortu, et diuina progenie, hoc melius ea quæ uera sunt retinet. Proinde haud temerè quotquot unquam extiterunt homines, adhiberi fidem uenerandæ uetustati constanter asseruerunt.

Vetustatis autoritas.

Cæterum non solum Moses, sed etiam quotquot eum sequuti sunt poëtæ & historici, Aegyptia exculti disciplina, herbarum originem & inuentionem dijs tribuerunt. Græcorum nanque antiquissimi poëtæ Homerus & Hesiodus (neque enim quicquam Græci habent quod ante illos citent) apertè stirpium diuinam esse originem testantur.

Homerus & Hesiodus Græcorũ scriptores antiquissimi.

Hic quidem dum homines ignorare tradit, quantũ in Malua & Asphodelo reconditum sit. Nam ijs uerbis subobscurè admodum herbarum uires in intimis earundem medullis reconditas esse, hominibusq; ignotas, nec nisi dijs ipsis, qui illarũ sunt inuentores, perspectas innuit. Ille uerò, dum Moly herbæ laudatissimæ, & contra Circes ueneficia mirè efficacis, inuentionem Mercurio deorum apparitori acceptam refert, hominibusq; inuentu difficilem, dijs uerò nõ item, esse scribit. Quinetiam in suis Theriacis Nicander Panaces, quod ipso statim nomine morborũ omniũ remedia pollicetur, à dijs ipsis inuentũ esse, huicq; adeò Chironium, Asclepium & Herculeum appellatum, memoriæ prodidit. Quod græci poëtæ particulatim atq; de singulis ferè generibus asseruerunt, hoc inter Latinos Ouidius, quem unum pro multis nunc produxisse testem satis sit, in uniuersum de omnibus, dum ita loquentem de seipso Apollinem fingit, affirmare uoluit, dicens:

Inuentum medicina meum est, opifexq; per orbem
Dicor, & herbarum subiecta potentia nobis.

Quare nunc omnibus perspicuum esse arbitror, si antiquitatem diuinamq; originem spectemus, herbaria medicina nihil usquam esse laudabilius, splendidius, honorificentius. Quod

Herbariæ medicinæ utilitas.

si uerò utilitatis magnitudinem, quam hæc ipsa hominibus affert, animo expendas, quid ea præstantius sit non uideo. Nam nulla alia re magis bonam corporis ualetudinem conseruamus, tuemur, sustentamus, quàm stirpium omnis generis subsidio. Valetudine autem bona nihil neq; melius, neq; præstantius, neq; optabilius existit, utpote sine qua nec potẽtia, nec diuitiæ, nec ullæ aliæ res suaues, & usui esse possunt: ut præclarè ab Hippoc. nostro dictũ sit, οὐδὲν ὄφελός ἐστιν οὔτε χρημάτων, οὔτε σώματος, οὔτε τῶν ἄλλων οὐδενὸς, ἄτερ τῆς ὑγιείης. Neque præsentem tantum ualetudinem herbarum beneficio tuemur, sed & labefactatam & conuulsam ijs ipsis corrigimus, emendamus ac restituimus. Vt enim apes ex illarum floribus materiam colligunt unde mel conflant, ita nos ex immensa earundem uarietate aduersus morbos remedia decerpimus. Porrò cum innumeri ferè sint morbi qui nobis à fronte, tergo, lateribus insidias tendunt, summè necessariam quoque esse exquisitam stirpium notitiam nemini obscurum fore, sed constare inter omnes puto. Neq; enim sine diuinis illarum uiribus ut à nobis propulsemus morbos licebit. Quantum uerò iucunditatis ac delectationis habeat stirpium cognitio, non est cur pluribus exponam, cum nemo sit qui nesciat nihil esse in hac uita iucundius, delectabiliusq;, quàm syluas, montes, campos, uarijs ijsq; elegantissimis flosculis ac herbis redimitos & ornatos peragrare, intentisq; oculis intueri. Voluptatem uerò ac iucunditatem illam non parum auget, si earundem facultatum ac uirium accedat notitia. Neque enim minor in cognoscendo, quàm aspiciendo suauitas & delectatio. Quare cum ueteres illi diuinam esse stirpium originem, easq; in tanta uitæ humanæ fragilitate non modò usum & fructum immensum habere, sed & summè necessarias esse animaduerterent, non solum de hac parte medicinæ honorifice sentire cœperunt, uerumetiam nihil in ipsa natura quod suspicerent dignius, aut quod inuestigarent & perscrutarentur pulchrius, aut quod cognoscerent iucundius esse duxerunt. Proinde se totos & animo & corpore in earundem inquisitionem atque indagationem contulerunt. Et hoc studio uestigandarum stirpium non plebeij tantum & abiectæ sortis homines tenebantur, sed & ex omni genere hominum potentia, diuitijs, prudentia & doctrina præstantes. Quanto enim illi generis nobilitate clariores, prudentiaq; & doctrina præstantiores fuerunt, atq; adeò de hac parte medicinæ incorruptius iudicare potuerunt, tanto magis ad sectandum hoc studium animi illorum sunt excitati ac inflammati. Hinc est quod plerique Reges, potentia & prudentia excellentes, neglecto interim regij fastigij honore, cum toto regiæ dignitatis satellitio, per uastas multarum regionum solitudines ire, inuia montium iuga peragrare, lacus inaccessos lustrare, abditas terræ fibras scrutari, hiantes uallium sequi specus, minime grauati sunt. Quod ut facerent, non tam eos immensa iucunditas & uoluptas, quibus tum fruebantur quum uaria loca uarijs floribus ac herbis ornata obibant, inuitauit, quàm ut de humano genere, adeoq; tota posteritate optimè mererentur, & immortale nomen adipiscerentur, ardor quidam impulit. Quare de illis quas quisque inuenit sibi asserendis non minus acriter & strenuè, quàm de imperio, aut uita ipsa, qua nihil charius, dimicarunt: id quod uerum esse multarum stirpium nomina testantur. Neque enim Polemonia herba alia de causa etiam Philetæria, teste Plinio, dicta est, quàm propter certamen inuentionis regum. Nónne Gentiana etiam ipsa, cui à Gentio Illyriorũ rege eius inuentore nomen inditũ est, satis docet quàm ille studiosus herbarum fuerit? utpote quem etiam inter media arma earundem indagationi operam nauare, & Gentianæ rimari facultates non piguit, idq; nullo alio nomine, nisi ut hac ratione memoriam sibi perpetuam ac nunquam intermorituram conciliaret. Porrò Lysimachum Macedonum regem non tam animi magnitudo uiriumq; gloria nobilitauit, quàm Lysimachia herba, quæ in hunc usque diem nomen eius retinet. Mithridates sanè, Ponti et Parthorũ rex maximus, ne uiginti quidem duarũ

Herbariæ medicinæ necessitas.

Iucunditas cognitionis stirpium.

Reges olim studio perscrutandarum stirpium mirificè occupati.

Gentius Illyriorum rex.

Lysimachus Macedonum rex.

Mythridates Ponti rex.

linguarum

linguarum peritia, uarijsq; hinc inde uictorijs nomen sibi parasse contentus fuit: sed ut clarior celebriorq; euaderet, in eam quoque curam fortiter incubuit, ut omnium simplicium medicamentorum, eorum maximè quæ letalibus aduersantur, exactam notitiam nancisceretur. Quàm uerò intentum in eam rem animum habuerit, quantumq; hinc laudis & gloriæ consequutus sit, nihil attinet dicere, quod idipsum abundè satis medicamentum hoc quod in hodiernum usque diem nomen eius retinet, ac Mithridaticum appellatur, quodq; adhuc hodie ad arcenda uenena à medicis usurpatur, declaret. Et quidem Scordium herba, quæ non alia de causa, Crateia herbario autore, nominata Mithridatia est, quàm studiosus ille fuerit stirpium satis etiam monstrat. Prædictis iam regibus nobis adijciendus uenit omnium quotquot fuerunt unquam regum sapientissimus opulentissimusq; Solomon, ad cuius immensas laudes, quas illi sacra Bibliorum historia defert, hoc ueluti maximum, & quod reliqua omnia superare uidetur, accedit, quod de singulis stirpibus sapientissimè disserere potuerit. Præterea primus Pergami rex Attalus, ut testis est grauissimus autor Galenus, omnis generis medicamentorum studiosissimus fuit, ita ut multas ac uarias compositiones, quæ adhuc extant, & nominis eius inscriptionem retinent, construxerit. Euax etiam Arabum rex tanto studio inquirendarum stirpium flagrasse dicitur, ut de simplicium effectibus ad Neronem scripserit. Iuba denique Mauritaniæ rex herbarum studio quàm regno memorabilior factus est. Quantam enim huic Euphorbium herba, quam ille à se inuentam medici sui nomine appellauit, mirisq; laudibus priuatim ei dicato uolumine celebrauit, pepererit, neminem esse puto qui ignoret. Cæterum quum sequentibus subinde annis Romanorum reges & Imperatores propter publicas, easq; uarias & maximas, occupationes, indagandis stirpibus operam nauare non possent, hoc saltem studiose & diligenter curarunt, quod idem Galenus testatur, ut uarijs in locis, maximis quidem impensis, herbarios alerent: idq; nulla alia de causa, quàm ut studium hoc cognoscendarum stirpium, hominibus non minus utile quàm necessarium, fouerent, & ab interitu conseruarent.

Solomon rex Hebræorum.

Attalus Pergami rex.

Euax Arabum rex.

Iuba Mauritaniæ rex.

Cæsares Romani suis impensis herbarios aluere

Verum relictis nunc regibus, alijsq; multis insignibus heroibus, Teucro Aiacis fratre, qui Teucrio nomen dedit: Achille, à quo Millefolia Achilleia cognominata est: Chirone Centauro, à quo Centauriū nomen accepit: Hercule, qui Hyoscyamū inuenisse traditur: quantum operæ ac studij in perquirendis omnis generis stirpibus ueteres tum Græci tum Latini poëtæ & philosophi posuerint, breuiter perstringemus. Atqui ex compluribus paucos aliquot, eosq; optimos produxisse sufficiat. Plinius quidem inter Græcos antiquissimum poëtam Orpheum (nemo enim ante hunc apud illos memoratur, siquidem ante omnes alios poëtas & philosophos floruit) de herbis aliqua, curiosius etiam, prodidisse, & post eum Musæum & Hesiodū Polium herbam miris laudibus celebrasse scribit. Præterea rerum humanarū peritissimū uatem Homerum curam cognoscendarū stirpium magni fecisse, nec à se reiecisse aut aspernatum fuisse, Nepenthe, Moly, Lotos, & Alcinoi hortus satis ostendunt. Virgilium autem, Latinorū poëtarū principem, stirpium fuisse peritissimū, tam crebræ earundem in suis uersibus mentiones palàm testantur. Quare nō raro etiā interpretibus grammaticis facessit negociū, illum miseris modis enarrantibus. Quàm uerò studiosus herbarū fuerit Ouidius, nemini nō notū est, nisi qui illius carmina introspicere dedignatus est. Philosophos autem herbariam medicinā non neglexisse aut contempsisse hinc colligitur, quod literis proditum sit Pythagoram, clarum sapientia uirum, integro uolumine Bulbos celebrasse, perinde atq; Chrysippum Brassicam, Zenonem Capparim: quod facere tanti philosophi nunq̃ in animum induxissent, si nō optimè de hac medicinæ parte sensissent. Aristotelem præterea, summū certè philosophum, aliquot de stirpibus libros reliquisse nemo nescit: unde quanti fecerit herbarum cognitionem, tam excellentis ingenij uir, quiuis cōiecturam fa-

Poëtarū & philosophorū in uestigandis stirpibus studium.

Orpheus.

Musæus.

Hesiodus.

Homerus.

Virgilius.

Ouidius.

Pythagoras.

Chrysippus.

Zeno.

Aristoteles.

cit. Sed desino tandem illustrium uirorum qui de herbaria medicina honorificentissimè & senserunt & scripserunt, texere catalogum, ubi prius unam etiam è præclaris mulieribus, Artemisiam Mausoli Cariæ reguli uxorem, quæ ab hoc indagandarum stirpium studio non abhorruit, illis adiecero. Quàm enim incredibili quodam ardore ac desiderio cognoscendarum herbarum hæc ipsa flagrarit, Artemisia stirps, quæ in hunc usque diem nomen eius retinet, cum antea Parthenis sit appellata, loquitur. Vt nunc omnibus perspicuum sit, omnis & ætatis & generis homines, eosq́; nobilitate ac doctrina præstantissimos, non solum de herbaria medicina præclarè sensisse, uerumetiam ut illam perdiscerent plurimum operæ, studij, diligentiæ & laboris contulisse. Atqui cognoscere fortassis à nobis quispiam huic parti medicinæ parum æquus desiderabit, quid tandem illi per nos longo ordine commemorati, hoc studio inquirendarum stirpium cõsecuti sint? Rem sanè longè præstantissimam, nullisq́; neq; diuitijs, neque uoluptatibus postponendam, memoriam scilicet apud posteros immortalem ac sempiternam. Tandiu enim firma & illabefacta eorum manebit memoria, quandiu tellus fida & optima rerum parens Gentianam, Lysimachiam, Scordium, Eupatorium, Euphorbium, Clymenon, Polemoniam, et id genus alias stirpes quibus præclarissimorum regum indita sunt nomina, producet. Viuunt itaque hodie grata hominum memoria, illorum nomina, alioqui statim simulatq; è uiuis excessissent cum ipsis peritura, nisi illa stirpibus indita post se reliquissent. Et à nobis certè meritò hoc omniũ longè præclarissimum ac saluberrimum tantorum regum & doctissimorum hominum studium atque certamen laudibus ad cœlum usque extollitur, quoties quàm optimis donis uitam nostram excoluerint, & quàm de nobis præclarè sint meriti recordamur. Quare uerissime Plinius dixit: Singula quosdam inuenta deorum numero addiderunt, omniumq́; uitam clariorem fecerunt cognominibus herbarum, tam benignè gratiam memoria referente. Quod ubi mecum reputo, mirari subit cur nemo propémodum principum nostrorum, ueterum regum & heroum exemplum imitari studeat, atque iuuare saltem eos qui hoc studio indagandarum herbarum tenentur, in animum inducat. Scio quidem eos molestis & operosis negocijs sic implicitos, modò Spartam quæ illis obtigit, probè tueri uelint, ut inquirendis stirpibus operam dare ipsi non possint. Attamen illorum nihilominus erat hortos optimis, & à longè etiam petitis herbis consitos construere, atque qui easdem subinde colant, augeant & conseruent herbarios, quod etiam olim Cæsares Romanos fecisse suprà cõmemorauimus, suis impensis alere. Idq; ea potissimum de causa, quod nulla sit res unde sibi plus laudis & gloriæ aucupari ualeant, aut de tota posteritate melius mereri, quàm si hac ratione stirpium notitiam conseruare studuerint. Optarem itaque aliquam saltem partem, eamq́; planè minimam suorum sumptuum, quos magna ex parte in res fluxiles ac momentaneas, ne quid grauius dicam, collocant, ad illustrandam hanc medicinæ partem, quæ nunc quasi caput suum è profundis tenebris exerit, ponerent. Sed prò Deum immortalem, quid mirum reges & principes hoc studium indagandarum stirpium non admodum respicere, cum nostræ ætatis etiam medici sic ab eo abhorreant, ut inter centum uix unum qui pauculas saltem herbas exactè cognitas habeat, reperire liceat. Quod quidem alia de causa fieri nõ iudico, quàm quod eam medicinæ partem quæ stirpium cognitionem tradit, ad se pertinere haud putent: aut uiliorem inhonestioremq́; esse censeant, quàm ut ad se pertinere patiantur. Dignitati enim existimationiq́; suæ non parum detractum iri arbitrantur, si ea tractent, quorum seplasiarij & quidam alij, si dijs placet, sibi iam cognitionem uendicarunt. Hinc est quod totam hanc curam in pharmacopolas, indoctum mehercule magna ex parte hominum genus, & in stultas mireq́; superstitiosas mulierculas reijciant. Adeò ut nostra tempestate uniuersa herbaria medicina in manibus sit rusticarũ & uetularum mulierũ, ineruditorumq́; hominũ, qui errorem sub-

Quid ueteres studio inquirendarũ stirpium consecuti sint.

A principib. herbarij alendi, aut sumptus ad inquirẽdas herbas suppeditandi.

Medici nostri tẽporis à studio indagandarum herbarũ abhorrent.

Herbariam medicinam hodie in manibus esse imperitæ plebis.

rem subinde errore cumulant. Meritò itaq; reprehensionem & obiurgationẽ nostram multorumq; aliorum bonorũ uirorum incurrunt medici, qui hanc cognoscendarũ stirpium curam funditus repudiant, aspernantur, & pro nihilo putant. Quis enim æquo animo ferret hoc si bi studium ignominiosum existimare, quod olim regibus, Græcorumq; ducibus, adde etiam poëtis & philosophis, fuisse longè honorificentissimũ demonstrauimus? Quod si uerò quispiam secum etiam reputet quàm utilis quamq; necessaria medicis sit hæc herbarũ notitia, longè maxima castigatione & obiurgatione dignos censebit. Nam nemo illorum morbis rectè mederi potest, aut medicamenta componere, aut antea inuentis commodè & opportunè uti, nisi simplicium exactam habeat notitiam. Id quum omnibus sit manifestissimũ, cur pluribus demonstremus nihil opus est. Ad hanc autem consequendam notitiam non satis est semel aut bis térue illorum discrimina, Galeno etiam nostro teste, sed frequenter admodum inspexisse. Proinde cum ueteres olim cum philosophi tum medici αὐτοψίαν propriamq; inspectionem ad exquisitam stirpium notitiam consequendam necessariam esse perspectum haberent, harum inquirendarum munus non rudibus & imperitis seplasiarijs, non horum ministris æquè imperitis, aut multò rudioribus, non etiam stultæ & ineptæ plebi permiserunt: sed ad se potius pertinere hanc prouinciam arbitrati, non unius & item alterius tantum regionis tractus, sed magnam orbis partem peragrarunt, ut non solum suis ipsorũ oculis omnis generis herbas contuerentur, uerumetiam manibus contrectarent, degustarentq;, ut scilicet hac ratione non tantum earundem imagines, sed & uires planè addiscerent. Sic sanè Theophrastũ, qui nobis nouem de historia libros certè præstantissimos reliquit, multas peragrasse prouincias constat: neq; enim aliàs tam exquisita ratione singulas stirpium differentias, quas diuersarum regionum ratione habent, tradere potuisset. Dioscorides quoq;, ut metipse testatur, incredibili quodam cognoscendarum herbarum desiderio ductus, multa admodum in militari labore loca perlustrauit, tantam hinc consecutus peritiam stirpium, ut post se de ijsdem, Galeno etiam teste, absolutissimos reliquerit libros, quos multi hodie herbariæ medicinæ studiosi, magno cum fructu, non tantum assiduè domi legunt, sed & secum nunquam non circumferunt. Prætereo nunc lubens Crateiam, Dionysium, Methrodorum, utpote quorum scripta non extent, temporumq; iniuria perierint. Omitto etiam Plinium Secundum, diuini illius operis De mundi historia autorem, quem omnes plurimũ operæ non solum in hoc cognoscendarum stirpium, uerumetiam multarum aliarum rerum studio posuisse, ac tandem mortem oppetijsse sciunt. Quàm uarias autem terræ regiones ut medicam materiam exactè cognosceret, uitamq; mortalium iuuaret, Galenus lustrauerit, nemo qui libros eius paulò diligentius legit, ignorare potest. Nam metallorum gratia in Cyprum, quæ ibidem multa sunt: bituminis & aliorum quorundam causa, in Syriam Palæstinam nauigauit. Quantum uerò studij & operæ in sola dignoscenda terra Lemnia posuerit, ijs qui nauigationis suæ descriptionem legerunt notum est. Hæc longius commemorauimus nulla alia de causa, quàm ut hinc nostri seculi medici discerent, quantum ipsi à ueterum abessent diligentia: quos maximo etiam rerum suarum, adeoq; corporis dispendio, in densissimis syluis & nemoribus oberrare, altissimaq; montium iuga conscendere ut exactam stirpium notitiam consequerentur, haud piguit: & ut uel tantorum uirorũ exemplo tandem conuicti, stirpiũ cognoscendarũ studium ad se pertinere credant. Quod si tamen ijs exemplis parum mouentur, ad hanc suscipiendam curam uel pudor eos impellat adigatq;. Nemo enim est cæterorũ artificum qui sibi nõ ignominiosissimũ esse duceret, si suæ artis instrumenta & materiã quã quotidie manibus cõtrectat, ignorare iudicaretur. Cum itaq; in manuarijs artibus omnes eum ridendũ esse artificem existiment, qui artis eius quam profitetur materiã nõ satis perspectã habeat: multò certè maiori cachinno dignus erit medicus, qui suæ artis materias,

Stirpium notitia medicis tum utilis tum necessaria

Veterum medicorum circa simplicium medicamentorum cognitionem studium.

Theophrastus.

Dioscorides.

Plinius Secundus.

Galenus.

Medicũ ignorare materiam medicam, ridiculũ.

atq; adeò sanandi instrumenta, ignorat. Et detestanda quidem si nullo alio, hoc tamen potissimum nomine, hæc medicorum quorundam inertia, desidia, socordia, & negligentia, quod effecerit ut propémodum omnis stirpium cognitio extincta & funditus deleta fuerit. Atque actum planè de medicina herbaria fuisset, nisi aliquot bonos, eruditos, & diligentes uiros Deus excitasset, qui hoc studium quod iam ad internitionem tendebat, & propè totum obliteratum erat, maximis & uigilijs & laboribus iuuare, atq; ab interitu uindicare uoluissent. Inter eos autem qui strenuè in hanc curam incubuerunt, mea quidem sententia primas tenet

Hermolaus Barbarus.

genere & eruditione clarus Hermolaus Barbarus, qui primus omniũ, quod sciam, nostra ætate facinus longè pulcherrimũ aggredi, eamq; medicinæ partem neutiq; contemnendam, à tenebris in lucem reuocare ausus est. Nam initio suscepti illius laboris præstantissimũ, atq; multis iam seculis cõprobatũ medicæ materiæ scriptorẽ Dioscoridem Latio donauit. Quo

Corollarium Hermolai.

feliciter peracto labore, Corollarium adiecit, quo nihil eruditius, nihil copiosius, nihil deniq; magis uarium post Plinium in latina lingua editum esse docti unanimi sententia fatentur. Quicquid enim à Theophrasto, Athenæo, Oribasio, Aëtio, Paulo, Polluce, Plinio alijsq; cum Græcis tum Latinis eruditis admodum hominibus, quos nominare nunc nihil attinet, sparsim notatũ est, hoc totum in Corollario suo, uno quasi fasce, complexus est Barbarus. Et quidem huius celeberrimi uiri studiũ eò magis à nobis prædicandum esse censeo, quod ipse primus, q̃uis professione medicus nõ esset, securè interim in utramuis aurem dormitantibus medicis, nutanti tum breuiq; casuræ rei herbariæ auxiliares manus porrigere

Ioannes Ruellius.

dignatus sit. Incõparabilis huius uiri exemplum ac institutũ, paulò pòst imitatus est Ioannes Ruellius Gallus, homo supra linguarũ peritiã nõ uulgari rerum cognitione præditus: is enim pari conatu ac studio cum prodigiosis monstris congressurus, eum primũ nobis autorem latinitate donatum exhibuit, unde ueram exquisitamq; materiæ medicæ cognitionem petere liceret, ut scilicet proscriptis & explosis tandem Auicennæ & aliorum Arabum insulsis, erroribusq; nõ leuibus refertis de re herbaria placitis, è purissimo fonte Dioscoride stirpium notitiam hauriremus. Certarunt itaq; inter se hi duo insignes uiri uter alterũ uinceret: honestum sanè, Hesiodo & Galeno nostro testibus, certamen, è quo uterq; immortalem est consecutus gloriam. Cæterum cum Ruellius ueteres atq; adeò legitimas stirpium nomenclaturas, quibus eas Dioscorides appellauit, accessione nouarũ, quas nobis magna

Monachos & mulierculas, ueteres stirpiũ nomenclaturas obscurasse.

ex parte monachorũ & muliercularũ superstitio peperit, obscuratas nunc & obliteratas esse, neq; etiam singulas stirpes ab uno Dioscoride descriptas animaduerteret, paucis abhinc annis opus, ut apparet, multis uigilijs adornatũ, cui de stirpium natura titulum indidit, edere uoluit. In quo sanè quicquid usquam ferè apud Theophrastum, Plinium, Galenum, aliosq;

Ruellij opus de natura stirpium.

ueteres & recentes probatos autores de stirpibus scriptum est, complecti magno studio annixus est. Quare à plerisq; hodie uir ille bonus male audit, eò quod complura admodum ad uerbum aliunde, è Plinio præsertim ac Hermolai Corollario, transcripta, suppressis eorundem nominibus, in suos transtulerit cõmentarios: quasi uerò illi quibus hoc suum tueretur factum, modò superstes esset, ueterum eorumq; probatissimorũ scriptorum exempla deessent.

Ruellius à calumnia defenditur

Atqui ut mortuo iam nõnihil patrocinemur, unum tantũ cõmemorabimus. Neminẽ esse arbitramur qui nesciat Plinium uastum hoc suum & immortalitate dignum de historia mundi opus ex antiquissimis ac uarijs autoribus contexuisse: is tamen non quouis in loco eorum unde singula descripsit nominatim mentionẽ facit, cõtentus idipsum semel fecisse. Quare cum in Plinio haud culpetur quod non nisi semel, libro nimirum primo, eorum unde sua transcripsit meminerit, qui fit ut hoc ipsum Ruellio uitio detur? cum tamen constet hunc in præfatione eius operis ingenuè fateri, ea quæ sparsim à ueteribus tradita sunt, se ueluti in compendium digessisse, atq; usqueadeo ab ijs adiutum esse, ut eis penè totum acceptũ referat.

Proinde cum is aliorum scriptis cõmodè usus sit, eaq; quasi in ordinem digesserit, atq; adeò sua fecerit, nõ erat cur passim autorum unde singula mutuauerat nomina, maximo legentium fastidio apponeret. De ijs itaq; Ruellij laboribus alij statuant ac iudicent quicquid uelint: scio enim quàm disparia, & magna ex parte iniqua, multorum de ijs ipsis sint iudicia: me certè non pudebit apertè fateri, mihi eius cõmentarios multum profuisse. Quamuis nec illud nobis dissimulandum sit, nos non raro ab illo dissentire, tantum abest ut quispiam me in uniuersum omnia quæ in ijs libris de natura stirpium decernit, probare existimet. Vtcunq; autem multa sint in Ruellij cõmentarijs quæ nõ probemus, debet tamen nihilominus eius studium nobis esse longè gratissimum, ut qui in tanta rei herbariæ caligine plus tamen omnibus qui hunc antecesserunt præstiterit. Sed de Ruellio satis, aut certè plura quàm oportuerit diximus, præsertim cum non desint suæ gentis homines tum eruditi tum eloquentes, qui illi multò rectius quàm ego patrocinari in hac causa possint. Ad Marcellum igitur Virgilium Florentinum, qui post Ruellium hanc medicinæ partem illustrare aggressus est, accedamus. Quamuis uerò ille non magnam admodum herbarum notitiam habuisse uideatur, ut qui professione medicus non fuerit, eoq; tempore quo densissimis tenebris res herbaria obducta iacuit sua ediderit, tamen quia complura obscura & deprauata Dioscoridis loca enucleauit, & pristino nitori restituit, debet uel hoc saltem nomine illius studium & conatus nobis probari, cum nihil æque ad rectè intelligendũ Dioscoridem aliosq; autores conducat, ac exemplariorũ integritas & puritas. Quod uerò nõnunquam à uerbis Dioscoridis paulò longius recesserit, nec eorum legitimũ & genuinũ sensum assecutus fuerit, id illi uitiũ cum cæteris interpretibus cõmune est, utpote qui nõ raro Plinij magis quàm Dioscoridis sensum exprimere ac sequi studuerint. Quod uerò nõnulli Marcellum Dioscoridis interpretem planè grammaticũ esse iudicant, nõ magnopere reprehendo. Sed quod adijciũt eum in hac arte nõ satis tritum, hoc faciunt more suo, ne non palàm omnibus insanire ac furere uideantur, dum ita sinistrè ac temerè de hoc uiro multisq; alijs de literis et re medica optimè meritis iudicare audent. Ego uerò omni asseueratione affirmare nihil metuo, Marcellum in tanta etiam rerum omnium caligine, plures herbas cognitas habuisse, magisq; grammaticũ fuisse, quàm illi hodie, qui tam impudenter de fama illius et aliorũ eruditorũ hominũ detrahere nõ uerentur. Verum omissis nunc exteris, ad Germanos nostros, uiros aliquot bonos & eruditos, qui editis scriptis medicinæ herbariæ lucem afferre, & eam quasi in integrũ restituere conati sunt, ueniamus, ut ne eos etiã merita defraudemus laude. Inter hos autem primus fuit Otto Brunfelsius, uir quidem eruditus & planè φιλόπονος, qui primũ latino, dein etiã germanico scripto herbariã medicinã iuuare & illustrare conatus est. Quamuis autẽ multa in illius scriptis desiderentur, utpote quod descriptiones picturis passim nõ respondeãt, et quod paucas admodum, & uulgares tantũ stirpes protulerit, quodq; sæpe nõ suis & legitimis nominibus appellauerit herbas: nihilominus tamen ut hunc omnes certatim laudibus efferant uel unica hac de causa meritus est, quod ipse primus omniũ rectam pingendarum stirpium rationem denuò in Germaniam nostram inuexerit, alijsq; hanc imitandi occasionem præbuerit. Cætera quæ in eo desiderantur, cum illa præstare non potuerit multas ob causas, potissimũ uerò propter crebras ac multas typographi molestias, qui importunè insistebat, editionemq; ut metipse in aliquo suarum uigiliarũ loco fatetur, maturabat, ueniam merentur. Quid multa? cum constet Brunfelsium primum fuisse in Germania nostra qui herbariam medicinam propémodum extinctam è crassissimis eruere tenebris attentauerit, certe hoc nomine, quanquam non omnia ex sententia ceciderint, uenia dignissimus est: nam etiam iuxta prouerbium, συγγνώμη τῷ πρωτοπείρῳ. Præterea cum huic optimo uiro nihil optatius fuerit, quàm ut posteritati plurimum prodesset, æqui boniq; faciendos studiosis omnibus

Marcellus Virgilius Florentinus.

Defenditur ab iniuria Marcellus.

Otto Brunfelsius

eius labores, qualescunq; sunt, censeo. Brunfelsio in hoc studio illustrandæ rei herbariæ successit Euricius Cordus, uir præter singularem poëtices, aliarumq; disciplinarũ eruditionem, integerrimus ac diligentissimus. Quantum autem rei herbariæ uindicandæ ab interitu profuerit, Botanologicon quod ille posteritati suæ diligentiæ testem reliquit, abundè testatur, adeò ut nunc nostra cõmendatione huic non opus sit. Hoc tamen in præsentia dicere uolui, uirum hunc longiori uita fuisse dignissimum, ut qui opera sua instaurandæ herbariæ medicinæ plurimum momenti adferre potuisset. Sed quod parenti per ipsa fata non fuit integrum perficere, hoc filius, quem post se reliquit, Valerius Cordus, optimæ spei iuuenis, et incredibili quodam cognoscendarũ stirpium studio amoreq; flagrans, nisi dij quoq;, quod longè absit, illi uitam longiorẽ inuideant, cumulatè præstabit. Cum enim nunc paternis uestigijs strennè insistat, nõ est cur uelit quasi in medio cursu gradum sistere. Post Euricium Cordum in hanc arenam descendit Hieronymus Tragus, qui anno abhinc altero, cum iam propémodum hos cõmentarios absolueramus, germanicũ scriptum bene longum de stirpibus publicauit. Cuius quidem conatus mihi ualde probantur. Nam etsi mihi cum eo nulla intercedit familiaritas, apparet tamen in hoc homine mira quædam in inquirendis stirpibus diligentia. Et quidem hunc non esse imperitum herbarum, earundem descriptiones quas affert palàm testantur. Eiusmodi enim magna ex parte sunt, ut oculis suis inspexisse hũc herbas quas pingit abundè demonstrent. Atq; hoc quidem nomine laudem meritus est nõ uulgarem, potuissetq; multorũ euitare reprehensionẽ, nisi singulis ferè herbis sua ex Dioscoride nomina accersere noluisset: quasi uerò Dioscorides omnium regionum stirpes descripsisset, cognitasq; habuisset, cum tamen cõstet quamuis propémodũ terram suas priuatim ferre herbas. Dum itaq; omnibus stirpibus sua ex Dioscoride nomina imponere studet, dictu mirum quàm interdum temerè admodum, probatas & multis iam seculis receptas Dioscoridis lectiones immutare ac deprauare cogatur. Quod quidem ius præter necessitatem immutandi loca autorũ non solum sibi Tragus, uerumetiam alij quidam, idq; magno cum supercilio, usurpant: ut nihil mirum sit raros esse admodum autores, quamuis optimi sint, quos nõ infinitis mendis contaminatos uideamus. Neque enim alia est maior deprauandi bonos autores occasio, quàm cum quisq; quod maximè placet in ijs immutandis statuit. Qui enim fieri potest ut dum quiuis pro suo arbitrio nunc demit, nunc adijcit aliquid, maneat illabefacta genuina & legitima scriptoris sententia? Quare non minus uerè quàm lepidè quidam dixit, eos libros esse optimos, qui nullam prorsus lituram experti essent. Cum igitur is mos temerè quæuis in bonis autoribus immutandi nobis semper suspectus & infensus fuerit, diligenter admodum cauimus ne quid facile in Dioscoride mutaremus, nisi ut idipsum faceremus manifestissimæ coniecturæ, aut Plinius, aut alius quispiam fide dignus autor moneret cogerétue. Sed ad Tragum reuertamur, qui quum strenuè annititur ut singulis herbis nomina ex Dioscoride imponat, in alterum peccatum incidit, ut nõ raro falsas & adulterinas facultates, quod perniciosissimũ esse nemo nõ nouit, eisdem assignet. Hactenus tum exterorũ, tum etiam nostræ gentis uirorum aliquot sanè eruditorum, qui editis scriptis rem herbariam iuuare studuerunt, honorificam facere mentionem uoluimus, ut quàm bene de nobis totaq; posteritate meriti essent ostenderemus, & ut extaret etiam erga iam mortuos aliqua gratitudinis nostræ significatio. Cæteros qui de ea medicinæ parte scripserunt nihil moror, ut quos constet plus illi tenebrarũ offudisse, quàm lucis attulisse, taceo quod eorum scripta multis ac grauibus erratis plena sint. Verũ inter omnes herbarios libros qui hodie extant, nulli sunt qui plus crassissimorum errorum habeant, quàm illi quos iam iterum atq; iterum edidit Egenolphus typographus. Nam multis in locis unam atq; eandem herbam pro duabus tribúsue, ijsq; & forma & facultatibus distantibus, pingit. Sic ex uno quidem Polygonato, Dictamnũ & Elleborum

Euricius Cordus

Valerius Cordus

Hieronymus Tragus.

Egenolphi herbarij libri.

borum album facit. Una etiam pictura Atriplicem & Mercurialem exprimit. Gladioli nomine tres inter se differentes herbas describit. Omitto alia multa quæ quiuis, modò per tenuem herbarum notitiam habeat, primo statim aditu deprehendet. De picturis eius hoc dixisse satis sit, me mirari maiorem in modum cur suis pyxidibus non appinxerit etiam assidentes pharmacopolas, aut illorum ministros præcinctos corio, cum melli aduolantes muscas, & aquæ naues, atq; in ijs ad transtra sedentes nautas adhiberi curauerit. Sed cum non magni faciat cõmoda studiosorũ, & ad rem augendam magis attentus sit, nihil mirum ex illius officina prodire eiusmodi libros. Porrò ut eô tandem quô tendebat animus perueniam, ego quidem paulò antè cõmemoratorum longè doctissimorum uirorum studium imitatus, hos de historia stirpium commentarios maximis cum uigilijs tum sumptibus confeci. In quibus initio quicquid ad uniuersam cuiusque stirpis historiam attinet, omnibus superuacaneis recisis, breuiter, & ordine, ut confidimus, optimo, eodemq; perpetuo, complexi sumus. Deinde singulis stirpium historijs, uiuas & ad naturæ æmulationem à nullo unquam, pace omnium dixerim, artificiosius expressas imagines adiecimus: idq; nulla alia de causa, quàm ut ea quæ nudis uerbis exponit historia, certius exprimeret, atque adeo altius animo infigeret pictura. Neque sanè peregrinarum tantum stirpium, suaq; sponte in Germania nostra haud prouenientium, quarum tamen plus centum ijs in commentarijs studiosi reperient, picturas dedimus: uerumetiam uulgarium, & earum quæ iuxta sepes ac dumeta passim proueniunt. Idq; ut faceremus duabus potissimum rationibus moti sumus. Primum ut herbariæ medicinæ studiosi earundem etiam historiam integram, & in ordinem digestam haberent, quæ magna ex parte à ueteribus non est tradita, apud recentiores uerò non nisi manca & confusa. Dein ne posteris nostris accidat quod nobis euenisse nemini obscurum est, ut scilicet quæ hodie sunt omnibus notissimæ stirpes, illis prorsus incognitæ fiant. Nam quis est qui nesciat Dioscoridis seculo plerasq; herbas tam notas fuisse, ut illum piguerit earundem notas, quibus à posteris suis agnoscerentur, tradere? Quod si tamen hodie peritissimos etiam herbariæ rei homines perconteris, nemo erit qui eas cognoscet. Quare ne nostra negligentia, aut temporum iniuria eueniat ut è notitia hominum uulgares nunc plebeisq; cognitæ stirpes excidant, earundem etiam historias & imagines ijs nostris commentarijs inserendas esse duximus. Et quare notas & uulgares admodum stirpes contemneremus, cum sæpius maior illis uis insit, quàm ijs quæ à remotissimis extremisq; orbis partibus, non sine maximis sumptibus conquisita, importantur? Nam quid Polygono magis uulgare? quid contemptius? omnium siquidem conculcatur pedibus: quod si tamen uim eius quam in sistendo sanguine obtinet experiri uolueris, nihil eo præstantius dices. Possem huic similia multa commemorare, sed in re nota non est cur temerè uerba fundamus. Quid multa? ut tanquam diuersis copijs iunctis nobis contra uarios morborum insultus aciem instruere liceret, tam nostratium quàm exterarum stirpium tum historias tum imagines studiosorum oculis subijcere placuit. In acquirendis autẽ peregrinis et radicibus & seminibus quæ subinde terræ mandata nobis feliciter prouenere, multũ nobis profuit Hieronymus Schallerus medicus Noricus, homo & herbarũ aliarumq; multarũ rerum peritissimus. Quod hoc loco cõmemorare uolui, ut nostræ amicitiæ ac charitatis aliquod apud posteros extaret testimoniũ, & ut studiosi quantum huic bono & erudito uiro, qui sua nobis nunquam defuit opera, deberent palàm intelligerent. Cæterum cum multarum stirpium quas neq; Dioscorides neq; alij ueteres cognouerunt historias huic operi inseruerimus: nam cum magna ex parte sint uulnerariæ, atq; adeò in quotidiano multorũ, maximè chirurgorũ, usu, prætereundas minimè putauimus: illarũ certè usitatis atq; adeò barbaris nobis utendum fuit nomenclaturis, quandoquidem latinis destitueremur. Maluimus enim uti ineptis minusq; latinis appellationibus, quàm

Consilij sui rationem in conficiendis ijs de stirpium historia cõmentarijs exponit.

Vulgatissimarũ etiam herbarum picturæ non contemnendæ.

Hieronymus Schallerus.

Quare interdũ usitatis & barbaris usus sit nomenclaturis.

illis adulterinas uel græcas uel latinas accersere, ne scilicet cum illegitimis earundem nomenclaturis adulterinæ etiam illis facultates ascribendæ nobis essent: quod cōtigisse nõnullis qui de re herbaria scripserunt, suprà cōmemorauimus. Quare ubi potuimus habere dictionem græcam per omnia germanicæ appellationi respondentē, hanc potius quàm falsam aliquam ex Dioscoride illis imposuimus.

Cur multæ & cōfusæ apud Dioscoridem stirpiū nomenclaturæ præteritæ.

In alijs stirpibus quas Dioscorides cognouit unicè cauimus, ne omnes earundem nomenclaturas quæ initio capitum reperiuntur cōmemoraremus, quod sciremus propémodum omnes à sciolis quibusdam ex Apuleio, aut alio eius generis autore adiectas, & in contextum Dioscoridis temerè raptas esse: & quod perspectum habeamus, nihil æque herbarum cognitioni obfuisse, maiorem'q; iacturam attulisse, ac illam confusam appellationum coaceruationem. Præstat igitur paucis admodum, ijs'q; ueris & legitimis uti, ne nominum confusio, rerum etiam nobis cōfusionem pariat.

Arborū quarundam historiæ & imagines cur adiectæ.

Porrò adiecimus etiam aliquot arborum historias & imagines, non quod nobis consilium fuerit singulas uelle describere, id enim infiniti laboris erat: sed cum Dioscorides alij'q; rei herbariæ scriptores illis stirpium quarundam folia assimilent, atq; adeò sine earum deliniatione tota historia satis intelligi non possit, harum etiam aliquas ijs cōmentarijs inserere uoluimus, ad quas in cognoscenda stirpium historia studiosi respicerent. Quapropter quod fecimus, non errore, sed iudicio factum æqui iudices iudicabunt.

Quid in cōmemoratione facultatum stirpiū considerandum.

In facultatibus cōmemorandis summa diligentia cauimus, ne alicui stirpiū adulterinas ac illegitimas, quod pleriq; nō sine maximo errato & uitæ humanæ dispendio fecerūt, assignaremus. Quare in historia stirpiū quas ueteres cognouerunt, eas duntaxat quæ à Dioscoride, Galeno, Plinio, interdū etiā quæ ab Aëtio, Paulo, & Simeone Sethi tradūtur retulimus. Id'q; ea maximè de causa, ut omnes scirent eas facultates in quibus illi tres concordes sunt, esse eiusmodi, ut in ijs, tanquā maximè legitimis, spem certam ponere liceat. Nam si inter se dissentiunt, tum Galeni potius quàm Dioscoridis, & huius rursus magis quàm Plinij erit sequenda sententia. Cur autem Galeni sententia omnibus alijs sit præferenda, nulla alia est ratio, quàm quod is stirpium facultates partim certa quadam ratione & methodo, quam literis subinde mandauit, cognouerit, partim etiam experientia didicerit. In reliquis quidem stirpibus quæ ignotæ ueteribus fuerunt, Galeni secuti sumus exemplum: nam eas tantum facultates cōmemorauimus, quas multorum experientia comprobauit, quæ'q; longo usu receptæ sunt ab omnibus, & quæ ab earundem qualitatibus non abhorrebant.

Ordinis in ijs cōmentarijs ratio.

Quod uerò in ijs cōmentarijs græcarum literarum ordinem secuti sumus, id necessitate ipsa quasi nos cogente fecimus. Nam multò maluissemus, Dioscoridis exemplo, congeneres sibi herbas passim connectere, quàm eum quem instituimus sequi ordinem, nisi idipsum per picturas nobis non licuisset. Siquidem cum nullius stirpis historiam sine uiua eiusdem imagine ijs nostris cōmentarijs inserere constituissemus, stirpes uerò ipsas ac earundem genera non nisi diuersis temporibus, & nonnunquam aliquot annorum interuenientibus interuallis nancisceremur, hunc literarum græcarum sequi ordinem coacti sumus. Quanquam non uideam cur mihi tam exquisita opus sit excusatione, cum hunc etiam ordinem sequi Galenum, Plinium, & post eos Paulum, Aëtium, alios'q; complures nō puduerit.

Picturæ & imagines quales.

Quod ad picturas ipsas attinet, quæ certe singulæ ad uiuarum stirpium lineamenta & effigies expressæ sunt, unicè curauimus ut essent absolutissimæ, atque adeo ut quæuis stirps suis pingeretur radicibus, caulibus, folijs, floribus, seminibus ac fructibus, summam adhibuimus diligentiam. De industria uerò & data opera cauimus ne umbris, alijs'q; minus necessarijs, quibus interdum artis gloriam affectant pictores, natiua herbarum forma obliteraretur: neq; passi sumus ut sic libidini suæ indulgerent artifices, ut minus subinde ueritati pictura responderet.

Vitus Rodolphus Specklin sculptor.

Pictorum miram industriam præclarè imitatus est Vitus Rodolphus Specklin sculptor Argentoracensis longè optimus, qui uniuscuiusq; picturæ sculpendo

pendo lineamenta tam affabrè expressit, ut cum pictore de gloria & uictoria certasse uideatur. Sed etsi multis & impensis & sudoribus picturas parauerimus, tamen non defuturos scimus qui easdem ueluti inutiles ac nullius momenti damnabunt, atque huic quidem suæ ineptissimæ sententiæ Galenum patrocinari clamabunt, ut qui ne describi quidem stirpes uoluerit, tantum abest ut earundem picturas probauerit. Quanquam uerò neminem esse putem qui non quantū illi insaniant intelligat, tamen eos hoc in loco rogare haud pigebit, ostendant nobis ubi locorum Galenus stirpium descriptiones & picturas damnarit? cum certò sciam hoc illi ne per somnium quidem uenisse in mentem. Atqui respondebunt statim, Galenum idipsum libro sexto de simpliciū medicamentorū facultatibus, capite de Abrotono, disertè asserere. Verum nos uicissim illis respondemus: fateri nos quidem Galenū noluisse stirpium formas ac species describere, non tamen quod eas ipsas damnaret aut inutiles esse iudicaret, sed quod idipsum post tot tantosq́ uiros, Dioscoridem præsertim, qui hoc, Galeno etiam ibidem teste, absolutissimè præstitit, conari planè superuacaneum existimaret. Sed quid multis moror? quis quæso sanæ mentis picturam contemneret, quam constat res multò clarius exprimere, quàm uerbis ullis, etiam eloquentissimorū, deliniari queant. Et quidem natura sic comparatum est, ut pictura omnes capiamur: adeoq́ altius animo insident quæ in tabulis aut charta oculis exposita sunt & depicta, quàm quæ nudis uerbis describuntur. Hinc multas esse stirpes constat, quæ cum nullis uerbis ita describi possint ut cognoscantur, pictura tamen sic ob oculos ponuntur, ut primo statim aspectu deprehendantur. Proinde nō immeritò bonis pictoribus suus semper apud omnes ætates honos fuit. Et in uniuersa Græcia hunc morem fuisse notū est, ut ingenui et liberè educati pueri ante omnia, aut saltem unà cum literis picturam docerentur, quòd illis constaret, hanc ipsam esse quæ singularū rerum non solum naturam exprimeret, sed & memoriam conseruaret. Quare ea quoq́ ars in primum gradum liberaliū artium recepta est, semperq́ honos ei fuit, ut ingenui eam exercerent, mox ut honesti, perpetuo interdicto, ne seruitia docerentur: ideoq́ in hac nullius qui seruierit opera celebrantur. Atqui de pictura, quam quidā satis certè imprudenter explodunt, hæc dixisse satis sit. Præterea cum in texenda stirpiū historia uocabulis paulò obscurioribus, & ab imperitorū intelligentia sensuq́ disiunctis nobis utendū fuerit, operæpreciū nos facturos duximus, si horum breuem quandam explicationē adijceremus, ne inter legendum parum peritos remorarentur. Porrò cum singulis ferè stirpibus quatuor nomenclaturas inditas esse constet, græcam nimirum, latinam, barbaram, qua officinæ seplasiariorū utuntur, & germanicam, quadruplicem etiam Indicem concinnauimus, ut quisq́ statim audito nomine, cuiusq́ stirpis historiam quærere nullo labore possit. De nobis insuper hoc affirmare possumus, nos neq́ impensis neq́ laboribus in ijs adornandis cōmentarijs pepercisse, ut multorum de nobis expectationi satisfaceremus. Neq́ enim grauati sumus in campos & syluas creberrimè excurrere, altissima iuga montium cōscendere, multaq́ artificum tædia, quæ illis erratorum interdum emendatio peperit, deuorare: quod quiuis rerum æquus æstimator per se statim deprehendet, ita ut non opus sit nostram operam parum modestè prædicare. Quod si tamen quid nobis humanitus accidit, sat scimus uenia dignos esse nos boni quiq́ iudicabunt, quòd unius hominis non sit rem herbariam funditus propémodum obscuratam, ita in integrū restituere, ut omni prorsus reprehensione uacet, in hac præsertim rerum omniū difficultate, ac ueterū de stirpibus cōmentariorū inopia. Inter omnia enim ueterum de stirpium natura scripta quæ earundē coniunctim notas tradunt, nullum prorsus nisi Dioscoridis extat: qui tamen nec omnes, ut suprà cōprehensum est, describit, nec quas pingit semper diligenter & accuratè deliniat. Nam in facie stirpium repræsentanda interdum uarius esse apparet, nonnunquā etiam tam multas præterit notas, ut nihil minus quàm eam

In contemptores picturæ.

Picturæ laus.

Explicatio quarundā uocum cur adiecta.

Quatuor Indicū ratio.

Dioscorides in repræsentanda stirpium facie interdum uarius & negligens.

de qua illi sermo est stirpem exprimere uideatur. Id quod tum maximè fit, ubi à se non uisas, & ex aliorum sententia stirpes depingit. Præterea non pudebit etiam nos errata, si qua commisisse conuincamur, agnoscere, atque palinodiam canere: tantum abest ut indignè laturi simus, si quod nos non potuimus, impediti aut neglgentia, aut iudicij tenuitate, alij inueniant aut sarciant, modò omißis maledictis & conuicijs, ut ueritatis studiosos decet, rationibus potius & probatißimorum scriptorum testimonijs sententiam nostram reuellant & conuincant. Quod si uerò quispiam omnino stomachari, & malignè in conuicia prorumpere perget, hunc ipsum suæ magis quàm nostræ existimationi obfuturum arbitramur: quod nemo eum bonum uirum reputet, qui temerè detrahere de fama alterius audeat. Et certè qui tam prompti & parati sunt ad alienos labores uel extenuandos, uel contemnendos, uel prorsus repudiandos, magna ex parte in tenebris delitescunt, & in angulis se continent, ubi apud sui similes & imperitos asinos mirè triumphant. Quod si tamen momi illi aliquando è tenebris erumperent, & in apertum prodirent, nemo non statim intelligeret quàm inani eruditionis fastu turgeant, quamq; sint impudentes nugatores. Et nos certè istos conuiciatores sic exciperemus, ut sese in latebris continuisse, & lucem nunquam affectasse optarent. Nam ad illos probè tractandos, ac eorundem tela & iacula fortiter propellenda retorquendaq;, neque uires neque artes nobis defuturas confideremus. De Michaëlis Isingrinij typographi Basiliensis diligentißimi, in excudendo hoc opere industria & sedulitate hoc in loco plura dicerem, nisi has ipsas ex alijs multis quæ nunc annis aliquot ex illius officina prodierunt, satis cognitas ac testatas esse sciremus. Et quidem opus ipsum per se satis loquitur quàm in eo imprimendo diligens fuerit. Quantos autem fecerit sumptus, facile quiuis æstimabit qui operis magnitudinem & picturas ipsas pro rei dignitate expendere uoluerit. Plurimum itaque huic uiro debent rei herbariæ studiosi, ut qui neque impensis neque laboribus, quo illorum commodis inseruiret studiaq; iuuaret, pepercerit. Cum uerò hodie multos esse typographos compertum sit, qui instar fucorum alienis insidientur laboribus, librosq; optimis ac elegantißimis typis excusos, & præstantißimis picturis ornatos, inepta sua æmulatione deforment atque contaminent, idq; nulla alia de causa, quàm ut ex aliorum incommodis sua comparent cõmoda, Isingrinij etiam, qui immensos in hoc opere excudendo sumptus fecit, ratio habenda fuit: ideoq; ne quis alius hos nostros commentarios usquam locorum impunè imprimat, Cæsareo decreto, quod initio etiam operis monuimus, cautum & prospectum est. Quum uerò usitato more patronum aliquem ijs nostris commentarijs quærerem nobilitate & uirtutum splendore excellentem, nemo omnium cui iustius quàm tibi Illustrißime Princeps IOACHIME, *clarißimo heroi, hos dedicandos esse putarem occurrebat. Nam si generis tui uetustatem atque nobilitatem specto, nemo te hodie Principum aut melior, aut præstantior, utpote cuius maiores à Guelfis, qua uix ulla in Germania uetustior est nobilitas, ortos esse constat. Quod si eorundem uirtutes expendo, nullam prorsus uirtutem magnis & bonis Principibus dignam illis defuisse uideo. Omni uerò genere uirtutum fuisse claros uel inde maximè colligi potest, quod Franciæ pars ad Mœnum sita, cuius tamen gens libertatis tuendæ semper studiosißima fuit, non alio nomine quàm nobilitate & uirtute eorum inuitata, ijs parère cœperit. Possem nunc singulorũ maiorum tuorũ qui res maximas gesserunt uirtutes cõmemorare, si longius euagari epistolæ ratio permitteret: quare prætereo cæteros, atq; unũ eumq; præcipuũ produco* ALBERTVM *illum, quem ut reliqui propter insignem fortitudinẽ, inq; prælijs dexteritatem ac felicitatem, germanicũ Achillis cognomine celebrarũt: ita ego propter singularem prudentiã, atq; in rebus agendis miram industriã & solertiam, germanicũ Vlyssem meritò appellandũ esse censeo. De huius autẽ multis ac uarijs uirtutib. multa extant præclara testimonia in eorũ libris, qui Prin-*

IOACHIMI *electoris, Marchionisq; Brandenburgensis laus.*

Albertus Marchio Brandenburgensis germanicus Achilles & Vlysses.

qui Principum Germaniæ res bene gestas memoriæ prodiderunt, adeò ut de ijs nunc longius mihi differendũ minimè sit. Ad tuam itaq; celsitatem redeo, de qua uerißimè dici potest quod semina uirtutis à bonis parentibus in posteros propagentur. Tantum enim abest ut à maioribus tuis Principibus optimis degeneraueris, ut plerosq; etiam ingenio & uirtute superaueris. Nam ut multas easq; præclaras & magno Principe dignas uirtutes tuas, iustitiam in imperio, pacis tuendæ curam, magnitudinẽ animi, integritatẽ, modestiam, clementiã, & eximiam bonitatem, omittam, nónne hæc uerè in te regia est uirtus quod studia literarũ, quæ tamen uulgus Principum odit cane peius & angue, adiuuare, ornareq; tantopere studes? Quod autem immenso fauore literarum prosequaris studia maximo est argumento, quod non solum scholam, sed & aulam doctißimis uiris, quorum opera ad studiorum ac rerum gubernationem uteris, quorumq; te colloquio oblectas, pulchrè ornatam habeas. In eo autem quod literas earumq; cultores amas, obseruas, tueris, amplißimisq; honoribus auges, singularis tua elucet prudentia: intelligis nanq; sapientiæ studio, atqueadeo literis ipsis florentibus, res omnes quibus humana societas constat cõseruari. Literis enim debemus quod hodie doctrinæ cœlestis, aliarumq; disciplinarum puritate fruamur. Iisdem etiam acceptum referendum quod aliquid, quicquid est, adhuc restat, quodq; non omnia unà cum corporibus eodem puluere obruta & sepulta sint. Quid enim maiorum nostrorũ uirtutes, atq; res præclarè gestas ab interitu & obliuione uindicauit nisi literæ ipsæ? Quid aliarum rerum omnium memoriã usq; ad hæc nostra tempora conseruauit nisi literæ? Sed idipsum uno & item altero exemplo breuiter demonstremus. Nemo hodie animantium naturas exploratas haberet, nisi Aristoteles præclarißimos illos de eorundem historia libros conscribere uoluisset. Quod ut præstare posset non parum Alexandri adiutus est liberalitate, qui ad conducendos uenatores & alendas bestias illi octingenta talenta, hoc est, quadringenta & octoginta millia coronatorũ transmisit. Nullam præterea stirpium peritiam hodie apud ullam gentem reperire liceret, si Dioscorides, Theophrastus, Plinius, & alij quidam earundem notas quibus deprehenduntur, literis non mandassent. Meritò igitur hæc uerè regia in te uirtus nobis multis modis prædicanda erit, hoc præsertim tempore, quo maximus literarum omnium contemptus nõ tantum rusticas irrepsit casas, & artificum tabernas, sed & magnatum domos ac Principum aulas. Quotus enim quisq; hodie est Principũ, quem hæc cura conseruandorum studiorum tangat? ita ut nobis metuendum sit, nisi C. T. aliorumq; quorundam, paucorum tamen prò dolor, Principum patrocinio & liberalitate adiutæ fuerint, ne propediem è manibus nostris elabantur, redeatq; pristina illa uerè Scythica barbaries. Quare ut literas quemadmodum cœpisti perpetuò ames, foueas, & conserues, non solum hortor, imò etiam per CHRISTVM oro. Siquidem dum eas iuuare & ornare studes, simul etiam religionem, cuius inprimis cura habenda est, naturæ cognitionem, leges, & quicquid est ad reipub. pacem & tranquillitatem conseruandam necessarium, tueris. Proinde non est cur C. T. eius liberalitatis, qua in conseruatione literarũ uteris, pœniteat: dum enim harum cultoribus succurris, atq; adeò ut suum cursum strenuè urgeant efficis, tibi etiam simul sempiternam laudem paras. Quum enim illis non sit quod pro tantis tibi beneficijs quibus eos ornas rependant, tamen hoc præstabunt uicißim, ut memoria tua apud posteros perpetuò sit duratura. Nam quanquam reliqua humana omnia, utcunq; in speciem uideantur firma & solida, cum annis simul labantur & deficiant: sola tamen laus quam doctrinæ conseruatio peperit, immortalis existit. Quapropter neq; ampliorem, neq; splendidiorem famam & gloriã tibi, imò toti tuæ ornatißimæ familiæ, comparare poteris, quàm doctrinæ & studiorũ conseruatione. Vt autem id quod nunc facis perpetuò quidem facias, inprimis te necesßitas ipsa, quam paulò antè exposui, cohortetur: dein diuinum etiam præceptum quod hoc ipsum abs te

Virtutes Principe magno dignæ

Studia literarum iuuare uirtus regia.

Literarum cõmoda.

Alexandri liberalitas in Aristot.

Hodierno tempore maximus literarũ cõtemptus.

Quæ commoda literarum conseruationem sequantur.

alijsq; Principibus seuerè admodum exigit, ut liberalitate uestra sic iuuetis studia, ut horum subsidio publica pax & tranquillitas conseruetur. Sed non est cur C.T. sponte currrenti calcaria addam, quũ inter omnes Germaniæ nostræ Principes uix alius reperiatur qui æquè atq; tu literas, eosq; qui opinione aliqua eruditionis clari sunt, amet, foueat, tueatur, ornet. Nobilitatis itaq; tuæ, multarumq; aliarum præclarißimarũ quæ in te elucent uirtutũ splendore motus, hos, quos multis sanè sudoribus & impensis adornaui, de Stirpium historia cõmentarios Celsitati tuæ inscripsi. Perspectum enim habebam eos nõ uulgare, sed excellens aliquod patrocinium requirere, quandoquidem uix ulla alia poßit esse cõmentatio quæ plurium calumnijs pateat & exposita sit, quàm ea quæ de stirpium natura explicanda suscipitur. Proinde cum in spem certißimam adduceremur, nostras has uigilias non uulgarem gratiam ex amplißimi nominis tui inscriptione apud candidos & æquos inituras, foreq; ut eam ob causam maledicorum conuiciatorũ petulantia perfringeretur, te quidem in tanto ornatißimorum Principum numero mihi delegi, cui potißimum has ipsas consecrarem. Quare cum eas suscipies illustriß. PRINCEPS, cõmendari tibi defensionem & conseruationem huius partis medicinæ quæ stirpium naturas inquirit, statues. Quam ut cupidè & libenter in te recipias multa, scio, mouebunt: potißimum uerò hoc ipsum, quod uix ex ulla alia re magis diuina præsentia & benignitas eluceat, quàm ex tam uaria stirpium tum forma, tum natura, dum scilicet omnes illas ad usum hominis conditas à Deo ipso perpendimus. Si quid igitur aliud, herbarum certè diligens contemplatio exuscitat, imò cõfirmat in animis nostris opinionem hanc, quod homines Deo curæ sint, qui tam anxiè laborauit in ijs iuuandis ac tuendis, dum tot elegantißimis atq; præstantißimis stirpibus, quibus illi tam uarios morbos propulsare possunt, terram exornauit. Non parum etiam ad eam suscipiendam curam te præclarißimorũ tum Regum tum Principum exempla, quæ suprà recitauimus, hortabuntur. Sed omnium maximè immensa cõmoditas quæ ex istius partis medicinæ conseruatione ad uniuersos perueniet. Ad herbariæ deniq; medicinæ tum amorem tum defensionem mira quoq; iucunditas, quæ in contemplandis tot herbarũ generibus animũ subibit tuum, inuitabit. Quid enim iucundius, quid delectabilius quàm intueri stirpes, quas Deus opt. max. tot tamq; uarijs pinxit coloribus, tot elegantißimis redimiuit floribus, quorum colorem nullus unquam pictor satis exprimere potuit: tot deniq; seminibus & fructibus, quorum & in culina & in medicina usus est maximus, ornauit? Verum non est cur te pluribus in admirationem huius partis medicinæ pertrahere coner, utpote qui antea studio & amore eius sic tenearis, ut uix sit aliud quod te magis delectet. Nunquam enim in extruendis hortis tot arboribus atq; herbis consitis tantum operæ & impensarum poneres, si non illuc te rei iucunditas ac singularis amor pertraheret. Reliquum nunc est illustriß. PRINCEPS, ut pro tua excellenti humanitate, quæ uestræ familiæ cognata est, munus hoc nostrũ tanquã specimen & testem mei erga C.T. amoris & obseruantiæ, exporrecta lætaq; fronte accipias, atq; me tuo fauore cõplectaris, & autoritate ab inuidorum calumnijs defendas. Bona autem spes est hunc hortum quem donamus C.T. fore longè gratißimum, non tantum quod in eo omnis ferè generis herbas elegantißimè pictas reperire queas, uerumetiam quod inde ad quæuis morborũ genera remedia decerpere tibi liceat. Deus opt. max. te tuamq; ditionem incolumem seruet, ut Reipub. Christianæ atque literis diutißimè prodesse poßis. Tübingæ, Calen. Martijs, Anno à nato Christo M. D. XLII.

Dedicationis causæ.

Diuina præsentia & benignitas ex stirpibus ipsis elucet.

EXPLICATIO QVARVNDAM VOCVM TOTO HOC opere passim occurrentium, in quibus assequendis non admodum peritus lector hærere posset.

Acetabula. Acetabula ab aceto denominata uidentur: quãuis alij ab accipiendo dictum putent, atque hinc est quod scribant acceptabulum: uasculaq; fuerunt orbiculata, concaua, sine marginis latitudine, quæ aceto plena ad intinctus ponebantur. Dehinc uox ad omnia alia quæ similem cõcauitatem habent, translata fuit. Primumq; sic concauas partes in polyporum flagellis, quibus id animal nititur, & uelut adminiculis fultum exurgit, nominauerunt. Translata etiam uox ad fœminarum locos, uocaueruntq; acetabula uenarum arteriarumq; ora, quæ in uterũ feruntur hiantia. Transtulerunt postremò etiam hoc nomen ad herbam, quam eam ob causam Acetabulum dixerunt, quod folia acetabulo similia in orbem circumacta, sensimq;, sic ut sensum fallant, in concauam lacunam descendentia, habeat. κοτυληδόνες græcè nominantur.

Acinus. Acinus non tantum grana interna uuæ, quemadmodum quidam existimant, sed totũ fructum, qui ex succo, & parte quæ ueluti caro est, & ex uinaceis, & ambiente forinsecus cute cõstat, significat. Testis Galenus, qui libro 2. de facultatibus alimentorũ sic scriptũ reliquit: Acini corpus ex quatuor partibus constat, ex ea scilicet quæ eius ueluti caro est; exq; humore per eam disperso, unde uinum: præterea ex nucleo, atq; eo quod omnia hęc foris circuncludit membranoso tegumento. ῥὰξ Græcis dicitur. **Aculei.** Aculei, quæcunq; duriuscula in cuspidem turbinata punctionem infligũt spiculorũ modo, nominantur. **Acus.** Acus, purgamentũ frumenti, leuissimũ scilicet in eo quod uentilabris extra aream iaculatur. **Adnata.** Adnata, uel Adnascentia, siue Appendices, ramuli dicuntur quos caulis nõnunquam ex se mittit, quasi nouã adscititiamq; prolem. Sic autem uocantur, quod quasi cauli adnascantur & superaccedant. Græci παραφυάδας, quod circum caulem erũpentes accrescant, appellarũt. **Alæ.** Alæ, caui inter caulem, & ramulos anfractus, unde sinuatim noua proles egreditur, facta ab humanis alis translatione, dicuntur. Græci μασχάλας uocant. **Alabastra.** Alabastra sunt seruandis odoribus ex solidissima & frigidissima materia facta uascula, sic dicta Græcis quod ob læuorem suum capi teneriq; manibus non facile possent, lubricaq; dilaberentur. Hinc alabastrites lapis, quem nunc alabastrum uocant, quoniam ex eo alabastra fierent, denominatus est. **Aluta.** Aluta pellis seu corium dicitur postquã ad usum & opus calceorũ & aliarum rerum concinnatũ est. Hinc alutamen, siue alutamentũ, opus ex cõcinnatis pellibus factum. Et alutarij, pellium & coriorũ cõcinnatores. **Alsiosa.** Alsiosa nõ dicuntur ea quæ frigidis locis gaudent, sed contrà potius quæ algores ferre non possunt. **Amuleta.** Amuleta remedia sunt præsentanea aduersus uenena & fascinationes, qualia quidã in annulis, & è collo suspensa gestare solent. **Amphora.** Amphora mensura est quę capit duas urnas, seu octo congios. **Apices.** Apices quæ in medio calycis seu folliculi quo flos clauditur erumpũt, stamina sunt, quę ueluti filamenta ab intimo floris sinu prosiliũt. Habent apices sæpius in summo quidpiam crassiusculum, à qua similitudine nomẽ acceperũt. **Arbor.** Arbor est quicquid à radice statim simplici caudice, brachiatũ ramis, surculosum, dissolutuq; contumax assurgit. **Articuli.** Articuli sunt partes quæ in nodos quosdam intumescũt, à quibus persæpe ramuli prodeũt. **Asparagi.** Asparagi quę primum in lucem prodeũt olerũ germina, priusquam in folia explicentur, recentissimiq; turiones qui edendo sunt, dicuntur. **Arista.** Arista, est quę ut acus tenuis, longa, eminet à gluma. In summa, aristę quasi apices & cornua sunt spicarũ.

B

Baccæ. Baccę sunt fœtus minutiores herbarũ, fruticũ, arborum'ue, qui dispersius rariusq; enascuntur: ut sunt partus lauri. Atq; in hoc ab acinis differunt, quod ij densius proueniant.

Brachia. Brachia sunt plantarũ, præcipuè autẽ arborum ramuli, quod instar brachiorũ in homine extendantur. **Bulbi.** Bulbi radices sunt rotũdæ tunicatæ, quales sunt hyacinthi, asphodeli, & colchici.

C

Cachryes. Cachryes sunt oblonga panicularum modo nucamenta, quę squamatim cõpacta propendent è ramis. Crescũt hyeme, uere dehiscũt in flauescentes squamulas, & folio prodeunte, decidunt: qualia in abiete, picea, & alijs permultis uidere licet. **Pilulæ.** Plinius pilulas nominat. **Calathus.** Calathus est rectus turbo, hoc est, id quod ex angustijs in latitudinem se diffundit. Calathi effigiem planè referunt flores liliorũ.

Calyx. Calyx folliculus est, quo flos primũ, mox seminis fœtus clauditur. **Capillamẽta.** Capillamenta particulæ teretes & oblongæ in capilli modũ extenuatæ dicuntur. **Caput.** Caput est id quod sursum deorsum'ue in globũ extuberat, aut in orbem glomeratur. Si magnitudine cesserit, capitulũ nominatur. Extremã tamen uitis partem caput etiam uocant, id est, ultimũ & productissimũ flagellum. **Capreoli.** Capreoli sunt coliculi intorti ueluti cincinni quidã in ipsis pampinis teneríoribus apparentes, quibus uitis ueluti manibus quibusdam adminicula cõplectitur, ac cõprehendit. Ii enim ut uitem teneant, serpunt ad locum capiendum: unde à capiendo capreoli dicti sunt. **Caro.** Caro dicitur id quod cortici subest.

Caudex. Caudex dicitur in arboribus & fruticibus, id quod à radice supra terrã simplex assurgit, & in quod à radice fertur alimonia. **Caulis.** Caulis

uerò idem quod supra solū simplex prosilit in herbis nominat̃. Sic utiq; caudex ad frutices & arbores, caulis ad herbas duntaxat pertinet.

Ceruix. Ceruix est pars illa à capitatis radicibus prodiens, prælonga, teresq;: sic dicta, quod in colli speciem figuretur. Cyathus. Cyathus Græcis ἀπὸ τοῦ χύειν, id est, à fundendo dictus, est duodecima pars sextarij. Cymæ. Cymæ herbarū delicatiores tenerioresq; coliculi, quos à prima germinatione, & in summa stirpe proferūt. Nam cum uernum tempus appetit, primo quoq; foliorū pullulatu, præclusis adhuc florū calycibus, quosdam quasi turiones, olus subministrat, in quibus floris primū, mox seminis fœtus cōcluditur. Cirri. Cirri sunt capillamenta quæ contorta crispantur. Clauiculæ. Clauiculę coliculi sunt, quibus quasi manib. proreptans uitis adminicula cōprehendit. Coma. Coma est quicquid hilari uenustate criniū modo, summa ramorū uel coliculorum exornat. Congius. Congius, qui græcè χοῦς dicitur, sex sextariorū capax mensura est. Eadem etiā congiariū appellat̃. Conus. Conus Gręcis, uel pyramis, est inuersus turbo, hoc est, id quod ex latitudine in arctius protrahitur ac fastigiatur. Cui calathus, ut diximus, cōtrarius existit.

Cor. Cor est quod in medio ligni residet, & tertiū à cortice cōtinetur, uelut in ossibus medulla. Matrix. Ab alijs matrix, à nōnullis medulla nominat̃.

Corymbus. Corymbus est hederarū uua dependentib. acinis coacta. Transfert̃ tamen ad multos herbarū fructus. Cortex. Cortex pars est ultima à subiecto corpore separabilis, ueluti crusta quædā ad tegendū data. Cotyle. Cotyle uox est in Græcia nata, nam Romani heminæ uocabulo utunt̃. Vide in dictione Hemina. Crenæ. Crenę sunt quędam in extremis oris incisurę, à quibus crenata herbarū folia uocantur, hoc est, serrata, per ambitūq; secta. Cubitus. Cubitus est mensura quāta patet à cubiti flexura usq; ad summū mediū digitū, quę sex palmis digitis'ue uigintiquatuor cōstat. Culmus. Culmus frumēti calamus est, qui spicam sustinet.

D

Decussis. DEcussis antiquis ad X literæ figurā fiebat, quæ apud Latinos decem significat. Hinc decussari est in speciem literæ X diduci.

Dilutum. Dilutū dicitur, quod est mixtū: unde uinum aqua mixtū dicitur dilutū. Dilutum uerò substantiuū factū, est id liquidum, in quo aliquid certo tempore maceratū & infusum fuit: ut si in uas uini appositū absinthiū fuerit, deinde post interiectū tempus abstractū, id uinum absinthij dilutū uocatur. Dodrans. Dodrans est mensura duodenū digitorū. Aliàs palmus maior Latinis, & Græcis σπιθαμὴ dicitur. Dodrantalis itaq; cauliculus uocatur, qui longitudine duodenos æquat digitos.

E

Echinus. EChinus est quicquid numerosa congerie aculeorum stipatur, siue tegmen, siue caput, siue cacumē fuerit: sic dictus quod globoso spinarū agmine maris herinaceū mentiat̃.

F

Fibræ. FIbræ capillamētis germanæ sunt, quę herbarum arborumq; minutiores sunt radiculæ, in quas uelut extremas, crassiores effusę sparguntur. Fimbriæ. Fimbrię sunt uestium extremitates, à quibus & fimbriata folia dicuntur, quæ in ambitu in quasdam fimbrias exeunt.

Flagella. Flagella dicuntur cymæ arborum & ipsarū summæ partes, quæ ad cuiusq; uenti flatū mouentur: unde etiam nomen traxerunt ab eo quod flatibus petantur. Flagella etiam sunt uitium rami oblongiores, & productiores, alijs tamen minores, ab ipsis brachijs sursum ascendentes: dicta flabella prius, à uenti flatu scilicet. Folliculus. Folliculus theca rei cuiuslibet, quæ granum uel semen cōtinet inuolutum. Sic membranosa cutis acini folliculus dicitur. Fructus. Fructus, quod carne & semine cōpactum est. Frequenter tamen pro eo, quod inuolucro perinde quasi carne & semine coactum est, accipi solet. Frutex. Frutex est quod à radice caudice multiplici, ramosumq; sese attollit, ut rubus.

Frons. Frons interdū pro ramo ponitur. Propriè tamen dicitur id quod ipse ramus circunquaque producit, multa interdū folia habens, & nonnihil corticis, ac ueluti cauliculi.

G

Gemma. GEmma in uite idē est quod oculus, quia ueluti ocellus quidā cōspicuus, aut gemma quædam excellens conspici possit, cum primū è uite prodit, aut sarmento. Hæc ineunte uere sese ostendit, & ab ea primū flos, deinde fructus prodit tam in ipsis uitibus, quàm arboribus. Geniculi. Geniculi siue genicula sunt nodi qui in herbis, aut leguminibus, aut etiam subfruticibus apparent. Sic geniculatæ radices nominantur, quæ nodis quibusdā interstinctæ protuberāt, rotundæ & leuiter capitulatæ. Gluma. Gluma est folliculus grani quod in spica continet̃, uel grani theca. Grossi. Grossi appellātur fici, quæ nō maturescūt. Priuatim tamen in bifera fico eas intelligunt, quæ per messes maturantur. Has grossulos Græci uocant ὀλύνθους.

H

Hemina. HEmina Romana uox est, ex greco quidē ἥμισυ, quod dimidia sextarij pars sit, deriuata. Græcis κοτύλη nominatur. Capit uncias decem mensurales, ut copiose in annotationibus nostris in quartū de tuenda sanitate librū Galeni demōstrauimus. Herba. Herba est quod à radice foliatum, sine caudice prouenit, sæpiusq; semen in caule fert.

I

Internodium. INternodiū, quod inter artus uel genicula mediū intercedit, dici cōsueuit. Interuenium. Interuenium, quod inter uenas intercipit̃. Iuba. Iuba est arūdinacea coma effusa, qualis in milio est: metaphora desumpta à iubis, hoc est crinibus animaliū à collo pēdentib. Iulus. Iulus tam Græcis q̃ Latinis est quod in corylo cōpactili callo racematim

matim cohæret, & ueluti prælongus uermis, singulari pediculo pensile nititur, & fructum præcedit.

L

hryma. LAchryma est is humor, qui statim desecto caudice, uel ramo, aut tantum ipso ligno, prosilit, & apparet. *Lanugo.* Lanugo in herbis atq; arboribus lanata quædam est hirsuties, qua folia, coliculiq; canescunt. *Liber.* Liber pars corticis interior quæ ligno pressius adhæret. Is quibus scribimus libris nomen dedit. *Libra.* Libra Romana capit uncias duodecim mensurales. *Ligula.* Ligula quarta pars cyathi dicitur, hoc est, semuncia, demptis scilicet duobus scriptulis. *ulaměta* Loculamenta sunt seminū inuolucra, quæ ueluti paruæ capsulæ ea recludunt. *entum.* Lomentum, fabarum farina est. *Laciniæ.* Laciniæ partes sunt extremæ particulatim decoris causa concisæ, orarumq; summarum cæsuræ. Inde folia membratim per flexuras digesta, uel natiuis segminibus discreta, laciniata uocitantur. Sunt tamen qui laciniosum pro sinuoso usurpent.

M

licorium MAlicorium est mâli punici putamen. *lalleolus.* Malleolus nouellus est palmes innatus prioris anni flagello, cognominatus à similitudine rei, quod in ea parte qua deciditur ex uetere sarmento, prominens utrinq; malleoli speciem præbet. Vel, quod capillatus utrinq; & surculatus solebat seri. *Matrix.* Matrix, uide in dictione Cor. *Medulla.* Medulla, uide ibidem. *Mucro.* Mucro est acumen in quod pars quæcunque desinit. Sic foliorum multorū, siliquarum quarundam, & spinarum omniū extrema in mucronem acuminantur. *Muscus.* Muscus est id quod in ipsa corticis superficie quarundam arborum lanuginosum apparet, ueluti cani quidā ipsarum arborum uilli. In quibusdam etiam quædam ipsarum arborum quę uisitur uillosa flosculorum congeries, quæ quod conferta sit densaq; florescat, muscus dici consueuit: ut in Ligustro, & compluribus alijs. *Muscaria.* Muscaria sunt in orbem radiatæ herbarū comæ, cacuminaq; in fasces coacta: à flabri similitudine, cuius uentilatu muscæ cōuiuijs abigunt, dicta.

N

ucamenta NVcamenta dicuntur ea quæ callo squamatim compactili pendent è ramis nucum, roborum, picearum: sic dicta, quod sint quasi quędam naturæ rudimenta, pineam nucem facere condiscentis.

O

Oculus. OCulus gemmula illa in herbarū surculis, primum germinationis argumentū dicitur.

P

Palma. PAlma dicitur maius uitis flagellum, unde nascuntur uuæ. *Palmus.* Palmus ueteribus duplex fuit. Minor digitorum quatuor habebatur, Græcis παλαιστὴς uocatus. Maior digitorū duodecim, σπιθαμὴ Græcis dictus. *Palmites.* Palmites dicuntur qui è stirpibus ac surculis quotannis prodeunt: sic nominatæ, quod in modum humanarū palmarum uirgulas quasi digitos ædant. *Pampini.* Pampini sunt frondentium ramusculorum comæ coliculiq; fructum fouentes, & ab impendente uindicantes iniuria. Hinc pampinare, est pampinos superfluos ex uinea detrahere, posteaquàm fronduit. *Panicula.* Panicula dici potest quicquid sublonga uel subrotunda effigie tumet, ut quæ pendet è picearum ramis. Lanosam quoq; comā in milio, panico, arundine, & qualem in aruis complures herbæ, & in palustribus iunci gerunt, Latini paniculam dixere. *Pappus.* Pappus tam Græcis quàm Latinis est lanugo ex floribus aut fructib. decidua. Sic etiam lanosi quidam uilli, qui deflorescentibus aliquot herbis remanent, & postmodum in auras euanescūt, pappi sunt, ut in senecione, soncho, & plerisq; alijs fit. *Pediculus.* Pediculus, siue quod idem habet, Petiolus, id est quo foliū, fructus, aut flos dependet. *Pedamenta* Pedamenta quibus stat recta uinea dicuntur, hoc est, quibus ueluti pedibus nititur. Nominant etiam à quibusdam pedamina. *Pilula.* Pilula, uide Cachrys. *Pyramis.* Pyramis, uide Conus. *Propago.* Propago dicitur uitis uetula depressa, atq; in terrā per inflexos arcus submersa, ut ex una plures emergant. *Pulpa.* Pulpa in arboribus est, quod nos in animalium corporibus musculum appellamus. *Puluinus.* Puluinus est quod inter sulcos eminulū protumet, sic dictus quod quandam referat puluinorum in quibus sedemus similitudinem.

Q

QVincuncialis figura, eius figuræ quę decussim antiquis significabat, media est. Fiebat uerò decussis ad X literę formam, quę quidem apud Latinos decem significat. Atq; hæc si per medium secetur, remanebit V figura, quę quinarium numerū, atque adeo quincuncem demonstrat. Sed hęc quidem multoties tum superius, tum etiam inferius multiplicata, figuram facit, quæ quincuncialis appellatur. Talem planè Trichomanis cauliculi efficiunt. Typos formæ quincuncis, & quincuncialis ordinis, subijcere placuit.

Quincunx. V

Ordo quincuncialis.

R

Racemus RAcemus pro uua accipitur. Neq; tantū ipsius uitis est, sed etiam hederę, & aliarū herbarū, aut fruticum uuas quasdam producentiū. Dicitur etiam ramosum id, quo dependent acini. *Rami.* Rami sunt, qui in caule fissi multiplices sparguntur.

Sarmenta. SArmenta prælongæ sunt uitium uirgulę, in quas uitis luxurians spargitur: hoc est, uitis ipsius brachiorum & caulium ligna, tam dum sunt in ipsa uite, quàm dum execta, & exempta sunt. Scapus. Scapus est caulis qui in styli modum sursum proreptat, aut in altũ fertur, ducta à columnaribus scapis similitudine.

Scopus. Scopus ramosum id, quo dependẽt acini.

Sesqui. Sesqui uocabulum cum aliqua mensura uel modi, uel numeri, uel temporis collocatũ, non integrum modò id cui iungitur explicat, sed integrum & semis. Sic sesquilibra, libram unam & semis significat. Sesquimensis integrum mensem cum dimidio. Sextarius. Sextarius capit uncias uiginti mensurales. Siliqua. Siliqua tegumentum est, quo uel grana leguminũ, uel herbarũ semina concluduntur. Nam non modò legumina, sed & complures quoq; & herbæ & frutices siliquas proferunt. Sinus. Sinus alarum caua sunt. Spica. Spica est quod culmus extulit. Hanc antiquitus rustici specam uocabant, & à spe uidetur nominata: eam enim quod sperant fore, ferunt. Tria uerò continet, granum, glumam, & aristam. Spica mutica est quæ non habet aristam. Et mutica, quasi mutila nominatur. Spongias. Spongias antiqui olitores uocarunt radiculas illigatas & connexas. Hinc Asparagi satiui & altilis radices multis irretitæ capillamentis coalescentes, & inter se implicatæ, ac quasi in unitatem coëuntes spongiolæ, & spongiæ spongiosæq; appellantur. Stamina. Stamina sunt qui in medio calycis erumpũt apices: sic dicta, quod ueluti filamenta ab intimo floris sinu prosiliant. Stipulæ. Stipulæ folia sunt culmũ ambientia. Striæ. Striæ partes sunt quædam quæ protuberant & eminent. Hinc striatus caulis, qui huiusmodi strijs est præditus, aut striaturis exasperatus. Strigiles etiam, si Vitruuio credimus, appellantur.

Stolones. Stolones appellantur coliculorum soboles, inutilisq; è radicibus fruticatio. Suffrutices. Suffrutices sunt quæ cõpluribus ramulis surculisq; lignosis scatent, sed minutis constant folijs.

Surculus. Surculus, quod ex ramis simplex ac indiuiduum oritur, estq; uelut germen quoddam ex ipso trunco uel caudice productum.

T

Thyrsus. THyrsus est caulis, idq; nomen sibi uendicauit, quod uirgulæ in modũ, uel teli rectitudinem consurgat. Tomentum. Tomentũ Latinis omne id quo culcitræ ad molliorem & calidiorem quietem infarciuntur, dicitur, siue id lana sit siue pluma, siue quod uoluerit aliquis, excipiendis molliter & fouendis calore corporib. nostris aptum. Sic Dictamni folia, quod mollia uidentur esse, tomentitia & lanea dicuntur à Dioscoride, hoc est, γναφαλοειδῆ. Tori. Tori prominentes partium calli, & in se pulparum modo collecti nominantur. Græci κονδύλους uocant. Hinc κονδυλώδης, id est, torosus, quod idem Latinis est ac nodi formã præ se ferens.

Triens. Triens quatuor cyathi. Tunica. Tunica est tenuis cortex & ueluti membranaceus, quo uel arbor, uel radix inuestitur. Sic cæpe folliculis est tunicatum. Turbo. Turbo dicitur quicquid ex acumine tendẽs in amplius spaciat. Hinc turbinatum, quod ex angusto continenter in latius prodit. Sic turbinata conspicitur pyrorũ forma. Permulta etiam herbarum folia in mucronem turbinantur. Turiones. Turiones sunt teneritates summitatũ ipsarum arborum, quæ singulis annis crescunt. Topiarium. Topiarium opus est quod ex arbore, frutice, uel herba ad decorem componitur in testudines aut cameras fornicatum. Hinc topiariæ dici merentur arbores uel herbæ quæ nimirum huic operi, quod flexiles sunt, ac suo lentore sequaces, accommodantur.

V

Vascula. VAscula, seminũ inuolucra sunt. Venæ. Venæ sunt quę in plantarũ folijs apparent, & ramulos & humorẽ habentes. Vermiculatum. Vermiculatum quod rosæ modo, quasi purpurisso rutilat, dicitur. Verticillum. Verticillum florum uel foliorũ ambitus, qui coliculos aut ramulos herbarum coronat, existit: ab instrumenti muliebris similitudine dictum, quod fuso uertendi gratia solitum est adhiberi. Vinacei. Vinacei, grana sunt acinorum, γίγαρτα Gręcis nominant, quæ pressis uuis cum folliculo abijciuntur.

Virga. Virga est quę ex radicibus, aut caudicis lateribus exit. A nõnullis uirgæ appellatæ sunt soboles. Virgultum. Virgultum surculus is est, qui terræ cõmittitur, ut in arborẽ insurgat. Viticulæ. Viticulæ non palmites aut sarmenta sunt, sed flagella quę uitis modo reptantia longè lateq; uagantur, ac uicinos frutices nacta sic intricant eos, ut ijs perinde quasi pedaminibus abutantur: uel scandentia suis irretiũt clauiculis, quibus quasi digitis hærent, quales in cucumeribus, cucurbitis, & plerisq; alijs inueniuntur.

Vmbella. Vmbella est floris seminis'ue pedamentũ, in plures digestum longiores pediculos, qui simul ex fastigio eodem orti, in latius continuò radiantur, singuliq; uel florem, uel semẽ sustinent, in orbem circumactum. Gręci hunc floris habitum σκιάδιον, Latini uerò quoniã umbellæ, qua mulieres uultum uindicant à sole, & æstum arcent, circinatã effigiem gerit, umbellam dixerunt. Vmbilicus. Vmbilicus id in pomis est, quod in eis medium uel prominet, uel conditur. Vngues. Vngues in rosis & foliatis floribus intellexerunt ueteres, imas suorum foliorum partes, quibus in capite suo cohærent, decoloresq; dependent. Vel breuius: Vnguis infima pars foliorum rosæ alba appellatur.

GRAECARVM NOMENclationũ Index:

cuius numerus paginam, litera sequens eiusdẽ paginæ partem, designat. Picturas, uel ante, uel post capita locatas, uel iisdem insertas reperies.

LATINARVM APPELLAtionum Index.

LATINARVM NOMENCLATIONVM INDEX.

INDEX NOMENCLATIONVM quibus officinæ ſeplaſiariorũ, & herbarij noſtri temporis utuntur.

Gatapu-

Scro-

GERMANICARVM APPELLATIONŨ Index.

Sequentes duæ appendices ſuis capitibus adijciantur.

Appendix in caput de Colutea. Pag. 445.

Dum hoſce cõmentarios conſcriberemus non erat ad manũ græcus Theophraſtus: quare cum latino tantũ utendum eſſet exemplari Theophraſti, nõ ſatis cõijcere potuimus an per y aut per ου uox ipſa ſcriberetur, cum nõ raro Latini eas uoces in quibus græcè υ eſt, per u efferant. Quare latinè dici hanc herbam Coluteam & Colyteam putauimus. Sed nacto tandem græco Theophraſti codice, ſtatim deprehendimus κολουτέαν à κολυτέα diuerſam eſſe: idipſum enim Theophraſtus manifeſtè innuit. In latina uerò Theodori uerſione perperàm pro Colytea ſcribitur Colycea: id quod nobis etiam tenebras offudit. Legendum itaq; initio capitis de Colutea in eum modum erit: κολουτέα Græcis, Colutea Latinis dicitur &c. Expungenda itaq; dictio Colytea, & paſsim in hoc capite pro Colytea legendum Colutea.

Colutea differt à Colytea

Appendix in caput de Trifolio odorato. Pag. 816.

Non latet hanc herbam propè accedere ad deſcriptionẽ Loti ſylueſtris. Caulem nanq; fert bicubitalem, & aliquando maiorẽ, numeroſis alarum cauis. Folia Trifolio quod in pratis naſcitur ſimilia: ſemen Fœnogræco ita reſpondens, ut niſi minus eſſet, uix ab inuicem diſcerneres: ſapore item medicato. Tamen non minus accedit etiam ad Trifolij acuti picturam. Frutex enim uerius eſſe quàm herba uidetur, cubito maior, uirgas habens tenues, nigras, iuncoſa adnata obtinentes, in quibus ſunt folia Loti, in ſingulis pediculis tria, in ambitu cuſpidibus ſerrata, ut hinc cõmodiſsimè dici mereatur ὀξύφυλλον. Hæc etiam odorata ſunt uehementer, ut nonnullis caput offendant: & ad bituminis certè odorem proximè accedunt, ſed non parum tamen ſuauior & iucundior eſt. Florem præterea ex ſe mittit purpureum, hoc eſt, ad purpuræ colorem nonnihil accedentem: ex albo enim purpureus, aut ſubcœruleus eſt. Semen etiam modicè latum, & ſubhirſutum, ex altero fine ueluti cornu obtinens. Quod ego non de ipſo quidem nudo ſemine, ſed de eius potius folliculo, quod in cacumine planè aculeatum ac ueluti cornutum exiſtit, intelligendum puto. Radix deniq; illi longa, gracilis, & tenax exiſtit, nihilq; eſt in tota deſcriptione quod ei aptiſsimè nõ quadret. Accedit prętera amaritudo quæ in ſemine non eſt obſcura, pulchrè ſibi etiam Trifolij odorati facultates uendicans: mouent enim quæ amara ſunt urinam, menſes ducũt, comitialibus proſunt, aliaq; quæ Dioſcorides Trifolio huic adſcribit efficere poſſunt. Quare ijs rationibus motus, à concepta ſententia diſcedere nondũ queo, niſi contingat nobis aliam intueri ſtirpem, cuius ſemina, atque adeo grana ipſa hirſuta, & cornuta exiſtant. Quanquã non lateat parum admodum referre utram ſententiã, noſtram aut aliorum amplectaris, cum Lotus & Trifolium facultatibus non multum aut ferè nihil diſtent. In hoc tamen ſemine, quod nos Trifolij odorati eſſe contendimus, nulla ineſſe apparet adſtrictio, quam tamen in Loti ſemine Dioſcorides requirit. Quod pro confirmanda noſtra ſententia adijcere uoluimus.

Errata quædam momentanea ad finem operis quære.

ABSINTHIVM
VVLGARE.

Wermůt.

A

2

SERIPHIVM
absinthium.

Welſomen.

Spes nasturtii
silvestris
Argentina

NOMINA.

A ἈΨΙΝΘΙΟΝ grecè, Absinthium latinè appellatur. In officinis suam appellationem retinuit. Germanicè wermůt / quasi prohibens hilaritatem & alacritatem, ob immensam suam amaritudinem, nominatur. Nomen hoc Græci ab ἀψίνθιον, id est, contrectando, per ἀντίφρασιν deflexerunt, quod nullum animal, ob eximiam amaritudinem, hanc herbam attingat. Veteres Græci Comici ἀπίνθιον quoque conformi etymo, quasi impotabilem dixerũt, quod hanc nemo, propter insignem amarorem, bibere posit.

Absinthium unde dictum.

GENERA.

Absinthij genera sunt tria, Galeno & Dioscoride testibus. Vnum quod Romanum, uulgare seu cõmune uocant, & est id quod pasim in Germania nostra nascitur, & cuius picturam hîc damus. Huius generis est quod à Ponto regione, in qua nascitur, Ponticum cognominatur, estq; ceteris multo præstantius. Alterum genus est marinũ, quod Seriphium nominant. Germani welsomen. Tertium Santonicũ, à Santonibus Galliç populis, apud quos plurimum gignitur, dictum est. Hinc nonnulli eius semen corrupta uoce Sanctum, quoniam Sanctonicum dicendum esset, appellant. Nisi id nominis ob insignẽ eius efficaciã, quam in necandis lumbricis obtinet, illi imposuerint. Hodie semen lumbricorũ nuncupãt, germanicè wurmsomen.

Vulgare Absinthium. *Ponticum.* *Seriphium.* *Santonicum.*

FORMA.

Absinthiũ uulgare, herba est caule ramoso, folijs incanis, multipliciter sectis, aureo flore, semine rotundo, racematim cohærente. Seriphium uerò herba est prætenues ramos cirrósue habens, minori similis Abrotono, exiguis referta seminibus,
B subamara, & graui odore. Ex qua deliniatione omnibus perspicuum fit, herbam cuius effigiem damus esse Seriphium. Siquidem herba est tenuibus cirris, Abrotono fœminæ similis, semine in siliquis paruo, grauiter odorata, & subamara. Santonicũ simile est Absinthio, sed non adeò copioso semine scatens, & subamarum.

Vulgare. *Seriphium.* *Santonicum.*

LOCVS.

Nascitur, Oribasio & Apuleio autoribus, locis cultis, montosis & saxosis: plurimum autem præstantisimumq; in Ponto, Cappadocia, & Tauro monte. Seriphiũ pasim circa itinera, macerias uinearum, & sepes prouenit: ut uerum sit quod à Plinio dictum est, plerasq; herbas pedibus cõculcamus, quarum si nobis uirtus perspecta esset, eas in cœlum laudibus ferremus. Santonicum in Gallia, ut diximus, copiose gignitur.

TEMPVS.

Colligendum in fine Iulij mensis, ac in umbra exiccandum, quo etiam tempore floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Ponticum minus calefacit, quod adstrictionis multæ sit particeps. Minus etiam cæteris generibus extenuat, nõ minus tamen resiccat. Galeno itaq; autore calidum in primo gradu, & siccum in tertio statuitur. Succus autem eius longè quàm herba ipsa calidior est. Vulgare quidem adstrictoriam, amaram & acrem qualitatem obtinet, haud secus atq; Ponticum. In hoc tamen ab eo differre uidetur, quod in illo maior sit amaritudo quàm adstrictio. Quamuis neque Ponticum modicè amarum sit, quod Ouidius satis ijs innuit uersibus:

Turpia deformes gignunt Absinthia campi,
Terraq; de fructu, quàm sit amara docet.

Loquitur autẽ de Ponto. Seriphium ipsum Abrotono minus est calidum, uerum Absinthio calidius. Santonicum in extenuando & calefaciendo desiccandóue, Seriphio paulò imbecillius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

C Absinthium calfacit, adstringit, bilemq; stomacho & uentri inhærentem expurgat. Vrinas cit. Crapulam præsumptum arcet. Inflationibus, uentrisq; & stomachi doloribus, cum Seseli & Nardo Gallico potum prodest. Fastidia discutit. Morbo regio correptos, dilutum aut decoctum eius per singulos dies cyathis tribus haustũ sanat. Menses cum melle sumptũ aut appositum euocat. Strangulationibus fungorum ex aceto potum subuenit. Ixiæ, cicutæ, muris aranei morsibus, & draconi marino cum uino aduersatur. Anginis cum melle & nitro inungitur. Contra epinyctidas ex aqua, sugillata uero & oculorum caligines cum melle, similiter auribus ex quibus manat sanies, illinitur. Decocti eius uapor suffitúsue, dentium auriumq; dolores lenit. Decoctum cum passo dolentibus oculis oblinitur. Præcordijs, iecinori, & stomacho dolenti, ac longo tempore affecto, cum cerato Cyprino tritum illinitur. Stomacho autem cum rosaceo subactum. Cum ficis, nitro, & farina loliacea, aquæ inter cutem, lienosisq; subuenit. Preterea uestiarijs arcisq; inditum Absinthiũ, uestes ab erodentium iniurijs seruat. Culices cum oleo perunctum à corporibus abigit & arcet. Atramentum librariũ ex diluto eius temperatum, literas à murium erosione tuetur. Par est etiam succum hæc omnia facere, attamen in potionibus improbatur, stomacho enim obest, & capitis dolores adfert. Seriphium uero per se, uel cum oryza decoctum, & cum melle sumptum, ascaridas & rotundos lumbricos necat, aluum simul leuiter subducens. Eadem potest præstare cum edulio aut lenticula decoctum. Santonicum eadem quæ Seriphium potest.

EX GALENO.

Absinthium adstrictoriam, amaram, & acrem simul qualitatem possidet, excalfaciens pariter & extergens, roborans & desiccans. Proinde biliosos uentris humores per egestionem infernam propellit, ac per urinam euacuat. Magis uero quod in uenis est biliosum per urinas expurgat. Ideo contentam in uentre pituitam, sumptum D nihil iuuat. Sic neq; si in thorace aut pulmone contineatur: nam adstringens in eo facultas, quàm amara ualentior est.

EX PLINIO.

Stomachum corroborat, & ob hoc sapor eius in uina transfertur. Bibitur decoctum in aqua, & postea nocte & die refrigeratum sub dio: decoctis sex drachmis foliorum cum ramis suis in cœlestis aquæ sextarijs tribus. Oportet & salem addi. Tritum, ut aiunt, raro in usu est, sicut & succus expressus. Bibitur & madefacti dilutũ. Exprimitur autem cum primum semen turgescit, madefactum aqua triduo recens, aut siccum septem diebus, deinde coctum in æreo uase ad tertias, decem heminis, in aquæ sextarijs quadragintaquinq;, iterumq; percolatum, herba eiecta, lente coquitur ad crassitudinem mellis, qualiter ex minore Centaurio quæritur succus. Sed hic Absinthij succus inutilis stomacho capitiq; est, cum (ut tradunt) sit illud decoctũ saluberrimum: nam stomachum adstringit, bilemq; detrahit, urinam cit, aluum emollit, & in dolore sanat, uentris animalia pellit. Malaciam stomachi & inflationes cum exiguo Sili & Nardo Gallico, addito aceto, discutit. Fastidia abstergit, concoctiones adiuuat. Cruditates detrahit cum ruta, & pipere, & sale. Antiqui purgationis gratia dabant cum marinæ aquæ ueteris sextario, seminis sex drachmis, cum tribus salis, & mellis cyatho. Efficacius purgat duplicato sale. Quidam in polenta dedere supradictum pondus addito Pulegio. Alij contra paralysin. Alij pueris folia in fico, sic ut amaritudinem fallerent. Facile thoracem purgat cum Iride sumptũ. In regio morbo crudum bibitur cum Apio, aut Adianto. Aduersus inflationes calidum paulatim sorbetur ex aqua. Iecinoris causa cum Gallico Nardo, lienis cum aceto, aut pulte, aut fico sumitur. Aduersatur fungis ex aceto. Item uisco, cicutæ ex uino, & muris aranei morsibus, draconi marino, scorpionibus. Oculorum claritati multum cõfert. Epiphoris cum passo imponitur, sugillatis cum melle. Aures eius

decoctum

A decoctum uaporis suffitu sanat: aut si manat sanies, cum melle tritum. Vrinam ac menses ciunt tres quatuórue ramuli, cum Gallici nardi radice una, cyathis aquæ vi. menses priuatim cum melle sumptum, & in uellere appositum. Anginis subuenit cum melle & nitro. Epinyctidas ex aqua sanat: uulnera recentia, priusquam aqua tangantur impositum: preptereaq; capitis ulcera. Peculiariter ilibus imponitur, cum cypria cera, aut cum fico. Sanat & pruritus. Non est dandum in febri. Nauseas maris arcet in nauigationibus potum: inguinum tumorem in uentrali habitum. Somnos allicit olfactum, aut inscio sub capite positum. Vestibus insertum tineas arcet. Culices ex oleo perunctis abigit, & fumo si uratur. Atramentum librarium ex diluto eius temperatū, literas à musculis tuetur. Capillum denigrat absinthij cinis, unguento rosaceoq; permixtus. Marinum, quod quidam seriphium uocāt, stomacho inimicum. Aluum mollit, pellitq; animalia interaneorum. Bibitur cum oleo & sale, aut in farinæ trimestris sorbitione dilutum. Coquitur quantum manus capiat, in aquæ sextario ad dimidias.

VINI ABSINTHITIS VIRES. EX DIOSCORIDE.

Absinthites uinum stomacho accōmodatum est, urinam cit. Tarde cōcoquentibus utile: iecinorosis itidem, nephriticis, & regio correptis morbo. Cibum nō appetentibus, & stomacho male affectis, & longis præcordiorum distensionibus ac inflationibus, rotundis lumbricis, & suppresśis mensibus auxiliatur. Contra ixiæ uenena hausta, copiosius potum, & uomitionibus redditum prodest.

CONFECTIO.

Variæ uini absinthitis sunt confectiones, ut ex Dioscoride constare potest. Optimum tamē fit, si tusæ Pontici absinthij drachmæ octo, linteo raro ligatæ, in amphoB ram uini cōijciuntur. Mustum deinde mittitur, relicto uno uasis spiraculo ne efferuescens foras exiliat.

APPENDIX.

Santonici, quod ut cōmemoratum est, hodie semen lumbricorū uocant, præcipuus hoc tempore ad lumbricos ex corpore pellendos & enecandos usus est. Et si genuinum est, magna efficacia cum melle assumitur tam à pueris, quàm adultis. Seriphium quoq; aduersus lumbricos à multis cōmendatur, eoq; nomine mors uermium appellatur. Sunt etiam qui lumbricorū semen nominent.

Semen lumbricorum.

Mors uermiū.

ABROTONVM
MAS.

Stabwurtz mennle.

ABROTONVM
FOEMINA.

Stabwurtz weible.

C

NOMINA.

Abrotonum unde dictum.

ABPÓTONON Græcis, Abrotonum Latinis nominatur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germanis **Garthagen / Stabwurtz / Schoßwurtz / Gertwurtz / Kutelkraut / Affrusch /** appellatur. Hoc autem nomen ſibi uſurpauit, ut Nicandri teſtatur interpres, διὰ τὸ πρὸς ὄψιν ἁβρὸν, καὶ ἁπαλὸν φαίνεσθαι. ἄλλως τε καὶ διὰ τὸ δύσπνουν εἶναι. hoc eſt, quod conſpectu tenerum, molle & delicatu m appareat, aut quod grauem, acrémue & difficilem halitum proſpiret.

GENERA.

Abrotonũ duorum eſt generum, ueterum & recentiorũ omnium ſententia, mas & fœmina. Plinius lib. xxi. cap. vij. mas quidem campeſtre uocat Abrotonum, fœminam uero mõtanum. Vulgus, ſylueſtrem Cypreſſum, à ſimilitudine & odore foliorum eiuſdem, nomenclaturæ herbæ fruticiſue uocat. Germanicè **weiß garthan / oder wilder cypreß.**

FORMA.

Abrotonũ mas.

Abrotonũ, quod mas appellamus, ſarmentoſum, minutis folijs, minus album quàm fœmina, tenui ſemine ac numeroſo uti Abſinthiũ. Semen autem nõ quouis tempore producit, ſed ad Septembris duntaxat menſis initia, quo ſi diligenter obſeruabis tempore, ſemine prægnans eſſe comperies. Recte igitur λεπτόκαρπον in Dioſcoride legitur, huic lectioni nõ ſolum ueterum codicum fide, uerumetiã ſenſu ſuffragante.

Abrotonum fœmina.

Fœmina frutex eſt, arboris ſpeciem habens, candicantibus folijs, Seriphij modo minutim circum ramulos inciſis, floribus refertus, in ſummo auri fulgore comantes corymbos obtinens, odoratus etiam cum grauitate quadam.

LOCVS.

Mas paſsim apud Germanos in hortis, & in campeſtribus naſcitur: fœmina ue-

D

ro in collibus & montibus ſua ſponte prouenit.

TEMPVS.

Floret utrunq; Auguſto. Colligitur autem in autumno, potiſsimum Septembri menſe: hoc enim tempore ſemen, ut diximus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Abrotonũ calidum & ſiccum, inq; tertio ordine ſeu receſſu poſt media ſitum eſt, id quod amaritudo eius, quam guſtu præ ſe fert, facile monſtrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriuſq; abrotoni ſemen ferueſactũ, & crudum tritum, cum aqua potũ, nõ niſi recta ceruice ſpirantibus, ruptis, conuulſis, iſchiadicis, urinæ difficultatibus, & ſuppreſsis menſibus auxiliatur. Potum in uino exitialium uenenorum antidotum eſt. Cum oleo rigentibus illinitur. Serpentes lecto inſtratum & ſuffitum fugat. Cum uino potum aduerſus eorundem morſus, peculiariter autem ſcorpionum & phalangiorum, prodeſt. Oculorum inflammationibus cum cotoneo cocto, aut pane illitum ſubuenit. Tritum cum farina hordeacea decoctumq; tubercula diſcutit. Admiſcetur irino unguento.

EX GALENO.

Non inſtrenue excalfacit & deſiccat. Nam ſiue comã cum floribus (reliqua enim eius palea inutilis eſt) cõtuſam ulceri puro illinas, mordax & irritans uidebit, ſiue eo in oleo macerato, caput aut uentrem perfundere uoles, admodũ calefacere reperies. Quin & ſi qui per circuitum rigoribus capiuntur, eos ante inuaſionem rigorum hoc uoles confricare, minus utiq; rigore concutientur, imò & ſenſus confeſtim ubi admotum fuerit ipſum calfacere percipit. Porrò quod lumbricos interimat par eſt, nimirũ quum ſit amarum. Protinus uero quod & digerendi & incidendi uim habeat ſcies. Præterea abrotonum uſtum calidum & ſiccum facultate eſt, magis etiam quàm cucurbita ſicca uſta, & anethi radix. Illa enim ulceribus humidis

ſimul

A simul & citra phlegmonem callo induratis prosunt, ac proinde maxime ulceribus ijs quæ in pudendorum præputijs sunt competere uidentur: at cinis Abrotoni ulceribus omnibus mordax est, ac idcirco cum oleo tenuium partium, Cicino scilicet, aut Raphanino, aut Sycionio ueteri, potissimum Sabino, ad alopecias confert. Barbam etiam segnius tardiusque enascentem cum aliquo dictorum oleorum elicit: sed nec minus illis, lentiscino maceratum. Rarefaciendi enim uim, eò quod tenuium est partium, obtinet, & mordax est, & calidum. Abrotonum uero inimicum stomacho existit.

EX PLINIO.

Vsus est & folijs, sed maior semine, ad calefaciendum, ideo neruis utile, tussi, orthopnoicis, urinæ, torminibus, conuulsis, ruptis, lumbis. Datur bibendum manualibus fasciculis decoctis ad tertias partes. Ex his quaternis cyathis bibitur. Datur & semen tusum in aqua drachmæ pondere. Prodest & uuluæ. Concoquit panos cum farina hordeacea, & oculorum inflammationibus illinitur cotoneo malo cōcocto. Serpentes fugat. Contra ictus eorum bibitur in uino, illiniturque. Efficacissimum contra ea quorum ueneno tremores & frigus accidunt, ut scorpionum & phalangiorū, & contra alia uenena. Prodest quoquomodo algentibus, & ad extrahenda ea quæ inhęrent corporibus. Pellit interaneorum mala. Ramo eius si subijciatur puluino, uenerem stimulari tradunt: efficacissimamque herbam esse contra omnia ueneficia, quibus coitus inhibeatur.

Lib 21 Cap 10 ...

DE ASARO. CAP. III.

B

NOMINA.

ΑΣΑΡΟΝ græcè, Asarū latinè dicitur. Officinis hodie nomen retinet. Germanicè Haselwurtz. Asaron autem dictum est, quod in ornatū non ueniat, uel ut Plinius lib. xxi. cap. vi. inquit, quoniam in coronas atque serta non addatur: uel quod manualibus scopis, quę odoris gratia gestantur, minimè solitum sit inseri.

Asaron cur dictum.

FORMA.

Folia hederæ similia habet, longè tamen molliora, rotundioraque. Flores inter folia ad radicem purpureos, odoratos, Hyoscyami cytino similes, in quo semen acino nō dissimile. Radices multas, geniculatas, tenues, obliquas, gramini persimiles, longè tamen graciliores, odoratas, calefacientes, & linguam admodum erodentes. Cæterum hic admonendum esse lectorē duximus, omnia Dioscoridis exemplaria hoc in loco deprauata esse, perperamque habere uel πυκνότερα uel μικρότερα, cum potius scribendum sit μαλακώτερα, id quod partim Plinij testimonio, partim etiam iudice sensu ipso comprobari potest. Plinius siquidem lib. xij. cap. xiij. Asarum sic depingit: Est hederę folijs, rotundioribus tantum, mollioribusque. Si quis uero ea de re ad iudicem sensum referat, Asarumque cum hedera conferat, Asari certè folia neque densiora, neque minora hederæ folijs esse comperiet, quum Asari folia maiora multò sint quàm hederæ. Proinde cum folia hederæ illorum comparatione multò minora sint, euidentissimum est pro μικρότερα legendum esse μαλακώτερα, huic nimirum lectioni adstipulantibus Plinio & sensus iudicio, ut dictum est: ad tactum em̄ huius folia longè sunt hederæ molliora. Accedit quod ab una dictione in aliam facilis sit transitus. His itaque rationibus motus, Asari folia μαλακώτερα, hoc est, molliora hederæ folijs esse dixi, ut reuera etiam sunt.

Dioscoridis locus emendatus.

LOCVS.

Nascitur in umbrosis locis, montibus potissimum & syluis: aspera enim macráue & sicca loca amat.

TEMPVS.

ASARVM

Haselwurtz.

A

TEMPVS.

Bis anno, uere nimirum & autumno floret. Colligendum in fine Augusti, à die uidelicet decimoquinto eius mensis, usque ad octauum Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Asarum in calefaciendo & exiccando ordinis tertij existit, radices potissimũ eius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Asari calefaciunt, & urinam mouent. Hydropicis & ischiadicis diuturnis prosunt. Ducunt menses pondere drachmarum sex cum mulso potæ. Purgant Ellebori albi modo. Ruptis præterea, conuulsis, tussi ueteri, difficultati spirandi, & urinæ conferunt. Cum uino potæ ferarum morsibus salutares. Folia adstringunt. Illita capitis doloribus, oculorum inflammationibus, ægilopis incipientibus, mammis à partu tumentibus, ignibusque sacris prosunt. Coma somnum etiam conciliat. Sic Crateias herbarius de Asaro proditum reliquit.

EX GALENO.

Asari radices utiles sunt, facultate similes radicibus Acori, intensiores tamẽ. Itaque ex ijs, quæ de illis prodita sunt, hic facienda coniectura.

EX PLINIO.

Nardi uim habet Asarum, quod & ipsum aliqui syluestre Nardum appellant.

EX MARCO AEMYLIO.

Est Asaron græcè Vulgago dicta latinè.
Hæc calidæ & siccæ uirtutis dicitur esse.
Tertius est illi gradus, ut dicunt, in utroque.
Prouocat urinam, potataque menstrua purgat.
Hocque modo iecoris medicatur sumpta dolori.
B *Hydropicosque iuuat, schiasim fugat hausta frequenter.*
Et uuluæ morbis decoctio subuenit eius.
Dicitur ictericum potata repellere morbum.
Elleborique modo uomitu præcordia purgat.
Sed non est huius purgatio tam uiolenta,
Nec metuenda quidem, si fiat taliter illa:
De folijs eius triginta recentia tollens,
Adde meri tantum quo possint cuncta recondi.
Tota nocte mero facias macerentur in illo,
Mane terens, uino quo sunt macerata resolue.
Tunc olus excoctum cum pingui carne recenti
Porcina, prius ægroto da sufficienter,
Et sumat uini uult quantum fortis & albi,
Sic Asari succum colatum trade bibendum.
Fortibus & magnis est hic numerus foliorum
Sufficiens, reliquis, ut diximus, est minuendus
Iuxta quod uires, ætas, & cætera poscunt.

APPENDIX.

Lixiuium in quo Asarum decoctum est, si eo caput lauetur, cerebrum roborat, & memoriam. Succus etiam eius cum Pompholyge, caligantibus oculis confert.

ACORVM
officinarum.

Drachenwurtz.

DE ACORO. CAP. IIII.

NOMINA.

AKOPON græcè, Acorũ latinè appellatur. Officinis nomen retinet. Germanicè Gel lilgen/Drachenwurtz oder Ackerwurtz uocatur. Acoron aphrodisiam quasi uenercam Græci etiam uocant. Apuleius, quicunq; ille fuerit, in cõmentariolo quod de aliquot herbis scriptũ à se reliquit, Piper apium dictam fuisse hanc herbam testatur, quod ea in aluearijs suspensa, nunquam diffugiant apes.

FORMA.

Folia Iridis habet, angustiora tamen. Radices non dissimiles, implicatas, neq; in rectum enatas, sed obliquas, & in superficie existentes, geniculis seu internodijs distinctas, subalbas, gustu acres, odore non ingratas. Præstat densum, candidum, nõ cariosum, plenum & odoratum, cuiusmodi est in Colchide & Galatia. Ex qua sanè Dioscoridis descriptione satis liquet Acorum nostrum, quo hodie officinæ utũtur, etsi nõ uerũ sit, tamen aliquã saltem Acori speciem esse: Iridis enim folia obtinet, angustiora tamen. Radices quoq; similes, implicatas & inuicem adnatas, nõ in rectũ, sed in obliquum tendentes: non in profundo delitescentes, sed in superficie existentes, & modico cespite tectas: deniq; geniculis seu internodijs interceptas. Neq; etiam in colore ab eo quem Dioscorides pingit uariare uidetur: nostrũ enim Acorũ nõ raro ὑπολεύκους, hoc est, subalbas seu candicantes radices habere conspicitur. Accidit autem ut & rubentes intus habeat radices, quæ tamen cum candicantes passim intercurrentes uenas obtineant, recte subalbæ dici possunt, quod nimirũ neq; uere rubescant, neq; candidum etiam prorsus colorem referant, sed eum potius qui ex rubro & candido mixtus sit. Cæterũ radices Acori quæ intus candicant, foris ut plurimũ subrubẽt. Hinc est quod Serapion in Acori descriptione Dioscoridis uerba referẽs, ὑπολεύκους dictionẽ ita uertere uoluit: Et color radicũ exterior tendit ad rubedinem. Proinde qui hac sola ratione, quod Acori radix intus interdum rubescat, mouẽtur, ut diuersum nostrũ prorsus à Dioscoridis credant, ij non utuntur argumento quod tanti momenti sit, ut quod conãtur, persuadere alijs possit. Cum enim Dioscorides Acori radices ὑπολεύκους, hoc est, albicantes faciat, noster certe nunquam non tales habere deprehenditur: uel enim uere candicantes sunt, uel subrubentes, quas etiam ὑπολεύκους recte dici posse iam ostendimus. Porrò quamuis odoratæ non sint eius radices, tamen nihil obstare posset odor, quo minus nostrum uerum esse putaremus Acorum, quum abunde constet illum, haud aliter quàm colorem, secundum diuersas regiones in eadem sæpe herba mutari: si non esset aliud, quod ut diuersum certo crederemus nos urgeret, hoc nempe, quod nostri Acori radices gustu acres nõ sint, quod tamen omnes ueteres uno ore de Acoro affirmant, sed potius adstringentes. Quapropter etsi tota ferè descriptio illi respõdere uideatur, tamen quia acris nõ est, uires eas quas uero Acoro tribuunt ueteres, habere non potest: ut hoc nomine uehementer errent qui à solis descriptionibus tantũ pendent. Nec minus hallucinantur officinæ quæ ad urinas mouendas, aut menses euocandos, lienésue minuendos eo utuntur. Perperàm etiam Diacori compositionem ex eodem cõficiũt. Curent itaq; ut uerum Acorum habeant, quod iam in multis Germaniæ officinis prostare puto. Nam radix illa quæ à nonnullis seplasiarijs nunc sub nomine maioris Galangæ uenditur, si cætera etiam respondeãt, haud dubie radix ueri Acori est. Et debent seplasiarij ea uti, quoties in compositionibus medicamentorũ Acori fit mentio, præcipuè autem in Diacori compositione apparanda, quod hæc calefaciendo cõcoctionem stomachi supra modum iuuet. Et hoc cò confidentius faciendum esse hortor, quod Galangam maiorẽ ueri Acori radicem esse existimem: geniculis enim scatet, foris subrubra, intus subalba, gustu acris, odore nõ ingrata, ut hoc nomine illa tutò & sine errore officinæ pro Acoro uti queant.

Acorum officinarum non est uerũ Acorum.

B

B

LOCVS.

Apuleius locis cultis, pratis ac hortis nasci, raramq; inuentu herbam hanc tradit. Nostrum Acorum iuxta amnes, & passim in aquosis & palustribus locis prouenit.

TEMPVS.

Legitur radix Acori æstatis initio, & siccatur in umbra digitalibus frustis.

TEMPERAMENTVM.

In calefaciendo & desiccando tertij est ordinis. Nostrum quidem desiccat, at citra calefactionem.

VIRES. EX DIOSCORIDE. lib. 1 cap 2 fol 5

Acori radix calefaciendi uim habet. Decoctum eius potum, urinam cit. Prodest lateris, thoracis & iecoris doloribus: torminibus, ruptis, conuulsis. Lienes minuit. Vrinæ stillicidio, & uenenatorũ morsibus subuenit. Insessu, quemadmodum Iris, ad muliebria utilis est. Succus radicis caligines oculorum discutit. Antidotis præterea radix utiliter miscetur.

EX GALENO. 6 fol 114

Acori utimur radice quæ gustu acris est, & modicè amara, odoreq; non iniucunda. Hinc manifestum est hanc facultate calidam, & cõsistentia tenuium partium esse. Huic consentaneũ est, ut urinam moueat, & lienes induratos iuuet, tum corneæ membranæ crassitiem detergeat simul atq; extenuet. Ad hoc autẽ melior est ipsius succus. Omnino uero siccificum esse clarum est.

EX PLINIO. 25 cap 13 fo 461

Vis ei est ad calefaciendum extenuandumq; efficax, contra suffusiones & caligines oculorum succo eiusdem poto, cõtraq; serpentes. Pectoris doloribus subuenit, & ideo antidotis miscetur. Iecinori medetur, thoraci quoq; & præcordijs. Vrinam cit eius decoctum, & omnia uesicę uitia sanat. Testium tumores radix decocta in uino, tritaq; & illita mirè discutit. Duritias & collectiones omnes sanat, decocto huius herbæ fouentibus. Cõtusis & euersis pota duobus obolis in mulsi cyathis tribus radix prodest. Acoron quoq; utile est interioribus fœminarum morbis.

ACORI OFFICINARVM VIRES.

Acori adulterini facultates.

Gustus abunde monstrat eius radicem immensam adstringendi facultatem obtinere. Hinc est quod diuersam planè à ueri Acori radice uim sortita sit. Nam ut hęc tenuium est partiũ & facultate calida, atq; adeò detergit, extenuat atq; discutit: ita illa consistentia crassarũ partium, ac facultate frigida, constringit, densat, cogit & contrahit. Quare urinam nõ cit, ut uerum Acorum, nec menses euocat, sed potius supprimit. Sanguinem etiam undecunq; manantem cohibet. Proinde rectè Pandectarum autor scribit, eum qui secum Acori radicem gestet, à nullo sanguinis profluuio corripi. Et ex recentioribus aliqui hanc facultatem Acori nostri obseruarunt, atque hinc adeò tradunt eius succum igne expressum, menses nimium promanantes constringere posse, id quod certè de Acoro affirmare uanissimũ erit. Ex ijs itaq; intelligent iam seplasiarij, quis usus nostri etiam in medicina sit Acori: nec cõmittent, ut fanatici cuiusdam, qui nuper Morophrasti impudentis hominis pestilentissimas nugas & ineptias tegere, atq; adeò epistola aliqua operi illius temerè præfixa cõmendare, ac prę illo monstro reliquos omnes medicos, si dijs placet contemnere ausus est, cõsilio obsecuti, hoc prorsus abijciant, cum illius immensa sit adstringendi, quod demonstrauimus, facultas.

De Althæa

ALTHAEA

Eibisch.

C

NOMINA.

Bismalua. Maluauiscus.

ΑΛΘΑΙ´Α, ἰβίσκος, ἰβίσκος græcè: Althæa, Ebiſcus, Ibiſcus latinè dicitur. Officinę, quæ ut plurimū barbaris uocibus gaudent, Biſmaluam, Maluauiſcum, & ſimpliciter Euiſcum nominant. Maluauiſci autem uox corrupta eſt, ex malua nīmirū & euiſco compoſita, quaſi dicat aliquis Malua ebiſcus, hoc nomine illam ab alijs maluis, quæ ſanè multæ ſunt, ſegregans. Germanicè Ibiſch/oder Eibiſch/Groß oder wild pappeln. Althæa uero à multiplici remediorū poteſtate & uſu, uel ut Plinius ait, ab excellentia effectus nominata eſt. Siquidē ἀλθαία Græcis idem ualet, ac ſi à medendo medicā ſimpliciter dicas. Nam ἀλθαίνειν illis mederi ſignificat, ἄλθος uero remedium & medicinam.

Althæa unde dicta.

FORMA.

Syluestris Maluæ genus eſt, cui folia ut Cyclamino rotunda, lanuginoſa, flos roſaceus, caulis cubitorum binûm, radix lenta uiſcoſaq́ʒ, intus candida.

LOCVS.

Locis humentibus, pinguibusq́ʒ gaudet.

TEMPVS.

Radices, ut reliquarum ferè herbarum omnium, inter autumni initia, hoc eſt, in fine Auguſti, & Septembris menſis principio, legendæ. Folia uero & ſemen in æſtate. Floret Iulio & Auguſto menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia & flores calidi & ſicci primo exceſſu ſeu ordine. Radices uero in principio ſecundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE. Lib 3 Cap 154 fl 242

Radix in aqua mulſa aut uino cocta, aut per ſe pota, ad uulnera, parotidas, ſtrumas, abſceſſus, mammarū inflāmationes, ſedis contuſiones, inflationes, neruorum diſtentiones, efficax eſt. Siquidem diſcutit & maturat, aut rumpit, & ad cicatricem perducit. Cocta quo dictum eſt modo, & cum adipe anſerino aut ſuillo, uel terebinthina ſubacta, ad uteri inflammationes & præcluſiones utiliter admouetur. Decoctum eius idem præſtat, ſecundasq́ʒ à partu relictas educit. Decoctum radicis cum uino potum, urinę difficultati, calculoſorū cruditati, dyſentericis, iſchiadicis, tremulis, & ruptis ſuccurrit. Dentium mitigat dolorem cum aceto decocta, colluto inde ore. Semen autem uiride ſiccumq́ʒ tritum, cum aceto in ſole perunctum alphos extergit. Cum aceto & oleo inunctum à uenenatorū morſibus præſeruat. Valet ad dyſenteriā, ſanguinis reiectionē, & alui fluores. Seminis decoctum in poſca aut uino contra omnes apum & minutarū ferarum ictus bibitur. Folia cum exiguo oleo, morſibus & ambuſtis illinuntur. Addenſat aquam ſub diuo radix trita & admixta.

D

EX GALENO. 6 fl 116

Digerendi, laxandi, phlegmone leuandi, mitigandi, concoquendi coctu difficilia tubercula. Porrò radix eius & ſemen cætera quidem pari herbæ uiridi modo agunt, uerum tenuiorum partium, magisq́ʒ exiccatoriam, ad hęc magis exterſoriam quàm illa facultatē oſtendunt, ut & alphos detergant, & ſemen renum calculos confringat. Radicis autem decoctum, dyſenteriæ, alui profluuio, & ſanguinis reiectioni utile eſt, nempe cum adſtringentem quandam facultatem poſſideat.

EX PLINIO. Lib 26 Cap 8 fl 476

Althææ contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipuè ſcorpionum, ueſparum, ſimiliumq́ʒ, & muris aranei. Quin & trita cum oleo, hac peruncti antè, uel habentes eam, non feriuntur. Eius radix præcipuè cōuulſis ruptisq́ʒ efficax eſt. Cocta in aqua aluum ſiſtit. Ex uino albo ſtrumas & parotidas, & mammarum inflammationes, & panos in uino folia decocta & illita tollunt. Eadem arida in lacte decocta,

A cocta, quamlibet perniciosæ tussi citissimè medentur. Hippocrates uulneratis, sitientibusq; defectu sanguinis, radicis decoctæ succum bibendum dedit. Et eam uulnerib. cum melle & resina, item cõuulsis, luxatis, tumentibus, & musculis, neruis, articulis imposuit. Et asthmaticis ac dysentericis in uino bibendam dedit. Mirum, aquã radice ea addita addensari sub dio, atq; elactescere. Efficacior aũt quo recẽtior.

EX THEOPHRASTO.

Vsus eius ad rupta, & tusses è uino dulci, & ad ulcera in oleo. Aliàs si carnibus concoquas, in idem aggregare, ac ueluti conglutinare posse affirmant.

DE ANAGALLIDE. CAP. VI.

NOMINA.

Ἀναγαλλίς grecè, Anagallis latinè, officinis inusitata, germanicè Gauchheyl / oder Colmarkraut. Hoc nominis fortè à Germanis inditum est, quod Anagallis in limine uestibuli suspensa maleficiorum introitũ pellere credita sit. Errant qui Morsum gallinæ seu Passerinã uulgò dictam herbam, Anagallida putant: haud secus atque ij, qui Auriculam muris pro Anagallide depictam ostendunt herbarij.

Gauchheyl Germanis quare dicta.

Anagallis non est Morsus gallinæ, neque Auricula muris.

GENERA.

Duo duntaxat Anagallidis esse genera ueterum omniũ testimonio constat, marem scilicet & fœminã, quæ sanè nullo nisi florũ discrimine distant. Mas enim puniceo, fœmina uero cœruleo flore conspicitur. Proinde hallucinari iuniores ac barbaros medicos euidentissimũ est, qui plura duobus Anagallidis genera constituunt.

FORMA.

B Frutices sunt Anagallides parui in terra iacentes, folia in quadrangulis caulibus pusilla habentes, & modicè rotunda ad Helxines similitudinem. Semen gerunt rotundum. Non quicquam sanè certius hac scriptorum pictura respondet, cum duplex sit in flore color, puniceus nimirũ & cœruleus, quadranguli caules per terram sparsi, folia non toto ambitu rotunda, & semen coriandro nõ dissimile circinatum. Non est tamen quod sic humi prostratos hos frutices intelligas, ut prorsus nõ suppullulent. Nam in altum etiam surgunt, non tamen altius, quàm ipsa tibi examussim pictura monstrat.

LOCVS.

Pedibus in aruis uineisq; ubiq; calcatur, neq; quicquam nunc Anagallide despectius est, cum tamen in antiqua medicina multus eius fuerit usus. Licet autem ubique ferè proueniat, in uliginosis tamen lætior.

TEMPVS.

Per æstatem utriusq; prouentus maximus est, potissimum autem mense Augusto. Florent autem à Maio mense usque in autumnum.

TEMPERAMENTVM.

Anagallidis uterq; sexus calidam & siccam facultatẽ obtinet, quod scilicet extergere possint. Mulieres nanq; quę asperiorẽ & decolorẽ à natura cutem acceperunt, ad leuorem nitorẽq; uultus harum succo utuntur, ut hac ratione errare necesse sit, qui Anagallidas frigidas & humidas esse statuunt.

Error quorundã detegitur.

VIRES. EX DIOSCORIDE. Lib 2 cap 169 fol 164

Vtraq; mitigandi facultatẽ habent. Inflãmationes arcent, surculos extrahunt, ulcera serpentia cõpescunt. Succus earũ gargarissatus pituitã capitis purgat. Per nares infusus dolorẽ dentiũ lenit, si in contrariã narem inijciat. Argema cum Attico melle emendat, & oculorũ caligines iuuat. Contra uiperarũ morsus, renum & iecinoris uitia, ex uino potus prodest. Tradunt nonnulli eam quæ cœruleum florem habet, prociduam sedem reprimere; quæ uero puniceum, illitu euocare.

ANAGALLIS
MAS.

Gauchheyl mennle.

ANAGALLIS
FOEMINA.

Gauchheyl weible.

C

EX GALENO. 6° fol 117

Anagallis utraꝗ, tam ea quæ florem parit cœruleum, quàm ea quæ puniceum, admodum extergendi facultatem obtinent. Quendam etiam calorem attractoriũ possident, ita ut impactos corpori refigant aculeos. Succus earum ex naribus purgat eadem de causa. Et ut summatim dicatur, exiccatoriam citra mordicationẽ facultatem habent, quamobrẽ uulnera glutinant, & putrida adiuuant.

EX PLINIO. Lib 25 cap 13 fol 466.

Vtriusꝗ succus oculorum caliginem discutit cum melle, & ex ictu cruorem, & argema rubens, magis cum Attico melle inunctus. Pupillas dilatat, & ideo hoc inunguntur antè, quibus paracentesis fit. Iumentorũ quoꝗ oculis medentur. Succus caput purgat per nares infusus, ita ut deinde uino colluat̃. Bibitur & contra angues succi drachma in uino. Mirum, quod fœminam pecora uitant. At si decepta similitudine (flore enim tantum distant) degustauere, statim eam quæ Asyla uocatur, in remedio quærunt. Ea à nostris ferus oculus nuncupatur. Pręcipiunt aliqui effossuris, ante solis ortum, priusquã quicquid aliud loquantur, ter salutare eam, tunc sublatam exprimere, ita præcipuas esse uires. Vrinam cient Anagallides. Iecinori mirè prosunt. Cohibent quas nomas uocant. Vtiles & recentib. plagis, præcipuè senum corpori. Ad recentia quoꝗ uulnera tanta traditur uis, ut saniem ossibus extrahant. Anagallis cœrulea procidentia sedis retro agit, è diuerso rubens proritat.

Superstitiosum.

DE ALSINE. CAP. VII.

NOMINA.

Morsus gallinæ.

ΑΛΣΙΝΗ græcè, Auricula muris latinè, Morsus gallinæ uulgò appellatur. Pauerina Italicè, quod paueris, id est, iunioribus anseribus gratum pabulum sumministret. Auiculas caueis inclusas, cum fastidiunt escã, aucupes hac herba recreare solẽt. Hinc germanicè Vogelkraut/ Hünerserb/ Hünerderm/ Hünerbiß uocatur. Alsine autem dicta est, quod lucos, quæ Græci ἄλση nominant, nemorosaꝗ & umbrosa loca amet. Auricula uero muris, quod musculorum auribus folia similia habeat.

D

Alsine cur dicta.

Auricula muris.

GENERA.

Quamuis Dioscorides & alij unam tantum Alsinen faciunt, nos tamen tria eiusdem genera, licet plura adhuc inueniantur, damus. Primum genus Alsinen maiorẽ uocauimus, quod scilicet uera sit Alsine, & alijs maior, germanicè Hünerderm nominatur. Alterius generis plantam Alsinen mediã appellauimus, germanicè Hünerserb. Hæc quod ad flores attinet, qui cœrulei sunt, à descriptione uariat: eiusdem tamen cum priore facultatis. Tertij generis herbam Alsinen minorem uocauimus. Hæc, quidem, ut prima, pulchrè descriptioni respondet, germanicè Kleinvogelkraut nuncupatur.

FORMA.

Cauliculis serpit rotundis, è quorum geniculis exiles ramuli prosiliũt, folijs Helxines minoribus, minusꝗ hirsutis, flore exiguo, candido, foris herbaceo. Hæc cum teritur cucumis odorem refert. Non autem illam Peponis maturi iucunditatem, sed herbaceum cucumeris odorem subolet. Porrò cum Dioscorides Helxinæ similem esse Alsinen tradit, non de ea Helxine quæ uulgò Parietaria, sed ea potius quæ alio nomine Cissampelos dicitur, intelligas oportet: hæc enim folia Hederæ haud dissimilia obtinet. Adeò ut liquidò iam cõstet, Alsinen esse eam herbam quam passim hodie Morsum gallinæ appellant. Huc accedit quod facultates, ut ex sequentibus patebit, quas uulgus Morsui gallinæ tribuit, ab Alsines uiribus nihil uarient.

Helxine duplex.

LOCVS

Nascitur in lucis, hortis, & maximè in parietibus, macerijs, opacisꝗ locis.

TEMPVS.

ALSINE MAIOR

Hünerderm.

ALSINE
MEDIA.

Hünerserb.

ALSINE MINOR.

Kleinuogelkraut.

C

TEMPVS.

Incipit à media hyeme. Arescit autẽ æstate media. Cum prorepit, musculorũ aures imitatur folijs.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerantem & humectantem haud secus quàm Helxine obtinet facultatem: est enim aqueæ essentiæ frigidæq;: quare & citra adstrictionem refrigerat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alsine refrigerandi facultatem obtinet. Oculorũ inflammationibus cum polenta illita cõuenit. Succus eius aurium doloribus instillatus prodest. In uniuersum eadem quæ helxine potest.

EX GALENO.

Ad feruentes phlegmonas, & mediocria erysipelata competit.

EX PLINIO.

Vsus eius ad collectiones inflammationesq;. Quin emendat omnia quæ Helxine, sed infirmius. Epiphoris peculiariter imponitur: item uerendis ulceribusq; cum farina hordeacea. Succus eius auribus infunditur.

APPENDIX.

Easdem facultates, herbis quas morsus gallinæ uulgò nominant, nostri temporis herbarij tribuunt, quod scilicet ad feruentes inflammationes, ac erysipelata prosint. Omnes enim, ut dictum est, refrigerant atque humectant. Hinc est quod minorem aliqui Germanorũ Fieberkraut uocent, quia scilicet febribus accõmoda, & utilis sit.

DE ANTHEMIDE. CAP. VIII.

NOMINA.

D

Chamæmelon cur dictum.

ANΘEMIΣ, ἢ χαμαίμηλον græcè, Anthemis, Chamæmelon latinè, officinis corrupto nomine Camomilla dicitur, Germanicè Camillen. Chamæmelon, quoniam odorem habeat mâli, appellant, id quod de primo genere potissimum intelligendum uenit.

GENERA.

Tria eius genera, floribus tantum distantia, inueniuntur. Hi enim etsi intus aurei sint, tamen foris per ambitũ illis adiacent folia aut candida, aut lutea, aut purpurea. Quæ foris in orbem candida folia obtinet, ea est quæ à Dioscoride propriè λευκάνθεμον, & uulgò hodie Camomilla uocatur. Quę uero luteis per ambitum folijs cõstat, ea haud dubie est, quã priuatim Dioscorides à suis floribus χρυσάνθεμον nominat, Germani autem, pulchrè ad græcam appellationem alludẽtes, Goldtblůmen/Gel camillen/Streichblůmen appellant. Tertia species chamæmeli, quę nimirũ purpurea per orbem folia habet, nulla alia est nisi ea quam hodie uulgus medicorum Consolidam regalem, Germani autẽ à similitudine calcaris, cui respondet flosculus eius herbæ, & à colore lepido regioq;, qui aspectari nunquã satis potest, Ritterspoꝛn uocant. Dioscorides peculiariter ἠρανθεμον, e o quod uere floreat, dici tradit. Tria itaq; in uniuersum Anthemidis seu Chamæmeli genera sunt, quorum sanè primum Chamæmelon leucanthemon, alterũ Chamæmelon chrysanthemon, tertium Chamæmelon eranthemon Dioscoridi nominatur. De duobus primis generibus neminẽ dubitare, quin uera & legitima sint, arbitramur, quod nihil in ijs sit quod Dioscoridis descriptioni, quam mox subijciemus, non respondeat. Tertium fortè nonnullis qui morosius omnia obseruant, minime genuinum Chamæmeli genus esse uidebitur: ideoq; quibus simus argumentis & cõiecturis impulsi, ut tertium Anthemidis esse genus credamus, necesse erit ostendere. Potissimũ autem quod nos in hanc sententiam pertraxit est, quod singula in Dioscoridis descriptione illi congruant, rami scilicet palmum non excedentes, fruticosi, multas alas habentes, parui & exigui, capitula

Leucanthemon.

Chrysanthemon

Eranthemon.

Consolida regalis est tertia chamæmeli species.

CHAMAEMELON
LEVCANTHEMON.

Camillen.

CHAMAEMELVM
CHRYSANTHEMON.

Gel camillen.

CHAMAEMELVM ERANTHEMON.

CVMINV tertiũ ex Ruellij sentẽtia

Ritterspoꝛn.

C pitula rotunda, aurea, foris purpureis folijs, magnitudine in nullo alio genere Rutę folijs magis similibus circundata. Deinde sententiam hanc nostram cõfirmauit antiquissimus codex manuscriptus, in quo pictura exquisitissimè Regalem dictã consolidã refert, quam ijs sanè uerbis describit: Herba est quam quidã Monachellã, siue Capuciariã uocant (à cucullo hauddubiè monachorũ, quem flores illius herbæ referunt, nomen imponentes) Dioscorides Eranthemon appellat, & est una species Anthemidis, quæ folia instar Camomillæ habet, nigriora tamen: florem autem uiolæ similẽ. Hæc ille. Quibus omnibus illud etiã accedit, nostram de hac herba sententiam mirificè corroborans, quod uulgus hodie medicorũ Consolidã regalẽ calculosis, & oculis prodesse tradat, adeò ut illius etiã conspectũ multos ex oculis laborantes sanasse dicant. Atq; hinc fit ut studiosi passim eam herbã in suis musæis suspensam habeant, oculis hac ratione cõsulere uolentes. Has autem omnes facultates ut ex sequentibus patebit, Eranthemo suo Dioscorides etiam adscribit. Quamobrem nihil certius est, quàm Consolidam regalem tertium esse Anthemidis genus, id quod argumenta nostra iam adducta palàm euincunt.

Bella generatio

FORMA.

Rami palmum non excedunt, fruticosi, freqũentes alas habentes, parui, tenues & multi, capitulis rotundis. Flores intus aureos continent, foris uero per ambitum candidos, aut luteos, aut purpureos, foliorum Rutæ magnitudine.

LOCVS

Nascuntur in aspero, sicco, macroq; solo, & iuxta semitas atq; itinera.

TEMPVS.

Colliguntur uere, in calidis potissimum regionibus, in nostris inter æstatis initia, hoc est, Iunio mense.

D

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & desiccant in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent radices, flores & herba calfaciendi, extenuandiq;. Potu & insessione menses, fœtus, calculos & urinam pellunt. Aduersus inflationes, & tenui intesti- * in dolores bibuntur. Bile suffusos expurgant, & iecinorosis medentur. Decocto earum uesicæ uitia fouentur. Efficacius ex omnibus generibus est, quod florem fert purpureum, cęterisq; maius existit, idq; propriè Eranthemon uocatur. Quod uero Leucanthemon & Chrysanthemon cognominãt, uehementius urinam ciunt. Aegilopijs illitæ medentur. Commanducata oris ulcera sanant. Nonnulli in clysteribus ex oleo utuntur, terentes ipsas ad pellendos febrium circuitus. Folia & flores reponi debent, & separatim contusa in pastillos conformari. Radix quoq; siccatur, & usu poscente interim partes duas herbæ, floris aut radicis modò unam: interim contrà floris duas, & herbæ unam, alternis diebus duplicantes pondus, dare conuenit. Bibere autem oportet in uino diluto mulso.

EX GALENO.

Tenuium est partium, quamobrem digerendi, rarefaciendi, & laxandi facultatẽ obtinet. Est itaq; Chamęmelon tenuitate Rosę persimile, calore uero ad olei facultates magis accedit, animali familiares, & temperatas. Quapropter lassitudinib. ut si quid aliud, cõfert, doloresq; mitigat. Præterea tensa remittit & laxat, quæq; mediocriter dura sunt emollit, quæq; cõstipata cõdensatáue sunt rarefacit. Ad hæc febres quæ citra uisceris alicuius inflammationẽ infestant, dissoluit, præsertim quæ ex humorib. biliosis, aut cutis densitate cõsistunt. Qua de re & ab Aegyptiorũ sapientissimis Soli cõsecrata est, febriumq; omniũ remediũ putat̃. Verum hac quidem in re à ueritate aberrãt: solas enim quas diximus febres sanare potest, easq; quæ iam cõcoctæ sunt. Iuuat autem pulchrè reliquas etiam omnes quę melancholicæ sunt aut pituitosæ, aut ex uisceris inflãmatione prognatę: nam & harum remediũ Chamæmelum

A melum uel strenuissimũ est, ubi iam cõcoctis adhibetur: quapropter & hypochondrijs, ut si quid aliud, gratum existit.

EX PLINIO.

Medici uere folia tusa in pastillos digerunt: item florem & radicem. Dantur omnia mixta drachmæ unius pondere contra serpentum ictus. Pellit mortuos partus, item menstrua in potu, & urinam, calculosq́: inflationes, iecinorũ uitia, bilem suffusam, ægilopia. Cõmanducata ulcerum manantes in ore eruptiones sanat. Ex omnibus ijs generibus ad calculos efficacissima est, quæ florem purpureum habet, cuius & foliorum & fruticis amplitudo maiuscula est. Hanc propriè quidem Eranthemon uocant.

DE ANETHO. CAP. IX.

NOMINA.

Ανηθον græcè, Anethum latinè appellatur. Nomen in officinis genuinum retinet. Germanicè Dyllen/ & Hochkraut nominatur.

FORMA.

Anethum sesquicubitali proceritate assurgit, multicaule, rmosum, exilitate folij in staminis penè modum extenuata, luteolo flosculo, semine lato & quasi foliato, radice lignosa, neque adeò prolixa, umbella fœniculi, cui cognatum quasi genus, propter similitudinem uideri potest.

LOCVS.

In hortis seritur: interdum & sponte, fœniculi modo, prouenit.

TEMPVS.

B Floret in æstate, Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Anethum adeò calefacit, ut habendum sit aut secundi ordinis intensi, aut tertij remissi. Exiccantiũ uero ordinis est secundi incipientis, aut primi finientis. Vstum autem tertij tum calfacientium, tum desiccantium ordinis fit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Anethi aridi comæ seminisq́ decoctum potum lac euocat. Tormina & inflationes sedat. Aluum leuesq́ uomitiones sistit. Vrinam cit. Singultus lenit. Oculos hebetat, & genituram assiduè potum extinguit. Decoctum eius mulieribus præfocatione uuluæ laborantibus ad insidendum utile. Semen eiusdem ustum & illitum condylomata tollit.

EX GALENO.

Anethum in oleo decoctum digerit, sedat dolores, somnum conciliat, crudos & incoctos tumores concoquit. Fit enim ex eo oleum, cuius propinqua sit temperies pus mouentibus, & maturantibus uocatis medicamentis, nisi quatenus paulò illis tum calidius, tum tenuiorum partium est, atqueadeo digerẽdi facultate prędit um. Vstum ulceribus admodum humidis illitum prodest, potissimum ijs quæ in pudendo consistunt. Quæ autem in præputio sunt inueterata, ijs probè cicatricem inducit. Cæterum uiride humidius est, & minus calidum, itaq́ magis cõcoquit sicco, & somnum cõciliat, sed minus digerit. Idcirco mihi uidentur ueteres coronis ex eo concinnatis in symposijs usi esse.

EX PLINIO.

Anethũ ructus mouet, & tormina sedat. Aluum sistit. Epiphoris radices illinuntur ex aqua uel uino. Singultus cohibet semen feruens olfactum. Sumptũ ex aqua sedat cruditates. Cinis eius uuam in faucibus leuat, oculos & geniturам hebetat.

EX SIMEONE SETHI.

Ad crassorũ humorũ inflationes prodest. Quidã sanè ipsum stomacho bonum

ANETHVM

Dyll.

A esse, alij uero minimè, dixerunt. Illi quidem ad eius caliditatem, & facultatē quæ humiditatem cōcoquit, & flatus qui sunt in uentriculo discutit, respexerunt: ij uero ad substantiam eius, quæ crassarum est partium, concoctu difficilis, & nauseosa. Oleo incoctum discutit, & somnum conciliat. Inunctū tumores crudos concoquit. Inflationes quoque quæ in uentriculo generantur, digerit. Corpus ex immodico labore defatigatum, curat. Renes uero, ut quidam aiunt, lædit.

DE AIZOO. CAP. X.

NOMINA.

AEIZΩON græcè: Aizoon, Sedum, Semperuiuum latinè nominatur. Postremum nomen officinæ obtinuerunt. Vulgò Iouis barba, Germanicè Haußwurtz/Donderbar dicitur, quòd scilicet nonnullis locis plebis animos iampridem inuaserit opinio, non feriri fulmine domum, in cuius tegulis uireat Sedum. Porrò Aizoon & Semperuiuum appellant, quod perpetuò, tam æstate quàm hyeme uirescat, nec ullis frigoribus, aut cœli iniuria quantumuis frigida, emoriatur. *Iouis barba.*

GENERA.

Dioscoridem sequentes tria eius genera statuimus. Primum Aizoon seu Sedum maius, quod folia latiora habeat. Alterum Sedum minus, quod Græcis etiam τριθαλὲς, quia ter floreat in anno, uocatur. Vulgò Vermicularis, à similitudine foliorum, quæ rotunda sunt, & figuræ oualis, ut uermiculos putes, & Crassula minor nominatur. Huius iterum duo sunt genera: alterum enim mas est, quod nimirum floribus luteis spectatur, & Germanis klein haußwurtz das mennle appellatur. Alterum fœmina, quod pallidis seu candidis conspicitur floribus, Germanicè klein haußwurtz das weible uocatur. Tertium genus est quod Aizoon syluestre, ab alijs Portulaca syluestris, aut Illecebra minus rectè & impropriè dicitur. Nam Portulaca B syluestris diuersa ab hoc tertio Sedi genere herba est, ut suo dicemus loco. Illecebræ autem nomen aliæ debetur herbæ, quæ Telephion uocatur, ut in eiusdem historia docebimus. Nomina uero hæc generi illi indiderunt, seducti errore eorum qui Portulacam syluestrem cum tertio Aizoo apud Dioscoridem confuderunt, atque adeò quæ debent Portulacæ & Telephio nomina, Aizoo temerè assignarunt. Vt enim uiribus diuersa est Portulaca syluestris ab hoc genere tertio Aizoi, ita etiam nomine & forma. Quare meritò reprehendendi sunt qui duo hæc capita sic sibi temerè miscuerunt. Vulgares herbarij Vermicularem minorem uocant, Germani Katzentreuble oder Maurpfeffer. *Aizoon maius.* *Vermicularis.* *Crassula minor.* *Aizoon minus.* *Tertium genus Aizoi.*

FORMA.

Semperuiuū maius caules profert cubitales, interdū etiam maiores, pollicis crassitudine, pingues, egregiè uirentes, incisuras Characiæ Tithymalli instar habentes. Folia pinguia, pollicis magnitudine, in cacumine linguæ similia, alia in terram resupinata, alia in capite inuicem contracta, circulo oculi figuram circunscribunt. Minus Aizoon caules ab una radice exeuntes multos habet, tenues, folijs plenos rotundis, pinguibus, paruis, in summo acuminatis. Emittit autē è medio caulem palmi altitudine, umbellam & flores pallidos luteósue sustinentem: χλωρὰ enim hoc loco, ut alias sæpe, pro ὠχρὰ accipitur, id quod ex Serapione etiam abunde constare potest, qui hunc Dioscoridis locum ita reddidit: Et habet uirgam in medio longam, circa longitudinem palmi, super quam est capitellum, in quo est flos citrinus, subtilis. Eam autem Semperuiui minoris speciē quæ flosculis luteolis spectatur, dilucidioris doctrinæ gratia, marem appellauimus. Alteram uero quæ candidos obtinet flores, fœminā. Tertium Semperuiui genus syluestre dictum, foliola habet pinguiora, ad Portulacæ figuram accedentia, & hirsuta, breuioriq́ue cacumine. His uerbis ex- *Maius.* *Minus.* *χλωρά.*

SEDVM MAIVS

Groß haußwurtz.

SEDVM MINVS
MAS.

Klein haußwurtz
mennle.

SEDVM MINVS
FOEMINA.

Klein haußwurtz weible.

SEDI TERTIVM GENVS.

Katzentreuble.

C quiſitè admodum Dioſcorides & Plinius tertium Aizoi genus, quod uermiculare minorem hodie appellant, deliniarunt. Habet enim pinguia admodum foliola, ad Portulacæ ſyluestris formam nonnihil accedentia, hirſuta, & breuiori quàm in Aizoo minori cacumine. Reliqua quæ ſequuntur in quibuſdam Dioſcoridis exemplaribus, manifeſtè adulterina ſunt. Necq; ijs plura habet Aldinũ exemplar, & alia quæ paulò ſunt caſtigatiora.

LOCVS.

Maius naſcitur in montanis & teſteis. Nonnulli autem in tectis domorum conſerunt. Minus Aizoon in muris & petris, macerijs uinearũ, parietibusq; prouenit. Tertium in petroſis locis, ſepulchris umbroſis, oppidorumq; foſsis.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio menſibus maius & minus. Tertiũ autem genus in Maio tantum floribus ornatur luteis.

TEMPERAMENTVM.

Aizoon utrunque, tam maius quàm minus, deſiccant modicè, uehementer autem refrigerant: ſunt enim ex tertio ordine & receſſu refrigerantium. Tertium genus calidum eſſe, Dioſcoridis & omniũ ueterum teſtimonio conſtat. Guſtus etiam minimè reclamat: ſi enim guſtaueris, linguam uehementer urit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Maius uim obtinet refrigerandi & adſtringendi. Conferunt ad eryſipelata, herpetas, nomas, oculorũ inflammationes, ambuſta, podagras, folia per ſe, & cum polenta illita. Succus uero cum polenta & roſaceo, capiti in doloribus infunditur. Datur à phalangio morſis in potu, diarrhœa laborãtibus, dyſentericisq;. Teretes lumbricos cum uino potus excutit. Subditus in peſſo, muliebres fluxiones ſiſtit. Succus etiam lippientibus à ſanguine utiliter inungit̃. Minoris folia antedicto eandem

D facultatem habent. Tertium genus calfaciendi uim habet, acrem, & exulcerantem. Cum axungia illitum, ſtrumas diſcutit.

EX GALENO.

Semperuiuũ utrunq; tam maius quàm minus deſiccat quidem modicè, quandoquidẽ & mediocriter adſtringat, omnis alterius uehementis qualitatis expers: quare in eo aquea eſſentia abundat. Refrigerat non mediocriter, ideoq; ad eryſipelata, herpetas, & à fluxione natas phlegmonas prodeſt.

EX PLINIO.

Vtriuſq; uis eadem, perfrigerare & adſtringere. Medentur epiphoris folia impoſita, uel ſuccus inunctus. Purgant enim ulcera oculorum, explentq;, & ad cicatricẽ perducunt. Palpebras deglutinant. Eadem capitis doloribus medentur, ſucco uel folio temporibus illitis. Aduerſantur phalangiorum ictibus: aconito uero maius Aizoum præcipuè. A ſcorpionibus quoque feriri id habentem negant. Medentur & aurium dolori.

APPENDIX.

Errat non parum hodie magna medicorũ pars, qui Sedi genus tertium refrigerare, aſſerere haud uerent̃. Et mirum ſanè cur ab eo errore illos Dioſcorides non reuocet, qui diſertè ait, hoc ipſum calefaciendi, & exulcerandi facultatem habere. Sed fortè non magnopere laborant quid de hac planta Dioſcorides tradat: debuiſſet tamen erroris huius admonuiſſe eos ſaltem germanica eius plantæ nomenclatura. Neque enim alia ratione Maurpfeffer noſtris Germanis dicta eſt, niſi quod in muris proueniat, guſtuq; acris admodum ſit.

PLANTAGO
MAIOR.

Breyt wegrich.

D

PLANTAGO
MINOR.

Spitziger weg-
rich.

A

NOMINA.

ΑΡΝΟΓΛΩΣΣΟΝ Gręcis: Arnoglossum, Plantago Latinis nominatur. Nomen latinũ Plantaginis officinę retinuerũt. Germanicè Wegerich/ Schafzungen/ quod nomen græco pulchrè respondet, dicitur. Arnoglossum, quod eius folia agninæ linguæ simillima sint, appellarũt Græci. Latini autem Plantaginem, ducto à planta uocabulo, nuncuparunt. Sunt tamen qui à multitudine neruorum, quibus quasi costis in dorso per longitudinem folia eius distincta sunt, Polyneuron uocant.

Arnoglossum unde dictum. *Plantago.* *Polyneuron.*

GENERA.

Duo Plantaginis sunt genera, ueterum omnium sententia, maior & minor. Maior, quam peculiariter à septenis quæ in folijs apparent costis, græcè ἑπτάπλευρον, id est, Septineruiã uocant, Germanis nostris à foliorum latitudine grosser oder breyter wegrich nominatur. Minor, eo quod eius folia fibris quinq; tanquã neruis distincta sunt, πεντάνευρον, id est, Quinqueneruia dicitur. Officinę, quoniam folium arctius desinit in acumen, & uelut in lanceæ mucronẽ fastigiatur, Lanceolatam, uulgus autem Lanceolam appellat. Germanicè klein oder spitziger wegerich/ quia scilicet acuminatior & longior est, & ab equinę costæ similitudine, Roßripp uocat.

FORMA.

Minor Plantago angustiora, minora, molliora, leuiora & tenuiora folia habet, caule anguloso, in terram inclinato: flores pallidos: semen in summis caulibus. Maior contrà crassior uegetiorq;, latiore folio, betaceo. Folia siquidem maioris Plantaginis betaceorum effigiem, nõ alterius oleris referunt, quod Dioscorides λαχανώδη dixit. Nam apud Athenienses λάχανον pro Beta sæpe sumi solet, à cuius folijs non multum Plantaginea uidentur abhorrere. Non itaq; olus intelligere potuit, cum in exprimenda similitudine speciatim loqui, non generatim conueniat. Huius caulis angulosus, subruber, altitudine cubitali, à medio sui ad ucrticẽ usq; tenui semine circundatus, flosculum in spica luteum, nõnunquam herbaceum ostentat. Radices subsunt illi teneræ, hirsutę, candidę, digitali crassitudine. Descriptiones hæ Dioscoridis pulchrè picturæ respondent. Antiquus etiam herbarius easdem pro maiori & minori Plantagine herbas exhibet.

Minor. *Maior.* *λάχανον.*

B

LOCVS.

Maior in palustribus potissimum nascitur. Vtraq; autem circum sepes, aggeres, prata, & lacunosa loca.

TEMPVS.

Herba & flores in æstatis initio, Maio & Iunio mensibus, semen uero Augusto carpitur mense.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ est temperaturæ Plantago, habet enim quiddam aqueũ frigidum: habet uero & austerum quiddam, id quod terreum est, siccum, frigidum. Itaq; refrigerat simul & desiccat, & in utroq; secundi recessus à medijs est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habent folia exiccatoriã & adstringentẽ, ideo ad omnia ulcera maligna, elephantica, quæ humore scatent, & sordida, cõferunt. Eruptiones sanguinis, nomas, carbunculos, herpetas, epinyctidasq; cohibent. Vlcera uetera & inæqualia cicatrice obducunt. Medentur & ijs quæ Chironia nuncupãtur. Sinus glutinant. Morsibus canis, ambustis, inflammationibus, parotydi, panis, prosunt. Strumis & ægilopis cum sale illita cõferunt. Olus coctũ cum aceto & sale dysentericis & cœliacis sumptum subuenit. Datur & in locum Betæ cum lenticula coctum. In leucophlegmatia post aridas epulas in medio herba decocta datur. Comitialib. & asthmaticis data proficit. Foliorũ succus oris ulcera continua collutione purgat. Cum creta cimo-

C lia & cerusa ignibus sacris medetur. Fistulas infusus sanat. Auriũ doloribus & lippitudinibus succus instillatus, & collyrijs additus prodest. Gingiuis sanguinolentis, & sanguinẽ reijcientibus potus cõfert. Dysentericis subter per aluum inijcitur. Bibitur contra tabem. Aduersus uteri strangulationes in lana apponitur: item uuluæ fluxiones. Semen cum uino potum alui fluxiones, & sanguinis excreationes sistit. Radix decocta collutione, & cõmanducata, dentiũ dolores sedat. Eadem cum folijs in passo ad uesicæ renumq; ulcera præbetur. Ferunt tres radices cum tribus uini cyathis, & pari aquæ potas, tertianis auxiliari, & quatuor quartanis. Sunt qui radice è collo suspensa ad strumas discutiendas utantur.

EX GALENO.

Quæcunq; medicamenta cum hoc quod refrigerant unà etiam adstringunt, ea & ad ulcera maligna omnia, & ad fluxiones, & putredines prosunt, atqueadeo etiã ad dysenterias: nam & sanguinis eruptiones sistunt, & si quid aduratur refrigerant. Sinus quoq; glutinant, & alia ulcera recentia simul & uetera. In omnibus ferè id genus medicamentis primas tenet, aut certè nulli secundũ est Arnoglossum, idq; temperaturæ symmetria. Nam siccitatem obtinet morsus expertem, & frigiditatẽ quæ nondum obstupefaciat. Semen eius & radix similis sunt facultatis, attamen siccioris, & minus frigidæ. Semen etiam subtilium est partium, radices autem crassiorũ. Et huius herbę folia exiccata, subtilioris & minus frigidę facultatis fiunt, nempe difflato ex eo ac digesto excremento aqueo. Hac ratione radicibus utuntur ad dentiũ dolores, tum manducantes, tum collutionibus incoquentes. Præterea ad iecinoris & renum obstructiones non has tantum adhibent, sed folia quoque & multò magis semen: hæc enim quandam abstergendi in se facultatẽ habent, quam & in herba uiridi inesse satis conijci potest, uerum ab humiditatis copia uinci.

D

EX PLINIO.

Vis mira in siccando densandoq; corpore, cauterij uicem obtinens. Nulla res æque sistit fluxiones, quas gręci rheumatismos uocant. Stomachũ corroborat Plantago per se sumpta in cibo cum lente alicæúe sorbitione. Strumis medetur. Semen eius in uino tritum, uel ipsa ex aceto cocta, aut alica ex succo eius sumpta dysentericis datur. Lichenis fœdo malo medetur trita. Vitia sedis & attritus celerrimè sanat. Ex aqua mulsa duabus horis ante accessionem pota duabus drachmis, tertianas leniores facit, uel succus radicis madefactæ uel tusæ, uel ipsa radix trita in aqua ferro calefacta. Quidam ternas radices in tribus cyathis aquæ dederunt. Iidem in quartanis quaternas fecerunt. Hydropicos sanat in cibo cum prius panem siccum comederint sine potu. Folia podagras refrigerant, & in primo impetu podagrę rubentis, hoc est, calidæ, conueniunt. Oris ulcera succus emendat, & folia radicesq; cõmanducata, uel si rheumatismo laboret os. Vitio reiectionis sanguinis idem medetur. Phthisim sanat si bibatur, & ipsa decocta in uino cum sale & oleo à somno matutino refrigerat. Luxatis dolores & tumores tollunt folia tusa, addito sale modico. Fistulis infusus succus auxilio est. Sanguinis profluuium sistit semen, si ore reijciatur, siue aluo fluat, siue fœminarum utero. Succus uomentibus sanguinem datur. Contusis, euersis omnibus modis ipsa sumitur. Medetur omnium generum ulceribus, peculiariter fœminarum, senum, & infantium, igne mollita, melior & cum cerato.

DE ALI-

PLANTAGO
AQVATICA

Wasserwegrich.

C

NOMINA.

Plantago aquatica.

Alisma, ἢ δαμασώνιον græcè: Alisma, Damasonium latinè nominatur. Sunt qui eam herbam esse putent, quam herbarij & uulgus nominant Barbam syluanam, & Plantaginē aquaticam: nōnulli uero eam, quam multi pastoralem fistulam uocāt. Prior Germanis Wasser wegrich/ & Froschlöffel/quod scilicet in palustribus nascatur, ubi frequentes sunt ranæ. Altera uero ijsdem Hirtenpfeiff nominatur. Plantaginem autem aquaticā, ob natales & similitudinem quæ illi cum uera Plantagine est, dixerunt: quemadmodū fistulam pastoralem, quod singulari scapo rudis fistulę & longitudinē & effigiem quandam uideatur imitari. Quæ uero nostra de ijs sit sententia paulò pòst indicabimus.

FORMA.

Alisma folia Plantagini similia habet, angustiora tamen & in terram reflexa, demissaq́. Caulis illi est tenuis, simplex, altitudine cubitum excedente, thyrso similis, capitula habens. Flores tenues, candidos & aliquatenus pallidos obtinet. Radices ut Ellebori nigri tenues, odoratas, acres, modiceq́ pingues. Ex qua quidē deliniatione satis constat neutram herbarum quarum picturas damus, esse Alisma. Nam herba quam hodie Plantaginem aquaticam uocant, non per omnia historię respondet. Vt enim alia prætercam, radix eius neque odorata, neque acris est. Alterius autem, quam pastoralem fistulam nominauimus, etsi radix odorata sit, minimè tamē acris existit. Quicquid tamen sit, hac potius quàm altera pro Alismate utendum esse censeo. Eius effigiem suo loco dabimus.

LOCVS.

Aquosa amat loca, in quibus passim nascitur.

TEMPVS.

D In æstate colligi potest, tum enim floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calidam esse hanc herbam satis monstrant radices, quas acres esse constat. Abstersoriam etiam quandam in se facultatem obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix unius aut alterius drachmæ pondere cum uino pota, his qui leporem marinum deuorarunt, prodest, & quos rubeta rana momorderit, quiq́ opium hauserunt. Torminibus & dysenteriæ per se, aut cum Dauco pari pondere pota confert. Conuulsis itidem & uteri strangulationibus. Herba sistit aluum, menses ducit, & œdemata illita lenit.

EX GALENO.

Damasonium aut Alisma. De hac herba in tertio libro tradit Dioscorides, quod radix eius epota dysenterias sanet, & aluum sistat, atq́ œdemata mitiget. Nos uero ea experti non sumus. Quod autem cōstitutos in renibus calculos aqua in qua decocta fuerit pota cōminuat, casu experti sumus. Ex quo liquet, quod abstersoriam quandam facultatem obtinet.

EX PLINIO.

Vsus in radice aduersus ranas & lepores marinos. Lepori marino aduersatur in uino potum. Strumis imponitur ex aqua cœlesti folium tritum, uel radix cum axungio tusa, ita ut imposita folio suo operiatur. Sic & ad omnes ceruicis dolores, tumoresq́, quacunq́ in parte.

ARTEMISIA
LATIFOLIA.

Beifůß.

45

ARTEMISIA
TENVIFOLIA.

Parthenium

Mettram.

ARTEMISIA
MONOCLONOS.

Reinfarn.

TAGETES
INDICA.

Indianisch
negelen.

A

NOMINA.

ΑΡΤΕΜΙΣΙΑ Græcis, Artemiſia latinis, Germanis Beyfůß/Bucken/ S. Johans gürtel/Sonnenwend gürtel/oder Groſſer reinfarn appellatur. Officinę ueterem appellationẽ retinent. Nomen herbę inditum putant ab Artemiſia uxore Mauſoli regis, quę ſibi hanc herbam adoptauit, cũ antè Parthenis, id eſt, uirginalis, quod uirgo dea illi nomen dederit, uocaretur. Non deſunt qui ab Artemide cognominatã arbitrentur, quod priuatim fœminarũ malis, quibus ἄρτεμις, hoc eſt, Diana præeſt, medeatur. Nomen Germanicũ S. Johans gürtel, quaſi diui Ioannis zonam dicas, à ſuperſtitioſulis nõnullis monachis & mulierculis herbæ huic impoſitum eſt. Nam fuerunt qui non coronas duntaxat, ſed etiam zonas ex iſta herba cõfecerunt, quas tandem in ignem, qui in die diuo Ioanni baptiſtæ ſacro, in ſingulis plateis urbium ſuccendebatur, neſcio in quem euentũ, proiecerunt, hauddubiè hac herba in deſerto diuum Ioannem cinctum fuiſſe ſomniati.

[Artemiſia unde dicta.]

GENERA.

Tres ſunt, Dioſcoride teſte, Artemiſię ſpecies, quę etiam hodie apud nos paſſim reperiuntur. Prima πλατύφυλλος, latinè Artemiſia latifolia dici poteſt. Ea autem eſt quæ ſimpliciter hodie Artemiſia uocatur. Huius iterũ duo ſunt genera colore duntaxat diſtantia: unũ caule & floribus rubens, Germanis Rot bucken/uel Rot beyfůß dicitur: alterum candicans caule, floribus uero flauis, Germanicè weiß bucken appellatur. Altera gręcè λεπτόφυλλος, latinè uero Tenuifolia nominatur: quod quidẽ genus uulgus hodie Matricariã, Germani Müterkraut/& Mettram, quod uteri, quem matricẽ uocant, morbis medeatr. Tertia ſpecies Artemiſia monoclonos dicitur, Tanacetũ corrupto nomine pro Tagetẽ hodie nominant, Germani Reinfarn, quod filicis ferè ſpeciem referat, & in aquarum ripis naſcatur. Alio nomine Wurmkraut, quoniã lumbricos è uentre pellat. Eſſe uero hanc herbam aliquam Artemiſiæ ſpeciem uel hinc etiam cõſtare poteſt, quod primam ſpeciẽ, ut diximus, nõnulli Germanicè Groſſen reinfarn uocant: hac enim nomenclatura manifeſtè docent, & eam quam Tagetem appellant Artemiſiæ eſſe congenerem, quod ſcilicet eandem habeat appellationẽ. Huius hauddubiè generis eſt herba quæ elegantiſſimos profert flores, garyophyllos Indos uocatos: nulla enim in re niſi floribus, qui ſunt elegantiores & longè maiores, ab hac noſtra diſtat: odore tamẽ noſtrã hanc etiam uincit. Hinc eſt quod Tagetẽ Indicam appellauerimus, Germanicè autem Indianiſche negelen. His autẽ herbis tribus cõuenire Dioſcoridis deſcriptiões facilè unuſquiſq; ex ijs quæ paulò pòſt dicemus cognoſcet. Eſſe autem Artemiſiæ genera ex manuſcripto codice, quem ob uetuſtatem lubens cito, manifeſtè colligi poteſt. Is enim pictas ordine tres iam cõmemoratas herbas ita ob oculos ponit, ut nemo qui illas uel ſemel ſaltem uiderit, non agnoſcat. Picturæ accedunt deſcriptiones, & nomenclaturæ hodie etiam uſitatæ. Primam enim Artemiſiam, alteram Leptophyllon & Matricariam, tertiam uero Tagetem, quo nomine Apuleius uſus eſt, & Tanacetum appellat, ita ut nemo deinceps quin uera ſint Artemiſiæ genera dubitare debeat, aut meritò poſſit.

[Artemiſia latifolia.] [Artemiſia tenuifolia.] [Matricaria.] [Artemiſia monoclonos.] [Tanacetum.] [Tagetes.]

B

FORMA.

Prima ſpecies quæ priuatim Artemiſia dicitur, fruticoſa eſt herba, Abſinthio ſimilis, maiora tamen & pinguiora folia habet, quæ ſupernè ex nigro uireſcunt, ſubter autem candicãt, crebrò etiam reſecta ſunt. Flos illi tenuis, & ſemen rotundũ. Altera, folia tenuiora obtinet, flores exiguos, tenues, albos, & grauiter olentes. Porrò Sampſuchi odorem cõfricata eius folia & flores referũt. Quę utiq; deſcriptio ita Matricariã uulgò dictam herbã exprimit, ut nemo non, niſi talpa cęcior ſit, hanc eſſe al-

[Artemiſia.]

teram

C teram Artemisiæ speciem uideat. Fruticosa enim herba est Matricaria, folijs quàm sit Artemisia propriè dicta gracilioribus, floribus tenuioribus, per ambitum albis, (intus enim lutei existũt) grauiter cum uniuersa herba olentibus. Hallucinanẽ itaque qui Serapionis interpretem secuti, Dioscoridis Parthenium esse putant, ut suo loco abundè demonstrabimus. Tertia μονόκλωνος, hoc est, unicaulis dicta, simplici caule consurgit, folijs minutim scissis. Caulis in summo floribus luteis & tenuibus abundat. Hæc odoris iucunditate priorem uincit. Quæ sanè descriptio pulchrè herbam Tanacetum appellatam hodie, deliniat, ita ut tertiam esse Artemisiæ speciem nemo dubitare debeat, aut saltẽ iure queat. Tagetes Indica caule exurgit rubescente, ramulis multis brachiato, folijs tenuibus, minutim scissis, & grauiter odoratis, floribus in summo caule luteis, & croci ferè colorem referentibus, elegantia nulli alteri cedentibus.

Parthenium non est Matricaria.

Tanacetum.

LOCVS.

Prima nascitur in aquosis, incultis, asperisq́ locis. Altera in hortis, locis siccis & lapidosis. Tertia in aquarum ripis, atque uinearum aggeribus passim prouenit, unde Germanicè apposito uocabulo Reinfarn uocatur. Indica Tagetes non nisi sata prouenit in Germania.

TEMPVS.

Singula genera tria æstate, potissimũ cum uua maturescit, tunc enim abundant floribus, colliguntur. Indica paulò tardius in nostra regione floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefaciunt & modicè desiccant, & sunt, quod ad calefactionem attinet, ordinis secundi: quod uero ad resiccationem, aut primi intensi, aut secundi remissi. Sunt etiam modicè tenuium partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Excalfaciunt & extenuant. Feruefactę prosunt ad insessus muliebres, ducendos D menses, secundas, & fœtus. Vteri præclusionem atque inflammationẽ iuuant, lapides frangunt, & urinæ suppressionem tollunt. Herba ipsa imo uentri illita copiosa, menses mouet. Succus eius cũ myrrha subactus & admotus, ex utero elicit quæcunq́, & insessio. Bibitur etiam coma trium drachmarum pondere eorundem ducendorum gratia. Si quis stomacho laborans Artemisiam leptophyllon contuderit probè cum oleo amygdalino, & ueluti malagma confecerit, stomachoq́ imposuerit, sanabitur. Neruorum quoque dolore si quis affectus fuerit, ac succum eius cum oleo rosaceo miscens inunxerit, curabitur.

EX GALENO.

Ad renum calculos mediocriter, & ad uteri fomentationes prosunt.

EX PLINIO.

Artemisia priuatim fœminarum malis medetur. Eandem quoq́ secum habentibus, negant nocere mala medicamenta, bestiámue ullam, ne solem quidem. Bibitur & hæc ex uino aduersus opium. Alligata priuatim potens traditur, potáue aduersus ranas. Alligatam qui habet uiator, negatur lassitudinem sentire.

APPENDIX.

Prętér dictas facultates usu compertum est, flores Tanaceti pueris ex uino uel lacte datos, mirificè ex uentre lumbricos pellere, ideoq́ Germanis herba lumbricorũ, ut paulò antè diximus, appellata est hæc Artemisiæ species.

APARINE

Klebkraut.

DE APARINE. CAP. XIIII.

C

Errant qui putãt legendũ eſſe ὀμφακόκαρπος, nam Dioſcoridis & Pauli exemplaria caſtigatiora omnia habent ὀμφαλόκαρπ) Cui ſanè lectioni & ratio ipſa ſubſcribit, cũ ſic nominata ſit ab umbilici ſpecie, quã fructus eius refert. Quare cum altera lectio ratione omni deſtituta ſit, immeritò ab Oroſio Hiſpano Hermolaus, Marcellus, et Ruellius Dioſcoridis interpretes ὀμφαλόκαρπον legẽtes taxantur.

Omphalocarpos. Philanthropos.

NOMINA.

ΑΠΑΡΙΝΗ, ἡ ὀμφαλόκαρπος, ἡ φιλάνθρωπος grecè, Aparine latinè, Klebkraut Germanicè nominat. Omphalocarpos ab umbilici ſimilitudine, quam ſemẽ eius refert, rectè dicta eſt. Philanthropos autem uox humanitatis, amoris & comitatus illi impoſita eſt, quod blanda, comis, & hoſpitalis herba ſit, nec aliter prætereuntiũ ueſtes apprehendat, quàm ſolent amici & hoſpitaliores à ſe diſcedentes comprehenſa ueſte retinere, aut ſi id nequeant, aliquandiu ſequi. Quam appellationem pulchrè Germani exprimentes, Klebkraut nominant: eſt enim illis kleben/ quod latinis tenaciter adhærere. Officinæ & herbarij nõnulli Aſpergulam hodie uocant: rectius tamen una detrita litera nominarent Aſperulã, quod aſperitate ſua attingentiũ ueſtimentis pertinaciter hæreat.

FORMA.

Ramulos habet Aparine multos, exiguos, quadrangulos, & aſperos. Folia per ambitum orbémue Rubiæ modo per interualla, circumpoſita. Flores albos. Semẽ durum, candidum, rotundum, à medio, umbilici modo, leniter cõcauum. Ipſa herba ueſtibus adhæreſcit.

LOCVS.

Naſcitur in frumentario agro, aut hortis circa ſepes & maceries.

TEMPVS.

Colligitur æſtate dum ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Aparine modicè extergit & deſiccat, habetq́ nonnihil tenuium partium: unde ſatis conſtat hanc aliquam etiam caloris in ſe portionem habere.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aparines ſeminis, caulium & foliorum ſuccus cum uino potus, phalangiorũ & uiperarũ morſibus auxiliatur. Infuſus doloribus aurium medetur. Herba ipſa cum axungia trita coacta, ſtrumas diſcutit.

EX PLINIO.

Efficax Aparine contra ſerpentes, ſemine poto ex uino drachma: & contra phalangia. Sanguinis abundantiam ex uulneribus reprimunt folia impoſita. Succus auribus infunditur.

DE ACANTHO. CAP. XV.

NOMINA.

Branca urſina.

Marmoraria. Dioſcoridis locus emendatus.

ΑΚΑΝΘΟΣ, ἡ ἄκανθα Græcis, Acanthus ſiue Acantha Latinis dicitur. Officinæ à ſimilitudine, quam eius folia cum anterioribus urſorum pedibus habent, Brancã urſinam uocant. Ad quam etiam ſimilitudinem reſpicientes Germani, Bernklaw oder Berntatz nominant. Illud non prætereundũ eſſe putaui, hanc herbam olim etiam Romanis Marmorariam eſſe dictam: quæ uox in omnibus Dioſcoridis exemplaribus deprauata eſt, ac in Mamolariam detorta: quòd eius folia columnarũ maximè Corinthiarum capitulis inſculpebantur, quarum identidem tam ſcapi quàm uertices marmore ſplendebant. Antiqui etiam Acantho pateras pingebant.

GENERA.

Duo Acanthi genera damus. Primum quidem legitimam Acanthum nominauimus, quòd ſcilicet deſcriptioni per omnia reſpondeat. Germanis dicitur Welſch bernklaw. Alterum Germanicã, quod nimirum in Germania officinæ omnes pro Acantho hanc uſurpent herbam. Germanis ſimpliciter Bernklaw uocatur.

FORMA.

ACANTHVS
VERA.

Welſch bernklaw.

53

ACANTHVS GERMANICA.

Spondilion ē c' nō Acanthus

Teütsch bernklaw.

Bärentappe

A

FORMA.

Folia habet multò quàm Lactuca latiora & longiora, Erucæ modo incisuris diuisa, nigricantia, pinguia, leuia. Caulem leuem, binûm cubitorum, digitali crassitudine, ex interuallis sub ipsum usque uerticem foliolis quibusdam oblongis ueluti nucamentis, aculeatis, ex quibus candidus promitur flos. Semen illi est oblongum, luteum, caput thyrsi specie. Radices subsunt glutinosæ, mucosæ, rubentes, longæ. Hactenus Dioscorides. Si autem ueri Acanthi picturam diligenter spectare uolueris, huic descriptioni prorsus quadrare uidebis, ita ut nulla sit nota quæ illi non ad amussim respondeat. Neque impedit quod Acantha spinam significet, spinosa enim & hæc quidem herba est, sed mollibus duntaxat spinis, ideoque à Vergilio mollis Acanthus dicitur. Germanicam tamen Acanthum ad Dioscoridis picturam non penitus accedere, est euidentissimũ. Potest tamẽ in prioris inopia, huius etiam cõmodus esse usus, ut ex ijs quæ paulò pòst dicemus, patebit.

LOCVS.

Nascitur uera in hortis, petrosis & humentib locis. Germanica in hortis & pratis undique.

TEMPVS.

Colligitur in æstate dum floribus & semine abundat, Iunio præcipuè & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Folia Acanthi mediocriter digerentem facultatem obtinent. At radix exiccatoria est, & leuiter incisoria, & tenuium partium. Hanc uim Acantho etiam Germanico inesse, gustus abunde monstrat. Folia enim eius modicè amara, radix autem subacris est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Acanthi radices ustis & luxatis illitæ prosunt. Potæ urinam mouent, & aluum sistunt. Tabidis, ruptis, conuulsis, mirè utiles sunt.

EX PLINIO.

Radices Acanthi ustis luxatisque mirè prosunt. Item ruptis, conuulsis, & phthisin metuentibus incoctæ cibo, maximè ptisana. Podagris quoque illinuntur tritæ & calefactæ calidis.

APPENDIX.

Etsi nostræ Brancæ ursinæ facies picturæ Acanthi non undiquaque respondeat, tamẽ eius radicem eandem habere cum Acanthi ueri radice facultatẽ est euidentissimum. Cum enim gustu subacris sit, necesse est ut exiccet, incidat, & tenuium sit partium. Errant itaque nostræ ætatis medici, qui neglecta prorsus radice, folijs tantum utuntur, quæ quidem mediocriter discutere ualent.

DE SPINA ALBA. CAP. XVI.

NOMINA.

Ἄκανθα λευκὴ græcè, Spina alba latinè, Officinę Bedegarim seu Bedeguar Pœno nomine appellant, Germani Weißdistel / oder Stechkraut. Nomen herba hæc ab albis folijs seu lacteis maculis, quibus folia conspersa sunt, accepit.

Bedeguar.

Spina alba unde dicta.

GENERA.

Quamuis Dioscorides Spinæ albæ duntaxat unum faciat genus, tamen cũ plures inueniantur apud nos herbæ quæ descriptioni respondent, plura etiam ut illius statuamus genera necesse est. Vnum itaque genus est, quod hodie uulgò Carduus Mariæ dicitur, Germanis uero Mariendistel oder Frawendistel nominatur. Nos spinam albam hortensem, quod nimirum in hortis tantum proueniat, appellauimus.

C mus. Alterum genus syluestre est, proximè ad Dioscoridis deliniationẽ accedens, ideoq́ꝫ à Germanis Weißwegdistel uocatur. Cæterum uidimus herbam peregrinã siccam, quæ syluestri, quod ad formam attinet, per omnia respondebat, quæ haud dubiè uera spina alba erat, & descriptioni prorsus cõueniebat. Picturam eius, quod uiridi destituebamur, dare non potuimus.

FORMA.

Folia albo Chamæleonti similia habet, angustiora tamen & candidiora, subdensa, subasperáue, & aculeata. Caulem binos cubitos excedentẽ, digiti magni aut minoris crassitudine, subalbum, intus cauum. In cacumine eius caput est aculeatum, Echino marino non absimile, minus tamen & oblongũ. Flores purpureos, in quibus semen Cnici forma, sed rotundius. Quæ descriptio in uniuersum quadrare uidetur herbæ quæ uulgò Carduus Mariæ appellatur. Folia siquidem Chameleonti non dissimilia, angustiora, candidioraq́ꝫ (albis enim maculis undiq́ꝫ cõspersa, unde tam Græcum quàm Latinum, adde etiam Germanicum nomen Weißdistel/ut diximus, illi impositum est) subdensa, subasperáue, & minimè mollia, & mirum in modum aculeata sunt, ita ut contrectata immodicè pungant. Caulis eidem supra bina cubita altus, digiti maioris aut minoris crassitudine, & inanis. In summo uertice Echino marino haud dissimile caput aculeatum obtinet. Flores denique purpureos, in quibus semen Cnico simile, sed rotundius habet, id quod ex utriusq́ꝫ seminis collatione pulchrè deprehendes. His accedit, quod facultates quas albæ Spinæ Dioscorides tribuit, similes sint ijs quæ Carduo Mariæ à nostris hodie herbarijs assignantur, ut ex sequentibus innotescet clarius. Syluestri sic quadrat descriptio ut nihil magis. Nam, ut cætera omittã, radix desiccatoria est & modicè adstringens, atqueadeo genuinas Spinæ albæ facultates obtinet.

D LOCVS.

Nascitur in montibus & syluosis locis. Hodie in hortis passim etiam plantatur, ut alia quædam Carduorũ genera. Syluestre in locis incultis & arenosis prouenit.

TEMPVS.

Colligenda est herba in æstate dum semine pręgnans est. Floret autem Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius desiccatoria est, & modicè adstringens. Semen uero tenuis essentiæ, & calidæ facultatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix huius pota, sanguinẽ excreantibus, stomachicis & cœliacis prodest. Vrinam cit. Oedematis illinitur. Decocto eius dentes in dolore colluuntur. Semen potum conuulsis infantibus, & à serpente demorsis auxiliatur. Ferunt etiam quod amuletum ex eo uenenatas bestias abigat.

EX GALENO.

Radix cœliacis & stomachicis succurrit. Sanguinis reiectiones cohibet, & oedemata illita contrahit, ac dentes dolentes iuuat, si decocto eius colluantur. Semen potum ijs qui conuelluntur prodest.

DE ASPA-

SPINA ALBA
HORTENSIS.

Marien distel.

57

SPINA ALBA
SYLVESTRIS.

Weiß wegdistel.

ASPARAGVS

Spargen

C

NOMINA.

Asparagus unde dictus.

ΑΣΠΑΡΑΓΟΣ græcè, Asparagus latinè uocatur. Officinæ extrita priore litera Sparagum nominãt, Germani Spargen. Sic autem potißimũ altilis satiuusq́, de quo nobis hic sermo est, nominatur, eò quod coliculos hos, qui prima germinatione prodeunt è terra, præcipuos habeat.

FORMA.

E radiculis thyrsus primum exilit, cacumine in torulos turbinato, quod tandem increscens explicatur in pręgrandes ramos, quibus insunt folia capillamenti modo, & ut Fœniculi tenuata, quæ per uetustatem occalescunt in spinulas. Florem fundit paruulum, quo decusso baccæ dependent primum uirides, quæ tandem maturitate rubescunt, seminibus refertæ. Radices spongiosæ, longæ & rotundæ.

LOCVS.

In hortis seritur & plantatur, inq; nõnullis locis lapidosis sponte prouenit.

TEMPVS.

Thyrso primũ cum uer appetit emicante uiret, spica tum cibis expetita. Recentes hos thyrsulos in uoluptatem gulæ uerterunt helluones. Hodie decoctus in iure Asparagus, aceto, sale, & oleo consperslus, magno gulæ delectamento comeditur, & in principum delicijs est. Semen suo legitur tempore, nimirum æstate.

TEMPERAMENTVM.

Abstergendi facultatem habet Asparagus, idq; citra manifestam aut caliditatem, aut frigiditatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Asparagi coliculi cocti & comesti aluum molliunt, & urinam mouent. Radicum uero decoctum, difficultati urinæ, regio morbo correptis, nephriticis, ischiadicis: cum uino autem idem decoctum phalangiorum morsibus auxiliatur. Si decoctum super dente retineatur, eius dolori medetur. Facit ad eadem omnia semen etiam potum. Ferunt mori canes decoctum eius bibentes.

D

EX GALENO.

Renes ac iecur infarctu liberat Asparagus, & maximè herbæ ipsius radices & semen. Quin & dentiũ dolores sanat siccitatis nomine, quam uel maximè dentes requirunt.

EX PLINIO.

Vtilißimus stomacho cibus, ut traditur, Asparagi. Cumino quidem addito inflationes stomachi coliq; discutiunt. Iidem oculis claritatẽ adferunt. Ventrem leniter molliunt. Pectoris & spinę doloribus, intestinorumq; uitijs prosunt. Vino cum coquuntur addito, lumborũ & renum dolores mitigant. Venerem stimulant. Vrinam cient utilißimè, prætterquã quod uesicam exulcerant. Radix quoq; plurimorum prædicatione trita, & in uino albo pota, calculos exturbat. Quidam ad uuluæ dolorem, radicem cum uino dulci propinant. Eadem in aceto decocta contra elephantiam proficit. Asparago trito cum oleo perunctum pungi ab apibus negant.

EX SIMEONE SETHI.

Asparagus olerum omniũ maximè nutrit. Proinde si quis dicat eius naturã positam esse mediã inter olera & carnes, non procul à uero aberrabit, propter nutriendi facultatem plantarũ & carnium, quæ similiter se habet. Vrinam quoq; cit, & obstructiones iecoris & renum aperit: id quod manifestũ ex eo, quod urinæ odorem in suum transmutat, ut hunc qui aliquantulũ eius ederint, sentiant. Neq; quispiam admiretur illum statim urinæ suam qualitatẽ indere: nam & rubea tinctorum si manibus contineatur, urinam in suum colorem transmutat: quod paradoxum etiam esse uidetur, ut extrinsecus impositum urinam tingat. Asparagi colicis & renum affectibus, qui à pituita proueniunt, auxiliantur: semen genitale augent, & celerius quàm reliqua olera in sanguinem mutantur. Menses ciunt. Cordis palpitationib. succurrunt: dentibus prosunt: sed nõ semper stomacho boni sunt, propterea garo & oleo condîtis, cum mediocriter cocti sunt, ijs uti oportet.

ANONIS

Hawhechel.

C

NOMINA.

Resta bouis. *Remora aratri.* *Acutella.*

ANONIS, ἀνώνις Græcis: Anonis & Ononis Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Restam bouis, quod in opere arantes boues subinde sistat, nominare solet. Nõnulli Remoram aratri, quod altis & duris radicib. in agris aratrum remoretur, appellant. Sunt qui Acutellam uocent, quod suis scilicet spinis ingredientium pedes pungat & offendat. Germanis Hawhechel nuncupatur, & Ochsenbrech/ quia crebris inter folia aculeis, haud secus ac instrumentum hoc quo mulieres linum carminãt, & à crassiore purgant stuppa, horreat: uel quod ligone ad aculeatam hanc herbam eruendam & extirpandam cum in altum agitur, & sese propagat, opus sit. Equites Germani Stalkraut/ eò quod decoctum eius meiere nequeuntib. equis offeratur, uocant. Binominis autem antiquis est scriptoribus, una tantum litera mutata. Sunt enim qui Ononim, ut Theophrastus & Galenus: sunt etiam qui Anonim, ueluti Dioscorides & Plinius, nominent. Anonis hauddubiè à non iuuando, quod nullo iuuamine polleat, dicta est. Siquidem aratoribus inimica est, uiuaxq́ nimis fruges opprimit, suisq́ aculeis nocet. Ononis uero, quod asinos, quos Græci ὄνους uocant, sese terentes ad illam scabentesq́ iuuet. Complures quoq́ Græci herbam sic appellari prodiderunt, quod in ea se uolutantes, spinis eius dorsum libenter affricent & scabant. Officinis prorsus ignota, & inusitata.

Anonis cur dicta.

Ononis unde.

FORMA.

Ramos habet palmares, aut maiores, fruticosos, frequentibus geniculis cinctos, cauis alarũ multis, capitula rotunda. Folia exigua, tenuia ceu Lentis, ad Rutæ, aut fœnarij Loti figuram accedentia, subhirsuta, odorata, nec iniucundè olentia. Ramuli acutas spinas, spiculis acuminatis similes, solidasq́ gerunt. Radice candida nititur. Theophrastus toto caule foliatam esse tradit, ut ueluti coronam ex interuallis tota species repræsentet. Florem quoque illi esse minutulum, & in siliqua non undique septum scribit. Quæ sanè singula pulchrè picturæ respondent, & Anonim esse hanc herbam quam Restam bouis hodie herbarij nominant, euidenter, nulla reclamante nota, ostendunt. Nam hæc ramos spargit fruticosos, palmo longiores, frequentibus cinctos articulis, à quibus alæ funduntur. Capitula exerit orbiculata, folia Lentis parua, ad Rutæ uel pratensis Loti figurã accedentia, hirsuta, iucundum odorem expirantia, inter quæ nocentiores, & mucronatæ cuspidis aculei quasi spicula subrigunt. Flos ferè Pisi dilutiore micat purpura, in siliqua non undiquaque septus, Radix in nigro candicans.

D

LOCVS.

Nascitur culto solo, pingui, & glutinoso, præcipuè autem in segetibus & aruis, inimica agricolis, uiuaxq́ supra modum. Cum enim altam lætámue nacta tellurem fuerit, protinus in altum agitur, & singulis annis, surculis in latus emissis, rursus anno postero deorsum uersus acta pluribus ramis luxuriat, ideoq́ runcanda & radicitus extirpanda uenit.

TEMPVS.

Aestate germinare incipit, à frugibus perficitur, autumno sui incrementi finem faciens. Floret autem Iulio mense, & Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Ononis radix tertio quadantenus ordine excalfacit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Antequam spinosa fit sale conditur, & est cibis gratissima. Radix eius calefacit, et extenuat, cuius cortex cum uino potus urinã ciet, calculos rumpit, crustasq́ abstergit. Decocta radix in posca dentium dolorem collutione mitigat. Huius decoctum potum, hæmorrhoidas sanare creditur.

EX GA-

A EX GALENO.

Radicis cortex maximè utilis eſt, habens quippiã abſterſoriũ & inciſorium. Proinde non tantum urinas ducit, ſed & lapides confringit. Eadem facultate & cruſtas cõfeſtim detrahit. Vtuntur quoq; ea ad dentium dolores in poſca decoquentes, & collui decocto eius iubentes.

EX PLINIO.

Radix decoquitur in poſca dolori dentium. Eadem cum melle pota, calculos pellit. Comitialibus datur in oxymelite, decocta ad dimidias.

DE ANISO. CAP. XIX.

NOMINA.

ANIΣON græcè, Aniſum latinè uocatur. Officinis nomen genuinum retinuit, germanicè Aniß appellatur.

GENERA.

Aniſum caule, folio, flore, Apio par eſſe uidetur. Caulem nanque tenuiter ſtriatum, rotundum, multiſq; ramulis brachiatum obtinet. Folium ubi primum enaſcitur, rotundum, ſed deinceps Apij modo diſſectum. Florem candidum, muſcarium fœniculi. Tota herba, haud aliter quàm ſemen, odorata eſt.

LOCVS.

Ex Syria originẽ habet, iam autem paſſim ſatum in Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Iunio ac Iulio menſibus floret, ſemineq; prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & deſiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B Aniſum in uniuerſum calefacit, exiccat. εὔπνουν rectius mea ſententia interpretabitur pro eo quod eſt, facilè ſpirare facit. Oris halitum iucundiorem facit. Anodynum eſt, dolorémue leuat. Vrinã cit. Diffundit. Hydropicis potum ſitim arcet. Prodeſt ad uenenata animalia, & inflationes. Aluum, & album fœminarũ profluuium ſiſtit. Lac ad mammas elicit, & Venerem ſtimulat. Suffitum naribus capitis dolorem ſedat. Tritum, cumq; roſaceo inſtillatum, aurium medetur rupturis.

EX GALENO.

Aniſi ſemen maximè utile eſt, acre & ſubamarum, ut propè ad urentium accedat caliditatem. Proinde & urinam cit, & digerit, atq; uentris inflationes ſedat.

EX PLINIO.

Aniſum aduerſus ſcorpiones ex uino bibitur, à Pythagora inter pauca laudatũ, ſiue crudum, ſiue decoctum. Item uiride aridúmue, omnibus quæ cõdiuntur, quæque intinguntur deſideratũ. Panis etiam cruſtis inferiorib. ſubditum. Saccis quoq; additur. Cum amaris nucibus uina cõmendat. Quin ipſum oris halitum iucundiorem facit, fœtoremq; tollit manducatum matutinis cum Smyrneo, & melle exiguo. Mox uino collutum uultum iuniorem præſtat. Inſomnia leuat ſuſpenſum in puluino, ut dormientes olfaciant. Appetentiã ciborum præſtat. Dolores capitis leuat ſuffitum naribus. Epiphoris oculorũ radicem eius tuſam imponit Iollas: ipſum cum croco pari modo & uino, & per ſe tritum cum polenta, ad magnas fluxiones, extrahendaq; ſi qua in oculis inciderint. Narium quoq; carcinôdes conſumit illitum ex aqua. Sedat anginas cum melle & Hyſſopo ex aceto gargarizatũ. Auribus infunditur cum roſaceo. Thoracis pituitas purgat toſtum, cum melle ſumptum melius. Cũ acetabulo Aniſi nuces amaras quinquaginta purgatas tere in melle ad tuſsim. Præcipuum autem eſt ad ructus, ideo inflationib. ſtomachi & inteſtinorũ torminibus, & cœliacis medetur. Singultus & olfactum decoctũ potumq; inhibet. Potum

ANISVM

Enifs.

A somnum concitat. Calculos pellit. Vomitiones cohibet, & præcordiorũ tumores. Et pectorum uitijs, neruis quoq; quibus succinctũ est corpus, utilissimũ. Prodest eius & capitis doloribus instillari succum cum oleo decocti. Non aliud utilius uentri & intestinis putant, ideo dysentericis & tenasmis datur tostum. Dalion herbarius dedit bibendum cum anetho parturientib. Phreneticis quoq; illinunt recens cum polenta. Sic & infantibus comitiale uitium aut cõtractionem sentientibus. Pythagoras quidem non corripi uitio comitiali in manu habentes, ideoq; quamplurimum domi serendum. Parere quoq; facilius olfactantes. Sosimenes contra omnes durities ex aceto usus est. Semine eius poto, lassitudinis auxiliũ uiatoribus spopondit. Strangulationes uuluæ, si manducetur & linatur calidum, uel si bibatur cum castoreo in aceto & melle, sedat. Vertigines à partu cum semine cucumeris & lini pari mensura trinum digitorum, uini albi tribus cyathis, discutit. Vrinam ciet. Venerem stimulat. Cum uino sudorẽ leniter præstat. Vestes quoq; à tineis defendit.

EX SIMEONE SETHI.

Prodest ad uetustos ex frigore iecoris affectus, & ad spirandi difficultatem quæ ex pituita proficiscitur. Flatus qui in uentriculo sunt, digerit. Obstructiones tollit, & lactis copiam facit.

DE ACTE. CAP. XX.

NOMINA.

Ἀκτὴ Græcis, Latinis Sambucus nominatur. Reliqua nomina dicemus paulò pòst, ubi huius genera indicabimus. Sambucus porrò uidetur ab authore appellata, cui nomen Sambyx fuit: uel à sabuca musico instrumento, quod alij pectida nominant, alij magadin. Atque hinc est quod Sabucus potius quàm Sambucus, si Serenio Quinto credimus, scribendum sit.

Sambucus unde dicta.

B GENERA.

Duo eius genera. Vnum arborescit, quod priuatim officinæ Sambucum, Germani Holder à cõcauitate uocant. Alterum Græcis χαμαιάκτη, quasi humilis, & coactæ breuitatis Acte nominatur, Latinis Ebulus, Germanis Attich / uel niderer holder.

χαμαιάκτη. Ebulus.

FORMA.

Sambucus in arborem assurgit, uirgis harundinũ modo rotundis, subcauis, candicantibus, proceris. Folia tria, aut quatuor, aut quinq;, aut sex, aut septem per interualla circa uirgas obtinet, nucis iuglandis similitudine, graueolentia, pluribus incisuris, in summis ramis siue caulibus umbellas rotundas ferentia. Flores albos, fructum acinúmue Terebinthi in nigro purpureum, racemosum, succosum, & uinosum. Ebulus humilis minorq; est, herbaceo generi propius accedens, quadrangulo caule, densis geniculis. Folia ex interuallis circa singulos geniculos Amygdalæ similia alæ instar expanduntur, per ambitũ serrata, longiora, graueolentia. Vmbellam in summo fert Sambuco similem, flores itidem & fructum. Radice nititur longa, digitali crassitudine.

Sambuci. Ebuli.

LOCVS.

Vtrunq; genus in opacis, asperisq; potissimũ locis, & iuxta aquas emicat. Ebulus uero in agris etiam quibusdam prouenit.

TEMPVS.

Parum ante Solstitium æstiuum floret Sambucus. Tardius autem Ebulus, Iunio nimirum & Iulio mensibus. In Augusto uero baccas suas profert.

TEMPERAMENTVM.

Sambucus uterq; calefaciendi ac desiccandi facultatem habet, id quod amaritudo, & adstrictio modica abunde monstrant.

64

SAMBVCVS

Holder.

EBVLVS

Attich.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem utriſq; facultas, & par uſus, exiccãs ſcilicet, aquã educens, ſtomacho nocens. Folia olerum modo decocta, pituitam & bilem purgant. Quinetiã teneri caules in olla cocti, eadem præſtant. Radix in uino decocta & in cibis data hydropicis auxiliatur. Eodem modo pota uiperarum morſibus ſubuenit. Vuluas emollit & aperit: & quæ circa eas ſunt affectiones, decocta cum aqua inſeſsione corrigit. Fructus cum uino potus eadem efficit. Illitus capillos denigrat. Folia recentia ac tenera cum polenta illita inflammationes mitigant. Ambuſtis etiam, & canis morſibus illita ſuccurrunt. Profunda & quæ in cauernas dehiſcunt ulcera agglutinant. Podagricis, cum taurino hircinóue adipe illita, auxiliantur.

EX GALENO.

Vtraq; Sambucus, & arboreſcens & herbacea, exiccandi, conglutinandi, modiceq; digerendi facultatem obtinent. Paulus Aegineta hæc adijcit: Potę & manducatæ aquam per aluum educunt.

EX PLINIO.

Vtriuſq; decoctũ in uino ueteri, foliorũ, uel ſeminis uel radicis, ad cyathos binos potum ſtomacho inutile eſt, aluo detrahẽs aquã. Refrigerat etiam inflammationẽ, maximè recentis ambuſti: & canis morſum cum polenta, mollisſimis foliorũ illitis. Succus cerebri collectiones, priuatimq; membranæ quæ circa cerebrũ eſt, lenit infuſus. Acini eius infirmiores quàm reliqua: tingunt capillũ: poti acetabuli menſura, urinam mouent. Foliorũ molliſſima ex oleo & ſale eduntur ad pituitam bilemq; detrahendam. Ad omnia efficacior quę minor. Radicis eius in uino decoctæ duo cyathi poti, hydropicos exinaniunt: uuluas emolliunt foliorũ decocto inſidentiũ. Caules teneri minoris Sambuci in patinis cocti, aluum ſoluunt. Reſiſtunt folia ſerpentũ ictibus in uino pota. Podagris cum ſeuo hircino uehementer proſunt cauliculi illiti. Iidemq; in aqua macerantur, ut ea ſparſa pulices necentur. Foliorũ decocto ſi locus ſpargatur, muſcę necantur. Boa appellatur morbus papularũ, cum rubent corpora, Sambuci ramo uerberatur. Cortex interior tritus, ex uino albo potus, aluum ſoluit. Ebuli fumo fugantur ſerpẽtes. Tenerum cum folijs tritum, ex uino potum, calculos pellit. Impoſitum teſtes ſanat.

D

Boa.

DE AMMI. CAP. XXI.

NOMINA.

AMMI Gręcis, Ammi Latinis, Ameos officinis corruptè, Germanis Amey appellari poteſt.

FORMA.

Ammi caule rotundo & herbaceo cõſtat, ſurculis multis & exiguis: folio oblongo, anguſto, per ambitũ inciſuris diuiſo: flore paruo, candido, umbella Anethi: ſemine exiliori multò quàm Cuminũ, guſtu Origanũ prę ſe ferente, acri & ſubamaro: radice candida & multifibra. Eſſe autem hanc herbam uerum Ammi, ſeminis in guſtu ſapor, qui ſubamarus & acris eſt, omniũ maximè oſtendit: talem enim in eo saporẽ Galenus requirit. Origanũ etiam guſtu referre uidetur. Quibus accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimoniũ, cuius pictura & deſcriptio ſatis docent, hanc herbam eſſe Ammi genuinũ. Inter cætera enim ſemen Ammios piper guſtu referre, ideoq; à nonnullis piperculã dictã eſſe ait. Id quod certe uerisſimum eſſe cõperies, ſi ſemen guſtaueris: miram enim huic acrimoniã ineſſe ſenties.

Ammi uerum.

LOCVS.

Nuſquam in Germania ſua ſponte naſcitur. Satum tamen facilè & magna copia prouenit, ſic ut deinceps extirpari uix queat.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret, ac deinceps ubi defloruit, ſemen abundè producit.

TEMPERA-

AMMI

Ameÿ.

C

TEMPERAMENTVM.

Ammi semen in calefaciendo desiccandoq; ex ordine tertio intenso existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis semini excalfactoria, feruens & exiccās. Facit ad tormina, urinæ difficultatē, uenenatorū morsus cum uino potum. Menstrua ciet. Miscetur derodentib. ex cantharidibus confectis medicamentis, ut inde exortis urinæ difficultatibus resistat. Sugillata cum melle illitum tollit. Colorem potum & inunctū in pallorem mutat. Suffitum cum uua passa aut resina uuluas purgat.

EX GALENO.

Herbæ quam uocant Ammi, semē maximè est utile. Facultatis est excalefactoriæ & desiccatoriæ, tenuiumq; partium. Sed & gustu subamarū est, & acre. Et clarum est quod digerat, & urinam moueat.

EX PLINIO.

Inflationes & tormina discutit. Vrinam & menstrua ciet. Sugillata & oculorum epiphoras mitigat. Cum lini semine scorpionū ictus in uino potum drachmis duabus: priuatimq; cerastarum cum pari portione myrrhæ. Colorem quoque bibentium similiter mutat in pallorem. Suffitum cum uua passa, aut resina, uuluas purgat. Tradunt facilius concipere eas, quæ odorentur id per coitum.

DE ARO. CAP. XXII.

NOMINA.

D

Pes uituli. Serpentaria minor.

Sacerdotis uirile.

APON, ἡ ἀρίστερον græcè, Arum & Aris latinè dicitur. Officinæ corrupto, ut solent, uocabulo Iarum appellāt. Quidam, quod folium effigie bubuli uestigij prodeat, Pedem uituli uocarunt. Alij, quod dracunculū æmulatur, sola magnitudine discrepans, Serpentariā minorem appellant: neq; id sanè temerè. Videtur enim Aron esse Dracunculus minor, cui Dioscorides folia κισσοειδῆ, hoc est, Hederæ similia esse dicit, quæ prorsus Ari sunt, nisi quod paulò sint longiora. Plinius etiam Aro eas facultates tribuit, quas Dioscorides Dracunculo minori. Vt hinc conijcere liceat, Arum cum Dracunculo minori miscuisse ueteres. Vulgus, quod pistillum uomit exerti ferè genitalis effigie, Sacerdotis uirile nominat. Id quod & Germani nostri faciunt, qui sua lingua Pfaffenpint nuncupant. Aliàs Aron, & ob uehementem acrimoniam, teütschen Jngber uocant.

FORMA.

Folia emittit Dracunculo similia, sed longiora & minus maculata: caulē dodrantalem, purpurascentē, pistilli figura, à quo croci colore fructus exit. Radix illi candida, Dracunculo similis, quæ quod minore acrimonia est, cocta comeditur. Hæ utiq; deliniationes ad amussim, nulla reclamante nota, nostro Aro cōueniunt. Siquidem folia promit Dracunculi, longiora, & paucioris. maculis respersa, caulem dodrantem altum, in purpuram leniter tendentem. Ante seminis partum, sagaci naturæ artificio dignum, erumpit inuolucrum & cucullum, quod mucronata in turbinem uaginula pistillum complectitur, & suo fouet sinu. Verum ubi fructu prægnans fatiscit in hiatum, solida pistilli facies dilutiore purpura rutilans emergit, & anfractu penitus tandem patente, primum uiridia, dein crocea spectantur semina, quæ in coronæ modum concinnè contexta, imam eius partem ambiunt. Radicem etiam obtinet albam, ad Dracunculi radicem accedentem, ut pictura graphicè monstrat. Neque obstat quod Galenus radicem Ari elixam mandi scribat, nostri autem tam acris sit ut uix gustari ob miras & diutinas, quas in lingua ac palato excitat puncturas, possit, tantum abest ut edendo esse queat. Siquidem Galeno libro secundo de alimentorum facultatib. teste, non parem in omnibus regionibus acrimoniam obtinet, sed in nonnullis minimam, ut Cyrenis. Et Plinio quoque

Obiectionis dissolutio.

lib.xix.

ARVM

Pfaffenpint.

C lib. xix. cap. v. teste, in Aegypto Aron nascitur radice mollioris naturæ, quæ etiam cruda editur. In quibusdam, ut Germania nostra, maximam. Verba Galeni paulò pòst in facultatum cōmemoratione citabimus. Hinc discendū erit, multa nobis in scriptoribus rei herbariæ, primo statim obtutu pugnantia uideri, quæ, si ad cœli regionumq; diuersitatē respexerimus, nihil prorsus pugnantiæ aut absurditatis habebunt. Quod nisi diligenter animaduertas, multas genuinas herbas pro adulterinis abijcias necesse erit. His accedit quod Galenus nō simpliciter dicat mandi Ari radicem, sed elixam. Non est autem mirum si acria etiam edendo fiant, si elixentur. Bis enim aut ter in aqua decocta, Galeno lib. ij. de aliment. facul. cap. ultimo teste, acrimonia spoliantur. Porrò si ista sciolis quibusdam haud satisfecerint, dicendū planè erit Arum Germaniæ nostræ esse Arisaron, quod gustu, Dioscoride & Galeno autoribus, acrius est. Quamuis ego cum Ruellio, diligentissimo earum rerum inquisitore, Arisaron ab Aro differre haud putem, quod scilicet forma utrisq; eadem sit. Cuius etiam rei fidem facit ipsa nomenclatura, quæ utriusq; retinuit appellationem: duobus tandem uocabulis in unum coalescētibus, dici cœpit Arisaron. Apud ueterrimos enim Aris primum: dein posterioribus, copulatis unà nominibus, Arisaron confictum est nomen.

LOCVS.

Nascitur in syluis, locis umbrosis, humidis & frigidis.

TEMPVS.

Folia statim in Martio, inter primas herbas ueris exiliunt, in Iunio dispereunt, ita ut haud facilè hoc nomine herba ipsa reperiri queat. Semen Iulio & Augusto mensibus reperitur, primùm, ut diximus, uiride, mox croceum.

TEMPERAMENTVM.

D Arum Galenus in calefaciendo & desiccando primi ordinis esse statuit. Et locutus est de Aro qui non uehementi acrimonia pollet. Nostrum hauddubiè in tertio ordine calidum & siccum est, ob multam, qua præditum est, acrimoniam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix, semē, & folia Ari easdem Dracunculo uires habent. Radix priuatim cum fimo bubulo illita podagricis prodest. Dracunculi more reponitur. In totū, ob mitiorem eius acrimoniam edendo est.

EX GALENO.

Arum terrena essentia cōstat, sed calida: proinde extergendi facultatē possidet, uerum non ualentē, sicut Dracontiū. Radices eius maximè sunt utiles. Siquidē comesæ crassitiem humorū mediocriter incidunt, adeò ut excreationib. ex pectore idoneæ sint: sed magis tamen aptum est Dracontiū. Et in libro secundo de alimentorū facultatibus sic de Aro scribit: Ari radix rapi modo manditur. Quibusdam autem in regionibus acrior nascitur, ut Dracontio ferè similis sit. Dum rectè parare uoles, prioris decoctionis aqua effusa, repentè in alteram calidam inijcere oportet, ut in Brassica & Lente dictū est. Cyrenis cōtrà quàm in nostra regione planta se habet: nam illic minimū medicamentosi, minimūq; acrimoniæ habet, adeò ut uel rapis utilior reputetur: idcirco radicē quoq; in Italiam cōportant, ut quæ absq; ut putrescat aut regerminet, longo tempore perdurare possit. Perspicuū uero est alendis corporibus hanc accōmodatiorē esse. Si quis autem in thorace ac pulmone collectos crassos lentosq; humores extussire studeat, acrior ac medicamētosior magis cōueniet. In aqua elixa estur cum sinapi aut aceto, ex oleo & garo. Quinetiā cum obsonijs, & sale, & ijs quæ caseo cōstant, sumitur. Haud uero obscurū est, succum eius qui in iecur ac uniuersum corpus diffunditur, quo uno animal nutritur, crassiorem esse, idq; maximè quum radix, quemadmodū sunt quæ Cyrenis aduehuntur, medica ui caruerit. Apud nos nanq; in Asia, plerœq; Ari radices acriores sunt, & medicamentosam iam uim obtinent.

EX PLINIO.

A

EX PLINIO.

Aron miris laudibus extulere Græci, primum in cibis † fœminarum præferentes, quoniam mas dulcior esset, & in coquendo lentior, pectorisq; uitia expurgaret: aridum in potione insperſum, aut ecligmate, urinam & menses cieret. Sic & in oxymelite potum, stomacho: interaneis exulceratis ex lacte ouillo bibendum, ad tussim in cinere coctum ex oleo dedere. Alij coxere in lacte, ut decoctum biberetur. Epiphoris elixum imposuere: item sugillatis, tonsillis. Ex oleo hæmorrhoidum uitio infudere, lentigines ex melle illinentes. Laudauit Cleophantus & pro antidoto contra uenena, pleuriticis, peripneumonicis quoque & tussientibus. Semen intritum cum oleo aut rosaceo infundens, aurium dolori Dieuches. Cleophantus tussientibus aut suspiriosis & orthopnoicis, & purulenta excreantibus, farina permixtum in pane cocto dedit. Diodotus phthisicis è melle ecligmate, & pulmonis uitijs, ossibus etiam fractis imposuit. Partus omnium animalium extrahit naturæ circumlitum. Succus radicis cum melle Attico, oculorum caligines, ac stomachi uitia discutit. Tussim decocti ius cum melle. Vlcera omnium generum siue phagedænę sint, siue carcinomata, siue serpant, siue polypi in naribus, succus mirè sanat. Folia ambustis prosunt ex uino & oleo cocta. Aluum inaniunt ex sale & aceto sumpta. Etiam luxatis cocta cum melle prosunt. Item articulis podagricis cum sale, recentia uel sicca. Hippocrates ad collectiones cum melle imposuit. Ad menses trahẽdos seminis uel radicis drachmæ duæ in uini cyathis duobus sufficiunt. Eadem potio si à partu nõ purgantur, & secundas trahit. Hippocrates & radicem ipsam apposuit. Dicunt & in pestilentia salutarem esse in cibis. Ebrietatem discutit. Serpentes nidore cum crematur, priuatimq; aspides fugat, aut inebriat, ita ut torpentes inueniantur. Perunctos quoq; Aro ut laureo oleo fugiunt, ideo & contra ictus dari potu in uino nigro putant utile. In folijs Ari caseus optimè seruari traditur.

† aliàs fœminã.

B

APPENDIX.

Posteriores medici Aron discutiendi, extenuandi, extergendiq; facultatem habere tradunt: ideoq; tumoribus aurium, ficubus, strumis, scirrhisq; mederi, faciei deformitatem cutisq; auferre, eius denique radicem in puluerem redactam supercrescentem in uulneribus carnem minuere scribunt. Id autem posse prçstare, acrimonia ipsa uehemens quæ gustu sese exerit, abundè monstrat. Dioscorides etiam Arisaron acrimonia haud exigua præditum scribit, ideoq; illitum nomas sistere, collyriaq; efficacissima ex eo cõtra fistulas fieri. Deniq; radicem cuiuscunq; animalis pudendo impositam, id corrumpere tradit. Plinius quoq; Arisaron ulceribus mederi manantibus, item cõbustis & fistulis, scriptum reliquit. Præterea cõmixtum collyrio nomas sistere ait.

Recẽtiores quas facultates Aro tribuant.

DE ARCIO. CAP. XXIII.

NOMINA.

ἈΡΚΕΙΟΝ, ἡ προσώπιον, ἡ προσωπὶς Græcis, Personatia Latinis dicitur. Officinæ Lappam maiorem, uulgus Bardanam uocat, Germani Groß kletten. Personatia hac quondam ad personas utebãtur, quoties in theatris alijsúe locis qui cognosci à populo nollent, egisse quidpiã uolebant. Est enim foliorũ eius tanta amplitudo, ut tota humana facies ijs tegi possit: atque hinc hauddubiè tam Græci quàm Latini, nomen illi Pros[...]ij & Personatiæ indiderũt.

Lappa maior.

Personatia unde dicta.

FORMA.

Personatia folia Cucurbitæ similia habet, maiora tamen, duriora, nigriora & hirsuta. Caulem subcandidum, interdum nullum. Radicem grandem, candidã intus, foris nigram. Ex qua descriptione nemo nõ intelligit, Personatiã esse eam herbam

quam

PERSONATIA

Groß kletten.

A quam hodie uulgus Bardanam uocat, quæ folio conſtat omnium lapparum maximo, parte auerſa herbido, aduerſa cano, caule in purpureo albicante, grandibus lappis, quæ tranſeuntium ueſtibus adhærent, in quibus flos purpureus naſcitur, non euidens, ſed occultus, intra ſe germinans, radice grandi, intus candida, foris atra. *Bardana.*

LOCVS.

Naſcitur ubiq;, potiſsimũ circa margines pratorum, & agrorum.

TEMPVS.

Menſe Iulio lappas cum floribus ſuis producit Perſonatia.

TEMPERAMENTVM.

Digerit ſimul & deſiccat, ſed & adſtringit nonnihil.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Perſonatiæ drachmæ pondere cum pineis nucibus pota, ſanguinẽ & purulenta excreantibus auxiliatur. Articulorũ quoq; dolores, qui ex membrorũ fractionibus colliſionibúsue fiunt, trita & illita ſedat. Quinetiam folia uetuſtis ulceribus utiliter illinuntur.

EX GALENO.

Arcium, quod Proſopida uocãt, cuiusq; folia Cucurbitę ſimillima ſunt, niſi quatenus tum maiora, tum duriora, diſcutit ſimul & deſiccat, ſed & adſtringit mediocriter: quamobrem folia eius ueteribus ulceribus mederi poſſunt.

EX APVLEIO.

Perſonatiæ herbæ ſuccus cum uino ueteri in potionem datus, omnes morſus ſerpentium mirificè ſanat. Eiuſdem folijs cinges febricitantẽ, & ſtatim febrem mitigat, caloremq; ſanat. Vulnus, etiam ſi cancer erit, cum aqua decoctionis foliorũ eius foueto: deinde ipſam cum nitro & axungia, cum aceto tere, & in panno inducito & imponito. Ad canum rabidorũ morſus radix cum modico ſale trita imponit̃ morſui, & ſtatim ęger liberabitur. Succus foliorum eius cum melle potui datus, urinam
B prouocat, & ueſicæ dolorem tollit. Puluis ſeminis eius cum uino optimo per quadraginta dies datus, iſchiadicos mirabiliter ſanat. Folia trita cum albumine oui & impoſita, ambuſta mirificè curant.

EX L. COLVMELLA.

Venena uiperæ pellit ſuper ſcarificationẽ ferro factam herba Perſonatia trita & cum ſale impoſita. Plus etiam eiuſdem radix contuſa prodeſt contra ſerpentes. Ex uino bibitur duûm denariorum pondere. Strumis radix eius medetur: item cum axungia operitur folio ſuo impoſita.

DE ASCYRO. CAP. XXIIII.

NOMINA.

ΑΣΚΥΡΟΝ, ἢ ἀσκυροειδὲς græcè, Aſcyron latinè nominatur. Officinis ignotum. Germanicè Harthöw/id eſt, durum fœnum appellatur. Græci à cõtrario, huic herbæ nomen impoſuiſſe uidentur, σκῦρ@ enim illis aſperitatem ſignificat. Pulchrè igitur ad Græcam appellationem Germanica alludere uidetur. *Aſcyron unde dictum.*

FORMA.

Hyperici ſpecies eſt Aſcyron, magnitudine differens, maioribus ramis, fruticoſius, puniceo colore rubens. Flores fert luteos, ſemẽ Hyperico ſimile, odore reſinæ, quod cum atteritur digitos ferè cruentat.

LOCVS.

In cultis & aſperis locis prouenit.

ASCYRVM

Harthöw.

A TEMPVS.

Aestate,potissimum uero Iulio & Augusto mensibus,floret.

TEMPERAMENTVM.

Essentia tenue est, ideoq; calefacit & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ascyri potum in hydromelitis heminis duabus,ad ischiadicos prodest dolores:biliosa enim multa excrementa ducit. Sed assiduè dari oportet donec conualescant. Praeterea illitum ad ambusta conducit.

EX GALENO.

Semen eius purgatoriũ. Foliorum uero facultas modicè extergens & desiccans, ut & ambusta sanare credantur. Caeterum in uino austero decocta, uinum ipsum magnorum uulnerum glutinatorium efficiunt.

EX PLINIO.

Vsus seminis ad ischiadicos, potus duabus drachmis in hydromelitis sextario. Aluum soluit,bilem detrahit. Illinitur & ambustis.

DE ANDROSAEMO. CAP. XXV.

NOMINA.

ΑΝΔΡΟΣΑΙΜΟΝ Graecis, Androsaemon pariter Latinis dicitur. Officinis incognitum. Germanis Kunrath/quasi graecè dicas Thrasibula,nominatur. Dictum Androsaemon, quod aut coma, aut floribus eius tritis,hominis sanguinem referat.

Androsaemon unde dicta.

FORMA.

B Differt ab Hyperico & Ascyro Androsaemon. Frutex est praetenuib. ramis,surculosus, puniceo colore rubentibus uirgis, folijs triplo quadruplóue maioribus quàm Rutae,quae contrita sanguineum succum remittunt. Alarum caua habet plura,in summo alarum auium modo pennata expansáue,circa quas flosculi pusilli lutei. Semen in calyce,nigro papaueri simile, ueluti punctis depictum distinctúmue. Coma trita resinosum odorem reddit.

LOCVS.

Locis ijsdem quibus Ascyron prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Androsaemi semen tritum, potumq; duarum drachmarum pondere,biliosa alui excrementa ducit. Ischiadicis autem potissimum medetur,sed à purgatione aquam sorbere oportet. Herba illita ambusta sanat,& sanguinem compescit.

EX GALENO.

Easdem cum Ascyro facultates obtinet.

EX PLINIO.

Vsus ad purgandam aluum tusae cum semine,potęq; matutino, uel à coena duabus drachmis in aqua mulsa,uel uino,uel aqua pura,totius potionis sextario. Trahit bilem,prodest ischiadicis maximè. Sed postera die,capparis radicem resinę permixtam deuorare oportet drachmae pondere, iterumq; quatridui interuallo idem facere. A purgatione autem ipsa robustiores uinum bibere,infirmiores aquã. Imponitur & podagris, & ambustis,& uulneribus,cohibens sanguinem.

ANDROSAEMON

Kunrath.

A

NOMINA.

ΑΡΚΕΥΘΟΣ, ἢ ἀρκευθὶς grecè, Iuniperus latinè uocatur. Officinæ latinam appellationem retinuerunt. Germanicè Weckholder / Kramatber / id eſt, turdorum baccæ uocantur, quod fructibus eius turdi pingueſcant. Iuniperus autem dici uidetur, quod iuniores & nouellos fructus pariat: ſola enim ferè arborum fœtus ſuos in biennium prorogat, qui ne matureſcunt quidem, nouis ſuperuenientibus.

Iuniperus unde dicta.

GENERA.

Iuniperus Dioſcoridi duplex eſt, maior & minor, ſola arboris & ſeminis magnitudine inter ſe differentes. Minor humilis eſt, ſeſſilibus in terra ramulis, baccis minoribus, radicibus ſummo ceſpite fuſis. Maior altius adoleſcit, & in iuſtam arboris magnitudinē exurgit, caudice procero, cortice fragili, ligno fuluo, odorato, latioribus ramulis, aculeorum aceruo ſtipatis, baccis alteri ſimilibus, maioribus tamen.

FORMA.

Vtriuſque facies horrida, coma uirent perpetua, ſpinaq; potius quàm folio, ſed herbacea ueſtiuntur. Cortex illis membraneus, fragilis, nec difficulter fatiſcens, materies fulua, quæ ſi ignibus dicatur, non iniucundū fumum expirat, qui odoris ſuauitate graſſantia peſtilentiæ cōtagia depellit. Ex ea etiam, ut recentiores Græci tradunt, æſtiuis temporibus lachryma thuris odorem atque colorem æmulans ſudat, quæ caloris officio durata, coëat in gummi. Arabum familia, non ſine magna cōfuſione nominum, Sandaracham appellat. Officinæ uero Vernicem uocant. Baccas ferunt primum uirentes, deinde per maturitatem nigras, quæ biennio antequam matureſcant in ramis pendent. Hinc ſunt qui baccas in ijs eſſe ternas eodem tempore dicant, anni proximè exacti nondum maturas, & tertij ante præſentem iam maturas, tertias nouas & recentes. Cæterum nō deſunt qui noſtram Iuniperū non genuinam putēt, quod baccæ eius ad Dioſcoridis magnitudinē, quæ nucis eſt ponticę aut fabę, non accedant. Sed cogitent locum in cauſa eſſe cur minores producantur: ut plurimum enim omnia quæ in Germania proueniunt, ijs quæ in Græcia naſcuntur minora ſunt. Nobis etiam Iuniperi grana aliunde allata uiſa ſunt, quæ nucis auellanæ quantitatem æquabant: ob id ut magnitudinem ac formam eorundem etiam exprimeret pictor, curauimus.

Sandaracha Arabum.
Vernix.

B

Obiectionis diſſolutio.

LOCVS.

Amant Iuniperi montes, & maritima loca, in planisq; & cultis naſci recuſant.

TEMPVS.

Autumno fructus Iuniperorū decerpuntur, ſed ad bimatum prorogati.

TEMPERAMENTVM.

Iuniperus calida & ſicca, utrinque tertij ordinis. At fructus ſimiliter quidem calidus eſt, ſed non ſimiliter ſiccus: uerum in hoc primi fuerit ordinis. Vernix calefacit & exiccat ſecundo receſſu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acris utraque eſt, calefacit, & urinam mouet. Incenſæ ſuffitu ſerpentes fugant. Earum fructus, hic quidem fabę, alius uero nucis ponticæ magnitudine inuenitur, rotundus, odoratus, in mandendo dulcis, & ſubamarus. Modicè calefacit & adſtringit, ſtomacho utilis. Potus ad uitia thoracis, tuſſes, inflationes, tormina, & uenenata, prodeſt. Vrinam cit. Conuulſis, ruptis, & uuluę ſtrangulationibus confert. Folia acria obtinet Iuniperus, ideoq; tam ipſa quàm eorum ſuccum ex uino contra uiperarum morſus illini & bibi prodeſt. Cortex præterea crematus & cum aqua illitus, lepras eximit. Ramentum uero ligni deuoratum, interficit.

Baccæ Iuniperi maioris.

IVNIPERVS MINOR.

Weckholder.

A

EX GALENO.

Iuniperi fructus iecur renesq; expurgat, nimirum crassos & glutinosos humores extenuando, eaq; de causa salubribus medicamentis immiscetur. Perexiguum corpori humano alimentum ex eo apponitur. Affatim sumptus hic fructus stomachũ mordicat, caputq; calefacit: ex quo illud quandoq; implens, dolore diuexat. Alui excrementa nec retinet, nec propellit. Vrinam ciet mediocriter.

EX PLINIO.

Vtraq; excalfacit & extenuat. Accensa serpentes fugat. Semen stomachi, pectoris, laterisq; doloribus utile. Inflationes languoresq; discutit, tusses concoquit & duritias. Illitũ tumores sistit: item aluum, baccis ex uino nigro potis: item uentris tumores illitis. Miscetur & antidotis oxyporis. Vrinas cit. Illinitur & oculis in epiphoris. Datur conuulsis, ruptis, torminibus, uuluis, ischiadicis cum uino albo potum pilulis quaternis, aut decoctis uiginti in uino. Sunt & qui perungant corpus è semine eius in serpentum metu.

VERNICIS VIRES EX RECENTIORIBVS GRAECIS.

Profluentem è naribus sanguinem sistit, si ex candido oui liquore trita temporibus & fronti illinatur. Eadem uomitionẽ ex polline thuris & oui albo excepta supprimit. Item profluentem aluum cum eisdem illita firmat. Stomachum in biliosos uomitus effusum, deuorata in ouo sorbili polenta eius cohibet, cruentamq; alui proluuiem retinet. Destillationes suspendit suffitæ nidor, arcetq; ne præcipites ad ima decumbant. Pituitam quæ in stomacho aut intestinis coijt, digerit. Humorẽ etiam coërcet, qui pernix à cerebro deuoluitur. Tineas & cætera uentris animalia necat. Vliginosos fistularum sinus indita resiccat. Menstruos continet fluxus. Grauedini suffitus eius auxiliatur. Hiantibus manuum & pedum rimis illitu succurrit. Et in summa Succini pollet uiribus, sed paulò efficacioribus: quæ si desit, duplo pondere in uicem substituitur.

B

DE ALCEA. CAP. XXVII.

NOMINA.

Aλκεα Græcis, Alcea Latinis uocatur. Officinis ignota. Vulgares herbarij & Empirici Simeonis herbam, Germani nostri Sigmarstraut/ oder Sigmundswurtz/ & Hochleuchten appellant.

Simeonis herba.

FORMA.

Syluestris maluæ species est Alcea, folia Verbenacæ modo secta habens, caules ternos aut quaternos, corticem Cannabi similem obtinentes. Florem exiguum Rosæ similem. Radices albas, latas quinque aut sex, cubitales.

LOCVS.

Nascitur in pingui loco, nec sicco.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Ex emplasticorum medicamentorũ numero esse Alceam, & folia, quæ glutinosum quid ac lentorem quendam prę se ferunt, & radix ipsa quæ glutinosa, dulcis, & modicè adstringens apparet gustantibus, abunde monstrant. Hinc satis constat Alceam extra omnem insignem tum caliditatẽ, tum frigiditatem siccare, ac planè emplasticorum consistentiam obtinere. Vide Galenum lib. iiij. de simpl. medi. facult. cap. iiij. & sequenti.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Alceæ radices in uino aut aqua potæ, dysentericis & ruptis medentur.

 EX PAVLO.

ALCEA

Sigmanskraut.

EX PAVLO.

A

Alcea sylueſtris maluæ genus eſt. In uino pota dyſenteriæ & rupturis medetur, potiſsimum ipſius radix.

EX PLINIO.

Vſus radicis Alceę ex uino uel ex aqua, dyſentericis, aluo citæ, ruptis & cõuulſis.

APPENDIX.

Celebratur ad caliginem oculorum ab Empiricis, ita ut non deſint qui credant radicem Alceæ è collo ſuſpenſam, aciem oculorũ ſupra modũ acuere, & tueri poſſe.

DE ADIANTO. CAP. XXVIII.

NOMINA.

ΑΔΙΑΝΤΟΝ, ἢ πολύτριχον, ἢ καλλίτριχον, ἢ εὐγνότριχον græcè: Adiantum, Polytrichum, Callitrichum, Cincinnalis, Terrę capillus, & Supercilium terrę latinè appellatur. Officinæ hodie Capillum Veneris uocant, quo etiam nomine appellari Latinis Apuleius teſtatur. Germani Frawenhar / uel Junckfrawenhar. *Capillus Veneris.* Adiantum nomen ab euentu accepit, quod folium eius perfuſum aqua οὐ διαίνεται, id eſt, non madeat, ſicco ſemper ſimile, ut autor eſt Theophraſtus libro ſeptimo de Plantarum hiſtoria, cap. xiij. *Adiantum unde dictum.* Id quod minimè intelligendum erit de merſione longiore in aqua: nam diutius merſum ac irrigatum, æquè ac aliæ herbæ madeſcit. Quare rectius de imbre deſcendente è cœlo, cuius ſtillicidium folijs eius non inſidet, ut teſtis eſt in Theriacis Nicander, accipiendũ uenit. Vel, quod magis arridet, ab interioribus puteorũ parietibus, & fontium marginibus quas coronat, dictum eſt Adiantum, quod nimirum quaſi ſitiens illorum

B

aquas, quas tamen odit & reſpuit, quærat. Polytrichon autem quaſi multicomum, *Polytrichon.* quod capillos multos ac denſos faciat, eiusq́ defluuia expleat. Callitrichon uero *Callitrichon.* quaſi pulchricomũ, quod capillos tingat, pulchrioresq́ reddat. Nec alia ratione capillus Veneris hæc herba dicta eſt, quàm à ſpecioſis reddendis capillis: nec alio nomine Veneris uox adiecta eſt, quàm quod hæc pulchricoma pingat. *Capillus Veneris cur dicta.* Hinc patefit maximus pharmacopolarũ noſtri temporis error, qui ſub tribus nominibus, unã & eandem duntaxat herbã ſignificantibus, tres diuerſas herbas deſignatas eſſe putant. *Pharmacopolarum error.* Aliam enim Polytrichum, aliam Callitrichũ, quam tamen corrupto uocabulo Gallitrichũ uocãt: aliam etiam Capillum Veneris eſſe herbam exiſtimant. Quales autem herbæ ſint, Polytrichum, & Gallitrichum illis nominatæ, ſuis locis oſtendemus.

FORMA.

Folia albicantia Coriandro ſimilia habet, in ſummo inciſuris diuiſa. Caules ex quibus naſcuntur prodeũtue, nigros, admodum tenues, dodrantales, nitentesq́. Neq́ florem, neq́ ſemen creat. Folijs uero Coriandri iam quidem erumpentis, uel paulò antea enati, necdum cauleſcentis, quæ quidem in infima eius parte quodammodo lata ſunt, & in extremitatibus inciſa, conſtare Adiantum ſciendum erit. Ex qua nimirũ deſcriptione manifeſtiſsimũ eſt, eam herbam qua ferè omnes Officinæ pro Capillo Veneris utuntur, & quam nos à muris in quibus prouenit, Germanicè Maurrauten / & Steinrauten uocamus, non eſſe uerum Capillum Veneris, aut Adiantum: caules ſiquidem eius non ſunt nigri, ſed uirides: neque admodum tenues, ſed pro herbæ quantitate craſsi: neque ſplendentes. *Ruta muraria non eſt Adiantum.* In ſumma, neque figura, neque magnitudo, neq́ color, nec natales etiam reſpondent, quia in ſiccis & ſoli expoſitis muris naſcitur, in humidis contrà Adiantum.

LOCVS.

Locis opacis, paluſtribusq́, & humentibus muris, & prope fontes naſcitur. In Germania

ADIANTVM Frawenhar.

A Germania tamen nostra, quod sciam, non prouenit: copiose autem in Narbonensi Gallia, & Italia.

TEMPVS.

Aestate uiret, bruma non marcescit.

TEMPERAMENTVM.

Adiantum in caliditate quidem & frigiditate symmetrum est, uerum desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius herbę potum, asthmaticis, difficultate spirandi laborãtibus, ictericis, lienosis, & urinæ difficultatibus auxiliatur. Calculos conterit, & aluum cohibet. Venenatorum morsibus, & stomachi fluxionibus cum uino potum prodest. Menses cit & secundas. Sanguinis reiectionem sistit. Cruda herba ad uenenatorũ morsus illinĩt. Alopecias capillis explet. Strumas disijcit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrthino & susino, aut hyssopo & uino, capillos defluentes cõtinet. Decoctũ eius cum lixiuio & uino abstergit. Gallinaceos & coturnices cibis eorum additũ pugnaciores facit. Seritur & magna utilitate circa ouilia.

EX GALENO.

Extenuat Adiantum & discutit. Alopecias capillis uestit, strumas & abscessus digerit, lapidesq́ frangit epotum. Viscosorum crassorumq́ ex thorace pulmoneq́ excreationibus non mediocriter confert, & uentris fluxiones sistit.

EX PLINIO.

Vide infra caput de Trichomane.

B

DE VITE VINIFERA. CAP. XXIX.

NOMINA.

Ἄμπελος οἰνοφόρος καὶ ἥμερος græcè, Vitis uinifera & satiua seu culta latinè appellatur. Germanicè Weinreb. Vitis autem, quod inuitetur ad uuas pariendas, dicta esse primo uidetur. *Vitis unde dicta.*

GENERA.

Innumera uitium reperiuntur genera, quæ singula persequi superuacaneũ esse uidetur. Si quis tamen illa disquirere desiderat, rei rusticæ scriptores, Pliniumq́ libro xiiij. naturalis historiæ, qui diligentissimè de ijs scripsit, legat.

FORMA.

Vitis caduca est, & nisi sit fulta, fertur ad terram. A radice eius caudex unus contortus exit, qui in ramos frequentes scinditur. Multiplici cortice cingitur, rimoso, flagellis longè lateq́ uagantibus, quibus se quasi suis manib. erigit, & quicquid nacta est complectitur. Sarmentis, folijs latis, & in extremitatibus incisis, lasciuientibus. Floribus fructum ambientibus lanugineis. Vua compluribus acinis aceruata, qui interdum purpureo, nõnunquam roseo, aliquando uiridi colore fulgent. Seminibus tunica clausis.

LOCVS.

Passim & in multis Germaniæ nostræ regionibus nascitur: & uix hortum inuenies in quo non proueniat.

TEMPVS.

Floret solstitio uitis, autumno autem uuas maturas profert.

TEMPERAMENTVM.

Omnium partium uitis temperamentũ ex facultatum enarratione patescet. Vuę tamen immaturæ & acerbæ frigidæ & siccæ sunt: maturæ uero calidæ & humidæ in primo gradu, autore quidem Simeone Sethi.

VIRES

VITIS VINIFERA

Weinreb.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

A Vitis uiniferæ folia capreoliq́ trita & illita capitis dolores, stomachiq́ inflammationes & ardorem cum polenta mitigant. Folia etiam per se imposita, utpote quæ refrigerant & adstringunt. Succus ex ipsis potus dysentericis, sanguinem expuentibus, stomachicis, & citta laborantibus mulieribus prodest. Madefacti in aqua capreoli & poti, eadem efficiunt. Lachryma uero eius quæ ueluti gummi in caudicibus cõcrescit, pota cum uino calculos pellit. Illita lichenas, scabies & lepras sanat. Oportet tamen locum antea nitro cõfricasse. Eadem cum oleo frequenter inuncta, pilos denudat: potissimum ichor, aquosúsue humor, qui ex incensis uiridibus sarmentis exudat. Hic etiam myrmecias inunctus eijcit. Cinis sarmentorũ & uinaceorum circa sedem quæ antea ablata amputatáue sunt condylomata & thymia, cum aceto illitus sanat. Confert luxatis & uiperarũ morsibus. Lienis inflammationibus cum rosaceo & ruta, & aceto illitus. Vua recens quæuis aluum turbat, & stomachũ inflat. Minus horum particeps quæ aliquãdiu decerpta pependit, quòd in ea copia humoris exaruerit. Stomacho accõmodata est, appetentiãq́ cibi excitat, & imbecillis cõuenit. Quæ autem in uinaceis, aut uinario uase seruatæ sunt, ori & stomacho gratæ sunt. Aluum sistunt, uesicam tamen & caput tentant. Prosunt sanguinẽ excreantibus. Similes ijs sunt quæ in mustum cõiectæ sunt. Quæ uero sapa aut musto cõditæ, stomachum magis infestant. Reponunt & cœlesti cum aqua prius passæ factæ, minusq́ uinosæ fiunt, siticulosis, ardentibus & longis febribus utiles. Vinacei earum reconditi, inflammatis, duris, turgentibusq́ mammis cum sale illinuntur. Vinaceorũ decoctum dysentericis, cœliacis, & fluxui muliebri infusum cõfert. Ad insessiones quoq; ac clysteres assumitur. Nuclei acinorum adstringunt, stomacho grati. Tosti autẽ & triti & pro farina illiti, dysentericis, cœliacis & stomacho resolutis prosunt. Vua autem passa alba magis † extenuat. Caro illarum comesta, arteriæ, tussi, renibus ac uesicæ confert. Estur in dysenteria per se cum nucleis. Admi-

B xta milij & hordei farinæ & ouo, ac cum melle frixa, & per se etiam sumpta, atque cum pipere cõmanducata, ad capitis pituitam purgandam ualet. Testium inflammationes sedat, cum fabarum & cumini farina illita. Epinyctidas, carbunculos, fauos, & in articulis putredines & gangrænas, sine nucleis trita, & cum ruta imposita, sanat. Podagræ cum opopanace illita auxiliatur. Mobiles ungues illita celeriter adimit. Vini facultates tu ipse ex Dioscoride, Galeno, & Plinio pete: superuacaneum enim, imò tędio plenum esset eas in uniuersum omnes cõmemorare.

Folia & Capreoli. *Lachryma.* *Vua.* *Vide Galenũ libro ij. de alimentorũ facul. triplicem hunc seruãdarum uuarum modum explicantem.* *Serapion legit, adstringit.*

EX GALENO.

Vitis satiuæ & cultę adsimilis facultas est syluestri, sed ad omnia imbecillior. Vitis uero syluestris racemi, extergendi uim obtinẽt, ut ephelis & næuos, & id genus quæcunq; in cutis superficie fiunt, curare possint. Habent uero & adstrictionem quandam ipsi, & extrema germina, quæ & sale condiri assolent. Plura de uuis habet idem Galenus lib. ij. de aliment. facul. cap. de uuis.

EX SIMEONE SETHI.

Vuæ plus nutriunt reliquis oporis, minus tamẽ ficis: neq; mali succi sunt, si maturæ fuerint exquisitè. Tamen his nõ robusta, nec densa, sed laxa & flaccida caro gignitur. Maximum quidem harum bonum, ait Galenus, quod celeriter subeunt, atque ideo si retineantur, lædunt: nec enim tunc probè cõcoquuntur, sed crudum gignunt humorem, qui non facilè in sanguinẽ transmutetur. Nucleorum natura, sicca & quodãmodo adstringens est. Pertranseunt igitur omnia intestina, non alterati. Pensiles uero uuæ, neq; sistunt uentrem, neque proritant, cæteris autem facilius cõcoquuntur. Neq; uuarum parua est in dulcedine, & austeritate, & aciditate differentia. Dulces quidem calidiorem habent succum, austeræ uero & acidæ frigidum. Aluum subducũt dulces, & maximè quando humidæ fuerint. Omnium itaq; tutissimus usus est quãdo carnosæ fuerint & maturæ, & mediocriter quis ipsas assu-

C mat. Vuæ quæ albæ sunt, magis subducunt aluum quàm nigræ. Omnes uero ciborum appetentiã excitant, & uenerem. Conuenit cum eduntur membranã & nucleos expuere, quod difficulter cõficiantur. Quæ immaturæ sunt, uentrem sistunt, & stomacho bonæ. Caliditatem à flaua bile ortam sedant. Minus uero nutriunt. Oportet autem nõ solum uuas, sed etiam omnes fructus molli cortice prẹditos humidos, ante reliquos cibos apponere.

DE ACONITO. CAP. XXX.

NOMINA.

Aconitum cur dictum. AKONITON Græcis, Aconitum Latinis dicitur. Sic autem Theophrasto lib. ix. de Plantarũ historia teste, non ἀπὸ τῶν ἀκονῶν, id est, à cautibus, sed ab Aronis Periandynorũ pago, ad Heracliam Ponti sito, uocatum est. Alij quod uis eadem in mortem esset, quæ cotibus ad ferri aciem detrahendam, statimq́ admota uelocitas sentiretur. Sunt qui aliam ob causam, quam referre minimè necessarium duco, sic nominatum fuisse existiment.

GENERA.

Pardalianches. Scorpium. Vua uersa. Lycoctonon. Luparia. Duo Aconiti sunt genera: unum Græcis Pardalianches dictum, quod pardi eo necentur. Vocatur etiam Scorpium, quod radicẽ Scorpioni similem habeat. Vulgus herbariorũ Vuam uersam, & uulpinã, Germani Wolffsbeer / & Dolwurtz nominant. Alterum Lycoctonon Græcis dicitur, quoniam deuoratum lupos confestim interficit. Vulgus Lupariam, Germani Wolffswurtz appellant.

FORMA.

Pardalianches descriptio. Pardalianches folia habet tria aut quatuor Cyclamino uel syluestri Cucumeri similia, minora tamẽ, & subaspera. Caulem dodrantalem. Radicem scorpionis cau- D dæ similem, alabastri modo nitentem. Ex hac descriptione omnibus liquidò apparet, herbam eam quam Vuam uersam aliqui nominant, cuiusq́ hic picturam exhibemus, primum esse Aconiti genus: habet enim tria aut quatuor folia, eaq́ Cyclamini specie. Caulem palmi altitudine, & radicem incuruam, scorpionum caudẹ similem, alabastriq́ modo splendentẽ. Quibus etiam accedit quod manuscriptus & uetustissimus herbarius planissimè eam herbã quam hic damus pro Aconito pingat. Germanica etiam nomenclatura satis indicat hanc herbam ob suam facultatẽ perniciosam esse Aconiti speciem. *Lycoctonon.* Lycoctonon Platani folia habet, magis tamen incisa diuisáue, longiora & nigriora. Caulem ueluti Filix, cubiti altitudine, aut maiorẽ: pediculum glabrum. Semen in siliquis aliquatenus longis. Radices cirris marinarum *Luparia.* squillarum similes, nigras. Vnde iterum constat Lupariam uulgò appellatam, esse alteram Aconiti speciẽ: ea enim folia Platani, quæ Cici aut Vitis folijs similia sunt, multas habentia diuisuras, obtinet. Caulem Filici similem, pediculũ glabrum. Florem oblongum, luteum, post quem longæ proueniunt siliquæ, in quibus est semen. Radices etiam nigras, ut nemo subinde quin uerum sit Aconitum dubitare possit.

LOCVS.

Primum Aconiti genus passim in nemoribus & collibus quibusdam nascitur: alterum autem in montium uallibus altissimis. Magna autem illius copia est circa montem haud ultra unum lapidem à Tubinga situm, quem Germanica uoce Farrenberg nominant.

TEMPVS.

Aconiti primum genus Maio mense potissimum erumpit. Alterum autem æstate, Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Erosione & putrefactione enecant Aconita, ideo toto genere letalia sunt.

VIRES

ACONITVM PARDALIANCHES

Dolwurtz.

ACONITVM
LYCOCTONON

Wolffswurtz.

A

VIRES EX DIOSCORIDE.

Ferunt Aconiti primi radicem ſcorpioni admotam eum reſoluere, & è diuerſo admoto elleboro excitari. Ocularibus medicamentis dolorem tollentibus miſcetur. Enecat pardos, ſues, lupos, & feras omnes, carnibus impoſitum & obiectum. Alterius radice ad luporum uenationes utuntur. Inſertæ carnibus crudis, & à lupis deuoratæ, eos enecant.

EX GALENO.

Aconitum Pardalianches putrefaciendi facultatem obtinet & letale eſt, itaq; in cibo potuq; fugiendum: attamen ad putrefaciendũ colliquandúmue quædam extra corpus, aut circa ſedem, idoneum eſt. Herbæ uero radix ad hæc utilis eſt. Alterum ſimilem priori facultatem habet, ſed peculiariter lupos, ſicut illud pardos, interficere conſueuit.

Legendum enim τινὰ τῶν ἐκτὸς σώματος, & non τινὰ τοῦ σώματος, ut habet exemplar Aldinum: aſtipulantibus huic lectioni Aëtio, Paulo, & antiquo interprete latino.

EX PLINIO.

Conſtat omnium uenenorũ ocyſsimum eſſe Aconitum, & tactis quoq; genitalibus fœminini ſexus animaliũ, eodem die inferre mortem. Hoc tamẽ in uſus humanæ ſalutis uertêre, ſcorpionũ ictibus aduerſari experiendo aconitum datum in uino calido. Ea eſt natura ut hominẽ occidat, niſi inuenerit quod in homine perimat: cum eo ſolo colluctatur, uelut pari intus inuento. Sola hæc pugna eſt cum uenenũ in uiſcerib. repererit: mirumq;, exitialia per ſe ambo cum fuerint, duo uenena in homine cõmoriuntur, ut homo ſuperſit. Imò uerò etiam ferarum remedia antiqui prodiderunt, demonſtrando quomodo uenenata quoque ipſa ſanarentur. Torpeſcũt ſcorpiones Aconiti tactu, ſtupentq; pallentes, & uinci ſe confitentur. Auxiliatur eis elleborum album, tactu reſoluente: ceditq; aconitum duobus malis, ſuo & omnium. Tangũt carnes aconito, necantq; guſtatu earum pantheras, ob id quidam Pardalianches appellauere.

B

DE ARISTOLOCHIA. CAP. XXXI.

NOMINA.

ΑΡΙΣΤΟΛΟΧΙΑ Græcis, Ariſtolochia Latinis, barbaris & officinis corrupta uoce Ariſtologia, quemadmodũ etiam Germanis Holwurtz/ & Oſterlucey nominatur. Dicta autem eſt Ariſtolochia, quod ἀρίστη ταῖς λοχοῖς, id eſt, optima puerperis ſit, utpote quæ remoratos menſes, hærentes ſecundas, & reliquias omnes à partu expellat.

Ariſtolochia unde dicta.

GENERA.

Ariſtolochiæ Dioſcorides & alij Græci tria eſſe genera ſtatuunt. Vna eſt quę rotunda & fœmina dicitur. Altera longa & maſcula. Tertia Clematitis, quaſi dicas ſarmentaria, appellatur. Harum certè nullam præter longam officinæ Germaniæ noſtræ agnoſcunt. Nam qua ſub Ariſtolochiæ rotundæ nomine utuntur herba, minimè genuina eſt, ut paulò pòſt euidentiſſimis argumentis oſtendemus. Plinius tribus ijs generibus addit quartum, ac Piſtolochiã uocat, quæ certè ea eſt quam noſtræ officinæ Ariſtolochiam rotundam, & Germani Runde Holwurtz falſo appellant, ut in eius deſcriptione fuſius docebimus.

Germaniæ officinæ ſolam longã Ariſtolochiã agnoſcunt.

Piſtolochia quæ.

FORMA.

Ariſtolochia rotunda folia Hederæ ſimilia habet, cum acrimonia odorata, ſubrotunda, tenera, cum multis in una radice germinibus: ſarmenta illi ſunt oblonga, flores candidi, pileolis ſimiles, in quibus quod rubet grauiter odoratũ eſt. Radix illius rotunda, rapo ſimilis. Ex ijs quidem uerbis ſole clarius fit Ariſtolochiã rotundam officinarum, & qua cõmuniter omnes utuntur, non eſſe eam quam Dioſcorides atque alij ueteres pingunt. Hæc enim non Hederæ folia, ſed Rutæ potius, maiora tamen habere deprehenditur. Neque etiam odorata, neq; ſubrotunda ſunt. Grauis

Ariſtolochia rotunda.

ARISTOLOCHIA
ROTVNDA

Lang holwurtz.

PISTOLOCHIA

Runde holwurtz.

Radix rotunda & solida.

C etiam qui ex floribus exhalat odor, in noſtræ Ariſtolochiæ floribus nuſquam apparet. Radix denique etſi rotunda ſit, tamen quia concaua eſt, globiq; formam obtinet, rapo, quod ſolidum eſt & oblongum, ſimilis dici non poteſt. Non latet tamen interdum etiam reperiri eius generis radices prorſus rotundas ac ſolidas, ut altera pictura monſtrat: uerũ cum reliquæ Dioſcoridis notæ abſint, legitima Ariſtolochia eſſe haud poteſt. His accedit, quod manuſcripti herbarij pictura planè hanc Ariſtolochiã Hederæ folia habere doceat, ut hinc etiam euidentiſſimũ ſit noſtram nõ eſſe genuinã.

Ariſtolochia longa.

Ariſtolochia longa, folia quàm rotunda longiora habet. Ramulos tenues, altitudine dodrantales. Florẽ purpureũ, grauiter odoratũ, qui cum defloruerit pyro ſimilis fit. Radicẽ digiti craſſitudine dodrantalẽ, aut longiorẽ. Tam huius uero quàm prioris radix colore buxeo, guſtu amara, & odore uiroſo eſt. Hęc ſanè deſcriptio non abhorret à noſtra Ariſtolochia, quæ Hederę etiam folijs cõſtat, ramulisq; tenuibus.

Obiectionis diſſolutio.

Neq; obſtat quod hæc non purpureos, ſed luteos potius flores habeat: nam ut in Symphyto magno uberius dicemus, non ubiq; terrarum, earundem etiam herbarum flores ſimiles eſſe, euidentiſſimũ fit in Boragine, & Conſolida maiore hodie nominatis herbis.

Earundẽ etiam herbarum flores non ubiq; terrarum eſſe ſimiles.

Quamuis autem lutei ſint, grauiter tamen odoratos eſſe conſtat. Dein ubi flos noſtrę etiam Ariſtolochiæ defloruerit, tum pyro ſimilis fit, ut pictura etiam pulchrè monſtrat.

Obiectionis diſſolutio.

Sed hic obtrudet nobis quiſpiam Dioſcoridem, qui Gentianæ radicem Ariſtolochię longę ſimilem, craſſamq; eſſe ſcribit: huius autem noſtræ nedum digiti craſſitudinẽ obtinet, tantum abeſt, ut quantitate Gentianæ radici ſimilis eſſe queat. Reſpondeo, hæc quidem uera eſſe, ſed nihil mirum eſſe ſi apud nos minor reperiatur: uariatur enim in una etiam & eadem herba iuxta regiones diuerſas radicũ magnitudo. Sic uiſa eſt nobis radix Ariſtolochiæ rotundę multò quàm ſit maximus digitus maior & craſſior. Hæc tamẽ in Italia pro D uenerat. Neq; dubiũ eſt quin noſtræ etiam radix maior futura ſit ubi cultus, & terra apta admodum acceſſerit. Nam ut Theophraſtus lib. i. de hiſto. plant. cap. v. autor eſt, quædam ob culturam diuerſa efficiuntur, atque à ſua natura diſcedunt. Sic Malua in altum ſe attollit, & arboreſcit, atq; in longitudine & craſsitudine inſtar haſtæ grandeſcit. Quid multa? cum noſtra maxima etiam prædita ſit amaritudine, tutò illa pro uera & genuina, nihil obſtantibus floribus luteis, & radice minima, uti licebit.

Clematitis.

Clematitis ramulos habet tenues, folijs ſubrotundis, minori Semperuiuo ſimilibus, plenos: flores Rutę haud diſsimiles. Radices longiores, tenues, corticem craſſum habentes, & odoratum.

Piſtolochia.

Piſtolochia à Plinio lib. xxv. cap. viij. ijs pingitur uerbis: Eſt & quæ Piſtolochia uocatur, quarti generis, tenuior quàm tertia, denſis radicis capillamentis, iunci plenioris craſſitudine. Hanc quidam Polyrhizon cognominant.

Ariſtolochia noſtra rotunda, eſt Piſtolochia.

Ex ijs autem uerbis nemo nõ intelligit, Ariſtolochiam rotundam uulgò uocatam, eſſe Piſtolochiam: hæc enim ſupra modum tenuis, uel ut apertius dicam, tenera herba eſt. Radix etiam multis capillamentis ueſtita, craſsioris etiam iunci magnitudine, atque adeo concaua, ut pictura monſtrat. His accedit, quod hęc quæ rotunda uocatur cauis ulceribus proſit, quam etiam facultatem Piſtolochiæ, ut paulò pòſt patebit, Plinius tribuit. Et quid multis opus eſt uerbis? nomẽ ipſum abundè docet eſſe Piſtolochiam: creditur enim, quamuis reuera non ſit, eſſe Ariſtolochia hodie quoq;, haud ſecus quàm Plinij temporib. Hæc, ut totam eius faciem teneas, caulem habet rotundum, leuem, folia Rutæ hortenſis, latiora tamen, flores ferè Eranthemi, purpureos: illa candidos, ut pictura quæ utroſque unà complectitur, pulchrè monſtrat, quibus abeuntibus, ſiliquas profert refertas ſemine atro, lentibus haud diſſimili: radices, ut oſtenſum eſt, hæc rotundam & cauam, illa uerò rotundam, at omni tempore ſolidam obtinet, colore ſubcroceam.

LOCVS.

Vera rotunda, quod ſciam, nuſquã in Germania noſtra naſcitur. Longa paſsim in uineis, ac hortis alijs prouenit. Piſtolochia in ſyluis & locis umbroſis.

TEMPVS.

TEMPVS.

A Longa Iunio & Iulio menſibus floret. Piſtolochia in Martio & Aprili, quo præterito ſtatim etiam diſperit.

TEMPERAMENTVM.

Cum ſupra modum amaræ & ſubacres ſint Ariſtolochiæ, calidas & ſiccas eſſe in ſecundo, uel, quod magis credibile eſt, in tertio ordine rectè ſtatuemus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rotunda contra alia uenena ualet. Longa uero drachmæ unius pondere cum uino pota & illitaa, duerſus ſerpentes & letalia. Menſes, ſecundas & fœtus omnes in utero conſiſtentes cum myrrha & pipere pota pellit. In peſſo ſubdita eadem poteſt. Rotunda ad eadem omnia ad quæ prædicta conducit: ampliusq́ue aſthmati, ſingultui, rigori, lieni, ruptis, cõuulſis, laterisq́ue doloribus ex frigida aqua pota auxiliatur. Surculos & ſpicula extrahit. Squamas oſſium illita educit. Putreſcentia excarificat, & ſordida ulcera expurgat. Caua cum Iride & melle explet. Exterit gingiuas & dentes. Creditur & Clematitis ad eadem prodeſſe, efficacia tamen prædictis minor inferiorq́ue eſt.

EX GALENO.

Ariſtolochiæ radix ad medicationes utiliſſima eſt, amara & ſubacris. Sed ex illis tenuiſſima eſt rotunda, & in omnibus efficacior. Aliarum uero duarum Clematitis uocata magis odorata eſt: itaque ea ad unguenta utuntur unguentarij: ſed ad ſanationes infirmior. Longa uero minus quidem tenuis eſt quàm rotunda, ſed nec ipſa inefficax, uerum abſtergendi & calefaciendi facultatem poſſidet, minus tamen quàm rotunda abſtergit atque digerit: ſed non minus calefacit, imò fortaſſis etiam plus. Itaque in quibus uſus eſt mediocriter abſtergere, cõmodior eſt longa, quemadmodum in carnis exulcerationibus, & in uteri fomentationibus. In quibus autem craſſum humorem ualidius extenuare oportet, illic uſus eſt rotundæ. Quapropter dolores ab obſtructione aut craſſitie crudorum flatuum natos magis curat rotunda, & ſurculos extrahit, & putredines ſanat, & ſordida ulcera repurgat, ac dentes gingiuasq́ue candidas efficit. Auxilio eſt aſthmaticis, ſingultientibus, comitialibus, podagricis cum aqua frigida pota. Ruptis etiam conuulſisq́ue, ut ſi quod aliud medicamentum, idonea eſt.

B

EX PLINIO.

Valent radice tantum. Rotunda contra ſerpentes. Oblonga in ſumma tamen gloria eſt etiam modo. A conceptu admota uuluis in carne bubula, mares figurat, ut traditur. Quæ Piſtolochia & Polyrhizos cognominat̃, cõuulſis, contuſis, ex alto præcipitatis, radice pota ex aqua, utiliſſima eſſe tradit̃. Semine pleuriticos & neruos confirmare, excalfacere. Putrida ulcera exeſt, ſordida expurgat, uermesq́ue extrahit Ariſtolochia. Clauos in ulceribus natos, & infixa corporis omnia, præcipuè ſagittas, & oſſa fracta, cum reſina. Caua ulcera explet per ſe, & cum Iride: recẽtia uulnera ex aceto.

APPENDIX.

Etſi noſtram Ariſtolochiã rotundam nõ genuinam eſſe dixerimus, tamen ob id in medico uſu non repudianda erit. Quum enim habeat & in folijs & in radice acrimoniam, eamq́ue non leuem quidem, ſi genuina deſit, ſine omni diſcrimine illa uti licebit ad omnia ea ad quæ uera uſurpatur.

VITIS ALBA

Stickwurtz.

NOMINA.

ΑΜΠΕΛΟΣ λευκὴ, ἢ βρυωνία, ἢ ψίλωθρον græcè: Vitis alba, Pſilothrum latinè appellatur. Officinis & herbarijs Bryonia. Vulgus Viticellam nominat. Germanicè Stickwurtz/Schießwurtz/Raßwurtzel/Hundskürbß/Römiſchrüb/Wilder zitwan/Teüfelskirß uocatur. Vitis alba uero dicta, non quod uitis ſit, ſed quod uiti ſimilis exiſtat. Sic etiam Viticella. Pſilothrũ, quod ex eius acinis coria depilari ac cõfici poſſint. Bryonia uero à βρύω fortè, quod eſt pullulo atque adeo extollo, & exalto, eò quod in adiacentes ſibi frutices ſcandens ſe exaltet atq; latè pullulet.

Bryonia.
Vitis alba cur dicta.
Pſilothrum unde.
Bryonia.

FORMA.

Sarmenta, folia, capreoli, ſatiuæ uiti ſimilia ſunt, hirſutiora tamen omnia. Propinquis fruticibus ſe implicat capreolis apprehendens. Fructum habet racemoſum, rubentem, quo coria depilant. Radix alba, craſſa & magna.

LOCVS.

Paſſim in ſepibus & ſenticetis naſcitur, eosq; quos prope ſe nanciſcitur frutices ſcandit, ut eleganter in carmine ſuo Columella cecinit, dicens:

Quæq; tuas audax imitatur Nyſie uiteis,
Nec metuit ſenteis: nam uepribus improba ſurgens
Achrados, indomitas bryonias alligat ulmos.

TEMPVS.

Floret tota æſtate in bonam uſq; partem autumni, in quo fructum producit, qui primum uiridis eſt, dein ubi maturitatem conſecutus fuerit, rufus eſſe incipit.

TEMPERAMENTVM.

Prima germina ſubamaram & modicè acrem adſtrictionem habent. Radix autem deſiccat & moderatè calefacit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Bryoniæ in prima germinatione aſparagi elixi manduntur, urinam & aluum cientes. Folia, fructus & radix, acrem uim habent: eapropter chironijs, gangrænicis, phagedænicis, & tibias putrefacientibus ulceribus cum ſale illita auxiliantur. Radix abſtergit corpus & erugat. Vitia facici, uaros, lentigines, & cicatrices nigras, cum eruo, terra chia, & fœnogræco emendat. Ad eadem prodeſt decocta in oleo uſque dum liqueſcat. Sugillata tollit, & digitorũ pterygia compeſcit. Cum uino illita inflammationes diſcutit, & abſceſſus rumpit. Oſſa extrahit, trita & illita. Miſcetur aptè medicamentis quæ exedendo ſunt. Bibitur comitialibus drachmæ pondere quotidie per annum. Attonitis & uertigine laborantibus conſimiliter aſſumpta prodeſt. Cõtra uiperarum ictus pota drachmis duabus prodeſt. Fœtus necat. Mentem aliquando ſubturbat. Cit urinam pota. Eclegma ex ea fit cum melle, quod præfocatione oppreſſis, tuſſientibus, latera dolentibus, & ruptis datur. Appoſita utero, fœtus & ſecundas trahit. Lienem trium obolorum pondere ex aceto triginta diebus pota conſumit. Illinitur utiliter cum fico ad eadem. Ad inſeſſus decoquitur: uuluas ſiquidem purgat, & abortum facit. Vere ex radice eius exprimitur ſuccus, bibiturq; cum aqua mulſa ad eadem, pituitam ducens. Fructus eius ad pſoras & lepras illitus & inunctus facit. Lactis abundantiam efficit ſuccus eius fructus, ſi cum tritico decocto ſorbeatur.

EX GALENO.

Vitis albæ, quam etiam Bryoniã uocant, prima quidẽ germina ab omnibus pro more per uer eduntur, utpote eduliũ ſtomacho eò quod adſtringat gratũ. Habent etiam amaram & modicè acrem adſtrictionẽ, quare urinã moderatè mouent. Radix autem abſtergentem nonnullam, deſiccantem & tenuium partium, ac moderatè ca-

ratè ca-

C ratē calidam uim obtinet, quamobrē & lienes induratos liquefacit tum epota, tum foris cum ficubus imposita. Psoram etiam ac lepram sanat. Racemosus eius fructus pelles tingentibus utilis est.

EX PLINIO.

Bryoniæ asparagi decocti in cibo aluum & urinam cient. Folia & caules exulcerant corpus: utique ulcerum phagedænis, & gangrænis, tibiarumq; tędio cum sale illinuntur. Semen in uua raris acinis dependet, succo rubente postea croci. Nouere id qui coria perficiunt: illo enim utuntur. Psoris & lepris illinitur. Lactis abundantiam facit coctum cum tritico, potumq;. Radix numerosis utilitatibus nobilis: contra serpentium ictus trita drachmis duabus bibitur. Vitia cutis in facie, uarosq; & lentigines, & sugillata emendat, & cicatrices. Eademq; præstat decocta in oleo. Datur & comitialibus potus. Item mente cōmotis, & uertigine laborantibus, drachmæ pondere quotidie anno toto. Et ipsa autem largior aliquanto, purgat sensus. Illa uis prędara, quod ossa infracta extrahit in aqua imposita, ut Bryonia: quare quidam hanc albam Bryoniam uocant. Suppurationes incipientes discutit, ueteres maturat & purgat. Cit menses & urinam. Eclegma ex ea fit suspiriosis, & cōtra lateris dolores, uulsis, ruptis. Splenem ternis obolis pota triginta diebus cōsumit. Illinitur eadem cum fico & pterygijs digitorum. Ex uino secundas fœminarum apposita trahit: & pituitam, drachma pota ex aqua mulsa. Succus radicis colligi debet ante seminis maturitatem: qui illitus per se & cum eruo, lætiore quodam colore, & cutis teneritate mangonizat corpora: serpētes fugat. Tunditur ipsa radix cum pingui fico, erugatq; corpus, si statim bina stadia ambulentur. Aliàs urit, nisi frigida abluat.

DE AMPELOMELAENA. CAP. XXXIII.

NOMINA.

D *Vitis nigra unde dicta.*

AMPELOS μέλαινα Græcis, Vitis nigra Latinis nominatur. Officinis incognita. Germanis Waldreben/oder Lynen/oder Lenen uocat. Nigra uero uitis dicta est à radice nigra, & quod uitis similitudinē obtineat.

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, magis tamen ad Smilacis folia accedentia, cui & caules similes obtinet: maiora tamen eius folia quàm illius sunt. Clauiculis hæc etiam arbores amplectitur. Semen racemosum, initio herbaceum, cum maturuit deinde nigrum. Radicem foris nigram, intus buxei coloris. Ex qua deliniatione omnibus cōstat herbam hanc cuius picturā exhibemus, esse uitem nigram. Folijs enim Hæderę, maioribus tamen, Smilaci proximioribus, caulibus quoq; cognatis. Clauiculis suis arbores perinde atque adminicula comprehendit. Semen racematim cohæret, inter principia uirens, post maturitatem nigrescens. Radix foris atra, intus buxeo colore nitet. Flores eius, quod omisit Dioscorides, sunt candidi, & odorati, quibus decidentibus semen subnascitur plumis quasi uestitum, aut barbæ canæ effigiem præbens

LOCVS.

In frutetis & dumetis potissimum nascitur.

TEMPVS.

Floret Iulio mense, Augusto uero semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod uitis alba temperamentum habet.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Huius caules in prima germinatione olerum modo manduntur, urinæ & mensibus ducendis utiles. Iidem lienes minuunt. Comitialibus, uertiginosis, & resolutis accōmodati sunt. Radix eadem pręstat quæ uitis albæ, minus efficax tamen. Folia cum

VITIS NIGRA

Lynen.

C lia cum uino illita ad iumentorum ceruices exulceratas conducunt. Quinetiam luxatis eodem modo imponuntur.

EX GALENO.

Viti albæ ad omnia similis, nisi quod imbecillior.

EX PLINIO.

Asparagi eius in cibo urinæ ciendæ, lieniq́ue minuendo utiles. Radix ossa infracta efficacius extrahit quàm suprà dicta. Cæterum eidem peculiare est, quod iumentorum ceruicibus unicè medetur. Aiunt si quis in uilla extruxerit, fugere accipitres, tutasq́ue fieri aues uillaticas. Aliter eadem in iumento homineq́ue flegma aut sanguinem qui screatur, talos circunligata sanat.

DE AMARANTO. CAP. XXXIIII.

NOMINA.

AMARANTOΣ Græcis, Amarantus Latinis dicitur. Medicis & herbarijs nostræ ætatis ex amore & anthos dictionem cõponi credentibus, Flos amoris uocatur. Hanc appellationem usurpantes Germani, Floramor nominant, aliàs Samatblům / & Tausentschön appellatur. Amarantus autem non alio nomine dici cœpit, quàm quod flos eius nunquam marcescat. Hinc est quod puellæ hyemales sibi corollas ex eo cõficiant: id quod Erfordiæ, ubi non solum æstate, uerumetiam hyeme gestant coronas, fieri potissimũ solet.

Amarantus unde dictus.

GENERA.

Duplex est Amarantus: unus luteus, qui Dioscoridi ἑλίχρυσον, Galeno Amarantus, officinis & imperitis Stichas citrina, uel ut ipsi loquuntur, Sticados citrinum, Germanis Rheinblůmen / quòd in regionibus quæ Rheno adiacent, potissimum D uero quæ intra Spiram & Vuormaciam sunt, proueniat: oder Mottenblům / oder Jüngling appellatur. Helichryson dictum, quod ad solis repercussum comantib. in orbem florum folijs, fulgorem auri præ se ferat. Alter purpureus, qui hodie Flos amoris uulgò, & Germanis Floramor / oder Samatblům uocatur, ut paulò antè à nobis dictum est.

Stichas citrina.

Helichryson unde dictum.

Flos amoris.

FORMA.

Amarantus luteus qui Helichryson alio nomine dicitur, uirgam habet tenuem, uirentem, rectam, solidamq́ue. Folia angusta ex interuallis, Abrotono similia. Comã orbicularem, auri modo fulgentem. Vmbellam rotundam, ueluti corymbos arescentes. Radicem tenuem. Ex qua descriptione planum fit eam herbam quam hodie officinæ solœcismo utentes Stichada citrinam nominant, esse Helichryson. Est enim herba surculosa, exilibus ramulis, folio ut Hyssopus angusto, gustu amaro, & instar Abrotoni albicante: coma orbiculari, auri modo splendente: umbella rotunda ueluti corymbos arescentes: radice gracili. Et ut paucis dicam, non est nota quæ illi non aptissimè quadret. Purpureus uero pedali altitudine surgit, caule purpurascente, folijs Ocymo similibus, maioribus tamen & longioribus, spica purpurea, uerius quàm flore, inodora, qua nihil gratius aspectu cernitur.

Amarantus luteus.

Amarantus purpureus.

LOCVS.

Nascitur in asperis, sabulosis, siccis & conuallibus locis luteus. Alter autem in hortis & fictilibus seritur.

TEMPVS.

Helichrysum Iunio & Iulio mensibus floret. Amarantus uerò purpureus æstate, potissimũ autem Augusto mense.

TEMPERAMENTVM.

Luteus calidus & siccus hauddubiè est, id quod amaritudo in gustu & facultates eius abundè demonstrant. Purpureus autem recentiorum herbariorũ sententia frigidus est & siccus.

VIRES.

AMARANTVS
LVTEVS.

Rheinblůmen.

AMARANTVS
PVRPVREVS

Samatblům.

Noble fleur
Passe velours —

A

VIRES EX DIOSCORIDE.

Coma Helichrysi cum uino pota difficultatibus urinæ, serpentium ictibus, coxendicum doloribus, & ruptis auxiliatur. Menses ducit, & sanguinis grumos in uesica aut aluo cum oxymelite pota liquefacit. Destillationem trium obolorum pondere cum uino diluto albo ieuno data compescit. Reponitur etiam cum uestibus, quas ab erosione integras seruat. Vnde iterum colligere licebit, herbam quam Rheinblůmen uocant, esse Helichrysum, quod illam hac facultate ut uestes à tineis tueatur præditam esse, omnibus in confesso est.

EX GALENO.

Amarantus, luteus nempe, facultatis est incidentis & extenuantis. Quapropter coma eius cum uino pota menses educit, & sanguinis grumos liquare creditur, non solum in uentre, sed & in uesica. Sed tunc potius illam cum mulso bibere conuenit. Omnes uero simpliciter fluxiones pota desiccat, stomacho tamen aduersa.

EX PLINIO.

Heliochrysum ciet urinas è uino pota, & menses. Duritias & inflammationes discutit. Ambustis cum melle imponitur. Contra serpentium ictus & lumborum uitia bibitur. Sanguinem cõcretum uentris ac uesicæ absumit cum mulso. Folia eius trium obolorum pondere sistunt profluuia mulierum in uino albo. Vestes tuetur odore non ineleganti.

APPENDIX.

Recentiores purpureum Amarantum uehementer siccare tradunt, ideoq́ cum uino sumptum alui fluxiones sistere scribunt: sed, ut aiunt, stomacho aduersatur. Lutei floribus in uino decoctis, ad lumbricos educendos utuntur: & ad pediculos enecandos in lixiuio coctis.

B

DE AQVILEGIA. CAP. XXXV.

NOMINA.

QVAE Aquilegia uulgò ab omnib. appellatur herba, ea Germanis Ackeley/Agley/& Ageley nominatur. Quo uero nomine Græcis aut Latinis medicis uocata sit, nobis nondum constare potuit. Non esse enim Græcorum Aegilopa, ut non solum uulgares herbarij, uerumetiam magni nominis medici putant, notius est quàm ut demonstrari à me debeat. Nam nihil in uniuersa Aegilopis, quæ alterum Auenæ genus est, historia reperitur, quod ad Aquilegiam referri queat. Neque enim tam ab anguilla cancer, quàm Aegilops ab Aquilegia dissidet: ut hoc nomine errare toto cœlo euidentissimũ sit, qui Aegilopa esse Aquilegiam arbitrantur.

Aquilegia non est Aegilops.

Aegilops quid.

FORMA.

Folia Chelidonij maioris habet, sed paulò rotundiora, ac molliora. Caulem cubitalem, & interdum proceriorem, in cuius summo flores purpurei sunt, ex caudis quibusdam ueluti muliebres loculi propendentes. His decidentibus capitula subnascuntur, haud secus atque in melanthio, in quibus semen atrum est. Radix eius crassa.

LOCVS.

Nascitur passim in hortis, & pinguibus quibusdã pratis. Inuenitur etiam in montibus syluosis, & interdum in petris & muris.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

In gustu dulcedinem quandam præ se ferre uidetur, ut hoc nomine mediocriter

AQVILEGIA

Ackeley.

A calidam esse, ac modicè digerendi uim habere uerisimile sit.

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Recentiores omnes, tum herbarij, tum medici, Aquilegiæ omnes Aegilopis facultates tribuunt, at quàm rectè ipsi uiderint. Neque enim uerisimile est herbę quę subacris non est, tantam discutiendi inesse facultatem posse. Quum uero modicè digerat & exiccet, scabiei & fistulis, potissimum si illi farina cōmisceatur triticea, conferre potest.

DE ALLIARIA. CAP. XXXVI.

NOMINA.

NONDVM constat quo nomine ueteribus Græcis & Latinis herba hæc appellata sit. Vulgò tamen, eò quòd trita eius folia ingratum ac planè alliaceum odorem redolent, Alliaris & Alliaria nominatur. Germanicè Knoblochkraut/oder Leuchel/oder Saßkraut. Pandectarum autor Pedem asininum uocat.

Alliaria unde dicta.

Pes asininus.

FORMA.

Folia eius cum primum emicant subrotunda sunt, uiolæ similitudine, aliquantulum tamen maiora. Adulta autem in angulos exeunt. Herba ipsa bicubitali proceritate consurgit, caule tereti, folijs Vrticæ, nisi quod leuiora sunt, parcius fimbriata, & à pediculo latiora, Allij odoratu cum teruntur, flore lacteo albóue, exili in siliquis semine, atro colore, radice oblonga, eiusdem cum folijs odoris.

LOCVS.

B Passim propter sepes & agrorum margines prouenit.

TEMPVS.

Folia statim primo uere, atqueadeò Martio ipso erumpunt. Floret autem æstate, atque deinceps semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Quum prorsus suboleat Allium, necesse est ut temperamento eodem prædita sit. Calefacit igitur hauddubiè & desiccat, non tamen perinde atque Allium in excessu quarto.

VIRES.

Easdem propè Allij facultates habere uel hinc conijci potest, quod nonnulli in iuribus tortiuisq; succis pro Allio substituant. Proinde corpus calefacere, crassos humores in eo extenuare, glutinosos incidere potest. Omnia tamen hæc minori quàm Allium efficacia. Semen eius cum aceto emplastri modo mulieribus strangulatu uteri laborantibus impositum, & uuluæ admotum prodest, ac easdem excitat. Et summatim, omnia quæ Nasturtij semen, sed minori efficacia, potest.

ALLIARIA

Knoblochkraut.

A

NOMINA.

Ακαλυφη, ἡ κνίδη Græcis, Vrtica Latinis nuncupatur. Officinæ latino nomine utuntur, Germanis Nessel appellat. Acalyphe uero dicta est, Athenæo autore, quod iniucundo sit tactu, & pruriginem cieat. Cnide autē, quod uellicet, pungat, ac suo morsu sensum lacessat, à uerbo κνίζειν, quod pungere & uellicare significat. Vrtica ab urendo, quod pruritum pustulasque igni similes excitet.

Acalyphe unde dicta.
Cnide.
Vrtica.

GENERA.

Dioscorides duo facit genera. Vnam asperam, quam hodie Romanam uocant: & est ea quam pictam damus. Huius quidem semine in officinis utendum, non alterius quæ passim in sepibus ac dumetis nascitur. Germanicè Welschnessel appellatur. Alteram minus asperam, quam ob id mollem nominat. Hanc nondum uidere potuimus. In Germania nostra pręter hæc genera, alia duo inueniuntur. Vnum maius, quod germanicè Heyternessel nominat: alterum minus, germanicè Brennessel/uel Habernessel/ quod nimirum in auena nascatur, appellari solet. Harum etiam picturas adijcere placuit, quod non prorsus inefficaces esse putemus, quandoquidem haud secus atque Romana pungere uideantur.

Vrtica romana.
Vrtica nostra maior.
Vrtica minor.

FORMA.

Romana caule est rotundo & aspero, syluestrior etiam & asperior, latior & nigrior folijs, semine haud dissimili in globulis quibusdam semine lini, sed minore. Altera priori similis est, nisi quod non similiter aspera est, tenuiusque semen habet.

LOCVS.

Romana apud nos non nisi sata prouenit, non secus atque mollis uocata urtica. Vulgares passim in dumetis ac sepibus gignuntur.

Romana.

B

TEMPVS.

Semen messibus colligi oportet.

TEMPERAMENTVM.

Subtilium est partium, & temperaturæ siccæ, non tamen tantum habet caliditatis ut iam mordicet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtriusque folia cum sale illita canis morsibus, gangrænis, malignis ulceribus, cancris, sordidisque, luxatis, tuberculis, parotidibus, phygethlis, & abscessib. medentur. Lienosis cum cerato imponuntur. Profluuia sanguinis ex naribus cum succo trita & imposita sistunt. Cum myrrha trita & imposita menses mouent. Recentia admota uteri procidentias emendant. Semen cum passo potum uenerem stimulat, & uuluas aperit. Cum melle linctum orthopnœas, pleuritidas, & peripneumoniā iuuat. Ea quæ in thorace sunt educit. Miscetur & exedentibus medicamentis. Folia cum conchulis decocta aluum molliunt, urinasque mouent. Cum ptisana decocta ea quæ in thorace sunt educunt. Decoctum foliorum cum exiguo myrrhę potum menses elicit. Succus gargarissatus, uuam inflammatam reprimit.

EX GALENO.

Herbæ semen & folia, nam hæc potissimū in usum adhibentur, digerentis sunt facultatis, adeò ut tubercula & parotidas sanent. Sed & quiddam flatuosum obtinent, quo & uenerem extimulant, maximè ubi cum passo semen bibitur. Porrò quod non uehementer calefaciat, sed admodum tenuium sit partium, testatur crassorum uiscosorumque humorum ex thorace & pulmone eductio, tum quod partes quas contigerit pruriant. Cæterum flatuosum eius, cuius particeps esse dicta est, dum concoquitur, nascitur: non enim actu flatuosa est, sed potentia. Ventrem autem mediocriter subducit ipsa duntaxat abstersione, ac ueluti titillatione, non purgatione

VRTICA
ROMANA

Welschnessel.

VRTICA
MAIOR

Heyternessel.

VRTICA
MINOR

Brennessel.

A gatione. Gangrenosa & cancrosa, & in totum quæ exiccari citra mordacitatem postulant, ea conuenienter sanat.

EX PLINIO.

Vrtica plurimis scatet remedijs. Semen eius Cicutæ contrarium esse Nicander affirmat. Item fungis, & argento uiuo. Apollodorus & Salamandris cum iure decoctæ testudinis. Item aduersari Hyoscyamo, & serpentibus, & scorpionibus. Quin illa ipsa amaritudo mordax, uuas in ore, procidentesq; uuluas, & infantium sedes, tactu resilire cogit. Lethargicos expergisci tactis cruribus, magisq; fronte. Eadem canis morsibus addito sale medetur. Sanguinem trita naribus indita sistit, & magis radice. Carcinomata & sordida ulcera, sale ammixto: item luxata. Sanat & panos, parotidas, carnesq; ab ossibus recedentes. Semen potum cum Sapa, uuluas strangulantes aperit, & profluuia narium sistit impositum. Vomitiones in aqua mulsa sumptum à cœna, faciles præstat, duobus obolis. Vno autem in uino poto, lassitudines recreat. Vuluæ uitijs tostum, acetabuli mensura. Potum in sapa, resistit stomachi inflationibus. Orthopnoicis prodest cum melle, & thoracem purgat eodem ecligmate. Et lateri medetur cum semine lini: addunt Hyssopum & piperis aliquid. Illinitur lieni. Difficilem uentrem tostum cibo emollit. Hippocrates uuluam purgari poto eo pronunciat. Dolore leuari tosto acetabuli mensura dulci poto, & imposito cum succo maluæ. Intestinorum animalia pelli cum hydromelite & sale. Defluuia capitis, semine illito cohonestari. Articularibus morbis & podagricis plurimi cum oleo uetere, aut folia cum ursino adipe trita imponunt. Ad eadem radix tusa cum aceto, non minus utilis. Item lieni. Et cocta in uino discutit panos, cum axungia uetere salsa. Eadem psilothrum exiccat. Condidit laudes eius Phanias physicus, utilissimam cibis coctam conditámue professus arteriæ, tussi, uentris destillationi, stomacho, panis, parotidibus, pernionibus: cum oleo sudorem, B coctam cum conchulis ciere aluum, cum ptisana pectus purgare, mulierumq; menses cum sale, ulcera quæ serpunt cohibere. Succus quoque in usu est. Expressus illitusq; fronti sanguinem narium sistit, potus urinam ciet, calculos rumpit. Vuam gargarissatus reprimit. Si quadrupedes fœtum non admittant, urtica naturam fricandam monstrant.

DE APHACE. CAP. XXXVIII.

NOMINA.

Aφακη Græcis, Aphace Latinis, uulgò Syluestris uitia, & Os mundi, Germanis Wildwicken/oder S. Christoffelßkraut uocatur. Alia est ab Aphaca Theophrasti, quæ syluestrium olerum genus est, de qua suo loco plura dicemus.

FORMA.

Exiguus frutex est, lenticula altior, tenuioribus folijs. Quæ nascuntur in ea siliquæ lente maiores, terna aut quaterna semina nigriora & minora continent.

LOCVS.

In aruis sponte nascitur.

TEMPVS.

Maio mense floret, & subinde semen in siliquis producit.

TEMPERAMENTVM.

Moderati caloris est, ualentius autem desiccat.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Semina adstringendi uim habent, quapropter stomachi & alui fluxiones tosta, fracta, & decocta lentis instar sistunt.

APHACE

Wild wicken.

A

EX GALENO.

Aphace facultatem obtinet adstrictoriam, sicut & ipsa lenticula. Sed & similiter ut lenticula edi solet: cæterum ægrius quàm illa concoquitur. Aluum retinet.

EX PLINIO.

Natura ei ad spissandum efficacior quàm lenti. Reliquo usu eosdem effectus habet. Stomachi aluiq; fluxiones sistit semen decoctum.

DE ANDRACHNE. CAP. XXXIX.

NOMINA.

Ανδράχνη Græcis, Portulaca Latinis & Officinis, Germanis Burtzelkraut dicitur, corrupta tamen uoce, cum efferendum esset Portzelkraut/ac si porcellorũ herbam dicerent. Aliàs Sawbon ijsdem appellatur.

Portulaca.

GENERA.

Portulaca in duas distribuitur species: unam hortensem, & alteram syluestrem, quæ non est tertium Aizoi genus, ut aliqui seducti mendosis Dioscoridis exemplaribus credunt. Nam quod pleriq; nomina harum duarum plantarũ cõfuderint, factum subinde est ut multa adulterina, quę scilicet tertij generis Aizoo debentur, capiti de Portulaca syluestri inserta sint, quę omnia prorsus expungenda ueniunt, ut paulò pòst clarius mõstrabimus. Hortensem Germani simpliciter Burtzelkraut/ syluestrem uerò wild oder ackerburtzel uocant.

Portulaca hortensis. Syluestris.

FORMA.

Hortensis caules habet crassos, pingues, teretes, in altum erectos, lentè uergentes in puniceũ, folia pinguia, à tergo candida, flores exiguos luteos, semina nigra in herbaceis calycibus cõtenta. Syluestris folia oleæ obtinet, minora tamen multò, numerosiora & tenera, rubentes cauliculos ab una radice multos in terra sessiles, qui cõmanducati succo abundãt, glutinosiq;, & sapore salsi sunt. Hæc est genuina apud Dioscoridẽ Portulacæ deliniatio, reliqua uero omnia sunt adulterina, & ab imperito aliquo rerũ, ex capite de tertio Aizoo excerpta, & huic sine omni iudicio inserta.

B

LOCVS.

Prouenit in hortorum areolis, uineis, & alijs cultis locis, hortensis. Cæterum syluestris in petrosis & incultis etiam nascitur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potissimũ mensib. carpenda folia & flores: semen uerò sequentib.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat utraq; quidem in tertio ordine à temperatis ac medijs, humectat uero in secundo: quare uiribus etiam non distant. Hinc quæ in Dioscoride leguntur non sunt propriæ, sed Aizoi tertij generis, & à sciolo aliquo temerè Portulacæ syluestri attributæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Portulaca uim habet adstrictoriam. Cum polenta illita, capitis doloribus, oculorum inflammationibus, & aliarum partiũ, stomachi ardoribus, erysipelatis, & uesicæ doloribus auxiliatur. Cõmanducata dentium stuporẽ, stomachi & intestinorũ æstuationem fluxionesq; sedat. Renes erosos & uesicã adiuuat. Veneris impetus exoluit. Pari effectu & succus eius prodest potus, & in febribus etiam ualens. Contra rotundos lumbricos, sanguinis excreationẽ, dysenterias, hæmorrhoidas, profluuia sanguinis percocta efficax. Contra Sepis morsus. Ocularibus medicamẽtis utiliter cõmiscetur. Intestinis fluxione laborantibus, aut uulua erosione affecta infunditur. Contra dolores capitis ex ustione cum rosaceo aut oleo ex alto destillatur. Exanthemata in capite cum uino exterit. Vulneribus ad syderationem spectantib. ex polenta illinitur.

PORTVLAC
HORTENSIS

Burtzelkrau

PORTVLACA
SYLVESTRIS

Wilde burtzel.

C

EX GALENO.

Portulaca frigida & aquea temperamento est, paucæ cuiusdam austeritatis particeps. Proinde fluxiones reprimit, maximè biliosas & calidas, cum eo quod eas mutet, & in qualitate alteret, magnopere refrigerans. Hac ratione & æstuantes, ut si quid aliud, adiuuat, tum uentris osculo imposita, tum totis hypochondrijs, potissimum in hecticis febribus. Præterea dentium stuporem sanat, nempe quæ ab acidorum contactu aspere exiccata fuerant, leniens atque replens, utpote cum uiscosam habeat humiditatem. Similiter uero & succus eius. Itaque non foris modò impositus, sed epotus quoque refrigerat. Hoc sanè & toti herbæ comesæ accidit. Quoniam autem adstringit, utiliter dysentericis editur, & in muliebri profluuio, & sanguinis reiectionibus. Sed ad hæc multò quidem efficacior est herbæ succus.

EX PLINIO.

Portulacæ memorabiles usus traduntur. Sagittarum uenena, & serpentium hæmorrhoidum & presterum restringit, pro cibo sumpta, & plagis imposita extrahit. Item hyoscyamo poto, è passoque expresso succo. Cum ipsa non est, semen eius simili effectu prodest. Resistit & aquarum uitijs, capitis dolori, ulceribusque in uino tusa & imposita. Reliqua ulcera cum melle cõmanducata sanat. Sic & infantiũ cerebro imponitur, umbilicoque prociduo. In epiphoris uero omniũ, fronte temporibusque cum polenta. Sed ipsis oculis, è lacte & melle. Eadem, si procident, prodest, folijs tritis cum corticibus fabæ. Pustulis cum polenta & sale, & aceto ac cera. Et ulcera oris, tumoremque gingiuarum cõmanducata cruda sedat. Item dentium dolores. Tonsillarum ulcera succus decoctæ. Mobiles dentes stabilit cõmanducata. Cruditates sedat, uocemque firmat, & sitim arcet. Ceruicis dolores cum Galla & Lini semine pari mensura sedat. Mammarũ uitia cum melle aut cimolia creta. Salutaris & suspiriosis, semine cum melle hausto. Stomachũ in acetarijs sumpta corroborat. Ardentib. febribus imponitur cum polenta. Et aliàs manducata refrigerat etiam intestina. Vomitiones sistit. Dysenteriæ & uomicis datur ex aceto, uel bibitur cum Cumino. Tenasmis autem cocta, & comitialibus cibo uel potu prodest. Purgationibus mulierum, acetabuli mensura in sapa. Podagris calidis, cum sale illita, & sacro igni. Succus eius potus renes iuuat & uesicas. Ventris animalia pellit. Ad uulnerum dolores, ex oleo cum polenta imponitur. Neruorũ duritias emollit. Venerem inhibet, Venerisque somnia. Prætorij uiri pater est, Hispaniæ princeps, quem scio propter impatibiles uuæ morbos, radicem eius filo suspensam è collo gerere, præterquam in balneis, & ita liberatum incõmodo omni. Quinetiam inueni apud autores, caput inde litum destillationem toto anno non sentire. Oculos tamen hebetare putatur.

D

DE ASPHODELO. CAP. XL.

NOMINA.

Affodillus.

ΑΣΦΟΔΕΛΟΣ Græcis, Asphodelus Latinis, Officinis corrupta uoce Affodillus, Germanis Goldwurtz nominatur.

GENERA.

Duo Asphodeli genera.

Duo esse Asphodeli genera, utcunque uno contentus sit Dioscorides, testatur Plinius libro xxi. cap. xvij. marem nimirum & fœminam. Mas propriè Albucus nominatur, fœmina uerò Hastula regia, quod scilicet dum floret prorsus regij sceptri effigiẽ referat, Germanicè Goldwurtz. Marem depingit Dioscorides, & radicem eius acrem atque adeo cibo inutilem esse tradit. Fœminæ Theophrastus libro vij. de historia plantarum cap. xij. & Hesiodus mentionem facere uidentur, quandoquidem eius usum in cibo quotidianum fuisse scribant. Hoc enim de mare dici haud posse, radicis mirifica acrimonia facit. Galenus etiam libro secundo de ali-

Albucus.

Hesiodus fœminæ mentionẽ fecisse uidetur.

ASPHODELVS
FOEMINA

Goldwurtz weible.

C de aliment. facult. Aſphodelon fœminam cognouiſſe uidetur, dum ſcribit, Aſphodeli radicem Scyllæ radici, magnitudine, figura & amaritudine quadantenus ſimilem eſſe. Hæc enim de Dioſcoridis Aſphodelo uerè dici non poſſunt, cuius quidē radix non Scyllæ, ſed Pæoniæ potius ſimilis eſt. Deniq; non eſt ut fœminæ amara, ſed acris. Neq; obſtat quod noſtra Haſtula regia tantā amaritudinē, quantā ei Galenus tribuit, non habeat. Nam neq; ea quam Heſiodus ſuo carmine tantopere celebrauit, tanta prædita fuit amaritudine: aliàs enim citra cocturā multam, cuius tamē ille non meminit, cibo quotidiano idonea eſſe non potuiſſet. Et certè ut Aron non in omnibus regionib. parem acrimoniā obtinet, ita nec Haſtula regia parem amaritudinem omnibus in locis ſortitur. Adeò ut dubium non ſit Heſiodum de noſtra Aſphodelo, quę fœmina eſt, loquutū eſſe. De fęmina autem loquutū eſſe Heſiodū, cōfirmat quod alibi tradat in ſyluis naſci Aſphodelū. Quod certè de ea quam fœminam fecimus, rectè dici poteſt, quando raro alibi quàm in ſyluis naſcatur. Sententiā noſtram firmare uidetur Apuleius ille, qui in libro ſuo de herbis inſcripto, ſeorſim & Aſphodelum, & Haſtulam regiam deſcribit.

FORMA.

Aſphodelus mas. Aſphodelus mas folia habet Porro maiori ſimilia. Caulem leuem in ſummo florēm ferentē, Anthericū uocatum. Radices ſublongas, rotundas, glandibus ſimiles, guſtu acres. Nos marem hac uice habere nō potuimus. *Fœmina.* Fœmina folia habet oblonga, anguſta, leuiter lenta, Plantagini minori non diſsimilia: caulem leuem, in ſummo non unum, ſed plures flores pingues retrorſum incuruos, plenos puniceis maculis, radicem itidem bulboſam, capillis Allij inſtar multis ſub bulbo enaſcentibus, comatam, guſtuq; glutinoſam.

D

LOCVS.

Mas non prouenit in Germania niſi in hortis culta & plantata. Fœmina uero in montibus & ſyluis ſua ſponte ac copioſe naſcitur.

TEMPVS.

Iunio menſe florent.

TEMPERAMENTVM.

Maris radix calida & ſicca eſt. Fœminę folia cum amara nōnihil ſint & acria, itidem calida & ſicca eſſe, quemadmodū etiam radicem, conſtat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices Albuci uim calefaciendi obtinent, urinas & menſes potæ mouent. Lateris doloribus, tuſsibus, cōuulſionibus, ruptionibus, drachmę pondere ex uino potę medentur. Cōmanducata aſtragali menſura uomitiones adiuuat. A ſerpente demorſis datur utiliter trium drachmarū pondere. Illinire autē oportet morſus folijs, radice, & floribus cum uino. Item ulcera ſordida, & depaſcentia. Mammarū quoq; & teſtium inflammationes, tubercula & furunculos, decocta in uini fæce radice: ad recentes autē inflammationes cum polenta. Radicis ſuccus, adiecto uetere uino dulci, myrrha & croco ſimul decoctis, perquam utile fit oculis medicamentū. Ad purulentas aures per ſe, & cum thure, melle, uino & myrrha tepefactus prodeſt. In contrariam aurem per ſe infuſus dentium dolorē mitigat. Cinis è radice cremata illitus, alopecias capillis explet. Oleum in excauatis radicibus igni decoctum, illitum exulceratis pernionibus, & ambuſtis igni conducit. Dolori aurium inſtillatus auxiliatur. Candidam uitiliginem linteo antea perfrictam in ſole, illita radix emendat. Semen & flores in uino poti, ſcolopendræ & ſcorpionum uenenis egregiè aduerſantur. Aluum quoque deijciunt.

EX GALENO.

Aſphodeli radix utilis eſt, perinde atq; Ari, Aſari & Dracontij. Extergētis ſiquidem &

A dem & diſcutientis facultatis. Vſtæ tamen cinis calidior, & exiccantior, magis tenuium partium, & ad diſcutiendum potentior efficitur, propterea & alopecias ſanat. Ineſt itaq; ei extenuandi facultas, atq; obſtructa demoliendi, ueluti etiam Dracontio. Ideoq; ipſius coliculus arquatis tanquam ſummum præſidium exhibetur.

EX PLINIO.

Defectis corporib. & phthiſicis conſtat bulbos eius cum ptiſana decoctos aptiſſimè mederi, panemq; ex his cum farina ſubactum ſaluberrimum eſſe. Nicander et contra ſerpentes & ſcorpiones, uel caulem uel ſemen, uel bulbos dedit in uino tribus drachmis: ſubſtrauitq; ſomno contra hos metus. Datur & cōtra uenenata marina, & contra ſcolopendras terreſtres. Folia quoq; illinuntur uenenatorū uulneribus ex uino. Bulbi neruis articuliſq; cum polenta tuſi illinuntur. Prodeſt & conciſis ex aceto lichenas fricare. Item ulceribus putreſcentib. ex aqua imponere. Mammarum quoq; & teſtium inflammationib. Decocti in fæce uini, oculorū epiphoris ſuppoſito linteolo medentur. Folijs in quocunq; morbo decoctis magis medici utuntur. Item ad tetra tibiarum ulcera, rimaſq; corporū quacunq; in parte, farina are factorū. Succus quoq; ex tuſis expreſſus, aut decoctus, utilis fit corporis dolori cum melle. Idem odorē corporis iucundū affectantibus, cum Iri arida & ſale exiguo. Folia etiam ſupradictis medentur, & ſtrumis, panis, ulceribus in facie, decocta cum uino. Cinis è radice alopecias emendat, & rimas pedum. Decoctæ radicis in oleo ſuccus, perniones & ambuſta. Et ad grauitatem aurium infunditur. A contraria aure in dolore dentium. Prodeſt & urinæ pota modicè radix, & menſtruis, & lateris doloribus. Item ruptis, conuulſis, tuſsibus, drachmæ pondere in uino pota. Eadem & uomitiones adiuuat cōmanducata. Semine ſumpto turbatur uenter. Chryſermus & Parotidas in uino decocta radice curauit. Item ſtrumas, admixta cachry ex uino.

B Quidam aiunt, ſi impoſita radice pars eius in fumo ſuſpendatur, & quarta die ſolua tur, una cum radice areſcere ſtrumam. Sophocles ad podagras utroq; modo, cocta crudaq; uſus eſt. Ad perniones decoctā ex oleo dedit, & ſuffuſis felle in uino, & hydropicis. Venerem quoq; concitari cum uino & melle perunctis, aut bibentibus, tradiderunt. Xenocrates & lichenas & pſoras, radice in aceto cocta tolli dicit. Item ſi cocta ſit cum hyoſcyamo & pice liquida, alarum quoq; & feminum uitia. Et capillum criſpiorē fieri, raſo prius capite, ſi radice ea fricetur. Lapides renum in uino decocta atq; pota eximit. Hippocrates ſemen eius ad impetus lienis dari cenſet. Iumentorū quoq; ulcera ac ſcabiem, radix illita, aut decoctę ſuccus ad pilum reducit.

APPENDIX.

Animaduertendū facultates à Dioſcoride & Galeno cōmemoratas, Albuco ſeu Aſphodelo mari conuenire, huius enim radix guſtu acris eſt. Quæ uero à Plinio recenſentur, hæ partim mari, partim fœminæ debentur. Fœminę, cuius radix & folia glutinoſa & amara ſunt, ulcera glutinandi, ſcabiem, rimaſq; corporum, & ſi quæ ſimiles ſunt facultatęs conueniunt, quas periti methodi ſimplicium medicamentorū facilè diſcernent. Experientia etiam quotidiana teſtatur, huius uſum eſſe in ulceribus malignis ſalutarem. Quæ autem mari ſint tribuendæ, ex Dioſcoride, Galeno, & guſtu quiuis deprehendere poterit. Nos in tranſcurſu tantum parum attentos monere uoluimus, ne indiſcriminatim & promiſcuè utriq; generi has facultates ineſſe putarent.

DE ATRA-

ATRIPLEX
HORTENSIS

Molten.

ATRIPLEX
SYLVESTRIS

Wild molten.

C

NOMINA.

Atraphaxis quare dicta.

ΑΤΡΑΦΑΞΙΣ, ἢ χρυσολάχανον Græcis, Atriplex Latinis & Officinis, Germanis Molten oder Milten nominat. Atraphaxis Atticis d literam in t mutare frequēter amantibus, dicta est, quòd ἀδρῶς αὔξει, id est, statim in amplitudinē adolescat. Siquidem octauo à satu die prosilit, confestimq; incremento proficere uidetur. Fidem celeris augmēti facit ereptum in confinio cęteris herbis alimentum. Ac ne in hortis quidem iuxta eam nasci quicquam tradūt, nisi languidum. Chrysolachanon uerò, id est, aureum olus dixerunt, à luteo quem profert flore.

Chrysolachanon.

GENERA.

Duo Atriplicis sunt genera, satiua seu hortensis, & syluestris. Satiuam simpliciter Germani Molten/ syluestrem uerò cum adiectione aliqua, Wild molten/ oder Ackermolten/ oder klein scheißmilten nominant.

FORMA.

Atriplex hortensis.

Hortensis caulem fundit quadratum, ramis brachiatum, quibus primum flores lutei exigui, dein foliatum semen & obductum cortice promitur. Radicem unam habet in altum descendentem, non glabram, sed fibris quibusdam capillatā. Syluestris tam luxuriosa proceritate prodit, ut quaternos sæpe cubitos excedat: caule ut hortensis anguloso, ramoso, & purpurascente: folio hortensi non admodum dissimili, potissimum quod ad colorem attinet: flore luteo exiguo, semine racematim congesto, radice simplici in altum descendente, ex qua se multæ promunt.

Syluestris.

LOCVS.

Hortensis non nisi sata prouenit. Syluestris sua sponte nascitur. Vtraque autem

D assiduo humore satiari amat.

TEMPVS.

Vtraque Iunio & Iulio mensibus floret, deinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Atriplex humida in secundo ordine, frigida autem in primo. Hortensis tamen syluestri humidior frigidiorq; existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Estur olerum modo elixum. Aluum mollit. Crudum uel coctum illitum panos discutit. Semen eius potum cum aqua mulsa morbum regium sanat.

EX GALENO.

Atriplex celeriter, ob lubricitatē, uentrem permeat. Parum autem omnino eius est, quod digerendi obtinet facultatem. Phlegmonis & phygethlis quidē incipientibus, crescentibus, & mollibus adhuc, ac ueluti feruentibus, hortensis: uigentibus uero, declinantibus, & indurescentibus cōmodior est syluestris. Semen eius abstergentis est facultatis, proinde ad morbum regium ex iecoris obstructione prognatum utilis est.

EX PLINIO.

Coquit̃ difficillimè. Addidere Dionysius & Diocles, plurimos gigni ex eo morbos, nec nisi mutata sæpius aqua coquendum: stomacho cōtrarium esse, lentigines & papulas gignere. Hippocrates uuluarū uitijs id infundi cum Beta. Lycus Neapolitanus cōtra cantharidas bibendū dedit. Panos, furunculos incipientes, duritias omnes, uel cocto uel crudo illini utiliter putant. Item ignem sacrum, cum melle, aceto, nitroq;. Similiter podagris. Vngues scabros detrahere dicitur sine ulcere. Sunt qui morbo regio dent semen eius cum melle, arterias & tonsillas nitro addito perfricent, aluum moueant, cocto aut per se, aut cum malua, aut lenticula concitantes uomitiones. Syluestri capillos tingunt, & ad supradicta utuntur medicina.

EX SYMEO-

ATRACTYLIS
MITIOR

Wilder feldsaffran.

ATRACTYLIS
HIRSVTIOR.

Cardobenedict.

A

EX SYMEONE SETHI.

Ventrem quidem cit, prodeſt ad caliditatem iecoris, ac ictericis, & calidam temperaturam habentibus ſuccurrit. Cōmodiſſima autem bilioſis. Cum malua illita, inflammationes ſedat.

DE ATRACTYLIDE. CAP. XLII.

NOMINA.

ΑΤΡΑΚΤΥΛΙΣ, ἢ κνῖκος ἀγρία Græcis: Atractylis, Cnicus ſylueſter Latinis dicitur. Atractylis autem ideo dicta, quod ea antiquæ mulieres pro fuſo utebantur: ἄτρακτος enim fuſus eſt Grȩcis. Syluestris uero Cnicus, quia Cnico urbano ſimilis eſt.

Atractylis unde dicta.
Syluestris cnicus.

GENERA.

Sylueſtris Cnici ſeu Atractylidis, Plinio lib. xxi. cap. xv. & Theophraſto libro vi. cap. iiij. autoribus, duæ ſunt ſpecies. Vna mitior, & Cnico ſatiuo ſimilior. Hanc propriè Grȩci Atractylida, Latini uero fuſum agreſtem, aut colum ruſticam, quod eius caule rigido admodū & exili, ueteres mulieres pro colu, ut dictum eſt, utebantur, nominabant. Sunt qui Cartamū ſylueſtrem appellant. Germanicè itaque uocetur wilder feldſaffran/ ut hac ratione diſcernatur à Cnico, quem aliqui Cartamū, & Crocum hortenſem nominãt. Altera hirſutior, caules & folia Soncho nō aſperæ ſimilia habens, quȩ Officinis omnibus & uulgo Carduus benedictus nuncupatur. Germanicè Cardobenedict/Bornwurtz/oder geſegneter diſtel uocatur.

Atractylis propriè dicta.
Cartamus ſylueſtris.
Carduus benedictus.

FORMA.

Spina eſt Cnico ſimilis, in ſummo autem uirgularū folia multò longiora habēs, caulem magna ex parte nudū, aſperumque, quo etiam mulieres pro fuſo utuntur. Capitula in cacumine aculeata, florē pallidū, radicē tenuem, inutilem. Ex qua ſanè deſcriptione omnib. perſpicuū eſſe putamus, ſpinā quam pictā exhibemus eſſe Atractylida, quod Cnico ſatiuo ſimilis admodū ſit, & in cacumine uirgularū folia quàm Cnicus longiora habeat, caulem denique magna ex parte nudū, autumni potiſſimū tempore, quo folia ſua ſponte decidūt, & minimè leuē, ſed aſperū ſtriatūque obtineat. Idem etiam rigidus & exilis eſt, ut fuſi uſum præbere queat. Summitati quoque eius capitula inſident ſpinoſa, flos illi pallidus, radix tenuis: & in ſumma, nulla eſt nota quȩ huic non reſpondeat. Carduum autem benedictum uulgò nominatum eſſe alteram Atractylidis ſpeciem, ex Theophraſti & Plinij uerbis oſtendi poteſt: hirſutus enim eſt, caulibus Soncheis, humi ferè reptantibus: propter ſui enim mollitiem ueluti ſeſſilis caducusque ſolo procumbit, ſemine minuto, frequenti, amaro, & pilis barbato, quod molli lanugine operitur. Flos ei pallidus luteúsue.

B

Atractylis propriè dicta.
Carduus benedictus.

LOCVS.

Mitior Atractylis in aruis & montibus, hirſutior autem in hortis iam paſsim prouenit.

TEMPVS.

Prior Auguſto menſe apparet, eius tamen ſemen ante autumnum non matureſcit. Poſterior citius naſcitur, eius tamen ſemen ſerò etiam ad maturitatē peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu cum amaræ ſint ſpinæ hæ, euidentiſsimū eſt calido & ſicco temperamento eſſe præditas, id quod ex earundem etiam facultatibus colligi poteſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Atractylidis folia, coma & ſemen trita cum pipere uinoque pota, contra ſcorpionū ictus proſunt. Sunt qui dicant à ſcorpionibus percuſſos quandiu teneant eam herbam, non ſentire dolorem, depoſita uero, dolore affici.

EX GALENO.

Atractylis aut Cnicus ſylueſtris. Hæc planta ex ſpinarū eſt genere. Facultatē habet deſiccandi, & modicè digerendi.

ANGELICA
SATIVA.

Zam angelick.

ANGELICA
SYLVESTRIS.

Wild angelick.

C

APPENDIX.

Prima ſpina in ſanandis ulceribus & fiſtulis diuturnis efficaciſsima eſt. Altera quam Cardum benedictum uocãt, obſtructiones internorũ uiſcerum tollit, urinã mouet, calculum frangit, ulcera, potiſsimũ pulmonis, ſanat. Percuſsis à feris uenenatis medetur. Negant etiã peſtis experiri contagia, qui aut cum cibo, uel potu præ ſumpſerit. Iam quoq; correptis magno fore remedio ſibi uulgus perſuaſit. Ex quibus etiam omnibus fit perſpicuũ, eaſdem quas ueteres Atractyli tribuerũt, utranq; ſpinam habere facultates. Item herbam quam Cardum benedictum uocant, contra ſerpentum & ſcorpionũ morſus ualere omnibus in confeſſo eſt: quam ſanè facultatem cum Atractyli etiam aſsignet Dioſcorides, cõſequitur ab eadem diuerſam nõ eſſe. Recentiores Cardum benedictum cõtra capitis uehementiſsimos dolores, uertiginem, memoriam amiſſam, in cibo aut potu ſumptum ualere tradunt. Item ad putreſcentia ulcera, mammarum potiſsimũ, ſi in puluerem redactus inſpergatur.

DE ANGELICA. CAP. XLIII.

NOMINA.

Angelica nõ eſt Smyrnion, neq; Silphion.

NVNQVID ueteribus cognita fuerit hæc herba, & quo nomine appellata ſit, nondũ ſcire licuit. Neq; enim Smyrnion eſt, quod ſcilicet umbellam Anethi & ſemen rotundum, aliaq; multa quæ deſcriptio requirit, nõ habeat. Silphion etiam eſſe haud poterit, quod folia Apij habere minimè deprehendatur. Recentiores autem uno ore omnes Angelicam, & Sancti ſpiritus radicem, à ſuauiſsimo eius radicis odore, quem ſpirat: aut ab immenſa contra uenena facultate, appellant. Germanis Angelick/oder des Heiligen geyſts wurtz/oder Bruſtwurtz uocatur.

Sancti ſpiritus radix cur dicta.

D

GENERA.

Hortenſis. *Sylueſtris.*

Duo eius herbæ inueniuntur genera. Vna enim mitior eſt, cuius quidem radix ualde odorata, à Germanis zam Angelick nominatur. Altera ſylueſtris, eius radix ſuaui odore reſtituitur, & à Germanis wilde Angelick nominatur.

FORMA.

Caulem profert duûm cubitorum, cõcauum: folia oblonga, per ambitum ſerrata, ſubnigra: flores in purpura candidos, ſemen latum, foliaceum: radicem craſſam & multam, foris nigricantem, intus candidam.

LOCVS.

Mitior in hortis plantata prouenit, & in montoſis etiam nonnullis locis, perinde atque ſylueſtris.

TEMPVS.

Iulio & Auguſto menſibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calefacientem & deſiccatoriam uim in tertio ordine ei aſsignant herbarij recentiores.

VIRES.

Aperit, extenuat, diſcutit, ut recentiores perhibent. Vnicè uenenis aduerſatur. Peſtilentiæ populatim ſæuientis arcet cõtagia. Corpora à lue peſtifera uindicat, ſi tantũ, ut affirmãt, in ore teneatur. Per hyemem ciceris magnitudinẽ cum uino, per ęſtatẽ ex ſtillatitio roſarũ liquore ſumpſiſſe ſatis eſt. Nec ſenſurũ eo die contagionẽ pollicent̃, quo quis deuorarit: nam urina & ſudore uenenũ abigit. Lentitiã pituitæ digerit, quapropter tuſsi, quam frigus attulerit, medet̃. Craſſa quę in thorace coierint, diſcutit. Herba ipſa in uino & aqua cocta uulnera interna glutinat. Cõcretum ſanguinẽ reſoluit, ſtomachũ eſu corroborat. Cor recreat. Pituitã uentriculi deijcit,

faſtidia

LOLIVM

Ratten.

C faſtidia ciborum diſcutit, & elangueſcentẽ inuitat appetentiam. Rabioſi canis morſu, aut ſerpentis ictu liberat, ſi contrita cum ruta & melle folia indantur, dein cocta in uino bibantur. Libidinem extinguit ore ieiuno ſumpta. Laſsitudines reficit, thoracem expurgat. Supra febricitantis caput impoſita, fertur ad ſe feruorẽ elicere. Valere contra faſcinationes adfirmant, ſi quis eam ſecum geſtarit.

DE AERA. CAP. XLIIII.

NOMINA.

Officinarum error.

AἽPA, ἡ θύαρος, ἡ ζιζάνιον Græcis: Lolium Latinis dicitur. Officinæ nõnullæ, non ſine magno errore, pro Melanthio ſeu Nigella utuntur, ut non temerè etiam Pſeudomelanthion dici queat. Germanis Ratten / oder Kornnegele appellatur.

FORMA.

Folio conſtat anguſto, Theophraſto lib. viij. de plantarũ hiſtoria, cap. vij. teſte, pingui & piloſo, flore ſubpurpureo, ſemine exili in ſiliqua hiſpida, uel ut Plinius ait, in cortice aculeato. Ex qua ſiquidem deſcriptione ſatis perſpicuum fit omnibus, Pſeudomelanthion hoc eſſe Lolium: folia nanq; Porri habet, oblonga, hirſuta, florem purpureũ, ſemen in piloſa, longa, angulata, ac per interualla ſtriata ſiliqua. Et ut paucis ſingula complectar, hordeo, cuius ut reliquarũ frugum peſtis & uitium eſt, tota effigie non diſsimile eſt.

Pſeudomelanthion eſt Lolium.

LOCVS.

Non ſolum in triticea & hordeacea, ſed in omni ferè alia ſegete per ſe prouenit. Frugum acerba peſtis, ideoq; à Vergilio infelix appellatum.

D

TEMPVS.

Iunio menſe floret, & ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Deſiccat & calfacit efficaciter, ut propinquum ſit acribus magis quàm Iris: ſed non eſt perinde ut illa tenuium partium, uerum multum abeſt. Secundum hoc ponat ipſum quiſpiam in principio tertij ordinis excalefacientium, in fine uero ſecundi exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lolium molitum nomas, putredines, & gangrenas cum raphanis & ſale illitum compeſcit. Feras impetigines, & lepras cum ſulphure uiuo & aceto ſanat. Strumas quoque cum fimo columbino & lini ſemine in uino decoctum diſcutit. Quæ ægrè maturantur rumpit. Decoctũ ex aqua mulſa & illitum, iſchiadicis prodeſt. Si cum polenta, aut myrrha, aut croco, aut thure ſuffitum, conceptiones adiuuat.

EX PLINIO.

Lolium molitum ex aceto coctum impoſitumq;, ſanat impetigines, celerius quo ſæpius mutatum eſt. Medetur & podagris, aliiſq; doloribus cum oxymelite. Curatio hæc à cæteris differt. Aceti ſextario uno dilui mellis uncias duas iuſtum eſt: ita temperatis ſextarijs tribus, decocta farina Lolij ſextarijs duobus uſque ad craſsitudinem, calidumq; ipſum imponi dolentibus membris. Eadem farina extrahit oſſa fracta. Magis etiam cæteris purgat ulcera uetera, & gangrænas. Cum raphano & ſale & aceto lichenas. Lepras cum ſulphure uiuo. Et capitis dolores cum adipe anſerino impoſita fronti. Strumas & panos concoquit cum fimo columbino, & lini ſemine decocta in uino.

APPENDIX.

Iam cõmemoratas facultates huic etiam herbæ, quã Germani Ratten nominãt, recentio-

ASCLEPIAS Schwalbenwurtz.

C recentiores tribuunt. Mirificè enim hanc in ſanandis impetiginibus, alijsq́ ſcabiei generibus cõmendant. Item in uulneribus glutinandis, ac fiſtulis curandis, compeſcendoq́ ſanguine, eius eſſe uſum tradunt, ut hinc etiam liqueat hanc ipſam à Lolio non eſſe diuerſam.

EX SYMEONE SETHI.

Vim æqualem Iridi obtinet.

DE ASCLEPIADE. CAP. XLV.

NOMINA.

ΑΣΚΛΗΠΙΑΣ Græcis, Aſclepias Latinis, herbarijs Hirundinaria, Officinis Vincetoxicum, Germanis Schwalbenwurtz appellatur. Aſclepias autem ab Aeſculapio antiquo medicinę autore nominata eſt. Hirundinaria uerò à ſiliquis quas producit, quę dehiſcẽtes plumoſum ſemen oſtendunt, atque adeò hirundinis effigiem referũt. Vincetoxicũ, uel rectius νικητοξικὸν hauddubiè dicta eſt, quod illi inſignis aduerſus uenena uis ſit, ut paulò pòſt fuſius docebimus.

Aſclepias unde dicta.
Hirundinaria.
Vincetoxicum.

FORMA.

Ramulos profert longos, in quibus folia longa Hederæ ſimilia. Radices numeroſas, tenues, odoratas. Flores grauiter olentes. Semẽ Securidacę ſeu Hedyſari. Ex qua deliniatione nemini non perſpicuũ fit Vincetoxicũ appellatã herbã, eſſe Aſclepiada. Fruticoſa ſiquidẽ herba eſt, caulem obtinens rotundũ, leuem, tenuem, ac ferè iunceũ, ramulis longis, folio hederaceo, ſed oblongiori, in uiridi nigricante, florib. exiguis, candidis, aut uerius in albo palleſcentibus, grauiter odoratis, ex quibus ſiliquæ oblongæ fiunt, quæ dehiſcentes ſemen plumoſum Securidacæ ſimile, hoc eſt,
D rufum & latum oſtendunt, radicibus multis, exiguis, tenuibus, & odoratis, adeò ut nulla ſit prorſus nota quæ illi non reſpondeat aptiſſimè. His accedunt locus natalis & facultates, quæ ſingula cum Aſclepiade illi communia ſunt, quemadmodũ ex ijs quæ ſtatim ſubijciemus manifeſtiſsimum fiet.

LOCVS.

Prouenit in montibus aſperis, altis ac arenoſis. Copioſiſsimè autem naſcitur in monte haud procul à Tubinga ſito, in quo olim arx poſita fuiſſe fertur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floribus abundat, ac ſubinde ſemina in folliculis oblongis, formam hirundinis cum dehiſcunt referentibus, profert.

TEMPERAMENTVM.

Aſclepias, Paulo teſte, calida, ſicca, & tenuis ſubſtantiæ eſt. Quo ſanè temperamento Hirundinaria etiam prædita exiſtit: amara ſiquidẽ & parum glutinoſa eius eſt radix, folia uero aliquam præ ſe ferunt adſtrictionem: ut iterum euidenter appareat, Hirundinariam eſſe Aſclepiada.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices cum uino potæ, torminibus, & uenenatorũ morſibus ſubueniunt. Folia uero illita maleficis in mammis & utero uitijs opitulantur.

EX PAVLO.

Torminibus in uino pota competit. Illita uero uenenatorum morſibus, & malignis mammarum & uteri uitijs ſuccurrit.

EX PLINIO.

Radices torminibus medentur, & contra ſerpentium ictus non ſolum pota, ſed etiam illita proſunt.

APPENDIX.

Recentiores radice eius magna efficacia ad menſiũ prouocationẽ utuntur, & ad

rabidi

APIOS

Erdnussen.

C rabidi canis morſum, uenenisq́ potenter reſiſtere affirmãt, unde etiam haud temere Victrix toxici ab ijſdem appellata eſt. Hydropicis etiam radicem in uino maceratam & ſubinde coctam, mirificè auxiliari tradũt. Flores prȩterea foliaq́ ſiccata, mox trita, uulneribus utiliter inſpergi aiunt. Sordida etiam ulcera purgare, & ad cicatricẽ perducere, genitaliumq́ uitijs & rupturis egregiè mederi docent. Quæ in uniuerſum omnes facultates cum ijs quas Aſclepias obtinet pulchrè quadrant, ut eandem eſſe Hirundinariam uocatam herbam, nullus deinceps dubitare debeat.

Victrix toxici.

DE APIO. CAP. XLVI.

NOMINA.

APIOΣ, ἢ ἴσχας, ἢ χαμαιβάλανος Græcis: Apios, Raphanus ſylueſtris Latinis dicitur. Officinis incognita. Germanis Erdnuß/Erckelen/Erdfeigen/& Erdmandel appellatur. Apion uero dixerunt Græci, quod radicis extremum in pyri formam turbinatur. Eadem etiam ratione iſchas & chamæbalanos ab ijſdem nominata eſt, quod in ficus, uel glandis effigiem radicis extremũ turbinetur. Quapropter non ineptè Latinis etiam glans aut ficus, ſeu carica ſylueſtris nominabitur.

Apios cur dicta. *Iſchas.* *Chamæbalanos.*

FORMA.

Ramulos duos aut tres iunceos, tenues, rubenteſq́ profert, qui ſupra terram parum ſe attollunt. Folia rutæ ſimilia, longiora tamen, & uirentia. Semen exiguũ. Radicem Aſphodelo ſimilem, & ad pyri figuram accedentem, rotundiorem tamen, & liquore plenam, intus candidam, foris nigro cortice tectam. Hæc Dioſcorides. Alij D adijciunt Apion habere tenues capreolos, florem Piſo nõ diſsimilem, ſed longè minorem. Quȩ ſingula ſatis declarãt herbam cuius picturam exhibemus, eſſe Apion: ramulos enim magna ex parte duos, uel ternos, imò ut Theophraſtus ait quaternos, & interdum plures emittit, iunceos, tenueſq́, & infima parte rubentes, qui ſupra terram parum ſe extollunt. Folia quoque Rutæ habet, at longiora & uirentia. Semen etiam exiguum. Radicem denique Aſphodelo mari ſimilem, & ad pyri effigiem accedentem: quod tamen nõ de tota radice, quȩ longiſsima eſt & tenuis, intelligendum uenit, ſed de extremis eiuſdem, hoc eſt, nucibus ſeu glandibus ab ea dependentibus, pyri aut ficus formam habentibus, qualibus etiam Pæoniæ fœminæ radix aſsimilatur. Succoſa quoq́ radix eſt, intuſq́ candida. Quibus omnib. accedunt flores Piſo ſimiles, & mirificè odorati, minores tamen: necnon capreoli tenues. Cõueniunt etiam uires, ut ex ſequentibus patebit, ita ut prorſus nũlla ſit nota quæ reclamare uideatur.

LOCVS.

Prouenit in frumentaceis agris, hordeaceis potiſsimũ, tritici & zeæ, quos interdum ſues, ductæ cupiditate eius radicis, ſeu rectius nucum ex radice dependentiũ, prorſus euertunt. Atque hinc eſt quod panis porcinus à quibuſdam nominetur.

Panis porcinus cur dictus.

TEMPVS.

Floribus abundat odoratis admodum Iunio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Apios temperatura calida eſt & ſicca mediocriter, id quod ex guſtu facilè deprehenditur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pars radicis ſuperior ſumpta, uomitione bilem pituitamq́ extrahit. Inferior per aluum. Tota uero utrinque purgationes mouet. Succus eius ſeſquioboli pondere hauſtus, utraque parte, hoc eſt, ſuprà & infrà purgat. Cum uero liquorem colligere uolueris, tundito radices, coniectiſq́ in craterem aqua plenum miſceto, tum penna collectum qui ſupernatabit liquorem ſiccato.

EX PLINIO.

Succus pũrgat utraque parte ſeſquiobolo in aqua mulſa. Sic & hydropicis datur acetabuli menſura.

APPENDIX.

Experientia teſtatur nuces has nauſeam atque adeò uomitionem ciere, ſi quis illis ueſcatur.

DE ASTERE ATTICO. CAP. XLVII.

NOMINA.

ΑΣΤΗΡ ἀτ]ικὸς, βουϐώνιον Græcis: Aſter atticus, Inguinalis Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis Sternkraut cõmodè appellari poteſt. Aſteris autem nomen, non à foliorum in caulibus, ſed in floribus potius figura & ſitu, accepit. Siquidem foliorum in huius herbę flore numerus & forma, ſtellam præ ſe ferunt, uel ut Plinius ait, capitula per ambitum diuiſa folijs puſillis, ſtellæ modo radiata ſunt. Errant itaque qui ſingula folia in caulibus ſtellæ formam reprę̃ſentare putant. Bubonium & Inguinalis, quod inguinum præſentaneum ſit remedium, dicta eſt.

Inguinalis. *Aſter unde dicta.* *Inguinalis quare appellata.*

FORMA.

Cauliculus lignoſus, purpureũ & luteum in ſummo florem habens, ueluti Chamæmeli capitulum, undique per orbem inciſuris diuiſum, foliolis ſtellæ ſimilibus. Quæ uero circa caulem ſunt folia, oblonga & denſa hirſutáue. Ex qua quidem deliniatione omnibus perſpicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus eſſe Aſtera atticum. Nam caulis eius lignoſus eſt, folijs ueſtitus oblongis & denſis, in cacumine flos illi purpureus & luteus, ſtellæ modo radiatus, qui ſubinde in pappos abit: radix fibris multis capillata.

LOCVS.

Naſcitur in collibus, montibus altis, & ſyluis.

TEMPVS.

Auguſto menſe ut plurimum floret, durantq́ue in magnam autumni partem eius flores.

TEMPERAMENTVM.

Mixtæ eſt potentiæ, uti roſa: refrigerat enim, non tamen uehementer, & digerit atque exiccat, quod ſcilicet illi amara inſit qualitas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Aeſtuanti ſtomacho illita cõfert. Succurrit etiam oculorum inflammationibus, bubonibus, & procidenti ſedi. Tradunt partem in flore purpuream, ſi bibatur ex aqua, angina correptis, & puerorum comitialibus opitulari. Recens inguinum inflammationibus illita prodeſt. Sicca ſiniſtra manu dolentis decerpta, inguini adalligata doloribus liberat.

EX GALENO.

Non tantum illitum, ſed etiam ſuſpenſum bubonas ſanare creditur. Habet uero quiddam etiam digerens, ut miſtæ ſit facultatis, uerum id non adſtringit.

EX PLINIO.

Bibitur aduerſus ſerpentes. Sed ad inguinum medicinam ſiniſtra manu decerpi iubent, & iuxta cinctus alligari. Prodeſt & coxendicis dolori adalligata.

ASTER
ATTICVS.

Sternkraut.

A

NOMINA.

Agrostis Græcis, Gramen Latinis, Germanis Graß appellatur. Gramen uero dictum est, quod geniculatis internodijs mirificè serpat, à gradiendo, uel à gignendi fœcunditate: siquidē crebrò ab ijs nouas spargit radices.

Gramen unde dictum.

FORMA.

Geniculatis per terram serpit ramulis, & ab ijs dulces geniculatasq; radices spargit. Folia eius acuminata, dura, & ut paruæ arundinis lata, quæ iumenta bouesq; pascunt. Ex quibus uerbis planum fit omnibus, plantam hanc, cuius picturā damus, esse ueri graminis genus: geniculatis enim ramulis per terrā serpit, & ab ijs dulces, geniculatas, & exiguas admodum ac tenues radices spargit. E dodrantalibus etiam ramulis circa unumquenq; geniculū bina folia acuminata, dura ac lata emittit. Floribus deniq; ad gramē Parnasi accedere uidetur: candidi enim sunt, & quinis distincti folijs, & his ipsis dissectis: quibus decidentibus folliculi rotundi lini instar, semine pleni exiguo, ut Parnasi gramen, prodeunt. Adeò ut nemo sit qui non uideat illi per omnia graminis respondere notas. Quare reprehensione digni sunt, qui Euphrasiam esse putant.

Error quorundā seplasiariorum.

LOCVS.

Passim nascitur in umbrosis locis, & dumetis.

TEMPVS.

In fine ferè Aprilis floribus suis candidis & elegantibus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Radix graminis mediocriter frigida & sicca est, mordacitatē quandam exiguam, & partium tenuitatem obtinens. Herba uero ipsa in primo quidem excessu refrigerat, in humiditate uero & siccitate moderata. Semen alibi quidem imbecillum est, in Parnaso uero desiccatorium, & tenuium partium & subacerbum.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Graminis radix trita & illita uulnera conglutinat. Decoctum eius in potu torminibus medetur, & urinæ difficultatibus. Calculosa etiam uesicæ excrementa cōminuit.

EX GALENO.

Radix cruenta ulcera glutinat. Cæterū mordacitas & tenuitas quæ radici inest, exigua est quidem, sed interdum tamen frangere lapides assolet, si quis ipsam decoquens bibat. Semen autem alterius quidem imbecillum est, eius uero quod in Parnaso nascitur, urinam ciet, & fluxus uentris & stomachi resiccat.

EX PAVLO.

Gramen Parnasi maximè utile est, siccat, modicè refrigerat, tenuiū partiū, & subacerbum, eoq; uulnera cruenta glutinat, & decoctū eius uesicæ calculos confringit.

EX PLINIO.

Decoctum gramen uulnera conglutinat, quod & ipsa herba tusa præstat: tueturq;, & ab inflammationib. placat. Decocto adijcitur uinum ac mel: ab aliquibus & thuris, & piperis, & myrrhæ tertiæ portiones. Rursusq; coquitur in æreo uase ad dentiū dolores & epiphoras. Radix decocta in uino, torminibus medetur, & urinæ difficultatibus, ulceribusq; uesicæ. Calculos frangit. Semen uehementius urinā impellit. Aluū uomitionesq; sistit. Priuatim autē draconū morsibus auxiliatur. Sunt qui genicula nouē uel unius, uel è duabus tribúsue herbis, ad hunc articulorū numerū inuolui lana succida nigra iubeāt, ad remedia strumæ panorúmue. Ieiunū debere esse qui colligat. Ita ire in domū absentis cui medeat̄, superuenientiq; ter dicere, Ieiunio ieiunū medicamentū dare, atq; ita alligare, triduoq; id facere. Quod è graminū genere septē internodia habet, efficacissimè capiti cōtra dolores adalligat̄. Quidā propter uesicæ cruciatus decoctū ex uino gramē ad dimidias è balneis bibi iubent.

Superstitiosum.

M 2 DE ALOE.

GRAMEN.
Graß.

A

NOMINA.

Α Λ Ο Η Græcis, Aloë Latinis appellatur. Officinæ ueterem appellationē retinuerunt. Germani destituti peculiari nomenclatura, pariter Latinis Aloën uocant. Sunt qui hanc à crassis folijs, & similitudine quam cum Semperuiuo habet, Semperuiuum marinum nominent.

Semperuiuum marinum.

FORMA.

Scyllę folium habet Aloë, crassum, pingue, modicè latum, rotundū, repandumq́. Folia utrinq; gerunt ex obliquis aculeos raros, & breues. Caulem profert Antherico similem, florem album, semen Asphodelo simile. Graui est tota herba odore, & gustu amarissima. Radice una, pali in terram adacti specie. Nostra pictura non nisi radicem & folia ob oculos ponit, reliqua hoc tempore habere non potuimus. Dabimus autem operam, modò Deo sic uisum fuerit, ut aliquando integræ plantę picturam studiosis exhibere liceat.

LOCVS.

Nascitur copiosissima in India, præpinguisq́, unde succus quoq; defertur. Prouenit etiam in Arabia Asiaq́, & in maritimis aliquot locis, & insulis, ut in Andro. Nunc in aliquot hortis Germaniæ nostræ plantatur.

TEMPVS.

Neque florem neque semen in stirpe nobis uidere contigit, quare de ijs quo nimirum proueniant tempore nihil certi monstrare possumus.

TEMPERAMENTVM.

Aloë calefacientiū est primi ordinis intensi, aut secundi remissi, tertij autem exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

B

Duo sunt succi concreti genera. Vnum arenosum, quod sedimentū purissimæ aloës uidetur (hoc officinis Caballinū uocatur.) Alterum iecinoris modo coactum (Succotrinū barbari appellāt.) Eligito purā quæ nihil doli sensit, sine calculis, splendentem, subruffam, friabilē, iecinoris modo concretā, facilè liquescentē, eximię amaritudinis. Reprobato autem nigram, & fractu contumacē. Est aloë uis adstringere, somnum cōciliare, exiccare, corpora densare, aluum soluere, & stomachū purgare. Pondere cochleariū duorū in aqua frigida, aut tepida pota, sanguinis excreationes sistit. Regium morbū purgat tribus obolis ex aqua, aut drachmę pondere in potu. Deuorata cum resina, aut cum aqua, aut cocto melle excepta, aluū soluit. Trium drachmarū pondere perfectè purgat. Mixta alijs purgatorijs medicamentis, stomacho minus noxia ea reddit. Siccata & insparsa, uulnera glutinat, & ulcera ad cicatricem perducit, compescitq́. Priuatim autem exulceratis genitalib. medetur, & rupta infantium præputia agglutinat. Condylomata, rimasq́ sedis cum passo mixta sanat. Sanguinis eruptiones ex hæmorrhoidibus factas compescit. Digitorum reduuias ad cicatricem perducit. Liuores & sugillata cum melle delet. Palpebrarū scabrities, angulorumq́ prurigines lenit. Dolorem capitis sedat temporibus & fronti ex aceto cum rosaceo inuncta. Capillos fluentes cum uino compescit. Tonsillis, gingiuis, & omnibus oris ulcerib. ex melle & uino prodest. Torretur oculorum medicamentis in testa pura & candente, rudiculaq́ subinde uersatur donec ęqualiter torreatur. Lauatur ut quod est arenosissimum subsidat, tanquam inutile, & leue & pinguissimum assumatur.

EX GALENO.

Hæc herba non admodum apud nos prouenit: & quæ in magna nascitur Syria aquosior est, & facultatis imbecillioris: attamen usqueadeò desiccare potest, ut uulnera conglutinet. At in regionib. calidioribus, qualis est Cœlesyria & Arabia, multò est melior. Optima uero Indica, cuius liquor est id quod ad nos importatur medicamentū cognominatū aloë, ad plurimas res propter siccitatē mordicationis expertem utile. Est autem nō simplicis naturæ, sed, ut indicio est gustus, adstringit simul

ALOE
Alloen.

A & amara est. Adstringit quidem mediocriter, sed uehementer amara est. Subducit & uentrem, ut pote ex numero medicamentorũ quæ Græci ab excernendo stercore uocant ἐκκοπρωτικά. Verum & ipsius facultatis misturam attestantur particularia eius opera: nam & gratum stomacho est medicamen, ut si quid aliud, & sinus glutinat. Sanat & ulcera quę ægrè ad cicatricẽ duci possunt, & maximè quæ in ano sunt & pudendo. Iuuat etiam eorum inflammationes aqua liquata, & uulnera ad eundem modum glutinat. Congruit similiter utenti & ad inflammationes in ore, naribus, & oculis. In summa, repellere & discutere simul potest, cum hoc ut paulum extergeat, quantum uidelicet ulceribus puris non sit molestum.

EX PLINIO.

Natura Aloës spissare, densare, & leuiter calfacere. Vsus in multis & principalis, aluum soluere, cum penè sit sola medicamentorũ quę per se id præstant. Confirmat etiam stomachũ, adeò ut non infestet ulla uis contraria. Bibitur drachma. Ad stomachi uerò dissolutionẽ, in duobus cyathis aquæ tepidæ uel frigidæ, cochlearis mensura, bis térue in die ex interuallis, ut res exigit. Purgationis etiam causa plurimum tribus drachmis. Efficacior, si pota ea sumatur cibus. Capillũ fluentem continet cum uino austero, capite in sole contra capillũ perunćto. Dolorem capitis sedat, temporibus & fronti imposita, ex aceto & rosaceo. Dilutiorq́; infusa, oculorũ uitia omnia sanari ea conuenit. Priuatim prurigines & scabiem genarũ, item insignita ac liuida, illita cũ melle, maximè Pontico: tonsillas, gingiuas, & omnia oris ulcera. Sanguinis excreationes, si modicæ sint, drachmæ pondere ex aqua, si minus, ex aceto pota. Vulnerũ quoq; sanguinẽ, & undecunq; fluentẽ sistit per se, uel ex aceto. Aliàs etiam est uulnerib. utilissima, ad cicatricẽ perducens. Eadẽ inspergit̃ exulceratis genitalibus, uirorum cõdylomatis, rimisq́; sedis, aliàs ex uino, aliàs ex passo, aliàs sicca per se, ut exigit mitiganda curatio, aut coërcẽda. Hæmorrhoidũ quoq; abundantiam leniter sistit. Dysenterię infunditur. Et si difficilius concoquantur cibi, bibitur B à cœna modico interuallo. Et in regio morbo tribus obolis ex aqua. Deuorãtur pilulæ cum mellis decocto, aut resina terebinthina, ad purganda interiora. Digitorũ pterygia tollit. Oculorum medicamentis lauatur, ut quod sit arenosissimum subsidat. Aut torretur in testa, pennaq́; subinde uersatur, ut possit æqualiter torreri.

DE BECHIO. CAP. L.

NOMINA.

BHXION Grǽcis, Latinis Tussilago aut Farfaria dicitur. Sic uocata quod βηχὸς, hoc est, tusses iuuare credita sit. Herbarijs & officinis hodie Vngula caballina appellatur. Germanis Roßhůb / oder Brandtlattich / quod scilicet equinæ ungulæ persimilis sit, & ambustis medeatur.

Bechion unde dictum.

Vngula caballina.

FORMA.

Folia hederæ habet, sed maiora, sex aut septẽ à radice prodeuntia, supernè uirentia, inferiore autem sui parte albida, plures angulos habentia. Caulem palmum altum. Florẽ uere prodeuntẽ pallidũ, quem unà cum caule cõfestim abijcit. Inde nõnulli existimauerũt sine caule hanc herbã nasci. Radix illi tenuis est, quę minimè inutilis esse potest, quandoquidẽ illius, ut ex sequentib. patebit, in rumpendis thoracis abscessibus, & eijciendo ex utero emortuo fœtu usus sit. Subesse itaq; errorẽ in Dioscoride manifestissimũ est, ubi radicẽ Tussilaginis ἄχρηστον esse inquit, quem tamen nemo interpretũ, quod sciam, animaduertit. Hoc etiam adijciendũ duxi pro confirmanda Dioscoridis descriptione, & confutanda erronea quorundam sententia, flores Tussilaginis esse fugacissimos: ijs enim enatis breui uigor uitaq́; durat, longissimaq́; mora triduum aut quatriduum, post quod ilico tempus flaccescentes in

Bechion non nascitur sine flore.

Dioscoridis locus emendatus.

TVSSILAGO

Roßhůb.

A tes in pappos euanescunt, & caduci marcent, ita ut non nisi uere sese forte fortuna ferant obuiam, quo potissimum tempore flos & caulis sine folijs uidentur. Quapropter qui herbam ipsam hoc tempore non cōspexerunt, & tam subitam floris & caulis iacturam haud animaduerterūt, sine utrisque nasci crediderunt. Nos tamen & florem & caulem sępius oculis contemplati sumus, ideoque ut utriusque pictura accederet diligenter curauimus.

LOCVS.

Nascitur prope fontes, & in aquosis locis.

TEMPVS.

Flores uere, & in Aprili colliguntur: ab hoc enim tempore, ut paulò antè diximus, nusquam apparent. Folia & radix tota æstate durant.

TEMPERAMENTVM.

Folia Tussilaginis uirentia aqueæ substantiæ admistionem habent, ut hac ratione frigida & humida dici possint. Sicca uero acriora sunt, ideoque calida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Tussilaginis folia trita cum melle illita, ignibus sacris, & inflammationibus cunctis medentur. Eadem sicca incensa, eos qui sicca tussi & orthopnœa infestantur, quum fumum per infundibulum hianti suscipiunt ore, sanant. Abscessus thoracis rumpunt. Eadem radix suffita potest, fœtumque emortuum in aqua mulsa cocta & pota eijcit.

EX GALENO.

Bechium ideo nuncupatum est, quod βῆχας, id est, tusses & orthopnœas iuuare creditum sit, si quis uidelicet folia arida aut radicem in prunis accendens, ascendentem inde fuliginē inspiratu attrahat. Est autem modicè acris, ut sine molestia noxáue omnes thoracis abscessus credita sit rumpere. Sanè folia uiridia partes cruda in-
B flammatione obsessas illitu extrinsecus adiuuant, propter aquæ humiditatis admistionem, qua omnia uirentia tenera, alia plus, alia minus participant. Nam sicca Bechij folia acriora sunt, quàm ut inflammatione laborantibus partibus conueniant.

EX PLINIO.

Tussilaginis aridę cum radice fumus per arundinem haustus aut deuoratus, ueterem sanare dicitur tussim: sed & in singulos haustus passum gustandum est.

DE BVGLOSSO. CAP. LI.

NOMINA.

ΒΟΥΓΛΩΣΣΟΝ Græcis: Buglossum, Bubula lingua, Bouis lingua Latinis, quod scilicet eius folia bubulæ linguæ similia sint: officinis & herbarijs Borrago, Germanis Burretsch dicitur. Alia uero herba est quæ hodie Buglossa uulgò nominatur, ut suo loco indicabimus.

Borrago.

FORMA.

Buglossum Verbasco simile est, folium habens in terram depressum, asperum, nigrius, bubulæ lingue non dissimile. Florem cœruleum, speciosum. Quæ nimirū descriptio ita hodie uocatæ Borragini herbæ quadrat, ut nemo non, nisi talpa cæcior sit, ueterum esse Buglossum uideat. Qui tamen eius rei plura argumenta desiderat, ea quæ libro primo, cap. xxxiij. nostrorum Paradoxorū produximus, legat, & nihil puto deinceps dubitabit.

LOCVS.

Nascitur in planis & sabulosis locis. Passim etiam hodie in hortis seritur, ob id olitoribus optimè cognitum.

TEMPVS.

Carpitur Iulio mense.

BVGLOSSVM

Boꝛragen.

TEMPERAMENTVM.

A Buglossum calidi humidiq; temperamenti est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folium Buglossi in uinum deiectum animi lętitiam efficere creditur. Aiunt quæ tres caules emittat si cum radicibus & semine tota teratur, & in potu detur, contra tertianos rigores prodesse: ad quartanas uero quæ quatuor. Horum autem decoctio in uino fiat. Herbam abscessibus etiam utilem esse ferunt.

EX GALENO.

Buglossum uinis iniectum lætitiæ & hilaritatis causa esse creditum est. Sed & ijs qui ob faucium asperitatem tussiunt, in melicrato coctum conuenit.

EX PLINIO.

Buglosso præcipuum quod in uinum deiecta, animi uoluptates auget, & uocatur Euphrosynum. Buglosso inarescente, si quis medullam è caule eximat, dicatq; ad quem liberandum febre id faciat, & alliget ei septem folia ante accessionē, aiunt à febre liberari.

EX SYMEONE SETHI.

Buglossum urinam cit, & sitim sedat. Caules eius cocti & crudi comesti iecoris affectibus prosunt. A uiatoribus ex eo conficitur zulapion, & est utile.

DE BVPHTHALMO. CAP. LII.

NOMINA.

Βούφθαλμον Græcè, Buphthalmū Latinè. Hodie oculus bouis aut uaccæ, & Cotula non fœtida herbarijs uocatur. Germanis Rindsaug/ oder Kůaug. Buphthalmum autem non alia ratione dixerunt ueteres, quàm quod eius flores oculi imitentur formam, & boum potissimū oculis similes sint. Germanicè etiam Kůdill/hoc est, uaccinum anethum dicitur, quod scilicet uerum Anethum eius folia referre uideantur.

Cotula non fœtida.
Buphthalmum cur dictum.
Anethum uaccinum.

B

FORMA.

Buphthalmum caulem tenerum emittit, folia fœniculo similia, flores luteos Anthemide maiores, oculorum figura, unde & nomen traxit. Hæ siquidem notæ adamussim conueniunt herbæ quam uulgus herbariorum Cotulam non fœtidam uocant: caules siquidem eius teneri, folia fœniculo similia. Nec te moueat quod à Dioscoride Buphthalmo lutei flores tribuuntur, Cotulę autem non fœtidę albi sint: ad discum enim mediúmue Dioscorides respexit, quod luteum est, non ad ambitum, in quo folia radiata candida, ut in Chamæmelo, existunt. Quod dicimus, confirmant quę Galenus lib. vi. de simpl. medic. facul. in hunc modum scribit: Buphthalmi, inquiens, flores colore Anthemidis floribus simillimi sunt, sed multò maiores. Serapion quoq; florem eius magis luteum flore Chamæmeli esse ait. Si itaq; Anthemidis floribus simillimi sunt, nec nisi sola magnitudine differunt, & Anthemidis propriè dictæ flores in medio lutei, & per ambitum candidi existunt, necesse est ut Buphthalmi etiam flores tales sint, ut scilicet candida illorum folia, luteum medium cingant. Quid multa? Buphthalmi flores ab Anthemidis floribus nō nisi sola magnitudine differūt: grandiores enim Buphthalmi flores quàm Anthemidis conspiciuntur, reliqua facie quamsimillimi. Quod igitur ad colorem attinet, in nullo uariant. Iam dictis accedit, quod Serapionis interpres sub Cotulæ nomine Buphthalmum deliniat. Deniq; congenerem esse planè herbam Buphthalmum cum Anthemide Dioscoridis tractandi ordo abundè docet, quum constet illum tres herbas sibi admodū similes, Chamæmelū nempe, Partheniū, & Buphthalmū, uno in loco describere. Vnde iterū palnū fit Buphthalmū esse Cotulā non fœtidam, quod scilicet Chamæmelo prorsus similis sit, excepto duntaxat flore, qui in illa maior est.

Obiectionis solutio.

LOCVS.

BVPHTHALMVM Rindsaug.

A

LOCVS.

In campis & circa oppida nascitur.

TEMPVS.

Carpitur Iulio Augustoq; mensibus, & durat etiam usq; ad autumni medium.

TEMPERAMENTVM.

Flores Buphthalmi acriores sunt Chamęmeli floribus, ob id illis sunt calidiores.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Buphthalmi flores cum cerato triti, œdemata & durities discutiũt. Ferunt post exitũ à balneo potam, regio morbo correptis coloris bonitatẽ tractu temporis reddere.

EX GALENO.

Buphthalmi flores Anthemidis floribus uehementius discutiunt, adeò ut & durities ex cerato mixti sanent.

EX PLINIO.

Buphthalmos cum cera scirromata discutit.

DE BELLIDE. CAP. LIII.

NOMINA.

BELLIS neq; à Dioscoride, neq; à Galeno, nec alijs etiam Græcis, quod sciam, descripta est, ideoq; gręco nomine destituitur. Latinam itaq; duntaxat appellationem habet, & Bellis siue Bellius, autore Plinio, nominatur.

GENERA.

Duorum est generum, maioris & minoris discrimine insignis. Minor Bellis est ea quam officinæ Consolidam minorem appellant. Hæc iterum duum est generum. Quædã enim hortensis & domestica est Bellis, hanc Germani Monatblům le/oder rote blůmle nominant. Altera syluestris, quam uulgus herbariorum Primulam ueris, quod scilicet uere inchoante mox erumpat, Germani autem Maßlieble/& Kleinzeitlößle nuncupant. Maiorem officinæ nõnullæ Consolidam mediam, quod credatur uulnera glutinare, Germani Genßblům uocant. Nos aliam Consolidam mediam infrà describemus.

B — *Cõsolida minor.* — *Primula ueris.* — *Cõsolida media.*

FORMA.

Minor hortensis, syluestri, præter florem qui rubicundus est, per omnia similis est. Constant uero flores ij interdum simplici, interdũ multiplici foliorum cõtextu, ut pictura affabrè ostendit. Syluestris, Plinio lib. xxvi. cap. v. teste, flore cõstat albo, aliquatenus rubente, quinquagenisternis, interdũ etiam quinquagenisquinis barbulis circinato, folio pingui, in terra iacente, in rotundum oblongo, leuissimè serrato. Neq; obstat quod Plinius lib. xxi. cap. viij. Bellio luteum esse florẽ tradat, quia non ad ambitum, sed ad discum mediúmue floris, quod sanè luteum est, respexit. Hinc est quod à quibusdam Plinij locus ita legatur: Luteum & Bellio, ut subaudiatur semen. Maior Bellis procerior assurgit, folio non admodum diuerso, altioribus duntaxat crenaturis laciniato, coliculis tenuibus, surculosis, cubitũ altis, flore priori non dissimili, maiore, paucioribus tantum barbulis, & in uniuersum candidis, medium luteum in orbem concinnè cingentibus.

Minor. — *Plinij locus explicatur.* — *Maior.*

LOCVS.

Passim in pratis uterque nascitur Bellius. Iam & in hortis seritur, sed flore multiplici, barbularum stipatu densiore.

TEMPVS.

Minor primo statim uere apparet, & tota ferè æstate durat. Maior autem in Maio mense floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Bellius uterque calidus & siccus est, id quod ex Plinio colligi potest, qui illorum ad dis-

BELLIS MINOR
HORTENSIS.

Monatblům.

BELLIS MINOR
SYLVESTRIS.

Maßlieben.

BELLIS MINOR

Genßblům.

A ad discutiendas strumas usum esse scribit. Acetosus tamen sapor quem in gustu minor præ se fert, aliquam frigiditatis in ea portionem esse monstrat. Quicquid tamẽ sit, exiccare Bellios euidentissimum est.

VIRES.

Quotquot hodie uiuunt uulnerariã herbam Bellium esse nouerunt, ualetq; potissimũ in capitis fractura admota. Succus etiam herbæ utiliter uulneratis bibitur. Laudatur etiam herba ad membrorum resolutionem, quam Græci paralysin uocant: itemq; ad podagras, ischiada, & aduersus strumas.

DE BRATHY. CAP. LIIII.

NOMINA.

BPAΘΥΣ καὶ βόρατον Græcis, Sabina uel Sauina Romanis, Seuenbaum Germanis dicitur. Officinæ nomen uetus retinuerunt.

GENERA.

Duûm est generum Sabina. Vnum quod hic pictum exhibemus: alterum Tamaricis folia habens.

FORMA.

Primi generis Sabina folijs Cupresso similis est, spinosior tamen, graui odore, acris & feruens. Arbor breuis, & in latitudinem magis se fundens & explicans. Topiarius itaq; frutex est, immortali coma uirẽs, patulo fastigio, iuniperi similitudine.

LOCVS.

Passim in hortis nascitur.

B

TEMPVS.

Quouis tempore colligi potest, potissimũ autẽ autumno dum semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Tertij est ordinis excalfacientiũ & desiccantium, & ex numero eorum quæ uel maximè tenuium sunt partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Prioris folijs nonnulli pro suffitu utuntur. Vtriusq; folia nomas sistunt. Inflammationes illita mitigant. Cum melle illita nigritias repurgant, itemq; sordes & carbunculos abstergunt. Cum uino pota sanguinem per urinam ducunt, fœtumq; excutiunt. Idem apposita & suffita præstant. Miscentur unguentis excalefacientibus, priuatim Gleucino.

EX GALENO.

Sabina ex numero est fortiter exiccantiũ, idq; secundum tres qualitates quas in gustu præ se fert similiter Cupresso, nisi quod ea acrior est, & ut sic dicã, magis aromatica, seu odoratior. Igitur huius quam modo dixi qualitatis est particeps, nempe acrimoniæ cõsistentis in calido temperamento, præterea amaritudinis & adstrictionis obscurioris quàm in Cupresso. Siquidẽ quanto magis acrimonia superat, tanto etiam potẽtius digerit. Itaq; glutinare nequit ob siccitatis & caliditatis robur. Nam utriusq; illi tantum inest, ut etiam tendat, & inflammationẽ afferat. At putredinibus similiter Cupresso accõmodari potest, maximè ijs quæ maligniores fuerint, & diuturniores. Nam hæ citra noxam medicamenti uehementiam perferunt. Quin & quæ atra sunt reddita, & admodum sordida, ea cum melle expurgat. Carbunculos item soluit. Porrò ob essentiæ partiúmue tenuitatem menses quoq; prouocat, ut si quid aliud. Et sanguinem per urinas mouet. Fœtum etiam uiuentem interficit, & mortuum eijcit. Vnguentis inditur, & potissimũ Gleucino, & in multas antidotos inijcitur. Quidam uero etiam Cinnamomi uice duplum eius adijciunt: est enim extenuandi & digerendi facultatis, si pota fuerit.

EX PLINIO.

Sabina à multis in suffitus pro thure assumitur. In medicamentis uero duplicato

SABINA Seuenbaum.

A pondere eosdem effectus habere quos cinnamomum traditur. Collectiones minuit, & nomas compescit. Illita ulcera purgat. Partus emortuos apposita extrahit & suffitu. Illinitur igni sacro & carbunculis. Cum melle & uino pota, regio morbo medetur. Gallinacei generis pituitas fumo eius herbæ sanari tradunt.

DE BATO. CAP. LV.

NOMINA.

BATOS Græcis, Rubus aut sentes Latinis uocatur. Aliquibus Mora uaticana, corrupta uoce, eius fructus dicuntur, cum dicendum esset mora uacinia. Nam in hodiernum usque diem Græci mora illa à βάτε, βαῖτινα καὶ βατίνια cognominant. testis Galenus libro sexto, de compos. medica. secundum locos, cap. primo. Vergilius in Bucolicis unius literæ immutatione uacinia uocauit, inquiens: Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur. Eclog. ij. A nostræ ætatis medicis barbaris & herbarijs mora bacci appellantur, cum illis dicendum esset mora bati. Theophrasto libro iij. de plantarum historia, cap. xviij. Chamæbatos, quasi dicas humilis rubus, appellatur, Germanicè Bromber.

FORMA.

Rubum omnes nouerunt, ubique enim uestibus prætereuntium sese affigit, remoramque uiatoribus inijcit. Caulem habet minacibus ac pungentibus spinis & aculeis uestitum. Folia incisuris diuisa, nigricantia ab uno latere, altero candentia. Florem initio rubescentem, dein candidum profert, quo abeunte fructus exit, qui cum maturuerit moro persimilis fit nigrescens, auibus gratus, nec hominibus insuauis cibus. Inest illi succus sanguineus, & ueluti cruore atro manus inficiens.

LOCVS.

B Passim in dumis prouenit Rubus, qui protinus quàm paulò accreuit, retro uergit in terram, atque ita radicatur, iterumque ex se nascitur.

TEMPVS.

Diuersis temporibus folia, flores & fructus Rubi colliguntur. Folia nanque in uere: flores æstatis initio, Iunio nimirum & Iulio mensibus: fructus autem ubi iam maturuerit per messes & extrema æstate decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Rubi folia, germina, flores, fructus & radix qualitate adstringente participant, eaque non obscura. Sed hoc inter se differūt, quod folia potissimū & recens nata plurimum in se habeant aqueæ substantię, parum uero adstringant. Eadem ratione & germina. Est itaque eorum temperies ex terrea frigida essentia, & aquea tepida. Fructus autem, si quidem maturus fuerit, non parum habet succi temperati calidi, qui dulcis est. Proinde eam ob rem, & propter modicam adstrictionem, esui non insuauis est. At immaturus à frigida terrea substantia uincitur, ac proinde acerbus est, & exiccatorius. Vterque autem siccatus reconditur, ualidius quàm recens desiccans.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rubus adstringit & desiccat. Capillos tingit. Ramorum eius decoctum potum aluum sistit, & fœminarum profluuia cohibet. Presteris morsui utile. Gingiuas firmat. Oris ulceribus folia cōmanducata medentur. Cohibent herpetas, & in capite achoras, oculosque procidentes, condylomata & hæmorrhoidas, illita folia sanant. Cardiacis & stomachi doloribus trita & imposita subueniunt. Succus ex caulibus, folijsque eius expressus, & in sole coactus, efficacius omnibus iam dictis medetur. Fructus eius optimè maturi succus, ad oris medicamenta cōuenit. Sistit & aluum in media maturitate comestus. Flos quoque eius in uino potus aluum sistit.

RVBVS

Bromber.

Die bletter und die [illegible]
ziehend [illegible] [illegible]

A

EX GALENO.

Folia & germina Rubi ſi mandantur, aphthas &alia oris ulcera ſanant. Quin & alia uulnera glutinare ualent. Flos eius eandem fructui immaturo facultatem poſsi det: utraq; ad dyſenterias, &uentris profluuia, eiusq; robur deperditũ, & ſanguinis expuitiones, idonea remedia. Radix præter adſtrictionẽ non paucã in ſe habet ſubſtantiam tenuem, propter quam etiam in renibus lapides comminuit.

EX PLINIO.

Nec Rubos ad maleficia tantum genuit natura, ideoq; ex eis mora uel hominib. cibos dedit. Vim habent ſiccandi, adſtringendiq;, gingiuis, tonſillis, genitalibus accõmodatiſsimi. Aduerſantur ſerpentium ſceleratiſsimis, hæmorrhoidi & preſteri, flos & mora. Scorpionum uulnera ſine collectionum periculo iungunt. Vrinam ciunt. Caules eorũ tunduntur teneri, exprimiturq; ſuccus, mox ſole cogitur in craſſitudinem mellis, ſingulari remedio contra mala oris, oculorumq; ſanguinem excreantes, anginas, uuluas, ſedes, cœliacos, potus aut illitus. Oris quidem uitijs etiam folia cõmanducata proſunt, & ulceribus manantibus, aut quibuſcunq; in capite illinuntur. Cardiacis uel ſic per ſe imponuntur à mamma ſiniſtra. Item ſtomachi doloribus, oculiſq; procidentibus. Inſtillatur ſuccus eorum & auribus. Sanat condylomata cum roſaceo cerato. Calculorum ex uino decoctum præſentaneũ eſt remedium. Item per ſe in cibo ſumpti cymæ modo, aut decocti in uino auſtero, labantes dentes firmant. Aluũ ſiſtunt & profluuia ſanguinis. Dyſentericis proſunt. Siccantur in umbra, ut cinis crematorum uuam reprimat. Folia quoque arefacta & contuſa, iumentorum ulceribus utilia traduntur. Mora quę in ijs naſcuntur, uel efficaciorem ſtomaticen præbuere quàm ſatiua morus. Eademq; compoſitione, uel cum hypociſthide tantum & melle bibuntur in cholera, & à cardiacis, & contra araneos. Inter medicamenta quæ ſtyptica uocant, nihil efficacius Rubi mora ferentis radice decocta in uino ad tertias partes, ut colluantur eo oris ulcera, & ſedis foueantur, tantaq; uis eſt ut ſpongiæ lapideſcant.

B

DE BALLOTE. CAP. LVI.

NOMINA.

ΒΑΛΛΩΤΗ, ἢ μέλαν πράσιον Græcis, Ballote Latinis, Officinis Marrubiũ nigrum, aut Marrubiaſtrum, aut Praſsium fœtidum dicitur. Germanis ſchwartz Andorn/oder Andorn weible. Marrubium à ſimilitudine foliorum, nigrum à caulis colore, qui niger eſt Marrubij reſpectu, dicta Ballote eſt.

Marrubium nigrum cur dictũ.

FORMA.

Caules ex ſe mittit Ballote quadrangulos, nigricantes, ſubhirſutos, ab una radice complures. Folia Marrubio ſimilia, maiora tamen, ſubrotunda, piloſa, per interualla in caule diſpoſita, Apiaſtro ſimilia, graueolentia, unde aliqui Apiaſtrum eam uocarunt. Flores in rotæ ſpeciem caules circumiacent. Theophraſtus etiam lib. vi. cap. ij. de hiſtoria plantarum, Balloten folio herbido, ſerratiori, inciſuriſq; profundioribus & conſpectioribus diſcreto conſtare ſcribit. Vnde liquidò conſtat hanc quam pictam damus eſſe ueram Balloten, quod illa ſit herba fruticoſa, quadrangulis caulibus aſſurgens, nigris, hirſutis ferè, folio Marrubij, ſed maiore, piloſo, cingente per intercapidines caulem, odore graui, orbiculato florum purpureorũ ambitu, qui ſcapos uerticillatim obducunt.

LOCVS.

Naſcitur propter uias, domos, ſepes, cœmiteria, & alijs umbroſis in locis.

TEMPVS.

BALLOTE

Schwartz andorn.

A

TEMPVS.

Floret in fine Iunij mensis, & initio Iulij, quo sanè tempore carpi cõmode potest.

TEMPERAMENTVM.

Amara & acris est, ideoq; calefacit in secundo ordine iam completo, aut tertio remisso: desiccat autem in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia cum sale illita, canis morsibus medentur. Feruenti cinere flaccescentia, condylomata reprimunt, sordidaq; ulcera cum melle purgant.

EX PAVLO.

Ballote, quod alij Marrubium nigrum dicunt, acris est & abstersoriæ facultatis. Illitum cum sale canis morsibus medetur.

EX PLINIO.

Vis eius efficax aduersus canis morsus, ex sale folijs tritis imposita. Item ad condylomata, coctis cinere, in folio oleris. Purgat & sordida ulcera cum melle.

DE BATRACHIO. CAP. LVII.

NOMINA.

Βατραχιον Græcis, Batrachium & Ranunculus Latinis dicitur. Apuleius Sceleratã nominat. Vulgus medicorum perperàm Pedem corui uocat. Sunt etiam qui Flammulam, ab urendi facultate, appellant. Germani Hanenfüß. Batrachion autem siue Ranunculus dicta est hauddubiè, quod limitibus humidis opacisq; marginibus ranarum more lætetur: aut quod aquis ubi ranæ degunt potissimũ, gaudeat, aut quia inter eius frutices ranæ frequenter inueniantur. Agreste uero Apium seu Apiastrum, quod folijs apium æmuletur. Scelerata, eo quod comesta noxia sit: uel, quod magis arridet, quia ualidi sceleratiq; mendicantes sibi crura & lacertos hac ipsa dilaniant, quò possint impudentius stipem extorquere, atque hac impostura pecuniolam aucupari.

Scelerata. *Flammula.* *Ranunculus unde dictus.* B *Agreste apium.* *Scelerata.*

GENERA.

Plura sunt Ranunculi genera, Dioscorides uero & Galenus quatuor potissimũ esse tradunt. Primum duplex est: huius enim generis Ranunculus quidam syluestris est: & hic iterum duabus discriminatur differentijs. Vnus enim luteos flores profert, & Germanis weisser Hanenfüß dicitur. Alter uero purpureos, qui mihi, quod sciam, nondum uisus est. Quidam autem hortensis, qui nisi cultura accedat prouenire haud solet. Hic itidem duplex est. Vnus qui simplici florum textura constat, Germanicè vngefülter garten hanenfüß. Alter multiplicẽ foliorũ in floribus cõpagem obtinet, ideoq; Germanis gefülter garten hanenfüß dictus est. Alterum quod à foliorum similitudine quam cum Apij folijs obtinet, à nõnullis σέλινον ἄγριον, id est, Apium syluestre, uel Apium risus cognominatur. Germani Wasserhanenfüß uocãt. Tertium genus exiguum est, ob id etiam Germanis kleiner Hanenfüß nominatur. Quartum etiam minimum, germanicè Waldthenle appositissima uoce appellatur: est enim inter reliquas herbas quæ germanicè Pedes galli uocantur, & minima, & non nisi in syluis ut plurimum prouenit, adeoq; composita uoce rectissimè Waldhenle nominatur, quasi dicas minima inter pedes Galli, & in syluis prognata. Estq; duũm generum: unum quidem lacteo flore, alterum luteo, ut pictura docet. Primũ autem quod lacteo flore ornatur, est id quod à Dioscoride pingitur, germanicè uocatur Weiß waldhenle. Alterum, das gelb waldhenle.

Syluestris ranunculus. *Hortensis.* *Apiũ syluestre.*

FORMA.

Primum Ranunculi genus folia Coriandro similia habet, latiora, uel ut Plinius ait, ad maluæ latitudinẽ accedentia, subalbida & pinguia. Florem luteum, interdũ purpureum. Caulem non crassum, cubitali altitudine. Radicem paruam, albam, amaram,

Primum genus.

RANVNCVLI PRIMA SPECIES SYLVESTRIS.

Weisser hanenfüß.

RANVNCVLI HORTENSIS SIMPLICIS PRIMA SPECIES.

Vngefülter garten hanenfüß.

RANVNCVLI PRIMA SPECIES HORTENSIS MVLTIPLICIS.

Gefülter hanenfüß.

RANVNCVLI
SECVNDA SPECIES.

Wasser hanenfüß.

RANVNCVLI
TERTIA SPECIES.

Kleiner hanenfüß.

RANVNCVLI
QVARTA SPECIES LACTEA.

Weiß waldhenle.

RANVNCVLI
QVARTA SPECIES LVTEA.

Gelbß waldhenle.

A amaram, adnaſcentias Ellebori modo habentem. Cæterum effecit cultura, ut qui in limitibus ſimplici foliorum compage flores oriantur, gemino quodam denſoq; ac multiplici foliorum ſtipatu nunc in hortis colluceſcãt, quemadmodũ pictura affabrè monſtrat. Alterum genus lanuginoſius, uel ut Plinius inquit folioſius, altiore caule, pluribus foliorum inciſuris, copioſiſſimũ in Sardinia, acerrimumq;, quod iam Apium ſylueſtre nominant. Tertium genus ualde paruum, graui odore, flore qui auri ſpeciem refert. Quartum huic ſimile, flore autem lacteo aut luteo, radice longiore, & modo quodam nodoſa, guſtu acri.

Alterum. *Tertium.* *Quartum.*

LOCVS.

Primum genus Ranunculi ſylueſtris lutei ſine cultura circa fluenta, & in limitibus pratisq; humidis & uliginoſis prouenit. Hortenſis uero adhibito cultura in hortis naſcitur. Alterum genus ſecus aquas & fontes gignitur, & apud Sardos copioſiſſimum. Ea ſi comedatur, ueſcentibus neruos contrahit, rictuq; ora diducit, ut qui mortem oppetunt, uelut ridentiũ facie intereant. Ob id Sardonius riſus in prouerbium ceſſit. Etſi autem noſtra non perinde efficax ſit atq; ea quæ in Sardinia naſcitur, tamen hanc uehementiſſima etiam erodendi facultate eſſe præditam, guſtus oſtendit. Tertium genus in pratis & campeſtribus paſſim prouenit. Quartum, ut Germanicum nomen palàm demonſtrat, ſyluis familiare eſt. Luteum uero in ualle ſupra & infra Bebenhuſum monaſterium iuxta aquas copioſiſſimè naſcitur.

Sardonius riſus.

TEMPVS.

Primum genus hortenſis Ranunculi lutei, ſtatim inter initia Aprilis floret: Maio autem menſe diſperit, & nuſquam ſubinde conſpicitur. Secundum & tertium genus itidem tota æſtate inueniri poſſunt. Quartum in uere, Aprili nimirum menſe, tantum apparet, quo ſanè tempore hoc ipſo ſyluę, luci & nemora ſcatent, floribusq; eius candicant.

B TEMPERAMENTVM.

Omnium tum radix, tum uniuerſa herba uehementer calida & ſicca eſt. Primi tamen generis ſylueſtris lutei, nõ perinde ac reliquorũ acris admodum eſt facultas.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia & caules teneri ſi illinantur, exulcerandi, & cruſtas cum dolore creandi uim habẽt. Proinde ſcabros ungues & ſcabiem tollunt, & ſtigmata delent, myrmecias, acrochordonas & alopecias modico tempore illita ſanant. Tepido eorundem decocto perniones fouentur. Radix ſicca tritaq;, ſternutamẽta naribus admota ciet. Dentium dolores adhibita lenit, eos tamen conterit.

EX GALENO.

Quatuor habet ſpeciatim Ranunculus differentias. Omnes uerò uehementer acrem facultatem poſſident, adeò ut cum dolore exulcerẽt. Hac itaq; ratione ſi moderatè utare, pſoras & lepras excoriant, & ungues leproſos diuellũt, ac ſtigmata diſcutiunt, & acrochordonas & myrmecias detrahunt. Quin & alopecias iuuant pauco tẽpore admota. Nam ſi diutius inhæreant, non excoriatˀ ſolum cutis, ſed & in cruſtam uritur. Atq; igitur hæc omnia caulis & foliorum ſunt opera, ſi illinantur uiridia. Porrò radix arefacta ſternutatoriũ eſt medicamentũ ſimiliter alijs quæ ualenter deſiccãt. Sed & dentium dolores iuuat, ut & eos, uehementer ſcilicet exiccando, frangat.

EX PLINIO.

Omnibus uis cauſtica, ſi cruda folia imponantur, puſtulasq; ut ignis faciũt. Ideo ad lepras & pſoras utuntur, & ad tollenda ſtigmata, cauſticisq; omnibus miſcent. Alopecijs imponunt, celeriter remouentes. Radix in dolore commanducata diutius, rumpit dentes. Eadem ſicca conciſa, ſternutamentũ facit. Noſtri herbarij ſtrumeam uocant, quoniam medetur ſtrumis, & panis, parte in fumo ſuſpenſa.

LVPVS SALICTARIVS.

Hopffen.

A

NOMINA.

BRYON Græcis recentioribus, Lupus ſalictarius Latinis, Lupulus officinis, uulgo Humulus uocatur. Aliquot Italiæ rura, ad græcam appellationem alludentes, Bruſcandulam, quaſi Bryon ſcanſile nominãt. Germani Hopffen. Græci autem Bryon à Bryoniæ ſimilitudine hauddubiè nominarunt. Lupus uero ſalictarius, quia ſubit ſcanditq́ ſalices, & arbuſta omnia circumuoluendo ſe circumplectitur, appellatus eſt. Hinc quoque Lupus reptitius nonnullis nominatur.

Lupulus. *Humulus.* *Bryon.* *Lupus ſalictarius.* *Lupus reptitius*

FORMA.

Caules habet aculeatos, longiſsimosq́. Folia uitis albæ, hiſpida, & nigriora. Flores cinereos ſeu candicantes, ac multis exilibus folliculis ſquamatim compactiles. Radicem ſubnigram, longam.

LOCVS.

Paſsim & copioſe in Germania noſtra iuxta uepres & ſalicta prouenit, ex eaq́ ceruiſiam potum, quo uini uice utuntur, Germani conficiunt. Ideoq́ in hunc uſum in hortis plantatur.

TEMPVS.

Auguſto menſe floret & Septembri.

TEMPERAMENTVM.

Sunt qui refrigerare Lupulum dicant, alij temperamento medium eſſe putant. At utriq́, mea quidem ſententia, falluntur: flores enim quorum potiſsimũ uſus eſt, calidos & ſiccos eſſe, odoris & grauitas, & immodica amaritudo teſtant̃. Antiquus etiam herbarius calidum & ſiccum in ſecundo ordine eſſe tradit. Denique conſtat radices quoque eius calidas eſſe.

B

VIRES. EX RECENTIORIBVS.

Bilem utranq́ detrahit. Abſceſſus diſcutit. Pituitam in aqua inter cutem per aluum ducit. Succus eius crudus hauſtus uentrem magis ſubducit, minus uero obſtructiones aufert. Coctus uero magis ab obſtructionibus liberat, minusq́ uentrem ſubducit. Auribus inſtillatus eas à putredine uindicat, & à fœtore liberat. Radices obſtructiones tollunt, lienis potiſsimum & iecoris.

DE VERO-

VERONICA
MAS.

Erenbreiß mennle.

VERONICA
FOEMINA.

Erenbreiß weible.

C

NOMINA.

Veronica.

VETERIBVS Græcis & Latinis cognita fuerit nec ne hæc herba, nondum constat. Vulgus autem herbariorũ hodie Veronicam, Germani Erenbreiß oder Grundheyl / ob mirificam sanandi ulcera & uulnera facultatem nominant.

GENERA.

Duûm est generum Veronica: una mas, altera uerò fœmina. Discrimina earum ex descriptionibus patebunt.

FORMA.

Veronica mas herba est per terram serpens, cauliculo dodrantali & nonnunquã etiam longiore, rubescente & lanuginoso, folijs oblongis, nigris, hirsutis & serratis, floribus in cacumine purpureis, semen in uasculis loculi speciem habentibus, radice tenui. Fœmina itidem per terram serpit caule lanuginoso, folijs rotundis instar herbæ quæ Centummorbia & Nummularia hodie uocatur, minimè in ambitu incisis, paulò quàm maris uiridioribus, floribus in luteo purpureis, semine in uasculis rotundis, radice, ut mas, tenui.

LOCVS.

Nascitur incultis & syluestribus locis.

TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudinem quandam & uehementem adstrictionem in gustu præ se fert, ut hinc calidam & siccam esse conijcere liceat.

D

VIRES.

Mirificè ad cruenta ac uetera uulnera & ulcera sananda confert. Scabiei denique & omnibus cutis uitijs medetur. Ferũt quondam huius herbæ adiumento Regem Galliæ elephantiæ morbo correptum, à quodam uenatore sanatum esse, cum is ceruum à lupo uulneratum eius herbæ comestione, & asidua in illa uolutatione, curasse seipsum animaduertisset. Tumores etiam, in quacunq; corporis parte fuerint, potissimum autem in ceruice, discutere potest. Recentiores huius usum unicè commendant in febribus pestilentialibus, iecoris & lienis obstructionibus, potissimum uero pulmonis exulcerationibus.

DE BVLBO SYLVESTRI. CAP. LX.

NOMINA.

Cepa syluestris.

Bulbi.

ΒΟΛΒΟΣ ἄγριος Græcis, Bulbus syluestris Latinis. Sunt quibus Cepa syluestris appellatur. Germanicè Feld / wild oder ackerzwibel. Bulbos autem nominant radices suis membranis tunicatas, siue pluribus capitulis coagmententur, uno folliculo omnes ambiente, siue quadantenus distinctæ separentur.

FORMA.

Herba est caule dodrantali, cauo, folijs porraceis, floribus lilij sinuatim emicantibus, speciosis, sex folijs è calatho stellatim radiatis, ex uiridi in luteum tendentibus, capillo intus croceo, capitulo floribus decidentibus triangulari, seminibus pleno, radice bulbosa ceu Allium, citra odorem glutinosa.

LOCVS.

In locis umbrosis, circaq; margines quorundam pratorũ copiose prouenit. Quare in uallibus non procul à Tubinga iuxta monasteriũ Bebenhusense sitis, & radice montis Austriaci ad pratum tenue uocatum, Bulbus plurimus nascitur.

TEMPVS.

BVLBVS
SYLVESTRIS.

Feldzwibel.

C TEMPVS.

Per initia ueris, Martio & Aprili mensibus erumpit, ac statim subinde euanescit. Semen non tantum in caulibus, uerumetiam iuxta radicem profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara austeraq; qualitate præditos inueniet, non hunc, sed & alios bulbos, qui gustum exactè consuluerit. Proinde hos abstergere simul & glutinare, & nimirum etiam exiccare posse, nemini non notum est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes bulbi acres sunt & calefaciunt, ueneremq; stimulant. Linguam & tonsillas exasperãt. Multum nutriunt. Carnes procreant, flatusq; faciunt. Ad luxata, collisa, surculos, articulorumq; dolores illiti cõducunt. Gangrænis & podagris cum melle, & per se, hydropicorũq; tumoribus & canum morsibus prosunt. Cum melle pariter & pipere trito illiti, sudores cohibent, & stomachi dolores sedant. Furfures & achoras cum nitro tosto exterũt. Sugillata & uaros per se, aut oui luteo purgant, & lentigines cum melle aut aceto. Fractis auribus cum polenta, & cõtusis unguibus prosunt. Ficos in calidis cineribus tosti, & cum mænarum capitibus crematis appositi, tollunt. Cõbusti uerò & Alcyonio permisti uitia cutis in facie, & nigras cicatrices in sole illiti emendant. Cum aceto elixi & in cibo sumpti ad rupta faciunt. Cauere uerò eorum in cibo copiam oportet, quoniam neruosas partes tentant.

EX GALENO.

Bulbi amaram austeramq; uim manifestam obtinent, quamobrem elanguescentis stomachi aliquatenus auiditatem excitant. At uerò neq; ijs inutiles sunt, quibus è thorace & pulmone pus expuendum erit, quanquam crassiore ac glutinosiore sit corporis substantia: etenim amaritudo crassitudini aduersatur, lenta crassaq; nata incidere. Quapropter bis elixi uberius quidem alunt, sed excreare uolentibus reluD ctabuntur, utpote omni amaritudine exuti. Tum uerò ex aceto, oleo garoq; mistis, esitare satius fuerit: nam ita magis oblectabũt ac nutrient, minusq; inflabunt, & facilius cõcoquentur. Quidam horum cibo abunde & immodicè usi, planè seminis auctam copiam, inq; uenerem se esse promptiores senserunt. Hos quoq; homines uariè apparant. Non enim solum aqua elixos, uerumetiam patinas ex ipsis uariè condîtas instruunt. Alij quidam in sartagine frigunt, multi in craticula assant. Verum hi multam coctionem haud sustinent, admodum pauca cõtenti. Sunt qui nihil prorsus præcoquant: delectat nanq; eos amaritudo ipsa ac austeritas integra, quippe qui amplius ab ea ad cibum alliciantur: quanquam ad huiusmodi illecebrã duo aut tres plus satis faciẽt. Si uerò liberalius sic apparati sumantur, præsertim ubi, ut mos est, crudiores ingeruntur, amplius cruditatem generabũt. Quidam etiam non probè cocti, inflationes & tormina pariũt. Qui ad hunc modum esitantur, alimentum minimè boni succi procreant. At plurimum decoctorum, aut bis etiam, succus crassior quidem ille erit, cætera uerò melior ac alibilior reddetur.

EX PLINIO.

Bulbi ex aceto & sulphure uulneribus in facie medentur: per se uero triti neruorum cõtractionem, & ex uino porrigines. Succũ cum melle canum morsibus. Erasistrato placet cum pice. Sanguinem idem eos sistere tradit illitos cum melle. Alij si è naribus fluat, Coriandrũ & farinam adijciũt. Theodorus & lichenas ex aceto bulbis curat, & erumpentia in capite cum uino austero aut ouo. Et bulbos epiphoris idem illinit, & sic lippitudini medetur. Aequè uitia quæ sunt in facie, eorum rubentes maximè in sole illitis, cum melle & nitro emendant. Lentiginem cum uino, aut cum cumino coctis. Vulnerib. quoq; mirè prosunt per se, aut, ut Damion, ex mulso, si quinto die soluantur. Iisdem & auriculas fractas curat, & testium pituitas. In articulorum doloribus miscent farinam. In uino cocti illiti uentri, duritiem præcordiorum emolliunt. Dysentericis in uino ex aqua cœlesti temperato dantur. Ad con

uulsa

A uulſa intus cum Silphio pilulis fabæ magnitudine. Ad ſudorē tuſi illinuntur. Neruis utiles. Ideo & paralyticis dantur iuxtà in pedibus. Qui ſunt ruffi ex his, citiſsimè ſanant cum melle & ſale. Venerem ſtimulant. Syluestres interaneorū plagas & uitia cum Silphio pilulis deuoratis ſedant. Et ſatiuorum ſemen contra phalangia bibitur in uino. Ipſi ex aceto illinuntur contra ſerpentiū ictus. Semen antiqui bibendum inſanientib. dabant. Flos bulborum tritus crurum maculas uarietatesq́ igne factas emendat. Elixos aſsis minus utiles adijciunt eſſe, & difficilè concoqui ex ui uniuſcuiuſq́ naturæ.

APPENDIX.

Hic quem pictum damus Bulbus, facultatē emolliendi & diſcutiendi duros tumores habet. Humidis denique & depaſcentibus ulceribus toſtus calido cinere, & cum melle tritus atque admotus prodeſt.

DE BICIO. CAP. LXI.

NOMINA.

BIKION Græcè, Vicia Latinè nominatur. Officinæ non ſine maximo errore ea pro Orobo utuntur. Germani alludentes ad græcam appellationem, Wicken ſimpliciter, uel cum adiectione zam wicken uocant. Vicia autē, ut Varroni placet, dicta eſt à uinciendo, quod item ut uitis capreolos habeat, quibus ſurſum uerſus ſerpit.

Officinarum error.

Vicia unde dicta.

FORMA.

Cubitali altitudine ſurgit, folijs Aphaces, anguſtioribus tamen, flore Piſi, minutis nigricantibusq́ in ſiliquis ſeminibus, quorum quidem figura non rotunda eſt, ſed, ſimiliter lenti, latiuſcula.

LOCVS.

Sicca loca maximè amat, inter autem ſegetes copioſe prouenit.

B

TEMPVS.

Iunio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Medium tenet caliditatis & ſiccitatis, ualidius tamen ſiccat, in ſecundo nimirum ordine.

VIRES. EX GALENO.

Semina hæc non ſolum inſuauia, ſed concoctu etiam difficilia, & aluum retinentia. Perſpicuum ergo eſt, quum huiuſmodi naturam obtineant, alimoniam quoq́ quæ ex ipſis in corpus permanat, improbi craſsiq́ ſucci eſſe, idoneam ad humoris melancholici generationem.

VICIA

Wicken.

A

NOMINA.

Βλίτον Græcis, Blitum siue Blitus Latinis uocatur. Officinæ hanc herbam cum Beta cõfundunt non sine magno errore. Germanis Maier dicitur. Blitum nomen inde traxit, quod iners & fatuum olus esset, sine sapore aut acrimonia ulla. Nam βλίτας stolidos & ignauos Græci dixerunt. Sic hodie græca imitatione socordes, & nullius momenti homines, bliteos appellamus. Ita Plautus in Truculento bliteam meretricem nominauit.

Officinarum error.

Blitum unde dictum.

βλίτοι.

FORMA.

Blitum non pingitur à Dioscoride, sed ab Hermolao Barbaro, homine non minus docto quàm diligente, in suo Corollario ijs uerbis describitur: Blitum erumpit ocyssimè, folijs betaceis, sine acrimonia fatuis & insipidis, semine ut Beta corticeo, copioso, racemoso, ut Atriplex. Radice non una, non in rectum tendente, sed multiplici, obliqua, & prolixa. Ex quibus utique uerbis omnibus perspicuum fit, herbam quam depictam damus esse Blitum. Hæc siquidem ocyssimè erumpit, atque in altum tollitur, foliaque Betacea prorsus habet. Insipida denique & sine acrimonia. Semen eius ut Betæ corticeum, copiosum, racematim singulis ramis insidens. Radice non una nititur, sed multiplici ac longa, non in rectum, sed obliquum tendente. Rectiorem tamen & magis descriptioni respondentē si quispiam protulerit, non grauabimur nostram mutare sententiam, ut qui probè perspectum habeamus in ijs herbis quæ à Dioscoride non descriptæ sunt, facillimè aliquem in tanta rerum penè omniũ caligine aberrare posse.

LOCVS.

Etsi sponte sua interdum herba hæc proueniat, tamen ut de Blito etiam tradunt, si culto solo semel nata fuerit, ipsa se per multa secula seminis deiectione reparat, ut etiam si uelis uix possit aboleri, sic semel nata pluribus annis restibili fertilitate prouenit.

B

TEMPVS.

Floret æstate & autumno, semineque prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Blitum frigidum & humidum in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Blitum oleris uice in cibum uenit. Aluo utile est, nullam tamen medicamentosam uim obtinet.

EX GALENO.

Aquosum est olus, ac uti quis non absurdè dixerit qualitatis expers, & insipidũ: quapropter non ex solo oleo garoque, sed addito aceto sæpius meliusque assumitur. Nõnihil etiam ad leuigandã aluum momenti affert, uerum idipsum perquam exiguum est, quoniam nulla ipsis acris nitrosaúe adest qualitas, quæ aluum ad excretionẽ irritare possit. Liquet etiã quod minima ab ipso alimonia in corpus dimanet.

EX PLINIO.

Blitum iners uidetur ac sine sapore aut acrimonia ulla. Vnde cõuicium fœminis apud Menandrum faciunt mariti. Stomacho inutile est. Ventrem adeò turbat, ut choleram faciat aliquibus. Dicitur tamen aduersus scorpiones potum è uino prodesse, & clauis pedum illini. Item lieni & temporum dolori ex oleo. Hippocrates menstrua sisti eo cibo putat.

BLITVM

Maier.

A

NOMINA.

BOYNIAΣ Græcis, Romanis Napus, Germanis Steckrüb appellatur. Buniadis autem appellationē à tumente figura quam præ se fert, Græci deduxerunt. Nancp radix Napi buniadis in amplitudinē excrescit, & in rotundum extuberat. Cliuos siquidem, colles, uerrucosaćp loca βουὸς nominant.

Napus.
Bunias quare dictus.
βουοί.

GENERA.

Napi buniadis, quem Galenus & alij ueteres in Raporum censum reponunt, duo sunt genera. Vnum satiuum, quod forma proximè ad Brassicam tertiæ speciei accedit, radicemćp oblongiorem obtinet. Germani huius generis Napos, Trucken steckrüben nominant. Alterum syluestre, quod folijs suis Erucæ non dissimile est, radice ampliore, & rotundiore. Germanicè Naßsteckrüben appellantur eius generis Napi.

Napus Bunias satiuus.
Syluestris.

FORMA.

Folia habet Rapi, leuiora, Erucæ modo laciniata, caulem cubitalem, interdum altiorem, rotundum, flores luteos, Brassicæ proximos, semen in siliquis, radicem oblongam.

LOCVS.

Bunias gaudet frigidis locis.

TEMPERAMENTVM.

Cum easdem quas Rapum uires habeat Bunias, necesse est idem etiam ut obtineat temperamentum. Est itacp Napus bunias in secundo ordine calidus, & in primo humidus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Buniadis elixa, flatus creat, minus tamen quàm Rapum nutrit. Semen B eius potum letalia uenena inefficacia reddit. Miscetur antidotis. Radix etiam eius sale condîtur.

EX GALENO.

Easdem quas Rapa uires obtinent. Vide itaque caput de Rapis.

NAPVS BVNIAS
SATIVVS.

Trucken steckrüben.

NAPVS BVNIAS
SYLVESTRIS.

Naßsteckrüben.

C

NOMINA.

Botrys unde dicta.

BOTPYΣ Græcis, Botrys Latinis appellatur. Officinis & uulgaribus herbarijs incognita. Germanis haud ineptè Traubenkraut nominabitur. Botrys uerò dicta est à semine, quod racematim ramulis adnascitur.

FORMA.

Herba tota est lutea, fruticosa, sparsa, multaq; alarum caua habens. Semen totis ramulis adnascitur. Folia Cichorio similia obtinet, totaq; ualde odorata est, ideoq; uestibus apponitur. Ex qua quidem descriptione omnibus manifestum fit, herbam cuius picturam exhibemus esse legitimã Botryn: uniuersa enim herba ad luteum colorem uergit, fruticosa est, & multis stolonibus fusa, folijs Cichorij, odoratis, semine circa ramulos totos in racemos collecto nascente. Quid multa? nulla est prorsus nota, quæ illi non appositißimè quadret.

LOCVS.

Nascitur circa profluentes aquas & torrentes. In Germania tamen, quod equidem sciam, non nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Augusto & Septembri ad maturitatem maximè peruenit: quibus etiam mensibus, ut Ruellius annotauit, uenalis herba per Parisiensium urbem defertur. Odoris enim gratia Galli uestimentis, pannis, & linteis curiose interponunt. Apud Germanos tamen eius herbæ nulla est gratia, quod illis hactenus ignota fuerit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse Botryn amaritudo eius quæ gustui occurrit, facilè monstrat. Item uis eius incidendi, quæ illi propter calorem, tenuitatemq; inest.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In uino pota orthopnœas lenit.

EX PAVLO.

Planta est admodum odorata, quæ cum uino pota non nisi recta ceruice spirantibus auxiliatur.

EX PLINIO.

Medetur orthopnoicis.

BOTRYS

Traubenkraut.

DE BARBA CAPRI. CAP. LXV.

NOMINA.

Hæc herba non est Pycnocomō.

Barba capri cur dicta.

QVO nomine ueteribus Græcis & Latinis hæc herba uocata sit, nobis nondum compertum est. Neque enim Pycnocomon est, quòd à descriptione illius prorsus abhorreat. Quare Barbam caprinã interea donec certius nomen nacti fuerimus, nuncupabimus, à florum nimirum figura, quæ caprinam barbam referre uidetur. Germanicè Wald geißbart/ ut eam segregaremus ab altera eiusdem nominis, quæ non in syluis, ut hæc ipsa, nascitur, sed in pratis & senticetis, appellare nobis placuit.

FORMA.

Caulem habet tricubitalem, angulosum, folia Castaneę aut Corylo similia, in ambitu serrata, flores candidos, exiguos, racematim compactos, instar barbę canæ dependentes, radicem nigram, lignosam, intus candidam. Flores eius in iulos abeũt.

LOCVS.

Prouenit in obscuris syluis, & uallibus nonnunquam minus apricis.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse hanc herbam facilè ex gustu deprehenditur: miram enim amaritudinem, in radice potissimum, gustata exhibet.

VIRES.

Abstergit hauddubiè expurgatq;, & quæ in uenis est crassitiem incîdit. Quamobrem menses ducit, educendoq; ex thorace, & pulmone puri auxiliatur. Et in summa, siue crassa in eis pituita, siue pus, siue aliud quippiam continetur eiusmodi, expurgat. Hac utiq; ratione & morbo comitiali competit. Extrinsecus illita & imposita, tumores ex pituita ortos discutit.

D

BARBA CAPRI

Waldgeißbart.

C

NOMINA.

Blattaria unde dicta.

NVM Græcis autoribus cognita hæc herba fuerit, nondum cõpertum habeo. Plinius certè libro xxij. cap. ix. Blattariam nominat. Inuenit au tem nomen hoc Latinum, à colligendis in se blattis. Ideoq; cõuenientissimo nomine Germanis appellabitur Schabenkraut.

FORMA.

» Plinius loco iam citato Blattariam sic pingit: Blattaria est similis Verbasco her-
» ba, quæ sæpe fallit pro ea capta, folijs minus candidis, cauliculis pluribus, flore luteo. Ex qua pictura satis constat, herbam cuius picturam damus esse Blattariam: sic enim Verbascum mentitur, ut pro eo sæpius ab imperitis decerpatur. Et sunt non pauci herbarij, qui hac similitudine decepti, eam inter Verbasci genera connumerent. Folia tamen, quæ minimè sunt hirsuta & candida, sed potius uiridia, facilè ab hoc errore paulò attentiores reuocare possunt. Plures deniq; cauliculos habet, flores item luteos, ad Verbasci flores proximè accedentes. Folliculos quoque lini instar, in quibus semen continetur.

LOCVS.

Nascitur iuxta aquas, & fluminum ripas.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehemens amaritudo eius satis docet esse calidam & siccam.

VIRES. EX PLINIO.

Hæc abiecta blattas in se contrahit, ideoq; Romæ Blattariam uocant.

APPENDIX.

D Non plura de huius herbæ facultatib. apud probatos autores inuenio, sed haud dubiè si quis ea uti uoluerit, eadẽ quæ alia amara, in corpore nostro efficere potest. Quæ qualia sint, ex capite præcedente facilè intelliges.

DE BROMO.

BLATTARIA Schabenkraut.

C

NOMINA.

BPΩΜΟΣ Græcè, Auena Latinis ac Officinis, Germanis Habern dicit.

FORMA.

Folijs & culmo Tritico similis, geniculis intersecto. In summo uerò fructum habet ueluti locustas duplici crure diuaricatas, in quo semen includitur. Radicem copiosam.

LOCVS.

Pasim in Germaniæ agris nascitur, ac iumentorum potius quàm hominum pabulum existit.

TEMPVS.

Seritur Martio mense, metitur autem Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Auena ut medicamẽtum refrigerat, Galeno autore: ut alimentum uerò, eodem teste, calefacit sufficienter. Vtroque uerò modo exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen eius haud secus quàm hordeum ad cataplasmata utile. Puls etiam ex ea fit cohibendæ aluo accõmodata. Succus eius in sorbitione acceptus, tusientibus prodest.

EX GALENO.

Auena ut medicamentum similem hordeo uim obtinet. Nam illitum desiccat, & digerit mediocriter, & sine morsu. Nonnihil etiam adstrictionis obtinet, ut uentris profluuia iuuet.

EX PLINIO.

D Semen utile ad cataplasmata atque hordeum & similia. Prodest tusientibus succus. Auenæ farina in aceto tollit næuos.

DE VVA

AVENA

Habern.

C

NOMINA.

Vua crispa cur dicta.

VETERIBVS ne Græcis & Latinis frutex ille cognitus fuerit, me ignorare adhuc ingenuè fateor. Quare cum nomen aliud quo hunc appellaremus in promptu non esset, uulgarē & qua omnes hodie herbarij utuntur nomenclaturam usurpare uoluimus. Vuam autem crispam fruticem hunc dixerunt ab intortis fereq; in circulum uersis (crispa alij uocant) folijs, & acinis quos producit. Quo etiam respicientes Germani nostri, Krußbeer / oder Krüselbeer uocant. Latinius fortè uua intorta nuncuparetur.

FORMA.

Frutex est ramulis multis, aculeatus, rectoq; spinarū mucrone horridus, folijs intortis ac circinatæ rotunditatis, Apij modo dissectis, flore ex herbido purpurascente, acinis candicantib. & splendescentibus, primum acerbis, à maturitate dulcibus. Ex ijs abunde constare putamus, fruticem hunc cuius picturā exhibemus, non esse primam, ut nonnulli arbitrantur, Rhamni speciem. Nam etsi cætera respondeant, tamen folia quæ rotunda & minimè oblonga sunt, ut Rhamni, repugnare manifestè uidentur. Posset tamen citra aliquod uitæ discrimen Rhamni generibus annumerari, quod scilicet uiribus illi similis admodum sit, quas etiam illi suo loco adscribemus.

LOCVS.

In frutetis & sepibus nascitur, non tamen passim. Nusquam autem copiosius quàm Tubingæ luxuriat, ubi circa omnes ferè sepes sese profundit.

TEMPVS.

Veris statim initio frutex ille pubet, primum hoc tempore folia, dein flores, ac non diu pòst acinos seu baccas acerbitate gratas profert.

D

TEMPERAMENTVM.

Hauddubiè idem quod Rhamnus temperamentum obtinet. Vt enim hic adstringit & refrigerat, sic etiam illa. Refrigerat autem in primo completo, aut secundo incipiente, desiccat uerò in secundo.

VIRES. E DIOSCORIDE.

Folia ignibus sacris & herpetis illita auxiliantur. Fertur & ramos eius foribus & fenestris appositos ueneficiorū arcere maleficia. E quibus Dioscoridis uerbis satis liquet, Vuam intortam non hoc tantum nomine sepibus apponi ut easdem muniat, atque adeò alienorum ingressum prohibeat, uerum etiam ut ueneficia ab hortis propulset. Vt hinc quoq; colligere liceat, eiusdem cum Rhamno esse facultatis.

E GALENO.

Herpetes sanat, & erysipelata non magnopere calida. Porrò ad hæc teneris utendum est folijs.

DE BALSA-

VVA CRISPA

Krüſelbeer.

C

NOMINA.

QVO nomine ueteribus tum Græcis cum Latinis appellatæ sint hæ plantæ, me ignorare ingenuè fateor. Puto autem illis planè fuisse incognitas, quod de ijs ne uerbum quidem apud eosdem scriptum inueniatur. Hodie Balsamines nomine uocant. Causam indicabimus paulò pòst. Germani ad latinam nomenclationem alludentes, Balsamkraut/haud (arbitror) ineptè appellabunt.

GENERA.

Prima Balsamine. *Hierosolymitanum pomum.* *Mirabile pomū.* *Charantia.* *Altera Balsamine.* *Balsaminum.*

Duo Balsamines genera damus. Primam, quam nos certioris discriminis gratia marem fecimus, Ligures Padani Balsaminā uocāt, Hierosolymitanū pomum Hetruria, Mirabile Gallia, uulgus Italorum Charantiam, quoniā septi modo in hortis fenestrisq; per cancellos opere topiario facilè digeratur. Alteram, quam fœminā nominauimus, Itali neutro genere Balsaminū appellāt, priori quidem quod ad fructum attinet similis, nisi quod minor est, in alijs dissimilis: neq; enim folijs, neque etiam floribus respondet. Vtraq; planta uisu pulcherrima est, ut hoc saltem nomine pingi meruerint. Etsi præstet etiam harum habere picturas, ut de ijs plura inuestigandi posteris occasio aliqua sit.

FORMA.

Primæ.

Prima tenuibus prælongisq; flagellis ultro citroq; reptantib. euagatur, folijs Vitis albæ seu Bryoniæ, articulatioribus, exilibus pampinis ex alarum sinu prodeuntibus, quibus illigantes sese cancellatim uicinis implicant pergulis: flore cucumeris ex albo in luteum languescēte, turbinato utrinq; fructu, carnosa cute, & per uersus uerrucosa, ac rigidioribus bullis intumescēte, cucumeris syluestris pusilli similitudine, puniceus maturo color, cartilago intus punicea uel lutea, sanguineusq; succus.

D

Pomum maturitate dissilit, inanitasq; confracto patet, semina intus pomi formam referentia continens. Altera caulem habet crassissimū, Portulacæ assimilem, in herbaceo colore rufescentē, folia Salicis, in ambitu incisis, flores magnos, purpureos, instar Consolidæ hodie regalis uocatæ herbæ caudatos, fructum priori non dissimilem, primo herbaceū, dein pallidum luteúmue, pilosum, qui maturitate dissilit, inanitasq; confracto apparet, semina intus aliquot lenticulæ ferè figura continentē.

Alterius.

LOCVS.

Non nisi satæ in Germania proueniunt. Sed iam in multorum hortis plantatæ nascuntur.

TEMPVS.

Floribus & fructibus prægnantes sunt Augusto & Septembri mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Telephium temperamentū, potissimum alteram, obtinere arbitror. Quare in secundo ordine intenso, aut certe principio tertij exiccare, nec insigniter calefacere, primo nimirum ordine, est uerisimile.

VIRES.

Ex primi generis Balsamines seminibus oleum exprimitur, ad uulnera, quod in Corollario suo annotauit doctissimus Hermolaus, præcipuum. Nōnulli pomum oleo prius imbutum aliquot dies insolant, deinde uel fimo, uel terra tantisper obruunt, dum prorsus intabuerit, sic Balsami uires glutinandis uulneribus adsciscere pollicentur, inde tractum Balsaminæ uocabulum. Quid multa? in uulneribus sanandis Telephio non inferiores esse conijcio, hincq; Balsaminas appellatas. Nos tamen de ijs peculiarem experientiam nullam habemus. Poterunt itaque alij, si lubet, earundem uirium facere periculum.

Balsamine uox unde nata.

DE GLYCYR-

BALSAMINE
PRIMA.

Balsamkraut menle.

BALSAMINE
ALTERA.

Balſamkraut weible.

A

NOMINA.

ΓΛΥΚΥΡΡΙΖΑ Græcis, Dulcis radix Latinis, Liquiritia officinis, Germanis Süßholtz dicitur. Nomen tum apud Græcos, tum etiã Latinos à dulcedine, qua radix eius prædita est, inuenisse notius est, quàm ut dici debeat. Theophrastus nono de plantarũ historia libro, Scythicam nominauit radicem, quod in Scythia circa Mæotim paludem plurimum proueniat. Sunt etiam qui ἄδιψον uocitent, quod sitim retenta in ore arceat.

Liquiritia.

Glycyrrhiza unde dicta.

Scythica radix.

FORMA.

Breuis frutex est, ramos binûm cubitorum altitudine spargens, in quibus folia densa, Lentisco similia, pinguia, tactuq; glutinosa. Florem fert Hyacintho similem. Fructum pilularum Platani magnitudine, asperiorem tamẽ, siliquas Lentis modo rubescentes, breuesq; habentẽ. Radices illi sunt longæ, colore buxeæ ut Gentianę, subacerbæ, sed dulces, quæ Licij modo in succum coguntur & densantur. Hæc deliniatio ita Liquiritiæ hodie uocatæ quadrat, ut nulla penitus sit nota quæ in illa non reperiatur. Fruticosa enim est, ramos bicubitales emittens, folijs lentiscinis, densis, pinguibus, tactuq; sequaci lentore glutinosis. Flore Hyacinthi, fructu pilularũ Platani crassamento, sed asperiore, siliquas Lentis figura, & breues habente. Radicibus prælongis, buxeo colore, & dulcibus.

LOCVS.

Plurima & optima in Cappadocia ac Ponto nascit̃. Multa præterea nec ignaua aliquot Germanię nostræ locis, Pabenbergensi pręsertim agro, IOACHIMI nostri Camerarij, uiri doctissimi, patria, producitur. Et hodie nusquam ferè nõ seritur in hortis. His quæ semel comprehenderit, tam pertinaci fertilitate cohæret, ut uix unquam possit radicitus extirpari, tam restibili fœcunditate regerminat.

Pabenbergensis ager Glycyrrhiza fœcundus.

Ioach. Camerarius.

B

TEMPVS.

Carpitur Septembre mense, quando semine prægnans est, aut Vergiliarum occasu. Flores suos Iulio mense profert.

TEMPERAMENTVM.

Natura eius nostræ temperaturæ familiaris est: nam tale monstratum est esse id quod dulce est. Sed quum adstrictio quædam adiuncta sit, uniuersum eius temperamentum quantum ex caliditate & adstrictione est, tepidę potissimum caliditatis fuerit, quamproximè ad symmetrum temperatúmue accedens. Porrò quum etiam dulcis sit, humida quoq; sit oportet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus radicis ad arteriæ exasperationes utilis est, oportet autem ut linguæ subditus eliquescat. Ardori stomachi, & ad iecinoris thoracisq; uitia prodest. Vesicæ scabiem, & renum uitia cum passo potus emendat. Idem eliquatus sitim restinguit. Vulneribus prodest circunlitus. Cõmanducatus stomacho succurrit. Radicum recentium decoctum ad eadem conuenit. Radix uero sicca in puluerem trita, pterygijs commodissimè inspargitur.

EX GALENO.

Huius fruticis radicum succus in primis utilis est, similiter ut eius radices dulcis, simulq; modicè adstringens. Proinde asperitates lenire potest, nõ solum in arteria, uerumetiam scabra uesica, idq; temperaturæ mediocritate. Quoniam autem temperie quoque humidum est quod modicè dulce est, iure sanè sitim arcens medicamentum ęst, nimirum modicè humidum, simul & natura humana frigidius. Refert Dioscorides, radicem siccam ad leuorem redactam, pterygiorum illitu idoneum esse remedium.

EX THEO-

GLYCYRRHIZA

Süßholtz.

A

EX THEOPHRASTO.

Dulcis & Scythica radix utilis ad suspiria, & tussim siccam, atque in totum thoracis laborantis medicamento cõmoda redditur. Quin & ex melle ulceribus mederi potest. Sitim quoque extinguit, si teneatur in ore. Qua de causa tum ea, tum Hippace, Scythas decem & duodecim dies degere, & uitam prorogare affirmant.

EX PLINIO.

Radicis usus in subditis decocta ad tertias, cetero ad mellis crassitudinẽ, aliquando & tusa. E quo genere & uulnerib. imponitur, & faucium uitijs omnibus. Item uoci utilissimo succo, sic ut spissatus est linguæ subdito: item thoraci & iecinori. In ore habentes sitim non sentiunt: ob id quidam Adipson appellauerunt eam, & hydropicis dedere ne sitirent. Non parum auxilij confert ijs qui perpetua siti excruciantur: ideo cõmanducata & stomatice est, & ulceribus oris inspergitur, sæpe & pterygijs. Sanat uesicæ scabiem, renum dolores, condylomata, ulcera genitalium. Dedere eam quidam potui in quartanis, drachmarum duarum pondere, & pipere, hemina aquæ. Cõmanducata sanguinem sistit ex uulnere. Sunt qui & calculos ea pelli tradiderunt.

Adipson.

DE GALEOPSI. CAP. LXXI.

NOMINA.

ΓΑΛΗΟΨΙΣ, ἡ γαλεόβδολον græcè: Galeopsis, Vrtica labeo latinè, uulgo & officinis Scrophularia maior, Ficaria, Millemorbia & Castrangula dicitur. Germanicè Braunwurtz/Sauwurtz/groß feigwartzenkraut. Apposite autem Galeopsis appellatur, nomine ex græco & latino composito, quod eius flores prorsus galeæ aspectum referant. Aut si græca cum latinis componi haud possunt, γαλήοψις cum η & non ι, ut habent multa exemplaria, scribendum erit, ut idem ualeat ac mustelæ aspectum referens: flores enim nõ dissimiles esse capiti illius animalis uidentur. Et ita legendum esse Plinius etiam testatur, qui Galeopsin hanc nominat herbam. Scrophulariam autem à curandis strumis, quas scrophulas uocant recentiores, dixerunt.

Scrophularia maior.

Galeopsis cur dicta.

B

FORMA.

Totus cum suo caule & folijs frutex Vrticæ similis est, læuiora tamen habet folia, & cum teruntur grauiter odorata. Flores illi tenues, & purpurascentes. Huius deliniationis notæ in uniuersum omnes, nulla prorsus reclamante, herbæ quam uulgus Scrophulariam maiorem nominat, conueniunt. Frutex enim est qui ad humani corporis ferè longitudinem interdum assurgit, foliaque Vrticæ habet, sed læuiora, & quæ trita grauem fundunt odorem. Flores tenues, atque purpurascentes. Respondet etiam locus natalis, ut ex sequentibus patebit. Esse autem ueterum Galeopsin uulgi Scrophulariam maiorem, præter ea quæ iam diximus, manuscriptus quoque codex euidenter ostendit, in quo pictura ita Scrophulariam refert, ut nemo sit qui eam non agnoscat. Huc accedit quod in descriptione, quam ex Dioscoride desumpsit, apertè testatur Scrophulariam maiorem alio nomine dictam esse Galeopsin & Galeobdolon. Neque facultates discrepant, sed utrarunque similes sunt, adeò ut hauddubiè ueterum Galiopsis, recentiorum herbariorum sit Scrophularia maior.

LOCVS.

Nascitur circa sepes, semitasque, & in areis ædificiorum passim.

TEMPVS.

Colligitur Iunio & Iulio mensibus, tum enim potissimum floret.

GALEOPSIS Braunwurtz.

A TEMPERAMENTVM.

Desiccat, extenuat, & discutit, adeoq; partium est tenuium, id quod amaritudo quam in gustu præ se fert, satis indicat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia, succus, caulis & semen, duritias, carcinomata, strumas, parotidas & panos disijciunt. Oportet autem bis die cum aceto tepidum cataplasma imponere. Fouentur & decocto eius utiliter. Ad nomas, gangrænas, & putrescentia cum sale illita prosunt.

EX PAVLO.

Galeopsis, quam alij Galeobdolon appellant, urticæ similis herba est, maiorem tamen læuorem habet, & odorem grauem. Scirrhosos tumores dissipat & emollit. Item ad nomas cataplasmatis modo illita confert.

EX PLINIO.

Galeopsis folia caulesq;, duritias & carcinomata sanant ex aceto trita & imposita. Item strumas, panos & parotidas discutiunt. Ex usu est & decocto succo fouere. Putrescentia quoque & gangrænas sanat.

APPENDIX.

Recentiores etiam Scrophulariæ tribuunt facultatem sanandi ulcera putrescentia, & mariscas. Succum eius mederi deformitati faciei iam ferè elephanticę tradunt, ut inde satis constet à Galeopsi non diuersam esse. Semen in expellendis & enecandis lumbricis esse efficax adijciunt, id quod ab eius amaritudine non abhorret.

DE GALLIO. CAP. LXXII.

B NOMINA.

ΓΑΛΛΙΟΝ, ἢ γαλλιέριον, ἢ γαλάκτιον Gręcis, Gallion Latinis. Officinis, ut multæ aliæ optimæ herbæ, neglecta & incognita est. Germanis Vnser lieben frawen weg/oder wal/oder betstro dicitur. Nomen inuenit ex eo quod uim coagulandi, ac spissandi lactis habeat.

Gallion unde dictum.

FORMA.

Ramulos rectos, & folia Aparinæ simillima habet. Florem in summo luteum, tenuem, frequentem, ualde odoratum.

LOCVS.

Nascitur in aruis & humidis palustribúsue locis.

TEMPVS.

Iunio & Iulio potissimum mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gallium siccum est & subacre.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flos eius ambustis illinitur, & sanguinis profluuia cohibet. Idem cerato rosaceo miscetur, insolaturq; donec albescat, & sic lassitudines recreat. Radix uenerem stimulat.

EX GALENO.

Gallium inde adeò nomen sortitum est suum, quod lac coagulet. Facultatem obtinet exiccatoriam & subacrem. Flos eius sanguinis profluuijs competere uidetur, & ambustis mederi. Est autem boni odoris, & coloris lutei.

GALLIVM

Unser frawen wegstro.

A

NOMINA.

ΓΛΗΧΩΝ, ἢ βλήχων Grecè, Pulegium Latinè uocatur. Officinæ latinum nomen retinent. Germanicè Poley. Blechona autem appellarũt, quod gustatum à pecore cum floret, balatum concitet. Id quod Plinio lib. xx. cap. xiiij. autore, de syluestri uerè dicitur. Pulegiũ uerò, quod eius flos recens incensus pulices interficiat.

Blechon.

GENERA.

Plinius & Apuleius duo Pulegij faciunt genera, alterum fœminam, alterum marem: nec alia ratione differre scribunt, nisi quod mas candidum, fœmina uerò purpureum florem habeat. Dioscorides Pulegium masculum, quod satiuum alio nomine in Dictamni descriptione uocat, duntaxat depingit. Syluestre autem secundam Calaminthæ speciem facit, quam Latini propriè Nepetam nominant, ut suo loco dicemus.

Satiuum Pulegium.
Syluestre.

FORMA.

Pulegium mas seu satiuum, cuius hic picturã damus, fruticosum assurgit, & ad cubiti altitudinem increscit, maximè si sit quo sustentetur: folijs Sampsychi, surculis hirsutis, rubicantibus, & per interualla purpureo flore orbiculatim coronatis.

LOCVS.

Prouenit locis cultis & aquosis: semelq; satum diutina durat ætate.

TEMPVS.

Carpitur dum floribus prægnans est, id quod Iulio & Augusto mensib. accidit.

TEMPERAMENTVM.

Pulegium quum acre & subamarum sit, ualde tum excalefacit, tum extenuat, ideoq; in tertio ordine calidum & siccum esse statuunt.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Extenuat, calefacit, & cõcoquit. Potum menses, secundas, & fœtus trahit. Cum melle & aloë potum, ea quæ circa pulmonem sunt, educit, & conuulsis auxiliatur. Nauseas stomachiq; morsus cum posca potum lenit. Atram bilem per aluum educit. Cum uino potum uenenatorum morsibus succurrit. Defectos animo cum aceto naribus obiectum recreat. Siccatum & in puluerem tritum crematumq; gingiuas firmat. Illitum cum polenta inflammationes omnes mitigat. Podagris per se confert usquedum rubescat cutis. Cum cerato uaros tollit. Lienosis cum sale utiliter illinitur. Decoctum eius prurigines si eo lauantur sedat. Inflationes, duritias, & conuersiones uuluæ in desessionibus iuuat.

EX GALENO.

Pulegium calefacere abunde magnum est testimonium, quod illitum rubrificat, & quod, si quis diutius toleret, exulceret. Extenuare uerò satis indicat, quum humida, crassa & lenta ex thorace & pulmone excreatu facilia faciat, mensesq; moueat.

EX PLINIO.

Magna societas cum Mentha, ad recreandos defectos animo, Pulegio cum surculis suis in ampullas uitreas aceti utrisque deiectis. Qua de causa dignior è Pulegio corona uertigini quàm è rosis, cubiculis nostris pronunciata est. Nam & capitis dolores imposita dicitur leuare. Quin & olfactu capita tueri contra frigorum æstusq; iniuriam, & à siti traditur: neque æstuare eos qui duos è Pulegio surculos impositos auribus in sole habeant. Illinitur etiam in dolorib. cum polenta & aceto. Nauseas cum sale & polenta in frigida aqua pota inhibet. Sic & pectoris ac uentris dolorem. Stomachi autem ex aqua item rosiones sistit, & uomitiones cum aceto & polenta. Intestinorum uitia melle decocta & nitro sanat. Vrinam pellit ex uino, &

PVLEGIVM

Poley.

ſi aminæum ſit, & calculos, & interiores omnes dolores, ex melle & aceto ſedat. Menſtrua & ſecundas, uuluas conuerſas corrigit, defunctos partus eijcit. Comitialibus in aceto cyathi menſura datur. Si aquæ inſalubres bibendæ ſunt, tritum inſpergitur. Salſitudines corporis ſi cum uino tradatur minuit. Neruorum cauſa & in contractione, cum ſale, aceto & melle confricat opiſthotono. Bibitur ad ſerpentium ictus decoctum. Ad ſcorpionum, in uino tritum, maximè quod in ſiccis naſcitur. Ad oris exulcerationes, ad tuſsim efficax habetur. Flos recentis incenſus, pulices necat odore. Xenocrates Pulegij ramum lana inuolutum, in tertianis ante acceſsionem olfactandum dari, aut ſtragulis ſubijci, & ita collocari ægrum, inter remedia tradit.

EX SYMEONE SETHI.

Pulegium attenuat & calfacit uehementer, quapropter humida & craſſa in thorace, & in pulmone humida & glutinoſa iuuat, & ut excreentur efficit. Cum uino albo coctum & potum, calidumq́ ſyncerum menſes prouocat. Extrinſecus illitum iſchiadicis, & alijs partibus frigore affectis auxiliatur.

DE GENTIANA. CAP. LXXIIII.

NOMINA.

ΓΕΝΤΙΑΝΗ græcè, Gentiana latinè appellatur. Nomen apud omnes officinas retinet. Germanicè Enzian/oder Bitterwurz nominatur. Sic à Gentio Illyriorum rege, qui in bello primus eius uires reperit, dicta eſt.

Gentiana unde dicta.

FORMA.

Folia Gentianæ iuxta radicem erumpunt iuglandi aut Plantagini ſimilia, ſubrubentia: ſed quæ à medio caule, præſertim autem cacumine prodeunt, breuioribus inciſuris ſecta ſunt. Caulis illi inanis, leuis, digiti craſsitudine, binûm cubitorũ altitudine, geniculis interſectus, ex maioribus interuallis folia proferens. Flores eius lutei primum calycibus concluſi, poſtea intumeſcentes explicantur. Semen in calycibus obtinet latum, leue, glumoſum, ad Spondilij ſemen accedens. Radicem mittit longam, ſimilem Ariſtolochiæ longæ, craſſam, & amaram.

LOCVS.

Naſcitur in altiſsimis montium cacuminibus, umbroſis locis & aquoſis. Plurima uerò & copioſiſsima ſub Alpinis montibus in Illyrio, & in monte Farrenberg haud procul à Tubinga ſito.

TEMPVS.

Floret æſtate, Iunio potiſsimum menſe, dein Iulio ſemen producit.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo immenſa ſatis monſtrat radicem eius eſſe calidam & ſiccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gentianæ radix calefactoriam & adſtringentem uim habet. Venenatorũ morſibus ſuccurrit duarum drachmarum pondere cum pipere, ruta & uino pota. Succi drachma, laterum doloribus, ex alto cadentibus, ruptis & cõuulſis opitulatur. Hepaticis, ſtomachicis pota cum aqua ſubuenit. Radix collyrij modo ſubdita fœtus eijcit. Vulneraria eſt, impoſita ut lycium, uulneribusq́ ſinuatim depaſcentibus, potiſsimum ſuccus, medetur. Oculis inflammatione laborantibus illinitur. Pro meconio collyrijs acribus miſcetur ſuccus. Radix alphos abſtergit. Contuſa radix diebus quinque aqua maceratur, poſtea in eadem decoquitur, dum aquæ radices ſuperſtent emineántue: deinde ubi refrixerit aqua linteolo percolatur, iterumq́ decoquitur, dum mellis craſsitiem contrahat: demum in uaſe teſtaceo reconditur.

GENTIAN

Entzian.

A

EX GALENO.

Radix Gentianæ herbæ admodum efficax est quum opus est extenuatione, purgatione, absterſione, obſtructionis liberatione. Nec mirum ſi hæc poſsit, quum impenſe amara ſit.

EX PLINIO.

Vſus in radice & ſucco. Radicis natura eſt excalfactoria, ſed prægnantibus non bibenda. Præcipuè aduerſus angues duabus drachmis cum pipere & ruta, uini cyathis ſex, ſiue uiridis ſiue ſicca pota prodeſt. Tanta huic uis eſt, ut iumentis etiam nõ tuſsientibus modo, ſed ilia quoq; trahentibus auxilietur pota. Stomachum corroborat ex aqua pota. Farina eius ex aqua tepida fabæ magnitudine pota, interaneorum uitijs occurrit. Radix trita uel decocta, à ruptis, conuulſis, & ex alto deiectis potatur.

DE GLYCYSIDA. CAP. LXXV.

NOMINA.

ΓΛΥΚΥΣΙΔΗ, ἢ παιωνία Græcis, Pæonia & Caſta herba Latinis dicitur. Nomẽ Pæoniæ in officinis ſeruat. Germanis Peonienblům / Kônigßblům / Gichtwürtz / Benignenroß / Venedischroß / Benedictenroß / Pfingstroß uocatur. Glycyſida porrò dicta eſt, quod grana mali punici acinis ſimilia habere uideatur. Nam ſidia mali punici grana à Bœotis nominantur. Pæonia ab eius inuentore, medicinæ peritiſsimo, Pæone appellata eſt.

Glycyſida unde dicta.

Pæonia cur dicta.

GENERA.

Duo eius genera ſunt, mas & fœmina. Mas in uulgaribus herbarijs Niminenwurtz / fœmina uero Peonienblům / alijsq; nominibus Germanicis paulò antè commemoratis nuncupatur. Iidem, magno errore, Pæoniam à Pionia differre putant, atque adeo diuerſis etiam capitibus, imò & uiribus diſiungunt. Ferendus tamen is error eſſet niſi utriq; etiam herbæ, hoc eſt, Pæoniæ & Pionię, duplex genus aſsignarent, marem nimirum & fœminam, cum tamen ſub una Pæoniæ nomenclatura, utrunq; genus Dioſcorides & alij ueteres complexi ſint.

Error herbariorum.

B

FORMA.

Caulis duorum ferè dodrantũ altitudine naſcitur, multas propagines habens. Mas Iuglandi nuci folia ſimilia obtinet: fœmina uero Smyrnij modo diuiſa. Summo caule ſiliquas quaſdam Amygdalis ſimiles profert, in quib. quum aperiuntur, grana rubra, multa, exigua, punici mali acinis ſimilia inueniuntur, in medio nigra, purpurea, quinq; aut ſex. Radix maris digiti craſsitudine, dodrantali uero longitudine, guſtu adſtringens, alba. Fœminæ propagines ſobolésue ceu glandes ſeptem aut octo, ut Aſphodelus habet. Ex qua ſiquidem deſcriptione abundè liquet, Pæoniam quæ paſsim in hortis naſcitur, & cuius hic picturam damus, eſſe fœminam, quod eius folia Smyrnij modo ſint laciniata, & quod radix ſeptem aut octo ueluti glandibus conſtet. Reliquæ notę, potiſsimum quod in ſiliquis grana alia rubentia, alia nigra ſint, utriq; generi cõmunes exiſtunt.

LOCVS.

Naſcitur in altiſsimis montibus, & paſsim hodie, fœmina potiſsimum, in hortis prouenit.

TEMPVS.

Maio floret menſe.

TEMPERAMENTVM.

Pæonia radicem habet leuiter adſtringentem cum quadam dulcedine. Si uero pluſculum dentibus mandas, acrimoniã item quampiam ſubamaram ſubeſſe percipies, id quod in radice etiam noſtratis Pæoniæ, quam fœminã eſſe diximus, deprehendes.

PAEONIA
FOEMINA.

Peonienblům.

hendes. Pæoniæ uerò in uniuersum temperamentum tenuium est partium, exiccatorium, haud tamen insigniter calidum, sed aut symmetrum, aut paulò calidius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Datur radix mulieribus à partu non purgatis. Cit menses Amygdalæ magnitudine pota. Ventris doloribus cum uino pota auxiliatur. Regio morbo correptis prodest, renum ac uesicæ doloribus. Decocta in uino & pota, aluum sistit. Seminis grana rubra decem aut duodecim pota in uino austero, nigro, rubentem fluxionē sistit. Stomachicis & erosionibus comesta prosunt. A pueris pota & comesta, initia calculorū eximunt. Grana nigra nocturnis suppresionibus, ephialtas nominant, uuluæ strangulationibus, & uteri doloribus in aqua mulsa aut uino quindecim pota, opitulantur.

EX GALENO.

Radix Pæoniæ menses cit ex mulsa Amygdalæ quantitate pota. Sanè tundere eam oportet ac cribare, & sic inspergere. Expurgat etiam iecur obstructū & renes. Sed hæc efficere nata est quà acris & subamara est, quà uerò quiddam etiam adstrictorium obtinet, fluxiones uentris sistit. Oportet autem tunc in austerorum uinorum quopiam eam decoctam bibere. Est omnino reficcatoria uehementer, ut non desperauerim eam ex collo pueris suspensam, meritò comitialem morbum sanare. Equidem uidi puellum quandoque octo totis mensibus morbo comitiali liberum, ex eo quo gestabat radicem tēpore. Vbi autē forte fortuna quod à collo suspensum erat decidisset, protinus morbo correptus est: rursusq; suspenso in illius locum alio, inculpatè postea se habuit. Visum uerò est mihi satius esse denuò id certioris experientiæ gratia detrahere, id quum fecissem, ac puer iterum esset cōuulsus, magnam ac recentem radicis partem ex collo eius suspendimus, ac deinceps prorsum sanus effectus est puer, nec postea conuulsus. Rationabile itaque erat aut partes quaspiā à radice defluentes, ac deinde per inspirationem attractas, ita affectos locos curare, aut aërem à radice assiduè mutari & alterari. Nam hoc pacto succus Cyrenaicus columellam phlegmone affectam iuuat, & Nigella fricta palàm destillationes & grauedines deficcat, si quis eam in calidum linteum rarum liget, assiduèq; calorem ex ea per inspirationem quæ per nares fit, attrahat. Quinetiam si compluribus linis, maximè marinæ purpuræ, collo uiperæ inieceris, illis uiperam præfocaueris, eaq; postea cuiuspiam collo obuinceris, mirificè profuerit tum tonsillis, tum omnibus ijs quæ in collo expullulant.

Historia.

EX PLINIO.

Pæonia medetur Faunorum in quiete ludibrijs. Rubra grana rubentes menses sistunt quindecim ferè pota in uino nigro. Nigra grana uuluis medentur, ex passo aut uino totidē pota. Radix omnes uentris dolores sedat in uino, aluumq; purgat. Sanat opisthotonum, morbum regium, renes, uesicam. Matricem autem & stomachum decocta in uino, aluumq; sistit. Estur etiam contra malum mentis, sed in medendo quatuor drachmæ satis sunt. Grana nigra auxiliantur & suppresionib. nocturnis in uino pota quo dictum est numero. Stomacho uerò & erosionibus, & esse ea & illinire prodest. Suppurationes quoq; discutiuntur recentes nigro semine, ueteres rubro. Vtrunq; auxiliatur à serpente percussis, & pueris contra calculos incipiente stranguria.

DE GERA-

GERANIVM
PRIMVM.

Storckenschnabel.

GERANIVM
ALTERVM.

Dauben füß.

GERANIVM
TERTIVM.

Rüprechtskraut.

GERANIVM QVARTVM.

Kranichhalß.

GERANIVM
QVINTVM.

Gottes gnad.

GERANIVM SEXTVM.

Blůtwurtz.

C

NOMINA.

Rostrũ ciconiæ. Geranium unde dictum.

ΓΕΡΑΝΙΟΝ græcè, Geranium latinè, uulgo & herbarijs Rostrum ciconiæ appellatur. Geranium autem à gruini capitis imagine, quæ summo eius plantæ capitulo inest, Græcis aptissima similitudine dictum est. Sic recentioribus à ciconiæ rostri effigie, Rostrum ciconiæ nominatũ est.

GENERA.

Primum genus. Secundum. Amomũ non est Pes columbinus. Tertium. Robertiana. Quartum. Quintum. Sextum.

Duo Geranij Dioscorides tradit genera. Primum quod longioribus rostris, & in mucronem acuminatis constat. Hoc hodie officinis & herbarijs Acus pastoris & Muscata, Germanis uerò Storckenschnabel dicitur. Alterum quod maluæ folia habet, Pes columbinus uulgo nominatur. Sunt qui turpiter aberrantes, Amomũ esse existimant. Germanicè Taubenfüß/oder Schartenkraut appellatur. Præter hæc duo alia adiecimus genera, inter quæ id quod tertium ordine est, folijs Artemisiæ tenuifoliæ uel Chærephyllo simile existit, herba Roberti & Robertiana à nonnullis, hauddubiè à superstitione aliqua Diui, qua superior ætas mirificè imbuta fuit, appellatur, germanicè Rüprechtskraut. Quartum folia obtinens laciniata, germanicè pro certiori discrimine Kranichhalß uocari potest. Quintum, quod folia Ranunculi habet, gratia Dei nominatur, germanicè Gottes gnad / ab insigni in sanandis uulneribus effectu. Sextum, quod forma quarto generi simillimum est, nec ferè ab illo nisi sola magnitudine foliorũ, florum & radicis distat, germanicè Blütwurtz / à rubro colore aut mirifica in sistendo sanguinis profluuio facultate uocatur.

FORMA.

Primi. D Secundi. Tertij. Quarti. Quinti. Sexti.

Geranium primum caules habet à radice rubentes, lanuginosos, folia Anemones, diuisuris incisa, flores purpureos, & in cacumine caulium fastigia capitulis ciconię aut gruum cum rostellis longitudine acus emicantia. Radicẽ oblongã & subrotundã dulcemq́. Alterũ ut pręcedẽs caules tenues, rubentes à radice statim, lanuginososq́ obtinet, folia maluæ similia, candidiora, flosculos subpurpureos, capitella gruini capitis modo rostrata, radicem tenuem & oblongam. Tertium, caules habet à radice rubescentes, lanuginosos, geniculatos, saporis & odoris iniucundi, folia Chærephyllo aut Artemisiæ tenuifoliæ similia, flores purpureos, capitella gruini capitis modo rostrata, radicem intus uiridem, & adstringentem. Quartum, cauliculos itidem ut reliqua rubentem, lanuginosum, folia laciniata admodũ, flores purpureos, ex quibus capitella gruini capitis instar rostrata, & in ijs semina quinq́ nascuntur: radicem intus candidam, extrà subluteam. Quintum reliqua omnia magnitudine excedit, caules emittit oblongos, rotundos, modicè lanuginosos, à radice statim rubentes, folia Ranunculo similia, flores ferè cæruleos, capitella pręcedenti Geranio similia, radicem crassam & longam, multis exiguis radiculis ueluti capillamentis quibusdam fibratã. Sextum ramos habet tenues, lanuginosos, folia laciniata, tenuia, flores in summo purpureos, ex quibus, ut in quarto, capitella gruini capitis formam referentia proueniunt. Radicem extrà & intus rufam.

LOCVS.

Omnia Geranij genera in incultis proueniũt. Primum passim in campestribus, & nõnunquam inter segetes nascitur. Alterum in colliculis. Tertium in umbrosis locis & dumetis. Quartum in agrorum limitibus, & iuxta sepes. Quintũ in pratis. Sextum in locis montosis & saxosis.

TEMPVS.

Primũ statim inter initia ueris Aprili mense flores suos ostendit, & subinde per integram æstatem. Alterum, tertium, & quartum, Maio mense florent. Quintum Iunio & Iulio mensibus, quemadmodum etiam sextum.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia & radices, primo excepto, cuius radix dulcis est, quodammodo,

atque a-

atqueadeò diſcutiendi ui prædita, adſtringunt ac ſiccant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Geranij primi in uino drachmæ pondere pota, uteri inflationes diſcutit. Secundum nullum habet in medicina uſum.

EX PAVLO.

Geranium quod folijs reſpondet Anemones, radicem habet eſculentã, quę cum uino drachmæ unius pondere ſumpta, uteri inflationes diſſoluit. Altera Geranij ſpecies in re medica inutilis eſt.

EX PLINIO.

Primæ Geranij ſpeciei radix, reficientibus ſe ab imbecillitate utiliſsima. Bibitur contra phthiſin drachma in uini cyathis tribus bis die. Item contra inflationes, quæ & cruda idem præſtat. Succus radicis auribus medetur. Opiſthotonicis ſemen drachmis quatuor cum pipere & myrrha potum.

APPENDIX.

Etſi ſecundum Geranij genus à Dioſcoride alijſq; nõnullis, tanquam nullius in medicina uſus damnatũ ſit, tamen poſterior ætas quotidiana experientia in ſanandis uulneribus & fiſtulis, eius ac reliquorum etiam mirum eſſe effectum comperit: proinde eas herbas his ipſis in potu mirificè cõferre tradunt. Et certè nõ mirum eſt earundem uires olim fuiſſe ignoratas, cum & aliarum multarum plantarum facultates, quas conſtat eſſe hodie notiſsimas, ueteribus fuiſſe incognitas, notius ſit quàm ut demonſtrari debeat. Antiquus quoq; herbarius, prædictorum Geraniorũ folia magnam uim obtinere in glutinandis uulneribus, & articulorum doloribus leniendis tradit. Primi autem radicem mouendi urinam facultatem habere ait, ideoq; calculoſis, ſtranguriæ & difficultati urinæ prodeſſe. Tertium genus ad oris, mammillarum, pudendorumq; ulcera ſananda unicè cõducit. Reliqua ſimiliter ad glutinanda ulcera mirificè proſunt. Nullum uerò ad ſanguinem undecunq; emanantẽ compeſcendũ præſtantius ſexto eſt: unde etiam Germani, ut comprehenſum eſt, Blůtwurtz/hoc eſt, ſanguinariam radicem appellare uoluerunt.

DE GONGYLE. CAP. LXXVII.

NOMINA.

ΓΟΓΓΥΛΗ, ἡ γογγυλὶς Græcis, Rapum Latinis & Officinis, Germanis Růben appellatur. Græci autem à figura eius, quæ plerunq; rotunda eſſe ſolet, uocabulum detorſerunt. Nanq; quod in rotunditatem coactum eſt, uel in orbem circumagitur, γογγύλιον dixerunt. Rapa uerò, quod ex terræ rure, quaſi ruapa, Varrone teſte, nominata eſt.

Gongyle quare dicta.

γογγύλιον.
Rapa unde.

GENERA.

Rapi duo ſunt genera. Vnum ſatiuũ, quod ſimpliciter Germani Růben uocãt. Eſtq; id iterum duûm generum. Vnum candidum, quod Germani etiam weiß růben uocant: & alterum rubrum, rot růben ijdem appellant. Alterum ſylueſtre, quod uulgus Rapunculum, quaſi paruũ rapum, Germani Rapuntzeln nominãt.

Rapunculus.

FORMA.

Rapum ſatiuũ caule & folijs raphano ſimile eſt: floribus uerò & ſiliquis, in quibus ſemen profert, Napis aut Braſsicis. Sylueſtre frutex eſt cubitali altitudine, ramoſum, in ſummo leue, folia nimirum leuia habens, digitali latitudine, aut maiora. Semen in calyculatis fert ſiliquis: dehiſcentib. uerò ſeminũ inuolucris, alia intus capitũ ſpecie eſt ſiliqua, in qua ſemina parua nigra ſunt, ſed quæ fracta intus albicent. Flos eius in purpureũ uergit colorem. Radix digitalis ferè eſt. Quę deliniatio prorſus alludit ad hanc herbam quam uulgus Rapunculum nominat: ſiquidem cubitalis eſt, fruticoſa, ramoſa, folio digitali, nigro in ſiliquis ſemine, quod cum frangitur album intus apparet. Flos etiam purpurei coloris eſt, radixq; digiti magna ex parte magnitudine conſtat.

Sylueſtre rapũ.

RAPVM
SATIVVM.

Weiß rüben.

RAPVM
RVBRVM.

Rotrüben.

RAPVM
SYLVESTRE.

Rapuntzeln.

A

LOCVS.

Satiuum solum putre & solutum desiderat. Syluestre in aruis nascitur passim.

TEMPVS.

Satiuum rapum floret æstate, ac siliquatur subinde. Syluestre autem uerno quidem tempore priusquam in caulem attollitur, acetarijs frequenter inseri solet, erutum radicitus cum folijs suis iam recens enatis, quo sanè tempore à pueris etiam agnoscitur. Deinceps uerò exit in caulem & adolescit, ac Iunio mense flores, ac subinde semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Rapa calida sunt in secundo ordine, & humida in primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiui rapi elixa radix nutrit, inflat, carnem flaccidam generat, uenerem stimulat. Decocto eius podagræ ac perniones fouentur. Ipsa etiam radix trita illita prodest. Si uerò quispiam in excauata radice rosaceum ceratum feruenti cinere liquefecerit, exulceratis pernionibus proficiet. Asparagi eius decocti eduntur ciendæ urinæ accõmodi. Semen in antidota & theriaca, præsertim quæ dolores mitigare possunt, aptè additur. Potum uenenis aduersatur. Venerem concitat. Muria condîtum, comestum minus nutrit, sed appetentiam excitat. Syluestre rapum miscetur medicamentis quæ ad detergendam faciem reliquumq́ corpus, ex lupinorum, aut tritici, aut lolij, aut erui farina conficiuntur.

EX GALENO.

Rapi semen uenerem excitat, utpote spiritum flatuosum procreans. Sic & radix concoctu difficilis est, inflatq́ & semen generat. Succus ex ea in corpus digestus, temperato crassior est: ideoq́ si quis ultra modum esitauerit, & maximè si perfectè conficere eam nequeat, crudum succum in uenis congeret. Ad alui deiectionem

B

nec conferre quicquam, nec officere dixeris, potissimum quando bene fuerit percocta, ut quę longam elixationem requirat, optimaq́ sit bis decoctionem perpessa. Sin crudior ingeratur, concoctioni pertinacius resistet, pariet inflationes, & stomachum infestabit, nõnunquam etiam mordere illum non uerebitur.

EX PLINIO.

Rapo uis medica inest. Perniones feruens impositum sanat. Item frigus pellit è pedibus aqua decoctum. Et ius feruens podagris etiam frigidis medetur. Et crudum tusum cum sale cuicunq́ uitio pedum. Semen illitum & potum in uino, cõtra serpentes & toxica salutare esse proditur. A multis uero antidoti uim habere in uino & oleo. Democritus in totum ipsum abdicauit in cibis propter inflationes. Diocles magnis laudibus extulit, etiam uenerem stimulari ab eo professus. Item Dionysius: magisq́ si eruca condiretur. Tosta quoque articulorum dolori cum adipe prodest. Syluestri ad leuigandã albicandámue cutem in facie totoq́ corpore, utuntur, mixta urina pari mensura. Eius succus circa messem exceptus, oculos purgat, medetur caligini admixto lacte mulierum.

EX SYMEONE SETHI.

Admodum nutriunt rapa, urinam ciunt, inflant, genitale semen gignũt, fauces leniunt atque thoracem. Crebrior illorum usus crassum humorem generat, & obstructiones iecoris parit. Ventrẽ nec sistunt, nec mouent. Si cum aceto & sale edantur, appetentiam excitant. Horum semen tritum & haustum magna copia, uenerem suscitat. Fertur quod si quis hoc ipsum semẽ cum Calamintha & Lemnia terra cõmixtum sumat, eo die neque ueneno, neque morsu uenenati animalis lædi. Appensum inguinum morbis peculiari quapiam proprietate medetur.

DE GIN-

GINGIDIVM

Kerbelkraut.

NOMINA.

Γιγγίδιον græcè, Gingidium latinè, officinis Chærefoliū, Germanicè Kerbelkraut dicitur. Chærefolium autem, græca uoce & latina coalescentibus in unum nomen, ob id dictum est, quod folijs luxuriet. Ne tamen uocabulorum uicinitas aliquam pariat cōfusionem, imperitoq; lectori nomenclationū similitudo imponat, sciendum est officinarum Chærefolium diuersum esse à Chærefolio Plinij.

Chærefolium.

Chærefoliū unde dictum.

FORMA.

Herba est syluestri Pastinacæ similis, tenuior tantum & amarior. Radicula subcandida, amaricante. Vnde satis liquet herbam quam hodie Chærefolium nominant, esse Gingidiū. Nam erraticæ Pastinacę folium æmulatur, aliquanto tenuius, radicula subalba, amaricante, floribus candidis, semine in siliquis exiguis oblongo, angusto & acuminato.

LOCVS.

Paſsim hodie in hortis colitur.

TEMPVS.

Maio mense floret, & subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Sicut gustu amaritudinem & adstrictionem præfert, sic temperamento quoque ipso caliditatem & frigiditatem. Secundum uerò utranq; qualitatem desiccatoriū in secundo ordine est: unde iterum colligi potest, Chærefolium esse Gingidium, quod ipsum gustui amarorem & adstrictionem euidentiſsimè repræsentet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crudum & coctum olerum modo esui idoneum est. Editur etiam sale cōdîtum seruatúmue. Stomacho utile. Vrinam ciet. Decoctum eius cum uino potum, uesicæ accommodum est.

EX GALENO.

Estur Scandicis modo. Stomacho mirè utile siue crudum, siue elixum libeat sumere. Longioris decoctionis impatiens est. Nōnulli ipsum ex garo oleoq; esitant. Alij uinum aut acetū adijciunt, ac multo sic magis stomacho conducit. Cum aceto assumptum, fastidiosos ad cibum inuitat. Perspicuum uerò est hanc herbam medicamentum magis esse quàm cibum, quippe quæ & adstrictionis & amaritudinis non obscuræ nec exiguæ particeps est.

EX PLINIO.

Coctum crudumq; stomachi magna utilitate estur. Siccat enim ex alto omnes humores eius.

APPENDIX.

Facultates iam cōmemoratas etiam Chærefolio suo tribuunt recentiores: scribunt enim mirificè conferre uentriculo, ciendisq; mensibus, & urinę in uino decoctum, ut iterum hinc constet à Gingidio non esse diuersum.

GENISTA

Ginſt.

NOMINA.

GENISTA Latinis rei rusticæ scriptoribus & Plinio nominatur. Officinis & barbaram sectantibus medicinam, Genesta & Genestra. Germanis Ginst uel Genist appellat. Genistam autem uocãt hauddubiè quod genu modo flexilis ad nexus sit: uel, ut aliis placet, quia genibus medeatur dolentibus. Alia autem est à Sparto, quod hoc uirgas habeat longas sine foliis, ut suo dicemus loco, illa autem minutis foliis scatet.

Genesta. Genista unde dicta. Genista non est eadẽ cũ Sparto.

FORMA.

Genista fruticat ramis herbaceis, scabris, foliis minutis scatentibus, flore luteo, apibusq; gratissimo, semine lenticulis haud absimili, quod siliquis innascitur, radice sublutea.

LOCVS.

Perarida loca amat, ideoq; in syluis, & iuxta syluas nascitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mense, ac subinde in siliquis hirsutis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat in altero ordine, id quod amaritudo quã gustata refert, & eius facultates abundè docent.

VIRES. EX PLINIO.

Semen Genestæ purgat Ellebori uice, drachma & dimidia pota in aquę mulsæ cyathis quatuor ieiunis. Ramis similiter cum fronde in aceto maceratis plurib. diebus & tusis, succum dant ischiadicis utilem, cyathi unius potu. Quidã marina aqua macerare malunt, & infundere clystere. Perunguntur eodem succo ischiadici, addito oleo. Quidam ad stranguriã utuntur semine. Genista tusa cum axungia, genua dolentia sanat.

APPENDIX.

Ex iam cõmemoratis uerbis perspicuum omnibus fit, Sparto & Genistæ, nõ obstante quod forma nonnihil distent, eandem inesse facultatem: ut enim Spartum pituitam per superna & inferna purgare potest, sic etiã Genista. Hinc adeò fit ut eius seminis hodierno tempore contra podagram magnus sit usus. Vrinam etiam amaritudinis ratione mouet, & quia incidendi & extenuandi facultatem habet, lapidem tum in renibus, tum in uesica cõfringere, ut etiam recentiores tradunt, potest. Strumas denique atq; alios tumores discutere posse iidem scribunt.

DE GENISTELLA. CAP. LXXX.

NOMINA.

PRIORI non admodum dissimilem herbam nonnulli Genistellam uocant, quod scilicet Genista exilior & humilior sit. Germanicè appellari potest, die stechende Ginst. Alii uocãt Erdpfrymen/oder klein streichblůmen. Sunt qui non sine magno errore pro Genista utantur, quum facultatibus diuersis prædita sit. Sunt qui Rosmarinum aculeatum nominent, quod eius folia Rosmarino ferè similia sint.

Genistella. Rosmarinus aculeatus.

FORMA.

Frutex est Libanotidis coronariæ, quam Rosmarinum uocãt, penè folio, sed rigido ac pungente, flore luteo, piso non dissimili, semine in exiguis siliquis rufo, radice sublutea.

LOCVS.

Nascitur in arenosis locis, secus uias.

GENISTELLA
Stechende Ginst.

Alias gäl
frau Grasf

TEMPVS.

Maio mense flores luteos producit, quibus pastæ apes improbũ mel conficiunt.

TEMPERAMENTVM.

Adstringentem cum amaritudine facultatem possidet, ac proinde ualenter, simulq; citra mordacitatem exiccantem.

VIRES.

Semen eius serpentibus aduersari tradunt. Decoctum foliorum, profluuiũ menstruorum sistit. Idem etiam potum uentris fluori succurrit. Et ut rem in pauca contraham, idem Genistella quod Hippuris seu Cauda equina potest.

DE GNAPHALIO. CAP. LXXXI.

NOMINA.

ΓΝΑΦΑΛΙΟΝ Græcis, Centunculum aut Centuncularis herba Latinis nominatur. Officinis ignota. Germanis Rhůrkraut appellatur. Gnaphaliũ uerò uocata est hæc herba, Galeno autore, à candidis mollibusq; eius folijs, quibus ἀντὶ γναφάλων, hoc est, pro tomentis utuntur. Gnaphalion itaque dicitur, quasi tomentitia. Centunculum autem dixerũt, quod centonibus cum tomento maxima sit cognatio. Germanicam nomenclaturam ab eius facultate aduersus dysenteriam illi inditam esse nemini non notum est.

Centunculum. Centuncularis herba. Gnaphaliũ quare dictum. Centunculus cur uocata.

GENERA.

Duûm esse uidetur generum: unum enim paulò latioribus ac candidioribus folijs constat: alterum uerò tenuioribus & minus candidis, quodq; flores in summitate ac cacumine tantum profert. Verum cum forma parum admodum, facultatibus uerò nihil distent, nos una pictura genus utrunq; complexi sumus.

FORMA.

Candida & mollia Gnaphalium obtinet folia, atqueadeò tomentitia, floresq; luteos, radicem uero capillatam ac tenuem, ut pictura ipsa monstrat.

LOCVS.

Vulgaris herba ubiq; scatens Gnaphalium, in locis siccis potissimum, interdum etiam pinguibus proueniens.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Adstringit atqueadeò exiccat Gnaphalium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Gnaphalij folijs aliqui pro tomento utuntur. Tamen faciunt hæc ipsa in austero uino pota ad dysenteriam.

EX GALENO.

Folia Gnaphalij mediocriter adstringunt, ac proinde quidam id exhibent ex austerorum uinorum quopiam dysentericis.

EX PLINIO.

Datur in uino austero ad dysenteriam, uentris solutiones, mensesq; mulierum sistit. Infunditur autem tenasmo. Illinitur & putrescentibus ulcerum.

GNAPHALIVM

Rhürkraut.

A

NOMINA.

ΔΙΨΑΚΟΣ Grecis, Labrũ ueneris, Carduus ueneris Latinis, Virga pastoris officinis, & Cardo fullonum dicitur. Germanis Kartendistel/Bůbenstrel/Weberkarten. Dipsaci autẽ nomen à contrario inuenit, quoniam concauo alarum sinu rorem uel imbrem recipiat, quo uelut ad abigendas sitis iniurias abutitur. Labri ueneris nomenclationẽ à carinato foliorum habitu contraxit, quæ se anfractuosa sinuantia ambage, peluis uel lauacri speciem cõstituunt, & intra se humorẽ nunquam nõ retinent. Virga pastoris hauddubiè dicta est, ob longas uirgas, quibus cardui ad poliendos pannos utiles insident, quas pastores fortè sumunt, & ea parte qua possit manu capi aculeis nudant, reliqua autem aculeata parte gregem ducunt. Carduus uerò fullonius cœpit appellari, quod ea rudes pannos uelut echino quodam expoliunt, detractisq; floccis concinnant. Errat mirum in modum Serapionis interpres, qui sub Virgæ pastoris nomine, Polygonon Dioscoridis deliniat.

Virga pastoris. *Dipsacus unde dicta.* *Labrum ueneris* *Virga pastoris.* *Carduus fullonius.* *Serapionis interpres perstringitur.*

GENERA.

Duûm est generum. Vnum quod à fullonibus in hortis plantatur, alterũ quod sua sponte passim prouenit. Differunt inter se hac quidem ratione, quod primum folia latiora & profundius in ambitu incisa, flores candidos, echinataq; capitula magis aculeata habeat: alterum contrà angustiora & minus laciniata folia, flores purpureos, capitulaq; minus aculeata obtinet. Nos discriminis illius rationem habentes, primi generis appellauimus Dipsacum album, alterius uerò Dipsacum purpureum, ad florum nimirum respicientes diuersitatem.

FORMA.

B Aculeatarum generis est hæc herba. Caulem habet altum, spinis horrentẽ, folia caulem amplectentia, lactucæ similia, in singulis geniculis bina, oblonga, aculeis armata, quæ in dorsi medio ueluti bullas intus & extrà spinosas habent, cõcauo quo se in geniculis cõiungunt sinu, quo aquæ, rores, & imbres asseruantur, unde Dipsaci quasi sitientis nomen traxit. In cacumine caulis, singulis surculis capitulũ unum echino simile inest, oblongum, aculeatum, quod postquam exaruerit candidũ apparet. Dissectũ per mediam medullam caput, uermiculos habet. Quod si itaq; contempleris eam quam herbarij hodie Virgã pastoris & Carduum fullonũ nominãt herbam, offendes omnes huic notas respondere. Siquidem hæc pastoria uirga profert caulem binûm cubitorũ, imò qui sæpiusculè supra hominis altitudinẽ increscat, spinis horridum, geniculatũ, folia lactucæ, in singulis geniculis bina, prælonga, aculeata, quorum toruli bullantibus turgent spinis, dorsoq; nocentibus aculeis rigent, carinato alarũ sinu, qui peluis uel labri modo roris & imbris pluuij capax sit. Gnaræ laticis huius auiculæ, cum solis ardentissimus opprimit æstus, huc appelluntur ad satianda sitis desideria, illis facta bibendi potestate anfractu liberalem potum ministrante. Scaporum fastigia echinato minantur uertice, resupina hamulorũ flexura, mucronibusq; leuiter uncinatis, quibus rude lanificiũ aspero ductu læuigatur. Singuli echini è rotundo in oblongum quodantenus turbinantur, inter quorum spicula candicans aut purpureus emicat flos. His dissectis in medullo uermiculos identidem nobis in autumno quum exiccari incipit licet inuenire. Vermiculus autem albus est, qui per cauitatem echini dimouetur, & in caudicem transit. Hyeme etiam eundem uidere licebit antequam præ frigore moriatur. Imò etiam ueris initio in quibusdam uermiculi à nobis reperti sunt, partim uiui, partim mortui.

Vermiculi in echinis Dipsaci inuenti.

DIPSACVS
ALBVS.

Weiß kartendistel.

DIPSACVS
PVRPVREVS.

Braun kartendistel.

C

LOCVS.

Naſcitur humectis locis, iuxta riuos aquarum & fontes: quapropter nonnulli Dipſacon à Græcis nominatum eſſe arbitrantur.

TEMPVS.

Carpitur in æſtate, Iunio & Iulio potiſsimum menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Dipſaci ſpinæ radix ex ſecundo ordine exiccantium eſt, habetq́ nonnihil abſterſorium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix cum uino decocta & tuſa uſq; dum cerati craſsitudinē accipiat, impoſita rimas fiſtulasq́ ſedis ſanat. Oportet autem medicamentum hoc ærea pixide recondere. Ferunt præterea formicis & uerrucis penſilibus remedio eſſe. Vermiculi capitis eius in folliculo clauſi & collo aut brachio appenſi, quartanas ſanare produntur.

EX PLINIO.

Sanat rimas ſedis, item fiſtulas decocta in uino radice uſq; dum ſit craſsitudo ceræ, ut poſsit in fiſtulam mitti. Item uerrucas omnium generū. Quidam & alarum, quas modo diximus, ſuccum ijs illinunt.

APPENDIX.

Aliæ facultates quæ à Serapionis interprete & alijs recentioribus illi conceduntur non ſunt genuinæ, ſed ſpuriæ, & Polygono adſcribendæ.

DE DAPHNOIDE. CAP. LXXXIII.

D

NOMINA.

Laureola.

Daphnoides unde dicta.

ΔΑΦΝΟΕΙΔΕΣ græcè, Daphnoides latinè nominatur. Officinis & noſtræ ætatis herbarijs, græcam imitantibus uocem, Laureola. Germanis ʒeilant/ & ʒeidelpaſt nuncupatur. Daphnoides autem & Laureola, à Lauri forma & ſpecie, quam in folijs & fructu refert, dicta eſt.

FORMA.

Frutex eſt cubitalis, ramos complures habēs lori inſtar flexiles, à medio ſurſum uerſus folioſos. Cortex ramos ueſtiens admodum glutinoſus lentúsue eſt. Folia Lauro ſimilia, molliora tamen, tenuiora, nec facilè fragilia, os & fauces erodentia, incendentiaq́. Flores candidi. Fructus ubi ematuruerit ſubniger. Radix inutilis.

Obiectionis diſſolutio.

Quę in uniuerſum omnes notę Laureolę hodie dictæ cōueniunt. Nec obſtat quod Dioſcorides ſuę Daphnoidi candidos tribuat flores, cum Laureola purpuraſcentes potius habeat: ſolet enim color ſecundū diuerſas regiones in eadem ſæpè herba mutari, ut fuſius in Symphyto maiore dicemus. Et certè nihil incōmodi erit ſi etiā Laureolæ flores quiſpiam candidos dixerit, cum albi coloris non minor quàm purpurei in ijs portio reluceat. Veriſimile quoq; eſt Dioſcoridem ab extremo potius colore, quàm medio flores appellare uoluiſſe.

LOCVS.

Naſcitur in montanis & ſylueſtribus locis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim uere anteq; folia erumpunt. Fructū autē autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida eſt admodum & ſicca.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ducit per inferna pituitoſa ſiccum aut recens Daphnoidis folium. Vomitus & menſes cit. Cōmanducatum capitis pituitas elicit. Sternutamenta itidem mouet. Purgant etiam ſeminis eius pota grana quindecim.

DAPHNOIDES

Zeilant.

C

EX PLINIO.

Daphnoides siue syluestris laurus aluum soluit, recenti folio uel arido drachmis tribus cum sale & hydromelite manducata. Pituitas extrahit foliū & uomitus. Stomacho inutile. Sic & baccæ quinæ denæúe purgationis causa sumuntur.

APPENDIX.

Officinarum error.

Animaduertendū hoc loco mirum in modum errare officinas, propterea quod folijs Daphnoidis pro Mezereon, quæ tamen gręcorum est Chamelæa diuersa ad modum à Daphnoide, utantur: & eius fructu pro cocco cnidio, quod fructum Thymelęæ esse notius est quàm ut demonstrari debeat. Sic in manifestissimis cæcutire solent officinæ, pulchrè interim ad eos errores conniuentibus medicis, non minus quàm illi rei herbariæ imperitis. Thymelæan uerò non esse laureolam hodie appellatam herbam, ex eo colligi potest, quod hęc ipsa, Dioscoride autore, linum nōnullis nominata sit, non alia quidem ratione, quàm quod satiui lini similitudinem referat, cui quàm dissimilis laureola sit, nemo non nouit. Sunt etiam qui ad hanc similitudinem respicientes, in hodiernum usque diem linum syluestre appellant.

Thymelæa non est laureola.

DE DRYI. CAP. LXXXIIII.

NOMINA.

ΔΡΥΣ Græcis, Quercus Latinis & Officinis, Germanis Eychenbaum appellatur.

FORMA.

Notissima est arbor Quercus, procera, crassiore & asperiore caudice, ramosa, folijs profundè laciniatis. Glandes producit optimas, & grandissimas, gallas item & uiscum. Radix eius latissimè circumiacentem terram amplectitur.

D

LOCVS.

Passim in syluis alijsq́ue locis nascitur.

TEMPVS.

Vere quidem germinat, sed tardius multis alijs arboribus.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat, adstringit & excalfacit paulò infra media, in genere scilicet eorum quæ tepida sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quercus omnis adstrictoriam facultatē habet, præsertim id quod inter corticem & caudicem membranæ simile clauditur: quinetiam membrana putamini glandis subiecta. Decoctū ex ijs datur dysentericis & sanguinē excreantibus, & in pessis tritum contra fluxiones mulierum apponitur. Glandes idem possunt. Vrinam ciunt, capitis dolorem, & flatus comestæ pariunt. Resistunt esitatæ uenenatorum ictibus. Decoctum corticis cum lacte bubulo potum, contra toxica prodest. Crudæ autem tritæ & illitæ inflammationes leniunt. Ad malignas duritias, & malefica ulcera cum adipe suillo salso cōueniunt. Galla fructus est quercus. Aliqua omphacitis appellatur, parua quidem, præ se ferens formam in digitis articulorum, solida, nullo foramine peruia. Altera leuis, plana, perforata. Eligi debet omphacitis quæ efficacior est. Vtraq́ue uehementer adstringit. Carniū excrescentias tritæ, fluxiones gingiuarū & columellæ, atq́ue in ore aphthas reprimunt. Nucleus earum cauernis dentium inditus, dolores sedat. Crematæ carbonibus donec igne flagrent, & uino aut aceto, aut oxalme extinctæ, sanguinem reprimunt. Decoctum earum ad insessus utile, contra uuluæ procidentias, fluxionesq́ue. Capillos denigrāt aceto aut aqua maceratæ. Cœliacis, dysentericis, cum uino aut aqua trita conuenienter illinuntur aut bibuntur. Vtiles & obsonijs mixtæ, aut integræ in aqua præcoctæ, in qua aliquid co-

QVERCVS

Eichbaum.

V

C quid coquendum sit quod ipsis cōferat. In summa, galla utendum quoties opus est adstrictione & exiccatione.

EX GALENO.

Quercus omnes partes adstrictoriæ facultatis participes sunt. Sed plus tamē quę in trunci cortice membrana subest, tum quę sub glandis putamine, ea uidelicet quę fructus carnem conuestit. Quamobrē ad fluxum muliebrem, sanguinis expuitiones, uentrisq́ diuturnos fluxus, cōmodam esse credunt. Maximè uerò ea utunt̄ decocta. Siquidem ego quandoq́ glutinasse me uulnus memini securi inflictū, quum nullum ad manum esset medicamentū præter ipsius Quercus folia. Terebam uerò in leui saxo, & uulnus cum circumiacentibus locis illinebam. Eandem folijs uim habet & fructus Quercus, eoq́ medici nōnulli ad incipientes, & crescentes phlegmonas utuntur. Nam quæ iam uehementes sunt, adstringentibus haud indigent. Galla quæ omphacitis nuncupatur, admodum acerbum est medicamentū, plurimum terrenæ & frigidę substantię particeps, per quam desiccat & reprimit fluxiones: adhæc constringit contrahitq́ partes laxas ac languidas, omnibusq́ fluxionū affectib. strenuè resistit. Esto uerò tertij in desiccando, secundi autem in refrigerādo ordinis. Altera autem galla, flaua, laxa, & magna, exiccat quidem etiam ipsa, sed tanto, quanto acerbæ qualitatis minus est particeps. Cocta itaq́ ipsa per se, ac deinde trita cataplasma non instrenuum est sedis phlegmonarū, ac procidentiarum. Porrò coquenda est in aqua, si modica opus sit adstrictione: sin uehementiore in uino. Et si augere insuper adstrictionem sit opus, uino etiam utare austeriore. Deniq́ gallæ combustæ sanguinis reprimendi facultatem acquirunt, ac nimirum etiam calorem & acrimoniam ex ustione assumunt, suntq́ ijs quæ ignem non expertæ fuerint, tum subtiliorum partiū, tum maiore desiccandi potestate. Cęterum quum ad sanguinis suppresionem præparare eas uoles, carbonibus impositas dum undequaq́ candeant, aceto aut uino extinguere oportebit.

Vsta acrimoniā assumunt.

D

EX SYMEONE SETHI.

Glandes difficilis sunt coctionis, & ualde nutriūt, tardius descendunt, crudosq́ humores generant, proptereaq́ illarum usum deuitari præcipimus.

DE DAVCO. CAP. LXXXV.

NOMINA.

ΔΑΥΚΟΣ græcè, Daucus latinè nominatur. Officinæ alijs & adulterinis herbis sub hoc nomine utuntur. Germanicas appellationes in generū explicatione indicabimus.

GENERA.

Dioscorides tria Dauci cōmemorat genera. Primum Creticum daucum uocat. Germanis Berwurtz / propter capillatam radicem, aut quia uteri dolorem, qui ijsdem Bermůter appellatur, sanat. Alterum nomine peculiari caret, folijs Laserpitio simile, Germanis weiß Hirtzwurtz dicitur. Tertium genus itidem nomine destituitur proprio, Germanis autem nonnullis schwartze Hirtzwurtz nominatur.

Berwurtz cur dicta.

FORMA.

Creticus daucus

Creticus daucus folia Fœniculo similia habet, minora tamē & tenuiora. Caulem dodrantalem, umbellam Coriandro similem. Flores candidos, & post hos semen acre, candidum, hirsutum, & in cōmanducando odoratum. Radicem crasitudine digitali, & longitudine dodrantali. Omnes huius descriptionis notę, herbæ quam Berwurtz Germani uocant conuenire ad unguem uidentur, una duntaxat excepta: siquidem semen non est hirsutum. Sed quum omnia alia, atqueadeò facultates etiam ipsę respondeāt, nō est cur una hæc nota nos impediat, cur minus Creticū daucum credamus, aut saltem Germanicū qui Cretico per omnia respondeat. Vel si prorsus aliqui non satisfaciunt, quæ diximus, dicat planè hanc herbam esse Seseli

Creticum,

DAVCVS
CRETICVS.

Meu vulg. Meu

Berwurtzel.

DAVCI
ALTERVM GENVS.

Ego potius seseli Æthiopicum esse putare

Weiß hirtzwurtz

DAVCI
TERTIVM GENVS.

Schwartz hirtzwurtz.

C Creticum, cuius etiam herbæ notę omnes huic noſtrę cōueniunt, neq; etiam facultates quas ſimiles Dauco cretico habet, diſcrepāt. Alterum Apio ſyluestri, uel, ut antea diximus, Laſerpitio ſimile eſt: aromatū modo odoratum, acre, guſtanti odoratum & feruens. Tertiū folijs Coriandro aſsimilatur, flore candido, capite & ſemine Anethi, in quo umbella erraticæ Paſtinacæ ſimilis eſt, ſemine oblongo plenum, ſapore ut Cuminum acri.

LOCVS.

Primum in petroſis & apricis locis naſcitur, nuſquam uerò in Germania copioſius quàm in Martianæ ſyluæ quibuſdam pratis prouenit. Reliqua duo genera in altis montibus gignuntur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Semen Dauci admodum calefacit & exiccat. Idem etiam, ſed minori efficacia, facit herba.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium Daucorum ſemen calefaciendi uim obtinet. Potum menſes, fœtus, & urinas mouet. Torminibus liberat. Tuſſes diutinas lenit. Succurrit phalangiorum morſibus cum uino potum. Oedemata illitum diſcutit. Ex alijs ſeminis tantū uſus eſt, ex Cretico radicis etiam, quæ cum uino præſertim ad uenenata bibitur.

EX GALENO.

Dauci ſemen efficax admodum tum mouendæ urinæ medicamentū, tum prouocandis menſibus. Multum etiam diſcutere foris impoſitum ualet. Ipſa etiam herba eandem uim obtinet, ſemine tamen inferiorem, nimirum ob aqueæ humiditatis miſturam.

D

EX PLINIO.

Vehementer urinam impellit. Creticum magis contra ſerpentes pollet. Bibitur è uino drachma una, datur & quadrupedibus percuſsis, aduerſatur phalangio, capitis dolori medetur, tuſsi ſubuenit, ſtranguriæ medetur drachma ſeminis. Eius radix in uino pota, dyſenteriam ſiſtit. Contuſis & euerſis potū duobus obolis in mulſi cyathis tribus ſubuenit, aut ſi febris adſit in aqua mulſa. Menſes & ſecundas potum facillimè pellit. Calculos eijcit. Folia omnia tela infixa corpori extrahunt.

DE DRACONTIO MAGNO. CAP. LXXXVI.

NOMINA.

Serpentaria maior.
Dracunculus unde dicta.

ΔΡΑΚΟΝΤΙΑ μεγάλη, ἢ δρακόντιον μέγα Græcis, Dracunculus maior Latinis, nonnullis Serpentaria maior dicitur. Officinis ignota herba. Germani Schlangenkraut uocant. Nomen autem à figura ſumpſit: caulis enim glaber, purpureisq; reſperſus lituris, uerſicolori facie, corpus anguinum repreſentat & æquat longitudine. Vertex quoque ſinuoſo oris hiatu linguam exerens cruentam, caput exprimit. Atque hinc eſt quod ueteribus etiam Romanis Colubrina ac Serpentaria nuncupata ſit: uel ſic dicta, Plinio autore, quod è terra ad primas ſerpentiū uernationes exeat, rurſusq; cum iiſdem ſe in terram recondat, nec omnino occultata ea appareat ſerpens.

Colubrina.

FORMA.

Caulē habet glabrū læuumq;, rectū, bicubitalē, baculi craſsitudine, uerſicolorē, ut angui ſimilis uideat, purpureis etiā maculis abundat. Folia fert Rumicis inflexa, & plicata. Fructū in ſummo caule racemoſum, coloris inter initia cineracei, poſtea q̄ maturuit crocei & punicei. Radicē grandē, rotundā, candidā, tenui cortice ueſtitā. Ex qua deliniatione omnib. perſpicuū fit, plantā eam cuius picturā exhibemus, eſſe Dracunculū maiorē. Simplici enim caule attollit, binū cubitûm alto, lęui glabróue, recto, baculi craſsitudine, uerſicolorib. anguiū maculis uariegato, purpureis etiā intercur-

DRACVNCVLVS Schlangenkraut.

C intercurſantib. lituris, ita ut planè ſerpentis habitum coloremq́ue mentiri uideatur. In uertice comoſo folia prodeunt ſena ſeptenáue, craſsiore pediculo digitorũ modo propendentia, puniceis reſperſa notis, Rumicis primi generis figura. E foliato ſcapi faſtigio, uagina quędam foris herbacea proſilit, in mucronem ſenſim turbinata, uelut erupturi partus inuolucrum, quæ cum dehiſcens ſeſe pandit, purpureum cornu in acumen faſtigiatum demonſtrat. Ea ſeminis incremento diſtenta diſsilit in rimam, & tandem elangueſcens flacceſcit, ſubareſcensq́ue perit relicto cornu. Cuius imam partem racemoſus fructus ambit, acinis primo uirentibus, dein croceo & puniceo colore rutilantibus. Radix denique magna, rotunda, alba, tenuiq́ue cortice ueſtita. Et in ſumma, nulla eſt prorſus nota, quæ reclamare uideatur.

LOCVS.

Naſcitur in opacis ſepibus.

TEMPVS.

Carpitur ſemen cum maturitate nigreſcit. Radix per meſſem effoditur, hoc eſt, Iulio menſe, aut initio Auguſti.

TEMPERAMENTVM.

Dracunculus acris & amarus eſt, leuiculamq́ue quandam adſtrictionem habet, ut calidam & ſiccam eſſe nullus dubitare poſsit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefaciendi uim obtinet. Toſta & elixa cum melle delincta orthopnoicis, ruptis, conuulſis, tuſsibus, & deſtillationibus prodeſt. Pota cum uino uenerem ſtimulat. Conciſa & ex melle illita, ulcera maligna atq́ue phagedænica expurgat, præſertim cum uite alba. Ex ea & melle collyria ad fiſtulas, & fœtus euocandos componuntur. Ad uitiligines cum melle efficaciter illinitur. Polypos & carcinomata abſumit. D Succus eius ad oculorum medicamenta, item contra nubeculas, albugines, caliginemq́ue utilis eſt. Odor herbæ radicisq́ue, recens cõceptos abortu uitiat. Idem præſtant triginta grana eius in poſca pota. Sunt qui eius ſuccum cum oleo aurium doloribus infudere. Quinetiã folia eius, utpote adſtringentia, uulneribus recentibus impoſuere, in uino autem cocta pernionibus. Ferunt non feriri à uipera eos qui folia manibus affricuerint, aut radicem geſtauerint.

EX GALENO.

Dracuntium quiddam Aro perſimile habet, tum folijs, tum radice. Acre etiam eſt & amarum, tenuiumq́ue partium. Obtinet quoque leuem quandam adſtrictionem, quæ quandoquidem cum prædictis duabus qualitatibus, acri ſcilicet & amara, coniuncta eſt, medicamentum factum eſt, ut quę maximè efficax. Nam radix uiſcera omnia expurgat, craſſos potiſsimũ & lentos humores extenuãs. Optimumq́ue remedium eſt contumaciũ ulcerum. Expurgat extergetq́ue ſtrenuè tum alia quæ exterſionem deſiderant, tum alphos cum aceto. Folia quoque, utpote ſimilem facultatem habentia, ulceribus, uulneribusq́ue recens inflictis accõmoda ſunt, & quanto minus fuerint ſicca, tanto magis conglutinant: nam quæ ſicciora ſunt, uiribus ſunt acrioribus quàm ut uulneribus cõueniant. Creditum eſt caſeum humidũ ſi illis foris tectus reponatur, ob temperaturæ illorum ſiccitatẽ, à putredine cõſeruari. Fructus ualentior eſt, nõ folijs tantum, ſed & radice: proinde & cancros, & polypodas eliquare creditus eſt. Succus quoq́ue eius uitia oculorum expurgat. Dracontij radicem bis terúe elixam, quo omnem exuat medicamentoſam uim, in cibo interdum Ari modo exhibemus, quum craſsi ac glutinoſi thoracem pulmonemq́ue infeſtantes humores fortiore ui expellendi ueniunt.

EX PLINIO.

Omnino habentẽ Dracunculũ ſerpentes fugiunt. Ideo percuſsis prodeſſe in potu maiorẽ aiunt: ut & menſes, ſi ferro non attingatur, ſiſtat. Succus eius & aurium dolori prodeſt. Reliquas facultates in Ari deſcriptione offendes. Videnť enim ueteres Arum cum Dracunculo minori miſcuiſſe.

APPENDIX.

A Hæc eſt uera Serpentaria qua officinis utendum erit, & minimè ea quam alio nomine Biſtortam uocant. Nam uiribus planè ab ea quæ genuina eſt diſsidet, ut ſuo etiam loco monuimus. Quare non eſt cur deinceps eandem medicamentis quæ thoraci expurgando adhibentur admiſceant medici, ſed hanc potius, cuius picturam oculis ſubiecimus.

DE DAPHNE ALEXANDRINA.

CAP. LXXXVII.

NOMINA.

ΔΑΦΝΗ ἀλεξανδρεία, ἢ ἰδαία Græcis: Laurus Alexandrina, aut Idæa Latinis, officinis Vuularia, nõnullis Bonifacia, multis etiam Pagana lingua, Germanis zäpflinkraut/hauckblatt/& auffenblatt dicitur. Theophraſtus appellat ἐπιφυλλόκαρπον, quod fructum ſuper folijs ferat. Alexandrinam autem laurum dictam putamus, quod Alexander uictor ea uſus fuerit. Hinc eſt quod Apuleius hanc Victorialam nominet, quod nimirũ uictores ea pro Lauro in triumphi & uictoriæ ſignum uterentur: quanquam in eo capite Daphnoida cum Victoriala confundat. Idæa uerò ab Ida monte, quo in loco ſpecioſior & copioſior naſcatur.

Vuularia. Epiphyllocarpos. Alexandrina laurus cur dicta. Victoriala. Idæa.

FORMA.

Folia Ruſco ſeu Myrto ſylueſtri ſimilia habet, maiora tamen, molliora & candidiora. Fructum in medijs folijs fert rubentem, Ciceris magnitudine. Ramos ſpargit à terra dodrantales, & aliquãdo ampliores. Radicem Ruſco ſimilem, maiorem B tamen, odoratam, & molliorem. Ex qua ſanè deliniatione ſatis perſpicuum fit, eam herbam cuius picturam damus, eſſe Laurum Alexandrinã. Folio ſiquidem Myrti ſylueſtris, ſed ut Plinius lib. xv. cap. xxx. ait, acutiore, molliore, & candidiore, fructu inter folia rubro, magnitudine Ciceris, ramulis à terra ſparſis dodrantalibus, radice ſylueſtri, Myrto proxima, odorata & molli.

LOCVS.

Naſcitur in locis montanis, & in Ida monte, ut cõprehenſum eſt, ſpecioſiſsima. Nunc adfertur ex inferiore Pannonia, atq; in nonnullis hortis plantata prouenit.

TEMPVS.

Fructum in æſtate in medio folij, in geniculo alterius folij quod maiori ſupernaſcitur, profert.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca eſt, id quod guſtus euidenter monſtrat. Siquidem guſtantibus acris ſimul & ſubamara eſt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius pota pondere ſenum drachmarũ cum dulci uino, difficulter parientibus, & ſtillicidio urinæ laborantibus ſuccurrit. Sanguinem quoq; menſtruũ elicit.

EX GALENO.

Pota tum urinas, tum menſes prolicit.

EX PLINIO.

Celeres partus facit, radice pota trium denariorũ pondere, in uini dulci cyathis tribus. Secundas etiam pellit menſesq;, eodem modo pota.

APPENDIX.

Recentiores in fauciũ ulceribus, & humecta ſupra modum columella utuntur. Hinc eſt quod nonnulli appendant hanc herbam pueris, ut nimia illorum humiditas exiccetur.

DE EPHE-

LAVRVS
ALEXANDRINA.

Zäpfflinkraut.

A

NOMINA.

ΕΦΗΜΕΡΟΝ, ἡ ἴρις ἀγρία Græcis, Ephemeron, Iris syluestris Latinis dicitur. Cum autem Galeno, Paulo, & Dioscoride testibus, duo sint Ephemeri genera, alterum, quod Colchicon à natali solo dicitur, interficiens, de quo suo loco plura: alterum quod non letale est, & præcipuo nomine Ephemerũ dicitur, hic de secundo, nempe non interficiente, nobis sermo duntaxat erit. Ephemerũ autem nominatum est, non quod eadem die iugulet (nulla enim ei uis mortifera inest) sed quod flos illius confestim marcescat, nec longius uno & altero die cõmoretur. Vulgus & officinæ Lilium cõuallium, quod in opacis & lucis nascatur, appellant. Germani Maeyenblümle.

Ephemeri duo genera.

Ephemerum cur dictum.

Liliũ conualliũ.

FORMA.

Caulẽ & folia Lilio similia habet, tenuiora tamẽ. Flores candidos amarosq;. Fructum mollẽ. Radicẽ unam digitali crassitudine, longam, adstringentẽ, odoratam. Quæ siquidẽ deliniatio ita herbę illi quam uulgus Lilium cõuallium nominat conuenit, ut nulla prorsus in ea sit nota, quæ ei nõ respondeat. Caulem enim & folia Lilij habet, sed tenuiora. Flores candidos & suauiter olentes, gustu amaros. Fructum mollem, colore puniceum, asparagi fructui non dissimilem. Radicem singularem digiti minimi crassitudine, longam, adstringentem & odoratam. Nec obstat quod nunquam aut rarissimè apud nos reperiatur radix quę minimi digiti crassitudinem æquet. Dioscorides enim cum alicui herbæ aut radici mensuram tribuit, id facit ut maiori parti indiuiduorũ illius speciei quadret, nec adeò statam mensurã assignat, quin quandoq; infra aut supra hanc esse possit. Cui hoc etiã accedit, quod magnitudo secundũ diuersas regiones in una eademq; herba sæpe uariatur, ita ut nihil mirũ sit radices nostri Ephemeri, paulò quàm illius quas Dioscorides uidit minores esse.

Obiectio diluitur.

B

LOCVS.

Nascitur in syluis & umbrosis locis.

TEMPVS.

In Maio mense flores illius magna copia erumpunt, ac mox iterum euanescunt atq; decidunt. Deinde Iulio mense fructus profertur Asparago haud dissimilis, ut dictum est.

TEMPERAMENTVM.

Mistæ est temperaturæ, Galeno teste, nempe repellentis & discutientis, quia scilicet radix adstringit, floresq; amari sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius radix in dentium doloribus remedio est, si decocto eius colluuntur. Folia in uino decocta & illita œdemata & tubercula, quæ nihil adhuc puris cõtraxerunt, discutiunt: πύον enim & non ὑγρὸν legendum, ut ex Galeno liquet.

EX GALENO.

Ephemerum non illud letale, quod etiam Colchicum nominant, sed alterum, quod & Irin agrestem uocant, folia & caulem Lilio similem obtinet, radicem oblongam, non rotundam ceu Colchicum: digiti autem potissimũ crassitudine est, adstringens & boni odoris. Ex quibus palàm fit quod mistæ sit facultatis, nempe repellentis, & halitu digerentis. Testificantur uerò id quæ particulatim ædit opera. Siquidẽ non inefficaciter radix eius in dentium doloribus colluitur. Folia tuberculorum tum augmento, tum uigori congruunt. Oportet autẽ in uino decocta prius quàm pus moueas illinere.

EX PLINIO.

Radicem unam digiti crassitudine obtinet, dentibus præcipuam cõcisam in aceto, de-

EPHEMERVM
NON LETALE.

Mayenblůmle.

to, decoctamq; ut tepido colluantur. Et ipsa etiam radix mobiles sistit, cauis & excisis imprimitur.

APPENDIX.

Recentiores roborare cor, iecur, cerebrumq; tradũt. Hinc est quod eius succum aut decoctum syncopa, uertigine, morboq; comitiali correptis, attonitis, & phreneticis exhibeant. Cæterum incipienti elephantiæ, ne latius serpat, & altius radices agat, uiam præcludere scribũt. Ocularij medici ad oculorum caligines discutiendas eo etiam utuntur.

DE ELENIO. CAP. LXXXIX.

NOMINA.

Ἑλένιον Græcis, Elenium & Inula Latinis, officinis Enula, rusticis Campana, uulgo iunctis utrisq; uocabulis Enula campana dicitur. Germanis Alant. Elenium autem ab Helenæ lachrymis, è quibus natum fabulantur, quidam dictum esse uolunt. Alij quoniam cõtra serpentes ex eo primum ab Helena remedium inuentum sit.

Enula campana
Elenium unde dictum.

FORMA.

Caulem ex se mittit Elenium crassum, hirsutum, cubitalem, & aliquando maiorem (interdum enim iustam hominis staturam altitudine æquat) angulosumq;. Huic supernè lutei flores insident, & in his semen Verbasco simile, tactu pruritum excitans. Folia angustifolio Verbasco similia obtinet, lanuginosiora tantum & oblonga. Radicem subruffam, odoratam, magnam, subacrem, ex qua ad consitionem Liliorum aut Ari instar, pingues propagines appendicésue auferunt. Hæ siquidē notæ Enulæ campanæ uulgo dictæ pulchrè quadrant, neq; obstat quod nõ in cunctis græcis exemplaribus omnes illæ habeantur, cum in nonnullis, ijsq; probatissimis saltem, legant. Sic Marcellus Virgilius Florentinus in suis quos ędidit in Dioscoridem cõmentarijs testatur, sibi uisum esse antiquissimũ ac probatissimũ codicem, in quo adhuc omnes seruentur. Et certè nihil absurdi cõmittemus, si nonnullas Dioscoridē notas subticuisse dicamus, cum euidentissimũ sit Inulam nõ passim una forma præditam nasci, quando, eodem Dioscoride teste, in quibusdã locis caulem haud emittat: in irriguis deniq; procerior & elegantior, quàm in siccioribus proueniat. Huc accedit quod aliàs sæpe notas etiam admodũ necessarias prętermittat.

Obiectio diluitur
Marcellus Florentinus.

LOCVS.

Nascitur montanis, umbrosis, & siccis locis. In hortis etiam passim hodie plantatur.

TEMPVS.

Radix æstate effoditur, & concisa siccatur. Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Elenij radix non primo statim occursu excalefacit, ac proinde non dicenda est calida & sicca exactè, ceu mel & piper album, sed cum recrementitio humore.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Elenij decoctũ potum, urinam & menses ducit. Ipsa deniq; in eclegmate cum melle sumpta, tussi, orthopnϾ, rupturis, cõuulsionibus, inflationibus, uenenatorum morsibus prodest, calefaciendi ui quam in uniuersum habet. Folia eius in uino cocta ischiadicis utiliter illinuntur. Radix etiam Elenij in passo condita, stomacho utilis est. Siquidem salgamarij paululum siccatam eam, mox decoctam, frigida aqua demergunt, postremo in defrutum coniectam, ad usum recondunt. Ea trita & pota sanguinem excreantibus auxiliatur.

EX GALENO.

Elenij radix maximè utilis est. Eclegmatis quæ faciunt ad educendos lentos &

ELENIVM
Alant.

A crassos qui sunt in thorace & pulmone humores commodè miscetur. Rubrificant quoq; ea partes frigidis & diuturnis uexatas affectibus, cuiusmodi sunt nonnullæ coxarum pasſiones, iſchiadas uocant, & exiguæ asſiduæq; quorundam articulorũ præ humiditate luxationes.

EX PLINIO.

Inula à ieiunis cõmanducata dentes confirmat, ſi ut eruta eſt, terram non attingat. Condita tuſsim emendat. Radicis uerò decoctæ ſuccus tineas pellit. Siccata autem in umbra farina tuſa, & conuulſis, & inflationibus, & arterijs medetur. Venenatorum morſus abigit. Folia ex uino lumborum dolori illinuntur. *Superstitiosum.*

DE EVPATORIO. CAP. XC.

NOMINA.

ΕΥΠΑΤΩΡΙΟΝ, ἡπατώριον græcè, Eupatorium & Hepatoriũ latinè, officinis Agrimonia dicitur. Germanis Odermenig/Bruchwurtz. Eupatorium ab Eupatore rege, qui illam primus inuenit, nominatam eſſe uolunt. Hepatorium uerò quoniam iecori præcipuè medeatur. *Agrimonia.* *Eupatorium cur dictum.* *Hepatorium.*

FORMA.

Fruticoſa eſt herba, unum, interdum alterum etiam ſcapum efferens, tenuem, lignoſum, rectum, nigrum, hirſutum, cubitalem, aut etiam maiorem. Folia per interualla partibus potiſsimũ inciſa quinq;, & aliquando pluribus, Quinquefolij uel Cannabis potius folijs ſimilia, nigricantia, & ſerræ modo in extremitatibus inciſa. Semen à medio caule enaſcitur, deorſum inclinatũ, hirſutum, adeò ut ſiccatum ueſtibus hæreat. Hæ deliniationes adamuſsim, nulla reclamante nota, herbæ quam B uulgus & officinæ uocant Agrimoniam conueniunt. Quapropter hanc uerum & genuinum eſſe Eupatorium facilè deprehendet, qui ſingulas deſcriptionis partes diligenter expendet. Siquidem Agrimonia fruticoſa eſt herba, ſcapum unum aut alterum obtinẽs, lignoſum, tenuem, rectum, nigricantem, hirſutum, cubitalem uel maiuſculũ. Folia ex interuallis Cannabina, aut Quinquefolio ſimilia, quinquepartita uel plurifariã inciſa, per ambitum ſerrata. E medio caule ſemen erumpit deorſum ſpectans, ſubhirſutum, ut reſiccatum ueſtibus adhæreſcat. Proinde præfracta quadam ac immedicabili cæcitate captos eſſe eos iudico, qui hoc ipſum hodie non animaduertunt. *Agrimonia est uerum Eupatorium.*

LOCVS.

Naſcit̃ paſsim locis montoſis, campeſtribus etiam, pratis nempè, & circa ſepes.

TEMPVS.

Carpitur in æſtate, dum floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Eupatoriũ herba tenuium partium, incidendi extergendiq; facultatem citra manifeſtam caliditatem obtinet. Ineſt ei & adſtrictio modica.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Contrita huius folia & cum ueteri ſuillo adipe impoſita, ulceribus difficilè cicatricem contrahentibus medentur. Semen aut herba in uino pota, dyſentericis, iecinoroſis, & ſerpentium morſibus auxiliatur.

EX GALENO.

Obſtructiones iecoris expurgat, & robur huic uiſceri addit.

EX PLINIO.

Semen dyſentericis in uino potum auxiliatur unicè.

EVPATORIVM

Odermenig.

A

NOMINA.

HAVDDVBIE Euphrasiæ herbæ nomen à græcæ linguę imperitis pharmacopolis deprauatum eſt, cum olim εὐφροσύνη dicta ſit, quod nimirum oculos, quorum caliginem diſcutit, delectet. Ad quod nomen Germani noſtri pulchrè alludentes Augentroſt/ hoc eſt, oculorũ ſolacium appellant. Nonnulli hac quoque ratione moti ophthalmicam & oculariam nominant. Officinę, ut ferè in omnibus alijs herbis, corruptã uocem retinentes, Euphraſiam uocant. Etſi autem herba hæc græco & eleganti nomine donata ſit, nihil tamen de ea, quod ſciam, apud ueteres Græcos & Latinos, nempè Dioſcoridem, Plinium, Galenũ, adde etiam recentiores, Aëtium, Paulum, & Actuarium ſcriptum reperitur. Cum uerò appellatio ipſa græcam teſtetur originem, uidetur ſanè à Bugloſſo ueterum mutuata & deſumpta eſſe. Vt enim hoc in uinum coniectum animi lætitiam parit, atque adeò εὐφρόσυνον dictum eſt, ita etiam illa quia oculos iuuat & delectat, εὐφροσύνη appellari cœpit. Quam ſubinde uocem imperiti linguæ, ut diximus, deprauantes, in Euphraſiam uerterunt.

εὐφροσύνη cur dicta.

ophthalmica.

FORMA.

Herba eſt parua, palmę unius longitudine, Hyſſopo ſimilis, cauliculis purpureis, folijs exiguis, per ambitum ſerratis, floſculis albicantibus, radice exigua & inutili. Nec obſtat quod Hermolaus, immenſæ eruditionis uir, libro tertio, capite decimo octauo ſui Corollarij, luteolos eſſe dicit: is enim ad partem duntaxat florum reſpexit, quæ lutea eſſe euidenter apparet. Certè ſi flores Euphraſiæ exquiſitè conſideres, neque prorſus luteos, neque in uniuerſum etiam candidos eſſe deprehendes: tribus enim coloribus, nempe purpureo, candido & luteo, ut pictura ipſa oſtendit, maculati ſunt. Quum uerò potior florum pars candido colore conſtet, factum eſt ut fermè omnes herbã hanc depingentes, albos illi aſsignarint flores, nobis autem hos candicantes dicere placuit.

Hermolaus Barbarus.

B

LOCVS.

Naſcitur in apricis collibus, & pratis ferè omnibus.

TEMPVS.

Inter autumni initia magna copia erumpit.

TEMPERAMENTVM.

Quas particulatim facultates obtinet, abundè docent calidam & ſiccam eſſe herbam.

VIRES.

Vtuntur ea ad oculorum caligines & ſuffuſiones, uel per ſe impoſita, uel ex uino decocta. Memoriam etiam oculorumq́ aciem redacta in puluerem, & in uino albo pota, mirificè roborat, amiſſamq́ reparat.

EVPHRASIA Augentrost.

A

NOMINA.

ΕΛΕΛΙΣΦΑΚΟΝ Græcis, Saluia Romanis & officinis, Germanis Salbey appellatur. Porrò cum ipsa herba semper retorrida & exucca uideatur, factum est, ut Græcis Elelisphacon, quasi in tabem redacta, uel in syderationem flaccescens dicta sit, ἐλελίζειν & σφάκελος uocibus in unam coalescentibus appellationē. Est autem σφάκος, seu potius σφάκελος, malum in plantis quum per æstatem & ardentissimū canis æstum ui solis altius penetrante, humoreq; quo nutriuntur deficiente, languent & arescunt. Latini syderationē nominant. Saluia autem dicta Latinis, quod ad multa, præsertim ad fœcunditatē, salutaris sit.

Elelisphacon unde dicta.

σφάκελος

Saluia cur uocata.

GENERA.

Duo sunt Saluiæ genera, quemadmodū etiam plebeij abundè nouerūt. Vnum quod priuatim Elelisphacon dicitur, squalidius folio & scabrius, lacunosa facie præasperum, multo latius, quasi cultum senserit, adeò ut domestica aut hortensis Saluia dici possit. Nos euidentiori distinctione usi, Saluiam maiorem nominauimus. Germanis etiam groß oder breyt Salbey uocatur. Alterum folio lęuius & cōtractius, quasi syluestrem ob id referat figurā, syluestris Saluia appellari potest, minus etiam squalore obsitū est. Nos Saluiam minorē diximus. Germani creütz Salbey / oder klein Salbey / oder spitz Salbey / edel Salbey nominant. Dioscorides utrunq; genus sub uno Elelisphaci nomine complexus est, quod scilicet facultate nihil distent, sed idem prorsus efficiant.

Saluia maior.

Saluia minor.

FORMA.

Frutex est oblongus, ramosus, quadrangulas & candidas uirgas habens. Folia mali Cotonei effigie, oblongiora tamen, asperiora, & crassiora, quæ sensim attritarum uestium modo hirsuta, subalbida, uehementer odorata, sed uirosa sunt. Semē in summis caulibus syluestri Ormino simile gerit. Hæc descriptio, nulla prorsus reclamante nota, cum herba quam Saluiam uulgo uocant quadrat: nanque ea fruticosa est, rugosis folijs, extritarum latenter uestium asperitatem scabritiámue referentibus, incanis, uehemēter odoratis, purpureo in spica flore, in aquilini rostri speciem falcato, semine syluestris Ormini, ut pictura graphicè monstrat.

B

LOCVS.

Nascitur in locis asperis, & utrunq; genus hodie passim in hortis inuenitur.

TEMPVS.

Carpitur in Iunio & Iulio mensibus, quando nimirum floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Elelisphacos euidenter excalfacit, ac leuiter adstringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorum ramorumq; decoctū potum urinam cit, menses fœtusq; extrahit. Pastinacæ marinæ ictibus auxiliatur. Capillos denigrat. Vulneribus herba utilis est, sanguinemq; compescit. Ferina tetráue ulcera purgat. Pudendorum pruritus foliorum & ramorum decoctum cum uino, si eo abluantur, sedat.

EX AETIO.

Tradunt quidam suffitam Saluiam menses immoderatè fluentes, & omnino muliebre profluuium compescere. Agrippa sacram herbam uocauit, quam prægnantes mulieres si fluidæ laxæq; fuerint, utilissimè comedunt: cōtinet enim conceptū uitalemq; reddit: ac si succi huius heminam cum modico sale quarto à secubitu die mulier potauerit, deinde uiro misceatur, proculdubio concipiet. Aiunt in quodam Aegypti loco post sæuas pestilentias ab his qui supersunt, ad eum succum bibendū mulieres cogi, plurimosq; inde produci fœtus. Dato, inquit Orpheus, sanguinem

SALVIA
MAIOR.

Groß Salbey.

SALVIA
MINOR.

Creütz salbey.

C expuentibus ſucci Saluiæ cyathos duos, ieiunis cum melle bibendos, & ſanguis ilico cohibet. Tabidis pilulæ in hunc modum parantur. Spicæ nardi, Zingiberis ſingul. drach. ij. ſeminis Saluiæ aſſati triti & cribrati drach. viij. Piperis longi drach. xij. cum ſucco Saluię pilulas conficito, & mane ieiunis drachmam unam exhibeto, eodemq́ modo in ueſpere, ac poſtea aquæ puræ quippiam propinato.

Pilulæ.

EX PLINIO.

Menſes Saluia cit & urinas. Paſtinacæ marinæ ictus ſanat. Torporem autem inducit percuſſo loco. Bibitur cum Abſinthio ad dyſenteriã. Cum uino eadem commorantes menſes trahit. Abundantes ſiſtit decocto eius poto. Per ſe impoſita uulnerum ſanguinem cohibet. Sanat & ſerpentium morſus. Et ſi in uino decoquatur, pruritus teſtium ſedat. Partus emortuos appoſita extrahit, item uermes auriũ. Ad tuſsim laterisq́ dolores bibitur. Contra ſcorpiones eadem & dracones marinos efficax. Contra ſerpentes quoq́ ex oleo perungi ea prodeſt.

DE ERPYLLO. CAP. XCIII.

NOMINA.

ΕΡΠΥΛΛΟΝ græcè, Serpyllum latinè. Officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanicè Quendel/Kinlin/Hünerköl appellatur. Serpyllum autem, ut autor eſt Varro, ab eo quod ſerpat tam Gręcis quàm Latinis dictum eſt, quoniã ſi qua eius particula terram attingit, inibi radices demittit. Eſt enim ut Theophraſtus libro ſexto de plantarum hiſtoria, capite ſeptimo ait, proprium quoddam eius ramulorum incrementũ, quippe cum poſsit in quantam uoluerit quiſpiam longitudinẽ trahi, adiecto illi pedamento aliquo, aut ſi propè ſepes plantetur, aut ex altiore loco aliquo deorſum demittatur: ſic enim in longum protrahuntur: & ab hac plantę in ramulis eius natura, quòd in longum ſerpit, Græci & Latini peculiariter Serpyllum nominauerunt.

Serpyllum unde dictum.

D

GENERA.

Duo eius genera. Hortenſe, quod germanicè heymiſcher Quendel dicitur. Syluestre, quod priuatim Zygis uocatur, quòd fortè eo iugarentur uites. ζυγεῖν enim Gręcis interdum idem quod Latinis ligare & uincire ſignificat. Germanicè ſimpliciter Quendel dicitur. Nos ſylueſtris tantum Serpylli picturam damus.

Serpyllum hortenſe. Sylueſtre. ζυγεῖν.

FORMA.

Hortenſe nõ diſsimile eſt Origano, potiſsimum quod ad folia & ramulos ipſos attinet, quos candidiores tantum habet, odore tamen prorſus Sampſychum repræſentat. Repit humi, & in rectum non attollitur. Sylueſtre contrà humi non ſerpit, ſed rectum exilibus ramulis & lignoſis attollitur, Rutæ folijs plenis, anguſtioribus tamen. Floſculos habet ſubpurpureos, guſtu acres, odore iucundo, radicem multifidã. Plinius ſecus quàm Dioſcorides hortenſe ſerpyllum nequaq́, ſylueſtre uero humi ſerpere aſſerit, adeo ut ſubeſſe in hoc mendã uериſimile ſit: res enim ipſa & uiuæ herbarum imagines ſatis teſtantur, Dioſcoridis ſententiam eſſe ueriorem. Dioſcoridi ſubſcribit Aëtius. Neq́ mirũ eſt magis humi reptare cultum, quod infirmius humoris copia eſt, atque adeò ramis inualidioribus ſtare nequit, quàm ſylueſtre, quod illo rigidius ac lignoſius exiſtit.

Hortenſe. Sylueſtre. Plinij erratum.

LOCVS.

Hortenſe non niſi ſatum prouenit, & Columella teſte, neq́ pinguem, neq́ ſtercoratum, ſed apricũ locum deſiderat, ut quod macerrimo ſolo naſcatur. Sylueſtre autem in petris, collibus, & montibus pleriſq́ copiſiſsimè naſcitur, ita ut eo quaſi ueſtiri uideantur.

TEMPVS.

Sylueſtre tota æſtate floret, hortenſe autem Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERA-

SERPYLLVM

Quendel.

C

TEMPERAMENTVM.

Serpyllum guſtu acre eſt, ob id calidum ualde, ita ut menſes & urinam moueat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Syluestre efficacius & maiori calefaciendi ui quàm hortenſe, atque ad uſum medicinæ aptius. Menſes trahit, & urinam cit potum. Torminibus, ruptis, conuulſis, iecinoris inflammationibus auxiliatur. Aduerſus reptilia potum & illitum. Capitis dolores ſedat coctum adiecto roſaceo, & aceto madefactũ. Maximè uero lethargo & phrenitidi cõuenit. Sanguinis uomitum ſedat ſuccus eius quatuor drachmis cum aceto potus.

EX AETIO.

Serpyllum ita calefacit ut menſes & urinam ducat. Huius genus duplex. Syluestre efficacius calidiusq; hortenſi, atq; omnino uſus eius in medicina præfertur. Prodeſt torminibus, cõuulſionibus, rupturis, inflammationib. iecinoris, reptilibusq;. Potum ac illitum capitis dolores ſedat. Madefactum autem aceto ac decoctum admixto roſaceo lethargicis, & diutinam phrenitim patientibus ſummopere cõgruit. Preterea drachmæ unius pondere ex aceto bibitum, ſanguinis eiectiones cõpeſcit.

EX PLINIO.

Aduerſus ſerpentes efficax, maximè Cenchrin & Scolopendras terreſtres ac marinas & ſcorpiones, decoctis in uino ramis folijsq;. Fugat & odore, cominus ſi uratur, & contra marinorũ uenena præcipuè ualet. Capitis doloribus decoctũ in aceto illinitur temporibus, ac fronti cum roſaceo. Item phreneticis, lethargicis, contra tormina & iecinorum dolores. Folia obolis quatuor dantur ad lienem ex aceto. Ad cruentas excreationes teritur in cyathis duobus aceti & mellis.

EX PLINIO VALERIANO.

Serpyllum calidum, ſimul nobis utile medicinæ uſus oſtendit. Capitis dolores D coctum ex aceto & roſaceo tempori ac fronti illitũ mitigat. Serpentes & omnia animalia uenenata aduſtum nidore repellit, ideo & meſſoribus in cibo miſcetur, ut ſi fatigatos fortè ſomnus oppreſſerit, tutè quieſcant contra animalia quæ hoc tempore uenenatis hauſibus ſequire conſueuerunt. Contuſi puluis ex ſcrupulis xij. in aqua datus tormina emendat, urinæ difficultates reſoluit, lienis quoq; iniuriæ idem puluis ex aceto mixtus occurrit. Nec minus cruentis excreationibus ſubuenit, ex duobus cyathis mellis & aceto temperatus.

DE ELYMO. CAP. XCIIII.

NOMINA.

Panicum quare dictum.

Ἔλυμος Græcis, Panicum Latinis, Germanis Heydelpfenich/oder Fenich dicitur. Panicum autem à paniculis in quibus ſemen eſt, Latini appellauerunt.

FORMA.

Milij ſimilitudine proſilit, denis ut plurimum folijs luxurians, culmo penè in ſurculum extenuato, nutante, rubido panicularũ faſtigio, prædenſis aceruato granis, aliàs purpureis, aliàs rufis, nigris aliàs, item & candidis.

LOCVS.

Satum facilè quouis ferè loco prouenit, leuem autem & ſolutam terram potiſſimum deſiderat. Nec in ſabuloſo duntaxat ſolo, ſed in arena quoq; naſcit, modo humidum cœlum, uel riguum ſolum ſortiatur.

TEMPVS.

Quadrageſimo die poſtquã ſatum eſt abſolui, ut omnia æſtiua, inter omnes conuenit.

PANICVM

Pfenich.

C uenit. Quocunque igitur tempore satum fuerit, ubi semine prægnans erit, tum carpendum uenit.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, præsertim si foris illinatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Milij similitudinem refert, eodemque modo in panes defingitur, & ad idem accõmodatum est, minus tamen quàm Milium nutrit & adstringit.

EX GALENO.

Panicum facultate pauci nutrimenti, & exiccatoria. Sistit quoque nõnihil uentris fluxus, ceu ipsum etiam Milium. Panis itaque eius exigui est alimenti & refrigerans. Constat insuper præaridũ & instar arenæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus pinguedine & lentore. Iure igitur aluum humentem desiccat. Agricolæ farina huius cocta admisto adipe suillo & oleo uescuntur. Panicum in omnibus Milio cedit, insuauius esu, concoctu difficilius, uentremque magis coërcet, minusque nutrit. Huius farinã interdum cum lacte coctam, rustici ueluti triticeam esitant. Clarumque est id edulij tanto quàm illud per se solum assumptũ melius esse, quanto lac huius seminis natura ad boni succi procreationẽ, aliaque omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, cõcoctionem, uentris subductionem, in totum corpus distributionem, adeoque ipsam in edendo suauitatem & uoluptatem. Hoc nanque semen nulla gratia aut iucunditate commendatur.

EX PLINIO.

Panicum Diocles medicus mel frugum appellauit. Effectus habet quos Milium. In uino potum prodest dysentericis. Similiter ijs quę uaporanda sunt excalfactum imponitur. Sistit aluum in lacte caprino decoctum, & bis die haustum. Sic prodest D & ad tormina.

DE ERICA. CAP. XCV.

NOMINA.

ΕΡΕΙΚΗ Gręcis, Erica Latinis, Heyd Germanis dicit. Officinis inusitata.

FORMA.

Erica fruticosa arbor est Tamarici similis, multò tamen breuior. Eius flore utentes apes, reprobũ mel conficiunt. Plinius lib. xxiiij. cap. ix. fruticem esse scribit nõ multum à Tamarice differentem, colore Rorismarini, & penè folio. Id quod uerè de ea Erica, cuius nos picturam damus, dicitur. Theophrastus etiam Rosmarino similem Ericam facit. Habet flores in candido purpureos.

LOCVS.

In montibus & syluis locisque arenosis nascitur.

TEMPVS.

Autumno floret sola ferè in syluis.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est Erica, id quod in gustu amaritudo satis docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ericæ coma & flores illita serpentium morsibus medentur.

EX GALENO.

Discutiendi facultate prædita est Erica: flore eius potissimũ & folijs utendum.

EX PLINIO.

Ericen aduersari serpentibus tradunt.

APPENDIX.

Recentiores herbarij præter iam cõmemoratas, alias facultates addunt, nimirũ florum decoctum lumborũ ac uentris dolores lenire posse. Succum ex folijs floribusque elicitum, oculis imbecillibus guttatim instillatum, aut foris inunctũ cõferre.

DE ERY-

ERICE Heyden.

C

NOMINA.

ΕΡΥΣΙΜΟΝ grece, Irion latinè uocatur. Officinis nostris incognita. Vulgares herbarij non inepte Sinapim syluestrem, nōnulli etiam Rapistrū, Germani Hederich & Wilden senff appellant. Sunt qui perperam, eo quod gustu Erucam imitatur, syluestrem Erucam nominant. Alia enim est Eruca syluestris ab ea quam Rapistrum nominant herba, ut suo loco dicemus. Erysimon quidam ἀπὸ τοῦ ἐρέικειν nomen mutuatum esse credunt, id est, à multiplici foliorum sectione: nam Erucæ modo laciniata cōspiciuntur. Alij ab oleris præstantia dictum uolunt, quasi ἐρίτιμον, quod est preciosum & nobile. Mihi ἀπὸ ἐρύειν potius dictum esse uidetur, quod ob suam caliditatem maxima trahendi facultate prędita sit. Latini autem Irionem ab irruendo dixerunt, quod ignea ui, & feruido sapore irruat in gustum.

Rapistrum non est syluestris Eruca.

Erysimon unde dictum.

Irion quare uocata.

FORMA.

Folia habet syluestri Erucæ similia, caules lori modo flexiles, flores luteos. In cacumine siliquas corniculorum figura, ut Fœnigræci graciles, in quibus semina continentur parua, Nasturtio similia, gustu feruido. Hæ utique notæ in uniuersum omnes, herbæ illi quam pictam hic exhibemus adamussim quadrant.

LOCVS.

Nascitur passim propè urbes, domorum areas, rudera & hortos.

TEMPVS.

Per integram æstatem floret, autumno autem semen in siliquis profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen Erysimi haud secus quàm Nasturtij calfacit & exiccat. Herba etiam ipsa arefacta similem semini uim obtinet. Humida tamen ac uiridis, multo semine inferior est.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Erysimi semen thoracis fluxionibus purulentis, tussientibus, regio morbo, coxendicum doloribus linctum cum melle confert. Bibitur etiam contra letalia uenena. Ex aqua aut melle illitum, occultis carcinomatibus, duritijs, parotidibus, testiū ac mammarum inflammationibus prodest. In uniuersum extenuat & calefacit. Mitius ad eclegmata fiet, si aqua madefiat & torreatur, aut linteolo illigatum circumlita pasta perassetur.

EX GALENO.

Irionis semen sicut gustu Nasturtio simile apparet, ita facultate igneum est & excalefactorium. Porrò ubi in eclegmate uti ex usu est, præstat aqua præmaceratum torrere, aut linteolo illigatum subindeq; crustæ pistoriæ inuolutū assare. Vtile est cum eclegmatis ad promouendas crassorum lentorumq; in thorace & pulmone humorum expuitiones. Quin & parotidas induratas, atq; duritias mammarum & testiculorum ueteres iuuat. Refert Dioscorides, quod cum aqua & melle illitum, occultis prosit cancris.

EX PLINIO.

Vtilissimum tussientibus cum melle, & in thoracis purulentis excreationibus. Datur & regio morbo, & lumborū uitijs, pleuriticis, torminibus, cœliacis. Illinitur uerò parotidum & carcinomatū malis. Testium ardoribus ex aqua, aliàs ex melle. Infantibus quoq; utilissimum. Item sedis uitijs & articularijs morbis cum melle & fico. Contra uenena etiam efficax potum. Medetur & suspiriosis. Item fistulis cum axungia ueteri, ne intus addatur.

IRION

Hederich.

HELXINE
CISSAMPELOS.

Mittelwind.

A

NOMINA.

ΕΛΞΙΝΗ κισσάμπελος Græcis, Helxine ciſſampelos & Conuoluulus Latinis nominatur. Vulgus herbariorum & officinę, Volubilem mediam & Vitealem appellāt, Germani Mittelwinden/oder Weingartenwinden. Rectè autem Ciſſampelos dicitur: in uineis enim potiſsimum naſcitur, & folio hederaceo. Conuoluulus uerò, quod crebra reuolutione uicinos frutices & herbas implicet.

Vitealis. Ciſſampelos quare dicitur. Conuoluulus.

FORMA.

Folia habet Hederę ſimilia, minora tamen. Ramulos exiguos circumplectentes quodcunq; contigerint. Folia deniq; eius ſcanſili ordine alterna ſubeunt. Flores primum candidos Lilij effigie, dein in puniceum uergentes, profert. Semen anguloſum in folliculis acinorum ſpecie.

LOCVS.

In uineis naſcitur, unde etiam ei appellatio Ciſſampeli, ut diximus, indita eſt.

TEMPVS.

Aeſtate, potiſsimum autem Iulio & Auguſto menſibus, floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam eſſe ex uiribus quas illi ueteres tribuunt, facilè conijcere licebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius potus, aluum ſubducendi facultatem obtinet.

EX GALENO.

Helxine, quæ & Ciſſampelos nuncupatur, digerendi facultatem habet.

B

DE HEPTAPHYLLO. CAP. XCVIII.

NOMINA.

ΕΠΤΑΦΥΛΛΟΝ græcè, Septifolium latinè, uulgò Tormentilla nominatur. Sunt ex recentioribus qui perperam Biſtortam uocent. Germanicè Tormentill/Rot heil wurtz appellatur. Heptaphyllon autem à ſeptenario foliorum numero dicta eſt.

Tormentilla. Heptaphyllon unde dictum.

FORMA.

Quinquefolio ſimillima eſt, niſi quod ſeptem non quinq; habet folia, utrinq; lanuginoſa, exigua, parua, ſerrata, caulem certis ferè interſtitijs ambientia, flores luteos, radicem puniceam ac modicè intortam. Ex hac deſcriptione omnibus conſtare puto, herbam noſtris Tormentillam dictam, non eſſe Dioſcoridis Quinquefolium. Hoc enim, ut reliqua omittam, radicem non intortam, ſed rectam & oblongam habet. Plinius etiam libro xxv. capite ix. herbam Quinquefolium incipere & deſinere cum uite ſcribit. Tormentilla autem non maturè prouenit, ſed cum uites iam florent. Accedit quod hæc in montoſis & ſylueſtribus incultisq;, hoc uerò pratis, cultis & aquoſis in locis potius prouenit. Apuleius etiam utranq; herbam ſeorſim deſcribit.

Tormentilla nō eſt Quinquefolium.

LOCVS.

Naſcitur montoſis, ut diximus, locis ac ſyluis.

TEMPVS.

Serò ac cum iam uites florent herba hæc apparere incipit.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores iudicant hanc herbā in tertio ordine frigidam & ſiccam eſſe. Cęterū non eſſe frigidam, potiſsimū in tertio ordine, facultates eius abundè declarant. Guſtus etiam adſtrictionē illam tanta frigiditate prorſus carere palàm oſtendit. Quare cum eaſdem quas Quinquefoliū facultates habeat, idem etiam temperamentū ob-

HEPTAPHYLLVM

Tormentill.

tineat necesse est. Erit itaque radix desiccatoria ex tertio ordine, nullatenus tamẽ manifesta caliditate participans.

VIRES EX APVLEIO.

Heptaphyllo herba trita & cũ oleo mixta pedes perunges, & tertio die dolorẽ tollit.

EX RECENTIORIBVS.

Facultatem obtinet glutinandi uulnera. Farina herbæ uel radicis ex succo Plantaginis propinatur in difficultate urinæ. Eadem resperſu uulnera ad cicatricem perducit. Cum albo oui subacta & figlino decocta, datur cholericis. Foliorũ uis deploratis fistulis instillatur, neque non oculis ad discutiendas nubeculas. Ad putrescentia oris ulcera herba & radix cõmanducata, & in ore retenta ualẽt. Herpetas, strumas, duritias, tumores, aneurismataque sanat. Et ut antea diximus, facultates ferè easdem quas Quinquefolium obtinet. Quapropter uenenis resistit, dysenterias, & omnes sanguinis eruptiones compescit.

DE ERVCA. CAP. XCIX.

NOMINA.

Euzomon Græcis, Eruca Latinis, officinæ latinum nomen retinuerũt, Germanis Weiß senff appellatur. Euzomos autem Græcis, quoniam iura cõmendet, habeatque in eisdem peculiarẽ gratiam dicta est. Erucam uerò ideo nominatam uolunt quod erodat: hęc enim ubi deguſtaueris, os & linguam satis acriter uellicat.

Euzomos unde dicta.

Eruca.

GENERA.

Duplex est Eruca. Vna hortensis seu satiua, quæ Germanis zam weiß senff dicitur. Altera syluestris, ijsdem wilder weiß senff appellatur.

B

FORMA.

Sesquipedali thyrso consurgit satiua, folio longo, angustoque, in profundas sed rariores crenas laciniato, gustu præter modum acri, floribus pallidioribus, semine in siliquis rapi, uel sinapi, firmo, radice candida. Syluestris folio satiuæ simili, strictiore tamen & minore, flore luteo.

LOCVS.

Satiua in hortis nascitur. Syluestris Hispaniæ familiaris: propẽ tamen aquas prouenit magna copia. Quæ autem apud nos creditur esse syluestris Eruca, ea non est sed Erysimon, de qua quidem herba suo in loco abundè scripsimus.

TEMPVS.

Satiũa tota æstate floret: syluestris autem circa Calendas Iunij potissimum erumpit: alio enim tempore uix reperitur.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentum Erucæ idem cum temperamento Erysimi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cruda Eruca satiua largius comesta uenerem stimulat. Idem potest semen eius, quod urinam cit, coctionẽ adiuuat, aluumque bonum efficit. Vtuntur semine ad condimenta. Quod ut plurimo tempore seruetur, aceto uel lacte maceratum, & in pastillos digestũ recondunt. Syluestris semine homines in Hispania sinapis uice utuntur. Est autem ad ducendam urinam efficacior, & multo quàm satiua acrior.

EX GALENO.

Olus hoc perquã manifestè calefacit, adeò ut nõ facilè solum absque iunctis Lactucæ folijs edatur. Quinetiam genitale semen augere creditur, & in uenerem stimulos addere. Caput magis dolore afficiet si solum edatur.

EX PAVLO.

Eruca temperamento Erysimo similis, flatulenta est, ob quod ad uenerem instigat. Semen eius urinam quoque mouet. Cæterũ syluestris, domestica ualentior est.

ERVCA
SATIVA.

Zam weiß senff.

ERVCA
SYLVESTRE.

Wild weiß senff.

C

EX PLINIO.

Eruca diuersæ est quàm Lactuca naturæ: concitatrix ueneris: idcirco iungitur illi ferè in cibis, ut nimio frigori par feruor immixtus temperamentū æquet. Eius semen scorpionum uenenis & muris aranei medetur. Bestiolas omnes innascentes corpori arcet. Vitia cutis in facie cum melle illitum. Lentigines ex aceto. Cicatrices nigras traducit ad candorem cum felle bubulo. Aiunt uerbera subituris potum ex uino, duritiam quandam contra sensum induere. In condiendis obsonijs tanta est suauitas, ut Græci euzomon appellauerint. Putant subtrita Eruca si foueantꝰ oculi, claritatē restitui. Tussim infantium sedari. Radix eius in aqua decocta, fracta ossa extrahit. Tria folia syluestris Erucę sinistra manu decerpta, & trita in aqua mulsa, si bibantur, uenerem stimulant.

DE EVPATORIO ADVLTERINO. CAP. C.

NOMINA.

NVM herba hæc ueteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, & quo nomine ab ijsdem appellata sit, mihi nondum constare ingenuè fateor. Officinæ tamen ferè omnes pro Eupatorio uero, cum tamen non sit, haud sine magno errore utuntur. Hinc cum nomen aliud non esset quo illam appellaremus, Eupatorium adulterinū nominare placuit. Germanicè Kunigund kraut/ hoc est, herba S. Kunigundi uocatur, & Wasserdost/ ab Origani similitudine, & quod iuxta aquas proueniat. Alijs Hirtzenklee/ quod uulnerati cerui sibi hac medeantur herba.

Officinarum error.

Eupatoriū adulterinum.

FORMA.

Caulem ędit rotundum, purpureū, geniculatū, solidum & hirsutum, circa quem alæ panduntur, folia longa, Canabinis ferè similia, amaraq́. Flores in summo paruos coaceruatos, in candido purpurascentes, tandē in pappos tenues abeuntes. Radicem multis fibris capillatā & inutilem. Errant hauddubiè qui herbam hanc Dioscoridis Hydropiper esse putant. Nam etsi ferè tota eius herbæ facies, floribus demptis, Hydropiperis deliniationi respondeat, tamen quia nulla prorsus piperis in folijs aut floribus acrimonia apparet, non est cur Hydropiper dici possit aut mereatꝰ.

D

Eupatoriū adulterinum non est Hydropiper.

LOCVS.

In fluminum ripis, alijsq́ locis humidis nascitur: potissimum uerò iuxta resides aquas, aut tardo fluxu prorepentes.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Gústu uehementer amara est, ut calidam & siccam esse in secundo ordine, aut in medio tertij non sit dubium.

VIRES.

Hauddubiè herba hæc abstergit, expurgatq́, & quæ in uenis est crassitiem incidit: quamobrem menses & urinas mouet, educendoq́ ex thorace pulmoneq́ puri auxiliatur, aliasq́ facultates amari saporis, quas recenset Galenus lib. iiij. de Simp. med. facul. cap. xvij. obtinet. Potest itaq́ obstructiones iecoris & lienis aliarumq́ partium corporis soluere. Ex recentioribus sunt qui hanc Vulnerariā esse tradunt, neq́ temerè: idipsum enim posse, siccitas eius testatur. Suffitum præterea eius herbę, uenenatas fugare feras ijdem scribunt. Euidentissimū uerò est hanc etiam contra uenena esse admodum efficacem.

DE ERE-

EVPATORIVM
ADVLTERINVM.

Kunigunt kraut.

DE EREBINTHO. CAP. CI.

C

NOMINA.

ΕΡΕΒΙΝΘΟΣ græcè, Cicer latinè, officinæ latinum nomen retinuerunt, germanicè zyssern nominatur.

GENERA.

Tria præcipua sunt Cicerum genera, album, rufum & nigrum. Nos ex ijs tribus nigri tantum picturam damus. Differunt potissimum in floribus: hoc enim ut cernis purpureos, album uerò candidos flores producit.

FORMA.

Cicer satiuum caule est lignoso, obliquo, folijs exiguis, multis, circinatis, flore albo uel purpureo, siliquis rotundis, radice tenui & non admodum longa.

LOCVS.

Pullo crassoq; solo gaudet.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, atq; subinde in siliquis semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum est primo in ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cicer satiuū bonam facit aluum, urinam cit, inflationes parit, cutis colorem commendat, menses & fœtus educit, lac auget. Cum Eruo decoctum illinitur ad inflammationes testium & myrmecias. Ad scabiem, achoras, impetigines, ulcera concrescentia & maligna, cum hordeo & melle. Alterum genus arietinum nominatur. Vtrunq; cit urinas, dato cum Rosmarino contra regium morbū & cutem subeuntes aquas eorum decocto. Lędunt autem uesicam exulceratā & renes. Contra myrmecias & acrochordonas iubent aliqui noua luna singula earum capita eminentiásue singulis Ciceribus tangere, deligataq; in lintheolo semina illa post se abijcere, ut acrochordones decidant.

D

EX GALENO.

Cicer legumen est flatuosum quod nutrire potest, aluo mouendæ habile, ciendæ urinę idoneū, & semini generando aptum. Prolicit uerò & menses. Porrò quod uocatur arietinum, cæteris efficacius urinam prouocat. Decoctum eius calculos renum confringit. Reliquum autem Cicerum genus quod Orobiæū uocant, eadem ui pollet, puta attrahendi, digerendi, incidendi, extergendi. Lienem & iecur, & renes expurgant, scabiesq; & impetigines extergunt. Parotidas & testes induratos discutiunt. Maligna etiam ulcera cum melle sanant.

EX SYMEONE ANTIOCHENO.

Cicera difficulter concoquunt & excrementa gignunt. Venerem stimulant, magisq; quàm fabæ nutriunt, obstructiones tollunt, & menses educunt. Habent salsam simul & dulcem qualitatē, & ob salsuginem uentrem mouent, propter dulcedinem autem urinam. Inflationes quoq; faciunt, & lac gignunt, extergendiq; facultatem obtinent. Nigra medicamentosam uim habent: urinam enim uehementissimè mouent, & calculos renū & uesicæ frangunt. Nullum uero legumen sic ut Cicera, præcipuè autē nigra & parua, lapides frangere potest. Id uerò magis eius ius, quod tamen uesicæ morbis supra cætera legumina officit. Cicera uerò rubra calidiora & crassiorū sunt partium quàm alba. Omnia autem urinam ducunt. Madefacta nocte una in aqua & sumpta, lumbricos eijciunt, sed qui utitur sex ieiunet horas oportet. Imposita ut cataplasma parotidibus, molliunt & discutiunt tumorē. Farina horum aceto subacta, & scabiosis inuncta prodest. Ius eorundem ictericos iuuat, & urinam albam reddit. Oportet uerò ijs neque ante cibum, neque post uti, sed in medio.

CICER
NIGRVM.

Schwartz zyßern.

C

NOMINA.

Buglossum syluestre.

Echion quare dictum.

EXION, ἢ ἀλκιβιάδιον Græcis, Echion & Alcibiacū Latinis dicitur. Officinis ignotum. Vulgares herbarij syluestre Buglossum nominant, quos sequentes Germani wild Ochsenzungen appellant. Echion autem dictum uolunt, quod contra ferarum ictus sit utile. Alij quod florescit capitulis uiperæ similibus. Rectius Dioscorides, quod semina uiperino capiti similia habeat.

FORMA.

Folia obtinet oblonga, aspera, tenuia, Anchusæ proxima, minora tamen & pinguia. Habet & aculeos exiles folijs adiacentes. Cauliculos tenues multos, & utrinque foliola tenuia, pennata, nigra, minora proportione ad cacumen caulis. Iuxta folia flores purpureos, in quibus semē est uiperino capiti simile. Radix digito exilior, subnigra. Ex qua sanè deliniatione sole clarius fit, herbam cuius picturam hic exhibemus esse Echion. Folia enim habet prælonga, hirsuta, tenuia, ad Anchusam accedentia, minora tamē pinguiaq;, tenuibus spinis horridula, cauliculos tenues, numerosos, minutaq; folia utroq; latere dependentia, nigra, in summo caule minuscula, inter quæ purpurei flores emicant, in quibus semina uiperarum capitulis similia insident, à ceruice paulatim in rostellum extenuata, tumidiore superna parte, in qua quædam prominulæ quasi sedes oculorū apparent, id quod ego hisce oculis non semel, sed iterum atq; iterum conspexi. Radix digito tenuior nigricat.

LOCVS.

Vbiq; ferè ad itinera, & in asperis locis nascitur.

TEMPVS.

Iunio mense floret.

D

TEMPERAMENTVM.

Calidum esse citra tamen insignem siccitatē inde conijcitur, quod lactis procreatricem facultatem obtinet. Medicamenta enim, Galeno libro quinto capite uigesimo de Simpl. med. facul. teste, quia pituitosos humores calefacientia in sanguinem uertunt, lac procreare solent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix non solum ijs qui à serpentibus morsi sunt succurrit pota cum uino, uerūmetiam præsumentes eam ne feriantur facit. Idem præstant folia & semen. Sedat etiam dolores lumborum, & cum uino aut sorbitione sumpta lac proritat.

EX PAVLO.

Echion spinosa herba est, quæ non modo à serpente commorsis cum uino pota auxiliatur, sed præsumentes quoq; percuti non patitur.

ECHION

Wild ochsenzungen.

Buglossum sylvestre minus. C.B. Pin. 256

SION
LAVER

APIVM PALVSTRE. falso

Waſſer eppich.

A

DE ELEOSELINO. CAP. CIII.

NOMINA.

ΕΛΕΟΣΕΛΙΝΟΝ, ἢ ὑδροσέλινον Græcis, Apium paluſtre & ruſticum Latinis, Germanis Waſſer epff/oder Eppich/oder bauren eppich nominatur. Sic dictum Grecis, quod in paludibus & aquoſis locis proueniat.

Apium paluſtre Eleoſelinon unde dictum.

FORMA.

Apio ſatiuo maius eſt, caule tenero, concauo, folio molli, raro nec hirſuto, ſimile Apio ſapore, odore, floribus, ſemine & radice.

LOCVS.

Naſcitur in paludibus & aquoſis locis.

TEMPVS.

Iulio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Idem quod Apium ſatiuum temperamentum obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem omnia quæ ſatiuum poteſt.

EX PLINIO.

Eleoſelino uis priuata contra araneas.

DE ELLEBORO ALBO. CAP. CIIII.

NOMINA.

ΕΛΛΕΒΟΡΟΣ λευκὸς Græcis, Elleborus candidus, & Veratrum album Latinis, officinis pariter Latinis Elleborus albus, Germanis weiß nießwurtz appellat. Elleboron autem Græci dictum uolunt, quod cibũ corporis eripiat. Album à radice uocarunt, quæ nigri reſpectu candida eſt.

Elleborus cur dictus. Albus quare cognominatus.

B

FORMA.

Plantagini ſimilia folia obtinet, aut Betæ ſylueſtris, breuiora tamen, nigriora, & colore rubentia. Caulem palmi altitudine, cauum, quum ſiccari incœperit corticibus ſeu tunicis inuolutum. Radices illi ſubſunt numeroſę, tenues, ab exiguo & oblongo capite ceparũ modo prodeuntes. Quod autem Dioſcorides dicit colore rubere folia, id de coſtis eorum intelligendum erit.

LOCVS.

Naſcitur in montanis locis frigidis & aſperis.

TEMPVS.

Radices eius per meſſem legendæ ſunt.

TEMPERAMENTVM.

In tertio ordine eſt excalefacientium & exiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimus habetur qui mediocriter extentus eſt & albus, fragilis, carnoſus, non acuminatus, iunceusq́, aut quum frangitur puluerulentus, exilem interiorem medullam habens, guſtu non admodum feruens, neq; ſaliuã confertim ciens. Huiuſcemodi autem ſtrangulat. Purgat uomitionib. uaria educens. Miſcetur collyrijs, quę claritati oculorum officientia purgare poſſunt. Menſes ducit, & fœtus in utero appoſitus enecat. Sternutamenta cit, & mures interficit, cum melle & polenta ſubactum. Carnes ſimul coctum minuit. Datur ieiunis per ſe & cum Seſamo, aut Ptiſanę ſucco, aut Alicæ, aut mulſa, aut pulte, aut lenticula, aut alia ſorbitione. Pani cõpinſitur & torret. Apparatus & uictus ratio ab ijs tradita eſt, qui de ratione & modo dandi eius, dicato priuatim opere, ſcripſerunt. Potiſsimum autem Philonidi Siculo ab Enna ſubſcribimus. Longum enim eſſet ei qui de medica materia agit, curandi quoq; rationem docere. Dant autem aliqui cum copioſa ſorbitione, aut ſuc-

ELLEBORVS ALBVS.

Weiß nießwurtz.

co multo, aut modicum cibum dari præcipientes, statim Elleborum offerunt, præsertim ijs in quibus suspecta timendáue erit strangulatio, aut corporis imbecillitas imminet: tuto enim ea sic peragitur purgatio, quod non intempestiuè medicamentum corporibus cibo munitis accedat. Sedi etiam balani ex Elleboro subditæ cum aceto, uomitiones eliciunt.

EX GALENO.

Elleborus extergentis simul & excalfacientis facultatis est. Quamobrem ad alphos, impetigines, scabies, leprasq; accõmodus est. Quinetiam si in fistulam callo induratam infundatur duobus tribúsue diebus, callum detrahit. Dentibus si cum aceto colluantur prodest.

EX PLINIO.

Candidũ ueratrum uomitione, causasq; morborũ extrahit: quondam terribile, postea tam promiscuum, ut plerìq; studiorũ gratia ad prouidenda acrius quæ commentabant, sæpius sumptitauerint. Carneadem responsurũ Zenonis libris: Drusum quoq; apud nos, tribunorũ popularium clarissimũ, cui ante omnis plebs adstans plausit, optimates uerò bellum Marsicum imputauere, constat hoc medicamento liberatũ comitiali morbo in Anticyra insula. Ibi enim tutissimè sumitur, quoniam, ut diximus, Sesamoides admiscent. Italia ueratrum uocat. Farina eius per se & mixta radiculę qua lanas diximus lauari, sternutamentũ facit, somnumq;. Leguntur autem tenuissimæ radices breuesq; ac ueluti decurtatæ etiam hæ. Nam summa quæ est crassissima, cepis similis, canibus tantum datur purgationis causa. Antiqui radicẽ corticemq; carnosissimũ eligebant, quò tenuior eximeretur medulla. Hanc humidis spongijs opertam turgescentemq;, in longitudinẽ findebãt. Deinde fila in umbra siccabãt, ijs utentes. Nunc ramulos ipsos à radice sua grauissimi corticis, ita dantes. Optimũ quod acre gustu, feruensq; in frangendo puluerem emittit. Optimum præterea quod celerrimè mouet sternutamenta, sed multo terribilius nigro, præcipuè si quis apparatũ poturorũ apud antiquos legat, contra horrores, strangulatus, intempestiuas somni uires, singultus infinitos, aut sternutamenta, stomachi dissolutiones, tardiores uomitus aut longinquiores, exiguos aut nimios. Sed antiquorum uitium erat, quod propter hos metus parcius dabant, cum celerius erumpat, quo largius sumitur. Themison binas nõ amplius drachmas donauit. Sequentes & quaternas dedere, claro Herophili præconio, qui Elleborum fortissimi ducis similitudini æquabat. Concitatis enim intus omnibus, ipsum in primis exire. Præterea mirum inuentum est, quod incisum forficulis, cortex remanet. Hoc inanito, medulla cadit. Hæc in nimia purgatione data, uomitiones sistit. Cauendum est felici quoque cura, ne nubilo detur die, quippe impatibiles cruciatus existunt. Nam æstate potius quàm hyeme dandum, non est in dubio. Corpus septẽ diebus præparandũ cibis acribus, abstinentia uini, quarto & tertio die uomitionibus, pridie cœnæ abstinentia. Album è dulci datur, aptissimè uerò in lacte aut pulte. Nuper inuenere dissectis raphanis inserere Elleborum, rursusq; comprimere raphanos, ut transeat uis, atq; eo lenimento dare. Reddi post quatuor ferè horas incipit. Totum opus septenis peragitur horis. Medetur in morbis comitialibus, uertigini, melancholicis, insanientibus, lymphaticis, elephantię albæ, lepris, tetano, tremulis, podagricis, hydropicis, incipientibusq; tympanicis, stomachicis, spasticis, clinicis, ischiadicis, quartanis quæ aliter non desinant, tussi ueteri, inflammationibus, torminibus redeuntib. Vetant dari senibus & pueris. Item mollibus & fœminei corporis animęúe exilibus, aut teneris, & fœminis minus quàm uiris. Item timidis, aut si exulcerata sint pręcordia, uel tumeant, minimeq; sanguinẽ excreantibus, uel latere uel faucibus. Medetur extra corpus eruptionibus, pituitæ cum axungia illitum. Item suppurationi ueteri. Mures polenta admixtũ necat. Muscæ quoq; necantur albo trito, & cum lacte sparso. Eodem & phthiriasis emendatur.

ELLEBORVS NIGER ADVL
TERINVS HORTENSIS.

Christwurtz.

falsu

LLEBORVS NIGER
VLTERINVS SYLVESTRIS

Consiligo vulgo pes Cronis [illegible] Ruellius

Leüßkraut.

Galli vocant [illegible] copiose in burgundia [illegible]

DE ELLEBORO NIGRO ADVLTERINO. CAP. CV.

NOMINA.

Elleborus niger adulterinus cur dictus.

HERBAM hanc cuius picturam damus non esse uerum Elleborum facilè constabit, si eam ad descriptionē referas. Verum quum magna pars hodie medicorum pro Elleboro nigro, neq; tamen citra summam efficacitatem, utatur, adulterinum nigrum Elleborum appellare placuit. Germanis Christwurtz dicitur, non alio sanè nomine quàm quod circa seruatoris nostri CHRISTI natalem diem flores, modo calido in loco sita sit herba, producat. Cæterum etsi genuinus Elleborus non sit, tamen non admodum ab illo abludit descriptio, nec uiribus multo inferior est, ut in alterius inopia huius usus citra errorem esse posit.

GENERA.

Duo eius esse genera deprehendimus. Vnum quod officinæ hodie Elleborum nigrum, Germani uerò Christwurtz/ ut diximus, nominant. Nos certioris discriminis causa, Elleborum nigrum adulterinum hortensem appellauimus, quod scilicet sua sponte, & nisi plantatum sit, in hortis non proueniat. Alterum quod syluestre sit, & sponte sua nascitur, Elleborum nigrum adulterinum syluestrem nuncupauimus. Germanis Leüßkraut dicitur.

Hortensis.

Syluestris.

FORMA.

Hortensis caulem, uel potius pediculum, habet oblongum & folijs nudum, nisi in summo, ubi folia oblonga, angusta, pluribusq; diuisuris incisa, atque adeò in ambitu serrata producit. Florem habet herbacei coloris. Radices tenues, nigras, ueluti à capitulo ceparum pendentes. Syluestris priori non admodum disimilis est, nisi quia caulem obtinet crasiorem, foliaq; minora. Florem etiam etsi herbaceū habeat, tamen è medio eius, folliculi, aut siliquæ duæ aut tres, in quibus semen est, exeunt.

LOCVS.

D Hortensis, ut dictum est, pasim in hortis nunc prouenit: syluestris in montibus asperis, lapidosis ac sublimibus.

TEMPVS.

Hortensis hyeme, circa CHRISTI nimirum natalem, ut comprehensum est, floret. Syluestris autem uere & initio æstatis.

TEMPERAMENTVM.

Quum experientia testetur Elleborum nigrum adulterinum, potisimū hortensem, eandem quam genuinus habere facultatē, idem etiam obtineat temperamentum necesse est. Calidus itaq; & siccus in tertio ordine erit.

VIRES.

Purgat perinde atq; genuinus inferiorem uentrem, pituitam & flauam bilem ducens. Prodest comitiali morbo laborantibus, melancholicis, insanientibus, articulorum doloribus correptis, & resolutis. Menses in pesso subditus trahit. Fœtus necat. Porrò cum illis etiam insit extergendi uis, alphos, impetigines, scabiem, leprasq; curant. Erodentibus medicamentis cōmiscentur. Ideoq; syluestris non temerè, quod pediculos interficiat, Leüßkraut à Germanis meis dicitur. Non uero pediculos tantum, uerum etiam oues & alia animantia comestus necat.

Consiliginis meminit Plinius, Ruell: Columella, Vegetius [illegible]

DE HEL-

HELXINE

Tag vnd nacht.

C

NOMINA.

ΕΛΞΙΝΗ, ἢ περδίκιον græcè, Helxine & Vrceolaris latinè nominatur. Officinæ uocant Parietariam, & dempta una litera Paritariã. Vulgus Muralium & Muralem. Germani Tag vnd nacht/S. Peterskraut/oder Glaßkraut. Helxine autem ab aſpero ſemine quod tenaci nexu ueſtibus adhæret, dicta eſt. Perdicium uerò, quod ea perdices præcipuè ueſcantur. Vrceolaris autem, quod detergendis uitreis, urceolis uaſisq; efficax ſit. Muralis & Parietaria, quod muros ac parietes natales locos ſibi fecerit.

Helxine unde dicta.
Perdicion.
Vrceolaris.
Muralis.
Parietaria.

FORMA.

Cauliculos habet tenues, ſubrubentes, folia Mercuriali ſimilia, hirſuta, circa caules ueluti exigua ſemina, aſpera, ueſtibus adhærentia. Hæc ſanè pictura ſic plantæ illi reſpondet, ut nulla prorſus ſit nota quæ illi non adamuſſim conueniat. Eſt enim fruticoſa, cubitalis, cauliculis tenuibus, leniter rubeſcentibus, folijs Mercurialis herbæ, hirſutis, floribus purpureis minutiſsimis, exili per ambitum eius ſemine, aſpero, ueſtibus adhærente, radice ſubrubra, fibris capillata.

LOCVS.

Naſcitur in ſepibus, muris, macerijs, parietibus & uinetis. Nunc in hortis etiam plantata prouenit.

TEMPVS.

Iulio menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Facultas Perdicio ineſt abſtergendi & cõſtringendi cum humiditate ſubfrigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia refrigerandi cõſtringendiq; uim obtinent. Quare illita ſacros ignes ſanant, condylomata, aduſta, incipientes panos, inflammationes omnes, & œdemata. Succus eius ceruſſæ mixtus, ignibus ſacris & ijs quæ ſerpunt malis utiliter illinitur. Inungitur podagris cum cerato Cyprino, uel ſeuo hircino. Diuturnas tuſſes adiuuat, cyathi menſura abſorptus. Contra inflammatas tonſillas gargariſſatus & illitus prodeſt. Aurium quoq; dolores cum roſaceo infuſus iuuat.

D

EX GALENO.

Vim habet abſtergendi & paulatim conſtringendi ac refrigerandi. Quare phlegmonas omnes inter initia, & in augmento uſq; ad ſtatum ſanat, maximè calidas. Quinetiam incipientib. phygethlis cataplaſmatis ritu illinitur. Succus quoq; eius ad dolores phlegmonoſos mediocriter profuerit. Gargarizandũ item nonnulli exhibent ad pariſthmia. Aliqui etiam medicorum ijs qui diutina tuſsi uexantur, illam exhibuerunt. Certè euidens extergendi experimentum præbet & in uaſis uitreis.

EX AETIO.

Exterit alopecias & impetigines priuatim aſsiduè illita. Sedis hæmorrhoidas aperit, fiſtulis medetur, & ſinus cohibet trita & cum modico ſale appoſita.

EX PLINIO.

Hæc inficit lanas, ſanat ignes ſacros, tumores, collectionesq; omnes & aduſta. Panos ſuccus eius cum pſimmythio, & guttura incipientia turgeſcere. Item ueterem tuſsim cyatho hauſto. Et omnia in humido. Sicut tonſillas & uarices cum roſaceo. Imponitur & podagris cum caprino ſeuo ceraq; Cypria.

APPENDIX.

Monendi ſunt hoc loco medici ut rectum Helxines uſum diſcant. Nam hactenus non rectè eam in frigidis uitijs pro fomento uſurparunt, cum refrigerandi conſtringendiq; uim habeat. Cæterum cum abſtergendi quoque illi facultas inſit, poteſt etiam calculoſis, & ijs qui difficultate urinæ laborant exhiberi, potiſsimum ſi

aliquid

A aliquid consimilem facultatem obtinens ei admisceatur. Sic Aëtius sedis hæmorrhoidas aperire tradit, si trita cum sale, cui etiam abstergendi uis inest, apponatur. Quare qui calculosis hanc herbam propinant, curent ut aliquid quod abstergendi facultatem habeat, commisceant.

DE ERYTHRODANO. CAP. CVII.

NOMINA.

ΕΡΥΘΡΟΔΑΝΟΝ græcè, Rubia latinè uocatur. Officinæ Rubeam tinctorum appellant. Germanicè Röte nominat. A rubore radicis, quo lanæ & coria tinguntur, factum illi utrunque nomen est. *Rubia cur uocata.*

GENERA.

Dioscoridi & alijs duo Rubiæ sunt genera. Altera enim satiua est, altera uerò sponte prouenit, & syluestris existit: nec esse uidetur alia quàm quæ à nostris Stellaria uocatur. *Satiua. Syluestris.*

FORMA.

Caules satiuæ quadranguli, longi, asperi, similes Aparinæ, multo tamē maiores robustioresque, folia per interualla in singulis geniculis habentes, stellarū modo in orbem circūiacentia. Fructus rotundus, per initia uiridis, mox ruber, postea cum maturuit niger. Radix tenuis, longa, rubra. Syluestris itidem caules quadrangulos, ut diximus, emittit, folia per interualla in singulis geniculis stellarum instar in orbem circumiacentia, flores candidos, radicem tenuem, longam & rubram, adeò ut suo colore tingere etiam uideatur.

LOCVS.

B Nascitur in plerisque nunc Germaniæ locis, agro potissimum Argentoracensi & Spirensi. Seritur autem propter emolumentū quod ex ea quæstuosissimū sentitur.

TEMPVS.

Aestatē colligitur fructus, & subinde etiam effoditur radix.

TEMPERAMENTVM.

Calida est in secundo ordine, & sicca in tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix urinam ciet, qua de causa regio morbo laborantibus cum aqua mulsa auxiliatur: item ischiadicis & resolutis. Vrinam multam & crassam ducit, nonnunquam etiam sanguinem. Bibentes quidem quotidie lauari oportet, & excrementorum quæ redduntur differentiam spectare. Aduersus uenenatorū morsus succum cum folijs bibere prodest. Semen ex oxymelite potum, lienem absumit. Apposita radix, fœtus, menses, & secundas trahit. Albas uitiligines ex aceto illita sanat.

EX GALENO.

Rubia tinctorum radix acerba & gustu amara est. Itaque quæcunque agere diximus ubi eiusmodi coiuerint qualitates, ea omnia in hac radice luculenter conspicies: quippe quum & lienem & iecur expurget, & urinam crassam copiosamque, ac nonnunquam etiam sanguinolentam moueat. Quin & menses ciet, ac mediocriter quæ extersionem postulant, extergit: proinde uitiligines albas cum aceto illita iuuat. Sunt qui eam ischiadicis & resolutis in potu cum melicrato exhibeant.

EX PLINIO.

Erythrodanum, quam nos Rubiam uocamus, qua tinguntur lanæ, pellesque perficiuntur, in medicina urinam cit, morbum regium sanat ex aqua mulsa, & lichenas ex aceto illita: & ischiadicos & paralyticos, ita ut bibentes lauentur quotidie. Radix semenque trahunt menses, aluū sistunt, & collectiones discutiunt. Contra serpentes rami cum folijs imponunt. Folia & capillum tingunt. Inuenio apud quosdam morbum regium sanari hoc frutice, etiam si adalligatus spectetur tantum.

RUBIA SATIVA.

Röte die zam.

RVBIA
SYLVESTRIS.

Rôte die wild.

C

NOMINA.

Semen cur dicta Zea. *Ζείδωρος ἄρουρα.*

ZEIA Græcis, Zea & Semen Latinis, uulgo & Italis Spelta dicitur. Semen autem Latini à præstantia frugis appellarunt. Hinc est quod Homerus etiã hanc celebrauerit dicens, ζείδωρος ἄρουρα. Quib. sanè uerbis innuit aruum Zeam largiens, non ut nonnulli arbitrantur quod uitam donet, Plinio autore.

GENVS.

Δίκοκκος.

Duo Zeæ Dioscorides facit genera. Vnum cuius grana in singulis tunicis seu glumis gemina, quod Græcis eã ob causam δίκοκκος cognominatur. Germanis hoc genus Speltz/oder Dinckelkorn uocatur. Alterum simplicis est grani, & germanice nominatur Einkorn/oder S. Peters korn.

FORMA.

Primum genus. *Alterum.*

Primum genus culmo, geniculis & spica tritico simile est, duobúsque utriculis iunctis duo grana simul fert. Alterum culmo & spica est breuioribus, grana singula in singulis tunicis duplici ordine seu uersu dispositis proferens, ac in summitate aristis suis planè hordeum refert.

LOCVS.

Lætum pingueq; solum desiderat.

TEMPVS.

Iunio mense floret, Iulio autem maturitatem consequitur.

TEMPERAMENTVM.

Zea media quodammodo est inter triticum & hordeũ, quatenus ad calefaciendi & refrigerandi facultatem attinet, placide uero exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

D

Zea magis nutrit quàm hordeum. Ori suauis est. Digesta in panificia minus quàm triticum alit.

EX GALENO.

Zea uniuersa sua facultate quodammodo in medio est tritici & hordei: itaq; ex illis cognoscatur.

EX PLINIO.

Zeæ farina efficacior hordeacea uidetur, trimestris mollior. Ex uino rubro ad scorpionum ictus tepida, & sanguinem excreantibus. Item arteriæ. Tussi cum caprino seuo aut butyro. Ex Fœnogræco mollissima omnium. Vlcera manantia sanat, & furfures corporis, stomachi dolores, pedes & mammas cum uino & nitro cocta.

EX SYMEONE SETHI.

Zea facultatem habet proximam tritico. Est uero facilis concoctionis, boniq; succi: ad hæc etiam emplastica existit.

ZEAE PRI.
MVM GENVS.

Spelt.

ZEAE ALTE-
RVM GENVS.

Einkorn.

A

NOMINA.

HPIΓΕΡΩΝ Græcis, Senetio Latinis, officinis inusitata, Germanis Grindtkraut dicitur. Græcis autem Erigeron quasi uernus senex nominatur, seu citò uel uere senescens, quod celeriter in pappum & lanuginem abeat. Itaque compositione nominis, tempus simul quo floret, & floris mox deflorescentis euentum, indicare uoluerunt Græci, ut quo tempore quærenda, & quibus notis inuenienda esset omnes scirent. Non igitur senectutis ratio aliqua in ea est, sed canescentes humani capilli modo post florem eius pappi, ut à senectute denominaretur, effecerunt. Eam etiam ob causam Romani Senetionem illam uocauerunt.

Erigeron cur dicta.

Senetio.

FORMA.

Herba est cauliculo cubitali, subrubro, folijs continuis, in extremitatibus Erucæ modo incisuris diuisis, sed minoribus multo: floribus luteis, celeriter scissis dehiscentibúsue, & in pappos deflorescentibus: unde & Erigeron dicta est, quod uere scilicet capilli modo flores canescant. Radice inutili. Omnes hæ Dioscoridis notæ, herbæ quam Germani Creutzwurtz & Grindtkraut nominant, respondere deprehenduntur. Siquidem cauliculus est illi cubitalis, subruber, folia continua habens, per extremitates Erucæ instar laciniosa, minora tamen. Flores lutei, qui scissi statim in lanuginem abeunt. Errant toto cœlo qui Senetionem Nasturtium esse garriunt.

Senetio non est Nasturtium.

LOCVS.

Nascitur paßim in sepibus, & circum oppida.

TEMPVS.

Vere erumpit, quo etiam tempore, ut dictum est, canescit, & durat ferè tota æstate eius herbæ prouentus.

B

TEMPERAMENTVM.

Erigeron, Paulo Aegineta autore, mixtam temperaturam obtinet; refrigerat enim & modicè discutit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus refrigerandi uim obtinent, quapropter cum exiguo uino, aut per se illita folia, testium sedisq; inflammationes sanant. Cum manna, tum reliquis uulneribus, tum neruorum quoque medentur. Idem præstant pappi per se ex aceto illiti, uerum recentes epoti strangulant. Totus autem caulis in aqua decoctus, & cum passo potus, stomachi dolores à bili contractos persanat.

EX PLINIO.

Lanugo eius cum croco & exiguo aquæ frigidæ tritæ illinitur epiphoris. Tosta cum mica salis strumis. Erigeron quoque cum farina thuris & uino dulci, testium inflammationes sanat.

DE HE-

SENETIO

Creützwurtz.

NOMINA.

HΔΥΟΣΜΟΣ, ἡ μίνθη græcè, Menta latinè dicit. Officinę nomen latinum retinuerunt. Germanicè Müntz uocatur. Hedyosmon Græci, quod suauem spiret odorem, nominauerunt. Menta autem dicta est, quod odore suo mentem excitet, aut quod grato, ut ait Plinius, odore mensas percurrat.

Hedyosmon unde dictum.

Menta.

GENERA.

Mentæ in uniuersum duo sunt genera. Vna enim satiua & hortensis est: altera syluestris & fera. Satiuæ iterum quatuor præcipua sunt genera. Vna est quam Germani Deyment simpliciter, uel krauß Deyment uocant. Altera, quam ijdem krauß Balsam. Tertia, quæ ijsdem Balsammüntz appellatur, & vnser Frauwen müntz / oder spitz müntz: à nostræ ætatis herbarijs Romana uel Saracenica. Quartam Germani quidam Hertzkraut/ nonnulli Balsamkraut uocant. Per me tamen licebit has species, quandoquidem facultatibus similes sint, ut cuiuis placuerit nominare. Nobis autem ut certius discernerentur prædictis nominibus appellare placuit. Syluestris, quæ Latinis Mentastrum uocatur, & uulgo equina Menta, germanicè Roßmüntz/ wilder Balsam/ oder wild müntz dicitur. Non ignoramus plures esse Mentæ species, nos tamen eas duntaxat quas uidimus, pictas exhibemus.

Satiuæ genera.

FORMA.

Satiua prima caulem habet quadrangulum, à radice lentè punicantem, & lanugine pubescentem, folium ferè rotundum, serratum, molle & odoratum, flosculos purpureos internodia geniculatim coronantes, uerticillato semper ambitu. Altera priori per omnia similis est, nisi quod illi subpurpureus flos circa cauliculorum fastigia spicatur. Tertia folio longiore & acutiore constat, flosculis purpureis coliculorum cacuminib. spicatim insidentibus. Quarta itidem longioribus folijs est, floribusq; purpureis internodia geniculatim, haud secus quàm in prima, caules coronantibus. Mentastrum uerò folijs lanugine canescentibus, atque hirsutioribus, Sisymbrio procerius, odore magis uiroso, flosculis spicatim coliculorum fastigia coronantibus.

Prima.

Secunda.

LOCVS.

Satiuæ passim in hortis proueniunt. Amant apricum locum, nō pinguem, non stercoratum, humidis facilius adolescunt. Syluestris autem, quæ Mentastrum alio nomine appellat, uliginosis gaudet locis, passimq; irrigua hoc Mentastro pubent.

TEMPVS.

Florent omnes mense Augusto.

TEMPERAMENTVM.

Vtraq;, tam hortensis scilicet quàm syluestris, gustu acris, & facultate calida est, ex tertio ordine excalefacientium. Infirmior tamen est hortensis, minusq; calefacit. Exiccat autem in secundo ordine: illi enim ex cultura aliquid humiditatis accedit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi, adstringendi atque exiccandi uim habet Menta hortensis. Proinde sanguinem sistit succus eius cum aceto potus. Lumbricos rotundos enecat. Venerē concitat. Singultus, uomitiones, choleramq; sedant duo aut terni surculi cum acidi granati succo poti. Cum polenta illita abscessus discutit. Imposita fronti, capitis dolores mitigat. Mammas quæ tendunt, aut lacte turgent, compescit. Cum sale canum morsibus illinitur. Aurium doloribus eius succus cum aqua mulsa subuenit. Mulieribus ante coitum admota, conceptioni resistit. Linguæ scabritiem confricata leuigat. Lac coire densariq; in caseum non sinit, immersis in eo folijs. In summa, stomacho utilis est, & in condimentis peculiarem usum habet. Syluestris in sanitate deterioris usus est quàm satiua.

EX GA-

MENTA

Krauß deyment.

MENTA HORTENSIS SECVNDA.

Krauß balsam.

b

MENTA
HORTENSIS TERTIA

Vnser frawen müntz.

MENTA
HORTENSIS QVARTA

Hertzkraut.

MENTASTRVM [Roßmüntz.

EX GALENO.

Menta satiua ad uenerem mediocriter excitat, id quod omnibus inest quæ humiditate semicocta & flatuosa participant. Denique in abscessibus aliqui eam cum polenta imponunt. Habet etiam quiddam amarum in se & acerbum: illo quidem lumbricos interficit, acerbitate uero si cum oxycrato bibatur, recentes sanguinis excreationes reprimit. Substantia est, ut si qua alia herba, tenuium partium. Aëtius addit, potum eius decoctum tribus seriatim diebus, colicos omnino sanare.

EX PLINIO.

Mentæ hortensis odor animũ excitat, & sapor auiditatem in cibis: ideo in mammarum mixtura familiares ipsæ accessere, ut coire densariq; lac nõ patiantur. Quare lactis potionibus additur, ne huius coagulati potu strangulentur. Data in aqua & mulso, eadem ui resistere & generationi creditur, cohibendo genitalia densari. Aeque maribus & fœminis sanguinem sistit, & purgationes fœminarum inhibet. Cum amylo ex aqua pota, cœliacorum impetus. Syriation & uomicas uuluæ curauit. Ille & iecinorum uitia ternis obolis ex mulso datis. Item sanguinem excreantibus in sorbitionem. Vlcera in capite infantiũ mirè sanat. Arterias humidas siccat, siccas adstringit, pituitas corruptas purgat in mulso & aqua, Voci succus sub certamine utilis duntaxat, qui & gargarisatur uua tumente, adiecta ruta & coriandro ex lacte. Vtilis & contra tonsillas cum alumine, linguæ asperæ cum melle. Ad cõuulsa intus per se, uitijsq; pulmonis. Singultus & uomitus sistit cum succo granati, ut Democritus monstrat. Recentis succus narium uitia * spiritu subducto emendat. Ipsa trita choleras in aceto quidem pota. Sanguinis fluxiones intus. Ileum etiam imposita cum polenta, & si mammæ tendantur. Illinitur & temporibus in capitis dolore. Sumitur & contra scolopendras, & scorpiones marinos, & ad serpentes. Epiphoris illinitur, & omnibus in capite eruptionibus, item sedis uitijs. Impetigines quoq;, uel si teneat tantum, prohibet. Auribus cum mulso instillatur. Aiunt & lieni mederi eam in horto gustatam, ita ne uellatur. Aridæ quoq; farinam tribus digitis apprehensam, & stomachi dolorem sedare in aqua, & similiter aspersa in potionem, uentris animalia pellere.

*Aliàs spiritus subductos.

APPENDIX.

Animaduertendum, ea quæ Plinius Mentastro tribuit, Calaminthæ deberi, ut satis liquet Dioscoridem legenti. Neq; sanè mirum, quandoquidem autores societate quæ est inter Mentam, Mentastrum & Nepetam decepti, tum species, tum nomina confundunt.

APPENDIX ALTERA.

Cæterum appendicis etiam uice hic annotandum erit, Aristotelem sectione xx. proble. secundo, cum asserit Mentam refrigerare posse corpora, non pugnare cum Galeno alijsq; medicis qui illam esse calidã affirmant. Per se nanq; calida est Menta: at quia esa libidinem proritat, & hęc cum immodica fuerit corporis uires deijcit, atq; adeò animum & corpus refrigerat, ideo eam ex accidente, quia uidelicet ut in uenerem immodice ruamus efficit, refrigerare dixit Aristoteles.

EX SYMEONE SETHI.

Iuuat iecur frigidum, & uentrem corroborat ac stomachum, coctionem facit, uomitum sedat & singultum. Prodest etiam ad cordis morsus, & appetitionem suscitat. Flatus discutit, & lumbricos interimit, potissimum syluestris Mentę ius. Venerem stimulat, & iecinoris obstructiones tollit. Verum hoc uesci ad satietatem non oportet, quoniam sanguinem extenuat, & serosum facit, & ipsum in flauam bilem mutat: dein efficit ut sanguis qui maxime est tenuium partiũ discutiatur, & crassus ac melancholicus relinquatur, atq; idcirco oportet biliosos ab ea abstinere. Cõtrita cum sale, & morsui rabiosi canis imposita, medicamentum fit salubre. Arida uero

HEMIONITIS

Hirſzungen.

A trita, & poſt cibum ſumpta, ad cōcoctionem facit, & lienoſos iuuat. Cum uino pota difficulter parienti ſuccurrit. Ferunt etiam quod manſa lippienti impoſita, fiat remedium: quodq́ eius decoctum abſorptum, confeſtim ſanguinem è faucib. eijcientes ſanet. Huius ſemen uentrem purgat, & pulmonem lædit.

DE HEMIONITIDE. CAP. CXI.

NOMINA.

HMIΩNITIΣ, ἢ σπλήνιον Græcis, Hemionitis Latinis, Plinio Teucrion, officinis & herbarijs Scolopendria & lingua ceruina, Germanis Hirſzung nominatur. Alia tamen eſt à Dioſcoridis Scolopendrio, quę Aſplenon alio nomine dicitur.

Scolopendria officinarum.

FORMA.

Folium Dracunculo ſimile profert, lunatum. Radices uero illi multæ ſubſunt, tenues. Neq; caulem, neq; ſemen, neq; florē fert. Ex qua deſcriptione ſatis liquet, eam herbam quā uulgus Scolopendriā uocat, eſſe Hemionitin, quod tota illi Dioſcoridis pictura, nulla reclamante nota, conueniat. Sunt enim illi folia Dracunculi ſeu Ari, inſtar lunę corniculantis falcata. Etſi enim interdum in altū ſurgant, tamen inter initia potiſſimum incurua, & lunæ creſcentis modo falcata ſunt. Radicibus etiam cohæret multis exilibus, nunquam floreſcens, nec caulem, nec ſemen proferens. Non eſſe autem Phyllitim in primis folia docent, quę in ea ſunt recta, & minime ſicut in Lingua ceruina lunata. Dein in tergo ueluti uermiculi, qui in Phyllitide penſiles, in Lingua ceruina autem ſeſſiles & nequaquā propendentes, ſed liratim digeſti ſunt. Tertio natales ipſi: Phyllitis enim in umbroſis opacíſue, & hortis naB ſcitur, Scolopendria uero ſeu Hemionitis in petroſis. Quarto, quod me omniū maxime mouet, Phyllitidi nulla prorſus lienem liquandi facultas ineſt, quam tamen Scolopendrię uulgari adeſſe præter cōmunem conſenſum, quotidiana etiam experimenta demonſtrant. His itaq; de cauſis Phyllitis, Scolopendria uulgaris eſſe aut dici non debet. Dato enim quod deſcriptio per omnia conueniret, facultates tamen ipſæ, quæ diuerſæ ſunt, aliam à Scolopendria eſſe manifeſte docerent.

Scolopendria eſt Hemionitis.

Scolopendria nō eſt Phyllitis.

LOCVS.

Naſcitur locis umbroſis, montoſis ac petroſis, copioſiſſime autē iuxta montem haud procul à Tubinga ſitum, quem Germanico uocabulo Farnberg nominant, prouenire ſolet. Nunc paſſim in hortis habetur.

TEMPVS.

Æſtate uſq; ad autumnum abunde naſcitur.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringens ſimul & parum amara eſt, unde credibile eſt in primo ordine eſſe calidam, & in ſecundo ſiccam.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba guſtu adſtringit. Hæc autem cum aceto pota lienem liquat.

EX GALENO.

Hemionitis ſimul & adſtrictionē & amaritudinem poſſidet: quamobrem cum aceto pota, lienoſis auxilio eſt.

EX PLINIO.

Medetur lienibus. Conſtatq́ ſic inuentum: cum exta ſuper eam proiecta eſſent, fertur adhæſiſſe lieni, eumq́ exinaniſſe. Ob id à quibuſdam Splenion uocat. Narrant ſues qui radicem eius edunt, ſine ſplene inueniri.

Splenion unde dictum.

ERYNGIVM.

Manßtrew.

NOMINA.

HPYΓΓΙΟΝ Græcis, Eryngiũ Latinis, officinis corrupto uocabulo Iringus uocatur. Pleriq; etiã Centumcapita nominant, à numero nimirum capitum quæ in summo obtinet. Plinij tamen Centumcapita, ab Eryngio est diuersa, ut etiã Serapionis. Si quis enim diligenter eius descriptionem excutiat, eam planè esse deprehendet, quæ Dioscoridi After Atticus & Inguinalis appellatur. Vtriusq; enim picturæ sic sibi respondent, ut planè una esse herba uideat. Germanis Eryngiũ nominatur Mansztrew/Brachendistel/& Raddistel.

Iringus.
Centumcapita.
Serapionis Centumcapita est Aster.

FORMA.

In genere aculeatarum stirpium est Eryngium, cuius folia initio sale condita olerum modo comeduntur. Sunt aũt lata, & in ambitu aspera, gustu odorata. Quum uero adolescunt, in multis caulium eminentijs spinis aculeant: in quorum summitatibus globosa capita, durarũ acutissimarumq; spinarum ambitu stellæ instar circumuallantur, quorum color modo uiridis aut candidus, interdum cęruleus inuenitur. Radix illi oblonga, lata, foris nigra, intus alba, pollicis crassitudine, & odorata. E qua nimirum deliniatione omnibus perspicuũ fit, spinam cuius picturã nunc exhibemus, esse Eryngium: aculeatis enim folijs & per extrema spinosis conspicitur, odoratis, caule cubitali, in cuius uertice coacta in globum capitula, durorum & acutissimorum spiculorum uallo, stellę instar radiantur, quorum color in pubertate uiridis, adultæ cœruleus, flaccescenti candidus conspicitur: radice pollicari, intus candida, foris nigra, sed odorata.

LOCVS.

Nascitur in campestribus & asperis locis. Prope Argentoratum eius magna est copia.

TEMPVS.

Colligi hanc quidam, ut Plinius tradit, cum sol Cancri hospitium tenet, hoc est, sub solstitio, iussere.

TEMPERAMENTVM.

Eryngium caliditate aut parum aut nihil ea quæ moderata & temperata sunt superat. Siccitatem uero in tenui essentia consistentem non exiguam obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet calefactoriam radix. Pota menses & urinas pellit. Tormina & inflationes discutit. Cum uino iecinorosis, uenenatorum morsibus, & ijs qui letiferum hauserunt succurrit. Bibitur aduersus plurima cum Staphylini semine pondere drachmæ unius. Appensa & illita tubercula discutere proditur. Radix cum hydromelite pota, opisthotonicis & comitialibus medetur.

EX AETIO.

Potum radicis decoctum colicis medetur. Mulso addito calculos, stillicidia, difficultates urinæ, & renum uitia sanat: quod per quindecim iugiter dies, & ieiunos, & in lectum ituros bibere oportet. Quod si cum eo Sium quoq; decoxeris, magis proficies. Affirmabat quidam assiduo Eryngij usu, nunq; postea minxisse calculos, cum prius eo morbo frequentissime uexaretur.

EX PLINIO.

Clara in primis aculeatarum Eryngion est, contra serpentes & uenenata omnia nascens. Aduersus ictus morsusq; radix eius bibitur drachmę pondere in uino: aut si plerunq; tales iniurias comitatur febris, ex aqua. Illinitur plagis, peculiariter efficax contra chersydros ac ranas. Omnibus uero contra toxica & aconita efficaciorem Heraclides medicus, in iure anseris decoctam, arbitratur. Apollodorus aduersus toxica cum rana decoquit, cæteri in aqua.

C

NOMINA.

Lactuca unde dicta.

Θ Ριδαξ Grecè, Lactuca Latinè: officinæ latinum nomen retinuerunt: Germanicè Lattich/oder Lactuck nominat. Dicta autem Lactuca est, quòd copia lactis, quod credebatur leniter mouere uentrem, exuberet: unde apud ueteres in primis epulis ueniebat, quod Martialis etiam ijs testatur uerbis:

Prima tibi dabitur uentri Lactuca mouendo Vtilis.

GENERA.

Lactuca primum in satiuam & syluestrem deducitur. Satiuæ tria sunt genera, crispa nimirum, rotunda, & capitata. Nos una icone duo complexi sumus genera. Folium enim quod statim à radice erumpit, eam Lactucam refert quæ Latinis crispa, à folijs crispissimis, Germanis krauser Lattich/appellatur. Columella lib. xi. cap. iij. Cecilianam & Beticam à regionibus in quibus crescit, nominat. Reliqua folia eam quæ Rotunda à folijs rotundis uocatur, præ se ferunt. Germanicè breiter Lattich nominatur. Tertij generis Lactuca, quę Capitata dicitur, à folijs suis, quæ ubi parum à terra attolluntur, mâli cuiusdam speciem rotundam obtinent, & instar Brassicæ capitatæ, in capitis ferè formam extuberant. Germanis grosser Lattich/ uel weisser Lattich à semine candido nominat. Syluestris Lactuca satiuę opponitur, sponte enim sua in aruis nascitur. Germanis wilder Lattich nuncupatur.

Crispa Lactuca.

Rotunda.

Capitata.

FORMA.

Satiua prima, cuius imaginem hic damus, folia Intybo satiuo haud dissimilia habet, in rectumq́ surgit, caulibus in summo brachiatum, in quorum cacumine flores sunt lutei. Altera folijs, quę crispa admodum sunt, duntaxat à priori uariat, aliàs per omnia similis. Sic etiam capitata non nisi folijs suis, idq́ dum paululum creuerunt, à priorib. differt. Ideoq́ duab. picturis, quę omnes referunt, contenti fuimus.

D

Lactuca syluestris.

Syluestris similis est satiuæ Lactucæ, radice tamen breuior, proceriore caule, candidioribus folijs, gracilioribusq́, asperioribus, & gustu amaris, quæ, ut addidit Theophrastus, ubi cōsummata sunt aculeantur. Ex qua deliniatione abunde constat, Lactucam syluestrem esse eam herbam, quæ passim nunc ab officinis & herbarijs, nō sine magno errore, Endiuia dicitur. Ea enim in aruis & uinearum limitibus sponte nascitur, folio Lactucæ, & cum adoleuit per oras aculeato, & laciniatim serrato, caulib. bicubitali proceritate consurgentibus, spinulis inhorrescentibus, quibus succus inest lacteus, amarusq́, flore ut Lactuca satiua luteo. Desinant itaq́ deinceps ea herba pro Endiuia uti medici, si modo recte consultum ægris cupiunt.

Officinarum error.

LOCVS.

Satiua in hortis prouenit. Syluestris in aruis & uinearum hortorumq́ macerijs sua sponte nascitur.

TEMPVS.

Florent Iulio mense, atq́ subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Lactuca satiua humidum est frigidumq́ olus, non tamen extremè: siquidē edendo non foret: uerum maxime secundum aquæ, ut sic dicam, fontanæ frigiditatem. Symeon Sethi frigidam & humidam in tertio ordine statuit. Syluestris autem minus refrigerat & humectat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiua Lactuca stomacho accommodata est, refrigerat, somnū conciliat, aluum mollit, lactis abundantiam facit. Elixa magis alit. Illota autem comesta stomachicis prodest. Semen eius potum uenerem assidue somniantibus opitulatur, & concubitum arcet. Ipsæ tamen frequentiores in cibo, claritati oculorum officiunt. Condiuntur muria. Quum in caulem prodierunt, uim quandam nanciscuntur succo

aut

CTVCA SATIVA CRI-
PA ET ROTVNDA.

Krauser vnd breiter lattich

LACTVCA
CAPITATA.

Groſſer lattich.

LACTVCA
SYLVESTRIS

Wild lattich.

C aut lacti syluestris Lactucę similem. Syluestris uirib. in totum Papaueri similis est, unde aliqui eius succum Meconio permiscuerunt. Aquosa per aluum purgat potus in posca liquor obolorum duorum pondere. Exterit argema & caligině. Cum lacte muliebri inuncta ad ambusta prodest. In uniuersum soporifera est, & dolorem leuat. Menses trahit. Contra scorpionum ictus, & phalangiorum morsus bibitur. Semen haud secus quàm satiuę libidinum imaginationes in somno, ac uenerem arcet. Succus ad eadem ualet, sed uiribus infirmior. Reponitur succus eius in fictili uase, antea, ut in alijs liquaminibus moris est, insolatus.

EX GALENO.

Lactuca ad calidas phlegmonas accõmoda est, & ad parua & leuia erysipelata, maioribus tamen satisfacere minime idonea est. Est etiam edulium sitim arcens. Semen potum genituræ profluuium cohibet: quamobrem etiam ijs qui libidinosis somnijs uexantur, datur. Sic & syluestris Lactucæ semen. Cuius quoq; succus colligitur, argema & caliginem expurgans. Ad adustiones cum lacte mulierum inungitur. Omnibus alijs oleribus paucissimum sanguinem & uitiosum generantibus, ex sola Lactuca non multus quidem, nec uitiosus, haud tamen omni ex parte laudabilis gignitur. Vt plurimum cruda ipsa uescuntur. Æstate autem cum in semen iam proruptura est, in aqua dulci præcoquentes, cũ oleo, garo & aceto assumunt, aut cum aliquo ex condimentis, obsonijsúe, præsertim ijs quæ caseo constant. Pleriq; etiam antequam excaulescat, in aqua elixa utunť: uti ego iam facio, ex quo dentes mihi deteriores esse cœperunt. Nam amicus quidam meus, quum olere hoc à longo tempore me ut familiari cibo usum fuisse sciret, uideretq; pòst mandi à me citra magnam molestiam non posse, cocturæ rationem indicauit. In iuuentute enim, quoniam assiduo os uentriculi bile efferuescebat, æstus moderandi gratia Lactu-
D cis utebar. Quum autem ad prouectã ætatem peruenissem, olus hoc contra quàm in iuuentute, somnum iam studio & industria accersenti mihi, auxilio fuit: quippe qui etiamnum iuuenis uigilijs dedita opera me assuefeceram, declinante iam ætate, ipsa ex se insomni, grauius hoc incommodo molestabar. Aduersus quod unicum mihi præsentissimum remedium Lactuca uespere cõmanducata semper fuit. Frigidum ergo humidumq; succum profert, haudquaquam tamen uitiosum. Itaq; sicut alia olera à iusta concoctione non excidit, neq; aluum cohibet, uti neq; impellit. Atq; hęc illi non immeritò accidunt, quum nec austera, nec acerba sit, quibus facultatibus in uniuersum aluus sistitur, quemadmodum à salsis, acribus, & omnino abstergendi uim habentibus ad excretionem concitať, quorum nihil Lactucę inest.

EX PLINIO.

Est quidem natura omnibus refrigeratrix, & ideo ęstate gratæ à stomacho fastidium auferunt, cibiq; appetentiam faciunt. Diuus certe Augustus Lactuca conseruatus in ægritudine fertur, prudentia Musæ medici, cum priores eam ob religioně minimè commanducarent, in tantum recepta commendatione, ut seruari etiam in alienos menses eas oxymelite repertum sit. Venerem inhibent, ęstum refrigerant, somnumq; faciunt. Cruditatem ipsæ nequaquam faciunt, nec ulla res maiorem in cibis auiditatem incitat inhibetq;. Ambustis prosunt recentibus, priusquam pustulæ fiant, cum sale illitæ. Vlcera etiam quæ serpunt, coërcent initio cum aphronitro, mox in uino tritæ. Igni sacro illinuntur. Conuulsa & luxata caulib. tritis cum polenta ex aqua frigida leniunt. Eruptiones papularum ex uino & polenta. In cholera quoq; coctas patellis dederunt, ad quod utilissimæ quammaximi caulis & amaræ. Quidam lacte infundunt. Deferuefacti ij caules & stomacho utilissimi traduntur, sicut somno, & satiua maxime Lactuca, & amara lactensq;, quam Miconidem uocauimus. Hoc lac & oculorum claritati cum muliebri lacte utilissimum esse præcipitur, dum tempestiuè capiti inunguntur. Semen satiuarũ contra scorpiones dari. Se-

A ri. Semine trito ex uino poto & libidinum imaginationes in somno compesci. Tentantes aquas non nocere Lactucam edentibus. Quidam tamen frequentiores in cibo officere claritati oculorum tradiderunt.

DE THYMBRA. CAP. CXIII.

NOMINA.

Θύμβρα Græcis, Thymbra, Cunilaq; Latinis, Kunel Germanis appellat.

GENERA.

Thymbræ seu Cunilæ duæ sunt species. Vna hortensis seu satiua, quę quia minori est acrimonia, in cōdimentario genere edulijs cōcoquitur: hinc à saturando Satureia dici cœpit. Alij tamen à Satyris nomē traxisse putāt, quod scilicet marcescentes coitus stimulet. Germanicè Saturon/Hünerfül/Joseplen/Zwibel oder Gartenhysop/oder Sergenkraut nominatur. Altera agrestis siue rustica Cunila est, quæ peculiariter Thymbra nuncupatur.

Hortensis. *Satureia unde dicta.* *Syluestris.*

FORMA.

Thymbra similis est Thymo, sed minor atq; tenerior, ferens spicam floribus plenam, coloris uiridis. Satureia pedali altitudine surgit, fruticosa, surculosis utrinq; cauliculis, folio Hyssopi, flosculis per interualla ex purpura candicantibus, odore saporeq; gratissimo.

Satureia.

LOCVS.

Thymbra in tenui solo, & asperis locis nascitur. Satureia in hortis seritur passim.

TEMPVS.

Æstate utraq; Cunila floret.

TEMPERAMENTVM.

B Thymbra calida & sicca in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Thymbra eadem quæ Thymus præstat si consimiliter sumatur. Vtilis etiam in sanitate eius usus. Est etiam satiua Thymbra, in cunctis syluestri minor: ad cibum uero utilior, propterea quod non adeò efficax illi sit acrimonia.

EX PAVLO.

Thymbra syluestris eadem quæ Thymus præstat. Hortensis autem omnibus quidem imbecillior, sed ad cibum laudatior.

EX PLINIO.

Nusquam utrunq; Thymbræ genus additur, quippe similis effectus.

EX HERBARIO ANTIQVO.

Farina eius ex uino pota, medetur pulmonis, thoracis, & uesicæ uitijs. Ciet urinas, mēses pellit. Herba ipsa cum floribus Lethargicos excitat calfactu, aut coronę modo capiti imposita. Succus cum rosaceo auribus infunditur. Cum triticea farina coxendicibus illinitur. Satureiæ usus marcescentes coitus stimulat, quare à Satyris traxisse nomen putant. Stomachi concoctiones adiuuat, fastidia discutit, hebetes oculos exacuit.

SATVREIA
SATIVA.

Joſeplen oder Saturon.

A

NOMINA.

ΘΛΑΣΠΙ, ἢ θλασπίδιον, ἢ σίνηπι ἄγριον Græcis dicitur: Thlaſpi, Capſella, & Scandulaceum Latinis. Sunt huius temporis herbarij qui Naſturtium tectorum, & Sinapi ruſticum, quod digitis friatum ſinapim ſuboleat, appellent. Alij Burſam paſtoris uocant, non ſanè quod ſit reuera eius herbæ ſpecies, ſed quod ad formam illius quamproximè accedat. Sic antiquo herbario Burſam paſtoris appellare Thlaſpin placuit. Thlaſpi autem Græcis à fructus forma dictum eſt, qui Naſturtio ſimilis eſt, ſed latiòr, & uelut infractus & contuſus. θλᾶσθαι enim iiſdem contundi eſt & infringi, infringendoq́; quod globoſum tumidúmue erat malleo, lapide, pedéue cum dilatatione exæquare.

Naſturtium tectorum.
Sinapi ruſticum.
Burſa paſtoris.
Thlaſpi unde dictum.

GENERA.

Duo Thlaſpis genera damus. Vnum latioribus folijs, quod ad Dioſcoridis deſcriptionẽ proximè accedit. Hoc germanicè Baurnſenff/ oder Kreß nominatur. Alterum folijs anguſtioribus conſtat, & germanicè Beſemkraut/ quod ſcoparum uices ſuppleat uocatur. Quare ſi quiſpiam hæc duo genera ab inuicem diſtinguere certis appellationibus uoluerit, primum Thlaſpi maius aut latifolium, alterum uero minus aut anguſtifolium appellet. Dioſcorides etiam duo Thlaſpios genera facit, unum latifolium, alterum anguſtifolium.

FORMA.

Herbula eſt anguſtis folijs ad digiti longitudinem, in terram uerſis, in extremitatibus inciſis, ſubpinguibus. Caulem tenuem, duorum drodantum emittit, adnaſcentes ſibi paucos ramulos habentẽ, & per totum eius ambitũ fructus eſt in ſummo modicè latus, in quo ſemen exiguum Naſturtio ſimile, diſci figura, ueluti conquaſſatum, unde & nomen inuenit. Florem obtinet album, ſemenq́; acre. Ex ea ſanè deſcriptione ſatis cõſtat, herbam hanc quam pictam damus eſſe Thlaſpin, anguſta enim folia habet, potiſsimũ ſuprema eius parte, digitali longitudine, in terram ſe conuertentia, per extrema leniter inciſa, caulem duûm dodrantum, agnatis in eo paucis calycibus, breui pediculo nitentibus, quadam ligularum uel cochleariorum effigie, in quibus ſemen continetur Naſturtio ſimile, ſed latius & ueluti conquaſſatum, quod acerrimi eſſe guſtus deprehenditur, ita ut manſum Sinapis modo os & linguam uellicet.

B

LOCVS.

In foſsis, ſemitis, & ſepibus prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floribus & ſemine prægnans inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Semen calfacit & exiccat in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefacit, bilem per ſuperna & inferna purgat acetabuli menſura potum. Iſchiadicis in clyſtere infunditur. Potum ſanguinem ducit, & interiores abſceſſus rumpit, menſes cit, & fœtus necat.

EX PAVLO.

Semen Thlaſpi facultatẽ habet acrem, adeò ut internos abſceſſus potum diſrumpat. Menſes cit, & fœtus enecat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadibus prodeſt. Poteſt enim alioqui tum ſuperne, tum inferne TONbilioſos uacuare humores acetabuli menſura epotum. Infunditur & contra coxendicũ dolores. Quinetiam potum ſanguinem trahit, & internos abſceſſus rumpit.

THLASPI
LATIFOLIVM.

Baurnsenff.

THLASPI
ANGVSTIFOLIVM

Besen

C EX GALENO.

Thlaſpi ſemen facultate acre eſt, adeò ut internos abſceſſus potũ rumpat. Menſes mouet, & fœtus necat. Per ſedem infuſum ſanguinolenta euacuans iſchiadibus prodeſt. Eſt enim alioqui tum inferne, tum ſuperne bilioſorum humorum euacuatorium, acetabuli menſura potum.

EX PLINIO.

Semen aſperi guſtus, bilem & pituitam utrinq; extrahit. Modus ſumendi acetabuli menſura. Prodeſt & iſchiadicis infuſum, donec ſanguinem extrahat. Menſes quoq; cit, ſed partus necat.

DE THERMIS. CAP. CXV.

NOMINA.

ΘΕΡΜΟΣ ἥμερος Græcis, Lupinus ſatiuus Latinis: officinæ latinum nomen retinuerunt: Germanis Feigbon appellatur.

FORMA.

Vnicum caulem obtinet Lupinus, folium quinquefariam aut ſeptifariam diſſectum, florem candidum, ſiliquas in quibus quina ſenáue intus grana, dura, lata, rufaq; continentur. Radicem luteam capillamentis fibratam.

LOCVS.

Exilem amat terram, arenoſam & rubricam præcipue. Limoſo agro non exit, culturamq; reformidat.

TEMPVS.

D Ter floret, primum Maio, deinde Iunio, & tertio Iulio menſe. Poſt unumquemque florem ſiliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Immenſa amaritudo euidenter calidum & ſiccum eſſe monſtrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Farina eius cum melle lincta lumbricos pellit. Ipſi quoq; macerati, & amari adhuc comeſti idem efficiunt. Decoctum eorundem cum Ruta & Pipere potũ idem facit: unde & lienoſis prodeſt. Eodem gangrænas, ulcera tetra, incipientẽ ſcabiem, alphos, maculas, exanthemata, & achoras perfundere utile. Menſes & fœtus idem decoctum cum myrrha & melle ſubditum trahit. Farina eorum cutem liuoremq; expurgat. Inflãmationes cum polenta & aqua mitigat. Iſchiades & tubercula cum aceto lenit. In aceto cocta & illita ſtrumas diſſipat, & carbunculos rumpit. Decocti pluuiali aqua donec in ſuccũ liqueſcant faciem abſtergunt. Cum radice nigri Chamæleonis ouium ſcabiei medentur, ſi tepido decocto abluantur. Radix cum aqua cocta & pota cit urinam. Vbi autem edulcati fuerint, triti cum aceto & poti ſtomachi faſtidium leniunt, & cibi auiditatem excitant.

EX GALENO.

Lupinus editur coctus, multis antè diebus maceratione in aqua amaritudinem deponens, fitq; tunc nutrimentum craſſi ſucci. Cæterum ut medicamen ita præparatus ex genere eſt emplaſticorum. Qui uero natiuam amaritudinem habet, huic extergendi & digerendi uis ineſt. Lumbricos occîdit illitus, & cum melle linctus, aut cum poſca potus. Quin & decoctum eius lumbricos eijcere poteſt. Foris identidem perfuſum, alphos, achoras, exanthemata, ſcabies, gangrænas, ulceraq; maligna iuuat, partim extergendo, partim digerendo, citraq; mordacitatem ſiccando. Expurgat iecur & lienem cum Ruta & Pipere ſuauitatis gratia aſſumptum. Elicit menſes ac fœtum cum myrrha & melle adpoſitum. Porrò Lupinorum etiam farina ſine mordacitate digerit: nec enim liuida tantum, ſed & ſtrumas & tubercula curat: atqui tunc in aceto, aut oxymelite, aut poſca hanc decoquere oportet,

pro

LVPINVS

Feigbon.

C pro laborantis nimirum temperamento, & affectus diuersitate, quod ex usu est inueniendo. Digerit item quæ liuida sunt, & quæcunque modo dictum est præstare decoctum, eadem omnia efficit & farina. Sunt uero etiam qui Ischiadicis cataplasmatis modo illinunt.

EX PLINIO.

Ex omnibus quæ eduntur sicco nulli minus ponderis est, nec plus utilitatis. Mitescunt cinere aut aqua calidis. Colorem hominis frequentiores in cibo exhilarant. Amari cõtra aspidas ualent. Vlcera atra, aridi decorticatique triti, supposito linteolo, ad uiuum corpus redigunt. Strumas, parotidas in aceto cocti discutiunt. Succus decoctorum cum ruta & pipere, uel in febri datur ad uentris animalia pellenda, minoribus triginta annorum. Pueris uero impositi in uentrem ieiunis prosunt. Et alio genere tosti, & in defruto poti, uel ex melle sumpti. Iidem auiditatem cibi faciunt, fastidium detrahunt. Farina eorum aceto subacta, papulas pruritusque in balneis illita cohibet, & per se siccat ulcera. Liuores emendat. Inflammationes cum polenta sedat. Si ad mellis crassitudinem decoquant̃, uitiligines nigras & lepras emendant. Rumpunt carbunculos impositi, panos & strumas minuunt, aut maturant. Cocti ex aceto cicatricibus candidum colorem reddunt. Si uero cœlesti aqua decoquantur, succus ille smegma fit, quo solent fouere gangrænas, eruptiones pituitę, ulcera manantia, utilissimum. Expedit ad lienem bibere, & cum melle menstruis hærentibus. Lieni crudi cum fico sicca triti ex aceto imponuntur. Radix quoque in aqua decocta, urinas pellit. Medentur pecori cum Chamæleonte herba decocti, aqua in potum collata. Sanant & scabiem quadrupedum omnium in amurca decocti, utroque liquore postea mixto. Fumus crematorum culices necat.

D

DE IO. CAP. CXVI.

NOMINA.

ION πορφυροῦν Græcis, Viola muraria uel purpurea Latinis, blaw Veiel oder Mertzen violen Germanis dicitur. Officinæ simpliciter Violam nominant. Nicander Ion Grecis dictam credit, quod Nymphæ quædam Ioniæ, florẽ illum Ioui primum dedere muneri. Alij Græci Ion uocatum putant, quod cum Io in uaccam à Ioue conuersa esset, terra florem illum pabulo bouis eius fuderit. Latini quoque detrita t litera, Violam quasi uitulam imitatione græca uideri possunt appellasse.

Ion quare dicta.

Viola unde uocata.

FORMA.

Folium habet minus tenuiusque quàm Hedera, nigrius tamen nec dissimile. Cauliculus statim à radice medius prosilit, in quo flosculus suauiter olens, purpureus. Humilis prætereà est, statimque à numerosa radice orbiculata folia sine ramis exeũt. Semen quoque minutum in folliculis uasculisue rotundis, ut pictura indicat, extrema ferè æstate producit.

LOCVS.

Nascitur in opacis & asperis locis, ad radices maxime murorum, hortorum marginibus, & sepibus.

TEMPVS.

Viret hæc perpetuò, Theophrasto teste, si cultus adhibeat̃: tamen uere, & Martio mense floret, quo potissimum tempore colligi flores eiusdem debent. Semina uero in æstate, ut dictum est.

TEMPERAMENTVM.

Violæ folia aqueam & subfrigidam substantiam superantem possident. Frigidę autem sunt primo ordine, humidæ uero secundo.

VIRES.

VIOLA
PVRPVREA

Mertzen veiel.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerandi uim obtinet. Folia eius per se & cũ polenta illita, stomacho ęstuanti, oculorum inflammationibus, sedisq́ procidentijs auxiliantur. Praeterea id quod in flore purpureum est cum aqua potum, angina correptis, & puerorum comitialibus mederi affirmant.

EX GALENO.

Folia per se, aut cum polenta illita, calidas phlegmonas mitigant. Imponunt̃ & ori uentriculi aestuanti, & oculis.

EX PLINIO.

Purpureae uiolae refrigerant. Contra inflammationes illinuntur stomacho ardenti. Imponuntur & capiti in fronte. Oculorũ priuatim epiphoris, & sede procidente, uuluáue. Et contra suppurationes. Crapulam & grauedines capitis impositis coronis olfactúue discutiunt. Anginas ex aqua potę. Id quod purpureum est ex ijs comitialibus medetur, maxime pueris, in aqua potum. Semen scorpionibus aduersatur.

EX SYMEONE SETHI.

Prosunt ad intestinorum dolores, cor uero offendunt. Dolores capitis qui fiunt à flaua bile sopiunt potae & odoratae. Ventriculũ irritant, & flauã in eo inuentam bilem. Caput siccum humectant, calidumq́ refrigerant suo odoratu. Somnum inducunt. Humida capita destillationibus obnoxia reddunt.

DE VIOLA MATRONALI. CAP. CXVII.

NOMINA.

D Veteribus Graecis & Latinis cognitae fuerint nec ne Violae quae hodie, quod eas matronę colere soleant, matronales uocantur, nondum compertum habemus. Quare uulgari & usitato nomine, donec rectius inuentũ fuerit, utemur. Germanicè, quod rarae adhuc in Germania dum ista scriberemus fuerint, welsch Veiel appellare uoluimus, ut nimirum hac nomenclatura à Leucoijs, de quibus suo dicemus loco, segregaremus. Possent etiam haud inepte Frawenueiel/ad imitationem latini nominis appellari.

GENERA.

Tria Violarum matronalium damus genera. Primi enim generis candida est, alterius punicea, tertij purpurea: nec differre admodum nisi solis floribus uidentur.

FORMA.

Fruticosa est herba, cubitali altitudine, ramosa, caule & folijs lanuginosis, oblongis, angustis, mollibus ac canescentibus, floribus aut albis, aut puniceis, aut purpureis quadrifolijs, semine in oblongis siliquis lato ac tenui, radice longa, lignosa, subrufa & acri.

LOCVS.

In hortis & cultis locis proueniunt.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus florent.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calidas esse sapor foliorum & radicis, qui acris est, abunde docet. Humiditatem autem multã, Galeno lib. 4. cap. 18. de simpli. medi. facul. teste, eo quod amarae non sint, admistam habent.

VIRES.

Incidendi & digerendi per halitum uim obtinent. Ideoq́ radix aut folia decocta in aqua, cõuulsis, difficultate spirandi laborantibus, & ueteri tussi auxiliantur. Vrinam & menses ducunt, sudoresq́ ciendi facultatem habent.

DE IRIDE.

VIOLA
MATRONALIS ALBA

Weiß welsch Veiel.

VIOLA MA-
TRONALIS PVNICEA

Rot welsch Veiel.

VIOLA MATRONALIS PVRPVREA.

Braun welsch Veiel.

C

NOMINA.

ΙΡΙΣ Græcis, Iris Latinis appellatur: officinis suam appellationem retinuit. Germanis blaw Gilgen / blaw Schwertel / Veielwurtz dicitur. A cœlestis arcus similitudine, quam flores eius repræsentant, ut paulò pòst dicemus, nomen accepit Iris. Sunt qui non sine pudendo errore aliam assignent herbam recto, aliam casui paterno, ita ut Iris ab Ireos, tanquã purpureus color à niueo, distingui putetur imperitis herbarijs. Promanasse autẽ hunc errorem ex græca uoce λείριον, qua Lilium, quod candidos profert flores, genti illi significatur, parum per unius literæ abiectionem deprauata, uerisimile est. Primam nanque literam abijcientes, ultimam uerò in σ uertentes, εἶρος dixerunt pro λείριον. Sed hæc opinio indigna est quæ explodatur, cum Dioscoridem & alios ueteres omnes seorsim de Iride & Lirio siue Lilio agere constet.

Iris unde dicta.

Causa uulgaris erroris.

FORMA.

Folia Gladiolo similia fert, maiora tamen, latiora & pinguiora. Flores in caule æqualibus inuicem spacijs distantes, inflexi, uarij. Aut enim candidi, aut uirides, aut lutei, aut purpurei, aut cœrulei conspiciuntur. Vnde ob hanc uarietatem arcui cœlesti assimilata est. Radices subsunt geniculatæ, solidæ, odoratæ: quæ simulatque fuerint dissectæ, siccantur in umbra, & filo traiectæ reconduntur. Hæc Dioscoridis pictura tota huic herbę, quam Irim hodie herbarij & officinæ uocant, suffragatur. Siquidem ea radicibus nititur solidis, geniculatis & odoratis, adeò ut uiolarũ purpurearũ odorem prorsus referre uideatur, & hoc nomine à Germanis nostris Veielwurtz / hoc est, Violacea radix, sit appellata. Folia Gladioli faciem simulant, maiora duntaxat, latiora & pinguiora. Caule recto sesquipedali, è cuius fastigijs pari interuacante spatio flores erumpunt, inflexis mutuò foliorũ labris, qui nitent uaria colorum mistura, instar cœlestis arcus. Quemadmodũ enim aquarius ille arcus, qui est imago malè expressi solis, caua nube recepta, uarios mentitur colores, sic ut cœruleas, uirides, luteas, purpureasque lineas ducat, ita cauo calyculi sinu uersicolores lituras flores ostendunt, qua diuersa specie cœlestem æmulantur arcum. Falluntur itaque qui in toto floris ambitu huiuscemodi uarietatem perquirunt, cum inflexa foliorum labra uel purpureus, uel cœruleus semper color inficiat.

Violacea radix.

D

LOCVS.

Passim in hortis & macerijs uinearum prouenit. Laudatissima tamen est quæ in Illyrio & Macedonia nascitur, & melior inter has quæ densa & breui radice constat, quæque frangenti contumax est, colore subruffa, admodum odorata, gustuque feruida.

TEMPVS.

Floret uere, Maio potissimũ mense, quo sanè tempore flores colligi debent. Radices autem suo tempore, hoc est, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Iris in altero calefacit ordine, in tertio aũt desiccat. Abstergit quoque & maturat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Irides omnes calefaciendi extenuandique uim obtinent. Contra tussim efficaces, humoresque nõ facilè excreabiles extenuant. Biles ex hydromelite drachmarum septem pondere potæ purgant. Somnum conciliant. Lachrymas cient. Torminibus medentur. Cum aceto potæ uenenatorum morsibus, lienosis, conuulsis, refrigeratis, rigentibus, & quibus genitura effluit, auxiliatur. Menses cum uino potæ ducunt. Decoctũ earum ad muliebria fomenta utile, molliens aperiensque locos. Ischiadicis infunditur. Fistulas & sinus carne explent. Quinetiã glandis modo cum melle appositæ, fœtus extrahunt. Strumas ueteresque duritiem coctæ & illitæ emolliunt.

Aridæ

IRIS
GERMANICA.

Blaw Gilgen.

C Aridæ ulcera explent, & cum melle purgant. Nudata ossa carne operiunt. Doloribus capitis cum aceto & rosaceo utiliter illinuntur. Lentigines, cutis in facie uitia cum Elleboro albo, & duabus mellis partibus illitæ emendant. Pessis, malagmatis & acopis miscentur. In uniuersum magni usus sunt.

EX PAVLO.

Iris tussi utilis. Humores in thorace nõ facilè excreabiles extenuat. Torminibus medetur, ulceraq́ꝫ sordida expurgat. Cum mulsa pota aluum ducit.

EX PLINIO.

Infantibus eam circunligari salutare est. Dentientibus præcipua est & tussientibus, tinearúmue uitio laborantib. instillari. Cæterum ulcera purgat, capitis præcipuè, suppurationes ueteres. Aluũ soluit duabus drachmis cum melle. Tussim, tormina, inflationes, pota. Lienes ex aceto. Contra serpentiũ & araneorũ morsus, ex posca ualet. Contra scorpiones, duarum drachmarũ pondere in pane uel aqua sumitur. Contra canum morsus ex oleo imponitur. Et contra perfrictiones. Sic & neruorũ doloribus. Lumbis uerò & coxendicibus cum resina illinitur. Vis ei concalfactoria. Naribus subdita, sternutamenta mouet, caputq́ꝫ purgat. Dolori capitis cum Cotoneis mâlis aut Strutheis illinitur. Crapulas quoq; & orthopnœas discutit. Vomitiones cit, duobus obolis sumpta. Ossa fracta extrahit, imposita cum melle. Ad paronychias farina eius utunt̃. Halitus oris cõmanducata abolet, alarumq́ꝫ uitia. Succo duritias omnes emollit. Somnum conciliat, sed genituras cõsumit. Sedis rimas & condylomata, omniaq́ꝫ in corpore excrescentia sanat.

DE HIERACEO. CAP. CXIX.

D

NOMINA.

Ἱεράκιον, ἡ σογχίτης Græcis, Hieraceum Latinis dicitur: officinis inusitatum. Germanicè, quum aliud nomen expiscari non potueramus, Habichkraut appellauimus, ad græcam alludentes appellationem: neque enim alia ratione Greci hanc herbam Hieraceũ nominarunt, nisi quod accipitres, quos illi ἱέρακας dicunt, scalpendo eam, succoq́ꝫ oculos tingendo, obscuritatem cum sensere discutiant. Sonchites autem dicta est, quod Soncho nõ admodum dissimilis sit, maximè quod ad eius circunferentiam & extremam partem, in qua caules & flores sunt, attinet. Hæc enim & illa cõcauo, & lacteum succum emittente caule, luteisq́ꝫ floribus est. Apuleius Lactucam syluaticam appellat. Plinius quoque libro uigesimo, cap. septimo, ut alij omnes ferè, in Lactucarum sponte nascentium numero, propter similitudinem, Hieraceon hoc habet. Quàm autem inuicem similes sint Hieraceum & Lactuca syluestris, utriusq; icones & effigies collatæ monstrabunt.

Hieraceum unde dictum. *Sonchites.* *Lactuca syluatica.*

GENERA.

Hieracij duo sunt genera, maius nimirum & minus. Maius germanicè groß Habichkraut, minus autem klein Habichkraut nominatur.

FORMA.

Hieraceum maius. Hieraceum maius caulem habet asperum, modicè rubentem, spinosum, concauum. Folia per interualla rariusculè diuisa, Soncho per circunferentiam similia. Flores in oblongis capitulis luteos. Quæ designatio prorsus hanc quam pictam damus herbam exprimit. Siquidem caulem emittit scabrum, subrubrum, spinulis horrentem, cauum, folia ex interuallis & rarò laciniata, Sonchi folijs non dissimilia. Flores in longiusculis capitulis luteos. *Hieraceũ minus.* Minus Hieraceum folia ex interuallis per

HIERACEVM
MAIVS.

Groß Habichkraut.

HIERACEVM MINVS.

Klein Habichkraut.

alis per ambitum diuisuris scissa obtinet. Caules de se emittit cauos, teneros & uirides, in quibus flores lutei circulum circunscribentes. Quę itidem notæ omnes herbæ illi, cuius picturam exhibemus, conueniunt.

LOCVS.

Vtrunq; in quibusdam pratis prouenit.

TEMPVS.

In fine Iulij mensis, & per uniuersum Augustum floret Hieraceum. Succus eius carpitur per messes inciso caule.

TEMPERAMENTVM.

Maius Hieraceum planè Sonchi temperamento constare uidetur, refrigerat itaque & mediocris adstrictionis est particeps. Minus in gustu paulò maiorem amaritudinem refert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Hieraceū maius refrigerandi, & modicè adstringendi, ideoq; æstuanti stomacho, & inflammationib. illitum prodest. Succus erosionem eiusdem in sorbitione mitigat. Herba ipsa cum radice illita scorpionum ictibus auxiliatur. Minus facultates habet superiori easdem.

EX PLINIO.

Succus sanat omnia oculorum uitia cum lacte mulierum. Arcet nubeculas, cicatrices, adustionesq; omnes, præcipuè caligines. Imponitur etiam oculis in lana contra epiphoras. Idem succus aluum purgat, in posca potus ad duos obolos. Serpentium ictibus medetur in uino potus. Et folia tosta, thyrsiq; triti ex aceto bibuntur. Vulneri illinuntur, maximè contra scorpionum ictus. Verum contra phalangia, commixto uino ex aceto.

APPENDIX.

Sunt qui tantam inesse huic herbæ uim contra oculorum uitia credant, ut radicem etiam à collo suspensam caliginem oculorum sanare posse dicant.

DE HIPPVRI. CAP. CXX.

NOMINA.

ΙΠΠΟΥΡΙΣ Græcis, Equisetum, herba aut salix equinalis Latinis, recentioribus herbarijs uerbum uerbo reddentibus Cauda equina, Germanis Roßschwantz / Pferdtschwantz / Roßwadel / Katzenwedel / Katzenzagel / Kantenkraut / Schaffthöw nominatur. Nomen tam Græcum quàm Latinum à caudæ equinæ imagine, quam comæ illius præ se ferunt, accepit.

Equisetum. *Cauda equina.* *Hippuris cur dicta.*

GENERA.

Eius duo sunt genera. Vnum longius, quod nonnulli ætatis nostræ herbarij ab asperitate quam obtinet Asprellam uocant. Hinc est quod materiarij fabri ligneā pectinum & aliorum minutorū operum ruditatem huius herbæ scabritia in nitorem expoliant. Germanicè groß Roßschwantz dicitur. Alterum breuius est, ad abstergenda uasa aptum. Germani klein Roßschwantz appellant.

Asprella.

FORMA.

Primum Equiseti genus cauliculos habet inanes, leniter rubentes, subasperos, solidos, geniculis qui inuicem inseruntur dissectos, in quibus folia iuncea, crebra, & tenuia. In altitudinem adsurgit, scandendo proximas stipites comis circunfusa dependet multis, nigris ut equorum cauda. Radix illi est lignosa, dura. Alterū comas per interualla habet breuiores, candidiores & molliores.

LOCVS.

EQVISETVM
LONGIVS.

Groß Roßzagel.

EQVISETVM
MINVS.

Klein Roßschwantz

C

LOCVS.

Longius Equisetũ in aquosis locis & scrobibus prouenit, nec eo in fossis prope aquas & umbrosis locis alia planta frequentior est, ut hoc nomine χαράδραιον Græcis dictum sit. Neq enim χαράδρα aliud est illis nisi terræ rima & fissura. ἔφυδρον etiam non alia ratione, quàm quod in aquosis produceretur, nominauerunt. Alterum in pratis inuenitur, nec ferè frequentius occurrit, inuisa fœnisecis.

Χαράδραιον. ἔφυδρον.

TEMPVS.

Vtrunq æstate suis in locis copiose prouenit.

TEMPERAMENTVM.

Adstringentem cum amaritudine facultatem, ac proinde ualenter simulq citra mordicationem exiccantem, obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adstringit, quapropter succus eius sanguinem ex naribus erumpentem sistit. Dysentericis cum uino potus confert. Vrinam cit. Folia cruenta uulnera glutinant trita & inspersa. Herba & radix tussientibus, orthopnoicis, ruptisq succurrit. Quinetiam intestinorum diuisiones, uesicæ dissectionem, & intestinorum ramicem coalescere cogiq folia in aqua pota feruntur.

EX GALENO.

Vulnera maxima conglutinat, etiamsi præsectos esse neruos contingat: præterea intestinorum ramices cogit. Cæterum ad sanguinis reiectionem, ad fluxũ muliebrem, potissimum rubrum, ad dysenterias, & ad alia uentris profluuia generosum est medicamentum herba ipsa aut ex aqua, aut ex uino epota. Sunt qui de ea scriptum reliquerunt, quod nonnunq etiam uesicæ, & tenuium intestinorum uulnera succus ipsius sanauerit. Prodest etiam profluuio sanguinis ex naribus, tum D fluxu obnoxijs in uentre affectibus ex austerorum quopiam uinorum potus, ac si febre teneatur ex aqua.

EX PLINIO.

Vis eius spissare corpora. Succus sanguinem è naribus fluentem inclusus sistit, item aluum. Medetur dysentericis in uino dulci potus cyathis tribus. Vrinam cit. Tussim, orthopnœam sanat: item rupta, & quæ serpunt. Intestinis & uesicæ folia bibuntur. Enterocœlen cohibet.

DE HIBERIDE. CAP. CXXI.

NOMINA.

IBERIS, ἡ καρδαμαντική, ἡ ἀγριοκάρδαμον Græcis, Galeno & Paulo alio nomine Lepidion: Hiberis, Nasturtium agreste Latinis appellatur. Officinis nostris incognita. Germanis Gauchblům / non alia ratione quàm quod plerosq qui in illius notitiam nondum peruenerunt, infatuet. Potest etiam cõmodè dici wilder Kreß. Cardamantice, & Agriocardamũ Græcis appellata, quod radici odor insit Nasturtij: uel quod eius folia partim Nasturtio aquatico, quod à Dioscoride Sisymbrium cardamine dicitur, partim etiam hortensi, quod Cardamon Græcis nominatᷓ, similia sint: uel quod gustu Nasturtiũ referant.

Nasturtium agreste.

Agriocardamon cur dicta.

FORMA.

Folia Nasturtio similia habet, uerno tempore uirentia, cubitali longitudine, aut minore, flore lacteo, radicibus duabus, sed una apud nos frequentius, nititur, odore Nasturtij quamacerrimo. Ex qua nimirum descriptione omnibus perspicuum fit, herbam cuius picturam exhibemus esse Hiberida: caulem enim cubitalem obtinet, foliaq Nasturtio similia. Quæ enim à radice statim exeunt, aquatici, quæ uero in supremo caule emicant hortensis Nasturtij folia referunt. Verno quoq tempore uirent, flos deniq lacteus est, hoc est, in albo purpurascens: hunc enim Dioscoridem

NASTVRTIVM AGRESTE.

Gauchblům.

C ridem uocare lacteum florem, satis testatur quarta Ranunculi species, cuius etiam florem, qui colore huic similis est, lacteum esse scribit. Semen quoque in siliquulis tam exiguum producit, ut, Plinio etiam teste, uix aspici posit: radicem autem exilem atque acrem, cui inest Nasturtij odor.

LOCVS.

Nascitur incultis locis, circa itinera & prata.

TEMPVS.

Verno tempore apparet, Aprili potissimum mense & Maio, duratq; ad æstatis initia, quo potissimum tempore lacteum florem fundit: initio enim purpureo colore maculatus uidetur: efficacioremq; usum obtinet, quod tum semen etiam in siliquulis proferat.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine calefacientium, ut Nasturtium, minus tamen eo desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix calefacit & adurit. Vtilis est ad coxendicis dolores cum suillo adipe salso, emplastri modo quaternis horis illita. Deinde in balneũ descendatur, & oleo cum lana locus perungatur.

EX GALENO.

Similis Nasturtio tum odore, tum gustu, tum uiribus.

EX PLINIO.

Coxendicibus & articulis omnibus cum axungia modica utilissima, uiris plurimum quaternis horis, fœminis minus dimidio adalligata, ut dein in balneum descendatur in calidam, & postea oleo & uino corpus perungatur, diebusq; uicenis interpositis idem fiat, si qua admonitio doloris supersit. Hoc modo rheumatismos omnes sanat occultos. Imponitur in ipsa inflammatione, sed imminuta. Adalligata D capiti cum Quinquefolio, epiphoras & si qua in oculis uitia sunt, emendat.

APPENDIX.

Recentiores herbarij eius herbæ cuius picturam damus usum probant contra pediculos si lixiuio incoquatur. Vnde colligere licebit, eam exiccandi & ex alto euocandi trahendiq; facultatem, haud secus atq; Nasturtiũ aut Sinapi, habere. Nam, Galeno lib. i. de composit. med. secundum locos, cap. vij. teste, medicamenta quæ phthiriasi medentur necessariò exiccant atq; ex alto trahunt. Vt iterum euidentissimum sit hanc herbam, eo quod Nasturtij facultates obtineat, esse ueram Hiberida, non obstante quod raró aut nunquã duabus, sed una potius & exili nitatur.

DE HIPPOSELINO. CAP. CXXII.

NOMINA.

Officinarum error.

Hipposelinũ unde dictum.

Olus atrũ quare appellatum.

ΙΠΠΟΣΕΛΙΝΟΝ Græcis, Olus atrum Latinis dicitur: officinæ eius semine perperam pro Petroselino macedonico utuntur. Germanis groß Epffich / oder groß Eppich appellatur. Hipposelinon autem à magnitudine dictum est: siquidem Græci magnis & amplis rebus hippo præponere solent, adeò ut Hipposelinũ Latinis nihil aliud nisi grande Apiũ sit. Olus autem atrum uel pullum à folijs, quæ atro colore nitent, appellatum esse uidetur.

FORMA.

Maius est hortensi Apio, caule cauo, alto, tenero, ueluti lineas habente, folijs latioribus, subpuniceis, Libanotidis coma, plena flore, in corymbos antequã defloreat cõgesta, semine nigro, oblongo, solido, acri, odorato, radice odorata, intus candida, ori grata, pro caulis magnitudine non admodũ densa. Porrò ne mireris quod picturæ non ex omni parte respondeat descriptio: neq; enim Hipposelinum integrum, & quod ad perfectam peruenit ætatem, floresq; & semen produxit, damus, sed id

HIPPOSELINVM

Groß Epffich.

C ſed id tantum quod primo erumpit. Radicem itaq; tantum & folia depingi curauimus, ut quæ Oleris atri, cuius ſæpè fit apud Dioſcoridem mentio, forma, ſaltem in folijs & radice, eſſet, cerneres. Annitemur tamen ut aliquando integram eius herbæ picturam exhibeamus.

LOCVS.

Naſcitur in umbroſis, & iuxta paludes.

TEMPVS.

Satum tardè prouenit, ideoq; factum ut integrè depictum dare nobis haud licuerit. Floret, Plinio teſte, æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt in ſecundo ordine, ut Apium, & ſiccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eſtur olerum modo ceu Apium. Radix etiam cocta & cruda eſtur. Quinetiam folia & caules cocti manduntur, & per ſe aut cum piſcibus præparantur. Crudaq; ad ſalgama condiuntur. Semen potum in mulſo menſes ducit. Rigore concuſſos calfacit potum & illitum. Vrinæ ſtillicidio auxiliatur. Radix eadem præſtat.

EX GALENO.

Hipposelini ſimilis Apio uis eſt, ualidior tamen. Menſium autem & urinæ ciendæ potiſsimum facultatem habet, ut liquet ex capite eiuſdem de Smyrnio.

EX PLINIO.

Olus atrum quod Hipposelinum uocant, aduerſatur ſcorpionibus. Poto ſemine torminibus interaneis medetur. Itemq; difficultatibus urinæ ſemen eius decoctum ex mulſo potum. Radix eius in uino decocta calculos pellit, & lumborum ac lateris dolores. Canis rabioſi morſibus potum & illitum medetur.

D

DE IXO. CAP. CXXIII.

NOMINA.

IΞΟΣ Græcis, Viſcum Latinis & officinis, Germanis Miſtel/oder Affolter nominatur.

FORMA.

Planta eſt fruticoſa, lenta, ſemper uirens, intus porracei coloris, extrà ſubflaua, folijs buxi, acinis exiguis, ſine flore.

LOCVS.

Nunq; in terra, ſed ſemper in arbore, quercu præſertim, pyro, mâloq; prouenit.

TEMPVS.

Autumni initio cum ſuis acinis decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit cum acrimonia: ex plurima enim aëria & aquea, pauciſsima terrena conſtat. Igitur acrimonia in eo amaritudinem excellit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Diſcutit, emollit, attrahit: tubercula, parotidas, cęterosq; abſceſſus cum reſina & pari cæra mixtum, maturat. Epinyctidas in ſplenio curat. Cum thure antiqua ulcera, & malignos abſceſſus mollit. Lienes cum calce, aut gagate lapide, aut aſio coctum & impoſitũ minuit. Cum auripigmento aut ſandaracho illitum, ungues extrahit. Mixtum cum calce & fæce, uim ſuam intendit.

EX GALENO.

Valenter ex alto humores extrahit: nec tenues tantum, ſed & craſsiores, eosq; diffundit ac digerit. Eſt autem ex eorum genere quæ non protinus admota calfaciunt, ſed quæ tempus requirunt, uelut Thapſia.

VISCVM

Miſtel.

C

NOMINA.

Guadum. *Nilech.* *Indicum.* *Osatis.*

ΙΣΑΤΙΣ Græcis, Isatis Latinis uocatur. Gallis, ut in cõmentarijs suis testatur Cæsar, Glastum olim dicebatur, nunc Guadum. Germanis autem ad hoc nomen alludentibus, Weydt nominatur. Arabibus Nil, Nilech, & Indicum, ut lib. i. Paradox. cap. uigesimosexto monstrauimus. Barbari deprauata uoce Osatim appellant.

GENERA.

Duo Isatidis sunt genera. Vna enim satiua, qua tingendis lanis infectores utuntur. Altera uerò syluestris, qua lanarum infectores haud utuntur. Priorem Germani simpliciter Weydt/alteram uerò cum adiectione wild Weydt nominant.

FORMA.

Satiua. Satiua folia habet Plantagini similia, sed pinguiora, nigrioraq́, caulẽ duobus cubitis altiorẽ. Hęc Dioscorides, qui reliquas notas, quę syluestri similes per omnia sunt, cõmemorare noluit. Ex syluestris tamen effigie facilè quales sint æstimare poteris: *Syluestris.* hęc em̃ teste Dioscoride, satiuæ similis est, folia tamẽ maiora obtinet, ad Lactucę folia accedentia: caules etiã tenuiores, multifidos, rubicantes, qui in cacumine folliculos linguarũ figura multos dependentes habent, in quibus semen. Flos ei luteus & tenuis.

LOCVS.

Isatis satiua copiose in Germania prouenit, pręsertim agro Erphordiano, cui magnum quæstum adfert. Viridem enim herbam trusatilibus molis premunt, ut herbaceã saniem excludant: dein abacto liquore digerunt in magnos globos, quos tabulatis cõputrescere in æstate feruente sinunt. Hos cortinis infectoriæ coquunt officinæ, & laneos pannos, ac uellera demergunt, ut cœruleũ imbibant colorem. Syl-D uestris sua sponte in quibusdam Germaniæ locis nascitur, ut Tubingæ, ubi omnes uinearum maceries hac herba septæ uidentur.

TEMPVS.

Maio & Iunio mense florent, ac subinde semen proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Isatis satiua ualenter admodum exiccantis, nondum tamen mordentis facultatis est: amara enim simulatque adstringens existit. Syluestris uerò acre quiddam, tum gustu, tum actione præfert: proinde ualentius quàm satiua desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Isatidis satiuæ folia omnia œdemata & tubercula illita discutere possunt. Cruenta uulnera glutinant. Sanguinis profluuia sistunt. Vlcera phagedænica, herpetas, erysipelata, & putrescentia sanant. Syluestris eadem quæ satiua potest. Lienosis etiam pota & illita auxiliatur.

EX GALENO.

Satiua magna ulcera durorum corporum glutinat, etiamsi in capitibus musculorum fuerint, & sanguinis profluuio laborantibus partibus utiliter illinitur. Tumores œdematodεις mirificè discutit, simul & reprimit, omnibusq́ ulceribus malignis mirabiliter resistit, etiamsi putrescant, etiamsi erodantur. Quod si quando laborantis natura ualidior appareat, folijs eius tritis aut panem, aut hordeaceã farinam, aut triticeam, aut polentam, pro uincente in unoquoq́ affectu, miscere oportebit. Syluestris uerò potentissimè humidis putredinib. obsistit, ad cętera uerò iam comprehensa deterior: immoderatius enim & cum mordacitate desiccat, talia nanque irritantur hoc pacto, & phlegmone grauari incipiunt. Cæterum ob facultatis robur lienosis quoq́ utilis est, quum altera prodesse nondum posit.

EX PLINIO.

Isatidis folia trita cum polenta, uulneribus prosunt. Sanguinem sistit. Phagedænas & putrescentia ulcera, & quæ serpunt, sanat. Item tumores ante suppurationẽ. Contra ignem sacrum, radice uel folijs prodest, uel ad lienes pota.

DE ITEA.

ISATIS
SATIVA.

Weyde.

ISATIS
SYLVESTRIS.

Wild Weydt.

NOMINA.

ITEA Græcis, Salix Latinis, Weiden/ oder Felber Germanis appellatur. Salix uerò à ſaliendo dicta eſt, quod ea celeritate creſcat, ut quaſi ſalire uideatur. Sic etiam Iteam quaſi Salicem uocauerunt Græci.

Salix cur dicta.
Itea unde uocata.

GENERA.

Tria Salicis genera Theophraſtus lib. iij. cap. xiij. de hiſtoria plantarū recenſet. Primā nigram nominari dicit, quod nigro aut puniceo cortice obducta ſit. Secundam candidam, quod candido obducatur cortice. Tertiam coactę breuitatis ac pumilam, Helicen Arcadibus appellari ſcribit. Plinius etiam lib. xvij. cap. xxxvij. tria Salicis nomina cōmemorat: Viminalem, eandemq; purpureā: Vitellinam à colore luteo, graciliorē priore: Gallicam, quæ ſit tenuiſsima. Lucius Columella lib. iiij. cap. xxx. eiuſdem quoque tria facit genera, Græcam, Gallicam, & Sabinam, quam etiam Amerinam uocari à plurimis ſcribit. Gręcam flaui coloris, Gallicam obſoleti purpurei, tenuiſsimiq; uiminis, Sabinam gracilibus uirgis atq; rutilibus eſſe aſſerit. Quæ ſanè ſingula pulchrè cum ijs quæ Theophraſtus tradit, conuenire uidentur. Nam primam Salicis ſpeciem, quam Theophraſtus nigram aut puniceam uocat, Plinius Viminalem, Columella uerò Sabinam & Amerinam appellat, Germani rot Weiden nominant. Secundam ſpeciem, quam Theophraſtus candidam, Plinius Vitellinam, Columella autem Græcam uocat, Germani geel Weiden. Tertiam, quæ Theophraſto Helix dicitur, Plinius & Columella Gallicam appellant, Germani uerò à tenuitate klein Weiden.

Salix nigra.
Candida.
Pumila.
Viminalis.
Vitellina.
Gallica.
Græca.
Sabina.
Prima Salicis ſpecies.
Secunda.
Tertia.

FORMA.

Salix breui caudice conſurgit, ramis longis, è trunco extremo ueluti à capite prodeuntibus, lentis, flexilibus: folijs longis, ſubtus incanis, ſupernè uirentibus: flore ſeu nucamento ſquamatim compactili, lanuginoſo, propendente, fructu qui facilè ante maturitatem euaneſcat.

LOCVS.

Aquoſis lætatur, ideoq; auctu perquam facilis.

TEMPVS.

Floret primo ſtatim uere. Ocyſsimè amittit fructum, antè quàm omnino maturitatem ſentiat, ob id dicta Homero ὠλεσίκαρπος, hoc eſt, frugiperda, Odyſſ. κ. ubi ſic canit: μακραί τ' αἴγειροι καὶ ἰτέαι ὠλεσίκαρποι. Fructum ſiquidem fert, Plinio autore, abeuntem in araneam antequam percoquatur.

TEMPERAMENTVM.

Salicis tum folia, tum flores, citra mordacitatem exiccantis ſunt facultatis, ac modicè adſtringunt. Cortex tamen eius ſiccior.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Adſtringunt Salicis folia, fructus, cortex & ſuccus. Folia trita cum exiguo pipere & uino pota ileoſis conueniunt. Per ſe etiam cum aqua ſumpta, præſtant mulieribus ne concipiant. Fructus potus ſanguinē expuentibus prodeſt. Cortex eadem pręſtat. Vſtus & cum aceto ſubactus, clauos & callos illitus tollit. Ex folijs & cortice ſuccus in putamine māli punici cum roſaceo calfactus, aurium doloribus auxiliatur. Decocto eorum podagras foueri optimū. Furfures exterit. Excipitur etiam è Salice ſuccus exciſo cum floret cortice: in interiore enim eius parte concretus inuenitur. Vim autem habet exterendi quæcunq; pupillæ claritati obſtant.

EX GALENO.

Salicis folijs ad cruenti uulneris glutinationē quis uti poſſet. Verū floribus eius maximè propè omnes utunt medici ad exiccantis emplaſtri pręparationē: eſt enim uis eorum deſiccatoria: habent etiam quandam adſtrictionē. Sunt qui ſuccum ex ea expreſſum, medicamen ſeruent mordacitatis expers & exiccatorium, ad multas

res uti-

334.

PRIMVM SALICIS GENVS.

Rot Weiden.

ALTERVM SALI-
CIS GENVS.

Seel Weiden.

TERTIVM
SALICIS GENVS.

Klein Weiden.

A res utile. Haud enim inuenias quid ad plures res utilius medicamento citra mordacitatem exiccante, quod paulum etiam adstringat. Porrò arboris cortex similem facultatem obtinet, tum floribus, tum folijs, nisi quod temperaturæ sit siccioris, uelut omnes cortices. Sed hunc quidam comburunt, eiusq; cinere utuntur ad ea omnia quæ ualenter desiccare oportet. Nam clauos quos uocant, callos, myrmeciasq; tollunt, aceto ipsum macerantes acri. Nonnulli autem dum floret Salix, corticem eius incîdunt, & succum quendam colligunt, utunturq; ad ea quæ pupillas obfuscant, extergente uidelicet simulq; tenuium partium medicamine. Vti uerò illo ad multa alia quis posset, siquidem talis sit.

EX PLINIO.

Salicis fructus ante maturitatem in araneam abit. Sed si prius colligatur, sanguinem reijcientibus prodest. Corticis è ramis primis cinis, clauum & callum aqua mixta sanat. Vitia cutis in facie emendat, magis admixto succo suo. Est autē hic trium generum. Vnum arbor ipsa exudat gummi modo. Alterum manat in plaga cum floret, exciso cortice trium digitorū magnitudine. Hic ad purganda quæ obstant oculis, item ad spissanda quæ opus sunt, ciendamq; urinam, & ad omnes collectiones intus extrahendas. Tertius succus est detruncatione ramorū à falce destillans. Ex ijs aliquis cum rosaceo in calyce mâli punici calfactus, auribus infunditur: uel folia cocta, & cum cera trita imponuntur. Item podagricis. Cortice & folijs in uino decoctis fouere neruos utilissimum. Flos tritus cum folijs furfures purgat in facie. Folia trita & pota intemperantiam libidinis coërcent, atque in totum auferunt usum sæpius sumpta.

B

DE CAPNO. CAP. CXXVI.

NOMINA.

ΚΑΠΝΟΣ Grecis, Fumaria Latinis: officinis Fumus terrę, Germanis Erdrauch / Daubenkropff / Katzenkörbel appellatur. Fumaria uerò hæc herba dicta est, propterea quod succus eius oculis inditus, ueluti fumus lachrymas mouet, oculosq; mordicat.

Fumus terræ.
Fumaria unde dicta.

FORMA.

Fruticosa herbula est, Coriandro similis, tenera admodum: folijs candidioribus, cineracei coloris, undiq; numerosis: flore purpureo.

LOCVS.

Nascitur in segetibus hordeaceis, hortis, uineis, sepibus, & macerijs, alijsq; locis incultis atque pinguibus.

TEMPVS.

Carpitur in fine Maij mensis & Septembris.

TEMPERAMENTVM.

Capnos calida & sicca in secundo esse uidetur ordine, id quod ex gustu patet: acris enim & amara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius succus acris est, uisum acuit, lachrymas ducit, unde & nomen traxit. Illitus cum gummi duplices palpebrarum pilos renasci non sinit. Cōmanducata herba biliosam urinam trahit.

EX GALENO.

Capnos acris simul & amaræ qualitatis est particeps, nec tamen planè expers est acerbæ. Quamobrem biliosam urinam multam prouocat, sanatq; iecinoris obstructiones & debilitates. Succus eius oculorum aciem acuit, non parum lachrymarū trahens, uelut ipse fumus: nam hinc ei appellatio indita. Plebeius quidam ea uti solebat ad stomachum roborandum, unaq; uentrem lubricandū. Siquidem herbam

FVMARIA

Erdrauch.

primum deſiccatam condebat: dein cum uti uolebat ſubductionis quidem gratia melicrato inſpergebat: roborandi uerò cauſa, uino nimirum diluto.

EX PLINIO.

Claritatē facit inunctis oculis, delachrymationemq; ceu fumus, unde nomen accepit. Eadem euulſas palpebras renaſci prohibet. Bilem per urinam trahit.

DE CICI. CAP. CXXVII.

NOMINA.

KIKI, ἢ κρότων Græcis, Ricinus Latinis, Mauritanis Kerua, officinis nonnullis Cataputia maior, quibuſdā etiam Pentadactylon & Palma Christi, quod ſcilicet eius folia in humanæ manus effigiem articulentur: Germanis Wunderbaum/oder Creutzbaum dicitur. Croton autem & Ricinus à ſimilitudine animalis, quod ſemen eius referre uidetur, nominata eſt. Sunt enim Græcis κρότωνες, & Latinis Ricini, inſecta animantia, quæ canibus præſertim adhærent, quibus cibi nullus exitus eſt, colore liuido, nullis diſcreta membris, in globum continuè creſcentia, donec plenius ſaginata, poſt aliquot dies ſponte ſua decidant. Hinc eſt quod à Germanis noſtris Zeckenkörner nominentur.

Cherua. *Cataputia maior* *Croton & Ricinus unde dicta.* *κρότωνες.*

FORMA.

Arbor eſt paruę ficus magnitudine, folia Platano ſimilia habens, maiora tamen, læuiora & nigriora. Caudices uerò & ramos arundinis modo concauos. Semen in uuis racemiſue aſperis, quod cortice nudatum, Ricino animali ſimile eſt. Quæ deſcriptio ita picturæ quadrat, ut nihil magis.

LOCVS.

Naſcitur nuſquam in Germania noſtra, niſi ſatum fuerit. Satum autem ſemel copioſe prouenit. Sine difficultate etiam paſsim iam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Carpitur Autumno dum ſemine abundat.

TEMPERAMENTVM.

Ricinus in ſecundo uel ſummum tertio ordine calefacientium & ſiccantium eſſe apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ex ſemine Ricini oleum nomine Ricininum exprimitur, ad edendum minimè aptum: alioquin tamen lucernis & emplaſtris utile. Grana triginta numero putaminibus purgata, trita & pota, pituitam, bilem, & aquam per aluum deijciunt. Vomitiones etiam mouent. Eſt uerò iniucunda admodum & laborioſa huiuſcemodi purgatio: ſtomachū enim ualidè ſubuertit. Tuſa & illita uaros, maculasq; ſole cōtractas purgāt. Folia trita cum polenta, oculorū œdemata & inflammationes ſedant, mammasq; turgentes cohibent. Per ſe aut cum aceto illita ignes ſacros reſtinguūt.

Oleum Ricininū

EX GALENO.

Semen Ricini, quod etiam purgat, extergendi & digerendi facultatem obtinet. Sic uerò & folium, ſed undequaq; debilius. Oleum quod ex ſemine cōficitur, tum calidius, tum tenuiorum partium, quàm eſt oleum commune, ac proinde quoque digerit.

RICINVS

Wunderbaum.

A

NOMINA.

KIPΣION græcè, Spina mollis, Buglossum magnum latinè nominatur: officinæ, necnon herbarij Buglossam uel Linguam bouis uocant. Cirsion autem eò quod uarices, quos Greci κιρσὸς nominãt, sanet, dicta est. Germanis Ochsenzung appellatur.

Buglossa.

Cirsion cur dicta

GENERA.

Nos duo damus genera, quorum unum Germanicum, alterum uerò Italicum est, in quo omnia sunt maiora.

FORMA.

Caulis est tener, duûm cubitorum, triangularis. Ab inferiore parte foliolis rosaceorum figura, angulos spinosos per interualla, sed molles habentibus. Folia Buglosso similia, modicè hirsuta, longiora, albicantia, extremitatibus aculeata obtinet. Cacumen in caule orbiculatum, hirsutum, in quo capitula in summo purpurea, quæ in lanugines euanescunt. Hæc sanè descriptio satis monstrat, Cirsion esse Buglossam hodie uocatam, cum ei deliniationes omnes, nulla ferè reclamante nota, conueniant. Siquidem caulis ei tener, bicubitalis, triangularis, spinosis per interualla angulis, sed mollibus & innoxijs aculeis. Folia Buglosso similia, longiora tamen, aut lege, μικρότερα, hoc est, minora, cum Plinio: subcandida, leniter hirsuta, in extremis partibus aculeata. Cacumen quoque caulis circinatum, hirsutum, in quo capitula purpurea. Etsi uero reliqua omnia conueniant, tamen capitula purpurea non abeunt in pappos neq; in nostra, neq; in Italica.

Buglossa nostra.

Locus Dioscoridis emendatur.

LOCVS.

Producitur locis cultis & incultis, arenosis potisimum & petrosis. Italicũ etiam hodie in multis hortis magna copia nascitur.

B

TEMPVS.

Carpitur Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

In primo calefacere & humectare ordine apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicem Cirsij laboranti loco adalligatam, dolores uaricum sedare Andreas scripsit.

EX PLINIO.

Hanc herbam radicémue eius adalligatam, dolores uaricum sanare tradũt.

APPENDIX.

Non plures iam cõmemoratis facultates Cirsio, Dioscorides & ueteres alij tribuunt. Videant igitur nostrę ætatis medici, ne temerè Buglossæ suæ quas non obtinet uires adscribant.

CIRSIVM
GERMANICVM.

Teütsch Ochsenzung.

CIRSIVM
ITALICVM.
Welsch Ochsenzung.

C

NOMINA.

Coriandrum.

Corion quare uocatum.

κόρυς.

KOPION, ἢ κορίαννον Grecis: Corion seu Coriannon Latinis, uulgo & officinis Coriandrum, Germanis, qui latinam seu officinarum appellationem imitantur, Coriander nominatur. Corio nomen fecisse cimices uerisimile est, quos folia & caules eius olent: κόρυς enim Græcis insecti id genus est, quod Latinis cimex dicitur.

FORMA.

Caulis Corianno exilis, sesquicubitalis, ramosus. Folium dum primũ erumpit Adianti, dein Fumariæ, odore graui. Flores candidos. Semen rotundũ ac nudum, firmum & diutinum. Radicem breuiusculam, ligneam, neq; admodum fibratam.

LOCVS.

Amat terram pinguem, Palladio teste, sed & macro solo nascitur. Nunquam autem nisi satum prouenit.

TEMPVS.

Autumno dum semine prægnans est carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Coriandri temperamentũ minimè frigidum ac simplex est, sed uariè coalitum & compositũ. Est enim copiosæ quidem amaritudinis particeps, quę in tenui simul ac terrestri substantia fundat̃: sed & aquosæ humiditatis tepidę ei nõ parum inest. Habet etiã adstrictionis nõnihil, sicut paulò pòst ex Galeni uerbis clarius innotescet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hæc Dioscoridis uerba paulò pòst Galenus exibilat

Vim refrigeratoriã habet Coriandrum, unde illitum cum pane aut polenta erysipelatis, & herpetibus medetur. Epinyctidas, testium inflammationes, carbunculosq; cum melle & uua passa sanat. Cum lomento strumas & tubercula discutit.

D

Lumbricos semen cum passo potũ pellit, geniturámq; auget. Largius tamen sumptum, mentem non sine periculo mouet, quapropter copiosiorẽ & cõtinuum eius usum cauere oportet. Succus cum cerussa, aut argenti spuma, necnon aceto & rosaceo illitus, ardentes in summa cute inflammationes iuuat.

EX GALENO.

Dioscorides reprehenditur.

Coriannon siue Corion, aut utcunq; uocare lubet. Vetustiores Græci Coriannon nominabãt, ac recentiores omnes medici Corion appellitant, sicut & Dioscorides refrigeratoriã esse herbam dictitans, sed perperã. Siquidem ex contrarijs constat facultatibus, plurimũ habens amaræ essentiæ, quam ostendimus esse tenuium partium, & terrenam, nec modicum etiam aquęę humiditatis obtinentẽ, quæ est facultatis tepidæ. Habet autem & adstrictionis pauxillum. Ex quibus omnibus uariè quidem agit ea quæ scribit Dioscorides, & non tantum ex refrigeratione. Cæterum ego cuiusq; particulatim actionis causam enarrabo, tametsi propositum fuerat mei unius duntaxat hoc in libro sententiã expromere. Sed fortè nihil obstabit, imò si uerum fatendum est, proderit nõnihil superiores methodos, quæ in paucis medicamentis sunt dictæ, hunc in modum repetere. Primum ergo nõ Dioscorides tantum, sed & alij complures medicorũ indeterminatè & citra limitationẽ de morbis pronunciant, sicut sanè hac quoq; tempestate non paucos reperias medicos insignes, præter alia, hac in re maximè hallucinantes. Interdum enim atra, liuida, frigidaq; reddita parte quæ erysipelas habuit, nec amplius refrigerantia poscente medicamenta, ceu antea, sed ea quæ infixum parti præter naturam humorem euacuent, ij tamen refrigerare perseuerant. Aliquando autem ad digerentia quidẽ transeunt, cæterum erysipelas sanare dicunt. Et sanè scribunt incipientibus etiamnum & crescentibus erysipelatis alia cõuenire medicamenta, aliaq; declinantibus. Verum res ita non habet. Neq; enim erysipelas etiam uocari debet posteaquam inflammatio

eius

CORIANDRVM

Coriander.

C eius & feruor, ac biliosum illud abierint: neq; quę facultate sunt frigida, neq; quę illa sanant, remedio esse putandum est, sed uelut si uel initio protinus aut percussis, aut alia de causa quauis tumor in parte quapiã aut liuidus, aut niger extiterit, eum frigidum esse affectum existimabis, & quæ digerant excalfaciantq; poscere: ad eundem modum si calida affectio in frigidam reciderit, negligenda quidem prior est, sed secunda alio nomine appellanda. Aut si displicet nominis mutatio, saltem sicut aliqui alia scribunt principij, alia declinationis remedia, haud frigida esse autumantes declinationis remedia, concedendũ sanè est, si cui ita placet, ut talis affectio etiam erysipelas uocetur: sed eam etiam calidã dicere ubi iam refrigerata est, id uerò neutiquam concedendum. Itaque ne quod tunc ei auxilio est, refrigeratorium esse credamus, sicut Dioscorides Coriannon, quod, ut ipse ait, cum pane aut polenta illitum erysipelas sanet. Nam quod exquisitum est erysipelas, & iam utique inflammatum & flauum est, nequaquam cum pane sanabit Coriannon, sed illud quod iam refrigeratum est. Proinde nos superioribus uoluminibus, quum determinata ac definita experientia cuiusq; medicamenti facultatem explorandam censuimus, quammaximè fieri posset simplicissimum eligi affectum consuluimus. At plerique medici, neq; quod uel plurimi morborum protinus ab initio compositi inuadant, norunt, neque quod alius affectus sit erysipelas exactum, alius uerò is qui uocatur ab omnibus nobis usitatè, ut à ueteribus quoq;, phlegmone. Alij autem inter hos medij plurimi, partim ut sic dicam erysipelata phlegmonode, partim phlegmonæ erysipelatodes. Ac inuenias nõnunquam ubi neutrum uincat, sed ad unguem paria sint. Quinetiam nõnunquam œdematodes esse erysipelas cõspicitur, sicut aliud D scirrhodes, ut compositorũ morborum haud paruus accruetur numerus. De quibus copiosius cum alibi disseruimus, tum in libris de curandi ratione. Dicetur autem & nunc, quoad saltem eorum meminisse necesse est, quod exactum erysipelas haud unquã ab antedicto cataplasmate curari posit. Voco autem exactum, quum à biliosa fluxione pars impleta fuerit. Porrò quod longè à refrigeratione absit Coriandrũ, uel ex ijs quæ ipse scripsit Dioscorides discere licet. Nam strumas, inquit, cum lomento discutit. Quod uerò nullum refrigerantiũ medicamentorũ idoneum sit discutiendis strumis, uel ipsum Dioscoridẽ non dubitare arbitror, ut qui sexcenta scripserit medicamenta strumas sanare potentia, quæ omnia temperie calida, & actionibus digerentia esse cõfessus est. Hactenus Galenus: cuius quidẽ, etsi prolixa sint, uerba ideo recensere placuit, ut uulgi & nõnullorum etiam medicorũ errorẽ detegeremus, qui pręter ueritatẽ Coriandri temperamentũ esse frigidum asserunt. Deniq; ut ex hoc loco discerent studiosi, quàm periculosum sit Dioscoridis ac aliorũ ueterum scripta sine limitatione sequi. Admonitos quoq; lectores esse uolumus, hoc caput ex eorum esse numero, in quo Galenus à Dioscoride dissentit.

Libro xiiij.

Exquisitum erysipelas.

Periculosum Dioscoridis scripta sine limitatione legere.

EX PLINIO VALERIANO MEDICO.

Non dubitanter Coriandro refrigeratrix potestas datur, nõ tamen simplex, ut prudentissimè Galeno uidetur, sed cui quædã portio austeritatis immixta sit, inde quod quædã ex eo uitia curantur, quæ nunquã omnino curaret, si sola uirtute frigida niteret. Cum melle & uua passa tritũ & impositũ, omnes tumores collectionesq; compescit. Præcipuè tamen isto genere medicaminis doloribus testium subueniẽ. Succo mâli granati et oleo in potione permixtum, animalia interaneis innata persequit. Semen ex aqua potum solutionẽ uentris stringit. Scriptũ à multis legitur tria Coriandri grana tertianas excludere ante accessionẽ si fuerint deuorata. Iisdẽ quoq; repellendis efficax est ipsum Coriandrũ ante solis ortum ignoranti ceruicali uiride subiectũ. Mirum est quod Xenocrates tradit, si unum seminis granũ fœmina biberit uno die menstrua cõtineri, biduo si duo, & totidẽ diebus quot grana sumpserit.

Eadẽ ferè sunt quæ alter Plin. lib. naturalis histo. xx. cap. xx. scribit, ideoq; omittere placuit. Tantũ addit, Marcum Varronẽ putare Coriandro subtrito cum aceto, carnem incorruptã æstate seruari.

APPEN-

APPENDIX.

Non transeundum silentio erit quod Dioscorides hic diligenter monet, Coriandri copiosum & cõtinuum usum esse fugiendum. Ideoq; errare uehementer recentiores medicos, qui eo tam frequenter, potissimum ad caput roborandũ, cui infensissimum est, utuntur, manifestius est quàm ut probatione indigeat. A quo sanè errore uel id saltem reuocare eos deberet, quod idem Dioscorides, libro sexto, Coriandrum inter uenena connumeret.

Coriandro nõ copiose & cõtinuò utendum.

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonum est, & eundem corroborat. Cibos in uentriculo donec probè cõcoquantur retinet. Tostum ignè uentrem sistit. Prodest ad phlegmonas & calidas temperaturas. Sanguinis profluuiũ potum, & si imponatur, compescit. Cum uino potum, lumbricos educit: immodicus tamen eius usus delirium facit. Huius etiam succus potus uenenum est & occidit. Qui enim hunc bibunt, muti fiunt, & desipiunt.

DE CASSVTHA. CAP. CXXX.

NOMINA.

ΚΑΣΣΥΘΑ recentioribus Græcis: Cassutha, y litera in u transeunte, ut sæpè fieri solet, Latinis appellatur: officinis & herbarijs nostræ ætatis hinc deflexa quadam pristini nominis umbra, Cuscuta dicitur, cum primum Cassutha, dein cõuersa Cascutha, postremo Cuscuta cœperit appellari. Sunt qui podagram lini uocant, quod quasi compedibus id cui insederit illiget, nec uinctum eo facilè possit extricari. Germanis Filtzkraut/oder Flachßseiden/oder Todtern dicitur. Errant qui Dioscoridis Androsacen esse putant, cum ueteres Græci, quod sciam, de Cuscuta hodie dicta, nihil memoriæ prodiderunt. Plinius tamen lib. xvi. cap. ultimo, eius uidetur meminisse ijs uerbis: Est & in Syria herba quæ uocatur Cassythas, non tantum arboribus, sed ipsis etiam spinis circumuoluens sese: Cassytas enim legendum non Cadytas: sic enim codices aliquot Pliniani, ut in suis annotationibus doctissimus Hermolaus admonet, ijq; emendatiores, habent. Iam igitur memoria Plinij Cassytas herba suo nomine Syriaco uenerat in Latium, quod multis postea seculis usurpantes tam Pœni quàm Arabes, suis scriptis protriuerunt. Quod autem Plinius sine spiritu protulit, id librariorum culpa factum esse suspicor, qui inuertentes mutarunt Cassytha in Cassytas.

Podagra lini.

Androsace non est Cassutha.

Plinij locus emendatus.

FORMA.

Herbosis fruticibus adnascitur, earum adminiculo fulta: radice nulla, sed uelut ab alarum sinu prodeunte cirro capillamentóue miræ longitudinis, statim ab eius ortu sese ramulis conuoluente. Quæ iam ueluti clauiculis nixa, sensim proserpens herbarum fastigia scandens, & crebris uolutionibus opere topiario per uertices rotata, comas herbarum complectitur: tam uolubilis illi natura est. Folijs uidua cernitur. Florem fundit album, semine quoq; scatet tenui. Cirri dilutiore rutilant purpura, nõnunquam ex rubro rufescunt, fidibus lyrarum crassitie pares.

LOCVS.

Non in terra, sed in herbis arboribusq; passim nascitur Cassytha, quas tam spisso sæpius irretit cõtextu, ut tentorij modo herbosum cespitem à sole uindicet. Non nunquam cacuminib. impendens stirpes humi deturbat, propriamq; parentẽ suis laqueis strangulat, aut continuò materni alimenti suctu perducit ad tabem.

TEMPVS.

Aestate, Iulio potissimum & Augusto mensibus, maximus illius in Germania prouentus esse solet: hoc enim tempore tanta eius est luxuria, ut mole sua stirpes oneratæ ferè procumbere uideantur.

TEMPERA-

CASSVTHA

Flachß seyden.

A TEMPERAMENTVM.

In primo calefacientium abſceſſu ſeu ordine, & deſiccantium ſecundo ſtatuendum: quandam enim reſipit amaritudinem.

VIRES.

Abſtergendi naturam obtinet, & cum quadam adſtrictione roborandi facultate prædita eſt. Iecinoris impedimenta laxat, infarcti & obſtructi lienis expedit uitia, uenas pituitoſis atq; bilioſis exonerat humoribus, pellit urinam. Regio morbo ſubuenit qui iecinoris obſtructionibus contrahitur. Febribus ijs auxiliatur quæ pueros malè habent: ſed uſu nimio ſtomachum ſua aſtrictione grauat: uerum noxa tollitur, ſi Aniſi momentũ adijciatur. Natura eius flauam bilem per aluum exigere, ſed efficaciorem cum Abſinthio præbet effectum. Hæ quidem ex Pœnorum ac Arabum ſententia facultates Caſſuthæ tribuunt, qui utiq; uires illius longè magis gliſcere pollicentur, ſi parentis ingenium ei patrocinetur. Hinc eſt quod hanc forſitan ueteres Græci, quamuis triuialem, eo nomine ſubticuerunt, quod natiuas ſuæ merito parentis dotes adſciuiſſet, è ſinu cuius uernaculum ebibens humorem aleretur. Nam ut teſtatum ijdem Arabicæ factionis medici reliquerunt, ſi calidæ inſidet herbæ arboríue, calidam ſortietur facultatem, & ſi decubuerit frigidæ, uim ſibi frigidam uendicabit.

DE CESTRO. CAP. CXXXI.

NOMINA.

ΚΕΣΤΡΟΝ græcè, Betonica ſeu Vetonica latinè: in officinis antiquũ nomen retinuit, Braunbetonick germanicè appellat. A uarietate autem B & copia remediorũ, Ceſtron à Græcis dicta eſt: hac ſiquidem uoce opus interpunctũ, acuúe pictum nominauere. Libri etiam à uarietate ſubiecti, ab aliquot Græcis hoc titulo inſcripti ſunt. Plinius quoque aliquando Ebur ceſtrum, id eſt, picturatum dixit. Betonica uerò ab inuentoribus Vetonibus, Hiſpaniæ populis, nominata eſt.

Ceſtron unde dicta.

Betonica.

FORMA.

Herba eſt caulem tenuem obtinens, cubiti altitudine, aut maiorem, quadrangulum. Folia longa, mollia, quernis ſimilia, per ambitum inciſuris diuiſa, odorata, prope radicem maiora. In ſummo caulium ſemen ueluti Thymbræ ſpicatum ineſt. Radices ſubſunt tenues ut Ellebori.

LOCVS.

Naſcitur in pratis, ſyluis, montoſis, frigidis & opacis locis, ideoq; Græcis ψυχότροφον uocata eſt.

ψυχότροφον.

TEMPVS.

In Maio & Iunio menſibus floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Calida & ſicca in primo ordine completo, aut in medio ſecundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia Betonicæ carpunt & ſiccantur plurimos ad uſus. Radices cum hydromelite potæ, pituitoſam uomitionẽ eliciũt. Folia dantur ruptis, cõuulſis, uuluæ affectionibus, & eiuſdẽ ſtrangulationib. drachmæ unius pondere cum hydromelite. Ternæ in uini ſextarijs duobus cõtra ſerpentiũ morſus ebibunt. Herba ipſa illita uenenatorũ morſib. prodeſt. Aduerſus etiã uenena drachma ex uino pota cõuenit. Hanc ſi quis præſumpſerit, letale hauſtũ uenenũ nihil nocebit. Vrinã cit. Aluum ſubducit. Medet comitialibus & furioſis cum aqua pota. Iecinoris & lienis uitijs drachmæ pondere cum aceto mulſo pota ſuccurrit. Concoctionẽ adiuuat, ſi quis à cœna eam

BETONICA

Betonick.

A fabæ magnitudine cum melle cocto deuorauerit. Eodem modo & acida ructantibus propinaẗ. Stomachicis eam manducare, & ſuccum deuorare proderit, ſi poſtea dilutum uino ſorbeatur. Datur ſanguinem excreantibus trium oboloru͂ pondere cum diluti uini cyatho uno. Iſchiadicis, renum & ueſicę dolorib. ex aqua. Hydropicis autem binis drachmis, febrientibus cum hydromelite, non febricitantib. cu͂ mulſo. Regio morbo laborantes recreat. Menſes ducit drachmæ pondere cum uino pota. Aluum purgant drachmę quatuor cum hydromelitis cyathis decem potæ. Cum melle tabidis, purulentis auxiliatur. Folia cum inaruerint trita ad hos effectus fictili uaſe reponuntur.

EX GALENO.

Vim habet incidendi, ut guſtus indicat. Amariuſcula enim eſt, & ſubacris ipſa herba, id quod & particulatim edita oſtendit actio. Nam conſiſtentes in renibus lapides rumpit, & pulmone͂ & thoracem & iecur expurgat, abſtergitq́. Menſes mouet, & comitialibus prodeſt. Rupta atq́ conuulſa curat, & omnibus beſtiaru͂ morſibus illita ulceri auxiliatur. Acidum ructantibus & iſchiadicis bibita ſuccurrit.

EX PLINIO.

Morſibus ſerpentum imponitur Betonica præcipuè, cui uis tanta perhibetur, ut incluſæ circulo eius ſerpentes, ipſæ ſeſe interimant flagellando. Datur & ad ictus ſemen eius denarij pondere cum tribus cyathis uini, uel farina drachmis tribus ſextario aquæ imponitur. Obolis tribus in aqua, contra purulentas, contraq́ cruentas excreationes facit. Faciles præſtat uomitiones radix eius Ellebori modo quatuor drachmis in paſſo aut mulſo. Iſchiadicos dolores & ſpinæ leuat eiuſdem farina ex aqua mulſa. Aluum ſoluit drachmis quatuor, in hydromelitis cyathis nouem. Folia ſiccantur in farinam plurimos ad uſus. Fit uinum ex ea & acetum, ſtomacho & B claritati oculoru͂. Paralyſin ſanare dicitur. Eadem torpentibus membris prodeſt. Ad lateris & pectoris dolores farina eius bibitur.

DE BETONICA ALTERA. CAP. CXXXII.

NOMINA.

DVAS eſſe Betonicæ ſpecies præter Paulum Aeginetam lib. vij. Plinius etiam lib. xxv. cap. viij. abundè docet: & in aliquibus Dioſcoridis codicibus huius quoque ſecundæ Betonicæ mentio fit. Hanc itaque poſteriorem, tam officinæ quàm herbarij medici Tunicam, detractis à Betonica duabus literis prioribus, nomina͂t. Germanis Graßblůmen & Negelblůmen / quod flores eius garyophylloru͂ odorem referant, appellare placuit. *Herba Tunica.*

GENERA.

Duûm eſt generum. Vna ſiquidem ſylueſtris eſt, quam Germani wild Negelblůmen / hoc eſt, ſylueſtrem Garyophylleam, & Dondernegele / Feldtnegele / & Blůtstrópffle. Altera altilis eſt, quę alio nomine Betonica ſeu Vetonica coronaria, quod illius in coronis nimius uſus ſit, dicitur. Germani heymiſch Negelblůmen / quaſi domi natam Garyophylleam appellant. *Sylueſtris.* *Altilis.*

FORMA.

Specie multum à priore Betonica differt. Radicem enim totam rubram, odoratamq́ habet. Folia porracea, oblonga, ſtamine quo medium diuiditur puniceo ac rubente, cum recto calamo triangula, floribus in uertice purpureis. Hæc Dioſcoridis deliniatio utriq́ generi co͂munis eſt: priuatim tamen ſylueſtris Betonica herba fruticoſa eſt, folijs porri, oblongis, anguſtis, per extremu͂ mucronatis, cæſijs, concoloribus calamis, teretibus, geniculatis, cubitalibus, floribus ſpecioſis, ſimplicibus, qui quinis, ſeniſue folijs conſtant, lentè fimbriatis, magna ex parte purpureis, quamuis & interdum niuei conſpicianẗ. Altilis ſeu coronaria, folijs eſt porraceis, *Sylueſtris Betonica.* *Altilis ſeu coronaria Betonica.*

BETONICA
SYLVESTRIS VNA.

Dondernegele.

BETONICA
SYLVESTRIS ALTERA.

Wildnegele.

BETONICA
ALTILIS.

Negelblům.

oblongis,per extremum mucronatis,cōcoloratu cæsijs,teretibus cauliculis sesqui-cubitalibus,geniculatis, coëuntibus pyxidatim internodijs, floribus omnium speciosissimis, Garyophyllorum odoratu,sed longè suauissimo,quandoquidem alius cocco rutilat,alius saturata nitet purpura,alius candido, alius emaculato blanditur colore,alius uersicolore uariatur cōmistu. Omnibus teres longiusculusq; calyx spectatur,orbiculo superiore denticulatus,à quo quina senáue folia prodeūt,lentè quidem fimbriata. Nonnulli tamen flores frequentiore coma stipantur,geminis utrinque emicantibus stamineis apicibus.

LOCVS.

Syluestris in pratis,montibus,nitidisq; locis nascitur. Coronaria uerò passim in fictilibus uasis alitur,neq; facilè ædes inuenies, ante quas non expositam intuearis.

TEMPVS.

In æstate utriusq; magna est copia. Coronaria tamen longiori tempore durat, atq; æstiuas,autumnales,hyemalesq; struit coronas.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse tum amaritudo, tum odor & alia multa declarant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Animas hominum & corpora custodit. Contra nocturnas peregrinationes, loca insidiosa, & difficiles somnos cōmendatur. In totum,ad omnem medendi rationem celebrata. Recens trita uulneribus capitis indita dolorem finit. Vulnera glutinat. Fracta ossa extrahit,& hoc quotidie efficit,donec persanescat. Dolori capitis medetur, si decocta ea ex aqua caput perfundatur, aut temporibus cum bitumine illinatur,aut radix eiusdem suffiatur.

EX INCERTO.

Farina eius tam aduersus toxica quàm serpentū & scorpionū ictus ex albo uino bibitur. Quartanæ reliquarumq; febrium horrores discutit. Comitialibus opitulatur sub ipsam accessionem propinata. Eadem per se carcinomatis inspergit,quæ tamen præstiterit herbæ succo prius abluisse. Estur contra uentris tineas. Succus pestis arcet contagia,atque etiam haustus,si iam morbus inuaserit,liberat. Fit ex flore oleum ad canis rabiosi morsus, ad fistulas & parotidas, quibus illitu medetur. Visus aciem exacuit. Ieiuno sumpta dolorem dentium sedat,iure decocti colluto ore. Discutit grauedines. Partum,qui sine febre fit,accelerat. Neruorū uulneribus imponitur. Præsumpta ebrietatem arcet. Intertriginem in itinere faciundo non sentient qui ex uino biberint. Fastidia cum aceto mulso discutit. Iis qui ex morbis sese recolligunt aluum ex aqua calida deijcit. Vomitiones cohibet. Dolores podagræ ac inflationes uentris sedat. Venena rabiosi canis morsu impressa elicit plagæ diutius illigata.

APPENDIX.

Recentiores syluestris Betonicę succum mirificè cōmendant in atterendo & educendo calculo, & medendis comitialibus. Altilis autem radicem contra pestis contagia utilem esse tradunt. Hanc ob causam ex floribus etiam eiusdem, medicamentum conficiunt,quod Conseruam hodie uocant,quod ad eundem usum adhibent.

COLCHICVM

Zeitlosen mit den blůmen.

COLCHICI
FOLIA ET SEMEN.

Zeitlosen mit blettern vnd somen.

C

NOMINA.

Hermodactylus. Colchicum cur dictum. Ephemerum.

Κολχικὸν, ἢ ἐφήμερον Græcis, Bulbus agrestis Latinis, officinis & herbarijs Hermodactylus dicitur. Germanis Zeitlosen. Colchicum à Colchide ueneni ferace, in qua nascitur, nomē desumpsit. Dictum uerò est Ephemerum, quoniam uno die sumptum interficiat, atque adeo ab altero Ephemero, quod minimè letale est, & de quo suo loco diximus, non solum figura, uerumetiam facultatibus differt. Etsi uerò Ephemeron Colchicum etiam significet, tamen præcipuè id Ephemeron quod ueneno caret, hoc nomine intelligitur.

FORMA.

Autumni exitu florem subcandidum, crocino similem profert. Post florem folia Bulbo similia, pinguiora tamen. Caulem palmo altum, ruffum ferentē semen. Radicem habentem corticem in nigro rufescentem, quę cortice suo nudata, alba, tenera, succo plena, & dulcis inuenitur. Habet Bulbus eius in medio rimam fissurámue unde flos erumpit. Huius descriptionis in uniuersum notæ omnes ita Hermodactylo nostro conueniunt, ut nemo, nisi Tiresia cæcior sit, Dioscoridis esse Colchicū ambigere posit. Exitu enim autumni in pratis florem ædit albicantem, croci floribus similem. Posterius, Februario nimirū mense & primo statim uere, folia Bulbi, sed pinguiora. Caulem palmeū ferentem semen rufum. Radicem cortice in nigro, colore rufescente, quæ decorticata candicat, teneraq́ꝫ, succo plena, & dulcis apparet. Bulbus etiam eiusdem diuisionē in medio obtinet, ex qua flos erumpit, ut pictura exquisitè tibi monstrat. His accedit, quod Serapio Arabs sub nomine Hermodactyli, Dioscoridis Colchicon prorsus depingat. Alium tamen esse à nostro Hermodactylo illum putamus, quem Aëtius, Paulus Aegineta lib. vij. & Actuarius peculiariter & priuatim articulorum doloribus conducere scribunt. Paulus enim separatim tanquam diuersorum mentionē fecit, & de Colchico & Ephemero diuersa ab Hermodactylo capita constituit.

D

Hermodactylus recentiorum græcorum.

LOCVS.

Magnus Colchici in Messenia, & apud Colchos prouentus. Nascitur & passim in omnibus pratis Germaniæ nostræ.

TEMPVS.

Flores in Autumni exitu, ut diximus, apparent. Folia autem post flores generantur, & primo statim uere è terra erumpunt. Semen in æstate Iunio potissimū mense producitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum nonnulli Colchicum in secundo ordine seu à medio recessu statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius comesta fungorum modo strangulando enecat. Hanc autem depinximus ne pro Bulbo deuorata aliquem lateat. Mirum est enim quantum ignaros propter suauitatē inuitet. Hæc Dioscorides. Proinde satis liquet Hermodactyli huius nostri usum minimè tutum esse: uenenum enim est, & usq́ꝫ ad sanguinis excretionem per inferna subducit. Eius tamen, radicis potissimum & foliorum, ad enecandos ac abigendos pediculos usus esse potest.

REMEDIA CONTRA COLCHICVM.

Remedio sunt edentibus quęcunq́ꝫ contra fungos opem ferunt. Bubulum etiā lac potum, adeò ut quoties hoc affuerit, nullum pręterea quærendum præsidiū sit.

EX PAVLO.

Ephemeron, quod nonnulli Colchicon, eò quod in Colchide nascatur, uocant, aut Bulbum agrestem, epotum protinus totum corpus prurire facit, uelut urtica &

scilla

ſcilla tactum irritatumq́ꝫ: interiora erodit, ſtomachum urit cum ponderoſa grauitate. Inualeſcente autem malo, cruenta ſtrigmentis miſta per aluum egeruntur. Succurrendum, ut Salamandræ, uomitionibus & clyſteribus. Sed antequam uires ſibi adſciſcat uenenum, dari debet foliorum quercus, aut glandiũ, aut malicorij, aut ſerpylli decoctum cum lacte bibendum: aut Polygonij ſuccus, aut ſurculorum uitis, aut rubi, aut tenerarum ferularum medullæ, aut myrti cum uino. Benefacit etiam caſtanearum interior tunicula, ſi cum aliquo è ſuccis, quos prędiximus, aſſumatur. Origanum quoq́ꝫ cum lixiuia potum, in idem efficax eſt. Adeò uerò exactum præſidium eſt lac uaccinum calidum potum, & ſimul in ore contentum, ut hoc præſente nullum aliud deſideretur.

DE CLEMATIDE DAPHNOIDE. CAP. CXXXIIII.

NOMINA.

ΚΛΗΜΑΤΙΣ δαφνοειδὴς Græcis, Clematis Daphnoides Latinis, Peruinca officinis, Vincaperuinca uulgo nominatur. Germanis, eò quod ſemper uireat, Yngrün/ uel Syngrün. Clematida Græci, quoniam κλήματα, hoc eſt, ſarmenta ſeu uiticulas per terram ſpargat, dixerunt. Daphnoida uerò à foliorum Lauri, quam eius folia habent, figura. Plinius lib. xxiiij. cap. xv. Clematida Ægyptiam nominat: libro autem xxi. cap. xi. Vincamperuincam, alioq́ꝫ nomine Chamædaphnen dici tradit, quod ſcilicet humilis uideaẽ Laurus, ut nomen ſonat. Non eſt autem cur eam Chamædaphnen putes quæ Romanis Laureola aut Laurago dicta eſt: hæc enim à Vincaperuinca genere & facultatibus diuerſa eſt, & ſeorſim illam Chamædaphnen depingit Plinius lib. xxiiij. cap. xv. ut hinc manifeſtiſsimũ ſit Plinio duplicem eſſe Chamædaphnen. Vnam quam ſic appellant Dioſcorides, Galenus & alij Græci. Alteram quam priuatim Vincam peruincã alio nomine uocat Plinius. Sic autem, quod humi ſerpat, & ſe in modum funiculi porrigat uicina quæq́ꝫ uinciens, appellat.

Clematis unde dicta. *Daphnoides.* *Chamædaphne.* *Plinio duplex Chamædaphne.*

FORMA.

Sarmenta oblonga habet, iunceæ craſsitudinis. Folium exiguum, Lauro figura & colore ſimile, multo tamen minus. Iam ſi quis imaginem & effigiem Clematidis daphnoidis exquiſitius exploret, ea deprehendeẽ eſſe quæ hodie uulgò Vincaperuinca nominatur. Hæc enim humiles & graciles ſpargit iuncos, foliaq́ꝫ Lauri figura & colore obtinet, multo tamen minora: flore hyacinthino ſeu in purpuram cœruleo, inodoro, rotundo, folijs quinque ſed continuis diſtincto. Ea etiam, ut Plinius ait, ſemper uiret, in modum lineę folijs geniculatim circundata. Hybernas ſua perpetua fronde texit coronas.

Vincaperuinca.

LOCVS.

Gignitur pingui, umbroſo, lætoq́ꝫ ſolo, ſed inculto, in agrorũ uinearumq́ꝫ marginibus.

TEMPVS.

Hæc etſi nunquam non uireſcat, uere tamen duntaxat floreſcere uidetur, Martio potiſsimum menſe & Aprili.

TEMPERAMENTVM.

Siccitas in Clematide, Paulo Aegineta teſte, cæteris qualitatibus præualet. Id quod guſtus etiam oſtendit: guſtanti enim adſtrictionem quandam & amarorem habere uidetur. Adſtringit autem modicè, ſed fortiter amara eſt. Siccat itaque, at citra mordicationem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius caules ac folia in uino pota, alui profluuia & dyſenterias finiunt. Vteri dolores cum lacte & roſaceo, aut cyprino in peſſo appoſita ſanant. Commanducata dentium

CLEMATIS
DAPHNOIDES.

Synngrün.

dentium dolorem mitigant. Venenatorum morsibus imposita prosunt. Feruntur & aspidum morsibus cum aceto pota auxiliari.

EX GALENO.

Clematis daphnoides nequaquam est exulceratoria, neque acris, imò alui profluuijs & dysenterijs cum uino pota prodest, dentiūq; dolores mansa mitigat. Vteri doloribus in pesso admotum usui est, tantum abest ut urat aut ulceret.

EX PAVLO.

Clematis quibusdam Daphnoides, alijs Myrsinoides, nōnullis Polygonoides, sarmenta habet prælonga, crassitudine iunci, folium uerò Lauri. Siccandi facultate pollet, qua alui fluores, difficultates intestinorum, & dentium dolores finit. Contra uenenatorum morsus prodest.

APPENDIX.

Iam cōmemoratæ facultates satis ostendūt Clematida daphnoida esse Vincamperuincam: nam codex antiquus manuscriptus, quem in rebus dubijs lubens cito & sequor, easdem prorsus uires Peruincæ tribuit. Sanguinis enim è naribus profluuio mirū in modum prodesse tradit. Item ijs qui sanguinē uomunt aut spuunt. In summa omnem sanguinis fluxum folia eius sistere asserit, ita ut euidentissimum sit Peruincam officinarum eandem esse cum Clematide hac nostra. Quibus etiam accedit pictura & descriptio eiusdem, quæ utraque adamussim Peruincæ nostræ respondent.

DE CARDAMO. CAP. CXXXV.

NOMINA.

ΚΑΡΔΑΜΟΝ græcè, Nasturtiū satiuum latinè dicitur. Officinis latinum nomen retinuit. Barbari nostræ ætatis herbarij Cressionem hortensem uocant. Germanicè Gartenkreß dicitur. Cardamū uerò Græcis nonnulli dictum esse arbitrantur, ἀπὸ τῆς καρδίας, quod cor foueat, & in syncope illa, quam Cardiacam nominant, plurimum ualeat. Alij diuersa ratione usi, sic dictum quod caput edomet, quasi καρήδαμον, putant. Nam arcem mentis obsidens suo ferit acremento, & ignea ui præditum caput tentat. Sunt è Græcis qui παρὰ τὸ κόρας μύειν, id est, quod pupillas oculorum coëuntibus unà palpebris abscondat, ita dici censeant. Nam luminibus admotum subinde cogit conniuere. A quo, ut uolunt, euentu καρδαμύττειν uerbum declinarunt, quod conniuere nostra lingua dicimus. Nasturtium autem appellatum est, Varrone & Plinio testibus, à naribus torquendis, quod odore & seminis acrimonia sternutamenta prouocet.

Cressio hortensis

Cardamum unde dictum.

καρδαμύττειν

Nasturtiū quare appellatum.

FORMA.

Nasturtium caulibus assurgit sesquipedalibus, statim à radice minutorū foliorum pediculo, floribus candidis, semine per ramorum latera copioso, firmo, calyculis orbicularibus contento, acri sapore.

LOCVS.

Passim in hortis satum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio potissimū mense. Sequenti tempore semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Nasturtij semen calefacit & desiccat ordine quarto. Herba quoque sicca similem semini facultatem possidet. Humida autem adhuc & uiridis propter aqueæ humiditatis admistionem multo inferior est, adeoq; sic mordacitas eius moderata est, ut cum pane ea uti liceat ceu obsonio.

NASTVRTIVM HORTENSE.

Gartenkreß.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium ſemen calefacit, acre eſt, & ſtomacho inimicum. Aluum turbat. Lumbricos pellit. Lienem imminuit. Fœtus in utero enecat. Menſes cit. Venerem excitat. Sinapis & Erucæ ſemini ſimile eſt. Lepras & impetigines abſtergit. Lienem illitum cum melle extenuat & reprimit, & fauos expurgat. Sorbitionibus incoctum ea quæ in pectore ſunt educit. Potum ſerpentibus aduerſatur. Suffitu eaſdem fugat. Capillos deciduos continet. Carbunculos rumpit ad ſuppurationem ducens. Iſchiadicis cum polenta & aceto illitum confert. Oedemata & inflammationes diſcutit. Furunculos cum muria illitũ ad ſuppurationes ducit. Herba omnia eadem, ſed minore effectu, poteſt.

EX GALENO.

Naſturtij ſemen adurentis eſt facultatis particeps ſicut Sinapi. Proinde coxendicis & capitis dolores, atque adeò quodcunque rubrificationẽ poſtulat, eo perinde atque Sinapi excalefaciunt. Miſcetur quoq; remedijs quæ exhibentur aſthmaticis, tanquam id quod craſſos humores ualenter incidere ualet, uelut & Sinapi. Nam per omnia ei ſimile eſt.

EX PLINIO.

Naſturtium Venerem ſtimulat, animum exacuit, aluum purgat. Detrahit bilem potum in aqua decem denariorũ pondo. Cum lomento ſtrumis illitum, opertumq; Braſsica, præclarè medetur. Capitis uitia purgat, uiſum clarificat. Cõmotas mentes ſedat ex aceto ſumptũ. Lienem ex uino potum, uel cum fico extenuat. Tuſſim ex melle, ſi quotidie ieiuni ſumant. Semen ex uino omnia inteſtinorũ animalia expellit, efficacius addito Mentaſtro. Prodeſt & contra ſuſpiria cum Origano & uino dulci. Pectoris doloribus decoctum in lacte caprino. Panos diſcutit cum pice, B extrahitq; corpori aculeos. Et maculas illitum ex aceto. Contra carcinomata adijcitur ouorum albũm. Et lienibus illinitur ex aceto. Infantibus uerò è melle utiliſsimè. Seſtius adijcit hoc ſerpentes fugare, ſcorpionibus reſiſtere. Capitis dolores contritum, & alopecias emendare addito Sinapi: grauitatẽ aurium trito impoſito auribus cum fico. Dentium dolores infuſo in aures ſucco. Porriginem & ulcera capitis cum adipe anſerino. Furunculos concoquit cum fermento. Carbunculos ad ſuppurationẽ perducit & rumpit. Phagedænas ulcerum expurgat cum melle. Coxendicibus & lumbis cum polenta ex aceto illinitur. Item licheni & unguibus ſcabris: quippe natura eius cauſtica eſt.

DE CRINO. CAP. CXXXVI.

NOMINA.

KPINON καὶ λείριον Græcis, Lilium ſiue Iunonis roſa Latinis, Lilium album officinis, weiß Lilgen/ oder Gilgen Germanis dicitur. Veteres Græcorũ poëtæ fingunt è Iunonis lacte reſperſa terra natum Lilium. Nanq; cum Hercules puer, quem ex Alcmene ſuſtulerat Iupiter, Iunonis dormientis uberibus admotus eſſet, & lacte ſe repleſſet, poſt ſuctum digreſſus mamma lacte copioſe profluxit. Quod in cœlo à puero uago & incerto ſuctu perfuſum eſt, lacteam effecit uiam: quod humi ſparſum eſt, Lilium lacteo flore nitentẽ creauit, unde roſa Iunonis dictum.

Iunonis roſa quare dictum Liliũ.

FORMA.

Lilium caule ſimplici, raro duplici, tricubitali, comoſo, folijs longis, Satyrij effigie, ex herbaceo nitentibus, flore eximij candoris, folijs foris ſtriatis, & ab anguſtijs in latitudinem ſe paulatim laxantibus, forma calathi, reſupinis per ambitum labris, luteis emicantibus ex fundo calycis apicibus, alterius quàm flos odoris, conſtat.

LILIVM

Weiß Gilgen.

LILIVM
CROCEVM.

Goldtgilg.

C Flos ille languido semper collo est, nõ sufficiente capitis oneri. Radix bulbosa. Hęc descriptio planè huic Lilio cõuenit, quod hodie candidum uocamus. Nos alterius etiam generis picturam adiecimus, quod Croceum appellauimus, à flore eius, qui non, ut in priore, candidus, sed croceus est. Folia quoq; eius angustiora sunt quàm prioris, aliàs simile, ut pictura luculenter ostendit.

LOCVS.

Passim apud nos in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret initio mensis Iunij.

TEMPERAMENTVM.

Lilij flos temperaturã mistam obtinet, partim ex tenui, partim ex terrena essentia, ex qua utiq; in gustu amaritudinẽ habet, partim ex aquea, eaq; temperata. Radix autem & folia primi ordinis sunt exiccantiũ & abstergentium. Plus tamen inest abstergentis facultatis in radice quàm in folijs.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lirinum oleum. Ex Lilij flore unguentũ fit quod ab alijs Lirinum, ab alijs Susinum appellatur, ad emolliendos neruos, priuatimq; uuluarum durities aptum. Folia herbę illita, serpentium morsibus subueniunt. Feruefacta ambustis prosunt. Eadem in aceto condita uulneribus opitulantur. Succus foliorum cum aceto & melle in æreo uase coctus, cõtra uetusta ulcera, & recentia uulnera medicamentũ fit. Radix assa, aut cum rosaceo trita ambustis medetur, uuluam emollit, menstrua ducit, & ulceribus cicatricem inducit. Cum melle subacta neruorum præcisionibus & luxatis auxiliatur. Alphos, lepras, furfuresq; emendat. Achores abstergit, faciemq; emendat & erugat. Testiculorũ inflammationes trita cum aceto, aut Hyoscyami folijs, & farina tri-
D ticea demulcet. Semen contra serpentiũ morsus potum ualet. Illinuntur sacris ignibus semen & folia cum uino trita.

EX GALENO.

Quod ex flore Lilij conficitur oleum & unguentum, citra mordicationem digerendi simulq; emolliendi facultatem obtinet. Vnde fit ut uteri duritiebus sit aptissimum. Porrò radix foliaq; per se trita desiccant & abstergunt & digerunt moderatè: proinde quoque ambustis competunt: siquidem hæc quoq; moderatè desiccantem extergentemq; facultatem postulãt. Radicem ergo assam tostámue, ac deinde cum rosaceo cõtritam, ambustis quoad obducatur cicatrix imponunt: quippe cum alioqui & aliorum ulcerum omniũ bonum sit inducendæ cicatrici remediũ. Quin etiam uteros emollit, mensesq; prouocat. Folia uerò præcoquentes, & ipsa ad obductam usq; cicatricem imponunt, non in ambustionibus duntaxat, sed alijs quoq; uulneribus. Sed sunt qui aceto ea cõdientes ad uulnera suo tempore utant̃. Quum alphos, aut psoram, aut lepram, aut achoras, aut aliquid id genus extergere uolumus, cõmiscemus illi aliquid aliorum medicamentorũ ualidius extergentiũ, cuiusmodi mel est. Cæterũ si id moderatè illi ac cõuenienter admisceatur, & ad neruorũ diuisiones competit, & ad alia uniuersa quæ ualenter exiccari postulant absq; morsu. Imposuimus uerò etiam quandoq; & foliorũ succum cum aceto & melle coctũ. Quinque partibus succi plus utroq; erat, atq; insigne medicamen ad omnia ea quę exiccari postulant absq; morsu fuit, ceu uulnera omnia ingentia, & maximè quæ in capitibus musculorũ eueniunt, & quæcunq; humida flaccidáue, diuturna & ægrè ad cicatricem perducuntur.

EX PLINIO.

Lilij radices multis modis florem suum nobilitauerunt, contra serpentium ictus ex uino potæ, & contra fungorum uenena. Propter clauos pedum in uino decoquuntur,

A quuntur, triduoq; non soluuntur. Cum adipe aut oleo decoctæ pilos adustis reddunt. E mulso potæ inutilem sanguinem cum aluo trahunt. Lieni & ruptis & uulsis prosunt. Et menstruis fœminarum in uino decoctæ. Impositæq; cum melle neruis præcisis medentur. Lichenas, lepras & furfures in facie emendant. Erugant corpora. Folia in aceto cocta uulneribus imponuntur. Epiphoris testiũ in melle cum Hyoscyamo & farina tritici. Semen illinitur igni sacro. Flos & folia ulcerum uetustati imponuntur. Succus qui flore expressus est ab aliјs mel, ab aliјs syrium uocatur, ad emolliendas uuluas utilis. Sudores mouet, suppurationes concoquit.

EX SYMEONE SETHI.

Odoratum frigido capiti prodest. Oleum uerò quod ex ipso paratur, uim habet discutiendi & emolliendi. Huius autem radice quidam utuntur ad uulnerum sanationem.

DE CVCVRBITA SATIVA. CAP. CXXXVII.

NOMINA.

KOΛOKYNΘA ἰνδῶδημ@ Græcis, Cucurbita Latinis uocatur: officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanis Kürbß. Græci ex aduerso uocabulum imposuere, κολοκυώθην nominantes, quod scilicet pumili breuesq; sint partus, quos ipsa paßim enititur, cum tamen corporis mole omnes herbarum arborúmue fructus uideantur superare. Cucurbitã uerò Latini à concuruatu hauddubiè dixerunt, quod facilè si quid obstiterit aut fuerit impedimento quo minus extendatur, incuruescat.

κολοκυώθα quasi re nominata.

Cucurbita cur dicta.

GENERA.

B Plinius lib. xix. cap. v. duo satiuæ Cucurbitæ genera facit. Vnam camerariã uocatam, quæ facili & admodũ flexibili ramorũ curuitate, tecta, pergulas & testudines operit. Alterã plebeiam, quæ scilicet suis flagellis humi repit. Nos ad formã respicientes tria eiusdem genera fecimus. Vnam maiorẽ, altera uerò minorem. Maiorem uocauimus sic à floribus & fructu, quos maiores habet. Minorem contrà, quę prædicta minora obtinet. Tertiam longiorẽ, à fructu oblongiore diximus.

FORMA.

Cucúrbita amplexicaulis est, reptantibus flagellis in altum scandens, in ramosq; uitis modo se diffundit: tamen ob caulis infirmitatẽ, humi spargitur, ni propius adsit cui caducus innitatur: folio rotundo, Personatiæ aut Asari folijs haud dissimili: flore candido, fructu coloris herbacei primum, flaui paulò pòst, pyri forma turbinato, qui aut in longum prorogatur, aut in orbem collectus intumescit, aut in breue crassamentũ cogitur. Cortex recenti tener, inueterato durus, quo carne prius exinanito peregrè proficiscentes urceorũ uice frequenter utuntur in eo uina condentes, quo per iter se à sitis iniuria uindicare possint.

LOCVS.

Amat rigua & aquosa loca Cucurbita, nec nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Tardius in Germania ob soli frigiditatem fructus Cucurbitæ maturescit, ideoq; uix ante exactum autumnũ maturum eius fructum inuenies. Cibus autem quotidianus, donec lignescat, esse potest.

TEMPERAMENTVM.

Cucurbita frigidæ humidæq; temperaturæ est, utraq; qualitate secundi ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cucurbita cruda trita & illita, œdemata, abscessusqúe mitigat. Ramenta eius

CVCVRBITA
MAIOR.
Groß Kürbß.

CVCVRBITA
MINOR.
Klein Kürbß.

CVCVRBITA
OBLONGA.
Lang Kürbß.

A infantibus contra capitis ardorem, quam siriasin uocant, in sincipite utiliter illinuntur. Oculorũ inflammationes, podagrasq́ similiter iuuant. Succus è ramentis contusis per se, & cum rosaceo instillatus, aurium doloribus auxiliatur. Adustiones cutis inunctus adiuuat. Totius Cucurbitæ elixæ & expressæ succus cum exiguo melle & nitro potus, aluum leniter soluit. Si quis in Cucurbitã crudam excauatã uinũ infundat, & sub dio habeat, temperatumq́ ieiunus bibat, aluum leniter molliet.

EX GALENO.

Succus ramentorũ Cucurbitę ad aurium dolores cum phlegmone iunctos, cum rosaceo utentibus prodest. Sic tota quoq; illita calidas phlegmonas mediocriter refrigerat. Comesta humida est, & sitim arcet. Cruda cibo insuauis est, stomacho perniciosa, & concoctu planè inexpugnabilis, adeò ut si quis alterius cibi inopia ingerere eam cõpellatur, ceu quidam iam ausus est, pondus cum algore uentriculo incumbere sit sensurus, stomachumq́ euertet, & ad uomitionẽ concitabit, quæ una eum ab urgentibus symptomatis liberare potest. Hanc igitur, aliaq́ ex fugacibus cõplura, aut mox quàm elixata est, aut frictam in sartagine, aut assam omnes homines esse consueuerunt. Ipsa quantum in se est, humidũ frigidumq́ corpori alimentũ præbet, ac idipsum ea de causa exiguum, sed leuiter per aluum subit, cum ob suæ substantiæ lubricitatem, tum ob cõmunem omnium humidorũ ciborũ rationem, qui scilicet citra adstrictiones tales sunt. Nec sanè infeliciter cõcoquitur, modo non anteuertat corruptio. Plura lib. ij. de aliment. facult. Galenus.

EX PLINIO VALERIANO.

Veteres medici de Cucurbita ita senserunt, ut eam aquam dicerent coagulatã. Galenus humidæ putat uirtutis & frigidæ, idq́ ex eo probat, quod ipsa in cibo sumpta stomachũ relaxat, bibendi desideria non excitat. Cætera etiam in Cucurbita talia ut apertè frigidæ potestatis exempla demonstret. Crudæ & tritæ leniunt omnẽ tumorem. In cibo sumptæ molliunt uentrem. Succus earum, ut Galenus ait, ad cõpescendum uelociter auriculæ dolorem tepefactus infunditur. Idem succus & dolorem dentiũ mitigat, si diutius in ore teneatur. Sed & rosaceo mixtus, & unctioni corporis admotus, febriũ restinguit ardores. Cinis aridæ corticis efficaciter potest combusta sanare. Eundem cinerẽ didicimus ab expertis uulnera in uerretro iam in putredinem uersa purgare, & ad cicatricem usq; perducere. Semini sicco illa uis traditur, ut in puluerem tusum & inspersum impleat uulnera quæ cauata sunt. Quidam illud in uino bibendum dedere, ut solutiones alui fluentis inhiberet. Viticulæ quoq; Cucurbitę iam senescentes cum passo & aceto dysentericis datæ, miro modo saucia intestina componunt.

B

EX SYMEONE SETHI.

Concoctu facilis, boniq́ succi est, & admodũ nutrit. Sitim sedat, urinã cit, & uentrem mouet. Calidis & siccis tẽperaturis prodest, & inflãmationes uentris & iecoris sedat. Pituitosos autem lędit, colicosq́ affectus. Si malos humores assequitur, ab ijs corrumpitur, & malum succum generat. Semen genitale minuit, & Veneris appetentiam extinguit. Sanguis ex ea procreatus, consistentia tenuis est. Thoraci, pulmoni & uesicæ prodest. Succus ramentorum eius, cum rosaceo impositus, ad aures inflammatione laborantes confert. Integra uerò illita, calidas inflammationes refrigerat.

DE CO-

COLOCYNTHIS

Coloquint.

A

NOMINA.

Κολοκυνθὶς Græcis, syluestris Cucurbita Latinis, Coloquintida barbaris & officinis, Germanis wilder Kürbß / uel Coloquint appellatur. Sic autem nominata est, quasi parua Cucurbita. Nam si eius fructum cum fructu satiuæ contuleris, quantitate longe minor erit, ac pilæ forma in orbem coactus.

Coloquintida. Colocynthis unde dicta.

FORMA.

Viticulas foliaq; per terram strata emittit, satiuo Cucumeri, ei nimirum quem Citrulum hodie officinæ uocant, similia, diuisuris scissa, fructum rotundũ, mediocri pilæ similem, uehementer amarum, fungosa candidaq; intus medulla: flores, quod Dioscorides omisit, pallescentes ac luteos, Cucumeri iam nominato similes.

LOCVS.

In Germania sua sponte non nascitur, sata tamen prouenit, sed rarissimè perfectionem attingit, quod frigidior sit eius terra quàm quod in ea fructum proferre possit. In orientalibus enim & calidioribus locis nata ad nos defertur.

TEMPVS.

Eius flores in fine ferè æstatis, fructus autem extremo autumno apparent, qui primum quidem herbacei, mox pallidi fiunt. Legendi uerò sunt cum cœperint in pallidiorem colorem demutari. Et durat integris natura & uiribus ad quinq; annos.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Medulla fructus purgandi uim habet, quatuor obolorum pondere cum mulsa aqua sumpta, & cum nitro, myrrha & melle coacta in catapotium. Arefactæ pilæ B tritæ, utiliter miscentur clysteribus ischiadicorum, resolutionis neruorum, & colico dolore affectorum, pituitam, bilem & strigmenta, interdum etiam cruenta educentes. Appositæ fœtus enecant. Dentium dolores, si quis repurget hanc, & luto oblinat, & in aceto nitroq; inferuescat, & ad colluendos dentes det, tollit. Si uerò quis aquam mulsam aut passum in ea decoxerit, & sub dio refrigeratum bibendum dederit, crassos humores & strigmenta purgat. Stomacho supra modum aduersatur. Sedi etiam ex ea balani subijciuntur, ad excrementa eijcienda. Quinetiã uirentis succo, ischiadici utiliter perfricantur.

EX GALENO.

Colocynthis gustu amara est. Sed quæ amarissimo dum potatur adsunt opera medicamento, ea euidenter efficere nequit, ob purgatoriam facultatem quam ualidam in se continet, nimirum cum ijs quæ expurgat, per aluum & ipsa excerni præuertens. Viridis ipsius succus intritus ischiadicis prodest.

EX PLINIO.

Herbacea arefacta per se inanit aluum. Infusa quoque clysteribus intestinorum omnium uitijs medetur, & renum, & lumborum, & paralysi eiecto semine. Aqua mulsa in ea decoquitur ad dimidias, sic tussienti infunditur obolis quatuor. Prodest & stomacho, farinæ aridæ pilulis cum decocto melle sumptis. In morbo uerò regio utiliter semina eius insumuntur, & protinus aqua mulsa. Carnes eius cum absinthio & sale dentium dolorem tollunt. Succus uerò cum aceto calefactus mobiles sistit. Item spinæ & lumborum ac coxarum dolores, cum oleo si infricetur. Præterea, mirum dictu, semina eius si fuerint pari numero adalligata febribus, sanare dicuntur quas Græci periodicas uocant.

374

COTONEA
MALVS.

Küttenbaum.

A

NOMINA.

KYΔΩNIA μηλέα Græcis, Mâlus Cotonea & Cydonia Latinis, officinis Citonia, Germanis Küttenbaum nominatur. Cydoniam uerò Græci à Cydone Cretæ oppido, unde primum aduecta est, dixerunt. Cotonea uerò à Sidonte Corinthi uico nominata est. Sunt tamen qui sic uocatam uelint, quod mâla eius lana quadam tegi uideantur, quæ coton dicitur. Atqui in re non admodũ magni momenti, parum refert utram amplectaris sententiã.

Cydonia unde dicta.

Cotonea.

GENERA.

Cotoneæ arboris mâla Dioscoride & Galeno autoribus duûm sunt generum. Alia enim minora, rotunda, odoratioraq́ꝫ sunt, quæ uera Cotonea appellant. Alia autem maiora, dulciora, ac minus acerba, Galeno in fine libri sexti de tuenda sanitate teste, Struthea nuncupantur.

Struthea.

FORMA.

Arbor notior est quàm ut debeat repręsentari. Mâlo uulgari haud dissimilis est, nisi quod infra magnitudinem illius subsidet, fructu scilicet incuruatos deprimente ramos, prohibenteq́ꝫ parentem crescere. Folium quoque eius angustius à terra albicat. Poma tenui lanugine pubescunt, & incisuris crispantur, ut pictura affabre ostendit.

LOCVS.

In cultis & hortis prouenit. Locum tamẽ peculiariter & frigidum & humidum desiderat. Si in calido statuitur, assidua irrigatione illi succurri opus est: fert tamen mediocris situs, inter frigoris & caloris naturam, statum. Planis & decliuis gaudet.

TEMPVS.

Autumno poma eius maturescunt.

B

TEMPERAMENTVM.

Mâla Cotonea frigido & terrestri temperamento donata sunt, propterq́ꝫ uincentem adstrictionem minus cæteris mâlis humida existunt. Frigida itaque sunt primo ordine, & sicca secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cotonea stomacho accõmodata sunt, urinam mouent. Tosta mitiora fiunt. Cœliacis, dysentericis, purulenta excreantibus, cholericis prosunt, præsertim cruda. Maceratorũ liquor potus stomachi atque alui fluxionibus opitulatur. Succus crudorum assumptus orthopnoicis auxilio est. Decocto eorum sedes & uuluæ procidentes proluuntur. Quæ melle condiuntur, urinam cient, mel autem naturam eorum induit: quippe adstringens & conspissans obstruẽns ue fit. Quæ autem cum melle coquunt, stomacho utilia sunt, & gustu iucunda, minus autem cõstringunt. Cruda cataplasmatis miscentur ad cohibendam aluum, contraq́ꝫ stomachi subuersionem & ardorem, mammarum inflammationes, lienes induratos & cõdylomata. Fit uinum ex ijs tusis & expressis, sed quo perduret, sedecim sextarijs succi, unus mellis adijcitur, alioqui acescit. Prodest autem ad omnia quæ dicta sunt. Vnguentum etiam ex ipsis cõficitur, quod Melinum appellat, quo utimur quando adstringenti oleo opus est. Eligi oportet uera, quæ parua, rotunda & odorata sunt. Struthea autem uocata & magna, minus utilia. Flos & uiridis & siccus cataplasmatis utilis, ijs potissimum quæ adstrictionem desiderant conueniens. Inflammationibus oculorum, sanguinis reiectionibus, alui fluxionibus, mensiumq́ꝫ impetui cum uino potus prodest.

Vnguentum melinum.

EX GALENO.

Eximium quid Cotonea præ alijs mâlis possident: nam & plus adstringunt, & durabilem succum habent, si cocta cum melle asseruare quis cupiat. Aliorũ succus

C repoſitus aceſcit, utpote frigida humiditate multa redundans. Strutheorum quoq; ſuccus perennare poteſt ubi recte fuerit præparatus, quemadmodū & Cotoneorum: uerū hic minus ſuauis & iucundus eſt, maximeq; adſtringit, ita ut huius quoque aliquando uſus ſit idoneus ad uentris maiorem in modum diſſoluti robur reſtituendum.

EX PLINIO.

Cotonea cocta ſuauiora. Cruda tamen duntaxat matura, proſunt ſanguinē excreantibus, ac dyſentericis, cholericis, cœliacis. Non idem poſſunt decocta, quoniā amittunt cōſtringentem illam uim ſucci. Imponunt & pectori in febris ardoribus, & tum decoquuntur in aqua, ad eadem quæ ſupraſcripta ſunt. Ad ſtomachi autem dolores cruda decoctáue cerati modo imponuntur. Lanugo eorum carbunculos ſanat, cocta in uino, & illita cum cera. Alopecijs capillum reddunt. Quæ ex ijs cruda in melle cōdiuntur, urinam mouent. Mellis autem ſuauitati multum adijciunt, ſtomachoq; id utilius faciunt. Quæ uerò in melle condiuntur cocta, quidam ad ſtomachi uitia trita cum roſaceo folijs decoctis dant pro cibo. Succus crudorum lienibus, orthopnoicis, hydropicis prodeſt. Item mammis, condylomatis, uaricibus. Flos & uiridis & ſiccus, inflammationib. oculorum, excreationibus ſanguinis, menſibus mulierum. Fit & ſuccus ex ijs mitis, cum uino dulci tuſus, utilis & cœliacis & iecinori. Decocto quoque eorum fouentur, ſi procidant uuluæ & interanea. Fit & oleum ex ijs, quod Melinum uocauimus, quoties nō fuerint in humidis nata. Minus utilia Struthea, quamuis cognata.

EX SYMEONE SETHI.

Stomachū adſtringunt & corroborant, & ante cibum ſumpta uentrē cohibent, urinam prouocant. Si ad ſatietatē edantur, difficulter cōcoquuntur. Dulcia minus D adſtringūt, acida uerò magis, uomitumq; compeſcunt. Poſt cibum ſumpta uentrē mouent: ſed quibus eſt imbecilla facultas uentris retentrix, & excretrix ualida, plus cibi accipiant. Manſa à potu, uini uaporē in caput diſtribui prohibent. Si qua prægnans, ut fertur, crebrius hæc comedat, puerum induſtrium & uerſutum pariet.

DE CASTANEA. CAP. CXL.

NOMINA.

Caſtaneæ unde dictæ.

Sardianæ glandes.

KΑΣΤΑΝΑ, ἢ διὸς βάλανος, ἢ σαρδιανὰ βάλανος, ἢ λόπιμον Græcis: Caſtanea, Sardiana glans, Iouis glans, Nuxq; caſtanea Latinis appellatur. Germanis noſtris Caſtani/uel Keſten uocant. Caſtaneæ autem à Caſtano Magneſiæ oppido, unde primum aduectæ ſunt, nominatas eſſe cōſtat. Sardianæ uerò glandes, quoniam in Sardinia optimæ naſcantur.

FORMA.

Arbor eſt uulgò cognita, Iuglandi haudquaquam diſsimilis, folio tantum ueno ſiore & fimbriato. Nux quam producit intus ſolida, & plurimum plana, triplici tegminis ambitu ſepta, membrana primum amara, mox lento cortice, demum echinato calyce.

LOCVS.

Puram & reſolutā terram deſiderat, opacoq; & ſeptentrionali cliuo lætat. Montes & ualles diligit. In pleriſq; Germaniæ locis copioſiſsima prouenit.

TEMPVS.

Ineunte uere germinat, ſeriusq; Vergiliarum occaſu fructificat.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringit & exiccat Caſtanea haud ſecus quàm aliæ glandes. Calida uerò & ſicca eſt primo ordine.

VIRES.

CASTANEA

Keſten.

C

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Caſtaneæ adſtringunt, eademq́ quæ glandes poſſunt. Potiſsimũ autem quę inter carnem & corticem membrana eſt. Caro his qui Ephemeron, hoc eſt, Colchicon, biberunt, accommodata eſt.

EX GALENO.

Caſtaneæ inter omnes glandes principatum tenent, ſolæq́ ſyluestrium fructuũ alimentum memorabile corporibus præbent.

EX PLINIO.

Caſtaneæ uehementer ſiſtunt ſtomachi & uentris fluxiones, ſanguinẽ excreantibus proſunt, carnes alunt.

EX PLINIO VALERIANO.

Caſtaneæ ex omnibus fortiſsimũ quidem cibum corpori præſtant, ſed qui difficilè concoquatur. Coctæ autem in carbonibus, uel in fictili uaſe ſicco aſſatæ, & cum melle ieiunis datę, tuſsientibus proſunt. Aqua in qua cum ſuo cortice decoquũtur, cœliacis, dyſentericis, ſanguinemq́ excreantib. bibenda haud inutiliter propinatˀ. Interior membrana quæ corticẽ fructumq́ diſcernit, ad tertiam partem decocta in aqua & potui oblata, mirè aluum fluentẽ refrenat, adeò ut Dioſcorides putet etiam cathartico dato, per hanc potionem iri obuiam poſſe, ſi pluſquã neceſſe ſit, purget.

EX SYMEONE SETHI.

Copioſum corpori alimentum præbent, tardè tranſeunt, & difficulter coquuntur. Craſſum humorẽ, capitis dolorem, & flatus efficiunt, uentremq́ ſiſtunt. Si torreantur, aut ſiccentur, multum nocumenti deponunt.

APPENDIX.

Capitis dolores creant. Inflationes pariunt, cõcoctu difficiles. Toſtæ tamen crudis innocentiores ſunt. Arefactæ multum noxæ remittunt. Tritæ cum melle & ſale rabioſorum canum morſibus imponuntur. Mammarũ duritias diſcutiunt, cum hordeaceo polline & aceto impoſitæ, ijſq́ uino maceratis, & cum farina ſubactis, peſsi uice utuntur ad ſupprimendos menſes.

D

DE CARYO BASILICO. CAP. CXLI.

NOMINA.

Caryon unde Græci appellarint.

KAPYON βασιλικὸν Græcis, Regia nux & Perſica, Iuglansq́ Latinis: officinis Nux ſimpliciter, Germanis Welſchnuß appellatur. Κάρυον autem Græcis à capitis grauedine uocatam eſſe notiſsimum eſt. Nam folia arboris huius grauem expirant halitũ, uiresq́ eius in cerebrum penetrãt, atqueadeo eos ſopore tentans lædit qui ſub arbore decubuerint. Baſilicã uerò, Regiámue & Perſicam, eò quod è Perſide primum in Græciam à regibus delata ſit, dictam eſſe conſtat. Iuglandem à iuuando & glande nominatam exiſtimant.

Baſilica & Perſica cur dicta.

Iuglans.

FORMA.

Arbor eſt pręgrandis, multis prælongisq́ nixa radicibus, procero caudice, multis ſummatim ramis ingentibus brachiato, ad binûm ternúmue cubitorũ complexus ſæpius craſſeſcente, cortice hiulco, & in rimas altas dehiſcente, folijs latis, oblongis, è iucundo grauiter ſubolentibus, patulamq́ iaculantibus umbram & inſalubrem, per autumnum deciduis. Verni temporis initio ueluti quodam geſtiente foliorum conceptu, panicula prælonga, callo ſquamatim compactili protracta, ordine nucis pineæ protuberat, dehiſcitq́. Flaueſcens ſtatim quàm frondem facere cœpit, nutans caducaq́ prolabitur. Tum ſuper ramenti huius pediculũ flos erumpit, totidemq́ calyculacea tegumenta quot flores petiolo contrahuntur, ſingulisq́ ijs ſingulæ includuntur nuces, multis munitæ inuolucris, primum herbaceo cortice, mox ligneo putamine, dein tenui tunica. Criſpi intus nuclei quadripartitò digerun-

Vmbra Iuglandis arboris inſalubris.

IVGLANS

Welschnuß.

C gerũntur, lignosa intercedente membrana.

LOCVS.

Montibus lætat, aquasq́ odit. Paſsim in omnib. ferè Germaniæ hortis prouenit.

TEMPVS.

Germinat poſt afflatum Fauonij, non cacumine, ut maxima pars arborum, ſed lateribus impulſo priore pullulo. Fructificat autumno.

TEMPERAMENTVM.

Huius temperamentum ex uirium enarratione patebit. Virides uerò nuces primo ordine ſiccæ, ſecundo uerò calidæ cenſentur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nuces iuglandes difficiles cõcoctu, ſtomacho inutiles, bilem augent, capitis dolorem faciunt, tuſsientibus inimicæ. Ad uomitiones ieiunis in cibo utiles. Præſumptæ & à cibo comeſtæ cum caricis & ruta letalibus uenenis aduerſantur. Largius eſitatæ latos lumbricos pellunt. Illinuntur mammarũ inflammationi, abſceſsibus, luxatisq́ cum exiguo melle & ruta. Cum cepa uerò, ſale & melle, canis hominisq́ morſui conferunt. Tormina cum putamine ſuo crematæ & umbilico admotæ ſedant. Cortex combuſtus, tritusq́ in uino & oleo, infantibus inunctus capillos elegantes efficit, alopeciasq́ replet. Siſtit menſes crematum tritumq́, & cum uino admotum quod intra nuces clauditur. Vetuſtarũ autem nucum nuclei illiti, gangrænas, carbunculos, ægilopas & alopecias cõmanducati & impoſiti celeriter ſanant. Fit etiam ex ijs contuſis & expreſsis oleum. Recentes nuces ſtomacho minus nocent, dulciores enim ſunt. Quam ob cauſam allijs miſcentur, ut acrimoniam auferant. Illitu liuores quoque tollunt.

EX GALENO.

D Arbor tum in germinibus, tum in folijs adſtrictionem quandam poſsidet. Cæterum euidentem & plurimam in nucis putamine recenti & ſicco: proinde eo fullones quoq́ utuntur. At nos ea exprimentes, ſucco ſimiliter ut mororum & ruborũ decocto in melle, ut ſtomatico medicamento utimur, & ad omnia reliqua ad quæ modo dicti ſucci cõueniunt. Porrò nucis ipſius quod edendo eſt, oleoſum eſt & tenuium partium, ideoq́ etiam facilè † exprimitur: & quo diutius reconditum fuerit, magis tale efficitur. Quamobrẽ oleum ex eo inueterato exprimere licet: tunc ſanè admodum diſcutiens fit, ut eo nõnulli gangrænas, & carbunculos, & ægilopas ſanent: nõnulli uerò etiam ad neruos uulneratos utuntur. Cæterum ſi recens ſit adſtringentis nõnihil qualitatis quoq́ obtinet. At quod imperfectũ eſt etiamdum, & nondum ſiccum, ueluti reliqui fructus omnes qui uirides ſunt, plenum eſt ſemicoctæ humiditatis. Cortex tamen eius ubi inaruit, tenuium partium & exiccatoriũ eſt medicamentum, morſus expers.

† Aliàs ἐκχολοῦται, in bilem uertitur.

EX PLINIO.

Arborum ipſarum foliorumq́ uires, in cerebrũ penetrant, hocq́ minore momento, ſed in cibis, nuclei faciũt. Sunt autem recentes iucundiores, ſiccæ unguinoſiores, & ſtomacho inutiles, difficiles cõcoctu, dolorẽ capitis inferentes, tuſsientibus inimicæ, & uomituris ieiunis aptæ in tenaſmo ſolo: trahunt enim pituitã. Eædem præſumptæ uenena hebetant. Item anginam cum ruta & oleo. Item aduerſantur cepis, leniuntq́ earum ſaporem. Auriũ inflammationi imponuntur cum mellis exiguo. Item cum ruta mammis & luxatis. Cum cepa autẽ & ſale & melle, canis hominisq́ morſui. Putamine nucis iuglandis, dens cauus inuritur. Putamen combuſtum tritumq́ in oleo aut uino, infantiũ capite peruncto, nutrit capillum: & ad alopecias ſic utuntur. Quo plures quis nuces ederit, hoc facilius tineas pellit. Et quæ perueteres ſunt nuces gangrænis & carbunculis medentur. Item ſugillatis. Cortex iuglandiũ lichenum uitio & dyſentericis prodeſt. Folia trita cum aceto, aurium dolori. In ſanctuarijs Mithridatis maximi Regis deuicti, Cn. Pompeius inuenit in peculiari cõmenta-

A mentario ipsius manu compositionē antidoti, duabus nucibus siccis, item ficis totidem, & rutæ folijs uiginti simul tritis, addito salis grano: & qui hoc ieiunus sumat, nullum uenenum nociturum illo die. Contra rabiosi quoq; canis morsus, nuclei à ieiuno homine cõmanducati illitiq;, præsenti remedio esse dicuntur.

EX PLINIO VALERIANO.

Nux uiridis, utpote adhuc aquatioris humoris, styptica & frigida uirtute censet. Potest deniq; & stomacho aliquid uigoris acquirere, & uentrē cum garo sumpta mollire. Nuces autē siccæ, duræ, cum caricis duabus, & uiginti rutæ folijs addito salis grano simul cõteruntur, nullisq; uenenis opprimi poterit ea die quisquis ieiunus acceperit. Inter Calendas & Idus Iulij centum numero nuces statim ut arbori dem ptæ sunt cortice adhærente quassantur: his admiscentur aluminis scissi libræ tres, & in nouo fictili uase ponuntur: super hæc infunduntur olei boni libræ tres, & diligenter in loco neq; humido, neq; nimium sicco obruunt, post nonaginta dies dabunt oleum, quod fluentium capillorum damna restituit.

EX SYMEONE SETHI.

Virides uentrem mouent, quamobrē quidam ante cibum cum sapo comedunt. Facilius etiam quàm amygdalæ concoquuntur. Aridæ in ore inflammationes & plagas efficiunt. Stomacho meliores fiunt, si cum caricis edantur. Ferunt etiam eum qui nuces cum caricis & ruta ante reliquos cibos esitauerit, non magnopere à uenenatis medicamentis lædi. Cõcoquuntur facilè nuces in frigidis uentriculis, in calidis uerò in bilem magis mutantur. Faucium & capitis dolorem afferunt, & tusses augent. Ante alios cibos sumptæ, uomitum adiuuant. Ad satietatem comestas, lumbricos educere scimus. Ad dentium pruritum utiles sunt.

B

DE CALTHA. CAP. CXLII.

NOMINA.

QVO nomine Græci plantam hanc appellauerint, fateor ingenuè mihi nondum constare. Latinis autem dicta uidetur Caltha uel Calthula, quam uocē deinde corrumpentes officinæ, in Calendulam immutarūt. Quanquam uerisimile etiam sit, sic nominatam esse, quod omnibus mensium Calendis fruticare comperiatur. Atque hinc fit quod nonnulli florem omnium mensium appellent. Germani Ringelblůmen uocant, ab intorto, & in circulum acto semine.

Calendula q. dicta.

Flos omnium mensium.

FORMA.

Herba est fruticosa, caule dodrantali, lignoso, folijs longiusculis, in angustum desinentibus, floribus speciosis, croceis luteisue, non ingrati, quamuis grauis, odoris, qua dote in coronamenta uenit: semine, cuius uagina corpionis caudam imitatur: radice simplici, multo capillitio fibrata. Cur autem hanc herbam Caltham esse credam, facit inprimis Plinius, qui lib. uigesimoprimo, capite sexto, Caltham odore grauem esse scribit. Dein Virgilius qui Ægloga secunda sic canit: Mollia luteola pingit uacinia Caltha. Luteolam, à luteo florū hauddubiè colore, nominans.

LOCVS.

Prouenit in cultis, atq; uix hortum inuenies in quo non copiose nascatur.

TEMPVS.

Singulis ferè mensium Calendis, ut diximus, florere deprehenditur, Maio incipiens mense. Magis autem autumno eiusdem emicant flores.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse statuunt, neq; id immeritò, quandoquidē dulcedine modica cum amaritudine coniuncta participet.

VIRES

CALTHA

Ringelblům.

A VIRES EX RECENTIORIBVS.

Herba ipsa adhibetur condimentis & acetarijs. Flos ex uino potus ciet menses: item herbæ succus, quo in dentium dolore os prȩsentaneo remedio colluitur. Non parum etiam eius flos ad flauos reddendos capillos conducit. Idem, perinde atque ipsa herba, secundas educit mirificè, si aridus suffitibus admotus fuerit.

DE CARYOPHYLLATA. CAP. CXLIII.

NOMINA.

QVALITER Græcis & antiquis Latinis scriptoribus hæc herba nominata sit, nondum compertum habeo. Cur enim Dioscoridis Lagopum non esse credam, etsi paniculum pedi leporino prorsus similem habeat, facit quod in manuscripto & peruetusto herbario seorsim descriptã & depictã utranq; herbam uiderim. Pictura autem Lagopi longè aliam herbam, quȩ in segetibus nascitur, quàm sit Caryophyllata, exprimit: de qua suo loco dicemus. Neq; desunt qui herbam hanc de qua agimus, Geum Plinio dictam uelint, quorũ certè sententia periculo uacat, quod eadem facultas utrisq; radicibus sit. Sed ad institutum reuertamur. Herbam quam recentiores Latini Caryophyllatam, ab odoris suauitate quam radices de se præbent, nominant, uulgus herbam Benedictam, à diuina sua efficacia, & Sanamundam appellant. Germani Benedictenwurtz.

Caryophyllata nõ est Lagopus. *Benedicta.* *Sanamunda.*

GENERA.

Duo esse eius herbæ genera animaduerti, non tamen multum à se dissidentia. Primum genus Caryophyllatam hortensem uocauimus, cui ex cultura aliqua teneritas accedit in folijs, floribus & paniculis. Flos huic paulò minor & pallidior quàm syluestri. Germanicè garten/oder heymisch Benedictenwurtz appellari B potest. Alterum huius herbæ genus Caryophyllatam syluestrem diximus, quod scilicet citra culturam proueniat. Flores eius multo maiores, magisq; ad croci colorem accedunt. Germanicè wild Benedictenwurtz nominari cõmodè potest. Differentiam tamen nemo rectius quàm ipsa pictura demonstrabit.

Caryophyllata hortensis. *Caryophyllata syluestris.*

FORMA.

Caulis illi sesquicubitalis, geniculatus, angustus, terna è pediculo longo folia articulatim exeuntia, per ambitum serrata, bina etiam prioribus minora, singula genicula cingunt. E medio alarum sinu ramuli funduntur tenues, quibus in summis flos luteus emicat, quo succusso caput extuberat circinatis acinulis cumulatè stipatum, quasi rudimentum eluceat naturæ fragum inchoantis. Radix multis luteis capillamentis fibrata, Caryophyllon olet.

LOCVS.

Primum in hortis plantatum prouenit. Alterum in montanis, opacis, & iuxta sepes nascitur.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores, & peruetustus etiam herbarius, calidam & siccam esse in secundo ordine statuunt. Folia sanè in gustu non mediocrem adstrictionem ostendunt. Radix itidem haud paruam adstrictionem obtinet.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Radix eius luto & sordibus eluta siccatur, & imbre aceti respersa arcas & uestes iucundo cõmendat odore. Decoctum huius sumitur ad perficiendas concoctiones, sedandosq; coli dolores. Radix eius pectoris laterisq; dolores & cruditates iucundo sapore discutit. Manuscriptus herbarius facultatem habere dissoluendi, digerendi, & obstructiones tollendi scribit. Fomentũ item ex uino decoctionis eius

menses

CARYOPHYLLATA
HORTENSIS.

Garten Benedictenwurtz.

CARYOPHYLLATA
SYLVESTRIS.

Wild Benedictenwurtz.

C menses ciêre. Contra uenena tritam cum uino sumptam ualere. Cōcoctionem præterea roborare, dolorem uentriculi & intestinorū à frigiditate aut flatibus ortum, decoctam in uino sanare ait. Mirificè etiam ad interna uulnera huius herbæ decoctum confert. Externa uerò ex ea collui debent.

DE CENTAVRIO MINORE. CAP. CXLIIII.

NOMINA.

Centaurium unde dictum. *Limnesium.* *Febrifuga.* *Fel terræ.*

KENTAΥΡΙΟΝ μικρὸν, ἢ λιμνήσιον, καὶ λιμναῖον Græcis, Febrifuga & Fel terræ Latinis, officinis Centauria minor, Germanis klein Tausendtguldenkraut/Fieberkraut/Erdtgall/& Biberkraut appellatur. Centaurium, quod ea curatus dicit Chiron Centaurus, cum Herculis excepti hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedem. Limnesion & Limnæum, quod secundū aquarum scatebras ac paludes, quas Græci λίμνας dicunt, nascatur. Febrifuga, eo quod febres fugat, & procul è corpore pellat. Fel terræ, ob summam quam habet amaritudinem.

FORMA.

Herba est Hyperico Origanóue similis, caulem habens altitudine supra dodrantem, angulosum. Flores in puniceo colore subpurpurascentes, ad Lychnidis flores accedentes. Folijs paruis & oblongis ueluti Rutæ. Semen tritico simile. Radicem exiguam, inutilem & leuem.

LOCVS.

Propter lacus & rigua loca, Dioscoride autore, nascitur. Apuleio uerò teste in solidis & fortibus quoque locis prouenit, id quod non raro in Germania nostra acD cidere compertum habeo.

TEMPVS.

Floret æstate & autumno, quo maximè tempore, quia semine est prægnans, colligitur.

TEMPERAMENTVM.

In folijs & floribus uincit qualitas amara paululum obtinens adstrictionis, atque propter eiusmodi temperamentum admodum exiccatorium est medicamentum, expers mordacitatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa adhuc uirens tusa & illita uulnera glutinat. Vlcera uetera purgat, & cicatrice obducit. Biliosa & crassa per aluum ducit. Decoctum eiusdem ischiadicis cōmodè infunditur, sanguinem educens, & à dolore leuans. Succus ad oculorum medicamenta perutilis, cum melle quæ pupillas obtenebrant expurgans. In pesso admotus menses ac fœtus educit. Priuatim potus neruorum affectibus succurrit.

EX GALENO.

Centaurij minoris radix prorsus inefficax est. Rami uerò & potissimum folia quæ in ijs sunt atque flores, utiliora. Vlcera magna herba ipsa adhuc recens illita glutinat. Vetera quoque & quæ ægrè ad cicatricem perduci possunt eodem modo utentibus cicatrice obducuntur. Arefacta glutinatorijs & desiccatorijs miscetur facultatibus, ijs uidelicet quæ sinus & fistulas sanare sunt natæ, & ueteres durities emollire, tum ulcerum maligna sanare. Miscetur etiam ijs quæ rheumaticis affectibus medentur, in quibus ea medicamenta optima sunt quæ uehementer desiccantia cum quadam adstrictione nullam habent mordacitatem. Decoctum herbę quidam ischiadicis infundunt, ceu biliosa ac crassa ducens: nam & talia purgat. Quanquam quum adeò uehementer operabitur ut cruenta euacuet, tunc magis proderit. Suc-

CENTAVRIVM
MINVS.

Klein Tausendtgulden.

C rit. Succus porrò eius quum adsimilis sit facultatis, hoc est, exiccatoriæ & abstersoriæ, & reliqua iam dicta pulchrè efficere potest. Cum melle etiam oculis illinitur, mensesq́ue & fœtum appositus in pesso euocat. Sunt qui ipsum præbeant & ijs quibus nerui affecti sunt, ut qui euacuet & desiccet innoxiè quæ impleta sunt. Optimũ etiam medicamentum est ad iecinoris obstructiones soluendas. Bonum quoq́ue lieni indurato foris impositum, & nihilo secius si quis bibere sustinuerit.

EX PLINIO.

Purgat aluum succus Centaurij minoris drachma in hemina aquæ cum exiguo salis & aceti, bilemq́ue detrahit.

DE CYAMO. CAP. CXLV.

NOMINA.

KYAMOΣ Græcis, Faba Latinis dicitur. Officinæ Latinum nomen retinent. Germanis Bonen appellatur.

FORMA.

Sola Faba inter legumina sine adminiculo nititur, folio carnoso, Portulacę simili, flore cristato, uersicolore, partim albo, partim purpureo, atris quibusdam maculis notato, quas M. Varro lugubres uocat literas: siliqua plerunque semipedali, fructu intus lato humani unguis effigie, colore non simplici, sed aut fuluo, aut nigro, iam uerò etiam herbaceo & coccineo: radice singulari, lignosa, & capillata fibris. Quæ hic à quibusdam, quasi nostra non esset uera Faba, afferuntur argumenta, non tanti momenti sunt ut confutatione indigeant: constat enim nostram, eas quas ueteres illi adscripserunt, habere notas & facultates. Non tamen ne D gamus in diuersis terris maiorem aut minorem produci posse.

LOCVS.

Paßim in hortis sata prouenit. Lætatur loco pinguißimo & stercorato.

TEMPVS.

Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

Faba in refrigerando & exiccando ad mediam temperaturam propinquißimè accedit. Est itaque frigida & sicca in primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Spirituosa, inflans, concoctu pertinax, insomnia tumultuosa faciens. Tußi tamen confert, carnesq́ue generat. Decocta in posca, & cum cortice comesta, dysenterias & cœliacas fluxiones sistit. Vtilis contra uomitiones in cibo sumpta. Minus inflat priore aqua in decoctione effusa. Viridis magis stomacho nocet, plusq́ue inflat. Farina eius per se & cum polenta illita, ex plaga inflammationes mitigat, & cicatrices ad reliqui corporis colorẽ reducit. Mammis in quibus lac in grumos cogitur, & inflammatione laborantibus auxiliat̃, lacq́ue extinguit. Cum melle & fœnigręci farina furunculos, parotidas ac sugillata oculorum discutit. Cum rosa, thure, & oui albo, procidentes oculos, staphylomata & œdemata compescit. Macerata in uino suffusiones & ictus oculorum sanat. Ad sistendas fluxiones sine cortice commanducata fronti imponitur. Testium inflammationes in uino decocta sanat. Puerorum pubi illita diu impuberes seruat. Alphos exterit. Euulsos pilos ut non nutriantur & graciles fiant, cortices illiti efficiũt. Cum polenta, alumine & oleo ueteri illiti strumas discutiunt. Decoctum illorum lanas tingit. Factas ab hirundinibus sanguinis eruptiones, cortice ablato, Faba qua parte cohæret diuisa, si dimidia apponatur, compescit.

EX GALE-

FABA

Bonen.

C

EX GALENO.

Caro Fabæ paulum quid abstergentis facultatis cõtinet, sicut cortex adstringentis: idcirco medicorum nonnulli totam Fabam cum polenta decoctam dysentericis, cœliacis & uomentibus exhibuerunt. Porrò ut edulium flatulenta est, & coctu difficilis, ut si quid aliud. Excreationibus quidem ex thorace & pulmone idonea. Vt medicamentum uerò foris imposita sine molestia exiccat. In podagricis ea sæpenumero usi sumus ex aqua decocta, deinceps adipem suillum admiscentes. Ad neruorum tum contusiones, tum uulnerationes, farinam eius cum oxymelite imposuimus. Ad eos qui ex ictu iam phlegmone occupabantur, cum polenta. Sed & testium & mammarum bonum est cataplasma. Nam hæ partes cum phlegmone tenentur, moderatè refrigerari amant, maximè cum mammæ ex lacte in ipsis concreto phlegmonen patiantur. Quin lac quoque ab eo cataplasmate extinguitur, sicut puerorum pubes farina fabacea illita plurimo tempore glabra permanet. Manifestè fabacea farina cutis sordes detergere conspicitur, quod intelligentes mangones, ac mulierculæ, in balneis quotidie hac utuntur. Illinunt præterea & hac faciem quemadmodũ ptisana: nam quæ in summa cute eminent lentes exterit, & maculas uelut ex sole contractas.

EX PLINIO.

Faba hebetare sensus existimata, insomnia quoq; facere. Solida fricta, feruensq; in acri aceto coniecta, torminibus medetur. In cibo fressa, & cum allio cocta, contra deploratas tusses suppurationesq; pectorum, quotidiano cibo sumitur: & commanducata ieiuno ore, etiam ad furunculos maturandos discutiendósue imponitur, & in uino decocta ad testium tumores & genitalium. Lomento quoq; ex aceto decocto, tumores maturat atq; aperit. Item liuoribus, combustis medetur. Voci eam prodesse, autor est M. Varro. Fabalium etiam siliquarum cinis, ad coxendices, & ad neruorũ ueteres dolores, cum adipis suilli uetustate prodest. Et per se cortices decocti ad tertias sistunt aluum.

D

DE CONSOLIDA MEDIA. CAP. CXLVI.

NOMINA.

Consolida media.

INTER multas alias herbas quibus uulnera glutinandi facultas inest, & hæc cuius picturam damus cõnumeratur. Hinc est quod uulgus herbariorum illam Consolidam mediam nominet. Qua etiam appellatione nos uti uoluimus, quod nobis quo nomine ueteribus Græcis aut Latinis appellata sit nondum constaret. Rectius tamen Solidago diceretur. Germanis Gulde gunzel nuncupatur.

FORMA.

Caulem habet quadrangulum, lanuginosum, ex quo per interualla folia bina ex singulis geniculis in extremitatib. laciniata, Menthæ similia emicant. A medio caulis ad fastigium usq; ex singulis foliorum alis, flores sex aut septem in purpureo cœrulei exeunt. Radix illi subest lignosa, quæ multas à se exiguas radices capillamentorum instar per terram latè serpentes propagat.

LOCVS.

Paßim in pratis nascitur.

TEMPVS.

Floret copiose Maio mense.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit & amara est, ut calidam & siccam esse nemo dubitare poßit.

VIRES.

Vulnera glutinat. Sanguinis grumos ex casu, uel cõtusionib. coactos in corpore disijcit

CONSOLIDA
MEDIA.

Guldeguntzel.

C disijcit & dissoluit. Præsens remedium est aphthis & ulceribus in ore serpentibus. Decoctum eius tumoribus illitum eos dissipat. Vsus etiam eius ad intertrigines, ulcera pudendorum, & intestinorum exulcerationes prodest.

DE CANNABE. CAP. CXLVII.

NOMINA.

KANNABIΣ Græcis, Cannabis Latinis, Barbaris & uulgo Canapus dicitur, Germanis autem Hanff.

GENERA.

χοινόστροφος. Cannabis duo sunt genera. Vna enim satiua est, quam Greci χοινόστροφον, quod magni in uita usus sit ad robustissimos funes texendos. Germanis zamer Hanff dicitur. Altera syluestris, quam Latini Terminalem uocant, Germani wilden Hanff.

FORMA.

Satiua Cannabis. Satiua Cannabis folia fert fraxino similia, grauis odoris, caules longos, inanesque, semen rotundum. Syluestris. Syluestris uerò uirgas fundit Altheæ similes, nigriores, asperiores & minores, cubitali altitudine. Folia satiuæ similia, asperiora & nigriora. Flores subrubeos, Lychnidi similes. Semen & radicem Altheæ similia. Eius effigiem uidere nobis nondum licuit.

LOCVS.

Satiua, in locis cultis sata prouenit. Syluestris in syluis & asperis locis, Apuleioque teste, iuxta semitas & sepes nascitur.

TEMPVS.

Herba ad usus medicos carpitur dum maxime uiret. Semen autem eius, Plinio D autore, cum maturum est, id quod prope autumni æquinoctium accidit.

TEMPERAMENTVM.

Admodum calefacit & exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuæ maiori copia sumptum genituram extinguit. Ex uiridi autem succus expressus, contra aurium dolores utiliter instillatur. Syluestris radix decocta illitaque, inflammationes mitigat. Tumores discutit, & callos disijcit. Huius cortex texendis funibus utilis est.

EX GALENO.

Cannabis semen flatus extinguit, adeoque desiccat, ut si plusculum edatur genituram exiccet. Sunt qui ex uiridi succum exprimentes, ad aurium dolores ab obstructione, ut mihi uidetur, natos utuntur. Semen etiam cannabinum difficulter concoquitur, stomacho & capiti aduersatur, prauosque humores creat. Admodum excalfacit, ideoque caput æstuoso ac medicamentoso halitu sursum misso tentat.

EX PLINIO.

Semen Cannabis extinguere genituram uirorum dicitur. Succus ex eo uermiculos aurium, & quodcunque animal intrauerit, eijcit, sed cum dolore capitis. Tantaque uis ei est, ut aquæ infusa, coagulare dicatur, & ideo iumentorum aluo succurrit pota in aqua. Radix cõtractos articulos emollit in aqua cocta. Item podagras & similes impetus. Ambustis cruda illinitur, sed sæpius mutatur priusquam arescat.

EX SYMEONE SETHI.

Semẽ Cannabis comestum idem nocumentum quod Coriandrũ affert: immodicè enim si estur, ut illud, deliriũ facit. Folia uero arida pota, ueluti farina, aut magis pro potione hæc farina exiccata, ebrietatem quandam hospitalem facit, & quæ ab hauriente non sentiatur. Apud Arabas enim pinsitur, subigitúrue pro uino, & inebriat. Desiccat uerò semen genitale ut Caphura.

APPEN-

CANNABIS
SATIVA.

Zamer Hanff.

C

APPENDIX.

Quum ex iam dictis cōstet Cannabinum semen caput facilè tentare, atque adeo lædere, imprudenter faciunt, qui uulgi errorē sequentes, in morbis, iijsq; maximis, capitis, ex hoc semine confecta iuscula ægrotantib. magno eorum malo exhibent.

DE CARDIACA. CAP. CXLVIII.

NOMINA.

Cardiaca cur dicta.

QVO nomine herba hæc ueteribus sit appellata, nondum nobis constat. Nostri tamen temporis herbarij Cardiacam uocant. Germani Hertzgspan/ oder Hertzgsperr. Cardiaca uerò hauddubiè à recentioribus nominata est, quod cordis palpitationi, quam illi perperàm καρδιακὴν appellant, mirificè conferre uideat. Alia est hæc à Ballote, de qua suo loco diximus.

FORMA.

Cardiaca caulem ex se mittit quadrangulum, geniculatum, nigrum: folia laciniata, nigra, per interualla in caule ex singulis geniculis prodeuntia: flores in candido purpureos orbiculato ambitu caules circumiacentes: radicem luteam, intortam, capillamentis fibratam.

LOCVS.

Passim in ruderibus & circa sepes nascitur.

TEMPVS.

Iulio mense floribus abundat.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum existit, ut hoc nomine calidam esse in secundo ordine, & siccam in tertio constet.

D

VIRES.

Recentiores rectè contra cordis palpitationem, conuulsionem & resolutionem cōducere tradunt: potest enim quum amara sit herba, sua caliditate & siccitate crassos humores qui in uenis & alijs partibus, neruosis potissimum, sunt, incidere, extenuare & discutere. Hac etiam ratione morbo comitiali confert, urinas mouet, & menstrua educit, aliasq; facultates quas Galenus libro quarto de simpl. med. facult. cap. xvij. amaris tribuit, obtinet.

CARDIACA

Lycopus lupi pes

Hertzgſpan.

CAROS

Feldkümich.

A

NOMINA.

KAPOΣ Grecis, Caron uel Careum Latinis, officinis Carui nominatur. Germanis Mattkümich / oder Wysenkümel dicitur. A Caria fortè regione, in qua laudatissimum nascitur, appellationem accepit.

Carui. Careum unde dictum.

FORMA.

Caules emittit quadrangulos ab una radice multos, folia Staphylini, flores candidos, & in caulium summo semen angulosum ac copiosum, radicem oblongam & luteam.

LOCVS.

Passim in pratis Germaniæ nostræ prouenit. Optimum tamen est quod in Caria, ut diximus, nascitur.

TEMPVS.

Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Cari semen calfacit & exiccat tertio quodammodo ordine, moderatè acrem qualitatem possidens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Cari calfacit, urinam cit, stomacho & ori gratum accōmodumq́ue. Concoctiones adiuuat. Antidotis & oxyporis utiliter miscetur, Aniso proportione respondens. Radix elixa Pastinacæ syluestris modo edendo est.

EX GALENO.

Flatus extinguit & urinas ciet, non semen tantum sed & planta.

DE CARYO PONTICO. CAP. CL.

B

NOMINA.

KAPYA ποντικὰ, ἢ λεπτοκάρυα Græcis: Auellanæ nuces, & Prænestinæ Latinis, Haselnuß Germanis nominantur. Ponticæ autem uocantur, quod in Asiam Græciamq́ue è Ponto uenerunt. Paruæ, quod Iuglandibus minores sint.

Auellanæ. Ponticæ quare uocatæ. Paruæ.

GENERA.

Duo eius sunt fastigia. Vna enim est syluestris, quam priuatim Germani nostri Haselnuß nominant. Altera uerò urbana seu domestica, quam ijdem Rotnuß / oder Kürnuß appellant.

FORMA.

Corylus arbor in qua Auellana nux prouenit, caudice est multis infernè stolonibus fruticante, supernè ramis brachiato, uirgis breuibus, sine alarum sinu enodibus, crassisq́ue nōnullis, folijs ab una parte nigris, altera uerò subalbis, per ambitum serratis, materia admodum lenta, cortice summo tenui, pingui, maculis albis uario, medulla tenui & flaua. Non floret, sed floris uice quidam in eo peculiares compactili callo racematim cohærentes, & ueluti prælongi uermes singulari pediculo pensiles iuli erumpunt, qui ineunte uere dehiscunt ac defluunt cum folia prosiliunt, ac tum calyculacea tegumenta totidem summatim fimbriata, quot iuli supra pediculum exeunt, eorumq́ue singulis nuces singulæ insunt. Domestica non differt à syluestri, nisi quod eius folium maius, & caudex procerior, melior fructus, rubra membrana inclusus.

Corylus. Iuli. Domestica.

LOCVS.

Gaudet argillosis & uliginosis locis: nascitur itaque in plano. Nemora etiam & montes Corylis uestiuntur.

TEMPVS.

Autumno leguntur Auellanæ nuces.

AVELLANA NVX SYLVESTRIS.

Haselnuß.

AVELLANA
DOMESTICA.

Rotnuß.

TEMPERAMENTVM.

C Tum cortex, tum planta, tum fructus gustanti austerior quàm Iuglans apparet, plus itaque habet essentiæ terrestris & frigidæ. Symeon Sethi calidas & humidas esse Auellanas asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Stomacho aduersantur Auellanæ. Tritæ in aqua mulsa, & potę ueterem tussim sanant. Tostæ uerò & cum exiguo pipere comestæ destillationem maturant. Totæ crematæ, tritæ cum axungia aut seuo ursino & inunctæ alopecias explent. Ferunt aliqui usta earum putamina, & in puluerem redacta cum oleo cæsiorum oculorũ pupillas infantibus denigrare, perfuso syncipite.

EX GALENO.

Valentiores sunt Auellanæ quàm Iuglandes: nam densior strictiorq́ his est substantia, ac minus oleosa. Cætera magnæ nuci similia sunt.

EX AETIO.

Auellana, quę & Nux pontica nuncupatur, quod in Euxino ponto frequens sit, præter quod frigidior, austerior, terrestriorq́ est, in reliquis Iuglandi assimilatur. Comesta dolorem capitis inuehit.

EX SYMEONE SETHI.

Magis nutriunt quàm Iuglandes nuces, difficiliusq́ cõcoquuntur. Inflationes faciunt, &, ut quidam aiunt, ieiunum intestinũ lædunt. Facilius autem cõcoquuntur, minusq́ uentrem sistunt, si interior earum cortex abijciat̃. Dicitur quod si quis ante reliquos cibos cum ruta sumpserit, huic neq́ morsus, neq́ uenena officere illo die posse, & scorpiones ab ipso fugere. Sumptæ cum caricis, iam à scorpione ictos D iuuant. Ad aciditatem à nigro humore excitatam omnino confert.

DE CENTVMMORBIA. CAP. CLI.

NOMINA.

Centummorbia unde dicta.

HVIC herbæ, ut alijs multis, nomẽ aliud imponere non licuit, quàm, quo uulgò hodie appellari solet, Centummorbiæ. Sic autem hauddubiè à chirurgis, qui illa quotidie utunt̃, à mirifica sua quam in plurimis ulceribus medendis obtinet facultate, dicta est. Sunt qui à foliorũ similitudine, quę nummi speciẽ referũt, Nummulariã uocant. A nõnullis Hirudinaria, quod passim terræ hirudinis instar affixa sit, dicitur. Nec desunt qui Serpentariam appellent, quod compertum sit serpentes hac herba si uulnerentur sibi mederi. Germanicè Egelkraut/oder klein Naterzung/oder Pfennigkraut nominatur.

Nummularia.

FORMA.

Serpit per terram, exiguisq́ radiculis è coliculis latis prodeuntibus nititur. Folia habet ex utroq́ caulis latere rotunda, pinguiaq́: flores luteos.

LOCVS.

Prouenit in locis humidis, potissimum uerò circa fluenta.

TEMPVS.

Maio mense apparet, Iulio autem floret.

TEMPERAMENTVM.

Gustu admodum adstringit, ut hinc constet secundi aut tertij ordinis exiccantium esse herbam.

VIRES.

Huius flores & folia trita adeò desiccãt adstringuntq́, ut quæuis ulcera glutinare ualeant. Ideoq́ pota cum uino dysenterias, uentris imbecillitates, fluxusq́ ac humiditates sanant. Cataplasmatis ritu illita ulcerũ putredinosa iuuant. Prosunt etiam ad san-

CENTVMMORBIA

Gramē Parnassi vulgo Gallorū appellat.

Egelkraut.

C ad ſanguinis reiectiones, profluuia muliebria, & ad omnia interanea uulnera & ulcera, potiſsimũ pulmonis. Externis etiam ulceribus ſummè confert, ſi uino in quo herba hæc decocta eſt, lauentur atque abſtergantur.

DE COCCIMELEA. CAP. CLII.

NOMINA.

KOKKIMHΛEA Græcis, Prunus Latinis & officinis, Germanis eius arboris fructus Pflaumen/oder Prumen dicuntur.

GENERA.

Satiua Pruna. Duo ſanè Prunorũ habentur genera. Vnum ſatiuorũ, in quo genere ſunt nigra, candicantia, uerſicoloria, cerea, hoc eſt, ex candido in luteum palleſcentia, purpurea, Damaſcena, & ſi qua ſunt alia. Alterum ſylueſtriũ, quę Galeno lib. ij. *Pruneola.* de alimentorum facultatib. ἀγριοκοκκυμήλα, & in Aſia προῦμνα, Pruneola ſiue Prunula uulgo nominant, Germanicè Schlehen. Caue eorum amplectaris ſententiam, qui Poterium eſſe putant: neque enim facultates, necꝫ notæ Prunulis reſpondent.

FORMA.

Prunus arbor eſt radicibus ſummo ceſpite uagantibus paucis, caudice ſubrecto, ſcabro, multis brachiato ramis, folio ex oblongo ferè rotundo, per oras minutim ſerrato, flore candido, foliato, pomo carne cutecꝫ ueſtito, oſſe intus duro in quo nucleus includitur.

LOCVS.

Satiua Prunus in hortis naſcitur. Damaſcena in Damaſco Syriæ, à quo cognominata ſunt. Sylueſtris autem paſsim in ſepibus reperitur.

TEMPVS.

D Satiua in æſtate poma ſua profert, ſylueſtris autem autumno.

TEMPERAMENTVM.

Satiuæ Pruni fructus mediocriter humectant & refrigerant. Sylueſtris adſtringunt, ut fuſius ex eorundem facultatibus innoteſcet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius pomum eſtur, ſtomacho tamen aduerſatur. Aluum mollit. Syriaca autem pruna, & præſertim in Damaſco genita, exiccata ſtomacho utilia ſunt, & aluum cohibent. Folia in uino decocta & gargariſſata columellam, gingiuas & tonſillas fluxione laborantes reprimunt. Præſtant idem & ſylueſtrium Prunorũ fructus cum maturuerunt ſiccati. Cum ſapa decocti ſtomacho utiliores, & ad cohibendam aluum aptiores redduntur. Gummi Prunorũ glutinat. Potum in uino calculos conterit. Ex aceto illitum, impetigines infantium ſanat.

EX GALENO.

Pruni fructus uentrem ſubducit, recens quidem plus, aridus uerò minus. Cæterum Dioſcorides, haud ſcio cur, Pruna Damaſcena ſiccata uentrem ſiſtere ait, quum tamen & ipſa palàm etiam ſubducant, minus tamen ijs quæ importantur ex Iberia. Damaſcena quidem magis adſtringunt: at quæ Iberia fert, dulciora ſunt. Quin & ipſæ arbores fructibus proportione reſpondent: minus enim adſtringunt quæ in Iberia naſcuntur, magis uerò quę Damaſci. Porrò ut in ſumma dicam, quarum in folijs aut germinibus adſtrictio quædam ineſſe apparet manifeſta, ijs decoctis phlegmonę in columella aut tonſillis exiſtentes colluuntur. Sylueſtriũ fructus euidenter adſtrictorius eſt, uentremcꝫ ſiſtit. Gummi autẽ arboris ſunt qui dicant cum uino potum lapides confringere, cum aceto uerò puerorũ ſanare impetigines. Ac ſi id præſtat, clarum eſt incidendi tenuandicꝫ illi facultatem ineſſe. Raro fructum hunc auſterum aut acidum, aut omnino iniucundum inuenias, ubi exactam maturi-

PRVNVS
SATIVA.

Pflaumenbaum.

I 4

PRVNVS
SYLVESTRIS.

Schlehen.

A maturitatem fuerit assecutus. Priusquam enim eò perueniat, nullus est fermè qui non acorem, aut acerbitatem præ se ferat: est qui & amaritudinem. Proinde ex hoc fructu minimum alimenti corpus accipit. Verum quum humectare & refrigerare mediocriter uentrem statuemus, utilis erit: quem subducit humiditatis & lentoris sui gratia. Prunis porrò æque ac ficubus concessum est, ut uel exiccata utilia permaneant. Damascenis prima laus bonitatis magna hominum opinione defertur. Proxima ijs quæ in Iberia & Hispania proueniunt. Probatissima in Damascenis sunt, quæ cum mediocri adstrictione magna laxaq; sunt. At parua, dura, acerbaq; & in cibo permolesta, & uentri subducendo minus idonea, cui officio Iberica maximè conueniunt. In melicrato plus mellis habente, abundè uentrem molliunt, etiamsi sola comedantur, & multo magis si melicratum ipsum subsorbeatur.

EX PLINIO.

Pruni folia decocta tonsillis, gingiuis, uuæ prosunt in uino decocta, & subinde ore colluto. Ipsa Pruna aluum molliunt. Syluestriũ quidem Prunorum baccæ, uel è radice cortex, in uino austero si decoquaẽ, ita ut triens ex hemina supersit, aluum & tormina sistunt. Satis est singulos cyathos decocti sumi. Et in ijs & satiuis Prunis est limus arborum, quem Græci Lichena appellant, rhagadijs & condylomatis mirè utilis.

DE CONIO. CAP. CLIII.

NOMINA.

ΚΩΝΕΙΟΝ græcè, Cicuta Latinis & officinis, Germanis Wutzerling/ Wundtscherling/Schirling/ oder Wüterich/ quasi tyrannus dicitur, B quod scilicet hominẽ interficiat, si intra corpus sumatur. Hinc est quod Athenienses eius succo in interimendo sapientissimo philosopho Socrate, quem falso Anytus & Melytus quasi parum recte de Dijs sentiret, accusarunt, usi sunt.

FORMA.

Caulem profert geniculatum Fœniculi modo, magnum. Folia ferulæ, uel, ut Plinius ait, Coriandro similia, angustiora tamen & graueolentia. In cacuminibus adnascentes ramulos & umbellã. Florem subalbum, semen Aniso simile, albidius tamen. Radicem concauam nec profundam.

LOCVS.

Passim in pratis, locis incultis & umbrosis nascitur.

TEMPVS.

Iulio mense flores & semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Summam habet refrigerandi uim Cicuta, atque adeo uenenum est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Inter letalia connumeratur Cicuta, sua frigiditate enecans. Remedio est meraci uini potus. Succus exprimitur ex eius cacuminibus contusis, priusquam semen & coma arescat, expressusq; in sole densatur. Multus aridi ad medendi rationem usus est. Miscetur utiliter collyrijs, quæ leuandi doloris gratia adhibentur. Herpetas & erysipelata illitus restinguit. Herba cum coma trita & testibus circunlita, libidinum in somno imaginationibus auxiliatur, sed genitalia illita resoluit, languidaq; reddit. Lac extinguit, mammas in uirginitate increscere prohibet. Puerorum testiculos tabescere facit.

EX PLINIO.

Cicuta uenenum est, publica Atheniensium pœna inuisa, ad multa tamen usus non omittendi. Semini & folijs refrigeratoria uis, quæ si enecat, incipiunt algere

CICVTA

Wüterich.

A algere ab extremitatibus corporis. Remedio est, priusquam perueniat ad uitalia, uini natura excalfactoria. Sed in uino pota, irremediabilis existimatur. Succus exprimitur folijs floribusq́: tunc enim maximè tempestiuus est & melior. Semine trito expressus, & sole densatus in pastillos, necat sanguinē spissando. Hæc altera uis. Et ideo sic necatorū maculæ in corporibus apparent. Ad dissoluenda medicamenta utuntur illo pro aqua. Fit ex eo ad refrigerandū malagma. Præcipuus tamen est ad cohibendas epiphoras æstiuas, oculorumq́ dolores sedandos circunlitus. Miscetur collyrijs, & alios omnes rheumatismos cohibet. Folia quoq́ tumorem omnem doloremq́ & epiphoras sedant. Anaxilaus autor est, mammas à uirginitate illitas, semper staturas. Quod certum est, lac puerperarum mammis imposita extinguit, ueneremq́ testibus circa pubertatem illita.

DE CYNOGLOSSO OFFICINARVM. CAP. CLIIII.

NOMINA.

ΚΥΝΟΓΛΩΣΣΟΝ græcè, latinè Lingua canina: officinæ græcam appellationem retinuerunt, Germanicè Hundszung appellãt. Animaduertendum tamen nos non temerè adiecisse officinarum: neque enim Dioscoridis damus Caninam linguam, quæ uidua caule est, & uiribus etiam ab hac nostra diuersa.

Lingua canina.

Dioscoridis Cynoglosson.

FORMA.

Caulem obtinet cubitalem, & interdum longiorem, hispidum, surculosum: folia angusta, prælonga & lanuginosa, non uenosa, molliaq́: florem primum purpureum, dein cœruleum, stamina habentē purpurea: radicem oblongam, & profunB dè terram penetrantem.

LOCVS.

Pasim circa itinera prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores herbarij frigidam & siccam esse statuunt in ordine secundo.

VIRES.

Oris & alijs maleficis ulceribus medetur. Dysenteriæ etiam prodest. Debet itaque illius herbę usus esse in omnibus ulceribus, uulneribus, scabie Hispanica, & similibus morbis. Auxiliatur etiam gonorrhœæ & destillationibus: atque hinc est quod catapotiorum compositioni, quorum nomenclatura est ad omnes morbos catarrhi, aut de Cynoglosso, admisceatur.

Catapotia de Cynoglosso.

DE CNICO.

CYNOGLOSSVM
OFFICINARVM.

Hundßzung.

CARTAMVS

Wilder gartensaffran.

DE CNICO. CAP. CLV.

C

Cartamus.
Crocus hortensis.

NOMINA.

KNIKOΣ græcè, Cnicus & Cnecus latinè nominatur. Officinæ Cartamum & Crocum hortensem appellant. Germani Wilden gartensaffran / ad differentiam Atractylidis, de qua suprà dictum est.

FORMA.

Folia habet oblonga, incisuris diuisa, aspera, aculeata. Caules cubitales, in quibus capita oliuæ magnitudine. Florem similem Croco, semen candidum & rufum, oblongum, angulosum.

LOCVS.

Nascitur in hortis & agris satus.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, ac subinde semen etiam profert.

TEMPERAMENTVM.

Tertij est ordinis excalefacientium eius semen, si quis foris eo uti uolet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius flore utuntur in obsonijs. Semen tundit̃ & ex eo exprimit̃ succus qui cum hydromelite aut gallinaceo iure datus aluum purgat. Stomacho tamẽ aduersatur. Fiunt etiam placentæ quæ aluum emolliunt, si succus eius amygdalis, nitro, aniso, & melli cocto misceatur. Oportet autem ante cœnam in partes quatuor diuisas Iuglandis nucis quantitate duas aut tres sumere. Eas hoc modo conficere oportet. Sumatur Cnici candidi sextarius, amygdalarũ tostarum & decorticatarũ cyathi tres, anisi sextarius unus, aphronitri drachma una, caricarum triginta carnes. Seminis succus lac cogit, & ad soluendum aluum efficacius efficit.

EX GALENO.

D

Cnici semine duntaxat ad purgationes utimur.

DE CENCHRO. CAP. CLVI.

NOMINA.

Milium unde dictum.

KEΓXPOΣ Græcis, Milium Latinis & officinis, Germanis Hirß appellatur. Nomen, Festo autore, à miliaria summa deriuatum.

FORMA.

Frumenti genus stipula cubito altiore, geniculata, folio arundinaceo, semine in iuba tereti & pendulo, folliculo concluso, radice numerosa, capillata, ac multiplici fruticante culmo.

LOCVS.

Satum in aruis prouenit. In frigido & aquoso solo prius serendum, postea in calido præcipiunt. Gaudet solo limoso uliginosoq́;.

TEMPVS.

Augusto mense demetendum.

TEMPERAMENTVM.

Milium primo ordine refrigerat, exiccat autem tertio exoluto, aut certè secundo intenso. Paululum etiam tenuium est partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Minus cæteris frugibus alit. In panes autem coactum, aut tanquam puls confectum aluum sistit, urinam autem mouet. Tostum uero saccis inditum & fomenti loco appositum, torminibus & alijs doloribus auxilio est.

EX GALENO.

Milium ut ferculum comestum inter omnia frumentacea edulia minimũ nutrimenti confert. Sed & uentrem desiccat. Porrò foris impositum in sacculis idoneum est fo-

MILIVM

Hirß.

C est fomentum ijs quæ citra morsum exiccari postulant. Cataplasmatis etiam modo illitum exiccare potest, attamen admodum friabile est, proinde difficilis est eius in cataplasmatis usus. Panis ex milio exigui est alimenti & refrigerantis. Constat insuper præaridum & instar arenulæ aut cineris friabilem esse: caret enim penitus glutinoso pingui: iure itaque aluum humentem desiccat. Milium tamen ad omnia panico præstantius, nam & suauius editur, facilius concoquitur, uentremq; minus cohibet, ac magis nutrit. Huius farinam lacti incoctam esitant, ueluti triticeam agricolæ: clarumq; est id edulij tanto quàm illa quę per se sola sumuntur melius esse, quanto lac milij natura ad boni succi procreationem, aliaq; omnia eminentius habetur. Dico autem alia omnia, concoctionem, uentris subductionem, in totum corpus distributionem, adeoq; ipsam in edendo suauitatem ac uoluptatem.

Panis ex milio.

EX PLINIO.

Milio sistitur aluus, discutiuntur tormina, in quem usum torretur antè. Neruorum doloribus & alijs feruens in sacco ponitur, neque aliud utilius, quoniam leuissimum mollissimumq; est, & caloris capacissimum. Itaque talis usus eius est ad omnia quibus calor profuturus est. Farina eius cum pice liquida, serpentium & multipedæ plagis imponitur.

EX SYMEONE SETHI.

Difficulter concoquitur, uentrem sistit, parumq; nutrit. Iuuat eos qui refrigeratione & exiccatione uentriculi indigent. Sumptum cum lacte, uel amygdala thasia facilius concoquitur, & humidius fit.

DE CRAMBE SATIVA. CAP. CLVII.

NOMINA.

D KPAMBH ἡ ἥμερος græcè, Brassica satiua latinè, officinis & uulgo Caulis, Germanicè Köl appellat. Crambe Gręcis dicta censetur quasi κοράμβλη, quod pupillas oculorum, quas Gręci κόρας uocant, obtundat, hebetetq;. In qua certè sententia fuisse Columellam hoc eius de cultu hortorum carmen testatur:

Nunc ueniat quamuis oculis inimica Coramble.

Attici integro nomine κοράμβην protulerunt, alio sed pōtiore etymi sensu, quasi κορῶ ἀμβῦ, uel rectius ἀντίβη, id est, crapulæ satietatiq; contraueniat. Nam uino aduersatur, ut inimica uitibus. Antecedens in cibis ebrietatem arcet, & postea sumpta crapulam discutit.

GENERA.

Etsi plurima sint Brassicæ genera, ut ex ueteribus rei rusticæ scriptoribus liquet, quatuor tamen duntaxat, quæ hodie usitatæ sunt, producemus: quarum una Græcis λεία, hoc est, leuis nominatur, grandibus & latis folijs, caule magno: Germanis breiter oder grosser Köl uocatur. Altera crispa, quæ à similitudine apij σελινοειδὴς, id est, Apiana nuncupatur. Vulgo crispus caulis, Germanicè krauser Köl. Tertia propriè uocatur Crambe, minutioribus caulibus, & tenuioribus folijs, flore luteo, Germanicè kleiner Köl/ ut ab alijs discernatur, nominari potest, aut simpliciter & sine adiectione Köl. Quarta sessilis est, folio & capite patula. Vulgus capitos caules, quasi capitulatos appellat, quoniam in capitis formam extuberant. Folia enim horum in orbem glomerantur, exterius callosa & per ambitum rugata, multis intus carinarum uoluminibus, externis semper interiora complectentib. Huc alludentes Germani Cappißkraut uocant. Nonnulli à candore foliorum Brassicam albam, & caules albos appellare maluerunt. Hoc genere Brassicæ in plerisque Germa-

Brassica leuis. *Apiana.* *Crambe.* *Capitata.*

BRASSICAE PRIMVM GENVS.

Breiter Köl.

BRASSICAE SE
CVNDVM GENVS.

Krauser Köl.

BRASSICAE TER
TIVM GENVS.

Kleiner Köl.

BRASSICAE QVAR
TVM GENVS.

Kappißkraut.

A Germaniæ partibus, Boioaria potißimum, per integrum anni curriculum quotidie uictitant, quod illic eius prouentus sit uberrimus.

FORMA.

Caule est Brasica leuiter rubente, crasso, folio prægrandi, carnoso, ex cæsio candicante, in latus utrinq; diffuso, prominulis uenarum toris fruticante, cyma patula, flore tum luteo, tum albo, semine in siliquis.

LOCVS.

In hortis hodie paßim proueniunt Braßicæ. Frigidis uero & pluuijs regionibus positio earundem optima.

TEMPVS.

Augusto mense potißimum florent, ac subinde semen etiam proferunt.

TEMPERAMENTVM.

Braßica tum manducata, tum foris imposita exiccat. Sicca uero & calida primo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Braßica sativa aluo est idonea, si leuiter feruefacta edatur. Percocta uerò aluũ sistit, & multo magis bis cocta, & in lixiuio decocta. Æstiua stomacho nocet & acrior est. In Aegypto propter amaritudinẽ nõ estur. Obscuritate uisus laborantib. & tremulis comesta auxiliat̃. A cibo sumpta ex crapula & uino noxas restinguit. Cyma eius stomacho utilior, sed acrior, & ad ciendã urinã ualidior. Cõdita sale stomacho inimica est, aluumq; cõturbat. Crudus eius succus cũ iride & nitro deuoratus aluũ mollit. Cũ uino potus uiperarũ morsib. succurrit. Cum Fœnigręci farina, podagricis & articulorũ doloribus correptis, ulceribusq; sordidis & uetustis illitus prodest. Caput purgat per se naribus infusus. Menses ducit cum loliacea farina inditus. Fo B lia per se aut cum polenta trita, omnibus inflammationibus & œdematis cõferunt. Erysipelatis, epinyctidis & lepris medent̃. Cum sale carbunculos rumpunt. Capillorum in capite defluxũ retinent. Cocta autem & melli mixta gangrænarũ pascentibus malis opitulant̃. Cruda ex aceto comesta lienosis prosunt. Mansa uerò deuorato succo uocem amissam restituunt. Decoctũ eius potum, aluum & menses mouet. Flos post conceptionẽ in pesso subditus sterilitatẽ facit. Semen eius, præsertim quæ in Aegypto nascitur, potum lumbricos pellit. In antidota cœliacorũ additur. Faciem lentiginesq; expurgat. Cauliculi uirides cum radice cremati, & adipe porci uetusto excepti, diuturnos laterum dolores impositi mitigant.

EX GALENO.

Braßica esculenta desiccandi uim habet tum esa, tum foris imposita, non tamen etiam admodum acrem. Alioqui & ulcera glutinat, & maligna ulcera sanat. Præterea phlegmonas iam induratas, ac ægrè solubiles, & id genus quoque erysipelata. Eadem facultate epinyctidas & herpetes sanat. Habet quiddam etiam in se abstersorium, quo lepras curat. Porrò semen eius potum lumbricos interficit, maximẽ Braßicæ Aegyptiæ, quanto ea scilicet temperatura siccior est. Sanè amaræ qualitatis particeps semen est, sicut uidelicet omnia alia medicamenta quæ ad lumbricos idonea sunt. Secundũ eandem facultatem ephelidas, lentigines, & quæcunq; alia modicã abstersionẽ postulant, adiuuat. Caules Braßicę combusti, cineres efficiunt admodum desiccantes, ut uidelicet iam & adurentẽ uim participent. Hac ratione ei ueterem adipem cõmiscentes, ad inueteratos laterum dolores, & si quid eius fuerit generis, adhibent. Nam ualenter digerens medicamentum efficitur. Braßicę quoque succus purgandi quandam uim obtinet: contrà solidum eius corpus siccitatis ratione cohibere magis quàm incitare deiectionem potest. Proinde quum expellere alui excrementa propositum erit, aheno in quo elixa unà cum aqua fuit, propius admoto, ipsam eximere confestim, uasculoq; in quo paratur, oleum cum garo

inijce-

C iniicere oportebit. At humentē aluum ſiccare uolentes, quum mediocriter buliiſſe uidebitur, priore aqua effuſa repentè aliam calentem iniicimus, ac ita rurſus in ea diſcoquimus uſquedum tenera flaccidaq́ euaſerit.

EX PLINIO.

Cato criſpam maximè probat, dein leuem grandibus folijs, caule magno. Prodeſſe tradit capitis doloribus, oculorū caligini, ſcintillationibusq́, uel ſtomachi doloribus, crudam ex aceto & melle, coriandro, ruta, mentha, laſeris radicula, ſumptā acetabulis duobus matutino. Tantamq́ eſſe uim, ut qui terant hæc, ualidiores fieri ſe ſentiant. Ergo uel cum uino tritam, ſorbendam, uel ex olei intinctu ſumendā. Podagræ autem, morbisq́ articularijs illini cum rutæ, coriandri & ſalis mica, hordei farina. Aqua quoque eius decocta, neruos articulosq́ mirè iuuari. Si foueantur uulnera & recentia & uetera, etiam carcinomata, quæ nullis alijs medicamentis ſanari poſſunt. Foueri prius aqua calida iubet, & bis die tritam, imponi. Sic etiam fiſtulas eluxatas, & tumores reuocari, quæque diſcuti opus ſit. Inſomnia etiam, uigiliasq́ tollere decoctam, ſi ieiuni edānt quamplurimam ex oleo & ſale. Tormina, ſi decocta iterum decoquať, addito oleo & ſale, cumino, polenta. Si ita ſumatur ſine pane, magis profuturā. Inter reliqua bilem detrahit per uinum nigrum pota. Quin & urinam eius qui Braſsicā eſitauerit, aſſeruari iubet, calefactamq́ neruis remedio eſſe. Auribus quoq; ex uino ſuccum Braſsicæ tepidum inſtillari ſuadet. Idq́ etiam tarditati audientium prodeſſe aſſeuerat. Et impetigines eadem ſanari ſine ulcere. Græci biles detrahere non percoctā putant. Item aluum ſoluere, eandemq́ bis coctam ſiſtere. Vino aduerſari, ut inimicam uitibus. Antecedente in cibis caueri ebrietatem. Poſtea ſumpta crapulam diſcuti. Hunc cibum & oculorū claritati conferre multum, ſucco uerò crudæ angulis uel tantum tactis cum Attico melle, plurimū.

D Hippocrates cœliacis, dyſentericis bis coctā cum ſale dari iubet. Item ad teneſmon, & renum cauſas. Lactis quoq; ubertatem puerperis hoc cibo fieri iudicans, & purgationem fœminis. Crudus quidem caulis ſi edatur, partus quoq; emortuos pelli. Inuenio & à podagra liberatos edendo eam, decoctæq́ ius bibendo. Hoc & cardiacis datum & comitialibus morbis addito ſale. Item ſpleneticis in uino albo per dies quadraginta. Contra uerò ſingultus cum coriandro, & anetho, & melle, ac pipere, & aceto. Illitam quoque prodeſſe inflationibus ſtomachi. Item ſerpentiū ictibus, & ſordidis ulceribus & uetuſtis, uel ipſam aquam cum hordeacea farina. Succū ex aceto, uel cum Fœnogræco. Sic aliqui & articulis, podagrisq́ imponunt. Epinyctidas ac quicquid aliud ſerpit in corpore, impoſita leuat. Item repentinas caligines: has & ſi mandiť ex aceto. Sugillata uerò & alios liuores pura illita. Lepras & pſoras cum alumine rotundo ex aceto. Sic & fluentes capillos retinet. Epicharmus teſtium & genitalium malis hanc utiliſsimè imponi aſſerit. Efficacius eandem cum faba trita. Item conuulſis cum ruta. Et muris aranei morſus, foliorum aridorum farina alterutra parte exinanit. Stirpium Braſsicæ aridorum cinis, inter cauſtica intelligitur. Ad coxendicū dolores cum adipe peruetuſto. Plura de Braſsicæ uiribus uide apud Catonem de re ruſtica, cap. clvij.

EX SYMEONE SETHI.

Malum & melancholicū ſuccum procreat. Viſum hebetat, & ſomnū per contraria inſomnia interturbat. Succus eius aliquatenus purgat: corpus uerò eius uentrē ſiſtit. Quapropter in quibus humectā aluum exiccare uolumus, ipſam modicè decoquentes, aquamq́ primam abiicientes, confeſtim alteri aquæ feruenti indimus: nihil enim neque aëris, neque frigidæ aquæ quod bis coquitur tangere debet. Æſtiua Braſsica peioris ſucci eſt quàm hyberna. Cit uerò urinam, lumbricos interficit, & iis qui ex uino crapula laborant auxiliatur. Fertur autem quod ab humiditate ortam hebetudinem ſanet. Cocta cum pingui carne, plurimum noxæ atque uitij amittit.

A amittit. Flos eius proprietate quadam ſemen genitale corrumpit, utero impoſitus, & mulieres concipere prohibet. Pulmonem lædit. Tradunt quoque ſi ante alios cibos aſſumpta fuerit, ebrietatem arcere. Et quod eius ſuccus cum melle ſumptus, magnificè defectiones uocis iuuet. Vulneribus impoſita, ea conglutinat, & maleſica ulcera, & induratas inflammationes ſanat.

DE CRVCIATA. CAP. CLVIII.

NOMINA.

QVO nomine ueteres hanc herbam appellauerint nondum compertum habeo. Neque enim Iſatis eſt, quam uulgus Saponariam uocat, ut ſuo loco docebimus, ideoq; nomen quo illam nominaremus fingendum fuit. Ad imitationem autem Germanicæ nomenclaturæ Cruciatam diximus, quod eius radix in modum crucis transfoſſa ſit. Vt hoc etiam nomine græcè σταυρότυπος dici poſſet, Germanicè Creutzwurtz / Sperenſtich / & Madelgeer nuncupatur. Ex facultate eius, Gentianae speciem esse colligere licet

Cruciata cur dicta.

σταυρότυπος.

FORMA.

Caulem rotundum obtinet, dodrantalem, in ſummo rubentem, alas multas habentem, è quibus ſingulis bina folia craſſa, anguſta & oblonga, floresq; orbiculatim purpurei è ſiliquis coloris herbacei prodeunt. Radicem albam, longam, crucis inſtar ab utroq; latere perforatam, à qua illi nomen inditum eſt.

LOCVS.

Naſcitur locis incultis.

TEMPVS.

B Floret Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Admodum amara eſt, unde facilè colligere licet calidam & ſiccam eſſe.

VIRES.

Recentiores eius eſſe magnum contra peſtilentiæ uenena uſum tradunt. Item quod ea quæ in thorace ſunt educere ualeat. Quæ ſanè ſingula præſtare poſſe amarus ſapor qui illi ineſt abundè docet. Abſtergunt enim expurgantq; amara, & quæ in uenis eſt craſsitiem incidunt, Galeno libro quarto de ſimpl. medicamentorū facultatib. cap. decimoſeptimo, autore. Quamobrē menſes etiam mouet, comitiali morbo competit, & alia quæ amaris ab eodem tribuuntur, præſtare poteſt.

Vulneribus etiam glutinandis mirificè conducit.

CRVCIATA
Species Gentianæ

Madelgeer.

A

NOMINA.

KIΣΣΟΣ grę cè, Hedera latinè, Ephew Germanicè dicitur. Athenienſes Bacchum appellarunt Citton, quo nomine rigens Hedera quæ ſine adminiculo ſtat, ſola omnium generum ob id uocata eſt Ciſſos: è diuerſo nunquã niſi repens humi Chamæciſſos. Sic Dionyſia, hoc eſt, Bacchica nominata eſt à Baccho, qui primus ex Indis in Græciam Hederam aſportauit: uel quod in tutela eius fuerit. Nam ut ille iuuenis ſemper, ita hæc uiret. Nec ſecus omnia, ſicut ille mentes hominum, illigat. Hedera uerò dicta eſt, quod uetuſtis parietibus hæreat: uel potius quia edita petat, & altè diuagetur: uel quia id cui adhæſerit, edat atque corrumpat.

Ciſſos cur nominata. *Dionyſia.* *Hedera unde appellata.*

GENERA.

Plurimas, Dioſcoride autore, ſigillatim habet ſpecies, ſed maximè generales tantum tres. Candida enim quędam dicitur, eo quod candidũ fert fructũ: hæc fœmina à Plinio uocat. Germanis weiſſer Ephew nominari cõmodè poteſt. Altera nigra, quæ nigrum producit fructum: hæc Plinio mas nominatur. Germanis ſchwartzer Ephew. Hæc etiã parietibus obrepit, muriſq; pertinacius hæret quàm ut poſſit abire, hinc Maurephew Germanis uocatur, & Baumephew/quod ſcilicet arbores ſuo complexu ſtrangulet. Tertia priuatim Helix, id eſt, clauicula, & hederula nuncupatur. Germanis klein Ephew/oder Erdephew.

Candida. *Nigra.* *Helix.*

FORMA.

Nigra, quæ in Germania noſtra prouenit, arbores & parietes radicoſis amplectitur brachijs, in totum fruticoſa, folia primùm cum pubeſcit anguloſa, complurimum in triangulam faciem exeuntia habens. Vetuſtiori rotundantur, pinguia, dura, immortali uirore: flore exili, uitigineo, non inodoro: baccis primum herbaceis, mox atris, & nonnunquã croceis, longiori pediculo in uuæ modum dependentibus, ſparſioribus racemis non in globum candidæ modo coëuntibus, ſed in acinos diſcretis. Radice numeroſa, denſa, flexuoſa, cõtorta, ac ſurculoſa, nec admodũ profunda. Candida inter media folia emittit brachia, quibus arbores complectitur, maximè ramoſa & robuſta, corymbis, hoc eſt, racemis in orbem circumactis, aut folio albicat. Helix quantumuis diu uiuat, Theophraſto autore, nunquã fert fructum, adeoq; ſterilitate à cæteris diſtat. Parua tenuiáue huic folia, anguloſa & rubra, uiticulæq; tenues ſine corymbis.

Nigræ. B *Candidæ.* *Helicis.*

LOCVS.

Hedera aquis gaudet. Nigra paſsim circa muros creſcit. Helix uerò in ſyluis humi ſerpit.

TEMPVS.

Nuſquam non uiret Hedera.

TEMPERAMENTVM.

Hedera ex contrarijs cõpoſita eſt facultatibus: habet enim quiddam adſtringentis ſubſtantiæ, quæ terrena & frigida eſt. Habet etiam nõnihil acris, quæ calida eſt. Nec deeſt tertia, aqueam nanq; ſubſtantiam quandam tepidam obtinet, certè ſi uiridis ſit. Siquidem dum areſcit, hæc prima exhalet neceſſe eſt, manetq; quæ terrea eſt & frigida adſtringensq;, & ea quæ calida & acris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hedera omnis acris & adſtringens eſt. Neruos tentat. Flores trium digitorum carptu, in uino bis die poti, ad dyſentericos faciunt. Ambuſtis cum cerato illiti proſunt. Tenera folia ex aceto cocta, aut cruda cum pane detrita, lienes ſanant. Foliorũ & corymborum ſuccus cum irino unguento, melle, aut nitro naribus infunditur. Et contra ueteres capitis dolores ualet, atque eo perfunditur caput cum aceto & roſaceo. Dolentibus & purulentis auribus cum oleo medetur. Nigræ hederę ſuccus,

HEDERA
NIGRA.

Maurephew.

HEDERA
HELIX.

Klein Ephew.

C aut epoti corymbi imbecillitatē pariunt, mentemq́ turbant largius sumpti. Pilulæ quinque corymborū tritæ calefactæq́ in malicorio cum rosaceo si instillentur in contrariā aurem, dolorem dentium mitigant. Denigrant capillum illiti corymbi. Folia in uino decocta, omniū ulcerum generi, etiamsi cacoëthe sint, illinuntur. Vitia cutis in facie & ambusta, uti iam diximus decocta, sanant. Mouent menses triti & subditi corymbi. Iidem poti post purgationes fœminarū drachmę pondere sterilitatem faciunt. Pediculus foliorū melle irrigatus, ac uuluæ inditus, menstrua & fœtus extrahit. Succus instillatus in naribus, graueolentiā & putredines expurgat. Lachryma eius depilat, pediculosq́ illita necat. Radicum succus cum aceto potus, phalangiorum morsibus succurrit.

EX GALENO.

Viridis, folijs eius in uino decoctis, ulcera grandia conglutinat, quæque maligna sunt, ad sanitatem reducit. Igne etiam factas exulcerationes cicatrice includit. Cum aceto decocta folia lienosis prosunt. Flores autem quodammodo ualidiores sunt, ut ad leuorem redacta cum cerato ambustis conueniant. Præterea succus medicamentū est, quod naribus infusum capiti purgando idoneum existit. Vetustas aurium fluxiones sanat: ad hæc ulcera uetera tum in auribus, tum in naribus. Porrò si acrior appareat, aut rosaceo, aut dulci oleo misceatur. Lachryma eius pediculos interimit, pilis nudat, usqueadeo calidæ potestatis ut obscurè adurat.

EX PLINIO.

Natura omnium Hederarū in medicina anceps. Mentem turbat & caput purgat largius pota. Neruis intus nocet. Iisdem neruis adhibita foris prodest. Eadem natura quæ & aceto, ei est. Omnia genera eius refrigerant. Vrinam ciunt potu, capitis dolorem sedant, præcipuè cerebro: continentiq́ cerebrū membranæ utiliter D mollibus folijs impositis, cum aceto & rosaceo tritis & decoctis, addito postea rosaceo oleo. Illinuntur autem fronti, & decocto eorū fouetur os, caputq́ perungitur. Lieni & pota & illita prosunt. Decoquuntur & contra horrores febrium, eruptionesq́ pituitæ, aut in uino teruntur. Corymbi quoque poti uel illiti lienem sanant: iecinora autem illiti. Trahunt & menses appositi. Succus Hederæ tædia nariū graueolentiamq́ emendat, præcipuè albæ satiuæ. Idem infusus naribus caput purgat, efficacius addito nitro. Infunditur etiam purulentis auribus, aut dolentibus cum oleo. Cicatricibus quoque decorem facit. Ad lienes efficacior albæ est, ferro calefactus: satisq́ est acinos sex in uini cyathis duobus sumi. Acini quoque ex eadem alba terni, in aceto mulso poti, tineas pellunt: in qua curatione uentri quoque imposuisse eos utile est. Hederæ quam chrysocarpon appellauimus, baccis aurei coloris uiginti, in uini sextario tritis, ita ut terni cyathi potentur, aquā quæ cutem subierit, per urinam educit Erasistratus. Eiusdem acinos quinq́ tritos in rosaceo oleo, calefactosq́ in cortice punici, instillauit dentium dolori à contraria aure. Acini, qui croci succū habent, præsumpti potu, à crapula tutos præstant. Item sanguinē excreantes, aut torminibus laborantes. Hederæ nigræ candidiores corymbi poti steriles etiam uiros faciunt. Illinitur decocta in uino omniū ulcerum generi, etiamsi cacoëthe sint. Lachryma Hederæ psilothrum est, phthiriasimq́ tollit. Flos cuiuscunq́ generis trium digitorū carptu, dysentericos & aluum citam emendat, in uino austero bis die potus. Et ambustis illinitur utiliter cum cera. Denigrant capillum corymbi. Radicis succus in aceto potus, contra phalangia prodest. Huius quoq́ ligni uase splenenticos bibentes sanari inuenio. Et acinos terunt, moxq́ cōburunt, & ita illinunt ambusta, prius perfusa aqua calida. Sunt qui & incīdāt succi gratia, eoq́ utantur ad dentes erosos, frangiq́ tradunt, proximis cera munitis ne ledantur.

Gummi etiam in Hedera quærunt, quod ex aceto utilissimum dentibus promittunt.

CERASVS Kirſchen.

C

NOMINA.

KΕΡΑΣΟΣ Grecis, Cerasus Latinis, Germanis Kirschenbaum dicitur. Cerasum autem arborem, ut Atheneus refert lib. ij. Dipnosoph. à Cerasunte Pontica ciuitate, primus in Italiam Lucullus intulit, debellato Mithridate. Ille idem est qui etiam fructum cognomine ciuitatis appellauit Cerasium.

Cerasus unde dicta.

GENERA.

Multa Cerasiorum sunt genera, in Germania tamen tria, quod sciam, duntaxat proueniunt. Primi enim generis sunt rotunda, ac maxime rubent, suaq; uoce illis dicuntur Amarellen. Alterius generis, quod ad figuram attinet, prioribus similia sunt, differunt autem colore, qui illis ad nigredinem accedit. Vocantur autem horum lingua Weichsel. Tertij generis prædictis minora sunt ac longiora, partimq; rubent, partim nigricant: à nonnullis priuatim Kirschen uel Kerschen appellantur. Nos una icone omnia tria complexi sumus. Quæ in utroq; genere nigra sunt, ea uescentiũ manus & labra succo suo, qui sanguineus est, mororũ instar inficiunt.

Primum. *Secundum.* *Tertium.*

FORMA.

Cerasus folio ferè Mespili, duro, latiore, & in ambitu serrato cõstat, cortice leuo, in candido nigricante, flore albo racematim congesto, fructu rubro aut nigro, magnitudine fabæ.

LOCVS.

Frequens est in omnibus hortis Cerasus. Quę tamen posterioris generis Cerasia profert, in syluis nonnunquam & nemoribus etiam reperitur. Gaudet autem aquosis montibus.

TEMPVS.

D Iunio ac Iulio potissimum mensibus fructus maturitatem consequitur. Flores primo statim uere apparent.

TEMPERAMENTVM.

Cerasorum non unum idemq; est temperamentum, quod ex eorundem facultatibus perspicuum fit. Symeon tamen Sethi frigida & humida esse tradit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cerasia quidem ipsa si uiridia sumantur, uentri utilia sunt. Eadem siccata aluum sistunt. Gummi Cerasorum cum uino diluto sumptũ, uetustæ tussi medetur. Colorem commendat. Visum exacuit. Appetentiam inuitat. Idem ex uino potũ calculosis auxilio est.

EX GALENO.

Cerasus arbor fructũ fert non paris adstrictionis in omnibus particulatim plantis participem. Nam & in horum, sicut etiam malorum granatorum, & malorum, quibusdam austera qualitas, in quibusdam uero dulcis, in nonnullis autem acida exuperat. Quinetiam ipsorum dulcium ea quæ nondum concocta sunt ac matura, quædam admodũ acerba sunt, quædam similiter moris acida. Sed in moris immaturis acida qualitas acerbã exuperat, in Cerasijs non semper. Ergo quę dulcia sunt, magis quæ in intestinis sunt subducunt, sed minus apta stomacho sunt. Contrà austera. Quæcunq; uero acida sunt, ea pituitosis excrementosisq; stomachis conueniunt. Siquidem austeris magis exiccant, & nonnihil etiam incidunt. Porrò ipsius arboris gummi cõmunem omnibus uiscosis & mordacitatem expertis medicamentis facultatem obtinet, quæ & ad arterias exasperatas accõmoda est. Propriè autem (si quidem uerum est quod quidam scribunt) calculis uexatos cum uino potum adiuuat. Nam sic illi tenuium partium quædam facultas inest.

EX PLINIO.

Cerasa & aluum molliunt, stomacho utilia. Eadem siccata aluum sistunt, urinã ciunt.

A ciunt. Inuenio apud autores, si quis matutino roscida deuoret cum suis nucleis, in tantum leuari aluum, ut pedes morbo liberentur.

EX SYMEONE SETHI.

Cerasia mali succi sunt, uentrem subducunt, humidum uentriculũ lędunt, præsertim cum non sunt matura. Prosunt autem calidis & siccis uentriculis ac temperaturis. Gummi uerò arboris cum uino sumptum calculosis auxiliatur.

APPENDIX.

Sunt qui tradunt gummi quod ex arbore destillat ueteri tussi mederi, exq́ uino sumptum gutturis lenire asperitates, fastidia discutere, & ciborum appetentiam moliri. Colorem cutis facere gratiorem, & oculis afferre claritatem. Lichenes infantium ex aceto sanare.

DE CYANO. CAP. CLXI.

NOMINA.

KYANOΣ Græcis, Plinio & Latinis alijs Cyanus appellatur. Nonnullis Baptisecula, quod secantibus & metentibus officiat, retusa in eius occursu falce. Nam & seculam ueteres falcem dixerunt. Rectius tamen Blaptisecula uocaretur, quod βλάπτειν Græcis nocere significet. Nostri florem frumentorum, Germani autem blaw Kornblůmen nominant, quod scilicet in frumentario nascat agro. Cyanos uerò dicta est hæc planta, ob florem quem profert cœruleum, aut quod honorem nomenq́ dederit cœruleo colori. Hinc est quod pueri in hodiernum usque diem barbulas calycibus erutas, ex candido oui liquore terant, quo in pingendis grandioribus literis cœrulei nitorem mentiantur.

Baptisecula.

Flos frumentorũ

Cyanos cur dicta

B FORMA.

Caulis illi est angulosus, folia angusta & oblonga, calyces rosarum, sed squarosi atque tristes, quos plurimæ cœruleæ stipant barbulæ. Radix oblonga, lignosa, fibris quibusdam capillata.

LOCVS.

Triuialis flos est, passim in frumentis nascens.

TEMPVS.

Iunio potissimum mense floret, nec parum gratiæ suo cœruleo colore frumentis adfert. Hinc est quod rusticorum etiam coronis inseratur, quanquam inodorus prorsus sit.

TEMPERAMENTVM.

Frigidæ est temperaturæ atque adeo repellentis, id quod gustus etiam facilè indicat, uiscositatem manifestam, & nullum prorsus caloris indicium præ se ferens.

VIRES.

Recentiores rectè tradunt huic herbæ facultatem inesse, qua oculis alijsq́ partibus inflammatione laborantibus prosit.

CYANVS

Inveni & aliud genus cuius
a natali solo Montanum
appellare libuit

Blaw kornblůmen.

A

NOMINA.

Κρομμυον Græcis, Cepa, & in neutro Cepe, Latinis dicitur. Officinæ genuinum nomen retinuerunt. Germanis Zwibel appellatur: quod sane uocabulum à Gallico detortum esse uidetur: quandoquidem Galli sua lingua Cepam uocent Siboulam. Crommyon autem, Aristotele in problematis autore, dictum est, quod oculi pupillam comprimi cogat. Nam oculos uellicando expreßis subinde lachrymis contrahi pupillas certum est. Itidem libro nono Dipnosoph. testatur Athenæus. Cepa uerò à capitis magnitudine.

Crommyon unde dictum.

Cepa quare uocata.

FORMA.

Folia habet ferè porracea, intus concaua: caulem teretem rotundumq;, per cuius fastigium flores primùm candidi, ac subinde semen, in orbem sparguntur: radicem capitatam pluribus compactã tunicis, quę summatim prætenuibus rufisq; uestitur membranis, uertice nigricantẽ, à quo fibræ capillitij modo fruticant.

LOCVS.

Terram Cepæ amant pinguem, uehementer subactam & irriguam, paßimq; hodie in omnibus plantantur hortis.

TEMPVS.

Floret Iulio potißimũ mense, & deinceps semen profert, quod non antè legendum, quàm cum nigrum colorem præ se feret. Siquidem eo colore perfectionem fatetur, nigritiaq; maturitatis index est.

TEMPERAMENTVM.

Ex quarto est ordine excalefacientiũ, essentiaq; eius crassarum est partium. Si succum eius exprimas, quod reliquum est admodum terreæ substantiæ est, eiusq; calidæ: at succus aqueæ aëriæq; caliditatis.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cepa longa acrior est quàm rotunda, item flaua quàm candida, sicca quàm uiridis, & cruda quàm cocta, aut sale condita. Omnes tamen mordicant, flatus gignunt, appetentiam inuitant, extenuant, sitim excitant, fastidium pariunt & expurgant. Aluo utiles sunt. Detractis tunicis inq; oleum coniectæ, ac pro glandibus subditæ, hęmorrhoidas, reliquasq; excretiones aperiũt. Succus cum melle illitus, oculorum hebetudinibus, argemis, nubeculis, & incipientibus suffusionibus auxiliatur, anginaq; laborantibus. Suppressos menses mouet. Caput purgat naribus infusus. Canis morsibus cum sale, ruta & melle illinitur. Cum aceto autem in sole inunctus alphos sanat. Cum pari spodio, scabras lippitudines sedat. Varos cum sale reprimit. Contra calceamentorum attritus, cum gallinaceo adipe utilis est. Alui fluoribus prodest. Aurium grauitati, ac sonitui confert. Ad purulentas aures, & eliciendam aquam in ijs interceptam ualet. Alopeciæ earum succo utiliter perfricantur: celerius enim quàm Alcyonium pilos euocat. Largior Ceparum cibus capitis dolores ciet. Cocta uehementius urinam pellit. In morbis, cocta etiam, copiosius comesta, lethargũ efficit. Cum paßis uuis, & fico illita, tubercula cõcoquit & rumpit.

EX GALENO.

Hęmorrhoidas aperit, tum apposita, tum cũ aceto inuncta. In sole alphos abstergit, & alopecijs attrita pilos Alcyonio citius restituit. Porrò succus ęius ijs qui suffusione oculorũ laborant, aut aciem oculorũ obtusam præ craßitudine humorũ obtinent, inunctus prodest. Tota Cepa manducata flatuosa est. Itaq; quę temperatura sunt sicciore, minus flatuũ generant. Crassos corporis humores extenuat, glutinososq; incidit. Bis tamen aut ter in aqua decocta, acrimonia spoliatur, quanquam ne sic quidem uim perdit extenuandi; uerum facultatẽ quandam obscurißimã alendi

corpo-

CEPA

Zwibel.

A corporis exinde acquirit, cuius antea quàm decoqueretur, nihil prorsus obtinebat.

EX PLINIO.

Cepæ olfactu ipso & delachrymationi, & caligini medentur, magis uero succi inunctione. Somnum etiam facere traduntur, & ulcera oris sanare, commanducatæ cum pane. Et canis morsus uirides ex aceto illitæ, aut siccę cum melle & uino, ita ut post diem tertium soluantur. Sic & trita sanant. Tostam in cinere epiphoris multi imposuere cum farina hordeacea, & genitalium ulceribus. Succo & cicatrices oculorum, & albugines, & argemas inunxere, & serpentium morsus, & omnia ulcera cum melle. Item auricularum cum lacte mulierum, & in ijsdem sonitũ ac grauitatem emendantes, cum adipe anserino, aut cum melle stillauere. Et ex aqua bibendum dederunt repente obmutescentibus. In dolore quoq; ad dentes colluendos instillauere, & plagis bestiarum omnium, priuatim scorpionum. Alopecias fricuere & psoras tusis cepis. Coctas dysentericis uescendas dedere, & contra lumborum dolores. Purgamenta quoq; earum cremata in cinerem, illinentes ex aceto serpentiũ morsibus, inter ipsas quoq; multipedes ex aceto. Reliqua inter medicos mira diuersitas. Proximi inutilia esse præcordijs & concoctioni, inflationemq; & sitim facere dixerunt. Asclepiadis schola ad ualidum quoq; colorē profici hoc cibo. Et si succum ieiuni quotidie edant, firmitatem ualetudinis custodiri, stomacho utilia esse, ac spiritus agitationi, uentrem mollire, hæmorrhoidas pellere subditas pro balanis, succum cum succo fœniculi contra incipientes hydropises mirè proficere. Item contra anginas, ruta & melle. Excitari eisdem lethargicos.

EX SYMEONE SETHI.

Cepa lotium cit, & semen genitale gignit. Cibi appetentiam excitat. Capitis do-
B lores facit, & stomacho officit. Rationem etiam, ut aliqui ferunt, lædit. Si uero coquatur, plurimum malignitatis deponit, & utilis fit ad thoracis asperitates, & tusses. Hæmorrhoidas imposita aperit, & cum aceto inunctum alphos extergit. Etsi autem crassarum partium substantiã habeat, humores tamen crassos & lentos extenuat. Ventriculum uero inflat. Si crebrius quis ea utatur, in lienis uitia incidit.

DE CAMPANVLA. CAP. CLXIII.

NOMINA.

CVVM nobis non constet quo nomine ueteribus appellata sit hæc herba, placuit illam Campanulam, à florum similitudine, qui campanã planè referunt, nominare. Germanis Halßkraut, hoc est Ceruicaria, dicitur, quod scilicet ad oris, & ceruicis, fauciumq; mala mirifice conferat.

Campanula unde dicta. Ceruicaria.

FORMA.

Caulem profert quadrangularem, hirsutum, rubescentē, folia oblonga, hirsuta, in extremitatibus incisa & serrata, ad Vrticam proxime accedentia, flores purpureos campanæ aut calatho similes, in medio luteum quid prominens obtinentes, quibus emarcescentibus in rotundis capitulis semen prouenit. Radicem multifariam intortam, & candidam.

LOCVS.

Gignitur in pratis siccis, in quibus dumeta plurima existunt. Propemodũ enim nunquam nisi in dumetis reperiri potest.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit, ut hinc exiccandi illi uim esse quisq; conijcere queat.

VIRES.

Adstringendi habet facultatem, ideoq; decoctum illius unicè ad oris exulcerationes,

CAMPANVLA

Halßkraut.

A tiones, aliaque eiusdem mala quæ adstrictione indigent, confert. Vtilis etiam haud-dubiè ad alia quæuis ulcera, ob insignem quam obtinet in exiccando facultatem.

DE CALAMINTHA. CAP. CLXIIII.

NOMINA.

ΚΑΛΑΜΙΝΘΗ Gręcis, Calamintha Latinis, officinis Calamentum nominatur. Germanicas appellationes paulò pòst indicabimus. Calamintha uerò dicitur quasi uel bona, uel utilis mentha: nanque nidore suo serpentes fugat. Quod testatur etiam Aristophanes ijs uerbis: σὺ δὲ ὄζεις καλαμίνθης, ὄφεως ἐλαστικῶ. Nisi quis existimet à ξύλω, hoc est, ligno, quasi lignosam appellari mentham.

Calamintha quare dicta.

GENERA.

Calaminthæ Dioscorides tria facit genera. Primum amat montes, ideo huius generis Calamintha montana uocatur. Germanis Stein oder Katzenmüntz dicitur. Alterum Latini propriè Nepetam, uulgus eò quod Pulegio simile sit, syluestre Pulegium nominat. Germani etiā uulgi opinionē sequentes, wilden Poley & Kornmüntz uocant. Officinæ pro Calamento hoc solo genere utuntur. Tertium Mentastro simile est, Germanicè Geelmüntz cōmodè appellatur.

Primum.
Secundum.
Pulegium syluestre.
Tertium.

FORMA.

Primum Calaminthæ genus folia Ocymo similia habet, subalba, ramulos angulosos, florem purpureū. Alterum Pulegio simile est, maius tamen, propter quod quidam, ut dictum est, syluestre Pulegium nominant, quoniam & odorem illius æmuletur. Tertium Mentastri similitudine est, longioribus folijs, caule & ramis

B prædictis maius, sed minus efficax: flore luteo.

LOCVS.

Primi generis Calamintha in montibus & asperis gignitur, unde & montana dicta est. Alterius in campestribus & agris. Tertij in aquosis locis.

TEMPVS.

Florent Iunio, potissimum uerò Iulio, mense.

TEMPERAMENTVM.

Calamintha essentia est tenui & calida, siccaque in tertio quodammodo ordine. Horum manifesta sunt indicia, partim gustu apparentia, partim experientia cognita. Gustu quidē acris & palàm calida est, ac paulum omnino amaritudinis obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium folia gustu feruentia admodum & acria. Radix inutilis. Pota aut illita demorsis à serpente opitulatur. Decoctum eius potum urinas & menses expellit. Ruptis, conuulsis, orthopnϾæ, torminibus, choleræ, rigoribusque auxiliatur. Præsumpta in uino uenenis resistit. Regium morbū expurgat. Lumbricos & ascaridas cum sale & melle pota, enecat. Nec secus cocta crudaque si terat. Elephanticos esitata adiuuat, si postea serum lactis bibatur. Folia trita & apposita, menses ducunt, & fœtus interimunt. Accensa aut substrata serpentes fugant. Nigris cicatricibus candorem reddunt, in uino cocta & illita. Sugillata tollunt. Ischiadicis imponitur, ut humorem ex alto euocet, meatusque transmutet, summam cutem exurens. Vermes necat succus auribus instillatus.

EX GALENO.

Periclitantibus & corpori admouentibus extrinsecus imposita, primū quidem ualde excalfacit & mordicat, cutemque laniat, postremo etiam ulcus efficit. In corpus autem intrò assumpta, tum ipsa per se sicca, tum etiā cum melicrato, perspicuò calfacit, & sudorem ciet, omneque corpus tum digerit, tum exiccat. Ea ratione ducti quidam ipsam contra rigores per circuitū repetentes adhibuerunt, foris quidem oleo

CALAMINTHAE PRI
MVM GENVS.

Katzenmüntz.

CALAMINTHAE SE
CVNDVM GENVS.

Wilder Poley.

CALAMINTHAE
TERTIVM GENVS.

Conica tertia

Seele Müntz.

A incoctam toti corpori inungentes cum frictione non segni, intrò uero assumentes, sicuti est dictum. Quinetiã & coxendicibus eam quidam in ægritudinibus ischiadicis tanquã strenuum remediũ illinunt: trahit enim quæ in profundo hærent, totumq; adeo articulum excalfacit, cutemq; non obscurè adurit, mensesq; tum pota, tum apposita admodũ efficaciter prouocat. Bonum etiam elephanticorũ remediũ, non eò tantum quod strenuè tenues humores digerat, uerumetiã quia extenuet & incidat ualenter crassos, quales sunt qui hunc morbũ procreant. Sic & cicatricibus atris candorem reddit, & sugillata digerit. Sed ad talia recentem magis quàm arentem adhibere præstat. Quippe arefacta uehementior redditur, & ad urendũ promptior. Porrò talis cum sit, ad uenenatarũ bestiarũ morsus assumitur, uelut etiã cauteria, & quæcunq; medicamenta calida sunt & acria, tenuiumq; partiũ, quæq; facilè ex alto ad sese circumiacentẽ omnem humiditatẽ possunt attrahere. Cæterũ quæ illi inest amaritudo, planè exigua est, uerum ad quædã ita efficaciter agit, ut quæ ualentissima est, nimirũ quum cõiuncta sit uehementi calori cum tenui essentia. Quare & ascaridas & lumbricos succus eius infusus aut potus enecat. Eadem ratione aurium uermes, aut si alicubi in parte corporis sinuosa aut implicata quæ putredine tentetur, talis prouenerit affectus. Sic & conceptũ seu pota, seu admota interimit & eijcit. Igitur incidendi quidem ei uis adest propter calorẽ eius, tenuitatem, & amaritudinẽ: abstergendi uero propter unicam amaritudinẽ. Itaq; asthmaticis ob omnia antedicta prodest. Ictericis uerò potissimum ob amaritudinẽ, sicut alia ferè omnia amara, utpote abstergentia & expurgantia in iecinore prouenientes obstructiones. Ad omnia iam dicta efficacior est montana.

EX PLINIO.

Decocta in aqua ad tertias discutit frigora. Mulierũ menstruis prodest. Aestate B sedat calores. Vires quoq; contra serpentes habet. Fumũ ex ea nidoremq; fugiunt, quam & substernere in metu obdormituris utile est. Tusa ægilopis imponitur, & capitis doloribus recens, cum tertia parte panis temperata aceto illinit. Succus eius instillatus naribus supinis, profluuiũ sanguinis sistit. Item radix cum myrti semine in passo tepido gargarizata, anginis medetur.

DE CRITHE. CAP. CLXV.

NOMINA.

KΡΙΘΗ Græcis, Hordeũ Latinis & officinis dicitur. Germanis Gersten. Ex eo polenta, quam Græci ἄλφιτον nominant, & Ptisana, medicamenta ueteribus usitatissima, conficiuntur. *Polenta.*

GENERA.

Rustici duo esse Hordei genera tradunt. Vnum Polystichũ, quod sic dictum est quia in multos uersus spicatur. Sunt enim ex hoc genere quę spicam tribus, interdũ quatuor, nunc sex, nunc octo uersibus distinctã proferunt. Germanis groß Gerst, hoc est, Hordeũ magnum uocatur. Alterum Distichũ nominatur, quod scilicet in duos duntaxat uersus spicetur. Germani klein Gersten, id est, Hordeum exiguum appellant. *Hordeum polystichum.* *Distichum.*

FORMA.

Culmum habet tritici, fragiliorẽ tamen minoremq;, quinque, sex, & interdum pluribus geniculatũ articulis, simplici in stipula folio, & eo quidem scabro ac lato. Grana ferè nuda, longiore capillamento, mordaciq; arista. In uersus spicatur, radice frequenti, capillis fibrata.

LOCVS.

Hordeum pinguissimum amat agrum.

HORDEVM
POLYSTICHVM.

Grosse Gerst.

HORDEVM DISTICHVM.

Kleine Gerst.

C

TEMPVS.

Erumpit à primo ſatu die ſeptimo,& caput alterum grani in radicem exit,alterũ in herbam. Metitur Auguſto menſe.

TEMPERAMENTVM.

Hordea primi ſunt ordinis in exiccando & refrigerando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hordeum optimũ eſt candidum,purumq;. Minus quàm triticum nutrit. Ptiſana tamen ob cremorem in elixatione redditum, plus alimenti præbet quàm polenta ex hordeo facta. Contra acrimonias atq; faucium ſcabritias,exulcerationesq; pollet,quibus etiam triticea ptiſana præſidio eſt, ſed plus alit, magisq; urinam mouet. Lac abundè ſuppeditat,ſi cum Fœniculi ſemine decocta ſorbeatur. Abſtergit, urinam ciet,inflat,ſtomacho aduerſatur,&œdemata concoquit. Farina hordeacea cum fico in mulſa aqua decocta, œdemata & inflammationes diſcutit. Duritias cũ pice,reſina & fimo columbino concoquit. Cum meliloto autem & papaueris calyce dolores finit qui latus excruciant. Aduerſus inteſtinorum inflationes, cum lini ſemine,fœnogræco & ruta illinitur. Strumas cum pice liquida,cera,oleo, & impubis pueri urina, ad concoctionem perducit. Cum Myrto autem,aut uino, aut ſylueſtribus pyris,aut rubo,aut malicorio,alui profluuia ſiſtit. Podagricis inflammationibus cum cotoneis,aut aceto prodeſt. Decocta in acri aceto,modo quo hordeaceum cataplaſma,&calida impoſita,lepris medetur. Liquata eadem cum aqua,atq; cum pice & oleo decocta,pus excitat. Cum aceto autem liquata, & cum pice decocta, contra articulorum fluxiones prodeſt. Farina ex ijs aluum cohibet, inflammationesq; mitigat.

EX GALENO.

D Hordea pauxillum etiam abſterſionis habent. Paulò etiam plus deſiccant quàm farina fabacea,cui non inſint cortices. Cętera uerò ſimilia ſunt foris utentibus. In cibo autem hoc præſtant fabis,quod flatuoſam naturã exuant: fabis quantumcunq; que coxeris, flatuoſa natura remanet:ſunt enim craſsioris eſſentiæ quàm hordea, quamobrem ijs plus etiam nutriunt. Quoniam uerò ambo paulum à medio receſſerunt, multo ſunt uſui. Nam talia medicamenta multis alijs miſcentur ceu materiæ quædam:itaque etiam cera & oleum paucis medicamentis coniunguntur. Polenta uerò multo plus hordeo deſiccat. Plura de hordeo, ptiſana & polenta apud Galenum libro primo de alimentorũ facultatibus offendes.

EX PLINIO.

Farina ex hordeo & cruda &decocta,collectiones impetusq; diſcutit,lenit &concoquit. Decoquitur aliàs in mulſa aqua,aut fico ſicca. Ad iecinoris dolores eam in poſca poſitam cõcoqui opus eſt,aut cum uino. Cum uero inter coquendum diſcutiendumq; cura eſt,tunc in aceto melius,aut in fęce aceti,aut cotoneis pyrisue decoctis. Ad multipedũ morſus cum melle,ad ſerpentium in aceto & contra ſuppurantia,ad extrahendas ſuppurationes ex poſca,addita reſina & galla. Ad concoctiones uero & ulcera uetera cum reſina. Ad duritias cum fimo columbino, aut fico ſicca, aut cinere. Ad neruorũ inflammationes, aut inteſtinorũ uel laterum uel uirilium dolores, cum papauere aut meliloto, & quoties ab oſsibus caro recedit. Ad ſtrumas cum pice & impubis pueri urina. Cum oleo & fœnogræco contra tumores præcordiorum, uel in febribus cum melle,uel adipe uetuſto. Suppuratis triticea farina multo lenior. Neruis cum Hyoſcyami ſucco illinitur. Ex aceto & melle lentigini.

DE CRO-

CROCI FLORES Saffranblůmen.

CROCI FOLIA, Saffranbletter.

C

NOMINA.

ΚΡΟΚΟΣ Græcis, Crocus Latinis appellatur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germani Saffran uocant simpliciter, aut cum adiectione, zamer Saffran. Sic uerò uocatus à Croco iuuene, qui propter amorem Smilacis uirginis, in florem sui nominis uersus est: quod Ouidius testatur, qui sic scriptum reliquit:

Crocus unde dictus.

Et Crocum in paruos uersum cum Smilace flores.

FORMA.

Crocus folio est angusto adusque capillamenti penè exilitatem: flore purpureo Colchici floribus non admodum dissimili, in quo flammea Croci stamina: radice bulbosa, copiosaq́ue ac uiuaci.

LOCVS.

Nascitur in Coryco monte Ciliciæ optimus. Proxima nobilitas ei qui in Olympo Lyciæ monte prouenit. Dein ei qui ex Aegis Ætoliæ urbe affertur. Nunc in plerisque Germaniæ locis plantari cœpit haud infeliciter, quod uiribus è locis iam cõmemoratis allatis haud cedat.

TEMPVS.

Florem ante folium ædit: per autumnũ nanq́ue Vergiliarum occasu floret, neque ultra mensis spacium flores durant. Postquã autem hi decidunt, statim folia angusta & oblonga prodeunt, uirentq́ue tota hyeme.

TEMPERAMENTVM.

Crocus paulum quid adstringens obtinet, quod terreum frigidumq́ue est: sed superat in eo calefaciens & qualitas & facultas, ut tota essentia secundi sit ordinis excalefacientium, & primi exiccantium.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Crocus emollit, concoquit, leniter adstringit, urinam cit, & coloris bonitatẽ efficit. Arcet crapulam cum passo potus. Fluxiones oculorũ cum lacte muliebri inunctus sistit. Potionibus quæ pro interaneis parantur, utiliter miscetur: item ijs quæ uuluæ sediq́ue subijciuntur & illinuntur. Venerẽ stimulat. Inflammationes erysipelatosas inunctus lenit. Aurium remedijs utilissimus est. Letalem sanè dicunt hunc si trium drachmarũ pondere cum aqua bibat. Radix eius cum passo pota, urinã cit.

EX GALENO.

Crocus concoquendi uim quandam habet, adiutante scilicet in hoc & pauca adstrictione. Quippe quibus medicamentis, quum non admodũ excalfaciãt, paucula adest adstrictio, ea parem facultatẽ habent essentijs emplasticis nominatis, quas cum iunctas caliditati non uehementi contigerit, concoquentes esse constat.

EX PLINIO.

Discutit inflammationes omnes quidem, sed oculorũ maximè ex ouo illitũ. Vuluarum quoq́ue strangulatus. Stomachi exulcerationes, pectoris & renum, iecinorũ, pulmonũ, uesicarumq́ue, peculiariter inflammationi earum uehementer utile. Item tussi & pleuriticis. Tollit & pruritus. Vrinam cit. Qui Crocum prius biberint, crapulam non sentient. Ebrietati eo resistunt. Coronę quoq́ue ex eo mulcent ebrietatẽ. Somnum facit. Caput leniter mouet. Venerẽ stimulat. Flos eius igni sacro illinitur cum creta Cimolia. Ipsum plurimis medicaminibus miscetur.

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonus est, ciborumq́ue concoctionẽ efficit. Obstructiones tollit. Pituitosa & lethargica uitia iuuat. Discutiendi quoque uim obtinet, & uisceribus utilis est, ad spiritusq́ue difficultatẽ conducit. Si quis illo mediocriter utatur, bonum colorem habebit: sin uerò citra modum, pallorem contrahet, & capitis dolorem, cibiq́ue

inappe-

A inappetentiam faciet. Cum opio & lacte & rosaceo pedum doloribus impositus ubi dolent, summopere prodest, superpositis Betæ folijs.

DE CYNOCRAMBE. CAP. CLXVII.

NOMINA.

KYNOKPAMBH, ἢ κυνία, ἢ λινόζωστις ἄγρια ἄῤῥην Grecis, Canina Brassica, Cynia, & syluestris mercurialis mas Latinis, wild Bingelkraut das mennle / Hundßköl Germanis appellatur.

FORMA.

Caulem ex se mittit dodrantalem, tenerum & subalbidū. Folia Mercuriali similia, albescentia ex certis interuallis. Semen prope folia paruum, rotundum. Ex qua quidem deliniatione sole meridiano clarius est, herbam cuius picturam damus esse Cynocramben. Siquidem ea caulem binûm palmorum altitudine habet, mollem & subcandidum. Folia Mercuriali similia admodum, certis interstitijs, subalbida. Semen item iuxta folia exiguum, rotundum, geminorū instar testiculorum connexum: & in summa, nihil est quod non in ea descriptioni adamussim respondeat.

LOCVS.

In syluis copiose prouenit.

TEMPVS.

Semen ueris initio, nempe Aprili mense, profert, maturescit autem Maio.

TEMPERAMENTVM.

Quum gustu nihil à satiua Mercuriali distet Cynocrambe, colligitur hinc idem quod illa obtinere temperamentum.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Caulis & folia pota, & olerum modo comesta aluum cient. Ius uero decoctorū bilem & aquosa detrahit.

APPENDIX.

Alia est Cynocrambe ab hac nostra, ea cuius mentionem facit Galenus, Paulus & alij, adde etiam Dioscorides, uerum sub nomine Apocyni: quod lectorem, ne diuersas herbas unam esse putaret, monere uolui.

DE COLY-

CYNOCRAMBE

Wild Bingelkraut.

A

NOMINA.

KOΛΥΤΕΑ Græcis, Colytea & Colutea Latinis dicitur: à nullo tamen, quod sciam, ueterum, quàm à Theophrasto lib. iij. de plant. hist. cap. xvij. celebrata.

GENERA.

Duo eius sunt genera. Vnum quod priuatim Colytea uocatur, officinis incognitum. Germani welsch Linsen appellant. Alterum officinis cognitum & frequenti usu à medicis usurpatũ, Mauritano sermone Sena nominatur. Germani ad eam alludentes appellationẽ, Senet nuncupant. Differunt autem inter se magnitudine: siquidem primũ genus maius est altero, utpote quod quadriennio, Theophrasto loco paulò antè citato teste, se in arborem efferat. Siliquæ etiam illius magis turgido spiritu distenduntur, Sena uerò siliquas profert lunatas, nec ita prætumidas. Semen deniq; Colyteæ rotundum, lentis obtinens similitudinem: Senæ autem oblongum, cordisq; humani instar acuminatum. *Colytea.*

FORMA.

Frutex est ramis exilibus, folio fœnigræci, flore genistæ aut pisi luteo, membraneo folliculo, pellucente, prætumido, & ueluti quodam spiritu distendente turgido, ita ut digitis si prematur, crepitans dissiliat, in quo semen atrum, durum, latum, lentis magnitudine, pisi gustu, in ordinemq; digestum clauditur. *Colyteæ descriptio.*

LOCVS.

Satum utrunque in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Colytea Maio & Iunio mensibus, ac subinde in siliquis oblongis semen B profert.

TEMPERAMENTVM.

Arabes calidam in principio secundi, & siccam in primo ordine statuunt.

VIRES. EX ACTVARIO.

Sene siliquosus quidam fructus à barbaris appellatur, qui citra noxam drachmę ponduſculo potus, pituitam & bilem deijcit: post hos reliquos humores modestissimè purgat, retorridam atramq; bilem, eiusq; suffusiones ex gallinaceo iure depellit. Vetusto capitis dolori, scabiei, comitialibus, impetigini succurrit. Sed feruefacti ius potius quàm triti farina propinatur. Interaneorum obstructiones tollit.

APPENDIX.

Quum non forma tantum, imò etiam sapore duo hæc Colyteæ genera sibi similia sint, facilè etiam hinc colligitur facultate inter se minimè differre. Quare utrunque citra molestiam atram bilem retorridamq; educit, caputq; ac cerebrum, & instrumenta sensuum à noxijs purgat humoribus. Quid multa? aduersus omnia uitia ab atra bile nata ualet.

COLYTEA

Welsch Linsen.

SENA Senet.

C

NOMINA.

Pes Cornicis. *Coronopus unde dicta.* *Sanguinaria.* *Herba stellæ.*

Κορωνόπους, ἀστέριον Græcis, Pes Cornicis & Sanguinaria Latinis dicitur. Officinis incognita herba. Germanis cōmodè Krähen oder Rappenfüß appellari potest. Coronopus enim non alia ratione dici cœpit, quàm quod Cornicis pedem effigie repræsentet. Sanguinaria autem Sanguinalis ue uocata est, quod sanguini sistendo apta sit herba. Sunt qui herbam Stellæ nominant, alludentes hauddubiè ad græcam appellationē astrion. Nonnulli quod folium eius multipartitò consectum in ceruini cornu imaginem effigietur, Ceruinum cornu uocarunt.

Cornu ceruinum

FORMA.

Herbula est oblonga, per terram strata, folijs fissis, radice gracili & adstringente. Ex qua quidem descriptione, etsi concisa admodum, satis liquet, herbam hanc cuius picturam damus esse Coronopum. Herbula enim est folijs oblongis & scissis ac in multas partes laciniatis, atqueadeo cornicis pedem effigie referentibus, humi quoque semper sparsa proserpit: radice denique tenui admodum & adstringente prædita. Quibus omnibus id quoque accedit, quod Dioscorides Psyllium folia Coronopo similia habere scribit: quod si uerum esse ex utriusque herbæ collatione experiri uolueris, senties Coronopi huius nostri folia planè Psyllij folijs simillima esse, potissimum ubi primum è terra erumpunt: imò quod ad folia, flores & semina attinet, omnia in utrisq; sibi similia deprehendes, in eoq; solo distare comperies, quod Psyllium folia non fissa habeat, & in altum surgat, singulaq; iam dicta maiora producat: contrà Coronopus humi repat, minoraq; omnia proferat. Vtraq; igitur herba luteos obtinet flores, & semina in capitulis pulicibus similia. Capitula uerò in Coronopo sunt multo quàm in Psyllio tenuiora ac longiora, id quod pictura graphicè monstrabit. Ex ijs quoque manifestum fit errare illos toto cœlo, qui gramen aculeatum & Coronopum unam & eandem herbam esse contendunt, cum tamen forma non parum distare uideantur. Atque hinc est quod omnes ueteres tam Gręci quàm Latini utranque herbam seorsim, & in diuersis locis descripserint. Plinius siquidem lib. xxiiij. cap. xix. aculeatum gramen in cacumine aculeos plurimum quinos habere, atqueadeo Dactylon uocatum esse hoc nomine, quod scilicet digitorum speciem referat, scribit. Coronopus uerò neque quinos, neque in cacumine aculeos obtinet, sed tantum folia fissa, uel si aculeos placet appellare has fissuras, non in cacumine, sed in ambitu passim foliorum eas reperies: ut certum sit Coronopum non esse aculeatum gramen.

D

LOCVS.

Dioscorides in incultis, semitis, & iuxta domicilia nasci tradit. In Germania tamen, quod sciam, nusquam nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, ac subinde in oblongis capitulis semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Ex adstrictione ipsa satis constat radicem ipsam siccandi ui præditam esse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba cocta estur olerum modo. Radicem habet in cibo adstringentem, quæ cœliacis conducat.

EX GALENO.

Coronopodis radix comesta cœliacis prodesse creditur.

EX PLINIO.

Seritur interim Coronopus, quoniā radix cœliacis præclarè facit in cinere tosta.

DE CYCLA-

CORONOPVS

Kräenfüß.

C

NOMINA.

Cyclaminus unde dicta. *Ichthyotheron.* *Rapum terræ.* *Tuber terræ.* *Vmbilicus terræ* *Panis porcinus.* *Panis terræ.*

KYKΛAMINOΣ, ἰχθυόθηρον Græcis, Rapum & tuber umbilicusq; terræ Latinis, Cyclamen officinis mutata uoce, Panis porcinus & terræ, atq; Arthanita à nostrę ętatis herbarijs, Germanis Erdwurtz oder Apffel/ Schwein oder Sewbrot dicitur. Cyclamino Græci nomen fecerunt, circumactā in orbem eius circinationē contemplati, ἀπὸ τοῦ κύκλου, quasi ab orbe Cyclaminon, hoc est, orbicularē dixerunt. Fuitq; hæc prior & antiquior plantæ huius appellatio. Ichthyotheron uerò ijdem, quod pisces ea necantur nominauerunt. Romani Rapum terræ, quoniam eius radix in terra uelut Rapum extuberat. Qua sanè ratione terræ tuber, quod in molem quandam intumeat: aut umbilicum terræ, quoniam ut umbilicus circinata forma emergit, sic & Cyclaminus sub terra conspicitur, etiam appellarunt. Panem porcinum hauddubiè primum uocarunt subulci, qui pecori suo radicem huius gratam pabulis cognouerunt. Cæteri antiquum Cyclamini nomen ignorantes, quod sæpius radicem in orbem circumactā intuerentur, quæ non in globum intumescens, sed ueluti pressa sese in latitudinem explicaret, qua forma quotidiano usu panes uisuntur, terræ panem cœperunt appellare.

Colossinus, qui refert colorem Cyclamini

FORMA.

Folia Hederę habet, purpurea, uaria, suprà infraq; albicantibus maculis. Caulem longitudine quatuor digitorū, nudum, folijsq; carentem, in quo flores rosarum effigie purpurei. Radicem nigram, rapo similem, in latitudinem se pandentem.

LOCVS.

Nascitur in umbrosis & uepribus, maximè sub arboribus.

TEMPVS.

Cyclaminus ad finem Augusti folia sua quæ per integrū retinuit, amittit, & subinde noua emittit, atq; statim inter ea flores ostendit, qui integro durant autumno.

D

TEMPERAMENTVM.

Clarum est ex particularibus operationibus, quas statim subijciemus, Cyclaminum esse calidam & siccam in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Cyclamini cum hydromelite pota, pituitam, aquamq; per inferna trahit. Menses pota & apposita cit. Tradunt si prægnans mulier radicem transgrediatur, abortum fieri. Partum appensa accelerat. Bibitur & in uino contra letalia, præsertim leporē marinum. Illita contra serpentiū ictus remedio est. Immista uino ebrietatem facit. Regium morbum sistit tribus drachmis pota cum passo, aut diluta mulsa. Sed oportet eum qui bibit cubiculo calido reclinare, multis uestibus cōtectum, quò sudet. Eiectus uerò sudor felleus colore inuenitur. Succus eius ad purgandum caput, naribus instillatur. Sedi etiam deijcienda excrementa in lana subijcit. Vmbilico, imo uentri & coxæ illitus succus aluū mollit, uerum abortū efficit. Suffusis & hebetibus oculis inunctus cum melle succus prodest. Medicamētis abortū inferentibus admiscet. Sedem procidentē cum aceto inunctus succus cōpescit. Exprimitur tusa radice succus, & ad mellis crassitudinē decoquit. Radix cutem extergit. Exanthemata reprimit. Vulneribus per se ex aceto aut melle medet. Illita lienē minuit. Vitia cutis in facie à sole & alopecias emendat. Decocto eius luxata, podagra, & capitis ulcuscula, pernionesq; utiliter fouent. Ipsaq; in uetere oleo feruefacta, ad cicatricem perducit quæ oleo illo inuncta fuerint. Cauata radix oleo explet, & cineri feruenti imponit, adiecto interdū thyrrhenicæ ceræ modico, ut strigmenti crassitudinem contrahat unguentū, cum primis utile pernionibus. Radix Scillæ modo concisa reponitur. Narrant ad amatoriam assumi cōtusam, & in pastillos conformatā.

EX GALENO.

Cyclaminus uarias uires obtinet, nam & extergit, & incidit, & ora uenarum aperit, & attrahit, & discutit. Clarum uerò id est ex particularibus operibus. Nam succus eius

CYCLAMINVS
Schweinbrot.

C cus eius hæmorrhoidas reſerat,uiolenterq; ad receſſum prouocat in floccis apposi-tus. Sic etiam medicamentis tubercula,ſtrumas,aliasq; durities diſcutientibus commiſcetur, ac ſuffuſis cum melle illitus competit: ad hæc quoq; per nares expurgat. Adeò eſt uehemens eius facultas, ut abdomine illito uentrem ſubducat, & fœtum interimat. Nam & alioqui ualidum interimendo conceptui medicamen eſt,in peſſo addita. Tota uerò radix ſucco imbecillior eſt, quanquam & ipſa uehemens ſit. Nam & menſes ſiue epota,ſiue appoſita euocat, & regio morbo prodeſt, non modo ipſum uiſcus expurgans, ſed etiam quæ in toto corpore bilis fuerit, eam per ſudorem excernens. Proinde à potione omnibus modis ſudoris adiuuanda prouocatio eſt. Modus eius bibendi eſt drachmarum trium,ſiue cum melicrato,ſiue cum paſſo. Cutem extergit cum in alijs, tum quod alopecias, ephelidas, omniaq; exanthemata curet. Lienem quoque induratum iuuat illita,tum recens,tum arida. Sunt qui radicem ſiccam aſthmaticis exhibeant.

EX PLINIO.

Cyclamini radix contra ſerpentes omnes bibitur. In omnibus ſerenda domibus, ſi uerum eſt,ubi ſata ſit,nihil nocere mala medicamenta:amuletū uocant:narrantq; ea ebrietatem repræſentari, addita in uinum radice. Et ſiccata Scillæ modo conciſa reponitur,decoquiturq; eadem ad craſsitudinē mellis. Suum tamē uenenum ineſt ei, traduntq; ſi prægnans radicem eam tranſgrediatur, abortum fieri. Radix denique tribus drachmis bibitur in loco calido, & perfrictionibus tuto:ſudores enim felleos mouet.

DE CYPERO. CAP. CLXXI.

NOMINA.

D KYPEROS ἢ κύπειρος Græcis, Cyperus & Cypirus Latinis dicitur. Quum enim Græci quandoq; diphthongo, ut Theophraſtus, quandoq; uocali breui, quemadmodū Dioſcorides, Galenus & alij quidam,penultimam ſcribant,fit ut aliqui e,alij uerò i retineant. Poëtæ qui e ex diphthongo retinuerunt, meritò penultimam in Cypero producunt. Officinæ latinū nomen retinuerunt. Germanis wilder Galgan uocatur.

FORMA.

Cyperus porri folia habet,longiora tamen,graciliora & ſolidiora. Caulem cubitalem, & nōnunquam altiorē,anguloſum, ſchœno ſimilem, in cuius cacumine minutorum foliorum ac ſeminis productio eſt. Radices illi ſubſunt,quarum uſus eſt, oblongæ,oliuarum modo ſibi inuicem cōmiſſæ,aut rotundæ,nigræ,ſuauiter olentes, & amaræ: uel,ut Theophraſtus deliniauit,inęquales,partim craſſæ,carnoſæq;, partim graciles atq; ſurculoſæ. Ex qua deſcriptione omnibus eſſe perſpicuum arbitramur,ſtirpem cuius nunc picturā damus eſſe Cyperum. Siquidem folia fert porracea,longiora exilioraq;: caulem altitudine cubiti,aut altiorem,anguloſum, in cuius cacumine minuta folia prodeunt,inter quæ ſemen reſidet. Radices huic ſunt oblongæ,oliuarum modo inter ſe connexæ ac inuicem implexæ,aut rotundæ,nigræ, iucundè ſpirantes, guſtu amaræ. Præterea magna inæqualitate notantur, quod pars quædam craſſa carnoſaq;,quædam gracilis atque lignoſa ſit. Nemo enim non uidet radicis tenuitatē ſurculoſam protinus in oliuaria tubercula uerticillari. Naſcitur quoque è latere huius radicula,quod Theophraſtus etiam notauit,unde cauliculus erumpit alius,ut pictura affabrè monſtrat.

LOCVS.

Naſcitur in locis cultis & paluſtribus. In Germania certè non niſi cultus in hortis prouenit.

TEMPVS.

Minuta folia in cacumine cum ſemine Iunio & Iulio menſe producit.

CYPERVS

Wilder Galgan.

C

TEMPERAMENTVM.

Cyperi radices maximè usui sunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radici Cyperi calefaciendi uis inest, urinamq; mouendi. Calculosis & aqua inter cutem correptis pota succurrit. Aduersus scorpionũ ictus remedio est. Refrigerationibus uuluæ & preclusionibus fotu auxiliatur. Pellit menses. Arida trita oris ulceribus, etiam si depascant, prodest. Malagmatis calefacientibus miscetur, & unguentorum spissamentis accommodatur.

EX GALENO.

Cyperi radices maximè usui sunt, excalfacientes pariter & exiccantes citra mordacitatem. Itaq; ulceribus quæ præ nimia humiditate cicatricem difficulter admittunt, mirificè prosunt: habent enim quiddam etiam adstringens, quapropter ulceribus item oris conueniunt. Quin & incidendi uim quampiam illis inesse testificandum, qua & calculo uexatis congruunt, & urinam mensesq; mouent.

EX PLINIO.

Cypero uis in medicina psilothri. Illinitur pterygijs, ulceribusq; genitalium, & quæ in humore sunt omnibus, sicut oris ulceribus. Radix aduersus serpentiũ ictus & scorpionum præsertim remedio est. Vuluas aperit pota. Largiori tanta uis, expellit eas. Vrinam ciet & calculos: ob id utilissima hydropicis. Illinitur & ulceribus quæ serpunt, sed his præcipuè quæ in stomacho sunt, ex uino uel aceto illita. Iunci radix in tribus heminis aquæ decocta ad tertias tussi medetur. Semen tostum & in aqua potum, sistit aluum & fœminarũ menses, capitisq; dolores facit.

D

DE LATHYRI. CAP. CLXXII.

NOMINA.

Cataputia minor quare dicta

ΛΑΘΥΡΙΣ Græcis, Lathyris Latinis, officinis Cataputia minor, quod in pilulis quibusdam, seu potius catapotijs, semen ferat: aut, quod uerisimilius est, quia granis eius ad aluum subducendam pro catapotijs utantur. Germani Springkraut/Springkörner oder Treibkörner appellant, quod semen scilicet nisi in tempore auferatur, sua sponte ex loculamentis saliendo excidat.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, uacuum, digiti crassitudine: in eius cacumine sunt alæ. Folia in caule oblonga, amygdalinis similia, latiora tamen & læuiora. Quæ uerò in summis sunt ramulis, minora, Aristolochiæ aut oblongæ Hederæ figura. Fructum fert in summis ramis tribus loculamentis distinctũ, rotundũ ceu Capparin, in quo terna sunt semina putaminib. inuicẽ discreta, rotunda, maiora eruis, quæ quũ corticibus exuunt, candida sunt, & gustu dulcia. Radix illi tenuis & inutilis. Totus autem frutex lacteo liquore, Tithymali modo, plenus est. Hanc certè descriptionẽ, si singula comparare uelis, ita Cataputiæ minori quadrare inuenies, ut nulla prorsus sit nota, quam non pictura referat. Nam hæc caulem cubitali emittit longitudine, & digitali crassitudine. Gignunt in fastigio alæ, & folia in caule oblonga, amygdalæ proxima, latiora & læuiora. Quæ autem in summis emicant ramulis, minora ijs quæ caulem ambiunt conspiciuntur, Aristolochiæ aut longioris Hederæ figura. In cacuminibus fructum gerit triplici cellula conceptaculóue distinctum, ceu Capparin rotundum, in cuius uentriculis grana tria intercursantibus membranis diuisa continentur, eruis maiora, rotunda, quæ corticibus exuta alba spectantur, gustatu dulcia.

Cataputia minor

LOCVS.

LATHYRIS Springkraut.

C

LOCVS.

Nascitur locis cultis & sabulosis.

TEMPVS.

Carpitur autumno dum fructu prægnans est, semenq́ eximitur dum tuniculæ quibus includitur, inaruerunt.

TEMPERAMENTVM.

Calidam in tertio, & in primo ordine humidam statuunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgant aluum grana eius sex uel septem sumpta in catapotio, aut comesta, aut cum caricis aut palmulis deuorata, frigida superpota aqua. Ducunt autem pituitam & bilem, & aquas. Succus Tithymali modo exceptus, eundem effectum præstat. Folia cum gallinaceo aut oleribus decoquuntur ad eosdem effectus.

EX GALENO.

Sunt qui Lathyrin dicant Tithymali esse speciem, tum quod similiter illis succum habeat, tum quod eodem modo purget, uniuersaq́ illis facultate similis sit, nisi quod semen gustantibus uideatur dulce: quod sanè etiam maximè purgatoriam uim obtinet.

EX PLINIO.

Grana uicena in aqua pura aut mulsa pota, hydropicos sanant. Trahunt & bilem. Qui uehementius purgari uolunt, cum folliculis ipsis sumunt ea, nam stomachum lædunt: itaq́ inuentum est, ut cum pisce, aut iure gallinacei sumerentur.

DE LEVCOIO DIOSCORIDIS.
CAP. CLXXIII.

D

NOMINA.

Viola alba. Cheiri.

ΛΕΥΚΟΙΟΝ Græcis, Viola alba, uel Viola simpliciter Latinis, officinis Mauritana uoce Cheiri uel Keirim appellatur, Germanis Veiel. Non autem temerè adiectũ est Dioscoridis: hac enim uoce à Leucoio Theophrasti, de quo suo loco dicemus, segregare uoluimus.

GENERA.

Viola purpurea duplex.

Etsi Leucoij nomine Viola significetur candida, tamen & pro lutea, & cœrulea, & purpurea solet usurpari. Quatuor itaque Violæ huius sunt genera, quæ sola florum diuersitate inter se differunt. Alia enim candida, alia lutea, alia purpurea. Non est tamen quod per purpuream hic intelligas eam quæ Græcis ἴον, & Latinis propriè Viola dicitur: nam eius alia ab ea de qua hic agimus familia est, huicq́ tum qualitate tum facultate, adde etiam forma, contraria. Ea enim quæ ἴον Græcis uocatur, humilis est, ob id à nonnullis Sessilis dicta, & latiore folio. Contrà nostra illa, ut mox dicemus, cubitali est altitudine, & minimè sessilis. Idem de candida dictum putes, nam ea quoq́ duplex est: una de qua hic sit sermo, alia sessilis, de qua in præsentia nihil dicemus. Nos tria duntaxat genera picta damus: cœruleas enim uidere non licuit. Quare supposititium hoc uerbum in Dioscoride puto, maximè cum Plinius lib. xxi. ubi de satiuis Violis loquitur, purpurea scilicet, lutea & alba, nullam de cœrulea mentionem fecerit.

Viola candida duplex.

FORMA.

Cubitali altitudine prosiliunt, ramosæ, caule Brassicæ exiliore, folio longo, molli, canescente, flore quadrifolio, Violæ syluestris odorem referente, non unius coloris, nam alij candidi, alij lutei, alij purpurei. Semen foliaceum tenuibus quidem, sed quincuncialibus siliquis continetur.

LOCVS.

Vbiq́ ferè in hortis & cultis reperiuntur. Non enim nascuntur magna ex parte nisi satæ fuerint.

TEMPVS.

LEVCOION

Weiß Veiel.

VIOLA
LVTEA.

Geel Veiel.

VIOLA
PVRPVREA.

Braun Veiel.

C

TEMPVS.

Primo uere & Maio potissimũ mense, inter flores emicat Leucoion. Hoc itaque tempore flores carpendi. Semen inter æstatis initia profert.

TEMPERAMENTVM.

Leucoion abstergentē facultatem possidet, & tenuium est partium, Galeno autore, proinde ut calidum sit necesse est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lutea in medicina præcipui usus est. Huius flores aridi efferuefacti in desessionibus, contra uuluæ inflammationes ualent, & menstrua educunt. Cerato excepti rimas sedis sanant: cum melle oris ulcera. Semen eius duûm drachmarum pondere ex uino potum, aut cum melle appositum, menses, secundas & fœtus educit. Radices cum aceto illitæ, reprimunt lienem, & podagricos iuuant.

EX GALENO.

Leucoij frutex uniuersus extergentē facultatem obtinet, ac tenuiũ partium est, plus tamen flores, & inter hos qui sunt sicciores magis etiam quàm uirides, adeò ut & oculorum crassas cicatrices extenuent. Tum menses quoqꝫ decoctũ eorum mouet, & secundas, fœtumqꝫ emortuum elicit, & si bibatur, abortum facit. Est ergo id medicamentũ, ut si quod aliud, amarum. Quod si quis uirium eius uehementiam multa aqua admista mitiget, aut certè id genus aliquo, habebit & ad phlegmonas bonum medicamentũ. Sic decoctum eius si non merum fuerit, uteri phlegmonas identidem perfusum sanat, potissimum quæ diutino tempore ad scirri modum induruere. Sic cum cerato ulcera ægrè ad cicatricem peruenientia curat. Sunt uerò etiam qui cum melle ad oris ulcera adhibeant. Semen quum eiusdem sit facultatis, aptissimum est duarum drachmarũ mensura potum, tum mensibus ciendis cum melle appositum conuenire creditur, fœtumqꝫ uiuentem interficere ac mortuum eijcere. Radices similis quoque facultatis, nisi quatenus crassioris sunt essentiæ, & magis terrenæ, cum aceto lienes induratos sanant. Nonnulli uerò & phlegmonas induratas ijs curant.

D

EX PLINIO.

Extenuant, menstrua & urinã ciunt. Minor uis est recentibus, ideoqꝫ aridis post annum utendũ. Lutea dimidio cyatho in aquæ tribus, menses trahit. Radices eius cum aceto illitę sedant lienem. Item podagram, oculorũ inflammationes, cum myrrha & croco. Folia cum melle purgant capitis ulcera, cum cera rimas sedis, & quæ in humidis sunt. Ex aceto uerò collectiones sanant.

DE LAPATHO. CAP. CLXXIIII.

NOMINA.

Lapathum unde dictum. *λαπάζειν.*

ΛΑΠΑΘΟΝ Græci, Rumicem Latini, barbari Lapatium uocant. Lapathum autem ab effectu nomen accepit, quod scilicet exinaniat: etenim λαπάζειν uacuare uel exinanire Græcis est: omnium siquidem generum folijs decoctis aluus mollitur.

GENERA.

Primum. *Lapatium acutum.*

Huius quatuor genera facit Dioscorides. Primum oxylapathon Græcis & Latinis dicitur. Officinæ Lapatium acutum, Germani Mengelwurtz/ Grindtwurtz/ Streyffwurtz/ Zitterwurtz/ Wildampffer nominant. Oxylapathũ, quamuis anceps in acidum saporē uel acutam figurã uideatur significatio, tamen nomen hoc à folijs quæ in mucronē desinunt accepisse uidetur.

Secundum.

Secundũ genus hortense priori dissimile, non quidē in uniuersum, sed duntaxat in folijs, quæ Serapione teste, multo sunt latiora. Hoc genus hauddubiè est Rhabarbarũ monachorum, quod passim hodie in hortis plantatur: Oxylapatho enim per omnia ferè simile est, folia tamen latiora obtinet, & ob cultũ paulò tenerius est. Cum autem primùm erumpũt folia, purpurea ferè sunt, dein quotidie uiridiora fiunt, ut pictura ipsa monstrat.

Tertium.

Tertium sylue-

OXYLAPATHVM

Mengelwurtz.

RVMICIS SE CVNDVM GENVS.

Münch Rhabarbarum.

RVMICIS
ERTIVM GENVS.

Güter Heinrich.

OXALIS

Saur Ampffer.

A sylueſtre,paruum,plantagini ſimile,molle & humile eſt,quod uulgato nomine bonus Henrichus,germanicè güter Heinrich dicitur,id quod ex forma primùm colligitur: folia enim eius oxalidi, niſi quod ampliora ſunt, atqueadeo ad plantaginis nõnihil accedunt folia,ſimilia ſunt. Flores autem eius & ſemen ſic Oxylapathũ referunt,ut uix ab inuicẽ diſcerni queant. Dein uires etiam cõueniunt: uulneraria enim herba eſt Bonus Henrichus, ac mirificè ad ſordida purganda,ac glutinanda ulcera confert,ſic ut appenſa etiam,ac trita uulnerib. impoſita, uermes qui in ijs nati ſunt excidere faciat. Quartũ genus Græci ὀξαλίδα, Latini Oxaliden, officinę Acetoſam, Germani Saur Ampffer nominant. Oxalis autem ideo dicta eſt, quod in guſtu acorẽ planè reſipiat, unde etiam uulgus Acetoſam uocauit. Hanc propriè Romani appellarunt Rumicẽ,forſitan quod ab ea ſuccus non aliter atq; mamma,quam Rumen ueteres dixerunt, ſitientibus exugi ſoleat. Galenus tria tantum genera Lapathi facit,Oxaliden, Oxylapathon & Hippolapathon,quod ſic Græci quaſi grande Lapathum dicunt, magnis amplisq; rebus hippo præponere ſoliti, ab equo excellentis amplitudinis animali magnitudinem mutuantes.

Quartum. Acetoſa. Rumex unde dicta. Hippo.

FORMA.

Oxylapathũ folijs duris & in cacumine acutis,ſemine herbaceo acuminato ex minutiſsimis pediculis dependente,radice longa & lutea uel potius crocea. Secundũ genus Oxylapatho perquàm ſimile eſt,folijs tamẽ latioribus ac tenerioirib. conſtat, caule bicubitali interdum,ſtriato,floribus exiguis,luteis, ſemine ut Oxylapathon triangulari,radice longa & lutea ſeu crocea. Tertiũ genus,quod uulgus hodie Bonum Henrichũ uocat,foliũ Oxalidi,latius tamẽ,aut Aro,uel ut Dioſcorides inquit, plantaginiue ſimile obtinet. Aliqua enim Ari,aliqua autẽ plantaginis folia referũt. Caulẽ prioribus duobus humiliorẽ, in quo flores & ſemina racematim multa dependent. Radicẽ uerò longam & ſubflauã. Oxalis autẽ folia ſylueſtri & paruo humiliue Rumici ſimilia habet. Caulis eius nõ adeò grandis eſt,ſeſquicubitũ altus. Semen acuminatum, rubrum, quod foliaceo ueſtitur inuolucro, ſapore acri,quod in caule & adnaſcentibus coliculis naſcitur.

Oxylapathi. Oxalidis.

B

LOCVS.

Oxylapathon in paluſtrib. & circa foſſas potiſsimũ naſcitur. Secundũ genus hodie in multorũ hortis conſitum prouenit. Tertiũ paſsim in arcis,ſepibus & circa itinera creſcit. Oxalis in omnibus pratis copioſiſsimè prouenit.

TEMPVS.

Æſtate antequam prata demetantur omnium copia haberi poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores Acetoſam ſtatuũt eſſe frigidã & ſiccã in ſecundo. Atqui quale huius & reliquarũ Rumicũ ſit temperamentũ,ex facultatibus earundem,quas mox dicemus,facilè deprehendent ſtudioſi. Secundi generis Rumex in folijs manifeſtiſsimã aciditatem oſtendit,ut hinc etiam conijcere liceat eſſe Rumicem,utcunq; monachi & cum ijs multi quoq; medici, Rhabarbarum eſſe contendant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnium Rumicũ olus decoctũ aluum mollit. Crudum illitũ cum roſaceo aut croco melicerides diſcutit. Semẽ ſylueſtris & Oxylapathi & Oxalidis cum aqua aut uino utiliter contra dyſenterias,cœliacos affectus,ſtomachi faſtidia,ſcorpionumq; ictus bibit. Si quis etiã in potu præſumat,nihil ictus patiet. Radices ipſarũ ex aceto & crudæ illitæ,lepras,impetigines,ſcabroſosq; ungues ſanãt. Sed antea locus aceto & nitro in ſole perfricandus eſt. Pruritus decoctũ earum ſedat,ſi eo foueantur. Coctæ in uino ſi cum iure colluant,aurium dentiumq; dolorẽ mulcent. Strumas parotidasq; diſcutiunt ſi cum uino decoctæ illinant. Lienes autẽ cum aceto. Aliqui utuntur radicibus contra ſtrumas,uinculo collo eas appendentes. Tritæ & appoſitę fœminarũ fluxiones ſiſtunt. Decoctę cùm uino & potę regio morbo correptos emendant. Calculos ueſicæ cõminuunt. Menſes cient. Scorpionum ictibus auxiliantur. Hippolapathon eaſdem antedictis Rumicum generibus uires obtinet.

EX GA-

C

EX GALENO.

Lapathum moderatè digerentẽ facultatem habet, oxylapathum uerò mistam: nam simul cum eo quod digerit, nõnihil quoq; reprimendi facultate participat. Semen eorum manifestam quandam adstrictionẽ obtinet, adeò ut & dysenterias, & alui profluuia sanet, potissimum autem oxylapathi. Hippolapathon easdem dictis facultates obtinet, sed imbecilliores.

EX PLINIO.

Syluestria Lapatha scorpionũ ictibus medentur, & ferire prohibent habentes. Radix aceto decocta si coletur, succus dentibus auxiliatur: si uerò bibatur, morbo regio. Semen stomachi inextricabilia uitia sanat. Hippolapathi radices priuatim ungues scabrosos detrahunt. Dysentericos, semen duabus drachmis in uino potum, liberat. Oxylapathi semen lotum in aqua cœlesti, sanguinem reijcientibus, adiecta acacia lentis magnitudine, prodest. Præstantissimos pastillos faciunt ex folijs & radice, addito nitro & iure exiguo. In usu aceto diluunt. Sed satiuũ in epiphoris oculorum illinunt frontibus. Radice melicerias & lepras curant. In uino uerò decocta, strumas & parotidas & calculos. Poto uino & lienes, cœliacos æque & dysentericos & tenasmos. Ad eademq; omnia efficacius ius Lapathi, & ructus facit, & urinã ciet, & oculorum caliginem discutit. Item pruritum corporis, in solia balnearũ additum, aut prius ipsum illitum sine oleo. Firmat & cõmanducata dentes. Eadem decocta cum uino, sistit aluum. Folia soluunt adiecto sale.

APPENDIX.

Rhabarbari monachorum facultas.

Alterius generis Rumicis, qui Rhabarbarũ monachorũ uocatur, radix purgandi etiam uim obtinet, si in puluerem redacta drachmæ pondere sumatur. Neq; id mirum admodum, cum etiam Dioscorides ipse omnium Rumicum olus decoctũ aluum mollire, atq; decoctas eorundem radices cum uino, regio morbo correptos emendare, ob bilis nimirum per inferna eductionem, testetur.

D

DE LIMONIO. CAP. CLXXV.

NOMINA.

Beta syluestris unde dicta.

Tintinabulum terræ

Pyrola.

ΛΕΙΜΩΝΙΟΝ Græcis, Limonion, Beta syluestris & Tintinabulum terræ Latinis, uulgo Pyrola, Germanis Wintergrün / Holtzmangolt / Waldtmangolt / oder Waldtköl appellatur. Beta autem syluestris hęc herba dicta est, quod in syluis & locis muscosis, hortensi Betæ primum erumpenti haud dissimilis, proueniat. Tintinabulum, à floribus eius tintinabulo similibus. Pyrola, quod eius folia arboris pyri folio similia sint.

FORMA.

Folia Betæ similia habet, tenuiora tamen & minora, decem, aut plura. Caulem tenuem, rectum, lilio æqualem, semine rubro, gustuq; adstringente plenum. Ex qua siquidem descriptione abundè liquet, herbam quam uulgus Pyrolam uocat esse Limoniũ. Folijs enim Betæ similis est, uerum tenuioribus & minoribus (legendum enim in Dioscoride μικρότερα, & non μακρότερα, Plinio libro uigesimo, capite octauo, teste) decem, interim pluribus. Caule tenui, recto, lilio simili, pleno seminis rubri, quod gustu adstringit. Quibus accedit quod germanicè Waldtmangolt / id est, Beta syluestris nominatur. Neque uires discrepant: adstringit enim, uulnerariaq; herba est Pyrola, haud secus atque Limonium. Flores denique tintinabulo similes sunt, ut citra ullum discrimen Pyrolam Dioscoridis esse Limonium asseuerare liceat.

LOCVS.

In umbrosis & syluestribus prouenit locis.

LIMONIVM

Wintergrün.

C

TEMPVS.

Iunio menſe floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & ſemen guſtu uehementer adſtringunt, ita ut in tertio ordine ſiccitatis illud recte recentiores collocent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen tritum in uino potum acetabuli menſura, dyſentericis ac cœliacis auxiliatur. Rubrum fœminarum profluuium ſiſtit.

EX GALENO.

Limonij ſemen utpote auſterum, cœliacis, dyſentericis & ſanguinem ſpuentibus cum uino exhibent. Iuuat & profluuium muliebre. Satis autem eſt acetabuli menſura.

EX PLINIO.

Huius folia ambuſtis utilia, guttantia adſtringunt. Semen acetabuli menſura dyſentericis prodeſt. Aquæ è radice coctę maculas ueſtium eluere dicuntur, itemq́ membranarum.

EX RECENTIORIBVS.

Pyrolæ decoctum interna & externa uulnera potum ſanat. Item fiſtulis ac alijs malignis ulceribus medetur.

DE LAMIO. CAP. CLXXVI.

NOMINA.

Archangelica.

D

Vrtica mortua quare dicta.

LAMIVM Plinio lib. xxi. cap. xv. & lib. xxij. cap. xiiij. uocatur. Vulgo Vrtica iners & mortua. Sunt qui albam Vrticam nominent, & Archangelicam. Officinis inuſitatum, germanicè Todtneſſel / oder Taubneſſel dicitur. Iners & mortua cognominata, quod folijs non mordentibus ſit, & mitiſſima.

GENERA.

Vrticæ mortuæ tria inueniuntur genera. Vnum albis, quod propriè Lamium dicitur: alterum luteis, & tertium purpureis floribus conſtat. Nos, quia ſolis floribus differunt, nec in eorum folijs aliquod diſcrimen apparet, una icone omnia tria complexi ſumus genera.

FORMA.

Folijs conſtat Vrticæ pungentis, minoribus, fimbriatis, candidioribus, lanugine nequaquã mordaci, caule quadrangulo, flore albo, luteo, aut purpureo, radice ex interuallis cincinnis capillata. Graui odore tota fragrat. Innoxia eſt & morſu caret. Semen in caulibus per interualla copioſum & nigrum profert.

LOCVS.

Paſsim circa ſemitas & ſepes naſcuntur.

TEMPVS.

Vere primo, Maio potiſsimum menſe, floribus abundant, & tota ferè æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſt Lamium, ueluti etiam alia Vrticæ genera, id quod ex guſtu, eiusq́ facultatibus deprehenditur.

VIRES. EX PLINIO.

Medetur cum mica ſalis contuſis incuſsisq́, inuſtis & ſtrumis, tumoribus, podagris, uulneribus. Album habet in medio folio, quod ignibus ſacris medetur. Quidam è noſtris tempore diſcreuere genera. Autumnalis Vrticæ radice alligata in tertianis, ita ut ægri nuncupentur cum eruitur ea radix, & dicatur quæ, & cui, & quorum filio eximatur, liberari morbo tradiderunt. Hoc idem contra quartanas pollere, Iidem

LAMIVM

Taub Nessel.

C re. Iidem radice urticæ addito sale, infixa corpori extrahi. Folijs cum axungia strumas discuti, uel si suppurauerint, erodi compleriq́.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores hac inerti Vrtica utuntur sistendo ruentis è naribus sanguinis impetu, imæ ceruici uel scapulis alligando, inde sperant in aduersum trahi cruoris manantis impetum. Vlceribus denique, putredinibus & fistulis mirificè conferre, ac mederi tradunt.

DE LINO. CAP. CLXXVII.

NOMINA.

Λίνον Græcis, Linum Latinis & officinis, Germanis Lein/oder Flachß appellatur.

FORMA.

Herba est tenui caule, folijs angustis, oblongis, & in summo acuminatis, floribus cœruleis, speciosis, quibus decidentibus folliculus enascitur in quo semina continentur fulua.

LOCVS.

Linum agris noxium.

Gaudet pingui solo & modicè humido. Agris autem noxiū est, deteriores enim eos facit, id quod ijs carminibus in Georgicis significauit Virgilius:

Vrit enim lini campum seges, urit auenæ,
Vrunt letheo perfusa papauera somno.

TEMPVS.

Vellitur æstate ubi maturitatē consecutum fuerit, quæ sanè duobus argumentis D intelligitur, intumescente semine, uel flauescente colore.

TEMPERAMENTVM.

Est in primo ordine calidū, ac humiditatis & siccitatis quodāmodo in medio sitū.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Lini eandem Fœnogræco facultatem obtinet. Omnem intus forisq́ inflammationem discutit & emollit, cum melle, oleo, exiguaq́ aqua decoctum, aut melle cocto exceptū. Vitia cutis in facie crudum, uarosq́ cum nitro & ficu illitum. Cum lixiuia autem parotidas, duritiesq́ discutit. Herpetas in uino decoctū, & fauos purgat. Vngues scabros cum pari modo Nasturtij & mellis eximit. Cum melle uice eclegmatis sumptum, ea quæ in thorace sunt educit. Tussim lenit. Venerem stimulat si cum melle & pipere mixtū pro placenta largius sumatur. Huius decoctū intestinorum uteriq́ erosionibus iniectum medetur, adq́ excrementorū eductionem prodest. Ad uuluæ inflammationes in desessionibus haud aliter quàm Fœnigræci perquam utile est.

EX GALENO.

Lini semen esum flatuosum est, etiamsi frigatur, adeò sanè excrementitia humiditate plenum est. Visceribus tamen quę circa hypochondria sunt, ut si quid aliud, gratum existit. Quidam hoc tosto instar obsonij non secus ac factitio sale cum garo utuntur. In usu est & melle conspersum. Inserunt nonnulli panibus quoque. Stomacho & concoctioni repugnat. Tenuiter corpus alit. Quod spectat ad deiectionem, nec laudandum, nec uituperandum, perexiguam tamen uim mouendæ urinæ tenet, quæ in tosto efficacior est. Idem quoque aluum magis sistit. Rustici sæpenumero torrefacto adiecta portione mellis utuntur.

EX PLINIO.

Lini semen cum alijs quidem in usu est. Et per se mulierum cutis uitia emendat in facie. Oculorum aciem succo adiuuat. Epiphoras cum thure & aqua, aut cum myrrha. Cum uino sedat parotidas. Cum melle, aut adipe, aut cera, stomachi solutiones

LINVM

Flachß.

C tiones inspersum polentæ modo. Anginas in aqua & oleo decoctum, & cum aniso illitum. Torretur ut aluum sistat. Cœliacis & dysentericis imponitur ex aceto. Ad iecinoris dolores estur cum uua passa & ad phthisin utilissimè. Semine fiunt & ecligmata. Musculorum, neruorum, articulorum, ceruicum duritias, cerebri membranas mitigat farina seminis, nitro aut sale, aut cinere additis. Eadem cum fico item concoquit ac maturat. Cum radice uero cucumeris syluestris extrahit quæcunque corpori inhærent. Sic & fracta ossa. Serpere ulcus in uino decocta prohibet. Eruptiones pituitæ cum melle emendat. Vngues scabros cum pari modo Nasturtij, & testium uitia & ramices cum resina & myrrha, & gangrænas ex aqua. Stomachi dolores cum Fœnograeco sextarijs utrisque decoctis in aqua mulsa. Intestinorum & thoracis perniciosa uitia, clystere in oleo & melle.

DE LICHENE. CAP. CLXXVIII.

NOMINA.

Hepatica. *Lichen quare dicta.* *Hepatica quare.*

ΛΕΙΧΗΝ Græcis, Lichen Latinis, officinis & herbarijs Hepatica, Germanis Stein oder Brunnenleberkraut dicitur. Lichena autem Græci & Latini nominauerunt, quod cõtra Lichenas omnibus remedijs anteponatur: aut à re ipsa nomen dederunt, quoniam saxa quibus hæret linguæ modo lambat. Hepaticam uerò recentiores uocarunt, quod iecinorum fibris similis conspiciatur.

FORMA.

Folio succi pleno, crasso & oblongo constat, rorulentis petris adhærente, sub quo cauliculi, pediculorum forma, capitula stellata habentes, exeunt.

LOCVS.

D Nascitur in roscidis & grauiter olentibus saxis.

TEMPVS.

Iulio mense ea qua picta est forma decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Abstergentem ac modicè refrigerantem facultatem, utranque uerò resiccantem habet. Abstergentem quidem atque exiccantem à petra, refrigerantem autem ab aqueo humore.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lichen illitus sanguinis eruptiones sistit, & inflammationes compescit. Impetigines sanat. Inunctus cum melle regio morbo affectis prodest. Oris & linguæ defluxiones arcet.

EX GALENO.

Lichen qui in petris nascitur, est ueluti muscus quidam, sed rectè ex plantarum genere censeri potest. Sic nominatus uidetur, quod lichenas seu impetigines curet. Extergentem & mediocriter frigidam facultatem obtinet. Porrò quod ex talibus substantijs cõponitur, aduersum esse inflammationi nihil mirum est. An uerò sanguinis eruptiones sistat, ut Dioscorides ait, id neutiquam dicere queo.

EX PLINIO.

Sanguinem sistit uulneribus instillatus, & collectiones illitus. Morbum quoque regium cum melle sanat ore illito & lingua. Stigmata etiam delet.

DE LINO-

LICHEN Stein Leberkraut.

C

NOMINA.

Mercurialis.

Mercurialis cur dicta

ΛΙΝΟΖΩΣΤΙΣ, ἢ ἑρμῦ βοτάνιον, ἢ πόα Græcis, Mercurialis Latinis & officinis dicit. Germanis Bingelkraut/ Mercuriuskraut/ oder Kűwurtz. Mercurialis dicta est, quod à Mercurio inuenta sit.

GENERA.

Duo eius genera, mas & fœmina, quæ facilè ex eorundē descriptionibus discerni poterunt. Folia uerò maribus nigriora, fœminis candidiora.

FORMA.

Mercurialis folia Ocimo similia habet, ad Helxines foliorum figuram accedentia, minora tamen. Ramulos geniculatos, alarū caua multa & densa habentes. Fœmina semen fert racemosum & multum. Mas uerò iuxta folia exiguum, rotundū, geminorum testiculorum modo connexum. Totus frutex dodrantalis, & nonnunquam maior.

LOCVS.

Nascitur in campestribus cultis, uinetisq;, aliquibus locis tam copiosa & efficax, ut sapore suo uina etiam inficiat, & bibentibus ingrata reddat.

TEMPVS.

Augusto mense semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam in primo ordine esse asserunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtraq; aluum mouet olerū modo comesta. Cocta in aqua & epota aqua, bilem & aquosa ducit. Creduntur præterea fœminæ folia trita & pota, aut post purgationem pudendis apposita, ut fœminæ concipiantur efficere. Masculæ uerò similiter

D

adhibita, mares progenerare.

EX GALENO.

Mercuriali omnes duntaxat ad uentris purgationes utuntur. Verumenimuero si quis eius facere periculum uolet in cataplasmate, sanè digerentis admodum facultatis esse experietur.

EX PLINIO.

Mirum est quod de utroq; eorum genere proditur: ut mares gignantur hunc facere, ut fœminæ illam. Hoc cōtingere si à conceptu succus protinus bibatur in passo, edantúrue folia decocta ex oleo & sale, uel cruda ex aceto. Quidam decoquunt eam in nouo fictili cum heliotropio, & duabus aut tribus spicis, donec decoquatur. Decoctum dari iubent & herbam ipsam in cibo altero die purgationis mulieribus per triduū, quarto die à balneo coire eas. Hippocrates miris laudibus in mulierum usu prædicauit illas. Easq; ad hunc modum adhuc medicorū nemo nouit. Ille eas uuluæ cum melle, uel rosaceo, uel irino, uel lirino admouit. Item ad ciendos menses, secundasq;. Hoc idem præstare potu fotuq; dixit. Instillauit auribus surdis succum, inunxitq; cum uino uetere. Aluo folia imposuit, epiphoris, stranguriæ & uesicæ. Decoctum eius dedit cum myrrha & thure. Aluo quidem soluendæ, uel in febri, decoquitur quantum manus capiat, in duobus sextarijs aquæ ad dimidias, bibitur sale & melle admixto: necnon cum ungula suis, aut gallinaceo decoctum salubrius. Purgationis causa putauere aliqui utranq; dandam, siue cum malua decoctum. Thoracem purgant, bilem detrahunt, sed stomachum lædunt.

MERCVRIALIS MAS.

Bingelkrautmennle.

MERCVRIALIS
FOEMINA.

Bingelkraut weible.

DE LIBANOTIDE CORONARIA. CAP. CLXXX.

A

NOMINA.

Λιβανωτίς Græcis, Rosmarinus Latinis & officinis, Germanis Rosmarin appellatur. Libanotis uerò dicta est, quod odorem thuris reddat. Libanotida autem nō eam quæ simpliciter sic nominatur à Græcis intellige, sed eam quę cum adiectione, coronaria Libanotis appellatur.

Rosmarinus. Libanotis cur dicta. Libanotis coronaria.

FORMA.

Rosmarinus qua nectentes coronas utunt̃, uirgas habet tenues, circa quas sunt folia tenuia, crebra, oblonga & gracilia, intus candicantia, exteriore autem parte uiridia, grauiter odorata. Florem, quod Dioscorides omisit, in candido cœruleum, radicem nigram, multis fibris capillatam.

LOCVS.

Hodie paßim in hortis & fictilibus uasis plantatur. In Narbonensi autem Gallia sua sponte prouenit tam copiose, ut eius incolæ aliud lignum non urant.

TEMPVS.

Carpitur Maio mense & deinde usque ad Septembris medium. Floretq́; bis annuatim, uere & autumno.

TEMPERAMENTVM.

Calida & sicca est, id quod ex gustu & uiribus conijcere quisq́; poterit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calfacit. Regium morbum sanat, si quis eam in aqua decoxerit, & ante exercitia bibendam dederit, dein post exercitia lauerit, & uino potauerit. Miscetur etiam acopis, & musteo oleo.

EX GALENO.

Libanotidis, quæ ad coronas est utilis, quam Romani Rosmarinū nuncupant, decoctum regio morbo laborantes potum adiuuat. Omnes enim Libanotides abstergentis & incidentis facultatis sunt participes.

APPENDIX.

B

Recentiores Rosmarinum suffitu tußim & destillationem sedare tradunt. Et quod in primis nobile, tutam præstare in pestilentia domum crematam, nidore improbam aëris diluentem perniciem. Adijciunt & alias facultates, eas nempe: Rosmarinus corroborat cerebrum, sensus interiores, memoriam & cor. Succurrit tremori, resolutioniq́; partium. Loquelam amissam reparat, & alia multa potest, quæ cōmemorare superuacaneum est.

ROSMARINVS

Roßmarin.

A

NOMINA.

LIGVSTRVM Plinio alijsq; Latinis nominatur. Officinis inusitatum, Germanis Beinhöltzlin/Mundtholtz/Rein oder Schülweiden dicitur. Quo autem nomine Græcis appellatum sit, nondum certo nobis constat: neque enim ut ferè omnes hodie putant Cypros est, quæ Plinio libro duodecimo teste, semen habet Coriandri, peregrinaq; existit arbor. At Ligustrum semen non Coriandro simile, quod rotundum ac subflauum est, sed potius atrum, & altera parte latum modiceq; cōcauum in racemis profert. Nec arbor est peregrina, sed sponte in sepibus & senticetis ubiq; prouenit. Mea tamen sententia Phillyrea potius apud Dioscoridem erit, quod hæc Cypro congener ac similis sit, easdemq; quas Ligustrum facultates habeat. Iudicium tamen penes prudentem lectorem esse uolumus.

Ligustrum non est Cypros.

Phillyrea uidetur esse Ligustrū

FORMA.

Ligustrum arbor est parua, folijs Oleæ similibus, floribus paruulis, candidis & odoratis, racematim florentibus, fructibus initio uirentibus, processu temporis nigris, uuarum more congestis.

LOCVS.

Nihil frequentius Ligustro in uepribus occurrit, nihilq; crebrius in dumetis inuenitur, ita ut hoc nomine contemptui habeatur. Quapropter huc respiciens Virgilius in Bucolico carmine, eius flores negligi à pastoribus, ac inutiliter perire canit, dicens:

Alba ligustra cadunt, uacinia nigra leguntur.

TEMPVS.

B Maio mense floret, autumno autem cum maturis baccis nigrescit.

TEMPERAMENTVM.

Etsi forma nōnihil à Cypro distet Ligustrum, temperamento tamen eodem est præditū. Eius enim folia & surculi mixta qualitate constant: discutiens enim quiddam cum aquea substantia, modicè calida, & quiddam etiam adstrictorium ex terrena substantia frigida, & sine morsu siccante, obtinent.

VIRES. EX PLINIO.

Succus eius neruis, articulis, algoribus, folia ubiq; ueteri ulceri cum salis mica, & oris exulcerationibus prosunt. Acini contra phthiriasin, item contra intertrigines, foliáue. Sanant & gallinaceorum pituitas acini.

APPENDIX.

Recentiores Ligustri succum ulcera oris, ueretriq; sanare tradunt. Idem etiam posse folia in uino decocta adijciunt: ut hinc euidentissimū sit, folijs Ligustri, haud secus atque Cypri aut Phillyreæ, adstrictoriam inesse uim, propter quam cōmanducata & decocta, oris potissimum ulceribus opitulantur.

LIGVSTRVM

Beinhöltzlin.

DE LVNARIA MINORE. CAP. CLXXXII.

A

NOMINA.

DIV multumq; de huius herbæ nomenclatura fuimus soliciti, at utcunque multos interrogauerimus, tamen aliud nomen quàm idipsum quo nunc appellamus expiscari haud potuimus. Vocetur itaque Lunaria minor, donec certiorem appellationem habere contigerit. Germanicè klein Montkraut/ ut sit ad Latinam nomenclaturam allusio quędam, nuncupetur.

Lunaria minor.

FORMA.

Rotundo est caule, cui folia utrinq; septem annexa, cordis ferè humani formam habentia: in summitate caulis semen Betæ simile profert.

LOCVS.

Nascitur in montibus. Copiosissimè autem Tubingæ in pede montis Austriaci prouenit. Prope hanc nunquam nō Ophris, de qua suo dicemus loco, inuenitur.

TEMPVS.

In fine Maij & Iunio mense inuenitur, dein statim euanescit.

TEMPERAMENTVM.

Terrestre quid præ se fert gustata, atque parum adstringit, ut hinc mediocriter frigidam & siccam esse uerisimile sit.

VIRES.

Vis foliorum eius hauddubiè uulneribus efficax, glutinandi nanque facultate prædita est. Chymicorum nugas, quibus eius herbæ usus frequentissimus est, lubens pretereo. Cōstat autem experientia, ad supprimendos menses, & album muliebre profluuium, mirificè conferre hanc herbam.

LVNARIA
MINOR.

Klein Monkraut.

A

NOMINA.

ΛΕΠΙΔΙΟΝ Græcis, Lepidium Latinis appellatur. Vulgus herbariorũ Piperitim nominãt. Quam denominationẽ ſequentes Germani noſtri Pfefferkraut uocant. Nomen uerò hoc à pipere traxit, cuius acrimoniam herba hæc guſtata refert. Diuerſa eſt uerò, ut obiter parum attentos moneam, ab ea planta quam Plinius Piperitim nuncupat, de qua ſuo loco dicemus copioſe. Sunt qui Lepidium alio nomine raphanum nominent, quod non alia fit ratione, quàm quod herba hæc quod ad folia attinet, raphano ſylueſtri, quem Amoraciam alio nomine dicunt, admodum ſimilis ſit. Lepidium uerò appellatũ, quod λεπίδας, hoc eſt, ſquamas & maculas in facie deleat & repurget.

Piperitis.

Raphanus cur dicatur Lepidium.

Lepidium unde dictum.

FORMA.

Fruticoſum eſt, in cubitalem altitudinem ſurgens, folijs laurinis, ſed mollibus, & maioribus. Sic quidem Lepidion depingit Plinius & Paulus. Vnde ſole clarius fit, herbam cuius picturam damus eſſe Lepidion: cubitalis enim & interdum bicubitalis eſt, caule ſolido & rotundo, folijs oblongis & laurinis, maioribus tamen & mollioribus, guſtu piper referentibus & acribus, magnoperéq; linguam uellicantibus, floribus candidis exiguis admodum, ſemine paruo, radice oblonga. In ſumma, forma totius herbæ raphano, ut diximus, ſylueſtri ſimilis eſt.

LOCVS.

In hortis potiſsimum prouenit, in quibus uiuacitatem ſuam uſque ad multos annos prorogat.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus, deinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

B

In ordine quarto calefacit, ut Naſturtium, exiccat autem ipſo minus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Salgamorum more, ſale cum lacte conditur. Foliorum uis acris & exulceratrix eſt. Quapropter iſchiadicis præſenti remedio illinitur, tritum cum radice Inulæ, & quarta unius horæ parte impoſitum. Similiter & lienoſis prodeſt. Lepras idem pellit. Radix collo adalligata, dentium dolorem leuare creditur.

EX GALENO.

Facultate Naſturtio ſimile eſt.

EX PLINIO.

In facie cutem emendat exulcerando, ut tamen cera & roſaceo facilè ſanetur. Sic lepras & pſoras tollit ſemper facilè, & cicatricũ ulcera. Tradunt in dolore dentium adalligatum brachio quà doleat, compeſcere dolorem.

APPENDIX.

Lepidion craſſos & glutinoſos cibos & humores extenuare, & incidere ualet: ideóq; culinaria eſt herba, & ſalſamentis idonea.

LEPIDIVM

Pfefferkraut.

DE LEVCOIO THEOPHRASTI CAP. CLXXXIIII.

A

NOMINA.

Λευκόιον Theophrasti hoc loco describimus, quod planè diuersum est à Leucoio Dioscoridis, quod suprà depinximus, id quod tamen plerique etiam docti uiri non animaduerterunt. Latinis Viola alba dicitur. Germanicè weiß Hornungsblůmen/oder Mertzenblůmen. Non autem ab re Viola alba dici cœpit: flos enim huius herbæ colorem album, & Violarum odorem refert.

Viola alba.

Viola alba cur dicta.

FORMA.

Folia habet Porro similia, tenuiora tamen & molliora, ex radice bulbosa prodeuntia. Pediculum etiam profert dodrantalem, tenuem ac ferè iunceum, in quo candidus flos est, in medio croceus, Violarum purpurearũ odorem referens, quo decidente, capitula Nucis auellanæ quantitate erumpunt, in quibus semen Sinapi haud dissimile continetur. Quod si ad hanc descriptionem adhibeas ea quæ de Viola alba Theophrastus libro sexto & septimo de stirpium historia tradit, certè sole manifestius erit herbam hanc cuius picturam damus esse eam, quam λευκόιον Theophrastus uocat. Nam hæc prima florum se ostendit. Emicat ubi cœlum clementius statim, etiam non hyeme exacta: ubi uerò immitius, postea. Celeriter quoque euanescit. Radicem denique bulbosam & florem odoratum obtinet. Quę singula etiam de hac nostra herba uerè dici possunt. Prima siquidem florum, hyeme etiam nondum exacta, Februario nimirum mense, & die diuo Valentino sacro, ubi cœlum clementius fuerit, apparet. In Aprili, ubi appropinquare iam cœperit Maius, euanescit. Flos item eius, Violarum purpurearum prorsus odorem refert. Radix etiam ad Bulbi similitudinem orbiculata existit, ut hoc nomine nemini dubium esse debeat, quin sit Viola alba Theophrasti.

Theophrasti alba uiola.

Flos Februarij uocatus.

B

LOCVS.

Prouenit in umbrosis syluis & locis, qualis est non procul à Tubinga paulò suprà & infrà monasterium Bebenhusum uocatum, ubi copiosissimè nascitur. Plantatur nunc etiam passim in hortis.

TEMPVS.

In Februario statim hæc erumpit, ut diximus, herba, & inter initia Martij ad perfectionem uenit. Semen in Aprili ostendit in capitulis, ut in altera pictura uides.

TEMPERAMENTVM.

Folia ferè qualitatis omnis expertia, radix autẽ dulcis & glutinosa est, ut hoc nomine adstringat & exiccet, ut reliqui bulbi.

VIRES.

Digerentem leuiter, & cum hoc adstringentẽ facultatem, sicut reliquos bulbos, habere ex ijs quæ cõmemorauimus satis constat. Tamen nunc nullus, quod sciam, eius stirpis usus est.

VIOLA ALBA

Hornungßblům.

VIOLAE ALBAE FOLIA CVM SEMINE.

Weiß Hornungßblům mit dem somen.

C

NOMINA.

Milium solis.

Lithospermon unde dictum.

ΛΙΘΟΣΠΕΡΜΟΝ Græcis, Lithospermum Latinis, officinis & medicis hodie omnibus Milium solis appellatur. Germanis Meerhirß/ oder Steinsomen. Nomen à lapidea seminis duritia accepit: neque enim Lithospermon aliud sonat Græcis, quàm lapideum semen. Quum itaque semina tanquam calculos ferat, candore & rotunditate margaritarum, duritia uerò lapidea, cõmodissima uoce Lithospermon dictum est. Milium uerò solis recentioribus nominatum puto, quod semen eius candore solis & lucis splendore fulgeat.

FORMA.

Folia habet Oleæ similia, longiora tamen & latiora, & quæ in ima parte sunt, humi iacent. Ramulos uerò rectos, tenues, crassitudine Iunci acuti, solidos, lignososq;. In quorum cacumine bifidi diuaricatiq; exortus, cauliculorum speciem exhibent longa habentes folia, inter quæ semen lapideum, rotundum, paruum, eruo ęquale. Plinius graphicè candore & rotunditate margaritas referre dixit. Nostrum autem Lithospermon multo minus quàm Dioscorides & Plinius tradiderunt semen profert, quod soli diuersitati acceptum referendum erit. Radix etiam Lithospermi, quod adijciendum esse arbitror, exteriore sui parte rubore perfunditur.

LOCVS.

Lithospermon asperis & sublimibus locis gaudet. Satum etiam in hortis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, eoq; tempore semen etiam profert.

D

TEMPERAMENTVM.

Semen Lithospermi, cuius maximè usus est, calidum & siccum esse facilè ex eiusdem facultatibus conijcitur. Omnia siquidem urinam cientia, Galeno lib. v. de simpl. medicam. facult. cap. xij. teste, calida & sicca sunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen cum uino albo potum, calculos frangit, & urinam ducit.

EX PAVLO.

Semen cum uino albo potum, calculos conterit, & urinas pellit.

EX PLINIO.

Lapillis eius drachmæ pondere potis uino albo calculos frangi pelliq; constat, & stranguriam discuti.

DE LYSI-

LITHOSPERMVM

Meerhirß.

C

NOMINA.

Lysimachia unde appellata.

ΛΥΣΙΜΑΧΙΟΝ græcè, Lysimachia latinè, uulgò Salicaria, germanicè Weiderich nominatur. Lysimachia uerò ab eius inuentore Lysimacho appellata, aut quia uis tanta herbę, ut iumentis discordantibus imposita iugo, asperitatem cohibeat. Quare à dissoluenda dissidentium pugna, non ineptè Lysimachia uidebit̃ nominata. Salicaria uerò quod folia salicis, aut quod inter salices nascatur, dicta est.

Salicaria.

GENERA.

Lysimachię duo esse genera ex Dioscoride & Plinio satis liquet. Plinij enim purpureum florem habet, hinc nos illam purpureã appellauimus, Germanicè braun Weiderich. Dioscoridis uero rufos, hoc est, aureos, ut metipse interpretatur, flores obtinet, ideoq; luteam nominauimus, Germanicè geel Weiderich. Et hæc quidem altera magis adstringit, inq; usu medico hoc nomine eidem præferenda.

FORMA.

Caules profert cubitales, aut etiam maiores, tenues, fruticosos, quorum à geniculis folia exeunt gracilia, salici similia, gustum adstringentia, flores rufos, aut ad auri colorem declinantes. Ex qua pictura nulli non notum fit, plantas quas pictas damus esse Lysimachias. Caules enim emittunt cubitales, & multo quoque longiores, tenues & fruticosos. Folia etiam habent salicis, cum lentore quodam adstringentia. Flores hæc rufos, illa autem purpureos habet, ut non contemnendus autor est Plinius. His accedit locus natalis, & alia quæ referre non attinet.

LOCVS.

Nascuntur palustribus locis, & prope aquas, potissimũ ubi salices proueniunt.

TEMPVS.

D

Iunio & Iulio mensibus florent, ac subinde purpurea in siliquis oblongis semen producit, lutea uerò decidentibus floribus, semen exiguum, Coriandro haud dissimile profert, quod gustum non secus atque folia adstringit.

TEMPERAMENTVM.

Superantem adstrictoriam qualitatem, adeoq; exiccatoriam uim obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus foliorum eius, cui adstringendi facultas est, ad sanguinis excreationes & dysenterias potus & infusus confert. Sistit & mulierum fluxum appositus. Contra erumpentem è naribus sanguinem herba ipsa utiliter inseritur. Vulneraria etiam est, & sanguinem compescit. Incensa acerrimum habet fumum, ut serpentes quidem abigat, & muscas enecet.

EX GALENO.

Vulnera glutinat, erumpentemq; ex naribus sanguinem emplastri modo illita sistit: quin & reliquas sanguinis eruptiones compescere tum ipsa, tum succus eius multò magis potest. Pota dysenterias, sanguinis reiectiones ac muliebrem fluxum sanat.

EX PLINIO.

Vis eius tanta est, ut iumentis discordantibus iugo imposita, asperitatem cohibeat. Pota uel illita, uel naribus indita, sanguinis profluuium sistit. Vulneribus ijs priuatim quæ calceamento facta sunt contrita & arida infricata efficax est.

DE LAGO-

LYSIMACHIA PVRPVREA.

Rot Weiderich.

LYSIMACHIA
LVTEA.

Geel Weiderich.

A

NOMINA.

ΛΑΓΩΠΟΥΣ Græcis, Leporinus pes Latinis, Trifolium humile & Trinitas à tribus folijs herbarijs dicitur. Officinis nostris ignota est herba. Germanis Hasenfüß / oder Katzenklee / oder Kätzle nominatur. Sic uerò Græci atque Latini hanc herbam appellarunt, quod Leporino pedi similem paniculam habeat.

Trinitas.

Lagopus cur dicta.

FORMA.

A nullo, quod sciam, Lagopus describitur. Herba autem quam pro eo exhibemus, caules habet rotundos, hirsutos, folia Loto trifoliæ quæ in pratis gignitur similia, semen in paniculis muscosis lanuginosisque, leporino pedi similibus admodum, adstringentis gustus. Quidā Cariophyllatā pro Lagopo profecerit

LOCVS.

In segetibus, Plinio etiam authore, & in hortorum areis, ut testatur Dioscorides, gignitur.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus potissimum apparet.

TEMPERAMENTVM.

Exiccandi facultatem obtinet, Galeno teste, Lagopus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet Lagopus herba sistendi aluum cum uino pota. Febrientibus autem cum aqua danda. Alligatur eadem contra inguinum inflammationes.

EX GALENO.

Fluxus alui probè exiccat.

EX PLINIO.

B

Lagopus sistit aluum è uino pota, aut in febri ex aqua. Eadem inguini adalligatur in tumore.

APPENDIX.

Ex ijs omnibus abundè constat, herbam eam quam depictam damus esse Lagopum, siquidem & nomen & forma illi aptissimè respondent. Locus etiam conuenit: nascitur enim copiosissimè in segetibus. Nec temperamentum abhorret, quod illi est adstrictorium & exiccans. His omnibus accedunt uires: uulgò enim omnes hac planta in dysenteria, & alui profluuio utuntur.

t DE LARI-

LAGOPVS Katzenklee.

A

NOMINA.

APIΞ Græcis, Larix & Larex Latinis, officinis & uulgò Larga, Germanis Lörchbaum appellatur.

Larix ſeu Larex

FORMA.

Larix arbor eſt magna, Piceæ ſimilis, craſsior, læuiorícꝫ cortice, folio uilloſo pectinum modo, pingui & denſo, mollícꝫ flexu, materia præſtanti, rubente, odore acri. Hinc erumpit nonnihil liquoris melleo, Dioſcoride ac Plinio teſtibus, colore atque lento, nunquam dureſcentis. Eſt autem reſina quam Larignam, aut certè Laricinam uel Lariceam uocant, qua hodie omnes ferè officinæ pro terebinthina, non ſine errore utuntur. Terebinthina enim candida eſt, pellucida, & in modum coloris uitri cœrulea & odorata. Lignum eius propémodum ignibus inuictum, necꝫ flagrat, necꝫ in carbones recidit: nec alio modo ignis ui conſumitur, quàm ſaxum in fornace ad calcem coquendam adhibitum, quod quidem nec flammam recipit, nec carbonẽ remittit, ſed longo ſpacio tardè comburitur. E ramis eius panicularum modo nucamenta dependent, quod pictura affabre oſtendit.

Reſina laricina hodie pro terebinthina utuntur officinæ.

LOCVS.

Larix, ut autor eſt Vitruuius, circa ripam fluminis Padi, & litora maris Adriatici naſcitur. Copioſiſsimè autem in Sileſia prouenit, unde Illuſtriſsimus Princeps GEORGIVS Marchio Brandenburgenſis dominus meus clementiſsimus, plures arbores Onoltzbachiũ transferre curauit, à quo ſanè hanc etiam cuius hic damus picturam ad me Tubingam tranſmiſit. In Sileſia ex eius arboris ligno hypocauſta conſtruuntur, tantus illius ibidem prouentus eſt.

GEORGIVS Marchio Brandenburgenſis.

TEMPVS.

Larix nullo exhilaratur flore, ſed turgens tantum ædit germina.

B

TEMPERAMENTVM.

Minimum in eius temperamento ignis & aëris, humoris autem terreni plurimum. Hinc cum non habeat ſpacia foraminum quà poſsit ignis penetrare, fit ut eius uim, quemadmodũ paulò antè diximus, reijciat, nec patiatur ab eo citò lædi. Adſtrictoriam itaque facultatem, haud ſecus atque piceæ, eius folia & cortices, ut ſtatim dicemus, obtinent.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cortex eius adſtringit, ac intertriginib. tritus & illitus prodeſt, & ulceribus ſummam cutem occupantibus, ambuſtiscꝫ cum lithargyro & manna thuris. Vlcera in teneris corporibus cerato myrtino exceptus ad cicatricem perducit. Tritus cum atramento ſutorio, ſerpentia cohibet. Fœtus & ſecundas ſuffitu eijcit. Potus aluum ſiſtit, & urinam mouet. Folia eius trita illitacꝫ inflammationes leniunt, & uulnera ab inflammatione uindicant. Trita uerò & in aceto cocta, calida collutione dentiũ dolorem mulcent. Reſina eius, ut omnes aliæ, emollit, calefacit, diſcutit, expurgat. Tuſsientibus ac tabidis in ecligmate per ſe aut cum melle conuenit. Thoracis uitia expurgat. Vrinam etiam cit, maturat, & aluum mollit. Pilos in palpebris glutinat. Cõtra lepras cum ærugine, atramento ſutorio, & nitro inungitur. Auribus ſaniem ſtillantibus cum melle & oleo, & in genitalium pruritu. Miſcetur etiam emplaſtris, malagmatis & acopis. Lateris doloribus per ſe inuncta & impoſita auxiliatur.

EX GALENO.

Cortex eius uincentem habet adſtrictoriã facultatem uſqueadeo, ut & intertrigines belliſsimè ſanet, & uentrem potus ſiſtat. Sed & ambuſtis cicatricem inducit. In folijs arboris, ut quæ multo ſunt cortice humidiora, uis ineſt uulnerum glutinatoria. Reſina eius deſiccat & calefacit.

EX PLINIO.

Laricis folia trita & decocta in aceto, dentium dolori proſunt. Cinis corticum

LARIX

Lörchbaum.

A intertrigini & ambustis medetur. Potus aluum sistit. Vrinam mouet. Suffitu uuluas corrigit. Resina larigna tussi efficax habetur, polletque contra uiscerum ulcera.

DE MELISSOPHYLLO. CAP. CLXXXIX.

NOMINA.

Μελισσόφυλλον, ἢ μελίφυλλον Græcis, Apiastrum siue Citrago Latinis, officinis Melissa dicitur. Germanis Melissen / Melissenkraut / Honigblům. Melissophyllum non alio nomine appellatum est, nisi quod apes eius folio magnopere delectentur: neque enim μελισσόφυλλον aliud quàm apum folium significat. Meliphyllon uerò, qua uoce Nicander usus est, mellis folium indicat. Sic itaque nominari cœpit, quod hinc apes mellis materiam colligant. Pari ratione Latini Apiastrum hauddubiè dixerunt, quod ea herba apes plurimum lætentur, adeò ut si ea aluearia confricentur perunganturúue, detentum in eis examen non fugiat. Citraginem autem ab odore Citri: nares enim si consulantur Citrium mâlum olebit.

Melissa. *Melissophyllum unde dictum.* *Apiastrum.* *Citrago.*

GENERA.

Duo sunt ex uulgarium herbariorum sententia Melissophylli genera. Vnum uerum: alterum adulterinum, quod Germani Wantzenkraut nominant, ut paulò pòst dicemus.

FORMA.

Folia & cauliculi ueri Melissophylli, Balloti seu Marrubio nigro similia sunt, maiora tamen & tenuiora, nec ita hirsuta, citri mâli odore. Perperàm hodie officinæ

B pro uera Melissa utuntur herba passim in hortis proueniente, quam Germani, ut diximus, quia cimices olere uidetur, Wantzenkraut nominant. Fœdus itaque cum huius herbæ odor sit, non est cur apes ea delectentur, neque ei florenti insident, sed eam potius fugiunt. Contrà illa quam pro uera pictam damus unicè oblectantur, quod illius tam gratus odor sit, ut in ædibus strata, eas gratissimo odore compleat.

LOCVS.

Nascitur in syluis uerum, adulterinum autem in hortis.

TEMPVS.

Carpitur æstate, Iunio potissimum mense, quo floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Melissophyllon ex secundo ordine calefacientiũ censetur, desiccat uerò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi ordinis esse posuerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum uino pota aut illita, contra scorpionũ, phalangiorũ, canumque morsus prosunt. Decoctũ eorundem, si eo perfundantur, idem potest. In insessionibus ad ducendos menses utile est. Dentes eodem in dolore colluuntur. Dysentericis iniectum prodest. Fungorũ strangulationibus, folia cum nitro pota succurrunt. Torminibus auxiliant. Dantur in eclegmate orthopnoicis. Illita cum sale strumas discutiunt. Vlcera purgant. Articularios dolores illita mitigant.

EX GALENO.

Melissophyllon Marrubio facultate simile est, sed plurimũ ab eo uincit: quamobrem nec utitur illo quispiam. Superuacaneum siquidem foret præsente Marrubio, cuius tantus est ubique terrarum prouentus, uelle uti Melissophyllo. Cæterum si cui fortè ad manum quandoque Marrubium non fuerit, illo ad quæcunque uti licebit, modo quanto ab hoc exuperetur cognitum habuerit.

EX PLINIO.

Melissophyllo siue Melittæna si perunguntur aluearia, non fugient apes: nullo

MELISSOPHYLLVM
VERVM.

Melissen.

MELISSOPHYLLVM
ADVLTERINVM.

Wantzenkraut.

C enim magis gaudent flore. Copia istius examina facillimè continentur. Idem præsentissimum est contra ictus earum uesparumque, & araneorum, item scorpionum, remedium. Item contra uuluarum strangulationes addito nitro. Contra tormina è uino. Folia eius strumis illinuntur, & sedis uitijs cum sale decocta. Succus fœminas purgat, & inflationes discutit, & ulcera sanat. Articularios morbos sedat, canisque morsus. Prodest dysentericis ueteribus, & cœliacis, orthopnoicis, lienibus, ulceribus thoracis. Caligines oculorum succo cum melle inungi eximium habetur.

EX SYMEONE SETHI.

Ad stomachi ex frigiditate morsus, & à nigra bile tristitias & timores qui sine ratione ex illa fiunt, confert. Hilaritatem efficit, & ad melancholicũ ac pituitosum humorem prodest. Fertur quod industriam afferat, & quod ante somnum sumptum, bona somnia faciat, contraria ratione cum Brassica, quæ mala insomnia affert. Bubones lædit.

DE MARATHRO. CAP. CXC.

NOMINA.

Marathrum cur appellatum.
Fœniculum.

ΜΑΡΑΘΟΝ græcè, Fœniculum latinè, officinæ antiquum & latinum nomen retinuerunt, Germanicè Fenchel dicitur. Marathrum Græcis dictum putant à marcescendo, quod ad cõdienda plurima cum inaruerit cõmendatissimum sit. Fœniculum autem dici existimant, quod satum magno cum fœnore semen reddat.

FORMA.

D Fœniculum ferulacei generis est, hominisque plerunque proceritatem superat, caule geniculato, fungosa intus medulla, leui exterius cortice & herbaceo, folia Abrotoni, sed longiore molliorique, iucundo odore, umbella rotunda, ampla, lutea, in orbem radiatim circinato, in qua semen nudum dependet, radice candida, longa & odorata.

LOCVS.

Passim in hortis satum prouenit. Sua etiam sponte interdum ceu Anethum nascitur.

TEMPVS.

Colligitur caule turgescente. Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Fœniculum tam ualenter excalfacit, ut ex tertio ordine excalefacientium censeri possit. Exiccat uerò non æquè, sed ipsum quispiam in hoc primi esse ordinis posuerit. Proinde lac procreat, quod, si admodum desiccaret, non sanè efficeret.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fœniculi herba comesta mammas lacte replet. Idem potest semẽ potum, aut decoctum cum ptisana. Comæ decoctum subditum impositúmue, renum & uesicæ uitijs utile: quippe quod urinam ciere potest. Contra serpentium ictus in uino potum prodest. Menses ducit. In febribus nauseam, & stomachi ardorem ex aqua frigida potum, sedat. Radices contritæ & cum melle illitæ, morsibus canum medentur. Succus caulibus & folijs expressis in sole siccatus, medicamentis quæ ad excitandam oculorum aciem cõficiuntur, utiliter adijcitur. Extrahitur etiam succus ex semine uiridi, folijs, ramulisque, ad eadem utilis. Radix in prima germinatione exprimitur. In occidentali Iberia liquorem gummi similem reddit. Caulem medium dum herba floret incolæ demetunt, ignique admouent, quo facilius ui caloris exudans gummi remittat. Hoc efficacius succo est ad medicamenta oculorum.

EX GALE-

FOENICVLVM

Fenchel.

C

EX GALENO.

Fœniculum lac procreat. Suffusis auxiliatur. Vrinas mensesq; cit. In condimentis aſsiduus Anethi uſus, Fœniculi uerò & in obſonijs. Apud nos in hoc reponunt, non ſecus ac Pyrethrum & Terebinthum condientes, ut in totum annum uſui ſit, quemadmodum & cepas & rapas & alia huiuſmodi quædam in ſolo aceto, alia in oxhalme aſſeruantes.

EX PLINIO.

Ad ſcorpionum ictus & ſerpentium, ſemine in uino poto ualet. Succus & auribus inſtillatur, uermiculosq; in his necat. Idipſum condimentis propè omnibus inſeritur. Oxyporis etiam aptiſsimè. Quin & cruſtis ſubditur panis. Semen ſtomachum diſſolutum adſtringit. Nauſeam ex aqua tritum ſedat. Pulmonibus & iecinoribus laudatiſsimum. Ventrem ſiſtit cum modicè ſumitur, urinam excitat, & tormina mitigat decoctum, lactisq; defectu potum mammas replet. Radix cum ptiſana pota renes purgat, ſiue decocto ſucco, ſiue ſemine ſumpto. Prodeſt & hydropicis radix ex uino cocta: item conuulſis. Illinuntur folia tumoribus ardentibus ex aceto. Calculos ueſicæ pellunt. Genituræ abundantiam quoquo modo hauſtum facit. Verendis amiciſsimum, ſiue ad fouendum radice cum uino cocta, ſiue contrita in oleo illitum. Multi tumoribus & ſugillatis cum cera illinunt. Et radice in ſucco uel cum melle contra canis morſum utuntur. Et contra multipedē ex uino.

EX SYMEONE SETHI.

Lac procreat, & ſuffuſis remedio eſt. Vrinam cit, & menſes ducit.

DE MELANTHIO. CAP. CXCI.

D

NOMINA.

Nigella.

Melanthion unde dictum.

ΜΕΛΑΝΘΙΟΝ Græcis, Papauer nigrum, Nigella & Gith Latinis dicitur. Officinæ omnes Nigellam appellant. Melanthion autem & Nigella, à nigro ſeminis colore hæc herba hauddubiè dicta eſt.

GENERA.

Etſi apud Dioſcoridem aliosq; ueteres una duntaxat Nigellæ ſpecies reperiatur, nobis tamen domeſticas & hortenſes tres uidere contigit, quarum duæ quidem habent ſemina nigra, tertia uerò ſubflauum. Inter eas quæ habent ſemina nigra, primā ſchwartz Kommich germanicè appellauimus, alteram autem ſchwartz Coriander / quod folia eius Coriandri folijs non diſsimilia ſint. Tertia, quod ad folia & flores attinet, primæ per omnia ſimilis eſt, in ſemine tantum quod flaueſcit, ut diximus, diuerſa. Herbarij huius temporis Nigellam citrinam nominant. Præter has tres iam cōmemoratas eſt quarta, quæ ſylueſtris Nigella dicitur, quod ſcilicet ſua ſponte in aruis naſcatur. Germanis wild ſchwartzer Coriander nominatur. Videtur autem eſſe potius tertium genus Cumini ſylueſtris.

FORMA.

Melanthion.

Melanthion frutex eſt puſillus, ramulis tenuibus, altitudine palmorum duorum uel amplior, folijs paruis Senetionis herbæ ſimilibus, multo tamen exilioribus, capitulo in cacumine, exiguo ceu Papaueris, oblongo, intercurſantibus internè diſtinctionibus loculoſis quinque aut ſex, in ſummitate extrinſecus corniculatis, quibus ſemen nigrum, acre, odoratum includitur. Sylueſtre alteri hortenſi ferè ſimile eſt, folia ſiquidem anethi habet, flores primo ſimiles, niſi quod colore ſint elegantiores. Capitulum planè Aquileiæ reſpondet, atque in ſe ſemina nigra & odorata continet.

LOCVS.

MELANTHIVM HOR
TENSE PRIMVM.

Schwartz Kommich.

NIGELLA HORTEN
SIS ALTERA.
Schwartz Coriander.

MELANTHINVM SYLVESTRE.

Wilder schwartzer Coriander.

C

LOCVS.

Melanthion domesticum non nisi in hortis satum prouenit. Syluestre autem, ut dictum est, in agris sua sponte prouenit.

TEMPVS.

Melanthion floret Iunio mense, Iulio autem & Augusto semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Melanthium excalefacit atque desiccat tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis doloribus illitum fronti Melanthiũ, & incipientibus suffusionibus cum irino tritum & naribus infusum prodest. Tollit lentigines, lepras, œdemata uetusta, duritiesq́; cum aceto illitum. Circunscarificatos clauos excutit cum uetere uino impositum. Dentium doloribus cum aceto & teda decoctum, si eo colluantur, succurrit. Rotundos uentris lumbricos expellit, ex aqua umbilico illitum. Tritum autem & in linteo colligatum & olfactum, destillatione laborantes adiuuat. Pluribus diebus potum, urinam, menses & lac prouocat. Difficultatem spirandi cum uino potum finit. Phalangiorum morsibus drachmæ pondere cnm aqua haustum auxiliatur. Suffitu serpentes fugantur. Tradunt largius epotum enecare.

EX GALENO.

Tenuium est partium Melanthium, unde destillationes sanat calidum in linteo admotum, atque assiduò olfactum. Quinetiam si intrò in corpus sumatur, uel maximè flatus extinguit. Hinc constat essentiæ ipsum esse tenuis, & ad unguem à caliditate elaboratæ. Propterea sanè etiam amarum est. Itaque mirum non est si lumbricos interimat non esum modo, sed etiam foris impositum. Neque sanè etiam mirandum si lepras, clauos, myrmecias eijciat. Sic uerò etiam orthopnœam iuuat, &
D menses prouocat, qui ob crassitiem aut uiscedinem retenti fuerint. In summa, ubi incisione, extersione, desiccatione, excalefactione est opus, præstantissimum id remedium est.

EX PLINIO.

Melanthion medetur serpentium plagis & scorpionum. Illini ex aceto & melle reperio, incensoq́; serpentes fugari. Bibitur drachma contra araneos. Destillationem nariũ discutit tusum in linteolo olfactum. Capitis dolores illitum ex aceto, & infusum naribus mitigat. Cum irino oculorũ epiphoras & tumores lenit. Dentium dolores coctum cum aceto. Vlcera oris tritum & cõmanducatum. Lepras & lentigines ex aceto tritum emendat. Difficultates spirandi addito uino potum. Duritias tumoresq́; ueteres & suppurationes illitum. Lac mulierum auget continuis diebus sumptum. Colligitur succus ut Hyoscyami. Oculos purgat, urinam & menstrua ciet. Similiter largius uenenum est, quod miremur, cum semen gratissimè panes etiam condiat. Quinimo linteolo alligatis tantum granis triginta, secundas trahi reperio. Aiunt & clauis in pedibus mederi tritum in urina. Culices suffitu necare: item muscas.

EX SYMEONE SETHI.

Est tenuium partium, lumbricos in uentre necat, flatus discutit, pituitamq́; incîdit. Ad orthopnœas & defluxus capitis facit odoratum, præsertim postquam calefactum fuerit. Dicitur uerò quod si teratur, & cum aceto uentri imponatur, etiam sic lumbricos necare. Et si cum melle fermentetur, & calida aqua hauriatur, calculos in renibus & uesica minuit, urinam cit, menses ducit, & ueluti remedium contra uenena est, si quis ipsum ieiunus assumat.

DE MALA-

MALVA
HORTENSIS.

Ernrosen.

MALVA SYLVE-
STRIS PVMILA.

Genßpappel.

MALVA SYLVESTRIS
ELATIOR.

Roßpappel.

C

NOMINA.

Malua quare dicta. *μαλάσσειν.*

MAAAXH græcè, Malua latinè, officinis latinum nomen retinuit, Germanicè Pappel dicitur. Malua autem Græcis ab emolliendo aluo nomen traxit: μαλάσσειν enim mollire significat. Quinetiam Latinis Varro Maluam quasi moluam, quod aluum molliat, dictam esse contendit. Antiqui enim ea utebantur in acetarijs cum Lactuca ad subducendam aluum. Vnde Martialis libro decimo ait:

Exoneraturas uentrem mihi uillica maluas
Attulit, & uarias quas habet hortus opes.

GENERA.

Maluarũ genera esse duo Dioscorides & Galenus tradunt. Vna enim hortensis, altera syluestris Malua dicitur. Hortensis, quæ in hortis sata prouenit, Germanis Römische Pappel/uel Ernroß/quod scilicet messis tempore floreant, uel Herbstroß nominatur. Huius iterum uaria sunt genera: alia siquidem rosas purpureas, & has uel simplici uel multiplici foliorũ textura constantes, ut pictura monstrat: alia candidas & iterum foliorũ textura differentes producit. Nos una pictura quatuor hæc hortensis Maluæ genera complexi sumus. Syluestris non quæ in syluis, aut asperis locis, sed quæ in incultis locis sua sponte nascitur, intelligi debet: id quod græca uox χέρσαια, qua Dioscorides utitur, maximè docet. Hæc enim Græcis incultam & inelaboratã terram significat, qualis in semitis, pratis, alijsq; huiuscemodi ruris & agri partibus est. Erratica hæc seu syluestris Malua itidem in duas distribuitur species: quædam enim pumila est, & humi serpens, hanc Germani Genßpappel/Käß oder Hasenpappel uocant. Quædam altius attollitur, & ferè arborescit, hanc germanicè Roßpappel nominant.

Hortensis Malua. *Syluestris.* *χέρσαια.* *Pumila.* *Arborescens.*

D

FORMA.

Hortensis.

Hortensis Malua grandescit in arborem, eiusq; scapus tanta magnitudine proficit, ut baculi usum præbeat. Folia huic ampla, circinatæ rotunditatis, multis in ambitu segmentis. Caudex simplex, luxuriosæ proceritatis attollitur, à medio ferè ad uerticem pulcherrimis floribus decoratus, breui admodum pediculo dependentibus, qui uenustate rosis non cedunt, & si suppeteret odor, de principatu certarent. Colore constant purpureo, uermiculatóue & candido. Capitula quędam breuibus innixa petiolis, & leuiter in mucronem fastigiata primùm è caule prosiliunt, ijsq; paulatim intumescentibus, prægnantia florũ inuolucra fatiscũt, in quibus dehiscentes rosæ sese pandunt, & explicant in folia quinq;, interdum structili quadam serie, ut diximus, numerosa, calycibus apices paucos cõplexis, qui lutei medijs emicant, quibus decidentibus erumpunt purpurea stamina. His fœtus succrescit multipliciter tunicatus, atq; in umbilici formam numeroso semine coagmentatus, in quibus cum decussa sunt folia, reliquarum Maluarũ modo semina recluduntur. Syluestris pumila & humi repens, folio rotundo, pingui, & in ambitu serrato constat: caule magno, floribus ex candido purpurascentibus, radice candida. Syluestris altior folio magis laciniato nascitur, floribus ex cœruleo purpureis, radice candida.

Syluestris pumila. *Syluestris procerior.*

LOCVS.

Hortensis in hortis sata prouenit. Syluestris autem locis incultis, pinguibus potissimum, & humidis.

TEMPVS.

Hortensis floret Iulio & Augusto præsertim mensibus: neque enim flos is ut rosa fugax est, sed diu uigor uitaq; durat. Syluestris pumila per totam æstatem, & in maximam autumni partem durat. Arborescens autem Iunio & Iulio mensibus, floribus quammaximè abundat.

TEMPERA-

A

TEMPERAMENTVM.

Malua ſylueſtris digerentis paululum, & emollientis leuiter eſt facultatis. Hortenſis uerò quanto plus habet aqueæ humiditatis, tanto facultate imbecillior eſt. Fructus eius tanto ualidior eſt, quanto & ſiccior. Inter Lactucã, Betam & Maluam id eſt diſcriminis, nempe quod ſicciora ſint ſylueſtria, ſatiua humidiora. Permiſtũ eſt Maluę ſucco aliquid glutinoſum, quo Lactuca caret. A refrigerãdi facultate manifeſtè abeſt, ut ante ſumptionẽ cernere licet, ſi ex ambobus particulatim oleribus, quemadmodũ factitare homines conſueuerunt, cataplaſma ad calidum quempiam affectum, qualis eſt eryſipelas, componas, molliuſcula folia diligenter tundens donec ad leuorem redacta ſint exactiſsimum. Tum nanque cognoſces Lactucam manifeſtè refrigerare, Maluam uerò modicum, & quaſi tepidum quendam calorem obtinere. Facilè hoc olus deorſum labitur, non tantum quia humidum eſt, ſed etiam quia glutinoſum. Si horum trium olerum ſuccos inter ſe compares, tenuis & abſterſorius Betæ, craſsior glutinoſiorq; Maluæ, in utriuſq; medio Lactucæ ſtatuetur. Hæc Galenus lib. ij. de alimentorũ facultatibus.

Sylueſtria ſatiuis ſicciora.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eſui aptior hortenſis multò quàm ſylueſtris. Stomacho noxia, aluum bonam efficit, præſertim caules, inteſtinis & ueſicæ utiles. Folia cruda illita, & cum modico ſale addito melle cõmanducata, ęgilopas ſanant. Verum in inducenda cicatrice, ea ſine ſale utendum eſt. Contra apum ueſparumq; ictus illita prodeſt. Et ſi cruda tritaq; cum oleo antea ſe inunxerit aliquis, non feritur. Achoras, furfureſq; cum urina illita ſanat. Sacris ignibus & ambuſtis decocta folia tritaq; utiliter cum oleo imponuntur. Eius decoctum uuluas inſeſsione mollit. Prodeſt eroſionibus inteſtinorum, uuluæ ſediſq;, clyſtere infuſum. Ius decoctæ cum radice ſua omnibus letalibus uenenis auxiliatur, ſi continuò à bibentibus reuomatur. Contra phalangiorum morſus remedio eſt. Lac proritat. Semen eius admixto Loti ſylueſtris ſemine potum cum uino ueſicæ dolores lenit.

B

EX PLINIO.

Maluæ contra omnes aculeatos ictus efficacior uis, præcipuè ſcorpionũ, ueſparum ſimiliumq;, & muris aranei. Quin & trita cum oleo qualibet earum peruncti antè, uel habentes eas non feriuntur. Folium impoſitum ſcorpionibus torporem affert. Valent contra uenena. Aculeos omnes extrahunt illitæ crudæ, aut cum † anetho potæ. Decoctę uerò cum radice ſua, leporis marini uenena reſtringunt: & ut quidam dicunt, ſi uomatur. De eiſdem mira & alia traduntur, ſed maximè, ſi quotidie quis ſucci ex qualibet earum ſorbeat cyathum dimidium, omnibus morbis cariturum. Vlcera manantia in capite ſanant, in urina putrefactæ lichenas, & ulcera oris cum melle. Radix decocta furfures capitis & dentium mobilitates. Eius quæ unum caulem habet, radice circa dentem qui doleat punge, donec deſinat dolor. Eadem ſtrumas & parotidas panóſque, addita hominis ſaliua, purgat citra uulnus. Semen in uino nigro potum, à pituitis & nauſeis liberat. Radix mammarum uitijs occurrit, adalligata in lana nigra. Tuſsim in lacte cocta, & ſorbitionis modo ſumpta, quinis diebus emendat. Stomacho inutiles Sextus Niger dicit. Olympias Thebana, abortiuas eſſe cum adipe anſeris. Aliqui purgari fœminas, folijs earum manus plenæ menſura, in oleo & uino ſumptis. Vtique conſtat parturientes ſubſtratis folijs celerius ſolui, protinus à partu reuocanda, ne uulua ſequatur. Dant & ſuccum bibendum parturientibus ieiunis, in uino decocta hemina. Quin & ſemen tritum adalligant brachio, genitale non continentium. Adeóque eæ Veneri naſcuntur, ut ſemen unicaulis aſperſum genitali, fœminarum auiditates augere ad infinitum Xenocrates tradat. Item tres radices iuxta

† aliàs aceto.

C adalligatas, tenaſmo & dyſentericis utiliſsimè infundi. Item ſedis uitijs, uel ſi fo-ueantur. Melancholicis quoque ſuccus datur cyathis ternis tepidus, & inſanienti-bus quaternis. Decoctæ comitialibus heminæ ſucci. Hic & calculoſis, & inflatione, & torminibus, aut opiſthotonico laborantibus tepidus illinitur. Et ſacris ignibus & ambuſtis decocta in oleum folia imponuntur, & ad uulnerum impetus cruda cum pane. Succus decoctæ neruis prodeſt, & ueſicæ, & inteſtinorum roſionibus. Vuluas & cibo & infuſione mollit in oleo. Succus decoctę pori meatus ſuaues facit.

EX SYMEONE SETHI.

Ventriculum facilè ſubit, non ſolum propter humiditatem, uerumetiã glutino-ſitatem, atq; inprimis ſi cum oleo & garo offeratur, uino quo editur tempore irro-rata. Veſicam, thoracẽ, pulmonemq; iuuat, & raucam uocem lenit. Syluestris mal-ua, ut ferunt, comeſta, dolores ex ueſparũ morſu tollit. Si quis morſus à ueſpis aut apibus, ſucco Maluæ, præſertim ſylueſtris, perungatur, confeſtim dolore leuatur. Dicitur etiam quod huius decoctum potum, lapides conterit, ſomnum conciliat, facilemq; partum præſtat, ſi mulier ea crebrius utatur. Illita inflammationes lenit, eaq; quæ indurata ſunt emollit. Illud Maluæ peculiare eſt, ut impoſita ictibus ue-ſparum & apum, dolores leuet.

DE MYRICE. CAP. CXCIII.

NOMINA.

Tamariſcus.

MYPIKH Græcis, Myrice & Tamarix Latinis, officinis Tamariſcus, Ger-manis Tamariſck & Porſt nominatur.

GENERA.

D Dioſcorides duo Tamaricis genera facit. Vna enim ſylueſtris eſt, qualis eſt ea quæ in pleriſq; Germaniæ locis prouenit, quamq; hic pictam damus. Altera ſatiua, quæ priori in cæteris ſimilis eſt, niſi quod fructifera eſt, & minimè, ut illa, ſterilis.

FORMA.

Sylueſtris arbuſtum frutéxue humilis eſt, ramis ex herbaceo fuluoq; colore ua-riegatis, folijs Sabinæ aut Erices, flore muſcoſo, qui demum in pappos euolat. Sa-tiua cætera ſimilis eſt ſylueſtri, fructum tamen gallæ non diſsimilem profert, qui guſtu inæqualiter adſtringit.

LOCVS.

Proxime paludes, reſides ſtagnantesq; aquas naſcit. Sylueſtrisq; copioſa in Ger-mania ad Rhenum & Iſarum, inſignes fluuios, prouenit. Satiua in Syria & Ægy-pto, ubi proceriſsimas æquat arbores, gignitur.

TEMPVS.

Perpetua coma frondet.

TEMPERAMENTVM.

Myrice abſtergentis eſt ac incidentis facultatis, abſq; perſpicua deſiccatione: ha-bet uerò etiam adſtrictionẽ nonnullam. Cæterum fructus & cortex non paucam ſortita eſt adſtrictionẽ, adeò ut gallæ omphacitidi ſeu immaturæ proxima ſint, niſi quod acerbitas euidens eſt in galla, ſed Myrices fructui temperatura ineſt inæqua-lis: immiſta eſt enim naturæ eius multa partium tenuitas, atque uis abſtergendi, quod ſanè gallæ haud ineſt. Porrò Myricæ combuſtæ cinis admodum deſiccato-riæ facultatis eſt, plurimam abſtergendi facultatem habens, pauxillam adſtrin-gendi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fructu uice gallę in oris oculorumq; medicaminibus utuntur. Cruentis ſputis in

potu

TAMARIX

Tamarisck.

C potu, cœliacis, fœminarũ fluxionibus, morbo regio, & phalangiorũ morsibus prodest. Oedemata illitus reprimit. Cortex eadem quæ fructus potest. Decoctum foliorum cum uino potum, lienem minuit. Ad dolorem dentium in collutionibus salutare est, & mulierum fluxionibus in desessionibus. Aptè his in quibus pediculi & lendes abundant circunfunditur. Cinis lignorum eius appositus profluuiũ ex utero supprimit. E trunco eius nonnulli potorios calices fabricant, quibus in lienosis pro poculo utuntur, quò datus in ijs potus proficiat.

Calices potorij ex trunco tamaricis.

EX GALENO.

Myrice prodest admodũ lieni indurato, decoctis cum aceto aut uino radicibus, siue folijs, siue extremis ramulis. Sanat uerò etiam dentium dolores.

EX PLINIO.

Lenæus sanari ea carcinomata in uino decocta tritaq; cum melle dicit. Ad lienem præcipua est, si succus eius expressus in uino bibatur. Adeoq; mirabilem eius antipathiam cõtra solum hoc uiscerum faciunt, ut affirment, si ex ea alueis factis bibant sues, sine liene inueniri. Et ideo homini quoque splenetico cibum potumq; dant in uasis ex ea factis. Lignum & flos & folia & cortex in eosdem usus adhibent, quanquam remissiora. Datur sanguinem reijcientibus cortex tritus, & contra profluuia fœminarum, cœliacis quoq;. Idem tusus impositusq; collectiones omnes inhibet. Folijs exprimitur succus. Ad hæc eadem & in uino decoquuntur: ipsa uerò adiecto melle gangrenis illinuntur. Decoctum eorum in uino potum, uel impositum cum rosaceo & cera sedat. Sic & epinyctidas sanant. Ad dentium dolorem auriumq;, decoctum eorum salutare est. Radix ad eadem, similiter & folia. Hæc amplius ad ea quæ serpunt imponuntur cum polenta. Semen drachmæ pondere aduersus phalangia & araneos bibitur. Cum altilium uerò pingui furunculis imponitur. Efficax D & contra serpentium ictus, præterquam aspidum. Necnon morbo regio, phthiriasi, lendibusq; decoctum infusum prodest, abundantiamq; mulierum sistit. Cinis arboris ad omnia eadem prodest.

DE MECONE RHOEADE. CAP. CXCIIII.

NOMINA.

ΜΗΚΩΝ ῥοιάς Græcis, Papauer rhœas, hoc est, fluidum aut erraticum Latinis, Papauer rubeum officinis & herbarijs, Germanis à strepitu quem ludentes pueri harum folijs concauo pugno impositis, altera palma incussa ædunt, Klapperrosen / quasi dicas crepitaculares rosas, & Glitschen / & wild Magen / ac Kornrosen appellant. Rhœas autem à flore, qui ei protinus decidit, dictum est.

Papauer rubeũ.

Rhœas unde dictum.

FORMA.

Folia Erucæ, aut Cichorio similia, & incisa habet, longiora tamen & aspera. Caulem † lanuginosum, rectum, asperum, cubitalem. Florem puniceum, & aliquando candidum, similem syluestris Anemones flori. Caput oblongum, minus tamen quàm Anemones. Semen rufum. Radicem oblongam, subalbam, minoris digiti crassitudine, amaram. Ex qua deliniatione omnibus perspicuũ fit, herbam quam Papauer rubeum hodie uulgò nominant, esse Rhœada, quod sit folio Erucæ, laciniato, scabro, & longiore: caule lanuginoso, recto, aspero, cubitali: flore syluestris Anemones puniceo, nonnunquã albo, oblongo capite: semine rufo, radice longa, subalbida, minoris digiti crassitudine, gustu amara. Errant itaque qui Anemonem esse arbitrantur, quod folia eius, quæ Coriandri sunt, euidentissimè reclament. Nos Rhœadis utriusque picturas damus. Vnius, atqueadeo primi, quod Erucæ folia habet, alterius quod Cichorij.

† aliàs iunceum

Papauer rubeũ nõ est Anemone.

LOCVS.

PAPAVER ER
RATICVM PRIMVM.

Klapperrosen.

PAPAVER ERRATI
GVM ALTERVM.

Kornrosen.

A

LOCVS.

Naſcitur in aruis & ſegetibus paſsim.

TEMPVS.

Vere & æſtate dum frumenta meſſem appetunt, floret: quo etiam tempore decerpitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, ut alia genera Papaueris.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius Papaueris quinque ſéxue capita cum tribus uini cyathis decocta donec ad duas reducantur, potui dabis quibus ſomnum accerſere uolueris. Semen acetabuli menſura cum aqua mulſa potum, aluum leniter emollit. Ad idem præſtandũ mellitis & dulciarijs immiſcetur. Folia cum calycibus illita inflammationes ſanant. Eorundem perfuſione & fotu ſomnus allicitur.

EX GALENO.

Papauer quoddã Rhœas nuncupatũ, quod ſcilicet celeriter flos eius defluat. Huius ſemen ualidius refrigerat, ita ut nequaquam eo quis innoxiè ſolo uti poſsit, ueluti ſatiuo melli admiſcens. Admodũ uerò ita ſumptum ſomnum conciliat. Sed & puſillum eius inſpergunt ijs quæ ex melle conficiuntur bellarijs, placentis & panibus.

EX PLINIO.

Aluum exinaniunt capita quinq; decocta in uini tribus heminis: pota ſomnum faciunt.

EX RECENTIORIBVS.

Sacro igni medetur. Mulierum menſtrua profluuia compeſcit. Sanguinem è naribus fluentem iecori impoſitum ſiſtit. Lingua ex decocto eius lota, ardorem faucium ſanat. Pudendorũ tumores detumeſcere facit. Temporibus illitum, phreneticis ſomnum conciliat. Calidos oculorum dolores linteo impoſitum mitigat. Vnde rurſus omnibus liquet, Papauer hoc rubrum non eſſe Anemonem, quod ſcilicet hæc ipſa contrarias planè facultates obtineat.

B

DE MECONE SATIVO. CAP. CXCV.

NOMINA.

MHKΩN ἥμερος græcè, Papauer ſatiuum latinè dicitur. Officinæ antiquũ nomen retinuerunt. Germanicè Magſomen oder Mån uocatur. Dictum autem Græcis μήκων à μὴ κονεῖν, hoc eſt, non miniſtrando, quod ſuis fungi munijs ueſcentes non patiatur.

Mecon quare appelletur.

GENERA.

Satiui Papaueris duplex genus, albũ uidelicet, cuius flos & ſemen candidũ: & nigrum, quod ſemine nigro cõſtat. Nos utrunq; genus una pictura complexi ſumus.

FORMA.

Folijs conſtat longis, per ambitum ſerratis, nulloq; pediculo cauli adhærentibus: floribus uel candidis, uel ex candido leniter purpureis: capitibus oblongis, in quibus ſemen atrum uel candidum.

LOCVS.

Paſsim in hortis ſatum prouenit.

TEMPVS.

Æſtate floret, ac ſubinde ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat, ſicut omnia alia Papaueris genera, in quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Cõmunis ipſis refrigerandi uis eſt: proinde folia & capita in aqua decocta fotu

PAPAVER
SATIVVM.

Magſomen.

A ſomnum accerſunt. Bibitur & decoctum contra uigilias. Capita trita & cum polenta cataplaſmatis mixta, ignibus ſacris & inflammationibus proſunt. Oportet autem uiridia ipſa tundere, & in paſtillos conformare, ſiccatosq́ reponere ac uti. Capita per ſe etiam ad dimidias in aqua decocta, dein iterũ cum melle dum humor denſetur craſſeſcatq́ decocta, eclegma medicamentũ efficiunt, dolorẽ mitigans in tuſſi, fluxionibus arteriæ & cœliacis affectionibus. Efficacius redditur adiecto Hypociſtidis ſucco & Acacia. Papaueris nigri ſemen tritum cum uino bibitur contra fluxiones alui & fœminarum profluuia. In peruigilijs fronti temporibusq́ cum aqua illinitur. Eiuſdem liquor plus refrigerat, inſpiſſat, ſiccatq́. Erui quantitate ſumptus dolorem leuat, ſomnum conciliat & concoquit. Tuſsi atque cœliacis affectibus auxiliatur. Maiori autem copia hauſtus nocet, lethargicos efficiens, & interimit. Ad dolores capitis cum roſaceo perfuſus facit. Aures dolentibus cum amygdalino, myrrha & croco inſtillatur. In oculorum inflammationibus cum toſto oui luteo & croco. Igni ſacro & uulneribus cum aceto, podagris cum lacte mulieris & croco ſedi pro balano ſubditus, ſomnum allicit.

EX GALENO.

Satiui Papaueris ſemen panibus utiliter ceu dulciarium inſpergitur, non ſecus ac Seſamum. Candidius nigriore præſtat, uimq́ refrigerandi habet, ideoq́ ſomnificum eſt. Si uerò liberalius ſumatur, ſoporem etiam inducet, ægreq́ concoquetur. Tuſsim præterea ex thorace & pulmone compeſcit. Confert aduerſus tenues ex capite deſtillationes. Corpori nullum notatu dignum exhibet nutrimentum.

EX PLINIO.

Candidi ſemen toſtum in ſecunda menſa cum melle apud antiquos edebatur. Calyx ipſe teritur & bibitur ſomni cauſa. Semen elephantijs medetur. E nigro Papauere lacteus ſuccus ſcapo inciſo exprimitur, qui denſatur, & in paſtillos tritus in umbra ſiccatur, non ui ſoporifera modò, uerum ſi copioſior hauriatur, etiam mortifera per ſomnum: opion uocant. Semine eius trito in paſtillos, è lacte utuntur ad ſomnum. Item ad capitis dolores cum roſaceo. Cum his aurium dolori inſtillatũ. Podagris illinitur cum lacte mulierum. Sic & folijs ipſis utuntur ad ſacros ignes. Item uulnera cum aceto. Ego tamen damnauerim collyrijs addi, multoq́ magis quas uocant lexipyretas, quasq́ pepticas & cœliacas. Nigrum tamen cœliacis in uino datur.

B

EX SYMEONE SETHI.

Melius eſt album quàm nigrum. Somnificam uim habet, & difficilis eſt concoctionis, parumq́ nutrit. Si autem cum melle edatur, ſemini genitali adijcit. Prodeſt & thoraci, & aſperæ arteriæ, ac tuſsi. Ventrem ſiſtit, etſi quidam falſo putauerunt ipſum mouere, cum contrariam habeat uim. Lædit caput, ſi copioſius ſumatur, idemq́ aggrauat. Sunt qui ipſum conterunt, & uigilantiũ fronti imponunt, in hoc ut ſomnum conciliet. Cæterũ nigrum Papauer frigidius eſt, & magis ſomniferũ, adeò ut ſi quis eo immodicè utatur, ſomno profundo ſimiliter lethargicis capiatur. Cum roſaceo impoſitum capiti, eiuſdem dolores à calore ortos ſanat. Dicitur etiam quod illitum cum lacte muliebri & croco, podagricos iuuet. Huius lachryma uenenum eſt. Nigri autem ſuccus eſt uocatum opium.

PAPAVER
CORNICVLATVM.

Gelb ölmagen.

A

NOMINA.

MHKΩN κέρατῖτις Græcis, Papauer corniculatum Latinis, officinis Papauer cornutum, Germanis Gelb ölmagen appellatur. Corniculatum à fructu, quem producit, cornu modo inflexo nominatum eſt.

Papauer cornutum.

FORMA.

Folia habet candida, hirſuta, Verbaſco ſimilia, per ambitũ Papaueris ſylueſtris modo ſerrata: caulem etiam ſimilem, florem luteum pallidúmue, fructum paruum ut cornu inflexum, fœnigræci corniculo ſimilem, unde & nomen inuenit. Semen puſillum, nigrum quale Papaueris. Radicem in ſuperficie terræ herentem, nigram, craſſam.

LOCVS.

Dioſcorides in maritimis & aſperis locis prouenire ait. In Germania tamen noſtra non niſi ſatum fuerit naſcitur.

TEMPVS.

Iunio floret menſe. Semen autem circa meſſes legitur.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſſe, facultates eius, & in guſtu nitroſitas, ſatis oſtendunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix ad dimidias cocta in aqua & pota, iſchiadas, & iecinoris affectus ſanare poteſt. His etiam qui craſſas & araneoſas faciunt urinas prodeſt. Semẽ acetabuli menſura cum aqua mulſa potum, aluum leniter purgat. Folia præterea floresq́ cum oleo illita cruſtas emarginant. Eadem inuncta iumentorum argema ac nubeculas emendant.

EX GALENO.

B Papauer corniculatũ nominatum quidem eſt à fructu leuem inuerſionẽ habente, ueluti & fœnumgræcũ, ut bouis cornu ſimile eſſe uideatur. Vim habet incidendi & abſtergendi. Proinde radix herbæ in aqua decocta ad dimidium, iecinoris affectus adiuuat. Folia & flores, ſordida admodum & maligna ulcera iuuant. Sed ab his abſtinere oportet ulceribus iam purgatis: adeò enim abſtergere ualent, ut & puræ quoque carnis nonnihil eliquent. Hoc facultatum robore non ſordes duntaxat, ſed & cruſtam ulceribus detrahit.

EX PLINIO.

Semen aluum purgat dimidio acetabulo in mulſo. Folia trita cum oleo, argemas iumentorũ ſanant. Radix acetabuli menſura cocta in duobus ſextarijs ad dimidias, datur ad lumborum uitia & iecinoris. Carbunculis medentur ex melle folia.

DE MORO. CAP. CXCVII.

NOMINA.

MOPEA, ἡ συκάμινος Græcis, Morus Latinis, officinis & uulgaribus herbarijs Morus celſi, Germanis Maulberbaum appellatur.

Morus celſi.

FORMA.

Morus arbor notior eſt quàm ut deſcribi deſideret. Folia autem rotunda ferè habet, niſi quod in ſummo ſint acuminata, in extremitatib. ſerrata, & ad Menthæ hortenſis primi & ſecundi generis folia accedentia. Flores lanugineos, fructum ſtatim ab ortu candidum, cum pubeſcit rubrum, ubi maturuit atrum. Non eſt certè ſilentio tranſeundum, quod Mori folijs quadraginta ferè diebus à Vergiliarum exortu uſq; ad ſolſtitiũ paſti uermiculi, qui σῆρες Græcis, Latinis bombyces ac Seres nominantur, ſericeũ uellus, quo turget uterus, pedibus explicantes conficiunt: nulla enim in re alia natura ſagacior deprehendit, nec ars aliquid ab ijs accepiſſe uidebitur, in quo ingenioſius laborauerit, ſi tam multas dum id uellus perfici-

Seres uermiculi unde nutriantur, & eorundem miranda metamorphoſis.

MORVS

Maulberbaum.

A tur naturæ mutationes, & artis dum ad uitæ usum disponitur labores æstimemus. Appetente siquidem uere oua, piscium ouis haud dissimilia, linteolo chartæúe adhærescentia, quæ proximo autumno produxerunt, radijs solis exponuntur, aut calido in loco, hypocausto nimirum, seruantur. Quo fit ut uermiculi excludantur exigui, qui mox Mori folijs nutriuntur, quoad grandiores facti fuerint: tum statim penulæ cuique chartaceæ, uel potius inuolucra conficiuntur, quibus inclusi mirabili naturæ opere lanitio sese inuoluunt, ac congesto glomeri se condentes, postquam suum nendi obierunt munus emoriuntur, adeò ut semestris tantum illis apud nos uita sit. Mortuis testacea subinde tunica inducitur, qua aliquot diebus obducti reuiuiscunt, ac ascitis sibi alis in uolucres papiliones degenerant, qui assiduè inuicem insidentes coëuntesque, tandem relictis ouis milij forma & colore, quibus sua rediuiua proles sequente anno renascitur, iterũ moriuntur, atqueadeo cum nullius præterea sint usus abijciuntur. Oua autem ad ueris usque initia seruantur. Hanc mirificam metamorphosin quam nõ raró summa cum admiratione ac delectatione sum contemplatus, non potui non cõmemorare, quò studiosis uermiculorum istorum qui Mori folijs pascuntur natura prorsus perspecta esset.

LOCVS.

Nascitur in hortis quibusdam. Amat autem inprimis loca calida sabulosaque. Gaudet fossione & stercore.

TEMPVS.

Nouissima urbanarũ germinat, nec nisi exacto frigore, ob id dicta sapientissima arborum. Proinde cum hanc germinare uiderimus, frigus minimè timendum erit. *Morus sapientissima arborũ.*

TEMPERAMENTVM.

Immaturus Mori fructus ubi exaruerit admodũ adstringit. Maturus autem me B diocriter adstringit. Cortex radicis arboris amaritudinis cuiusdam & purgantis facultatis particeps est. Folia & germina quodammodo media temperie inter adstrictionem & purgatoriam facultatem sunt prædita.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Mori fructus aluum soluit. Facilè corrumpitur. Stomacho inimicus est. Præstat hoc idem eius succus. Decoctus autem æreo uase, aut insolatus, magis adstringit. Admixto mellis exiguo, ad fluxiones, nomas & tonsillarũ inflammationes facit. Augetur uis eius adiecto scissili alumine, galla, croco & myrrha, item tamaricis semine, iride & thure. Mora uerò immatura sicca tusaque, Rhois uice obsonijs miscent̃, & cœliacos iuuant. Radicis cortex decoctus in aqua & potus aluum soluit. Latos uentris lumbricos expellit: ijs quoque auxiliat̃ qui aconitũ hauserũt. Folia trita & cum oleo illita, ambustis igne medentur. Decocta in aqua cœlesti cum uitis & nigræ fici folijs capillos tingunt. Succus foliorum cyathi mensura potus, phalangiorum morsibus auxiliatur. Corticis & foliorum decocto colluuntur utiliter in dolore dentes. Colligitur per messem succus, circũfossa & secta radice arboris: inuenitur enim postridie concretus, qui in dolore dentiũ utilis est. Tubercula discutit, & aluũ purgat.

EX GALENO.

Mori fructus maturus uentrẽ quidẽ subducit: immaturus arefactus medicamentum fit satis cõstringens, adeò ut ad dysenterias & cœliacos affectus, aliosque omnes qui ex fluxionum sunt genere efficax sit. Contunditur autem & obsonijs miscetur, ueluti Rhois fructus: aut si cui ita uideatur, ex aqua aut uino bibitur. Porrò quod maturorum succus ad stomatica medicamenta sit utilis, propter eam uidelicet quæ inest illi adstrictionem, neminem latet. Preterea ad alia complura particularia, quæ mediocrem poscunt adstrictionẽ, competit. At immatura præter acerbitatẽ aciditate etiam participant. Tota quoque arbor in omnibus suis partibus mistam aliquam obtinere facultatem ex constringente & purgante compositam uidetur. Attamen in radicis cortice purgatoria cum quadam amaritudine exuperat, adeò ut & latum

C lumbricum interficiat. In aliјs autem partibus constringens uincit. In folijs tamen & germinibus media quodammodo cõprimentis & subducentis facultas est. Cæterum Mora ubi in uentriculum purum, & prima fuerint ingesta, citissimè per intestina transeunt, & alijs cibis suo ueluti ductu uiam struunt. Verum secundo loco assumpta, aut prauum in uentre humorẽ inuenientia, celerrimè alijs unà cum cibis corrumpunt, extraneã quandam atq; inexplicabilem corruptelam inducentia similiter Cucurbitis. Tametsi enim fugacibus hæc omnia sint esculentis innocentiora, corruptione tamen nisi uelociter deorsum concedant, non secus ac Pepones, uitiantur. Porrò quando uentriculi os squalidum calidumq; erit, tum sicut peponibus, ita & Moris utendum. Tale nanq; iecur etiam tunc esse necesse est. Immatura Mora ab arbore decerpta, siccataq;, in hyemem reponunt, ut sibi medicamẽ ex ijs parent, utile ad dysenteriam, aluiq; diuturnum fluorem persanandũ. Quod quidem facilè descendant fortè eis usuuenit sola substantiæ humiditate & lubricitate, fortè etiam admistione acrioris facultatis, quæ stimulandę ad excretionem aluo sit satis. Nam adstringens qualitas adeò nihil ad deiectionem opitulatur, ut etiam reprimere stipareq; sit nata. Proinde Moris exiguam quandam eius facultatis portiunculam inesse cõijcio, cuius permagna in purgantibus medicamentis habetur: quæ facit non solum ut facilè deijciantur, uerumetiã ut diutius morata in uentre corrumpantur. Quod si corruptionem effugiant, omnino quidem humectant, sed non planè refrigerant, nisi frigida accipiantur. Parcissimè corpus alunt, similiter ut Pepones, haud tamen uomitum cient, nec stomacho ut illi aduersantur.

DE MYRRHIDE. CAP. CXCVIII.

D

NOMINA.

Cicutaria.

Error de duplici Cicuta.

MYRRIS ἡ μύῤῥα Græcis, Myrrhis Latinis, uulgaribus herbarijs Cicutaria, quod scilicet caule & folijs Cicutæ simillima sit. Hac similitudine quidam decepti, ueram esse Cicutam putauerunt, cum tamen ab ea, uiribus potissimũ, diuersissima sit. Germanis **Wilderkörffel** appellatur.

FORMA.

Cicutæ caule & folijs similis est, radicem obtinet longam, teneram, rotundam, odoratam, in cibo non insuauem. Hæc tota Dioscoridis deliniatio, nulla prorsus reclamante nota, herbæ cuius effigiem damus pictam suffragatur. Siquidem caule striato, folijs & flore Cicutæ simillima est, adeò ut eam nonnulli à Cicuta discernere nesciant. Radicem etiam habet longam, teneram, rotundam, cibo iucundam & odoratam.

LOCVS.

Passim in hortis & pratis nonnullis prouenit.

TEMPVS.

Maio mense loca in quibus nascitur huius floribus quasi candicant.

TEMPERAMENTVM.

Ex secundo est ordine excalfacientium, adiuncta partium tenuitate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phalangiorũ morsibus radix Myrrhidis succurrit cum uino pota. Menses purgat & secundas educit. Cocta in sorbitione tabidis utiliter datur. Ferunt præterea aliqui eam bis térue die potam ex uino in pestilentialibus constitutionibus, à morbo seruare incolumes.

EX GALENO.

Radix eius menses mouet, quæq; in thorace & pulmone sunt expurgat.

EX PLINIO.

Cit menstrua & partus cum uino. Aiunt quoque eandem potam in pestilentia salutarem

MYRRHIS

Wildkörffel.

C salutarem esse. Subuenit & phthisicis in sorbitione. Auiditatem cibi facit. Phalangiorum morsus restringit. Vlcera quoque in facie aut capite succus eius in aqua triduo maceratæ sanat.

DE MELILOTO. CAP. CXCIX.

NOMINA.

Sertula cur dicta. *Corona regia.*

Μελίλωτος Græcis, Melilotus, Sertula campana, & Corona regia Latinis dicitur. Meliloti nomen officinæ retinuerunt. Sertulam uerò dixerunt, quod flos eius coronamentis dicatus sit, & quia ex ea antiquitus coronæ & serta factitata sint. Coronam autem regiam, quoniam luteis floribus supernè coronetur.

GENERA.

Vulgaris Melilotus. *Primum genus nō est uera Melilotus.* *Germanica Melilotus.* *Italica Melilotus.*

Tria Meliloti hodie faciunt genera. Primum uulgarē, statim à radice fruticosam, cubitalem, folio fœnigræci minuto ac lentè fimbriato, flosculo luteo, odoris suauis, tereti per ramos diffuso semine. Hoc quanquam tertio generi, quod nos uerum esse putamus, folijs & floribus simile sit, tamen cum nullam gustu præ se ferat adstrictionē, quam summè requirunt Dioscorides, Galenus & alij ueteres medici, & præter amaritudinē haud exiguam acrimoniā habeat, fit ut inter Melilotos, meo quidem iudicio, rectè cōnumerari non posit. Hinc est quod nos infrà, hanc alio nomine dignati sumus, Saxifragamq; luteam appellauerimus. Alterum aspectu cano, Croci flore, folijs Trifolij, minutißimis, ut paulò pòst fusius dicemus. Hoc sanè genus nos Melilotum germanicā uocauimus, quod illa, & non prior, in Germania nostra pro uera Meliloto sit usurpanda, ob adstrictionem illam manifestam quam gustu præfert. Accedunt folia quæ pinguia sunt, & flores Croci colorē referentes, D quos Dioscorides requirit. Sententiā nostram confirmat antiquus manuscriptus herbarius, qui hanc pro Meliloto pingit. Neq; obstat quod hæc herba non admodum odorata sit: fatemur enim non esse laudatißimam Melilotum, sed eam quam Germania nostra profert. Nam quum Plinio lib. xxi. cap. xi. teste, Melilotus ubiq; nascatur, suam quæuis habeat ferè regio necesse est. Nihil igitur mirum si huic herbæ non adsint singulæ notæ, quas illi ueteres Græci & Latini attribuunt. Satis autem est ei mistam quandam, nempe adstringentē & digerentem inesse facultatem, haud secus quàm optimæ. Germani hanc herbā nominant Vnser frawen schůchlin/uel wilden klee. Tertium genus nos optimam & legitimam esse arbitramur Melilotū, quam nos maioris discriminis causa Italicam nuncupauimus, quod mos sit patrius Germaniæ nostræ, omnia ferè peregrina uocare Italica. Germanicè itaq; haud ineptè welscher Steinklee nominabitur.

FORMA.

Melilotus Germanica. *Italica.*

Vulgaris Meliloti descriptionē inuenies suo loco. Germanica, herba est humilis, palmi altitudine, folio pratensis Trifolij, pingui & cano, flore pisi, minore tamē, luteo, semine in siliquis, radice rufa. Italica, quam è Campania allatam in Germaniam arbitror, caulem habet subrufum, rotundū, folium fœnigræci, in ambitu serratum, flore luteo, odorato, semine in siliqua lunata, ut pictura luculenter ostendit. Tota etiam herba odorata est, ut hinc etiam conijcere liceat ueram esse Melilotum.

LOCVS.

Germanica paßim in pratis Germaniæ, montosis potißimum, nascitur. Italica in Germania, nisi sata fuerit, non prouenit. In Campania uerò circa Nolam, Dioscoride teste, copiose nascitur.

TEMPVS.

Floret ferè per integram æstatem utrunque genus. Siliquas tamen in fine Iulij & Augusto mense proferunt.

MELILOTVS
GERMANICA.

Vnser frawen schůchlin.

MELILOTVS
ITALICA.

Welscher Steinklee.

TEMPERAMENTVM.

A

Mixtæ est facultatis: habet enim quiddam adstringens, sed & discutit & maturat: copiosior enim in ea est substantia calida quàm frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Melilotus adstringendi facultatẽ obtinet. Mollit omnes inflammationes, pręcipuè autem oculorũ, uteri, sedis & testium in passo decocta & illita. Aliquando autẽ addito oui luteo assato, aut fœnigræci farina, aut lini semine, aut polline molario, aut capitulis Papaueris, aut Intybo. Recentes meliceridas per se cum aqua, & achoras cum creta Chia & uino aut galla illita sanat. Stomachi dolorẽ cum uino cocta, & cruda cum antedictis leuat. Aurium etiam dolores crudæ expressus succus, & cum passo instillatus sedat. Capitis dolorem lenit, cum aceto & rosaceo inspersa.

EX PLINIO.

Melilotos oculis medetur cum lacte, aut cum lini semine. Maxillarũ quoq; dolores lenit, & capitis cum rosaceo: item auriũ è passo, quæq; in manibus intumescunt uel erumpunt. Stomachi dolores in uino decocta, uel cruda tritaq;. Idem effectus est ad uuluas. Testes uerò & sedem prociduam, quæq; ibi sunt uitia, recens ex aqua decocta, uel ex passo. Adiecto rosaceo illinuntur ad carcinomata. Deferuescit in uino dulci. Peculiariter & contra meliceridas efficax.

DE MANDRAGORA. CAP. CC.

NOMINA.

ΜΑΝΔΡΑΓΟΡΑΣ, ἡ κιρκαία Græcis, ἀνθρωπόμορφος Pythagoræ, Latinis canina aut terrestris mâlus, officinis Mandragora, Germanis Alraun dicitur. Qui Circæam uocarunt, nomen illi à Circe fecerunt, quoniam creditur radix eius ad amatoria conducere. Pythagoras hauddubiè ab humana forma, quam radix eius referre uidetur, Anthropomorphon appellauit. Hinc sumpta occasione, agyrtæ & impostores illi circũforanei radices humana effigie insignitas circunferunt, quas Mandragoras esse testantur, cum tamen constet eas esse fictitias, & manu factas ex cannarum radicibus humana specie sculptis, postea plantatis. Nascuntur autem subinde radiculæ paruæ, quæ repræsentant capillos, barbam, pectinis pilos, & ex terra eum acquirunt colorem, ut radices esse appareant. Sunt & alia multa quæ nebulones illi fabulantur ut pecuniam ab imperitis extorqueant, quæ cõmemorare in præsentia nihil attinet. Terrestrem mâlum Romani dixerunt, quod mâla proferat, nec in altum ut reliquæ arbores surgat.

B

Circæa quare dicta Mandragora.

Anthropomorphos cur nominata.

Agyrtarum commentum.

Terrestris mâlus

GENERA.

Duo Dioscoridi & Plinio Mandragoræ sunt genera. Mas candida est, μώριον Græci uocant. Huius hic effigiẽ, citra tamen poma, quæ habere non potuimus, damus. Fœmina nigra, Gręcis θριδακίας à similitudine foliorum appellata. Theophrastus tamen lib. vi. de historia plantarũ, cap. ij. tertium quoddam genus Mandragoræ constituere uidetur, cuius fructus sit μέλας, καὶ ῥαγώδης, καὶ οἰνώδης τῷ χυμῷ, hoc est, niger, acinosus, & sapore uinosus. Et nisi hoc genus à priorib. diuersum esse statuas, discrepare inter se non leuiter Theophrastũ & Dioscoridẽ necesse est fatearis. Nam Dioscorides palàm asserit poma priorum duorũ generum uitellis ouorũ esse similia, & pallida: contrà Theophrastus nigra, acinosa, ut diximus, & sapore uinosa esse tradit. Accedit quod idem Theophrastus eodẽ loco Mandragorę caulem tribuat, perinde atque Plinius, quem Dioscorides penitus aufert: ut hoc nomine necesse sit hæc omnia ad tertium hoc genus Mandragorę referre, quod nos tamen infrà inter Solani genera recensebimus, ubi etiam eius picturam offendes.

Mas.

Fœmina.

Locus Theophrasti explicatu difficilis.

FORMA.

Fœmina angustiorib. & minoribus quàm Lactuca folijs est, grauiter odoratis &

Fœminæ.

MANDRAGORA
MAS.

Alraun mennle.

A uirosis, per terram sparsis, iuxtaq; folia pomis uitellis oui similibus, pallidis, odoratis, in quibus semen quale pyri, radicibus magnis, binis ternisue, sibi inuicem implicitis, in superficie nigris, intus candidis & crassi corticis. Caulem uerò non fert. Maris folia sunt magna, candida, lata, læuia ut Betæ. Mâla duplo maiora quàm fœminæ, croci colore, cum aliqua grauitate odorata, quæ comedentes pastores quadantenus soporantur. Radix supradictæ similis, maior tamen candidiorq;. Orbata & hæc est caule.

LOCVS.

Prouenit in syluis & umbrosis locis. Nunc in hortis etiam plantatur.

TEMPERAMENTVM.

Mandragora uincentem habet facultatem refrigeratoriam, adeò ut tertij sit ordinis refrigerantium. Veruntamen nonnihil etiam caloris inest, & in pomis humiditatis. Radicis cortex non tantum refrigerat, sed & desiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus colligitur è cortice recentis radicis tuso & prælis subiecto, quem insolatum cum iam cõcreuerit, in fictili uase reponere oportet. Colligitur itidem è pomis succus, ignauior tamen. Delibratur radicis cortex, & traiectus lino ad usum suspenditur. Quidam Mandragoræ radices in uino ad tertias decoquunt, & traiectũ per colum ius seruant, utentes cyathi unius mensura in peruigilijs, & doloribus, & in his quos sine doloris sensu secare aut urere uoluerint. Potus obolorum duorũ pondere cum mulsa aqua Mandragoræ liquor, pituitam, nigramq; bilem ueratri modo purgat. Verum maiore copia potus uitam adimit. Miscet medicamentis ocularibus, & ijs quæ dolores finiunt, pessis quoq; emollientibus. Per se semioboli pondere appositus, menses & fœtus trahit. Sedi pro balano subditus somnũ facit. Radix ebur emollire fertur, si senis horis cum eo decocta sit, & in quam uoluerit aliquis formam fingi & formari facilem reddere. Folia recentia, oculorũ & quas ulcera excitarunt inflammationibus cum polenta illita prosunt. Discutiunt eadem omnẽ duritiem, abscessus, strumas, tuberculaq;, quinq; aut sex diebus leniter cõfricata. Stigmata sine ulceratione delent. Folia condîta sale seruantur in eosdem usus. Radix autẽ trita ex aceto ignibus sacris, & serpentium ictibus ex melle aut oleo medetur. Strumas atque tubercula ex aqua disijcit. Articulorũ dolores cum polenta sedat. Conficitur citra coctionẽ uinũ è cortice radicis. Ternæ minæ in uini dulcis metretã conijciuntur. Dantur ex eo terni cyathi, ijs qui secari, aut uri debent, ut antè dictum est. Siquidẽ nullo tunc afficiuntur dolore, eò quod somno quodam pressi torpescant. Mâla olfactu, & comesta soporem afferunt. Potest idem & eorũ succus. Nimius tamen eorundem usus obmutescere facit. Semen mâlorum potum uterum purgat, appositumq; cum sulphure ignem non experto rubra fœminarum profluuia sistit. Colligitur ex radice liquor, ea scarificata multifariam, & eo quod erumpit, in cauum uas recepto. Est autem liquor succo efficacior. Sed non ferunt omnibus locis liquorem radices, idq; experientia ostendit.

EX GALENO.

Soporem conciliandi uim habent Mandragoræ poma. Radicis cortex ualentissimus est, reliquum quod intus est imbecillum existit.

EX PLINIO.

Succus fit & è mâlis & è caule, deciso cacumine, & radice punctis aperta aut decocta. utilis hæc uel surculo. Concisa quoque in orbiculos seruatur in uino. Succus non ubiq; inuenitur, sed ubi potest, circa uindemias quæritur. Odor grauis eius, sed radicis & mâli grauior. Mâla matura in sole siccantur. Succus ex ijs sole densatur: item radicis tusæ, uel in uino nigro ad tertias decoctę. Folia seruantur in murijs efficacius, aliàs recentium succus pestis est: sic quoque uires noxiæ. Grauedinem

C afferunt etiam olfactu, quanquã mala in aliјs terris mandantur, nimio tamẽ odore obmutescunt ignari. Potu quidem largiore etiam moriuntur. Vis somnifica pro ui ribus bibentium. Media potio cyathi unius. Bibitur & contra serpentes, & ante sectiones punctionesq́ue, ne sentiantur. Ob hæc satis est aliquibus somnũ odore quæsisse. Bibitur & pro Elleboro duobus obolis in mulso. Ad strumas radix Mandragoræ ex aqua bibit͂. Articulis prosunt folia cum polenta, uel radix recens tusa cum cucumere syluestri, uel decocta in aqua. Cum cerato apostemata & ulcera tetra, folia Mandragoræ recentia sanant. Radix uulnera cum melle aut oleo.

DE MALIS INSANIS. CAP. CCI.

NOMINA.

QVAE mâla insana hodie appellantur, & à Neapolitanis Melanzana, ab aliјs amoris poma, à Germanis uerò Melanzan, num ueteribus cogni ta fuerint asseuerare non ausim. Non latet tamen Hermolaum in Corollario suo in ea esse sententia, ut putet esse tertiã Mandragorę speciem, quam Morion uocant. Quam tamen sententiam cur non probem, facit inprimis Theophrastus, qui lib. vi. de historia stirpium cap. iј. eius fructum esse nigrum, acinosumq́ue scribit, qualia mala insana non sunt. Dein quod Moriј fructus letalis sit, mala uerò insana minimè, ut paulò pòst dicemus. Mala autem insana dicta sunt, nõ quod letalia sint, sed quod difficulter concoquantur. Amoris autem poma, quod propter elegantiam & pulchritudinem digna sint quæ amentur.

Mâla insana non sunt tertia Mandragoræ species.

Mâla insana cur dicta.

Amoris poma quare uocata.

GENERA.

Duo sunt malorum insanorum genera. Aliqua enim purpurea ferè tota, aliqua D uerò lutea, aut candorem aliquem præ se ferentia. Primi generis poma germanicẽ braun Melanzan, alterius autem, geel Melanzan uocantur.

FORMA.

Mala insana in frutice nascuntur, qui Personatiam propèmodum caule & foliјs refert. Differunt autem huius folia à Personatiæ, quod longiora, magisq́ue laciniata sint. Flores habet purpureos, speciosos, sex foliјs è calatho stellatim radiatis, fructus oblongi mali forma & magnitudine, in quibus semen siliquastro non dissimile. Radicem multis capillatam fibris luteamq́ue.

LOCVS.

In hortis apud nos seruntur, sed frequenter in fictilibus & pensilibus fenestrarũ hortis. Et eodem cultu quo cucumeres & melones gaudent.

TEMPVS.

Floret Augusto & Septembre mensibus, ac subinde fructum profert.

TEMPERAMENTVM.

In his malis hauddubiè ut in cucumere esculento, aut fungo, frigida & humida temperies superat.

VIRES.

Nullum, quod sciam, in medicina usum habent. Eduntur autem à nonnullis ex oleo, sale & pipere fungorũ modo cocta. Aliј ubi paululum inferbuerunt igni, in orbiculos uel taleolas digerunt, & in acetariјs ex oleo, uel pipere & aceto comedunt. Salgamariј in muria acida seruant, cibo per hyemem & uer ori grato, sed tamen qui ægrius concoquatur. Quid multa? delicatorum & omnia degustare uolentium cibus est malum insanum. Quare qui sanitatis studio aliquo tenentur, iј statim nomine ipso territi, usum illorum euitabunt.

MALA INSANA.

Galli vocãt Pomẽ d'amours quod libidinẽ excitem

Melantzan.

C

NOMINA.

Nenuphar. Nymphæa cur dicta.

NYMΦAIA Græcis, Nymphæa Latinis, officinis Nenuphar barbara uoce nominatur. Germanis Seeblům / Wassermåhen. Nymphęæ autem nomen sibi uendicasse uidetur, quod aquosa amet loca: uel, ut ex ueteribus aliqui fabulati sunt, à Nympha, quæ zelotypia Herculis intabuit & mortua est, inq; palustrem hanc plantam mutata.

GENERA.

Candida. Lutea. Duo eius genera. Vna enim à flore candido, Lilij simili, candida appellatur. Germanicè weiß Seeblůmen. Altera itidem à floribus, qui lutei sunt, lutea nominatur. Germanicè geel Seeblůmen. Possent etiam radicibus discerni, cum prior nigra, altera uerò candida cõstet, adeò ut hoc nomine prima candida, altera autem nigra diceretur. Multò uerò consultius est à floribus, quàm radice discrimen sumere, quòd illi nunquam non oculis expositi sint, radices autem non nisi effossæ intueri posśint.

FORMA.

Prima, folia Ciborio similia habet, minora tamen & longiora, quadantenus super aquam eminentia, aliqua tamen etiam sub aquis, plura ab una radice prodeuntia. Flos candidus, Lilio similis, in medio quod croceum sit obtinens. Hic cum defloruerit rotundus, & mâlo circunferentia, aut Papaueris capiti similis, colore niger fit. In quo sanè semen clauditur nigrum, latum, densum, gustu glutinosum. Caulis illi læuis, minimè crassus, niger, Ægyptiæ fabæ similis. Radix nigra, aspera, clauæ persimilis. Hæ singulæ notæ alteri Nenuphari uocato quadrant. Folio enim conD spicitur orbiculato, læui, herbaceo, amplo, in stagnantibus aquis supernatante: flore candido, Lilio simili, in medio croceum habente, & cum defloruerit capite Papaueris, in quo semen latum, amarum, pingue. Caulis gracilis est & læuis. Radix nigra & ampla, dulcis, nodosa, clauæ formam repræsentans. Altera folia antedictę similia habet, sed radicem albam & asperam: florem luteum, splendentem, rosæ similem. Quæ itidem notæ in uniuersum omnes alteri Nenuphari, quæ luteis est floribus, respondent.

LOCVS.

Nascitur in paludibus & aquis stagnantibus.

TEMPVS.

Flores in fine Maij & Iunio mense colliguntur. Radices autem in autumno effodiuntur.

TEMPERAMENTVM.

Nymphęæ tum radix, tum semen refrigerandi & citra morsum desiccandi uim obtinet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix prioris sicca cum uino pota, cœliacis & dysentericis prodest. Lienem absumit. Stomachi uesicæq; doloribus illinitur. Alphos ex aqua exterit. Alopecias cum pice imposita sanat. Eadem contra Veneris insomnia bibitur, siquidẽ ea compescit. Paucis diebus, si quis continuò bibat, genitale infirmat. Idem semen potum efficit. Alterius quæ lutea dicitur, radix & semen contra muliebria profluuia ex uino nigro bibuntur.

EX GALENO.

Nymphęæ radix & semẽ, uentris profluuia cohibent, semenq; genitale siue per somnia, siue alio pacto immodicè profluens retinẽt. Iuuãt dysentericos. Cęterũ Nymphæa quæ candidã radicẽ habet, potentioris est facultatis, ut & muliebri profluuio medea-

NYMPHAEA CANDIDA.

Weiß Seeblůmen

NYMPHAEA
LVTEA.

Geel Seeblůmen.

A medeatur. Verum & hæc, & ea quoque quæ atram habet radicem, ex uino nigro austero bibitur. Porrò nonnullam etiam abstergendi uim obtinent, ita ut alphos & alopecias sanent. Ad alphos uerò macerantur aqua, ad alopecias pice liquida. Sed ad hæc aptior est ea cuius radix nigra est, sicut ad alia, cuius alba.

EX THEOPHRASTO.

Nymphæa trita plagæ imposita sanguinem sistere traditur. Vtilis & ad difficultates intestinorum pota.

EX PLINIO.

Venerem in totum adimit Nymphęa, semel in quadraginta dies pota. Insomnia quoque Veneris à ieiuno pota, & in cibo sumpta. Illita quoque radix genitalibus, inhibet nō solum Venerem, sed effluentiam geniture: ob id corpus alere, uocemq́ dicitur. Semen cum uino potum dysentericis auxilio est. Tenesmo radix eiusdem ex uino bibitur. In uino quoque pota lienem consumit. Dolores uesicæ sedat ex uino. Manantia sanat ulcera. Maculas omnes emendat. Trita plagis imponitur. Vlceribus, priuatim ijs quæ calceamento facta sunt, prodest arida infricata.

DE NAPY. CAP. CCIII.

NOMINA.

NAPY, ἢ σίνηπι græcè, Sinapis & Sinapi latinè uocatur. Officinæ nomen retinuerunt. Perperā tamen faciunt, quod altero genere pro Eruca, quam suo loco depinximus, utunť. Germanicè Sam oder Gartensenff nominatur. Sinapis autem nomen è Græcia uenit in Latiū, censetq́ dictum Athenæus lib. ix. Dypnosoph. Sinapi, ὅτι σίνεται τοὺς ὦπας ἐν τῇ ὀδμῇ, hoc est, quod olfactum luminibus officiat. Pleraq́ Græcia Napy nominat quasi Naphy, ut idem eodem in loco interpretatur, quoniam non sine natura sit, sed acri & proinde incommoda donetur. Alij Napy per priuationem uidelicet νήπιον, quasi immitè dici uolunt, quoniam acrimoniæ uehementis particeps sit.

Officinarum error.

Sinapis unde dicta.

B *Napy cur uocatum.*

GENERA.

Sinapis duo inueniuntur genera, folijs, floribus & semine distantia. Primum siquidem genus rapitiam frondem exprimit, floremq́ luteum obtinet, ac semen album profert. Nos à floribus luteis germanicè geelen Gartensenff nominauimus. Alterum in Erucæ folium laciniatur, floreq́ albicante, & semine uesco pulloq́ constat. Nos genus hoc ab albicantibus floribus weissen Gartensenff appellauimus, ut esset huius aliqua ab Erucæ nomenclatura diuersitas, quam Germani simpliciter weissen Senff uocant.

FORMA.

Primum caulem habet hirsutum, longum, ramosum, folia rapi, minora tamē & asperiora, flores luteos, siliquas rotundas ac hirsutas, plenas semine candicante. Alterum genus itidem hirsuto caule præditum est, minore tamen, folijs Erucæ, maioribus tamen ac latioribus, laciniatis, floribus albicantibus, crucisq́ effigiem referentibus, siliquis teretibus & oblongis, semine pullo rufescentéue refertis.

LOCVS.

Vtrunq́ in hortis satum prouenit. Et quamuis nullo cultu plerunq́ germinet, terram tamen aratam & congestitiam magis amat.

TEMPVS.

Floret utrunq́ Iunio ac Iulio mensibus, eodemq́ tempore semen in siliquis suis profert.

TEMPERAMENTVM.

Sinapi calefacit & desiccat quarto ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calfaciendi, extenuādi & extrahendi uim habet. Cōmanducatū capitis pituitā elicit.

SINAPI PRI
MVM GENVS.

Geeler gartensenff.

SINAPIS ALTE
RVM GENVS.

Weiß Gartenſenff.

C cit. Succus eius hydromeliti mixtus contra tonsillarum prædurós tumores, ac ueterem callosamq; arteriæ scabritiē conuenienter gargarizatur. Tritum naribus admotum, sternutamenta ciet. Comitialibus quoq; auxiliatur. Fœminas uuluæ strangulatu oppressas excitat. Lethargicis, deraso capite, illinitur. Ficis ammistum & impositum donec rubescat locus, ad coxendicum cruciatus, lienes, & omnis generis diuturnos dolores confert, cum permutandæ passionis causa ex alto in cutis superficiem aliquid trahere uoluerimus. Alopecijs illitum medetur. Faciem purgat. Sugillata cum melle, aut adipe, aut cerato delet. Ex aceto contra lepras, & feras impetigines perungitur. Aridum contra febrium circuitus bibitur, aut potui polentæ modo insperſum. Extrahentibus emplastris, scabiemq; extenuantibus utiliter ammiscetur. Grauitati aurium & sonitui, tritum cum fico impositum prodest. Succus ad hebetudines oculorum & palpebrarum scabritiem illinitur. Exprimitur autem ex uiridi adhuc semine succus, & in sole siccatur.

EX PLINIO.

Sinapi Pythagoras principatum habere ex his, quorum sublime uis feratur, iudicauit: quoniam non aliud magis in nares & cerebrum penetret. Ad serpentiū ictus & scorpionum tritum cum aceto illinitur. Fungorum uenena discutit. Contra pituitam tenetur in ore donec liquescat, aut gargarizatur cum aqua mulsa. Ad dentium dolorem manditur. Ad uuam gargarizatur cum aceto & melle. Stomacho utilissimū contra omnia uitia, pulmonibusq;. Excreationes faciles facit in cibo sumptum. Datur & suspiriosis. Item comitialibus tepidum cum succo cucumerū. Sensus atque sternutamenta capitis purgat, aluum mollit, menstrua & urinam ciet. Et hydropicis imponitur. Cum fico & cumino tusum ternis partibus comitiali morbo. Et uuluarum conuersionē suffitum excitat odore aceto mixto. Item lethargi-D cos: & si uehementior somnus lethargicos premat, cruribus aut etiam capiti illinitur cum fico & aceto. Veteres dolores thoracis, lumborum, coxendicū, humerorum, & in quacunque parte corporis ex alto uitia extrahenda sunt, illitum caustica ui emendat pustulas faciendo. At in magna duritia sine fico impositum: uel si uehementior urigo timeatur, per duplices pannos. Vtuntur ad alopecias cum rubrica, psoras, lepras, phthiriases, tetanicos, opisthotonicos. Inungunt quoq; scabras genas aut caligantes oculos cū melle. Succusq; tribus modis exprimitur in fictili, calescitq; in eo in sole modicè. Exit & è cauliculo succus lacteus, qui ita cum induruit, dentiū dolori medetur. Semen ac radix cum immaduere musto, conteruntur, manusq; plenæ mensura sorbentur ad firmandas fauces, stomachum, oculos, caput, sensusq; omnes. Mulierū etiam lassitudines, saluberrimo medicinæ genere. Calculos quoque discutit, potum ex aceto. Illinitur & liuoribus sugillatisq; cum melle & adipe anserino, aut cera Cypria. Fit & oleum ex semine madefacto in oleo expressoq;, quo utuntur ad neruorum rigores, lumborumq; & coxendicum perfrictiones.

EX SYMEONE SETHI.

Sinapi uim habet dissoluendi & discutiendi humiditates quæ in capite & stomacho sunt. Confert etiā lienis affectib. à humiditate & flatu procreatis. Item quartanis morbis, qui ex adusta pituita contracti sunt: ad hæc & podagris à pituita factis. Officit uerò uisui, & calido capiti, ac iecori. Adiuuat concoctionē & distributionē ciborum crassarū partium. Minuit quæ in uentriculo sunt humiditates. Illitum lepris, eas in melius mutat. Linguas etiam humiditate grauatas siccat. Si cum melle sumatur, tusses resoluit. Cum caricis uerò ischiadicis illitum, & lienosis utile est: trahit enim quæ intus sunt ad corporis superficiem. Suffitum uerò & incensum, serpentes fugat.

NERIVM

Oleander.

z

DE NERIO. CAP. CCIIII.

C

NOMINA.

Oleander.
Rhododaphne cur dicta.

NHPION, ἢ ῥοδοδάφνη, ἢ ῥοδόδενδρον Græcis, Nerion & Rhododendron Latinis, officinis & barbaris Oleander, Germanis Olander dicitur. Rhododaphnen autem Græci dixerunt à rosæ floribus & lauri folijs, quæ fruticis huius præcipuæ sunt notæ. Nec refert quod Dioscorides amygdalæ folijs eius folia cõparauerit, lauro enim & amygdalæ nõ dissimilis magnopere foliorũ figura est. Fecit idem rosæ flos & arbor, ut eadẽ gens Rhododendrũ nominauerit.

Rhododendros quare.

FORMA.

Notus frutex, amygdalæ longiora & crassiora folia habens, florem rosarum figura, fructum amygdalæ similem, ueluti cornu, qui dehiscens lanea natura plenus est, pappis acanthinis simili. Radix illi est acuminata, longa, lignosa, gustanti salsa.

LOCVS.

Nascitur in hortis, maritimis, & secundum amnes locis.

TEMPVS.

Quo mense floribus & fructu prægnans sit Nerion, non satis constat: neque enim uel flores uel fructus eius nobis uidere licuit. Hinc est quod etiam pictura quam exhibemus ijsdem careat.

TEMPERAMENTVM.

Neriũ Arabes calefacere in principio tertij ordinis, & in secundo siccare tradunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Flores & folia canes, asinos, mulos & quadrupedes plurimos enecant: hominũ uerò cum uino pota contra uenenatorũ morsus præsidia salutaria sunt, præsertim si rutæ cõmiscueris. Infirmiora uerò animantia, ut oues, caprasq́, si aquam biberint in qua folia eius maduerint, moriuntur.

D

EX GALENO.

Nerium aut Rhododaphne notus omnibus est frutex. Foris quidem illitus discutiendi uim obtinet. Intrò autem in corpus assumptus, perniciosus ac uenenosus non tantum hominibus, uerumetiam plerisq́ pecudibus.

EX PLINIO.

Rhododendros ne nomen quidem apud nos inuenit latinum: Rhododaphnen uocant, aut Nerium. Mirum, folia eius quadrupedum uenenum esse, homini uerò contra serpentes præsidium, ruta addita, & è uino pota. Pecus etiam & capræ si aquam biberint in qua folia ea maduerint, mori dicuntur.

DE OXYACANTHA. CAP. CCV.

NOMINA.

Berberis.
Oxyacantha unde dicta.

ΟΞΥΑΚΑΝΘΑ Græcis, Oxyacantha Latinis, officinis Berberis, Germanis Paisselbeer / Saurich / Erbsel / Versich uocatur. Hauddubiè Græci à spinarum acuminatis cuspidibus Oxyacan than dixerunt.

FORMA.

Syluestri pyro similis arbor est, sed minor & nimis spinosa. Fructum fert Myrto similem, plenum conferctúmue, rubentem, fractu facilem, intus nucleos habentem. Radicem multifidam & altam. Huius deliniationis notę, nulla prorsus reclamante, arbori quam uulgò Berberim barbara uoce nominant, adamussim respondent. Nanque arbuscula est pyri syluestris aspectu, sed humilior, ramis ex interuallo spinosis, folio lentè per ambitum aculeato, acinis rubentibus, in pediculo iuxta & racemo pendulis, gustu acido & subaustero, duobus intus granis, radice numerosa.

LOCVS.

OXYACANTHA

Versich.

C

LOCVS.

Multis naſcitur locis, ſyluis nempe, frutetis, campeſtribus, montanis, ſiccis & aquoſis.

TEMPVS.

Germinat ineunte uere, ab occaſu autem Vergiliarũ fructifera. Per Septembrẽ itaque ac Octobrem menſes carpitur, campos ſyluasq; exornans.

TEMPERAMENTVM.

Oxyacantha adſtringit & deſiccat, atqueadeo quorundam ſententia frigida & ſicca in ſecundo eſt ordine. Fructus tamen tenuium eſt partium, & paululum quiddam inciſiuum habet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius fructus potus & comeſtus, alui profluuium, & muliebrem fluxum ſiſtit. Radix trita & illita aculeos & ſpicula extrahit. Abortum facere tradunt, ſi ſenſim uenter ter radice feriatur aut perungatur.

EX GALENO.

Oxyacanthus arbor ut pyro ſylueſtri ſimilem habet ſpeciem, ita & facultates minimè diſsimiles. Quin & ipſi fructus. Pyri quidem ſylueſtris prorſum atq; abſolutè auſterus eſt, Oxyacanthes autem tenuium partium eſt, & modicè incîdit. Porrò arboris huius fructus, pyri ſylueſtris ſimilis non eſt, ſed Myrti potius fructui, rubens ſcilicet & † rarus. Habet uerò & nucleos. Cæterum non tantum eſus, ſed & bibitus omnes fluxionum affectus cohibet atque ſiſtit.

† ἁδρὸς uidetur legendum, ut eſt apud Dioſcor.

EX RECENTIORIBVS.

E baccis uinum exprimitur eodem ferè uſu, quo uinum ex mâlo punico. Condiuntur item acini uel melle uel ſaccharo ad reſtringendã ſitim, depellendamq; febricitantium malaciam, quorũ moroſum nimis palatum cibum ferre quemcunq; reſpuit. Elangueſcens appetentia grato huius acore recreatur.

D

DE OSYRIDE. CAP. CCVI.

NOMINA.

Linaria quare dicta.

OΣΥΡΙΣ Græcis, Oſyris Latinis, officinis Linaria, nonnullis herba urinalis appellatur. Germanicè Flachßkraut / Lynkraut / Harnkraut / Unſer frawen flachß / Wildflachß / Krotenflachß / Nabelkraut. Linariam autem dixerunt recentiores à folijs quæ Lini faciẽ referre uident.

FORMA.

Virgultum ſarmentúmue nigrum eſt Oſyris, tenues uirgas lentasq; habens. In quibus foliola ſunt terna & quaterna, modo quina, interim & ſena, ceu Lini nigra initio, dein colore mutato ſubrubeſcentia. Iam ſi rem diligenter expendas, nullam deliniationis notam Oſyridi traditã, in Linaria dicta hodie deeſſe reperies. Siquidẽ hæc cauliculis fruticat nigricantibus, & qui ob ſuum lentorem haud facilè franguntur, tenuibus, atris quoque folijs, Lini facie. Concolori denique ſemine tantiſper dum matureſcit, poſtquam ematuruit rubeſcente. Seneſcentes quoque ramuli nigritiam in ruborem uertunt. His accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimonium, qui Linariam eam eſſe herbam tradit, quæ Dioſcoridi Oſyris dicitur, floremq; habere luteum inquit. Reſpondet etiam per omnia pictura.

LOCVS.

Paſsim in campeſtribus prouenit.

TEMPVS.

Floret æſtate tota & autumno.

TEMPE-

OSYRIS

Harnkraut.

C

TEMPERAMENTVM.

Osyridi amara inest qualitas, & obstructiones aperiendi, adeoque ut calida sit necesse est. Amara nanque, Galeno lib. iiij. cap. x. de simpl. medicament. facult. teste, qualitate prædita, omnia calida sunt. Sic etiam eodem autore lib. v. cap. xi. eiusdem tractationis, singula quæ poros & meatus expurgant, ab infarctuque liberant medicamenta, calida sunt & tenuiũ partium. Vehementer itaque errant, qui Linariam frigidam & humidam esse asserunt. Et certè præter ea quæ iam dicta sunt, uel hoc uno argumento erroneam illorum sententiam confutare omnium maximè licebit. Cum etenim Linariæ urinam mouendi facultatem inesse scribant uulgares etiam herbarij, colligitur illam non esse frigidam & humidam, quandò Galeno libro iam citato cap. xij. attestante, omnia quæ urinam ducunt ex acrium atque adeò calidorũ & siccorum sint genere.

Linaria non est frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius decoctum potum morbo regio affectos iuuat.

EX GALENO.

Osyridi, ex qua medicamenta ad exterendam leuigandamque cutem, Græci κορήματα uocant, fieri solent, amara inest qualitas, & obstructiones expediendi facultas. quare & in iecinore consistentes obstructiones adiuuat.

EX AETIO.

Osyris est herba subfruticosa, tenuibus uirgulis, fractioni renitentibus, folijs Lino similibus, nigris primo, postea subrubescentibus, gustu amaris, unde regio morbo conferunt.

EX PLINIO.

Smegmata mulieribus ex Osyridis folijs faciunt. Radicum decoctũ potum, sanat arquatos. Eædem priusquã maturescit semen concisæ, & sole siccatæ, aluum sistunt. Post maturitatẽ uerò collectæ, & in sorbitione decoctæ, rheumatismis uentris medentur, & per se tritæ ex aqua cœlesti bibuntur.

κορήματα enim nõ solum scopas, ut quidam arbitratur, uerumetiam κόσμητρα, Suida & Phauorino testibus, hoc est comptoria & uenustantia faciẽ medicamẽta græci dixerũt: è quorum sanè numero Osyris est, quæ cũ amara sit, extergere etiã quæ sunt in corpore, facie potissimũ, maculas potest. Hinc rectè Plinius ex eius folijs mulieribus, ut potè quæ plus alijs comere & uenustare faciem solent, smegmata fieri tradit.

DE OCIMO. CAP. CCVII.

NOMINA.

OKIMON Græcis, Ocimum Latinis, recentioribus Græcis βασιλικὸν, id est, regium appellatur, quod nomen apud omnes nostræ ætatis herbarios & officinas usurpatur. Sunt tamen quibus Ocimum gariophyllatũ nominetur. Germanicè Basilien/uel Basilgram dicitur. Ocimum autem quibusdã à nascendi celeritate dictum est, siquidem à satu tertio statim die emicat. Quod uerius Ocymo uidetur conuenire, quod pabuli & farraginis quoddam genus est, sic nominatũ ab ὠκὺς græca dictione, quæ citò significat. Proinde sunt qui significantius per z scribendũ ducant Ozimum, ab ὄζω, quod redolere denotat, quoniam herba tota suauissimũ spiret odorem. Ab eodem odore, quod basilica & regia domu dignum sit, Basilicum hodie nuncupatur.

Ozimum cur dictum.

Basilicum.

GENERA.

Sunt qui duo Ocimi cõminiscantur genera: unum latiora folia habens, quod priuatim Basilicum: alterum angustiora, quod Ocimum gariophyllatum appellant. Nos tria tibi exhibemus ex uno promiscuè semine nobis nata. Primũ maioris discriminis ratione Ocimũ exiguũ, Germanicè klein Basilien/nominauimus. Alterum mediocre, Germanicè mittel Basilien. Tertiũ magnum, Germanicè groß Basilien uocauimus. Neque enim nisi folijs solis distare uident, quæ in primo genere exigua admodũ sunt, in altero uerò paulò latiora, in tertio primi respectu latissima. Odor autem omnibus tribus unus idemque est.

OCIMVM
EXIGVVM.

Klein Basilien.

OCIMVM
MEDIOCRE.

Mittel Basilien.

OCIMVM
MAGNVM.

Groß Basilien.

C

FORMA.

Ocimum pedali altitudine prosilit, surculosum, ramulis rotundis, folio Mercurialis, diluti uiroris. Floret particulatim, primò parte inferiore, demum superiore: flosculo candido, semine pullo nigróue, cui cortex obducitur. Radix una descendit in altitudinem, crassior & lignosa, cæteræ à lateribus funduntur exiles ac prolixæ.

LOCVS.

Passim in figulinis uasis mulieres extra fenestras ædium fouent Ocimũ. In hortis etiam satum prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, dein semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Ocimum ex secundo est ordine calefacientium, cum excrementitia quadam humiditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Copiose comestum oculorum aciem hebetat, aluum emollit, flatus mouet, urinam cit, lac euocat, ægreq; in uentre mutatur. Illitum cum polentæ farina, rosaceo & aceto, inflammationibus, mariniq; draconis & scorpionis ictibus auxilio est. Per se autem cum uino Chio oculorũ doloribus. Oculorum caligines succus eiusdem abstergit, eorundemq; fluxiones exiccat. Semen potum quibus atra bilis gignitur, difficultati urinæ, inflatisq; conuenit. Olfactu per nares attractum, copiosa sternutamenta mouet. Quod idem herba efficit. Porrò instante sternutamento oculos comprimere oportet. Sunt qui Ocimum cauent minimeq; comedunt, quandoquidem manducatũ, & in sole positum uermes gignat. Libyes autem adiecerunt, quod si feriantur à scorpione qui Ocimum ederint, nullo dolore conflictari.

D

EX GALENO.

Ocimum excrementitiã humiditatem habet, proinde nec cõmodum est quod in corpus sumatur. Cæterum foris illitum, ad digerendum & concoquendũ utile est. Pleriq; hoc etiam ut obsonio utuntur, ex oleo & garo offerentes. Vitiosioris autem succi est. Admentiuntur ob hoc quidam dicentes, si tritum fictili nouo indatur, celerrimè intra paucos dies scorpiones gignere, præsertim ubi quis quotidie ollam soli expositam calfecerit. Sed hoc sanè à uero abest. Id porrò uerè de eo dixeris, praui succi, stomacho inimicum, & concoctu pertinax olus esse.

EX PLINIO.

Ocimum Chrysippus grauiter increpuit, inutile esse dicens stomacho, urinæ, oculorum quoq; claritati. Præterea insaniam facere, & lethargos, & iecinoris uitia, ideoq; capras id aspernari: hominibus quoq; fugiendum censet. Adijciunt quidam, tritum si operiatur lapide, scorpionẽ gignere: cõmanducatum, & in sole positum, uermes afferre. Alij uerò, si eo die feriatur quispiam à scorpione qui ediderit Ocimum, sanari non posse. Quinimò tradunt aliqui, manipulo Ocimi cum cancris decem marinis uel fluuiatilibus trito, cõuenire ad eum scorpiones à proximo omnes. Diodotus in empiricis, etiam pediculos facere Ocimi cibum. Secuta ætas alacriter defendit, nam id esse capras, nec minus quàm mentham & rutam scorpionũ terrestrium ictibus, marinorumq; uenenis mederi cum uino, addito aceto exiguo. Vsu quoq; cõpertum, deficientibus ex aceto odoratum salutarem esse. Item lethargicis, & inflammatis refrigerationi. Illitũ capitis doloribus cum rosaceo, aut myrteo, aut aceto. Item oculorum epiphoris impositum ex uino. Stomacho quoq; esse utile, inflationes & ructum ex aceto dissoluere sumptum. Aluum sistere impositum. Vrinam ciere. Sic & morbo regio & hydropicis prodesse. Choleras eo & destillationes stomachi inhiberi. Ergo etiam cœliacis Philistio dedit, & coctum dysentericis & colicis Plistonicus. Aliqui & in tenasmo, & sanguinẽ excreantibus, in uino. Contra duritiam precordiorũ illinitur mammis. Extinguit quoq; lactis prouentum. Auribus utilissi-

A utilissimũ infantium, præcipuè cum adipe anserino. Semen tritum & haustum naribus, sternutamenta mouet, & destillationes capiti quoque illitum. Vuluas purgat in cibo ex aceto. Verrucas mixto atramento sutorio tollit. Venerem stimulat.

EX SYMEONE SETHI.

Basilica ocima olfacta cor & caput iuuant. Si aqua irrigantur, humidiora fiunt, & somnum conciliant. Semen eorum cardiacis affectibus succurrit. Animi mœrorem ex atra bile ortam, in hilaritatem & lætitiam mutat.

APPENDIX.

Vides in referendis Ocimi facultatibus non parũ inter se dissentire Dioscoridẽ, Galenũ & Plinium, ita ut uix pugnantes illorum sententias conciliare possis. Quare cõsultum erit ut hic, quemadmodũ in alijs etiam, Galeni amplectaris opinionẽ, qui quodammodo inter hos medius interiectus, cõmendat exteriorem eius usum in ijs quæ σύμπεψιν καὶ διαφόρησιν, id est, concoctionem & discussionẽ desiderant: damnat uerò internum, ob excrementitiũ humorem quo grauat & lædit interanea. Et ad hunc etiam scopum respiciens, plerasque alias Dioscoridis & Plinij contradictiones tollere poteris.

DE ORIGANO. CAP. CCVIII.

NOMINA.

ΟΡΙΓΑΝΟΣ Græcis, Origanus uel Origanum Latinis, officinis nomen suũ retinuit, Germanis Wolgemůt/Dosten/Braundosten/uel Bergmüntz nominatur. Origanum uerò quod montibus gaudeat appellationem apud Grecos inuenit, ἀπὸ τοῦ ὄρους, id est, monte, & χαρᾶς, gaudio. *Origanum unde dictum.* Herodianus quod uisum exacuat nomen duxisse testatur, ab ὁρᾶν uidere, & γανῶ
B clarifico, quasi aciem oculorum illustrans. Theodorus grammaticus nomen ex aduerso datũ putat, à ῥιγῶ, quod est algeo, fieri ῥίγανον, quasi rigens, censet, & tandem ascita litera principe, o, in Origanum esse confictum, contrario tamen sensu, quod minimè refrigeret.

GENERA.

Origani genera seu rectius cognomina quatuor esse constat. Est enim Heracleoticum, Onitis, Tragoriganũ, & syluestre. *Heracleoticum.* Primum ab Heraclea Ponti dictum, cætera à pecoribus cognomenta desumpserunt. Onitis, quod ab asinis impeteretur, ac in cibo gratum esset. *Onitis.* Tragoriganũ, quasi hircinum Origanum, non alia forsitan ratione quàm quod eius pabuli uoluptate animal hoc caperetur. *Tragoriganum.* Syluestre, quod sine cultura, & sua sponte proueniat, cognominatum fuit. *Syluestre.* Cæterum quum in tanta cum nomenclationũ tum historiæ ambiguitate uarietateque tam Græcorum quàm Latinorum nõ facilè sit quicquam in solidum de his statuere, satis sit unum genus, syluestre nimirum & uulgare, pro omnibus pictum exhibere, quòd, ut Paulus ait, utcunque nominibus distinguantur, una tamen omnium sit facultas, adeoque in re admodum incerta, multum operæ aut laboris temerè insumere minimè necessarium putaui.

FORMA.

Origanum uulgare fruticulus est, tam folijs quàm ramis Serpyllo syluestri similis, *Vulgare.* comante supra cacumen umbella, in qua flores haud secus quàm in Serpyllo in albo purpurei, odore iucundo prediti emicãt. Ex qua sanè deliniatione satis liquet, Origanum hoc uulgare, Tragoriganũ, uel saltem eiusdem speciem quandam esse, quod hoc ut Dioscorides refert, folijs & ramulis syluestri Serpyllo simile existat.

LOCVS.

Montibus cliuosisque locis gaudet Origanum nostrum, passimque in his propter sepes nascitur.

TEMPVS.

ORIGANVM SYLVESTRE
SEV VVLGARE.

Wolgemůt.

A

TEMPVS.

Floret Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Omnes Origani species, Galeno & Paulo testibus, calefaciunt & exiccant in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Heracleoticũ excalfacit, unde decoctum eius cum uino potum uenenatorũ morsibus prodest: cum passo autem ijs qui cicutam, aut meconiũ: cum oxymelite ijs qui gypsum aut ephemerũ hauserunt. Ruptis, conuulsis, hydropicis cum fico manditur. Aridũ acetabuli mensura potum cum aqua mulsa, atros humores per aluum ducit, mensesq́ ciet. Linctũ ex melle tussibus medetur. Prurigines itidem, scabies, regiumq́ morbũ, decoctum eius cum in balnea descensum est, iuuat. Succus eiusdem adhuc uirentis, tonsillas, columellas, orisq́ ulcera sanat. Per nares cum oleo irino infusus trahit. Cum lacte aurium dolores mitigat. Conficitur ex eo & cepis, & rhu obsoniorũ uomitorium medicamentũ, omnibus ijs in ære Cyprio sub Canis ardenti æstu per quadraginta dies insolatis. Herba uerò substrata serpentes fugat. Onitis eadem quæ Heracleoticũ Origanum præstat, non tamen eadem efficacia. Syluestre priuatim folijs & floribus cum uino potis, uenenatorũ morsibus auxiliatur. Omnia autem Tragorigani genera calefaciunt, urinã mouent, bonam faciunt aluum, si decoctũ eius bibatur: biliosa enim dejciunt. Lienosis cum aceto pota utilia: cum uino autem his qui Ixiam hauserunt. Menses ducunt. Tussientibus, peripneumonicis, ex melle in eclegmate dantur. Est & efficax potio, quare cibum fastidientibus, & stomacho male affectis, & acida ructantibus datur. Item ijs quibus † à maris iactatione nausea, & hypochondriorũ calor excitatur. Oedemata cum polenta illita discutiunt.

† aliàs repletione

B

EX GALENO.

Origanus Heracleotica efficacior est Onitide. Syluestris uerò utraq́ ualentior. Omnes autem incidendi, extenuandi & calfaciendi facultatem obtinent. Tragoriganus quippiam etiam adstrictionis assumpsit.

EX PLINIO.

Origani priuatim usus contra torsiones stomachi in tepida aqua, & cruditates. Contra araneos scorpionesq́ in uino albo. Luxata & contusa in aceto & oleo & lana. Tragoriganũ urinam ciet, tumores discutit, contra uiscum potũ uiperęq́ ictum efficacissimũ, stomachoq́ acida ructanti & præcordijs. Tussientibus quoque cum melle datur, & pleuriticis, & peripneumonicis. Heraclium serpentes fugat. Percussis esui datur decoctũ. Potu urinã ciet. Ruptis, conuulsis medetur cum Panacis radice. Hydropicis cum fico, aut cum hyssopo, acetabuli mensuris decoctũ ad sextã. Item scabiem, pruriginẽ, psoras, in descensione balnearũ. Succus auribus infunditur cum lacte mulieris. Tonsillis quoq́ & uuis medetur. Capitis ulceribus. Venena opij & gypsi extinguit decoctũ, si cum cinere & uino bibatur. Aluum mollit acetabuli mensura. Sugillatis illinitur. Item dentiũ dolori, quibus etiã & candorẽ facit cum melle & nitro. Sanguinẽ narium sistit. Ad parotidas decoquitur cum hordeacea farina. Ad arterias asperas cum gallo & melle teritur. Ad lienem folia cum melle & sale. Crassiores pituitas & nigras extenuat coctum cum aceto & sale sumptum paulatim. Regio morbo tritum cum oleo in nares infunditur. Lassi perunguntur ex eo, ita ut ne uenter attingatur. Epinyctidas cum pice sanat. Furunculos aperit cum fico trita. Strumas cum oleo & aceto & farina hordeacea. Lateris dolores cum fico illitum. Fluxiones sanguinis in genitalibus tusum ex aceto illitum. Reliquias purgationum à partu.

ORCHIS MAS LA
TIFOLIA.

Ongesprengt Knabenkraut mennle.

ORCHIS MAS
ANGVSTIFOLIA.

Gesprengt Knabenkraut
mennle.

ORCHIS FOE
MINA MAIOR.

Das grösser Knabenkraut
weiblin.

ORCHIS SIVE CYNOSORCHIS
FOEMINA MINOR.

Knabenkraut weiblin
das kleiner.

C

Testiculus canis. *Orchis cur dicta.* *Cynosorchis.*

NOMINA.

ΟΡΧΙΣ ἢ κυνὸς ὄρχις Græcis, Orchis & Cynosorchis Latinis, Testiculus canis officinis, Germanis Knabenkraut uocatur. Orchis dicta hęc herba est, quod radices sibi inuicem haud secus atque duo testiculi cohæreant. Cynosorchis uerò, quod canum testiculis similem radicē habeat.

GENERA.

Orcheos duo esse genera animaduertimus, marem nimirum & fœminam. Mas in uniuersum maior quàm fœmina procerioŕq; est, ut pictura ipsa pulchrè declarat. Estq́; duorum generum. Vnum latioribus folijs & candicantibus ferè floribus, quod Orchin marem latifoliam uocauimus. Alterum quod angustioribus folijs, & maculosis magis, floribusq́; purpureis constat. Nos maioris discriminis rationem habentes, Orchin marem angustifoliā nuncupauimus. Fœmina itidem duorum est generum: una enim maior, altera minor est, ut pictura satis demonstrat.

FORMA.

Folia habet circa caulem & ima eius parte per terram strata, oleæ molli similia, angustiora tamen, leuia & longiora. Caulem dodrantali altitudine, in quo purpurei flores. Radicem bulbo similem, oblongam, duplicem, in modum oliuæ angustam, superiorem alteram, inferiorem alteram: & hanc quidem mollem ac rugosam, illam uerò plenam.

LOCVS.

Nascitur locis, Dioscoride autore, petrosis & arenosis. In Germania certè nostra

D

in hortis & pratis, locisq́; sabulosis copiose prouenit.

TEMPVS.

In Maio & Iunij principio carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius maior calida & humida est, gustantibusq́; dulcior esse apparet. Minor admodum elaborata est, ad calidius sicciusq́; tendit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix editur ut bulbus cocta. Fertur de ea, si maiorem edant uiri, mares generari: minorem uerò fœminæ, fœminas. Addunt etiam in Thessalia mulieres paruam cum caprino lacte bibendam dare, ut ad uenerea excitent: aridam uerò ad inhibenda atque dissipanda. Alterum etiam alterius potu resolui.

EX GALENO.

Radix maior Orchios multam uidetur habere humiditatem excrementitiam & flatuosam: quapropter pota Venerem excitat. Altera uerò, minor uidelicet, contrà non modo non stimulat ad coitum, sed planè cohibet ac reprimit. Eduntur bulborum more assæ.

EX PLINIO.

Tumores & uitia partium earum erumpentia, cum polenta illita radix sedat, uel per se trita. Eadem ex lacte ouillo neruos intendit, & ex aqua remittit.

TRIORCHIS SERAPIAS MAS.

Knabenkraut mennle das kleiner.

TRIORCHIS
FOEMINA.

Ragwurtz weible.

A

NOMINA.

ΟΡΧΙΣ σεράπιας, ἢ τριόρχις, Paulo & Aëtio teſtibus, Græcis dicitur. Orchis ſiue teſticulus Serapias Latinis. Officinæ eius cognitionẽ non habent. Germanicè Ragwurtz dicitur. Serapias autem ab Andrea medico ob multos radicis uſus, ut inquit Dioſcorides, appellata eſt. Sunt qui à Sarapi Alexandrinorũ deo nominatã uelint, propter laſciuiã impudentẽ, qua is deus Canopi, ubi templum & cultu & religione excellens habebat, colebatur: de quo Strabo in xvij. ſuæ Geographiæ libro. Triorchis uerò, manifeſto ex ea appellatione argumento, quod non duabus, ſed tribus teſticulatis radicibus in terra nitatur. Qua una quidem re facilè à prioribus diſcriminantur Orchibus.

Serapias quare dicta.

Triorchis cur dicatur.

GENERA.

Duo eſſe Orchis Serapiadis ſeu Triorchis genera, res ipſa ſatis monſtrat. Etſi enim in folijs ac radicibus nihil aut parum diſcriminis habeant, tamen in floribus manifeſtè differre uidentur. Nam alterum genus, quod nos marem uocauimus, floribus conſtat purpureis, & parumper albicantibus. Alterum uerò, quod nos ut certius à priori diſcerneretur, fœminam nominauimus, flores obtinet diuerſis coloribus diſtinctos, purpureo uidelicet, candido, uiridi ac nigricante, inferioreq́ parte fuci planè effigiem exhibent.

Triorchis mas.

Triorchis fœmina.

FORMA.

Folia habet Porro ſimilia, oblonga, latiora & pinguia, in alarũ cauis inflexa. Cauliculos dodrantales, ſubpurpureos flores. Radicem minimis teſticulis ſimilem.

LOCVS.

Prouenit in pratis & campeſtribus.

B

TEMPVS.

In fine Maij menſis & initio Iunij hoc genus apparet, dein nuſquam inueniri poteſt.

TEMPERAMENTVM.

Valentius quàm primo ordine exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita tumores diſijciendi uim obtinet, atque ulcera expurgat. Herpetas cohibet. Fiſtulas abolet, inflammatione laborantia illita mitigat. Sicca nomas compeſcit, ulceraq́ putreſcentia & maligna oris ſanat. Cum uino pota aluum ſiſtit. Feruntur de hac etiam quæcunque de Cynoſorche dicta ſunt.

EX GALENO.

Orchis Serapias ad Venerem nõ ſimiliter accõmodus eſt. Oedemata illitus diſcutit, & ulcera ſordida purgat, & herpetes ſanat. Siccatus multò magis deſiccat, adeò ut & putreſcentia contumaciaq́ ulcera ſanet. Habet etiam quippiam ſubadſtringens, ac proinde uentrem in uino potus ſiſtit.

EX PLINIO.

Eius radices ſanant oris ulcera, thoracis pituitas, aluum ſiſtunt è uino potæ.

OENANTHE

Rot Steinbrech.

NOMINA.

OINANΘH, ἢ λεύκανθον Græcis, Oenanthe Latinis, Filipendula officinis, & Saxifraga rubea, Germanis rot Steinbrech nominatur. Oenanthe autem dicta hauddubiè eſt quod cum uino floreat. Leucanthon uerò à florum quos producit candore. Filipendulam à numeroſis illis & rotundis in radice capitibus tuberibúsue, quæ quaſi ex filo quodam pendere uidentur, appellatam eſſe conſtat.

Saxifraga rubea
Oenanthe quare dicta
Filipendula.

FORMA.

Folia Paſtinacæ ſylueſtris habet, flores candidos, caulem craſſum, dodrantalem, ſemen Atriplicis, radicem magnam, multa habentem capita rotunda. Ex qua deſcriptione palàm apparet, Oenanthen eam eſſe herbam quam ætas noſtra Filipendulam uocat, quod nulla prorſus ſit nota quæ illi non conueniat. Folijs enim Paſtinacæ erraticæ eſt, quæ planè eius herbæ quæ uulgò Petroſelinon hodie appellatur folijs ſimilia ſunt. Hinc eſt quod in uulgaribus herbarijs ſcribatur folia Petroſelino ſimilia habere: quamuis Staphylino legendum eſſe putem. Manuſcriptus etiam herbarius Filipendulam folia Dauci agreſtis habere tradit. Flores denique illi albi, caulis craſſus, dodrantalis, Atriplicis ſemen. Radices quoque multa, quinque interdum aut ſex, nonnunquã etiam plura capita rotunda, tanquam à filo pendentia, ut ait antiquus herbarius, habentes: ita ut hinc eſſe Oenanthen abundè conſtet. Sed demus non eſſe, nihil tamen inde periculi erit, quod ſcilicet Oenanthe eaſdem quas Filipendula, ſicut ex paulò pòſt dicendis patebit, facultates obtineat.

LOCVS.

Naſcitur in petris & montibus aſperis. Tubingæ certè in monte Auſtriaco nominato copioſiſsimè prouenit, & in ſylua non procul ab arce eius oppidi diſtante.

TEMPVS.

Iunio menſe floret, quo ſanè tempore quia facilè ex floribus agnoſcitur, carpi poteſt. Radices tamen inter autumni initia colligendæ erunt.

TEMPERAMENTVM.

Amara admodum eſt Filipendula, ita ut non temerè hanc recentiores calidam & ſiccam in tertio ordine ſtatuant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Oenanthes ſemen, caulis & folia cũ mulſo ad ſecundas eijciendas bibuntur. Radix cum uino contra ſtranguriam conuenit.

EX PAVLO.

Oenanthe ſecundas eijcit, urinæ ſtillicidio, morboq; regio medetur.

EX PLINIO.

Caulis eius & folia cum melle ac uino nigro pota, facilitatem pariendi præſtant, ſecundasq; purgant. Tuſsim è melle tollunt. Vrinam cient. Radix ueſicæ uitijs medetur.

EX RECENTIORIBVS.

Filipendula in lotij ſtillicidio & urinæ remoratu, neque non renum doloribus, atque lapide eorundem, cõuenit. Eadem ſtomachi inflationes diſcutit, medetur & ſuſpirioſis & anhelantibus, & omnibus morbis quos cauſa frigida concitauit. Farinam eiuſdem cibis comitialium inſpergunt.

DE OXY.

OXYS Saurer Klee.

A

NOMINA.

ΟΞΥΣ græcè, Oxys Plinio & Latinis, Trifolium acetoſum & Alleluya officinis, uulgo Panis cuculi, uel quod cuculus auis eo ueſcatur, uel quia hoc erumpente, cuculus uocem ſuam ędere incipiat. Germanis Saurer klee/Buchklee/Buchampffer/Buchbrot/Gauchklee/Guckgauchklee & Haſenklee appellatur. Oxys uerò ab acido ſapore dicta eſt.

Trifolium acetoſum.
Alleluya.
Panis cuculi.
Oxys quare dicta.

FORMA.

Humilis herba eſt, longis tantum pediculis, tria ſummatim folia perinde atque Trifolium proferens, exigua, & in cacumine laciniata, ſapore acido. Florem habet candidum, in ſimplici ſtylo inter folia proſilientem: rufum in lunatis ſiliquis ſemen. Radicem in tranſuerſum longam, geniculatã ac rufam. Antiquus & manuſcriptus herbarius putat hanc herbam eſſe Lotum ſatiuã, cuius certè ſententiã, quòd à Dioſcoride non deſcribatur Lotus, neq; probo neq; improbo. Cur tamen non ſequar, facit quod herba quam Alleluya barbari uocant, non ſit ſatiua, ſed paſsim in ſyluis & alijs locis umbroſis naſcatur futuræ tempeſtatis prænuncia. Siquidem appropinquante aliqua tempeſtate, arrigitur contrà tanquam tempeſtati colluctatura.

LOCVS.

Multis locis prouenit: nam in ſyluis circa petroſa & aquea loca naſcentem conſpeximus. Nullibi autem copioſiorem quàm Tubingæ in primo ſtatim conſcenſu montis Auſtriaci ad dextram prouenire uidimus.

TEMPVS.

Aprili atque interdum Maio menſe floret, dum ſcilicet cuculi uox primùm exauditur, atq; hinc Cuculi panem dictam eſſe puto, ut dictum eſt antea. Obſeruatũ autem eſt à nobis, atque adeo multorum aliorum experientia cognitũ, quod eius herbæ copioſi flores, crebras illius anni pluuias, & aquarum inundationes certò portendant: pauci contrà ſiccitatem.

B

TEMPERAMENTVM.

Quum acidum in guſtu ſaporem præ ſe ferat, idem cum Oxalide habere temperamentum, frigidum nempe & ſiccum, euidentiſsimum eſt.

VIRES. EX PLINIO.

Datur ad ſtomachum diſſolutum: edunt & qui enterocelen habent.

EX RECENTIORIBVS.

Vlceribus, uulneribus & fiſtulis, potiſsimum autem oris, medetur. Sitim arcet, & ut ſummatim dicam, eaſdem quas Oxalis, acetoſam noſtri nominant, facultates obtinet.

DE OPHRI. CAP. CCXIII.

NOMINA.

OPHRIN hanc herbam nominare placuit, quod inuenerim plantã binis duntaxat folijs conſtantem hac appellatione inſigniri. Germanicum nomen nullum extorquere potuimus: neque enim ea eſt quæ Durchwachs/hoc eſt, Perfoliata uocatur, ideoq; hanc à geminis folijs Zwey-blatt nominauimus.

Ophris.

FORMA.

Caulem à radice ſingularem ac rotundũ emittit, per bina quæ tantum habet folia penetrantem, à cuius medio ad ſummum uſque calyculi multi ſunt, & in his ueluti linguæ diſſectæ nutantes floſculi. Radix uerò illi ſubeſt tenuis, adnaſcentes ſibi radiculas multas, obliquas & odoratas obtinens.

566

OPHRIS
Alismatis spes est

Zweyblatt.

A

LOCVS.

Nascitur in montibus, & nullibi maiori copia quàm Tubingæ in pede montis Austriaci prouenit.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret, dein statim euanescit. Quapropter hoc potissimum tempore colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Gustanti glutinosa esse apparet, & quodammodo dulcis, ideoq́ calidam & siccam esse coniicere licebit.

VIRES.

Iuxta dictarum qualitatum mistionem contrahendi & constringendi facultate præditam esse nemini non constat. Hinc est quod ad rupta, & uulnera cõglutinanda hac herba cõmodè utantur recentiores.

DE ORMINO. CAP. CCXIIII.

NOMINA.

ORMINON Græcis, Orminum & Geminalis Latinis, Gallitricum officinis, Germanis Scharlach appellatur. Orminon autem Græcis haud dubiè dictum est, quia Venerem extimulat.

Gallitricum. *Orminon cur dictum.*

GENERA.

Ormini duo sunt genera. Vnum satiuum, quod Gallitricum simpliciter nominant, & germanicè Scharlach. Alterum syluestre, quod alio nomine Saluiam syluestrem herbarii uocant. Germani wilden Scharlach/oder wilde Salbey.

Saluia syluestris.

FORMA.

B Orminum satiuum herba est foliis Marrubio similis, caule quadrangulo, semicubitali, circa quem eminentiæ siliquis similes prodeunt, ad radicem uersus nutantes, in quibus semen est. Ex qua deliniatione abundè liquet herbã quam hodie Gallitricum uocant esse Orminum satiuum: hæc enim foliis Marrubio similis est, nisi quod sunt maiora & mirificè odorata: caule semicubitali, quadrangulo, ab imo rufescente, calyculis circa caulem siliquarum effigie prominentibus, & ad radicem deorsum spectantibus, in quibus semen nigrum & oblongũ includitur: flosculis in candido purpureis, aut in dilutum ruborem inclinatis. Syluestre priori non admodũ dissimile est, foliis satis ad Saluiam accedentibus, rugosisq́ asperitate præditis: caule sesquipedali, leniter hirsuto, in quadrangulum striato: floribus è cœruleo in purpureum uergentibus, ad aquilini rostri effigiem falcatis, calyculis pluribus in terram inclinatis, in quibus ad summum quatuor semina, parua, rotunda & fuluescentia reperiuntur.

Orminum satiuum. *Syluestre.*

LOCVS.

Satiuum nusquam non in hortis satum prouenit. Syluestre autem passim omnia prata exornat, suaq́ sponte in iis nascitur.

TEMPVS.

Vtrunque Iunio mense floribus & semine prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Orminum calidum & mediocriter siccum est, id quod amaritudo atque adstrictio in gustu satis monstrant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Creditur semen satiui cum uino potum Venerẽ stimulare. Cum melle argema & oculorum albugines purgat. Illitum cum aqua œdemata discutit. Surculos extrahit. Herba ipsa illita eadem potest. Syluestre uehementiorem facultatem habet, quare unguentis miscetur.

ORMINVM
SATIVVM.

Scharlach.

ORMINVM
SYLVESTRE.

Wilder Scharlach.

C

EX PAVLO.

Orminon Venerem stimulat, oculorum crassities cum melle repurgat, oedemata discutit, & extrahit aculeos. Syluestre domestico est ualentius.

EX PLINIO.

Semen ad Venerem stimulandam, & ad oculorum argema & albugines ualet. Vtroque genere tuso extrahuntur aculei ex corpore, per se illito ex aqua. Folia ex aceto imposita, panos per se uel cum melle discutiunt. Item furunculos, priusquã capita faciant, omnesq; acrimonias.

EX RECENTIORIBVS.

Recentiores etiam easdem facultates suo Gallitrico attribuunt: potissimum autem conferre ad albugines & oculorũ caliginem tradunt, ut hinc etiam colligi possit, herbam hanc Orminon esse Dioscoridis.

DE OROBO. CAP. CCXV.

NOMINA.

ΟΡΟΒΟΣ Græcis, Eruum Latinis dicitur. Officinæ græcam appellationem retinuerunt. Germanis Eruen / ad imitationem latini nominis, appellari possunt.

GENERA.

Duo sunt genera Erui: unum enim candidum, alterum autem rufum inuenitur. Nec inter se nisi floribus & radicibus differunt, quemadmodũ pictura affabre monstrat. Rufum uerò syluestre est, suaq; sponte in aruis, & inter dumeta prouenit.

FORMA.

D

Exiguus frutex est, tenuis, angustis folijs, floribus uel candidis, uel in candido cœruleis aut puniceis, seminibus in siliquis sine septo cylindraceis, quemadmodũ pisa, se inuicem tangentibus.

LOCVS.

Lætatur loco macro, non humido, quia plerunque luxuria corrumpitur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, ijsdemq; semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Desiccat quidem Eruum excessu secundo intenso, calefacit uerò primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Capitis grauitatẽ facit Eruum, uentrem turbat, sanguinemq; per urinã ducit si comedatur. Coctum tamen appositũ boues saginat. Farina eius bonam facit aluũ, urinam cit, corporis colorem cõmendat. Frequentior in esu aut potu sanguinẽ cum torminibus per aluum & uesicam ducit. Vlcera cum melle purgat, & lentigines, & aspredinẽ cutis in facie, eiusdemq; maculas & reliquũ corpus. Nomas, gangrenasq; cohibet, & mammarũ duritias emollit. Fera ulcera, carbunculos, fauosq; rumpit. In uino macerata canum, hominũ, uiperarumq; morsus illita sanat. Cum aceto autem difficultates urinę, tormina & tenesmos lenit. Prodest etiã ijs qui cibo non nutriuntur, nucis magnitudine frixa & cum melle sumpta. Decoctum eius fouendo perniones, & in corpore pruritus sanat.

EX GALENO.

Orobus quatenus amaritudinis est particeps, eatenus incidit, extergit, atq; obstructiones expedit. Cæterũ si sumatur copiose, sanguinẽ per urinas euocat. Hominum cibis prorsus hoc semen damnat: est enim & insuauissimũ & praui succi. Eruo autem instar lupini præparato ex melle utimur, ut medicamento crassos pulmonis thoracisq; humores expurgante. Candidum minus est medicamentosum, quàm id quod ad flauum aut pallidum colorem tendit.

ERVVM
SATIVVM.

Weiß Eruen.

ERVVM
SATIVVM.

Rot oder wild Erven.

DE OREOSELINO. CAP. CCXVI.

NOMINA.

ΟΡΕΟΣΈΛΙΝΟΝ, ἢ πετροσέλινον ἄγριον Græcis, Syluеſtre Petroſelinum, & Apium montanũ Latinis, officinis & barbaram ſectantibus medicinã Petroſelinum dicitur. Id quod hinc accidiſſe puto, quod linguæ græcæ inſcitia, Oreoſelinum dictionem in Petroſelinum mutauerint: uel quia ſimpliciter enunciauerint quod cum adiectione nominandum erat Petroſelinũ ſylueſtre, ad differentiã nimirum Macedonici, quod uerè eſt Petroſelinum ueterum. Germani Peterſilgen uocant. Nos teutſch Peterſilgen/oder Peterlin nominauimus, ut diſcerneretur à Macedonico, de quo ſuo dicemus loco.

Apiũ montanũ. *Petroſelinũ officinarum.* *Petroſelinum ſylueſtre.*

FORMA.

Caulem habet unum dodrantalem à radice tenui exeuntem, circa quem ramuli & capitula Cicutæ ſimilia, multò tamen tenuiora. In his ſemen oblongum, acre, tenue, odoratũ, Cumino ſimile. Ex qua ſanè deſcriptione ſole clarius apparet, Petroſelinum officinarum eſſe Oreoſelinum ueterum: caule enim uno prouenit dodrantali ex radice pertenui, qui per ambitum ramulos ſpargit capitulis Cicutæ, tametſi multò tenuioribus: in ijs ſemen, acrimoniã guſtu præferens, odoratum, tenue, Cumino proximum. Neque obſtat quod in pleriſque exemplaribus Dioſcoridis capitulorum Papaueris fiat mentio: error enim haud exiguus ſubeſt, quod ſcilicet non μηκωνίῳ παρεμφερῆ, hoc eſt, Papaueri ſimilia, ſed κωνείῳ, id eſt, Cicutæ legendum ſit. Id quod in primis confirmant ea quæ ſcribit Plinius libro xix. capite octauo, in hunc modum: Oreoſelinum eſt Cicutæ folijs, radice tenui, ſemine Anethi, minutiore tamen. Quod ſi tamen hæc ſententia minus arriſerit, nihil moror quin dicas Petroſelinum germanicum, cum forma parum admodum à uero Petroſelino diſtet, ut palàm ſit utriuſque picturas intuenti.

Dioſcoridis locus emendatur.

LOCVS.

Naſcitur in locis petroſis & montanis, unde etiam nomen accepit. In Germania uerò noſtra in hortis paſsim plantatur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſe floribus & ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt in ſecundo gradu extenſo, ſiccum uerò in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & radix in uino pota urinam cient. Menſes etiam ducunt. Miſcetur antidotis, necnon medicamentis urinam cientibus & excalfacientibus. Non hallucinari nos oportet, exiſtimantes Oreoſelinum eſſe quod in petris prouenit: aliud enim ab hoc eſt Petroſelinum.

APPENDIX.

Vtcunque autem diligenter hoc monuerit Dioſcorides, tamen cauere non potuit quin poſteritas medicorum Oreoſelinum eſſe Petroſelinum certò crediderit.

EX GALENO.

Oreoſelini ſimilis Apio uis eſt.

EX PLINIO.

Oreoſelinum urinæ & menſtruis efficax. Eo etiam purgantur fœminæ è uino.

OREOSELINVM

Teutsch Petersilg.

A

NOMINA.

Sorbus. Sorba.

OH Græcis, Sorbus Latinis, eſt arbor cuius fructus Græcis ὀα κοῦ οὖα, Galeno teſte, Latinis uerò Sorba appellantur. Officinæ latinam nomenclaturam retinuerunt. Germanis Speierling/ uel Sporôpffel corrupta puto uoce pro Sorbôpffel nominantur. Vel ſic ab auſteritate uocata ſunt, quaſi mâla auſtera.

GENERA.

Duo ſunt genera Sorborũ Theophraſto.

Sorborum duo genera tradit Theophraſtus lib. iij. de hiſtoria ſtirpium, cap. xij. fœminam fructiferam, & maſculam ſterilem. Differre quoque fructibus idem ſcribit, quod aliæ orbiculatum, aliæ ouatum ferant. Fructus autem orbiculati dulciores ſentiuntur, ouati ſæpenumero acidi, minusq́ odorati. Plinius lib. xv. cap. xxi. in Sorbo quatuor differentias Latinos noſſe memoriæ prodidit: alijs enim eorum, ait, rotunditas mâli eſt, alijs turbinatio pyri, alijs ouata ſpecies ceu mâlorum. Quartum genus torminale appellant. Nos picturam eius generis damus, quod turbinatum pyri inſtar fructum ædit, qui Germanis Spôrbirn/ corrupta uoce pro Sorbbirn/ aut quaſi auſterum pyrum dicitur.

Plinius quatuor differentias Sorborum ponit.

FORMA.

Sorbus arbor eſt procera, recto caudice, cortice leui, pinguiuſculo, colore ad flauum albicante, cuius folia pediculo ſingulari, prolixo, neruaceoq́, in uerſus condita, alæ modo à lateribus exeuntia, tanquam ex omnibus unum fiat, ad neruum uſque laciniatum, uerum ampliuſculo interuallo diſtantia. Omnibus ramulis in extremo pediculi folium impar prominet, cuius acceſsione impar numerus efficitur. Figura laurum tenuifoliam imitantur, uerum ambitu ſerrata, breuioraq́ ſunt, nec

B

in extremum acutum mucronata, ſed in rotundius orbiculata. Flos racematim ſingulari petiolo, è multis minutis & candidis conſtans. Fructus uel orbiculatus, ut dictum eſt, uel ouatus, uel pyri inſtar turbinatus. Radices haud multas, nec altè deſcendentes, ualidas tamen & craſſas & incorruptibiles agit.

LOCVS.

Loca amat humida, montana & frigida, eodem Theophraſto autore.

TEMPVS.

Autumno fructus ſuos Sorbus oſtentat.

TEMPERAMENTVM.

Adſtringentẽ obtinet qualitatem Sorbus, ſed multò imbecilliorem q́ Meſpilus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sorba mâlorum colorem referentia, necdum matureſcentia, diſſecta & in ſole ſiccata, cum manduntur aluum ſiſtunt. Farina eorum cum mola teritur, polentæ loco in eundem uſum ſumitur. Poteſt idem & decoctum eorum.

EX GALENO.

Sorba quidem adſtringunt, ſed multò fortius Meſpila quàm Sorba. Quamobrem aluo fluenti in cibo accõmodatiſsimè exhibentur. Sorba maiori cum uoluptate ſumuntur: prorſus enim initio nihil acerbi uti Meſpila habent, ſed ſuccus eorum citra acerbitatẽ duntaxat auſterus eſt. Illud porrò neminem puto latêre, hæc omnia parcè, non largè ut ficus, uuasq́ eſſe comedenda. Nequaquam enim eis ut cibis, ſed magis ut medicamentis egemus.

SORBVM OVATVM.

Speierling.

OPHIOGLOSSVM

Naterzünglin.

C

NOMINA.

ὀφιόγλωσσον cur dicta.

HERBA hæc appositissima uoce græcè ὀφιόγλωσσον appellari potest, non quod sic eam ueteres aut recentiores græci nominauerint, sed quod cum germanica nomenclatura optimè quadret. Neque enim certò constat an Græcis, & sub quo nomine herba illa cognita fuerit. Quapropter ut nouam ei inderemus appellationẽ necessum erat: meliorem uerò hac ipsa quam retulimus, inuenire haud potuimus. Latinè Ophioglossum, aut lingua serpentina dici potest: germanicè enim Naterzünglin uocatur, à forma & figura quam refert. E singulis nanque folijs singulari pediculo prodit, quod ligulam serpentis forma sua referre uidetur, ut pictura affabrè monstrat.

Lingua serpentina.

FORMA.

Folium unicũ obtinet pingue, digiti longitudine, Plantagini aquaticæ uocatæ haud dissimile, è cuius sinu inferiore pediculus exit, cui quippiam herbacei coloris insidet, quod serpentinæ linguæ uocati lapilli similitudinẽ refert.

LOCUS.

Copiose in monte prope Tubingã Austriaco nominato prouenit. Amat & alia prata in montanis sita.

TEMPUS.

Maio mense reperitur, subinde autem euanescit, ac nusquam apparet.

TEMPERAMENTUM.

Citra caliditatem insignem exiccat, id quod gustus satis docet.

VIRES.

Vulneraria est herba, maligna siquidẽ & curatu difficilia uulnera sanat. Tumores etiam discutit, & ferè Symphyti facultates obtinet.

D

DE XANTHIO. CAP. CCXIX.

NOMINA.

Lappa inuersa.

Xanthion unde dictum.

XANTHION, ἡ φάσγανον græcè, Xanthium latinè nominatur. Ab herbarijs nostræ tempestatis Lappa minor & Lappa inuersa uocatur. Germanicè Bettlersleüß / oder Bübenleüß. Xanthion dictum, quod ξανθὰς, hoc est, flauos capillos faciat.

FORMA.

Caulem habet cubitalem, pinguem, angulosum, & in ipso alas multas. Folia Atriplici similia, incisuras habentia, odore Nasturtij. Fructũ rotundũ ceu grandem oliuam, aculeatum ut Platani pila, contactu uestibus adhærentẽ. Ex qua quidem deliniatione nemo non uidet herbam cuius picturã damus esse Xanthion, quod illi omnes notæ ad amussim respondeant. Caule enim est cubitali, pingui, anguloso, crebras fundente alas, folijs Atriplicis incisuras habentibus, Nasturtium manifestissimè olentibus, fructu magnæ oliuæ modo rotundo, ut Platani pila spinoso, contactu uestes apprehendente. Nucleus qui in echinata pilula clauditur à pueris estur dulci & grato cibo.

LOCUS.

Nascitur lætis & pinguibus locis, & lacubus paludibúsue exiccatis.

TEMPUS.

Fructus Autumno maturescit, quo sanè tempore colligi debet.

TEMPERAMENTUM.

Cum discutiendi uires habeat, facilè colligitur temperamento esse calido & sicco præditum, id quod ex sapore etiam, qui est amarus & subacris, deprehendi potest.

VIRES.

XANTHIVM

Betlersleuß.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Poteſt fructus antequam penitus inareſcat collectus, tuſus, & in fictili uaſe reconditus, capillos flauos reddere, ſi quis cum uſus exigit tryblij pondus ex eo ſumens, tepidaq́ aqua madefaciens, nitro prius capite præparato illinat. Alij cũ uino tuſum ipſum reponunt. Fructus etiam cõmodè tumoribus illinitur.

EX GALENO.

Xanthion uocatur etiam Phaſganion. Fructus diſcutiendi facultatẽ obtinet.

DE XYLO. CAP. CCXX.

NOMINA.

Goſsipion. *Cotum.* *Cotonium.* *Cotonum.* *Xylinæ ueſtes.* *Lana lignea.*

XYLON & Goſsipium Plinio & alijs Latinis dicitur. Græci, quod ſciam, eius nuſquam meminerunt. Barbaris ac Arabibus Cotum & Bombax ſeu Bombaſum, Germanis Baumwoll appellatur. Linum eius cotonium uulgò uocatur, ſicut lanugo ipſa cotonũ. Ab huius generis planta ueſtes xylinæ, & lina xylina nominata ſunt. Iuriſconſulti lanam hanc ligneam nuncupant.

FORMA.

Frutex eſt exiguus, folio uitium, ſed minore, floribus luteis in medio purpuraſcentibus, fructu barbatæ nuci ſimili, lanugine pleno, quę netur in linum candidiſſimum, molliſsimumq́. Nux autem ipſa cum hiaſcens fatiſcit, lanuginis globos repræſentat.

LOCVS.

Superior pars Ægypti in Arabiam uergens, Plinio lib. xix. capite primo teſte, D fruticem hunc gignit. In Creta etiam naſcitur, & in Apulia, ac Maltha prope Siciliam inſula. Nunc in Germaniæ noſtræ hortis plantatur, ut plurima alia peregrina, nobis antea prorſus incognita.

TEMPVS.

Tam fertilis hic frutex eſt, ut ſimulatque adoleuit, quod duorum menſium ſpacio accidit, nunquam deſinat florem & fructum proferre, donec aſperitate & inclementia hyemis impediatur.

TEMPERAMENTVM.

Arabes, ut annotauit Serapion, fruticis huius lanuginem calidam & humidam eſſe ſtatuunt.

VIRES EX ARABIBVS.

Foliorum ſuccus medetur infantium alui profluuio atque torminibus. Semen tuſsi & thoracis uitijs. Oleo ſeminis emaculantur lentigines & faciei puſtulæ. Semen etiam eius genitale ſemen procreat.

DE PARTHE-

XYLON

Baumwoll.

C

NOMINA.

Cauta. *Cotula fœtida.*

ΠΑΡΘΕΝΙΟΝ, ἀμάρακον, χαμαίμηλον Græcis: Partheniũ, Amaracum, Solis oculus, Millefoliũ Latinis: Thuſcis Cauta, officinis & herbarijs Cotula fœtida dicitur. Germanis Krottendill / Hundsblům / wild Chamillen. Cæterum cogitabunt hoc loco ſtudioſi, Amaracum de quo nunc agimus diuerſum eſſe ab eo quem alio nomine Sampſychon Græci uocant, ut ſuo loco fuſius dicemus.

FORMA.

Folia Coriandro ſimilia habet tenuia. Flores per ambitũ candidos, in medio luteos, odore graui & ſubuiroſo, guſtuq́ amaro. Hæc Dioſcoridis deſcriptio pulchrè & per omnia herbæ illi quæ hodie uulgò Cotula fœtida nominatur, reſpondet. Siquidem ea folijs eſt Coriandri tenuibus, flore per ambitum albo, intus luteo, odore graui, & ſapore amaro. Folijs autem Coriandri, non quidem iam erumpentis & paulò antè enati, necdum matureſcentis, quæ ſunt quadantenus lata & ſubrotunda, atque in extremitatibus inciſa: ſed maturi, cuius quidem in alto folia ad Chamæmeli aut Fœniculi foliorum formam accedunt, capillataq́ ſunt, conſtare ſcias. Sic enim utriuſque folia ſimilia ſunt, ut Coriandrum Parthenij, & rurſus Parthenium Coriandri prorſus referre folia uideatur. Quod ut diſertè innueret Dioſcorides, φύλλα λεπτὰ, id eſt, folia tenuia dixit, ut ſcilicet hac uoce latiora, quæ in infima ſunt Coriandri parte, ſecluderet. Quod autem de ijs folijs Dioſcorides locutus ſit, ex tractandi ordine abundè liquet. De tribus ſiquidem herbis, Chamæmelo, Parthenio & Buphthalmo, quæ ſanè inter ſe congeneres, atque folijs admodum ſimiles ſunt, ordine agit, quod nunquã feciſſet ſi nulla inter has ſimilitudo intercederet foliorum, adde etiam florum. Buphthalmũ tamen folijs ad Fœniculi formam

D

propius quàm reliquæ duæ accedit. Sententiam hanc noſtram confirmat, quod aliqui Parthenium, ob ſimilitudinẽ quam habet cum Anthemide, Chamæmelon dixerint. Tam ſimilis enim eſt Chamæmelo, ut frequenter etiam ab imperitis pro illa carpatur. His accedit & hoc, quod ob foliorum tenuitatem nonnullis Millefolium appellatum ſit Parthenium, quod fieri minimè potuiſſet ſi ad latiora Coriandri folia Dioſcorides reſpexiſſet. Præterea eſſe Parthenium Cotulam, nomen quod illi Thuſci indiderunt ſatis declarat: Cautam enim appellauerunt, unde diminutiuũ Cautula deductum eſt, & tandem corrupta uoce Cotula. Fœtidam autem eſſe, grauis odor qui in ea omnium maximè ſentitur, euidenter declarat. Nequaquã itaq́ ea eſſe herba poteſt, quam Matricariã uulgò uocant, ut Hermolaus, & alij multi docti uiri hunc ſequentes putant: quòd huius folia latiora ſint, quàm ut cum Chamæmeli, Buphthalmi aut Coriandri tenuibus folijs cõparari queant, tantum abeſt ut ſimilia ſint. Huc accedit, quod omnium maximè euertere uidetur aduerſariorũ ſententiam: nemo unquam ex recentioribus Matricariæ herbæ bilis & pituitæ per inferna tractricem facultatem tribuit, quam tamen Parthenio Dioſcorides, Paulus & alij ueteres aſsignant, ut etiam hoc nomine Parthenium non poſsit eſſe Matricaria herba dicta uulgò.

Cotula uox unde deducta.

Parthenium nõ eſt Matricaria.

LOCVS.

Naſcitur inter ſegetes & iuxta ſemitas, intermixta ferè ſemper Chamæmelo. In hortorum etiam ſepibus, Plinio teſte, prouenit.

TEMPVS.

Primo ſtatim uere, Maio potiſsimũ menſe, erumpit, ac totam æſtatem durat.

TEMPERAMENTVM.

Haud inſtrenuè, Galeno autore qui Amaracum uocat, calefacit, non autem uehementer deſiccat. Itaq́ in caliditate tertij eſt ordinis, in ſiccitate uerò ſecundi.

PARTHENIVM

Krottendill.

C VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sicca cum oxymelite, aut sale pota, non secus atque Epithymum bilem atram & pituitam per inferna ducit. Asthmaticis & melancholicis prodest. Herba ipsa floribus demptis à calculosis & asthmaticis utiliter bibitur. Decoctum eius ad insidendum prodest in uuluæ duritia & inflammatione. Illinitur cum floribus sacris ignibus, & inflammationi.

EX PAVLO.

Parthenium aridum in potu sumptum atram bilem per inferna deducit.

EX PLINIO.

Siccatum cum melle & aceto potum, bilem trahit atram. Ob hoc contra uertigines utilis & calculosis. Ad insidendum decoctũ in duritia uuluarum & inflammationibus. Illinitur & sacro igni, item strumis cum axungia inueterata. Magi contra tertianas sinistra manu euelli eam iubent, dicique cuius causa uellatur, nec respicere: dein eius folium ægri linguæ subijcere, ut mox in cyatho aquæ deuoretur.

Superstitiosum.

DE POLYGONATO. CAP. CCXXII.

NOMINA.

ΠΟΛΥΓΟΝΑΤΟΝ Græcis, Polygonatũ Latinis dicitur. Officinis, item herbarijs & uulgo, sigillum Salomonis, Germanis Weißwurtz, hoc est, radix alba nominatur. Polygonatũ autem à radice geniculorũ frequentibus nodis ex interuallis tumente appellauerunt.

Sigillum Salomonis. Polygonatum cur dictum.

GENERA.

Duo eius genera damus. Vnum uerum, latioribus folijs: alterum multò angustioribus, quemadmodũ pictura graphicè ostendit. A folijs utrique nomina sunt indita.

D

FORMA.

Frutex est cubito altior, folia lauro similia habens, latiora tamen & leuiora, sapore mâli cotoneæ aut punicæ: gustatum enim adstrictionẽ quandam resipit. Per singulos foliorum exortus candidos flores promit numero maiore quàm folia, supputatione à radice facta. Radicem habet candidã, mollem, longam, geniculis plenam, densam, graueolentem, digiti crassitudinẽ obtinentem. Iam si singulas Salomonij sigilli notas libeat prosequi, omnes, ne una quidem reclamante, adesse comperies. Nanque in montibus gignitur, frutice cubito proceriore, folijs lauri latioribus, & læuioribus, quæ gustata quendam mâli cotoneæ aut punicę saporem referant cum aliqua adstrictione. Flores per singulas foliorum eruptiones exiliunt candidi, qui folia numero longè superent, à radice ad cacumen supputata. Siquidem bini, terni, aut plures ab unoquoque foliorum sinu prodeunt. Radix illi candida, mollis, longa, crebris nodis articulata, densa, grauiter olens, digitali crassitudine. Floribus excussis baccæ pisi ferè magnitudine dependent, ex uiridi nigricantes, & in quendam ordinem digestæ.

Sigillum Salomonium.

LOCVS.

Nascitur in montibus.

TEMPVS.

Maio mense floret, quo etiam tempore carpi debet.

TEMPERAMENTVM.

Polygonatum mistam habet qualitatem. Est enim in eo adstrictionis pariter & acrimoniæ quippiam, necnon fastidiosæ cuiusdam amaritatis explicatu difficilis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix illita uulneribus auxiliatur. Quinetiã uultus maculas delet & aufert.

EX GALE-

POLYGONATVM
LATIFOLIVM.

Weißwurtz.

POLYGONATVM AN GVSTIFOLIVM.

Schmale Weißwurtz.

A

EX GALENO.

Radicem Polygonati quidam uulneribus illinunt. Sunt etiã qui illo næuos maculasq́ in facie detergant.

APPENDIX.

Hodie quoq; mulieres sigillo Salomonis sibi faciem extergunt & fucant, ut planè nullum subsit dubium, quin Polygonatum esse constanter credamus.

DE POLYPODIO. CAP. CCXXIII.

NOMINA.

ΠΟΛΥΠΟΔΙΟΝ græcè, Polypodiũ, Filicula latinè, officinæ græcam appellationem retinuerunt, Germanicè Engelsüß/Baumfarn/Dropffwurtz uocatur. Polypodio nomen à radice quæ polyporum modo cirros obtinet inditum est. Filiculam autem Latini à similitudine foliorũ cum Filice nuncupauerunt.

Polypodium unde dictum.
Filicula.

FORMA.

Herba est palmi altitudine, Filici similis, subhirsuta, incisuris diuisa, non tamen adeò tenuibus. Radix illi est hirsuta, cirros polyporum modo habens, minimi digiti crassitudine. Derasa hæc intus uiridis est, acerba, gustu subdulcis. Parte auersa folia fuluis maculis notata, sine semine.

LOCVS.

Gignitur in muscosis petris, & in agrestibus quercuum truncis.

TEMPVS.

Radix in fine Augusti carpenda.

B

TEMPERAMENTVM.

Polypodium dulcem simul & austeram habet uincentem qualitatẽ, ut facultatis sit admodum desiccantis, citra morsum tamen.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Purgandi uim obtinet. Coquitur autem cum gallina, aut piscibus, aut Beta, aut Malua ad purgationem. Arida aquæ mulsæ inspersa, bilem & pituitam ducit. Radix trita & illita luxatis confert, & ad fissuras quæ inter digitos sunt.

EX PAVLO.

Polypodiũ exiccat admodum citra morsum, & potum per inferna purgat.

EX PLINIO.

Radix in usu. Exprimitur succus aqua madefacta, & ipsa concisa inspergitur oleri, & Betæ, & Maluæ, uel salsamento, uel cum pulticula coquitur ad aluum leniter soluendam, uel in febri. Detrahit bilem & pituitam. Stomachum offendit. Aridæ farina indita naribus Polypum consumit. Illita luxatis medetur.

DE PRASIO.

POLYPODIVM Engelsüß.

A

NOMINA.

Πράσιον Græcis, Marrubiũ Latinis, Prasium officinis uocatur. Germanis Andorn das weiblin/weiß Andorn/Marobel/Gottßvergeß.

Marrubium. *Prassium.*

FORMA.

Frutex est ab una radice ramosus, subhirsutus, albicans, uirgis quadrangulis. Folium pollici æquale, subrotundũ, hirsutũ, rugosum, gustu amarũ. Semen per interualla in caulibus est. Flores asperi uerticillorũ figura. Hæc deliniatio adamussim Marrubio hodie dicto respondet. Siquidem singulari radice, angulosis ramulis fruticat, lanuginosum: folijs ferè orbiculatis, pollicis magnitudine, incanis, hirtis, amaris, lacteo flore, uerticillato cinctu caulem ex interuallo amplectente, cui succrescit teres & asperum semen.

Marrubium.

LOCVS.

Nascitur circa domicilia collapsa, & inter rudera.

TEMPVS.

Colligitur herba in æstate, Iulio potissimũ mense, dum semine est prægnans.

TEMPERAMENTVM.

Marrubiũ in caliditate quidem secundi ordinis iam completi est, in siccitate uerò tertij medij aut completi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia arida cum semine decocta in aqua, aut uiridium expressus succus, datur cum melle asthmaticis, tussientibus & tabidis. Crassa è thorace cum iride sicca ducunt. Datur mulieribus quæ non purgantur, ut menstrua & secundas pellant. Item difficilè parientibus, his qui à serpentibus morsi sunt, & qui letale quid biberunt. Vesicæ tamen & renibus nocent. Folia cũ melle illita sordida ulcera purgant, pterygia nomasq́ cohibent. Dolores laterum mitigant. Ad eadem pollet ex folijs contusis expressus succus & sole coactus. Cum uino & melle illitus, oculorum claritatem exacuit. Morbũ regium per nares expurgat. Aurium doloribus per se, aut cum rosaceo instillatus prodest.

B

EX GALENO.

Prasium ut gustu amarum est, ita si quis utatur consentientẽ huic sapori actionẽ habet, iecur ac lienem obstructione liberans, & thoracem pulmonemq́ expurgans, ac menses promouens. Sed & illitum detergit ac discutit. Succo eius cum melle ad aciei oculorum claritatem utuntur. Quinetiam & per nares morbum regium purgant, & ad aurium dolores inueteratos adhibent, in quibus utique obstructionem disijcere, meatumq́ ipsum & explantationes membranarũ expurgare necesse est.

EX PLINIO.

Huius folia semenq́ contrita prosunt contra serpentes, pectorum & lateris dolores, tussim ueterẽ. Iis qui sanguinẽ eijciunt eximiè utile, scapis eius cum panico aqua decoctis, ut asperitas succi mitigetur. Imponitur strumis cum adipe. Sunt qui uiridis semen, quantum duobus digitis capiant, cum farris pugillo decoctũ, addito exiguo olei & salis, sorbere ieiunos ad tussim iubeant. Alij nihil cõparant. In eadẽ causa Marrubij & Fœniculi succis ad sextarios ternos expressis, decoctisq́ ad sextarios duos, si cochlearij mensura in die sorbeatur in aquæ cyatho. Virilium uitijs tusum cum melle mirè prodest. Lichenas purgat ex aceto. Ruptis, conuulsis, neruorum contractionibus salutare. Potum aluum soluit cum sale & aceto. Item menstrua & secundas mulierũ. Arida farina cum melle ad tussim siccam efficacissima est. Item ad gangrenas & pterygia. Succus uerò articulis, & è naribus morbo regio, minuendæq́ bili cum melle prodest. Item contra uenena inter pauca potens. Ipsa herba stomachũ & excreationes pectoris purgat. Cum iride & melle urinam ciet. Cauenda tamẽ exulceratæ uesicæ, & renum uitijs. Dicitur succus claritatẽ oculorũ adiuuare.

MARRVBIVM

Weiß Andorn.

A

NOMINA.

Περιστερεὼν, ἱερὰ βοτάνη grecè: Verbenaca, Verbena, Columbaris seu Columbina, herba Sagminalis latinè, herbarijs & officinis Verbena uocatur. Germanicè Eisenkraut/uel Eisernhart/hoc est, ferraria, quod nomen ut olim, sic hodie quoque habet. Peristereon nomenináitũ à columbis, qui in ea uersari plurimum delectantur. Hierobotane autem, hoc est, sacra herba ideo dicta, quod ea olim apud Romanos domus purgabatur, familia lustrabatur, Iouis mensa ad sacrificiũ & epulas uerrebat, & fœciales in sacris legationibus illa coronabantur, uel ut Dioscorides inquit, quod in expiationibus suspensa & alligata mirè utilis sit. Sagminalis uerò, quod inter sagmina, hoc est, gramina ex loco sacro, præsertim arce Capitolij, cum sua terra euulsa, primum hæc honorẽ haberet.

Verbenaca. Verbena. Peristereon cur dicta. Hierobotane. Sagminalis.

GENERA.

Duo Verbenacæ & Græci & Latini fecerunt genera. Dioscorides & alij Græci à plantæ habitu rectam & supinam. Plinius à sexu marem & fœminam. Recta Dioscoridis, est Plinij mas, alioque nomine Crista gallinacea, à serratis folijs quæ gallinaceæ cristæ formam referunt, dicitur. Recta autem nominata est, quod rectis ramulis assurgat. Supina autem Dioscoridis apud Plinium fœmina est, Romanisque Cincinnalis uocatur. Supinam uerò uocarunt, quod semper humi supinè procumbat. Germani etiam per sexum genera illa distinguunt, uocantque rectam Verbenacam Eisenkraut das menule/Supinam uerò das weible.

Crista gallinacea.

FORMA.

Recta siue mas herba est altitudinis palmi, aliquando etiam maioris. Folia huic incisa, subalbida, è caule prodeuntia, qui ei unus est magna ex parte, quemadmodũ & radix una. Flos luteus, quo solo ferè à fœmina differre uidetur. Hæc descriptio pulchrè Verbenacæ mari respondet: est enim herba dodrantalis, interdum uerò procerior, quemadmodũ ea est quæ in Germania nostra prouenit: nunquam enim aut rarissimè palmi altitudinẽ non excedit. Folia habet incisuris diuisa, albescentia, erumpentia è caule. Singularis denique illi, ut plurimum, caulis & radix una. Supina seu fœmina ramos profert cubitales, aliquando etiam maiores, angulosos, circa quos folia sunt per interualla quernis similia, angustiora tamen & minora, per ambitum incisa, colore subcæsio. Radicem habet oblongam, tenuem. Flores purpureos, tenues. Cuius iterum deliniationis notæ Verbenæ fœminæ adamussim conueniunt. Siquidem multis statim à radice angulosis coliculis constat, coma subtus incana, folio querno non dissimili, nisi quod minus est & angustius, multis per ambitũ incisuris: flosculo ex albore & purpura uersicolore. Quibus omnibus manuscripti codicis, qui Peristereon interpretatur Verbenam, accedit testimonium, & communis omnium consensus, à quo sine manifestis coniecturis & rationibus nunquam est discedendum.

Recta. B *Supina.*

LOCVS.

Vtraque in planis & aquosis locis prouenit.

TEMPVS.

Mas citius quàm fœmina apparet. Colligi debent, potissimũ fœmina, circa Canis ortum, nam hoc tempore floret.

TEMPERAMENTVM.

Vtraque desiccat & adstringit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Rectæ Verbenacæ folia cum rosaceo, aut adipe suillo recenti apposita, uuluarum dolores finire putantur. Ignem sacrum cum aceto illita reprimunt. Putrescentia ulcera cohibent. Vulnera glutinant, ueteraque ex melle ad cicatricem perducunt.

VERBENACA RECTA
SIVE MAS.

Eisenkrautmennle.

ERBENACA SVPI
NA SIVE FOEMINA.

Eisenkraut weible.

C Supinæ autem folia & radix in uino pota illitaq́, aduersus reptilia serpentésue faciunt. Eadem drachmæ pondere cum thuris obolis tribus, & uini ueteris hemina, quadragenis diebus ieiuno contra regium morbum bibuntur. Vetera œdemata, & inflammationes illita mitigant. Sordida ulcera purgant. Tota autem herba in uino decocta tonsillarum crustas abrumpit, & oris nomas gargarissata cohibet. Fertur sparso aqua triclinio qua maduerit, lætiores conuiuas fieri. Datur potandum in tertianis febribus tertium à terra geniculum cum adiacentibus folijs: quartanis, quartum.

EX GALENO.

Vim habet adeò desiccantem ut uulnera glutinet.

EX AETIO.

Verbenaca recta ad capitis dolores summo præsidio esse testatur Archigenes, si ea coronetur patiens, aut si teratur cum aceto & rosaceo & illinat̃, aut oleo decoquatur, ac foueatur caput. Nec tantum capitis dolores sedat, sed capillos quoq; fluentes compescit. Radicis decoctum calidum ore retentum dentium dolores mitigat, ac mobiles firmat, orisq́ ulceribus medetur. Ad colicos radices semicontusas in aqua ad dimidiam decoquito, & diebus quinque decoctum potandum dato: efficacissimum id esse experientia compertum est. Facit & ad calculos atq; ad inchoantem elephantiasim, si cum melle propinetur. Vtere itidem ad epilepticos, & ad quotidiana, quartanáue febre laborantes. Ad podagricos uerò & coxendicũ morbo affectos uino decocta exhibetur. Succi è radice expressi collutio ad fistulas commodissima est. Et si mororum liquori ac melli mixtus exuratur, & acidus illinatur, fistulas sanat. Potest etiam melle assumi, & fistulæ tanquam collyrium inijci, ac mirum in modum prodest.

D

EX PLINIO.

Aiunt si aqua spargatur triclinio qua maduerit Verbenaca, lætiores conuictus fieri. Aduersus serpentes conteritur ex uino. Omnibus uisceribus medetur, lateribus, pulmonibus, iecinoribus, thoraci, peculiariter autem pulmonibus, & quos ab ijs phthisis tentat. Dysenterias emendat ex aqua data carentibus febre, aut ex uino aminæo cochlearibus quinque, additis in cyathis tribus uini.

EX SYMEONE SETHI.

Verbenaca recta facit ad capitis dolores & defluentes capillos inuncta. Dentiũ dolores sedat, & motos atq; concussos cõfirmat. Oris ulcera sanat. Decoctum eius colicos & calculosos iuuat. Pota ijs qui primum elephantia laborare incipiunt, & comitiali morbo affectis succurrit. Item quotidiana & quartana laborantes similiter iuuat. Podagricos uerò & coxendicis morbo captos, uulneratosq́ illita sanat.

DE PTERIDE. CAP. CCXXVI.

NOMINA.

Filix. *Pteris cur dicta.*

ΠΤΈΡΙΣ, πτέριον Græcis, Filix Latinis dicitur. Officinæ latino nomine utuntur. Germanicè Waldfarn. Pteris autem & Pterion ab alis auiũ, quarum formã in ramulis disposita eius folia referunt, Græcis dicitur: pennatus enim, & pennatis folijs frutex Filix est.

GENERA.

Pteris. *Thelypteris.*

Duo Filicis sunt genera, mas scilicet & fœmina. Mas Græcis simpliciter πτέρις, Latinis Filix mas, Germanis Waldfarn mennlc dicitur. Fœmina Grecis θηλυπτέρις, Latinis Filix fœmina, Germanis Waldfarn weible appellatur.

FORMA.

FILIX MAS

Waldfarn mennle.

69

FILIX
FOEMINA.

Waldfarn weible.

A

FORMA.

Filix mascula folia habet sine caule, sine flore, sine semine, ex uno pediculo cubitali longitudine exeuntia, incisa, alarum auium modo explicita, odore subgrauia. Radicem in terræ superficie foris nigram, crassam, oblongam, adnascentias appendicésue multas habentem. Ex qua siquidem descriptione satis constat hanc quam sub hoc nomine pictam damus herbam esse Filicem masculam: hæc enim neque caulem (quod enim in ea supra terram extollitur, pediculi foliorũ, non caulis rationem obtinet) neque florem, neque semen habet: folia ex uno pediculo cubitali à terra statim, aut ex stipite eius exeunt, utroque latere pinnata, subgraui odore. Radix denique illi est per summa cespitum nigra, & ut Theophrastus ait, crassa, oblonga, multis adnatis & capillamentis fibrata, atque, ut summatim dicam, omnes illi notæ adamussim respondent. Filix fœmina folia priori similia obtinet, non tamen uno singulariq́ pediculo ut illa hærentia, sed adnascentes ramulos multos altioresq́ habentia. Radix illi longa, obliqua, in nigro colore subflaua, aliquando uerò rubescens. Quę descriptio iterum per omnia cum ea herba cuius picturam exhibemus ita conuenit, ut nulla prorsus sit nota quæ illi non respondeat.

Filix mascula.

Filix fœmina.

LOCVS.

Nascuntur ubiq́, sed maximè in montibus, syluis & saxosis locis.

TEMPVS.

Effodiuntur Vergilijs occidentibus, hoc est, autumno.

TEMPERAMENTVM.

Amaræ sunt Filices, paululum habentes adstrictionis, ut euidentissimum sit has calefacere & exiccare posse.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Filicis masculæ radix pellit latos lumbricos pondere drachmarum quatuor cum aqua mulsa pota. Melius autem si cum Scammoniæ, aut ueratri nigri quatuor obolis detur: ueruntamen oportet sumentes allia præsumpsisse. Lienosis ut restituantur prodest pota. Radix etiam cum axungia illita contra ictus ab harundine factos utilis est. Eius autem hæc probatio. Peribit Filix quam per ambitum copiosior harundo coronet: & contrà euanescet harundo, quam obsepiens multa Filix in orbem cinxerit. Fœminæ radices cum melle in edegmate sumptæ, latos lumbricos pellunt. Cum uino autem pondere trium drachmarum potæ, rotundos lumbricos eijciunt. Mulieribus datæ sterilitatem faciunt. Et si prægnans sumat, abortum. Siccæ & in farinam tritæ, humidis & ijs quæ difficulter sanantur ulceribus insperguntur. Medentur iumentorum ceruicibus. Folia eius nuper prodeuntia olerum modo elixa comeduntur, aluumq́ molliunt.

EX GALENO.

Filix mas radicem habet maximè utilem: latum enim lumbricum interficit, si quis eam quatuor drachmarũ pondere in aqua mulsa sumpserit. Ad eundem modum fœtum quidem uiuum necare, mortuum autem eijcere mirum non est. Visceribus imposita ualenter desiccandi facultatem obtinet, nõ tamen mordax est. Similem ei uim habet Thelypteris nominata.

EX THEOPHRASTO.

Thelypteris seu fœmina Filix, contra lumbricos uentris & latos & graciles utilis est. Contra latos quidem cum melle mixta, contra tenues autem in uino dulci cum polenta data. Quinetiam mulieri si detur, prægnanti quidem abortum: simpliciter autem fœminis sterilitatem facere affirmant.

C

EX PLINIO.

Vſus radicis in trimatu tantum, neque antè neq; poſtea. Pellunt interaneorum animalia. Ex his tineas cum melle, cætera ex uino dulci triduo potæ. Vtraque ſtomacho inutiliſsima. Aluum ſoluit, primo bilem trahens, mox aquam. Melius tineas cum Scammonij pari pondere. Radix eius duûm oboloru͂ pondere ex aqua, poſt unius diei abſtinentiã bibitur, melle prægustato, contra rheumatiſmos. Neutra danda fœminis, quoniam grauidis abortum, cęteris ſterilitatem facit. Farina earum ulceribus tetris inſpergitur. Iumentorum quoque ceruicibus. Folia cimicem necant, ſerpentem non recipiunt, ideo ſubſterni utile eſt in locis ſuſpectis. Vſtæ etiam fugant nidore.

APPENDIX.

Filix ſemine prorſus caret.

Falſum & cõmentitium hauddubiè eſt quicquid neoterici aliqui de Filicis ſemine fabulantur: quod ſcilicet una ſolſtitiali nocte floreat, eademq; hora cum defloruit maturum in terram ſemen cadat, ideoq; niſi quiſpiam tunc affuerit, nec uideri florem, nec colligi ſemen poſſe, tum quia incredibilia ſunt, tum quod omnes, Theophraſtus ſcilicet, Galenus, Dioſcorides, Plinius, ſterilem & ſine ſemine dixerunt. Neq; etiam medici uel Arabes uel Perſæ ad magicas uanitates nati, ſeminis huius meminerunt. Quapropter omnia hæc agyrtarum cõmenta eſſe uidentur humanæ ignorantiæ ad quæſtum impudenter illudentium, quæ certè uel una hac ratione abundè ſatis confutari poſſunt, quod cuncta illa fieri & obſeruari natali nocte diui Ioannis Baptiſtæ præcipiunt, cum natalis ea nox & ſolſtitialis illa duodecim dierum numero nunc inter ſe diſtent.

D

DE PEVCEDANO. CAP. CCXXVII.

NOMINA.

Fœniculus porcinus.

ΠΕΥΚΕΔΑΝΟΣ Græcis, Peucedanus Latinis, officinis & herbarijs noſtræ ætatis Fœniculus porcinus dicitur. Germanis Harſtrang/ Sewfenchel/oder Schwefelwurtz/ quod lachryma è radice ſulphuri aut thuri ſimilis exudet. Peucedanum autem nomen inuenit à pinu, quæ Græcis πεύκη dicitur, cui folio par eſt. Hinc poſteriores Latini Pinaſtellum eum uocauerunt.

Peucedanus unde dicta.

Pinaſtellus.

FORMA.

Caulem emittit tenuem, macilentum, Fœniculo ſimilem. Comam habet circa radicem copioſam & denſam. Florem luteum, radicem foris nigram, intus albam, graui odore, craſſam, liquore plenam. Hæ ſanè omnes notæ, nulla prorſus reclamante, huic quam pictam exhibemus herbæ conueniunt. Officinæ, quæ non rarò adulterinas pro genuinis uendu͂t herbas, Peucedanu͂ oſtendunt radice nõ ſuccoſa, ſed lignoſa, nec graui odore, ſed iucundo: unde ſatis cõſtare poteſt uerum non eſſe.

Officinaru͂ Peucedanus non eſt genuina.

LOCVS.

Gignitur in montibus opacis, potiſsimum in monte prope Tubingam, cui olim arx impoſita fuit, in itinere uerſus Rotenburgum ſito.

TEMPVS.

Floret Iulio & Auguſto menſibus, atque deinceps ſemen producit. Radix foditur exitu autumni.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit ordine ſecundo iam completo: deſiccat uerò tertio iam incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radice adhuc tenera Peucedani cultello inciſa liquor effunditur, profluensq; ſtatim in umbra reponit͂: in ſole ſiquidem langueſcit. Facit cum colligit͂ capitis dolores & uertigines, niſi quis antea roſaceo nares præungat, & caput irrigat. Radix aſſata

PEVCEDANVS

Harstrang.

C inutilis fit. Colligitur & ex caulibus & ex radice sicut è Mandragora liquor atq; succus. Minus tamen efficax succo liquor, & uelocius expirat. Interdũ etiam cõcreta inuenitur lachryma thuri similis, caulibus radicibusq; adhærens. Ex aceto & rosaceo inunctus lethargicis, phreneticis, uertiginosis, comitialibus, diuturnis capitis doloribus, resolutis, ischiadicis, conuulsis: in uniuersumq; neruorũ affectionib. ex oleo & aceto inungitur. Strangulatu uuluæ laborantes olfactus, soporeq; profundo correptos reuocat. Suffitu serpentes fugat. Aurium doloribus cum rosaceo instillatus prodest. Cauis dentium erosis inditus eorundem dolores mitigat. Contra tussim in ouo sumptus facit. Difficultati spirandi, torminibus & inflationibus subuenit. Aluum leniter mollit. Lienem minuit. Difficiles partus egregiè adiuuat. Ad uesicę renumq; dolores & distentiones potus confert. Aperit uuluam. Radix ad eadem utilis est, sed inefficacior. Eius decoctum bibitur. Sicca trita sordida purgat ulcera, ossiumq; squamas detrahit, ueteraq; cicatrice obducit. Ceratis malagmatisq; calefaciendi ui præditis miscetur. Eligi debet recens, non cariosum, solidum, odoris plenum. Succus ad potiones amaris amygdalis, aut ruta, aut pane calido, aut anetho dissoluitur.

EX GALENO.

Peucedani radice quidẽ maximè, sed tamen etiam succo & liquore utimur. Sunt autẽ hæc omnia eiusdẽ specie facultatis, sed ualentior liquor, admodũ excalfaciens & digerens. Quare affectibus omnibus circa neruos consistentibus conuenire creditur, tum morbis in pulmone & thorace ex crassitudine atque uiscositate humorũ factis. Et intrò quidem in corpus sumpta, sed tamen etiam olfactu prosunt. Porrò quod incidat atque extenuet, sæpe etiam dentium perforatorũ dolores cauitati impositus protinus sedauit, quia uidelicet est tenuiũ partium, & excalfactorius. Quin D etiam lienes induratos iuuat, nempe incidendo, digerendo & extenuando crassos humores. Sed & radice ad hæc uti licebit, quæ & squamas ab ossibus celerrimè detrahit, quia uidelicet ualidè desiccat, minus tamen quàm succus excalfaciens. Et ulceribus malignis arida illita optimum est remedium; ipsa enim expurgat, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

EX PLINIO.

Peucedani radices conciduntur in quaternos digitos osseis cultellis, funduntq; succum in umbra, capite prius & naribus rosaceo perunctis, ne uertigo sentiatur. Et alius succus inuenitur caulibus adhærens, incisisq; manat. Probatur crassitudine mellea, colore ruffo, odore suauiter graui, feruens gustu. Et hic in usu & radix, & decoctum eius pluribus medicamentis. Succo tamen efficacissimo, qui resoluitur amaris amygdalis, aut ruta, bibiturq; contra serpentes, & ex oleo perunctos tuetur. Idem pectoris doloribus subuenit. Pituitam & bilem detrahit Peucedani radix. Eadem decocta lieni & renibus prodest. Perungũt & radicẽ sudoris causa eliciendi, quoniam caustica uis ei est. Peucedano ad recentia uulnera tanta uis est, ut saniem ossibus extrahat. Cum semine Cupressi bibitur, si sanguis per os redditus est, fluitq; ab infernis. Strangulatus uuluæ nidore ustum recreat, laxanturq; suffocationes eo: sed quidam ammiscent in uino semen Cupressi cõtritum. Potum cum coagulo uituli marini æquis portionibus comitiales sanat. Succus infantium ramici, & umbilicis eminentibus inungitur. Stranguriæ cum melle medetur. Item semine lethargici excitantur, & ut perhibent ex euphorbio naribus tactis Peucedani succo.

PERSICA

Pferſichbaum.

C

NOMINA.

Persica cur dicta.

ΠΕΡΣΙΚΗ μηλέα Græcis, Persica mâlus Latinis: antiquum nomen herbarij uulgares retinuerunt: Germanis Pfersichbaum appellatur. Persica fortè dicta, quod ex Perside primum aduecta sit.

FORMA.

Persica folijs amygdalæ maioribus constat: flore subpuniceo, pomo carnoso, succulento, foris lanuginoso, dura intus & scabra nuce, in qua nucleus qualis amygdalis.

LOCVS.

Paßim in hortis, uineis potißimũ, nascitur. Gaudet autem aquosis.

TEMPVS.

Floret primo statim uere, fructus uerò eius autumni ferè exitu maturescit, celerrimè marcescens.

TEMPERAMENTVM.

Persica arbor in germinibus & folijs uincentem amaram qualitatẽ habet, ut hoc nomine calidam esse nemo dubitare poßit. Fructus eius in secundo ordine frigidus & humidus existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Persica poma stomacho grata sunt, matura bonum faciunt aluum, cruda uerò aluum constringunt. Siccata uehementius adstringunt. Siccorum decoctum haustum stomachi & uentris fluxiones sistit.

EX GALENO.

Folia Persicæ trita & super umbilicum imposita lumbricos necant. Alioqui sanè etiam discutiens medicamentũ est. Pomorum uerò eius succus & ueluti caro facilè corrumpitur, omninoq; noxam infert, quapropter haud post alios cibos ultimoq;, sicut nonnulli solent, illa offerri oportet: nam in summo natantia corrumpuntur. Huius uerò, quod omnibus cõmune est, meminisse oportet: quæcunq; uitiosi succi, quæ humida & lubrica sunt, facileq; descendunt secedúntue, præ alijs comedenda esse: sic enim & ipsa celeriter subeunt, & alijs præeunt, ac quasi iter muniunt. Postremò autem sumpta, unà secum alia quoq; in corruptionem trahunt.

D

EX PLINIO VALERIANO.

Persicorũ cibus est quidem stomacho inutilis, eò quod citò succus eius inacescat, & caro æque in digestione uitietur, uerum minimè grauis, dum non diutius in intestinis moratur, & ad ima semper exitu celeri festinat. Persicorum cibus negatur à medicis membra nutrire. Sed & Galenus suadet nunquam omnino post cibum sumere, corrumpi affirmans si cibis cæteris innatent. Persicorũ folia trita & imposita uentris animalia perimunt & expellunt. Eadem sicca & in puluerem tusa, recentes plagas cruentorũ uulnerum claudunt. Nucleus persicorum capitis dolori cum oleo & aceto tritus illinitur: quamuis quidam cum solo rosaceo terere maluerint. Gummi gutta quam Persici truncus illachrymat, fluenti aluo medetur. Eadem mixta cum uino etiam in uesica lapillos frangit. Trita ex aceto impetigines reprimit. Decocta cum croco tumores faucium mitigat. Asperam arteriæ canalem leuiorem facit. Excreantibus sanguinem miro modo subuenit. Thoracis obstrictos sinus reserat: uitia pulmonis expurgat.

APPENDIX.

Flores Persicæ saccharo condîti, instar rosarum aut uiolarum, aluum haud leuiter mouent atque subducunt.

DE PEPLO.

PEPLOS

Wolffsmilch.

C

NOMINA.

Esula rotunda. ΠΕΠΛΟΣ Græcis, Peplos Latinis, officinis & uulgo Esula rotunda, Germanis Teufelßmilch appellatur.

FORMA.

Exiguus frutex est albo liquore plenus: folijs paruis ut Rutæ, latioribus tamen. Tota eius coma dodrantalis, rotunda, humi fusa: semine sub folijs paruo & rotundo, minore quàm candidi papaueris. Radice una, ex qua totus frutex prouenit.

LOCVS.

Nascitur in hortis & uineis.

TEMPVS.

Colligitur messibus, siccaturq; in umbra, & continuè uertitur.

TEMPERAMENTVM.

Idem cum Tithymallis habet temperamentũ, atqueadeo ex quarto calefacientium ordine est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba ipsa multos habet usus, radix uerò inutilis. Semen eius tusum, feruidaq; aqua madefactũ reconditur. Pituitam & bilem acetabuli pondere cum hydromelitis cyatho potũ ducit. Obsonijs mixta herba aluũ conturbat. Conditur in muria.

EX GALENO.

Peplos frutex liquorem similem Tithymallis habet, cum in alijs, tum quia purgat ceu illi.

EX AETIO.

Pituitam ac bilem ducit acetabuli mensura cum mulsæ cyatho bibitum Pepli semen. Sale etiam herba maceratur, flatusq; discutit, ut Hippocrates asserit. Summopere igitur confert flatuosis affectibus, qui in melancholia dominantur, item diuturnis lienis & uteri & coli flatibus, tumefactisq; œdematibus in abdomine.

D

EX PLINIO.

Semine Pepli poto aluus soluitur, bilis ac pituita detrahitur. Media potio est acetabuli mensura, in aquæ mulsæ heminis tribus. Et cibis inspergitur obsonijsq; ad molliendam aluum.

DE PILOSELLA. CAP. CCXXX.

NOMINA.

QVO nomine ueteribus Græcis aut Latinis nominata sit hæc herba, ingenuè fateor me ignorare. Neq; enim est μυὸς ὦτα Dioscoridis. Cum itaque græco & latino nomine destitueremur, barbaro uti nobis necesse fuit, nisi planè herbam hanc uulneribus glutinandis mirè utilem, præterire uoluissemus. Herbarij itaq; nostræ ætatis à copiosis pilis quibus uestitur, Pilosellam, Germani Meußörlin/uocant.

Pilosella unde dicta.

GENERA.

Maior. Duo eius herbæ genera reperiuntur, in nullo ferè nisi floribus distantia. Vnum genus maioribus folijs, & quæ se à solo sustollunt, floribusq; luteis, maior Pilosella nominatur, Germanis propriè Nagelkraut. *Minor.* Alterũ minoribus folijs, in terra sessilibus, floribus purpureis, & quasi in pappum euanescentibus, Germanis Meußörlin/oder Hasenpfötlin peculiariter appellatur. Sic etiam suam Pilosellam manuscriptus herbarius in maiorem & minorem digessit.

FORMA.

Herba est folijs in terram graminis modo sparsis, pilosis, albicantibus à terra, supernè

PILOSELLA
MAIOR.

Nagelkraut.

PILOSELLA
MINOR.

Meußörlin.

A ſupernè uirentibus, floribus luteis aut purpureis, radice in exilitatē multam extenuata. Ex qua deſcriptione ſole clarius fit, eam herbam quæ à Græcis Myoſotis, à Latinis autem Auricula muris dicitur, non eſſe Piloſellam: nam, ut reliqua taceam, neque maior neque minor Piloſella cœruleum floſculum uelut Anagallis obtinet: ut non parum errent herbarij noſtri temporis qui Piloſellam alio nomine Muris auriculam appellari tradunt.

Myoſotis non eſt Piloſella.

Auricula muris non eſt Piloſella.

LOCVS.

Naſcitur utrunque genus locis montoſis & collibus terrenis. Maior autem inuenitur etiam in aſperis & incultis agrorum limitibus.

TEMPVS.

Maio & Iunio potiſsimū menſe florent. Minor tamen Piloſella paulò poſt initia Iunij menſis diſperit, & nuſquam ſubinde inuenitur.

TEMPERAMENTVM.

Eſſe calidas & ſiccas Piloſellas guſtus palàm declarat: habent enim adſtrictionē cum exigua quadam acrimonia coniunctam, ut hoc nomine ad purificanda ac ſubinde glutinanda uulnera ſint mirificè utiles.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ferunt foliorum farinam uulnera mirum in modum glutinare. Herbæ recentis ſuccum exprimunt ad cohibendos quartanæ febris horrores. Eodem tingunt gladiorum aciem, ut omne ferrum aliud domet, ſecetq́ue: ferrum enim quod huius ſucco cōmaduit tantam contrahere duritiam, tamq́ue magnū induere robur produnt, ut chalybis aciem reſpuat. Has certè omnes facultates manuſcriptus herbarius Piloſellæ adſcribit. Recentiores huius herbæ radicem Maio menſe effoſſam, ſiccatā, & in puluerem redactam, ac ſubinde potam, aut in cibo datam, efficaciſsimū eſſe ad B uerſus ramicem remedium tradunt.

DE PIMPINELLA. CAP. CCXXXI.

NOMINA.

Vt appellata ſit Græcis aut Latinis herba hæc quam hodie uulgus herbariorum & officinæ Pimpinellam uocant, nondum nobis certò ſcire licuit. Sunt qui Pampinulam & Bipennulam nominent. Germani Bibinellen & Bibernellen appellant.

Pampinula.

GENERA.

Duûm eſt generum Pimpinella. Vna maior, radice admodū longa, folijs multifariam ſciſsis, Siſaro haud diſsimilibus, caulibus anguloſis, floribusq́ue in ſummo exiguis & candidis. Altera minor, caulibus rufeſcentibus, folijsq́ue minoribus, & non diſſectis multifariam, ſed ſerratis tantum, aliàs priori per omnia ſimilis.

FORMA.

Herba eſt folio mucronato, diſſecto, aut in extremitatibus ſerrato, caulibus ab eadem radice binis aut trinis, anguloſis, & interdum rubentibus, in quorum ſummo naſcuntur flores minuti & candidi, & ijs decidentibus ſemen exiguum Oreoſelini ſemini ſimile. Radice craſſa, longa, & ſubrubente, acri admodum.

LOCVS.

Lucis & opacis locis minus, in pratis autem maius, affatim citra cultū erumpit.

TEMPVS.

Æſtate in autumnum uſque floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum acrimoniam non exiguam in guſtu præ ſe ferat, hauddubiè in ſecundo ordine calida & ſicca erit, imò ſecundum calefaciendi ordinem excedere credibile eſt, & ad tertium ferè accedere.

PIMPINELLA
MAIOR.
Groß Bibinel.

Saxifraga maior C

PIMPINELLA
MINOR.

Klein Bibinell.

C

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Pimpinellæ ſuccus bibitur contra ſerpentium morſus. Ex uino pota calculos terit. Stranguriã etiam decocta leuat. Succus eius potus omne uenenum diſcutit. Aqua eius ignis ui expreſſa oculorũ caliginem diſcutit. Hæ ſunt facultates quas illi antiquus herbarius tribuit. Alij tradunt ſuccum eiuſdem faciei maculas detergere poſſe. Eſt autem radicis Pimpinellæ tum uſus præcipuus, quum ſæuientis populatim peſtilentiæ contagia arcere conamur: unicè enim uenenis aduerſatur, & corpora ab hac lue uindicat, ut adfirmant, ſi tantum in ore teneatur. Quod certè non poteſt ea quam hodie Sanguiſorbã uocant herba. Quare mirum in modũ errant, qui hanc cum Pimpinella confundunt, ut fuſius ſuo dicemus loco.

Sanguiſorba nõ eſt Pimpinella.

DE PASTORIA BVRSA. CAP. CCXXXII.

NOMINA.

QVO nomine herba quam uulgus Paſtoriam burſam appellat græcis & latinis medicis dicta ſit, ignorare me ingenuè fateor. Sunt qui peram etiam paſtoris nominent, à folliculis in exiguæ uulgæ ſimilitudinem compreſsis, turbinata cordis effigie. Germanis Deſchelkraut & Hirtenſeckel uocatur.

Burſa aut pera paſtoris cur dicta.

FORMA.

Herba raro pede altior, ramoſa, Erucæ folia habens, at minora. Flores exiguos, candidos. Semen in uulgis minutum & nigrum. Radicem candicantẽ & oblongã.

LOCVS.

Naſcitur propter uias paſsim, & in parietinis.

D

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus legitur.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & adſtringit.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Ex aceto trita collectionum inflammationes refrigerat, ac eò confluentes humores cohibet. Imponitur ſacris ignibus, & quibus ſtomachus æſtuat. Succus eius purulentis auribus infunditur. Cruenta ſanat uulnera. Medetur dyſentericis, ſanguinem excreantibus, neq; non muliebri profluuio. Manuſcriptus herbarius addit hanc ſanguinem è naribus profluentem ſiſtere mirificè poſſe. Herbam quoque manu tantum geſtatam, mox idem efficere tradit. Quid multa? mirè efficax eſt in comprimendis omnibus ſanguinis eruptionibus.

DE PEDE

ASTORIA
BVRSA

Deschelkraut.

PES LEONIS

Synaw.

DE PEDE LEONIS. CAP. CCXXXIII.

A

NOMINA.

QVAM uulgus herbariorũ Pedem leonis nominat, non eſt Dioſcoridis Leontopodion, id quod deſcriptio ſatis monſtrat. Quo uerò nomine Græcis & Latinis appellata ſit, mihi nondum conſtat. Sunt ex barbaris qui Alchimillam, alij etiam qui plantam leonis nominant. Sic autem dicta, quod folia habeat inſtar leonini pedis lata & rotunda. Germanis Synnaw/ Löwentapen/ Löwenfůß/ & vnſer frawen mantel uocatur.

Leontopodion Dioſcoridis non eſt Pes leonis herbariorum. Alchimilla. Pes leonis cur dicta.

FORMA.

Dodrantalis eſt herba, folia lata, criſpa & rotunda octo ſerratis inciſuris diſtincta, non tamen ad pediculos uſque, qui ſtatim è radice exeunt, fiſſa habens. Flores item exiguos & luteos profert. Radicem digito craſsiorem, & ſeſquipalmo longiorem, ſubrubeſcentem.

LOCVS.

Paſsim in pratis, in alto potiſsimum ſitis, naſcitur.

TEMPVS.

Maio menſe erumpit, ac inter Iunij initia floret.

TEMPERAMENTVM.

Folia & radix adſtrictione uehementi participant, atque adeo exiccant. Recentiores idipſum in ſecundo efficere ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneribus glutinandis aptiſsima eſt. Decocto enim illius lauant̃ utiliter omnia uulnera. Linteum quoque in eo madefactum illis cõmodè imponitur. Mulierum mammas impenſe laxas linteum decocto eiuſdem intinctum & impoſitum, duras ſolidasq́ efficit. Decoctum denique hoc epotum interanea uulnera, rupturasq́ glutinat. Et quod dictu mirum eſt, tanta eius plantæ in glutinando uis eſt, ut ramices inteſtinorum, in pueris potiſsimum, ſanare poſsit.

B

DE POLYGONO MARE. CAP. CCXXXIIII.

NOMINA.

ΠΟΛΥΓΟΝΟΝ ἄῤῥεν græcè: Proſerpinaca, Seminalis à ſeminis multitudine, & Sanguinalis à cohibendo ſanguine nominatur. Officinis Corrigiola & Centumnodia. Germanicè Weggraß/ Denngraß/ Wegtritt appellatur. Polygonon à geniculorum frequentia, & multitudine dictum eſt.

Seminalis cur dicta. Sanguinalis. Corrigiola. Centumnodia.

FORMA.

Herba eſt ramis tenuibus, teneribus, copioſis, geniculis interſectis, in terra graminis modo repentibus. Folijs Rutæ ſimilibus, longioribus tamen. Iuxta ſingula folia ſemine, unde maſculum uocatur. Flore albo aut puniceo.

LOCVS.

Naſcitur paſsim, quotidieq́ pedibus conculcatur, ſua ſponte in aggeribus & ſemitis proueniens.

TEMPVS.

Æſtate floret, quo etiam tempore legitur.

TEMPERAMENTVM.

Vti adſtrictionẽ quandam obtinet Polygonum, ita ſanè uincit in eo aqueum frigidum, ut uidelicet ſecundi ſit ordinis medicaminũ refrigerantium, aut etiam quodammodo in initio tertij. Eſt etiam exiccatorium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet adſtringendi & refrigerandi ſuccus Polygoni potus. Prodeſt ſangui

POLYGONVM
MAS.

Weggraß.

nem expuentibus,& alui defluxionibus,cholericis & urinæ ſtillicidio. Vrinã enim euidenter ducit. Cum uino potus uenenatorũ morſibus auxiliatur. Valet etiam ad febrium circuitus una hora ante acceſsionẽ ſumptus. Muliebre profluuium appoſitus ſiſtit. Aurium doloribus,& purulentis auribus inſtillatus confert. Cum uino decoctus melle adiecto,eximiè ad genitalium ulcera facit. Folia contra ſtomachi ardorem,ſanguinis reiectionem, herpetas, ignes ſacros, inflammationes, œdemata, & uulnera recentia illinuntur.

EX GALENO.

Polygonũ ijs ſanè quibus ſtomachus æſtu feruet extrinſecus illitum auxiliatur: ueluti etiam ignes ſacros & calidas phlegmonas iuuat. Porrò tale cum ſit,& fluxiones reprimit, & hac ratione uidetur exiccatorium eſſe. Quare cum herpetum,tum ulcerum, aliorumq́; bonum eſt remedium: efficaciſsimũ autem inflammatione & fluxione laborantium partium. Eſt & cruentorum uulnerum glutinatoriũ. Sed & auriũ ulceribus prodeſt: & ſi uel ſatis puris inſit, hoc tamen etiam deſiccat. Eaſdem ob facultates & muliebre profluuium,& dyſenteriã,& ſanguinis eiectiones,& undecunque aliunde immoderatiores impetus ſiſtit. Refert Dioſcorides quod & urinam prouocet exhibitum ſtillicidio affectis. Non tamen affectum exactè diſcriminat in quo dari ipſum expediat.

EX PLINIO.

Succus eius infuſus naribus ſupprimit ſanguinem, & potus cum uino, cuiuslibet partis profluuium excreationesq́; cruentas inhibet. Vis eius ſpiſſare ac refrigerare. Semen aluum largius ſumptum ſoluit, urinam ciet, rheumatiſmos cohibet: qui ſi non fuere,non prodeſt. Stomachi feruori folia imponuntur. Veſicæ dolori illinuntur,& ignibus ſacris. Succus & auribus purulentis inſtillatur,& oculorũ dolori per ſe. Dabatur & in febribus ante acceſsiones,duobus cyathis in tertianis quartaniſue præcipuè. Item cholericis,dyſentericis,& in ſolutione ſtomachi.

DE PEGANO. CAP. CCXXXV.

NOMINA.

ΠΗΓΑΝΟΝ κηπευτὸν græcè, Ruta hortenſis latinè: officinæ retinuerunt nomen latinum: Rauten & Weinrauten germanicè uocatur. Peganon Græci, Plutarcho libro tertio ſui ſympoſij teſte, à facultate, quod calore ſiccitateq́; genituram coagularet, dixerunt: πήγνυσθαι enim coagulare, & quaſi in glaciem contrahere eſt. Hinc uterum geſtantibus inimica etiam coronis inſerta putatur.

Peganon unde dictum.

FORMA.

Frutex eſt Ruta hortenſis grauiſsimi odoris, ſemper ferè uirens: folio exiguo, penè rotundo, cæſij coloris, denſo, ſurculoſis ramis: flore luteo, anguloſis calycibus, in quibus ſemen album continetur.

LOCVS.

Prouenit paſsim in hortis,amat aprica & ſicca loca.

TEMPVS.

Floret æſtate, ſemen autem Autumno matureſcit, quo etiam tempore carpendum uenit.

TEMPERAMENTVM.

Guſtu non ſolum acri,ſed & amaro eſt,ex tertio ordine excalfacientium, & ſtrenuè deſiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrit, calfacit, exulcerat, urinam mouet, menſtruáque ducit. Aluum ſiſtit pota

RVTA HOR
TENSIS.

Weinraut.

A & comesta. Letalium uenenorũ antidotum est, si semen acetabuli mensura in uino bibatur. Folia per se ante cibum sumpta, & cum nucibus iuglandibus, aridisq; ficis, inefficacia uenena reddunt. Contra serpentes similiter sumpta prosunt. Geniturã tam in cibo quàm potu extinguit. Coctum cum anetho sicco, tormina sistit. Facit etiam ad lateris thoracisq; dolores, difficultatẽ spirandi, tusses, pulmonis inflammationem, coxendicum, articulorumq; cruciatus, rigores circuitibus certis repetentiũ febrium, uti prædictũ est, pota. Ad inflationes coli, uteri & recti intestini, decocta cum oleo & infusa. Vuluæ strangulatu liberat trita cum melle, si à genitali usq; ad sedem imponatur. Feruefacta cum oleo & pota, lumbricos excutit. Articulorũ doloribus cum melle, aquę inter cutem, quæ hyposarca dicitur, cum ficis illinitur. Eisdem pota auxiliatur, in uino decocta ad dimidias partes, & si ea abstergantur. Cruda, saleq; condîta ac comesta, uisus aciem exacuit, & oculorũ dolores cum polenta illita sedat. Cum rosaceo & aceto capitis doloribus succurrit. Sanguinis narium profluuia trita & imposita sistit. Testium inflammationibus cum Lauri folijs illita, & exanthematis cum myrto & cerato prodest. Cum uino autem, pipere & nitro confricta, albæ uitiligini medetur. Cum ijsdem illita thymos & myrmecias tollit. Cum melle & alumine imposita lichenibus prodest. Succus in malicorio calfactus & instillatus aurium doloribus succurrit. Oculorũ hebetudinibus cum succo Fœniculi & melle inunctus subuenit. Ignes sacros, herpetes & achores cum aceto, cerussa & rosaceo inunctus sanat. Ceparum & alliorum acrimoniam cõmanducata domat.

EX GALENO.

Ruta incidere atque digerere crassos lentosq; humores potest. Ob eam autem uim & urinas mouet. Quinetiã tenuium est partiũ, flatusq; extinguit. Quare ad inflationes prodest, ac Veneris appetitum cohibet. Discutit atq; exiccat strenuè: est B enim ex eorum medicamentorũ numero quæ ualenter exiccant.

EX PLINIO.

Quęcunq; Ruta & per se pro antidoto ualet, folijs tritis & ex uino sumptis. Contra aconitũ maximè & ixiam. Item fungos, siue in potu detur, siue in cibo. Simili modo contra serpentiũ ictus, utpote quũ mustelæ dimicaturæ cum his, Rutam prius edendo se muniant. Valent & cõtra scorpionũ ictus, & araneorũ, apum, crabronũ, uesparũ aculeos, & cantharidas, ac salamandras, canisue rabiosi morsus, acetabuli mensura si succus è uino bibitur, & folia trita uel cõmanducata imponunt̃ cum melle & sale, uel cum aceto & pice decocta. Succo uerò perunctos, aut etiã habentes, negant feriri ab his maleficijs. Serpentesq;, si uratur Ruta, nidorem fugere. Efficacissima tamen est syluestris radix cum uino sumpta: eandem adijciunt efficaciorẽ esse sub dio potam. Pythagoras oculis noxiam putauit falsò, quoniam sculptores & pictores hoc cibo utuntur oculorũ causa. Cum pane quoq; uel nasturtio satiuæ atq; syluestris propter uisum. Vt aiunt, multi succo eius cum melle attrito inuncti discusserunt caligines, uel cum lacte mulieris puerum enixæ, uel puro succo angulis oculorũ tactis. Epiphoras cum polenta imposito. Lenit autem capitis dolores pota cum uino, aut cum aceto & rosaceo illita. Si uerò sint cephalæa, cum farina hordeacea, uel aceto. Eadem cruditates discutit, mox inflationes, dolores stomachi ueteres. Vuluas aperit, corrigitq; conuersas, illita in melle toto uentre & pectore. Hydropicis cum ficu, & decocta ad dimidias partes, potaq; ex uino. Sic bibitur & ad pectoris dolores laterumq;, & lumborũ, tusses, suspiria: pulmonũ, iecinorũ, renum uitia: horrores frigidos. Ad crapulæ grauedines decoquuntur folia poturis. Et in cibo uel cruda uel decocta condîtaue prodest. Item torminibus in Hyssopo decocta, & cum uino. Sic & sanguinem sistit interiorem, & narium, indita: sic & collutis dentibus prodest. Auribus quoque in dolore succus infunditur, custodito ut diximus modo. E syluestri uerò contra tarditatẽ & sonitum cum rosaceo, uel cum lau-

reo oleo, aut cumino & melle. Succus & phreneticis ex aceto tritæ instillatur in tem pora & cerebrum. Adiecerunt aliqui & Serpyllum, & Laurum, illinentes capita & colla. Dederunt & lethargicis ex aceto olfaciendũ. Dederunt & comitialibus biben dum decoctæ succum in cyathis quatuor ante accessiones, quarum frigus intolerabile est. Assiosisq́; crudam dari in cibo. Vrinam quoque uel cruentam pellit. Fœminarũ etiam purgationes, secundasq́;, etiam emortuos partus, ut Hippocrati uidetur, ex uino dulci nigro pota. Itaque illitam & uuluarum causa etiam suffire iubet. Diocles & cardiacis imponit ex aceto & melle cum farina hordeacea. Et contra ileum decocta farina in oleo, & uelleribus collecta. Multi uerò & contra purulentas excreationes siccæ drachmas duas, sulphuris unam & dimidiam sumi censent. Et contra cruentas, ramos tres in uino decoctos. Datur & dysentericis cum caseo in uino contrita. Dederunt & cum bitumine infrictam potioni propter anhelitum. Ex alto lapsis seminis tres uncias, ex olei libra, uiniq́; sextario. Illinitur cum oleo coctis folijs partibus quas frigus adusserit. Si urinam mouet, ut Hippocrati uidetur, mirum est quosdam dare uelut inhibentem potui contra incontinentiã urinæ. Psoras & lepras cũ melle & alumine illita emendat. Item uitiligines uel rugas, strumas, & similia, cum hircino & adipe suillo, ac taurino seuo. Item ignem sacrum ex aceto & oleo, uel psimmythio. Carbunculum ex aceto. Nonnulli laserpitiũ unà illini iubent, sine quo epinyctidas pustulas curant. Imponunt & mammis turgentibus de coctam, & pituitæ eruptionibus cum cera. Testium uerò epiphoris cum ramis laureæ teneris, adeò peculiari in uisceribus his effectu, ut syluestri Ruta cum axungia ueteri illitos ramices sanari prodant. Fracta quoque membra semine trito cum cera imposito. Radix Rutæ sanguinem oculis suffusum, & in toto corpore cicatrices aut maculas illita emendat. Ex reliquis quoque quæ traduntur, mirum est, cum feruen tem Rutæ naturam esse conueniat, fasciculum eius in rosaceo decoctum addita uncia aloës, perunctis sudorẽ reprimere. Itemq́; generationes impediri hoc cibo, ideo profluuio genitali datur, & Venerẽ crebrò per somnia imaginantibus. Præcauendum est grauidis, abstineant hoc cibo, necari enim partus inuenio. Eadem ex omni bus satis quadrupedũ quoq́; morbis in maximo usu est, siue difficilè spirantibus, siue contra maleficorum animalium ictus, infusa per nares ex uino: aut si sanguisugam exhauserit, ex aceto, & quocunque in simili morborum genere, ut in homine temperato.

EX SYMEONE SETHI.

Incîdit crassos & tenaces humores, perq́; urinam uacuat, & ad inflationes condu cit, appetentiamq́; Veneris compescit, ac strenuè exiccat. Ad inflatas aquas inter cu tem, & anasarcam, morsos à uipera, succum Papaueris aut aconitum bibentes, colicosq́;, pota & iniecta. Traditur quod comesta uisum acuet, ob id antiqui pictores hanc assiduè degustabant. Nonnulli & succum eius melli cõmiscentes, medicamen tum ad oculorũ aciem acuendam cõficiunt. Succurrit difficultati urinæ si cum oleo coquatur, & ea uesica foueatur. Item difficulter spirantes cum melle data, confestim iuuat. Lethargicis pota, & per clysteres iniecta remedium fit. Intestina corroborat, non solum caliditate, sed proprietate quadã. Fertur etiam quod si prægnans mulier ex eius succo bibat, abortiat. Et si in dies quindecim folia assumat, idem facit. Obstructiones iecoris & lienis tollit. Si ieiunus quisquam ipsam assumpserit, eo die à ueneno non lædetur.

POTENTILLA

Argentaria vulgus gallorum vocat

Genserich.

C

NOMINA.

Potentilla. Tanacetum syluestre.

QVo nomine Græci & Latini hanc herbam appellarint, à nullo, quod sciam, adhuc proditum est. Recentiores herbarij Potentillam, aliqui ob similitudinē Agrimoniam & Tanacetum syluestre nuncupant. Germani, quod herba illa anseres in cibo delectentur, Genserich uocant.

FORMA.

Herba Eupatorio, quod Agrimoniam hodie uocant, haud dissimilis. Caules ex una radice multos profert, humi stratos. Folia Eupatorio similia, supernè uiridia, infernè candicantia. Flores luteos singulari pediculo pendentes. Radicē extrinsecus rufescentem, intus candidam.

LOCVS.

Nascitur passim circa semitas & loca aquosa, atque in fluuiorum ripis ac marginibus.

TEMPVS.

Æstate floret, quo etiam tempore legi debet.

TEMPERAMENTVM.

Quum folia eius & radix adstringant, temperamento à Pentaphyllo seu Quinquefolio nihil differre uidetur. Quare hæc, potissimum autem eius radix, ex tertio ordine desiccatoria est, minimumq; euidentis caliditatis habet. Errant itaq; mirum in modum recentiores, qui hanc humidam esse statuunt, nulla alia moti ratione quàm quod in humidis locis proueniat: quasi uerò Nasturtium aquaticum, quod Sisymbrium cardamine Dioscoridi uocatur, haud obstante quod in aquosis nascitur, non etiam in tertio desiccet ordine. Debuisset certè illos ab hac sententia deterrere non leuis illa adstrictio, quę certissimus est siccitatis index: adstringentia enim, Galeno libro quarto de simpli. medicament. facult. capite sexto teste, terrena sunt & crassa corporis consistentia, atque adeo sicca.

Potentilla nō est humida.

D

VIRES.

Recentiores Potentillā fluxionibus & puncturis oculorū prodesse, recentia uulnera glutinare, & exedentia sanare, mulierū menstrua cōpescere, artus & membra cōfirmare, rectè tradunt: nam idipsum posse, adstrictio, quæ in hac herba haud modica est, abundè docet. Et cum habeat Quinquefolij temperamentū, eius etiam facultates obtineat necesse est. Dentiū itaq; dolorē finit. Exedentia oris ulcera sanat. Dysentericis & alui profluuijs, coxendicis articulorumq; doloribus subuenit. Sanguinis eruptiones sistit, aliaq; potest quæ à Dioscoride Quinquefolio tribuuntur. Quod uerò adijciunt hanc etiā lumbricos exterminare posse, id minus rectè faciūt. Ea siquidem facultas non huic, sed illi inest herbæ quæ uerè Tanacetū dicitur, quæ quidem est tertia, ut suo diximus loco, Artemisiæ species. Proinde non sine magno errore, Potentillam cum ea quæ propriè Tanacetum uocatur herba confuderunt.

Herbarij Potentillam cum Tanaceto confuderūt.

DE PRV-

PRVNELLA

Symphytum petreum

Braunellen.

DE PRVNELLA. CAP. CCXXXVII.

C

NOMINA.

Prunella.

NONDVM nobis constat quo nomine hæc herba ueteribus tum Græcis tum Latinis appellata sit. Vulgus tamen medicorũ & herbariorũ Prunellam nominant. Germani Braunnellen oder Gottheyl.

FORMA.

Caules habet in medio striatos, pingues & hirsutos: folia Ocimo similia, coloris herbacei, & acuminata. Flores in summis caulibus spicatos, Lauandulæ uocatę herbæ non dissimiles. Radicem tenuem, multis capillamentis fibratam.

LOCVS.

Nascitur passim in pratis.

TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse constat, id quod ex gustu patet: glutinosa enim admodũ, & modicè amara est.

VIRES.

Vulnerariam esse herbam euidentissimũ est. Succum eius cum aceto & rosaceo mixtum, uehementes capitis dolores sedare recentiores uno consensu tradunt, si tempora ex eo inungantur. Aphthas & oris ulcera, fauciumq; uitia succus eiusdem sanat.

DE PENTAPHYLLO. CAP. CCXXXVIII.

D

NOMINA.

Quinquefolium unde dictum.

ΠΕΝΤΑΦΥΛΛΟΝ Græcis, Quinquefoliũ Latinis & officinis, Germanis Fünffingerkraut/oder Fünffblatt appellatur. Nomen à numero foliorũ habet: in unoquoq; enim pediculo quinq; esse deprehendunt.

GENERA.

Maius Pentaphyllon.

Minus.

Etsi Dioscorides unum duntaxat Pentaphylli genus faciat, tamē nos ad nostras respicientes terras tria eius genera in uniuersum produximus. Vnũ quod maius appellauimus, prorsus ad Dioscoridis picturã accedēs, ut hoc nomine uerũ esse Quinquefoliũ putemus. Estq; duûm generũ: unum quod pallidos seu candidos flores obtinet, hinc est quod Quinquefoliũ maius candidum appellauerimus, Germanicè groß weiß Fünffingerkraut. Alterum floribus ornatur auri colorē æmulantibus, seu luteis. Nos ut discerneremus à priori, Quinquefoliũ maius luteum nominauimus. Dioscorides etiã hæc duo genera innuere uidetur, cum inquit florem habere uel candidum uel auri æmulũ. Tertiũ minus diximus, quod priori haud dissimile est, non tamen passim ut illud quinque folia obtinens. Hoc, cum non haberemus aliud nomen quo ipsum appellaremus, inter Quinquefolij genera connumerare placuit. Videtur uerò Hippocrates etiam duo Quinquefolij genera nouisse, unũ humilius, alterũ procerius, ut hoc nomine nobis etiã liceat minus & maius statuere.

FORMA.

Maius Quinquefolium est uerum Pentaphyllon.

Ramulos habet festucarũ instar graciles, dodrantales, & in ijs semen. Folia Menthæ similia, in singulis pediculis quina, rarò plura, per ambitum serræ modo incisa: florem in candido pallidum, auri æmulũ. Radicem subrubrã, oblongam, Elleboro nigro crassiorē. Ex qua sanè descriptione omnibus liquet, maius Quinquefoliũ esse legitimum. Ex una siquidem radice subrubra & oblonga, ramulos profert tenues, ac prorsus festucaceos, & in ijs semen, folia Menthę, quina in singulis pediculis, per ambitum serræ modo crenata, florem luteum, aut aureum. Quibus accedũt natalis locus (in riguis enim nascitur) & immensa adstringendi facultas; quæ quidem singula ue-

QVINQVEFOLIVM
MAIVS CANDIDVM.

Groß weiß Fünffingerkraut.

QVINQVEFOLIVM
MAIVS LVTEVM.

Groß Fünffingerkraut.

QVINQVEFO
LIVM MINVS.

Klein Fünffingerkraut.

C gula uerum esse Quinquefoliū docent. Adeoq; mirari satis non possum, cur nonnulli adulterina hæc esse Pentaphylla sibi persuaserint.

LOCVS.

Prouenit aquosis locis, & iuxta aquæductus. Interdum etiam in incultis, siccis & arenosis locis.

TEMPVS.

Floret Maio & Iunio mensibus potissimum.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusq; certè folia, flores & radices uehementer adstringunt: atque adeo, ut Galenus ait, radix, cuius multus est usus, ex tertio est ordine desiccantiū, minimum habens euidentis caliditatis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radicis Quinquefolij decoctum ad tertias depressum deductúmue, si in ore retineatur, dentium dolores sedat. Putrescentia oris ulcera collutione sistit. Arteriæ asperitates gargarizatum emendat. Contra alui profluuia, & dysenterias auxiliatur. Item articulorū & coxendicū dolores potum sanat. Cocta in aceto & illita, herpetas cohibet. Strumas discutit, duritias, œdemata, aneurysmata, abscessus, erysipelata, digitorum pterygia, condylomata, scabiesq; sanat. Teneræ radicis succus, contra iecinoris pulmonisq; affectiones & uenena prodest. Folia cum hydromelite, aut uino diluto, & exiguo pipere, contra febrium circuitus bibuntur: in quartana quidem quaternorū ramulorum folia, in tertiana uerò trium, in quotidiana unius. Tricenis diebus pota comitiali morbo medentur. Succus foliorū per dies aliquot triū cyathorū mensura potus, celeriter regiū morbum sanat. Vulneribus ac fistulis cum sale & melle illita medentur. Enterocelicis, id est, intestinorum ramice laboranti-D bus succurrunt. Sanguinis eruptiones potum & illitum Quinquefoliū sistit. Inciditur ad expiationes lustrationésue, sanguinis profluuia & castimonias.

EX GALENO.

Pentaphylli radix desiccat uehementer, minimum uerò acris est: quare in multo est usu, uelut alia quoque omnia, quæ quum sint tenuium partium, citra morsum desiccant.

EX PLINIO.

Quinquefoliū adhibetur purgandis domibus. Strumis medetur, & pectoris uitijs. Idem ischiadicis bibitur & imponitur. Panos sanat. Impositū articulis utilissimum. Fistulis quæ in omni parte serpunt auxilio est cum sale & melle. Phalangio aduersatur, lichenas emendat. Succus de Quinquefolio potus cyathis tribus angine medetur. Idem iecinoris & pulmonis uitijs, sanguinemq; reijcientibus, cuicunq; sanguinis uitio intus occurrit. Multi supra omnia laudant ad deploratos dysentericos Quinquefoliū, decoctis in lacte radicibus & potis. Item decoctum ad tertias in uino ictericis dari atq; illini utilissimū est. Eius folia ex aqua comitiales sanant. Item contrita ex uino sumpta triginta diebus in betonicæ farinæ pondo denariorū tredecim cum aceti scillitici cyatho, comitialibus morbis liberant. Celerrimè succus regio morbo medetur, tribus cyathis cum sale & melle potus. Quinquefolij folia quidam terna tertianis dedêre, quaterna quartanis, plura cæteris, omnibus obolis tribus cum pipere ex aqua mulsa.

PISVM
Groß Erbß.

C

NOMINA.

Pisum quare dictum.

PISON, πλάκυθ@ græcè, Pisum latinè dicitur. Officinis hoc nomine notum. Germanicè Erbß/oder Erweyssen. Sic autem à Pisa loco in quo olim copiosissimè nascebatur, nominatum est.

GENERA.

Duo apud nos genera Pisorum reperiuntur. Vnum in aruis caducū, humi serpens, quod genus Germani klein feld Erweyssen nominant. Huius, utpote uulgaris, picturam haud damus. Alterum in altum scandit, arboribus aut palis quibus accubet adfixis, quibus sese capreolis uinciens illigat. Hoc Germani groß garten Erweyssen uocant. Genus hoc pictum exhibemus.

FORMA.

Caules in terram spargit concauos, ramososq́ prætenui surculo: folio frequenti præter cæterorū morem longiusculo: flore papilionis forma, circa umbilicum purpureo: siliqua oblonga seu cylindracea: granis rotundis, &, ut Plinius lib. xviij. capite xij. ait, angulos multos inæquales habentibus: radice imbecilla: ut mirari satis non possim, unde plerisq́ suspicio orta sit, ut Pisum nostrum legitimum esse dubitauerint. Scio autē esse qui legumen hoc quod hodie passim Pisum appellatur, putent esse Cicer arietinū, quod scilicet ualuulæ seu siliquæ eius cornu arietini formā habeant. Quorum certè sententiam probare non possum, quòd, Plinio teste, Cicer arietinū sic non sit dictum quia ualuulæ effigiē arietini cornu exprimant, sed quia legumen ipsum seu granum Ciceris arietino capiti simile sit. Eam autem formā legumen hoc quod Pisum nominamus non refert.

LOCVS.

Apricis gaudet locis, frigorum nanq́ impatientissimū. Tepidum itaque locum, D & cœlum frequentis humoris desiderat.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, & subinde etiā semina in ualuulis profert.

TEMPERAMENTVM.

Quū Pisum simile quid tota substantia cum faba, ut testatur Galenus, obtineat, necesse est ut non multum à medio temperamento in refrigerando & exiccando recedat.

VIRES EX GALENO.

Simile quid tota substantia cum fabis obtinent Pisa, nec alio quàm illæ modo manduntur. In duobus autem euariant. Non enim similiter ac fabę inflant, nec abstergendi facultatē habent, ideoq́ segnius quàm illæ per aluum secedunt.

EX PAVLO.

Pisum molle quidem & laxum est, non tamen adeò inflat.

DE POLYTRICHO APVLEIANO. CAP. CCXL.

NOMINA.

Polytrichū Apuleij cur dictum.

NON temerè adiectū est Apuleij, ne scilicet quispiam Dioscoridis & aliorum Græcorum intelligeret Polytrichon, quod sanè forma ab eo quod nunc describimus alienissimū est. Germanicè à colore aureo quam habet, guldiner Widerthon uocatur. Officinis incognita est hæc herba. Polytrichon dicta est à ramulis, qui capillorum instar tenues sunt.

GENERA.

GENERA.

Duo Polytrichi Apuleiani damus genera. Vnum maius, alterum minus: neq; enim differunt nisi sola magnitudine.

FORMA.

Ramulos habet capillorũ instar tenues, colore aurum referentes, circumq; hos folia multa capillacea, in summo capitula lentis aquaticæ ferè forma, eiusdem cum ramulis coloris.

LOCVS.

Maius nascit in pratis humidis & uliginosis. Minus in petris ac muris humidis.

TEMPVS.

Mense Iulio utrunque reperitur.

TEMPERAMENTVM.

In caliditate & frigiditate symmetra sunt: desiccant tamen, extenuant & digerũt.

VIRES.

Decoctum eorundem in aqua aut lixiuia capillorũ radices firmat, ideoq; in alopecia caput glabrum capillis uestit. Potum, uiscosorum crassorumq; è thorace pulmoneq; excreationibus non mediocriter confert: lapides frangit, & urinas ducit. Morbo regio correptis & lienosis auxiliatur. Strumas discutit, & in summa eadem quæ Adiantum potest. Recentiores superstitione quadam ducti, illis multa ridicula & incredibilia tribuunt.

Maius Polytrichum Apuleij.
Das groß guldin Widerthon.

Minus Polytrichum Apuleij.
Das klein guldin Widerthon.

PERSICARIA

Flöhkraut.

DE PERSICARIA. CAP. CCXLI.

A

NOMINA.

NON clàm me est quàm uariè à multis diuinatum sit, quo nomine Persicaria uocata ueterib. sit. Sed mea quidē sententia, in uniuersum omnes coniecturis usi non satis firmis, decepti sunt. Et ego quidem fateor ingenuè, nec mihi constare num à ueteribus descripta sit, tantum abest ut scire queam quo illam appellauerint nomine. Vulgus herbariorū uno consensu hodie, quod folia Persicæ habeat, Persicariā nominant. Germani Flöhkraut.

Persicaria.

Persicaria unde dicta.

FORMA.

Folia Persicæ arboris habet, fusca in medio macula plumbaginéue: caule geniculato, rubente, longo: flore spicaceo, primùm candido, dehinc purpureo: semine minuto, radice lutea, numerosa.

LOCVS.

In humidis & palustribus locis frequentius prouenit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floribus ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Frigidam & admodum siccam esse gustus abundè monstrat: mirificè enim gustata adstringit.

VIRES.

Vulnerariam herbam esse temperamentū eius satis docet. Recte itaq; iuniores medici in uulneribus, & maximè fistulis curandis utuntur. Vtilis hauddubiè in dysenteria, alijsq; malis quæ refrigerationē & adstrictionem requirunt.

B

DE PERFOLIATA. CAP. CCXLII.

NOMINA.

AN hæc herba ueteribus cognita fuerit Græcis & Latinis, affirmare certò non possum. Ego planè Cotyledonem putarem Dioscoridis, nisi radix in diuersam me traheret sententiam, quæ oliuæ instar rotunda non est. Hodie tamen, quòd caulis eius singula folia dissecat atq; penetrat, Perfoliata ab omnibus appellatur. Germanicè Durchwachß & Bruchwurtz dicitur.

Perfoliata cur dicta.

FORMA.

Caulis illi rotundus, rubescens, folia singula penetrans, quæ Pisorum folijs haud dissimilia sunt, tenuia admodum & glabra. In summo coliculorum capitula, & in ijs flores lutei, & semina formam ferè Tithymalli, quam uulgo Esulam nominant, præ se ferentia. Radix candida, fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in hortis sata, & interdum sua sponte in arenosis locis prouenit.

TEMPVS.

Floret Iulio mense, & subinde semina producit.

TEMPERAMENTVM.

Amara modicè est & adstringit, ut hinc colligi liceat calidam & siccam esse.

VIRES.

Vulneribus & ulceribus tam externis quàm internis curandis aptissima est herba: hæc enim glutinat. Valet autem potissimum ad ramices puerorum sanandos. Auxiliatur etiam exulcerationibus & prominentijs umbilici. Plurimus huius apud chirurgos usus.

PERFOLIATVM

Durchwachß.

NOMINA.

Πράσον Græcis, Porrum Latinis & officinis, Germanis Lauch appellatur. Porrum autem dictum putant, quod porrò eat, & longè lateq́ grassetur.

Porrum unde dictum.

GENERA.

Porri duo genera signauit antiquitas. Vnum capitatum, sic nominatum quod eius radix in caput increscat atque extuberet. Alterum sectiuum, cui frondens coma super terram eminens aufertur amputatúrue. Hoc Germani pulchrè ad nomen latinum alludentes, Schnittlauch nominant, & Bryßlauch.

Capitatum Porrum.
Sectiuum.

FORMA.

Capitatū simplici capite ex albæ ceruicis angustijs extuberante constat, fronde super terram carinata, & in angulum oblonga. Sectiuo uerò caulis est longus, intus cauus, multis in uertice floribus aceruatim collectis, & in speciē absoluti orbis conglomeratis, id quod in bimo accidit: quod etiam sementescit, sparso per eius cacumen semine, & emoritur. Radix candicans, crassa, multis fibris capillata, ac tunicis quibusdam uestita.

LOCVS.

Læto solo gaudet, odit rigua.

TEMPVS.

Duodeuigesimo die à satu prorumpit, bimatumq́ perfert.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & extenuat perinde atque cepa, ut ex eius facultatibus euidentius innotescet. Symeon Sethi calidum & siccum in secundo facit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Porrum capitatum inflationē facit. Noxium succum creat, difficilia insomnia parit. Vrinam ciet. Aluo accōmodum. Extenuat. Oculorum obscuritatē facit. Menses pellit, uesicam exulceratā, renesq́ lædit. Cum ptisana uerò coctum & comestū, ea quæ in thorace sunt educit. Coma eius in aqua maris & aceto cocta, in desessionibus ad præclusiones uuluæ & duritias, utilis habetur. Vna & altera aqua coctū, aut aqua frigida maceratum, dulcescit, & multò minus inflat. Semen acrius est, & quandam adstrictoriā uim habet. Quare succus eius cum aceto, addito thure aut manna, sanguinem, maximè è naribus prorumpentē, sistit. Venerē stimulat. Contra omnia thoracis uitia pro delinctu efficax est, & ad tabem comestū. Purgat etiam arteriam. Sed si assiduè estur, uisus obscuritatē inducit. Stomacho aduersatur. Succus ex melle potus, contra bestiarū morsus auxilio est. Idem quoque illitus potest. Cum aceto, thure & lacte, aut rosaceo instillatus, aurium doloribus & sonitui prodest. Varos tollunt folia, cum rhoë obsoniorum illita. Epinyctidi medentur. Crustas ex sale illita rumpunt. Veteres sanguinis reiectiones cohibent seminis drachmæ binæ cum æquali baccarum Myrti pondere potæ.

EX GALENO.

Corpus calefacit, & crassos in eo humores extenuat, glutinososq́ incîdit. Bis tamen aut ter in aqua decoctum, acrimonia spoliatur; quanquam ne sic quidem uim perdit extenuandi.

EX AETIO.

Porri capitati acris saporis ueluti & cepe sunt, cuius ratione corpus calefaciunt, crassosq́ humores attenuant, ac lentos incîdunt, urinam prouocant, sanguinē purgant. Præstantissimus usus eorum qui bis coquuntur: ita enim acrimoniam deponunt, neque amplius deprauatum succum retinent.

EX PAVLO.

Porrū mali succi est & acre. Vt autē Dioscorides ait, grauia facit insomnia, aluūq́ bonam, urinā cit & extenuat. Habet & abstergendi uim aliquā, cum ptisana: siquidem

PORRVM CA
PITATVM.

Lauch.

PORRVM SECTIVVM.

Schnittlauch.

Habetur & aliud genus in ædibus S. Joh. Lateranensis Lutetiæ

C dem coctum, ea quæ in thorace sunt educit. Semen uerò eius nephriticis miscetur medicamentis. Folia etiam nõnihil adstringunt, ob eamq; causam succus ipsorum sanguinem supprimit.

EX PLINIO.

Porro sectiuo profluuia sanguinis sisti in naribus, contrito eo obturatis, uel gallæ mixto, aut menthæ. Item ex abortu profluuia, poto succo cum lacte mulierum. Tussi etiam ueteri, ac pectoris & pulmonis uitijs medetur. Illitis folijs sanantur ambusta, epinyctides: ita uocatur ulcus aciem hebetans, & in angulo oculi perpetim humor emanans. Quidam eodem nomine appellãt pustulas liuentes, ac noctibus inquietantes. Et alia ulcera cum melle trito. Vel bestiarũ morsus ex aceto. Item serpentium. Aurium uerò uitia cum felle caprino, uel pari mensura mulsi. Stridores cum lacte mulieris. Capitis dolores, si in nares fundatur, dormituris ue in aurem, duobus succi cochlearibus, uno mellis. Succus & ad serpentiũ scorpionumq; ictus in potu bibitur cum mero, & ad lumborũ dolores cum uini hemina potus. Sanguinem uerò excreantibus & phthisicis, destillationibus longis, uel succus, uel ex ipso cibus prodest. Item morbo regio, uel hydropicis. Et ad renum dolores, cum ptisanæ succo acetabuli mensura. Idem modus cum melle, uuluas purgat. Tostus uerò editur & contra fungorum uenena, imponitur & uulneribus. Venerem stimulat, sitim sedat, ebrietatẽ discutit. Sed oculorũ aciem hebetare traditur, inflationẽ quoque facere, quæ tamen stomacho non noceat, uentremq; molliat. Capitato maior est ad eadem effectus. Sanguinem reijcientibus succus eius cum caule aut thuris farina, uel acacia datur. Hippocrates & sine alia mixtura dari iubet, uuluasq; contractas aperiri putat. Fœcunditatẽ etiam fœminarum hoc cibo augeri. Contritum ex melle ulcera purgare. Tussim & destillationes thoracis. Pulmonis & arteriæ sanat

D uitia, datum in sorbitione ptisanæ: uel crudum, præter capita, sine pane, ita ut alternis diebus sumatur: uel si purulenta excreentur. Sic uoci uel Veneri, somnoq; multum confert. Capita bis aqua mutata cocta, aluum sistunt, & inflationes ueteres. Cortex decoctus illitusq;, inficit canos.

EX SYMEONE SETHI.

Vrinam cit, & mali succi est. Assiduè comestum uisus hebetudinẽ efficit. Difficilia inuehit somnia, & stomacho nocet. Semen genitale calefacit, & capitis dolores excitat. Iecur, renes & uesicam lædit. Confert ad hæmorrhoidas. Bis uerò aqua coctum, & aceto, garo & oleo, cuminoq; conditum, salubre est ijs qui frigido sunt stomacho.

DE PVLMONARIA. CAP. CCXLIIII.

NOMINA.

Pulmonaria cur nominata.

VT ueteribus Græcis & Latinis nominata sit hæc herba, nondum scire licuit. Hodierni temporis medici & herbarij Pulmonariam uocant, Germani Lungenkraut. Sic autem hauddubiè appellari cœpit, quod pulmonum uitijs, exulcerationibus potissimum eorundem, præsens remedium sit.

FORMA.

Folia mollia habet, inuicem incumbentia, leniter laciniata, cauis multis prædita, superiore parte uiridia, inferiore in luteo albicantia, ac ueluti punctis aut pustulis quibusdã notata, atq; hoc nomine aliquam pulmonis humani formam referentia: unde etiam Pulmonariam dictam esse conijcimus.

LOCVS.

Prouenit in quercu arbore, & saxosis locis.

PVLMONARIA Lungenkraut.

C

TEMPVS.

Tota æstate inuenitur locis iam monstratis.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores frigidam & humidam esse, mea quidem sententia, falso statuũt: admodum enim adstringit, ut hoc nomine idem cum quercu in qua nascitur habeat temperamentum. Desiccat itaque & paulò infra media calefacit, in genere eorum quæ tepida sunt.

VIRES.

Desiccandi & adstringendi facultatem obtinet, quamobrem uulnera recentia glutinat, potißimum autem pulmonis. Ad incipientes quoque ac crescentes phlegmonas utilis: nam quæ iam uehementes sunt, adstringentia respuunt. Confert autem hauddubiè etiam ad muliebre profluuium, & sanguinis expuitiones, & diuturnos alui fluores.

DE PTARMICE. CAP. CCXLV.

NOMINA.

Sternutamentaria. Syluestre Pyrethrum.

ΠΤΑΡΜΙΚΗ Græcis, Sternutamentaria Latinis dici potest. Sunt qui syluestre Pyrethrum nominent, quod scilicet Pyrethri modo, quanquam mitius, linguam uellicet. Atque hinc est quod nonnulli pro uero Pyrethro, seducti eius titillante acrimonia, descripserint. Germanis wilder Bertram appellari potest. Ptarmice dicta est, quod flores eius naribus obiecti sternutamenta eliciunt.

Ptarmice cur dicta.

D

FORMA.

Breuis frutex est, paruis, multis, teretibus, & Abrotono similibus ramulis, circa quos folia multa, oblonga, oleaginis similia. In summo Chamæmeli capitulũ, paruum, rotundum, olfactu acre, sternutamenta ciens, unde & nomen inuenit. Hactenus Dioscorides. Quod si itaq; naturam atque imaginem eius fruticis rectè expendas, undiquaq; ei plantæ cuius picturã damus, hæc descriptio quadrabit. Nam surculis fruticat exiguis, multis, rotundis, Abrotono non dißimilibus, lentè rufescentibus, qui folijs frequentibus, longiusculis, oleæ similibus, angustis, utrinq; leniter serratis ambiuntur, cacumine Anthemidis umbellam obtinente, quæ acri suo odore nares feriens sternutamentum irritat.

LOCVS.

Inuenitur sæpius in montibus altis & saxosis locis.

TEMPVS.

Floret æstate: radix eius extremo effoditur autumno.

TEMPERAMENTVM.

Eius temperies est calida & sicca, uiridis etiamnũ ordine secundo, siccatæ tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum floribus illita sugillata emendare possunt. Flores sternutamenta efficacißimè mouent.

EX GALENO.

Ptarmices flores ciendæ sternutationis uim obtinent, unde & herbæ nomen. Sugillata & reliquas ecchymoses discutit.

EX PAVLO.

Ptarmices folia sternutamenta mouent. Totus autem frutex uiridis sugillata, liuoresq; alios disijcit.

DE PYRE-

PTARMICE

Wilder Bertram.

C

NOMINA.

ΠΥΡΕΘΡΟΝ græcè, Saliuaris latinè dicitur. Officinæ græcam appellationem retinuerunt. Germanicè Bertram nominatur. Pyrethron autem à feruido, ac ignis simili, qui in eius radice est sapore, Greci dixerũt. Saliuaris uerò, quod mansa uel ore tantum detenta eius radix, copiosam saliuam eliciat, Romanis appellata est.

Pyrethron cur dictum. *Saliuaris herba quare nominata.*

FORMA.

Herba est caulem foliaq; syluestris Dauci, & Fœniculi instar proferens. Vmbellam Anetho similem orbiculatam. Radicem pollicis crassitudine, longam, sapore feruidissimã. Hæc Dioscorides. Vbi nobis monendus uenit lector, Pyrethrum nostri soli non ex omni parte huic descriptioni respondere. Non enim umbellam anetho similem, sed anthemidis potius orbiculatum capitulum, quod Ptarmici tribuit Dioscorides, habere deprehenditur. Cætera omnia adamussim respondent. Siquidem habet Pyrethrum caules & folia Dauci syluestris & Fœniculi, radicem pollicis crassitudine, gustus ardentissimi.

Pyrethrum nostrum Ptarmices flores obtinet.

LOCVS.

In Germania nostra, quod sciam, non nisi plantatum prouenit.

TEMPVS.

Floret æstatis maxima parte.

TEMPERAMENTVM.

Excalfacit & siccat in tertio ordine, uel ut aliqui putant, in quarto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Pituitã elicit radix: ideoq; dentium doloribus decocta in aceto, colluto inde ore, auxiliatur. Mansa pituitam extrahit. Sudores ciet, inuncta ex oleo. Diuturnis rigoribus efficax. Contra refrigeratas partes corporis ac resolutas eximiè conducit.

D

EX GALENO.

Pyrethri radice potissimũ utimur urentem facultatem obtinente, qua utiq; dentium etiam refrigeratorum dolores mitigat. Et ad rigores ante circuitum cum oleo infricatur. Ad hæc stupidos & resolutos adiuuat.

EX PAVLO.

Pyrethri radix adurentem potestatem occupat, dentium qui frigori patuerunt dolores lenit. Item ad febrium rigores ante circuitum infricatur cum oleo. Ad hæc ijs quorum corpora ex refrigeratione stupent, & resoluta sunt, efficacissimè adhibetur.

DE PYXO.

PYRETHRVM Bertram.

BVXVS

Buchßbaum.

DE PYXO. CAP. CCXLVII.

A

NOMINA.

ΠΥΞΟΣ Græcis, Buxus Latinis, Germanis Buchßbaum dicitur.

FORMA.

Arbor immortali coma uirens: folio Myrti, exiguo, ſubrotundo: flore herbaceo: ſemine rufo & rotundo, omnibus animantibus inuiſo.

LOCVS.

Gaudet frigidis & apricis, plurimaq; ubiq; Buxus.

TEMPVS.

Perpetua fronde uiret, neque ei ullo tempore decidunt folia. Quo nomine potiſsimum hanc celebrat germanica illa cantilena, eiuſdem ac Salicis contentionem continens.

TEMPERAMENTVM.

Recentiores temperatam eius arboris eſſentiam eſſe ſtatuunt, id quod ob multas cauſas, quas recenſere ſuperuacuum eſt, non uidetur uerisimile. Hauddubiè uerò adſtringit, atqueadeo exiccat.

VIRES.

Non admodum magnus. Buxi in medicina uſus eſt. Folio eius in lixiuio decocto rufant, aut flaueſcere efficiunt capillos. Scobem eius decoctam in aqua alui profluuium ſanare tradũt. Somnum capere ſub hac arbore, cerebro uehementer incõmodat, quod eius odor naturæ prorſus aduerſetur. Ferunt ſerpentes uulneratas eius radice deguſtata, ſtatim ſanitatem recuperare.

DE PETASITE. CAP. CCXLVIII.

B

NOMINA.

ΠΕΤΑΣΙΤΗΣ Græcis, Petaſites Latinis appellat. Officinis penitus ignota. Germanis Peſtilentzwurtz nominatur, quod nimirum eius radix præſentaneum ſit contra peſtilentiales febres remedium. Petaſites autem à petaſo, pileum ſignificante, dicta eſt, quod foliũ eius pediculo ſuperpoſitum, petaſi modo amplum, ut fungus dependeat.

Petaſites quare dicta.

FORMA.

Pediculus eſt cubito maior, craſsitudine pollicis, in quo petaſi figura folium magnum, ut fungus dependet. Ex qua ſanè deſcriptione ſatis perſpicuũ fit, herbam cuius picturam damus eſſe Petaſiten. Hæc enim ſtatim inter initia Martij, flores ſuos in albo purpureos, agglomeratos, & botri figuram referentes profert, citra quidem folia, quod Dioſcorides omiſit. Hi marceſcentes ſine fructu abeunt ac decidunt. Poſtea purpureos emittit pediculos, cauos, hirſutos, quibus folia ſuperpoſita ſunt magna, pilei ampli figuram obtinentia, ſupernè uiridia, infernè uerò candicantia: quæ in tantam creſcunt amplitudinem, ut unum interdum, orbicularẽ menſam prorſus tegat. Radix illi craſſa & longa, intus candida, uehementer odorata & amara. Quibus accedit quod uires huius herbæ à uiribus Petaſites, ut ex ſequentibus patebit, non diſcrepent: ut hoc nomine nihil euidentius ſit, quàm eam herbam eſſe planè ueterum Petaſiten.

LOCVS.

Naſcitur copioſiſsimè in pratis humidis & iuxta riuulos ſitis.

TEMPVS.

Initio Martij menſis, ut comprehenſum eſt, floribus ſuis conſpicua eſt herba, qui Aprili imminente ſtatim citra fructum decidunt. Quo facto folia cum pediculis ſuis prodeunt.

PETASITES

Peſtilentzwurtzel.

TEMPERAMENTVM.

A Ex tertio eſt ordine deſiccantiũ, id quod amaritudo eius, quam guſtu deprehendimus, facilè monſtrat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facit ad maligna & phagedænica ulcera tritum & illitum.

EX GALENO.

Ad maligna & phagedænica ulcera, ea utuntur. Idem etiam de Petaſite tradit Paulus.

APPENDIX.

Experimento comprobatũ eſt radicem hanc mirificè cõferre peſtilentialibus febribus, quod ſudorẽ uehementer moueat, ſi in puluerẽ redacta cum uino ſumatur. Nec minori efficacia bibitur à mulieribus quas uteri tormina & præfocationes exercent. Valet etiam unicè ad enecandos lumbricos. Succurrit quoq; ijs qui ſpiritus difficultate laborant. Ducit urinã & menſes. Efficax eſt ad uulnera præhumida, & ad reliquas cutis fœditates. Hęc uerò poſſe, amaritudo eius euidentiſsimè docet, cuius quidem hæ ſunt facultates, ut ex ijs quæ ſæpe iam diximus, & Galenus lib. iiij. de ſimpl. medi. facult. cap. xvij. fuſius docet, manifeſtum eſt.

DE PERICLYMENO. CAP. CCXLIX.

NOMINA.

ΠΕΡΙΚΛΥΜΕΝΟΝ Græcis, Volucrũ maius Latinis, Scribonio Largo Syluæ mater, uulgo Caprifoliũ & Materſylua, & nonnullis Lilium inter ſpinas dicitur. Germanis Geyßblatt / Speck oder Waldtgilgen / & Zeunling. Sic ſanè dictum, quod circumuoluendo ad ſe uicinas arbores aut frutices uocet.

Syluæ mater. Caprifolium. Lilium inter ſpinas. Periclymenon unde dictum.

B

FORMA.

Simplex frutex eſt, ex interuallis folia ſpargens ipſum amplectentia, ſubcandida, Hederę ſimilia: flores candidos, Fabę ſimiles, ſubrotundos, quaſi in folium procumbentes: ſemen durum, & quod difficilè uellitur: radicem craſſam, rotundã. Ex qua quidem deſcriptione perſpicuũ fit, fruticem quem pictum exhibemus eſſe Periclymenon: ſiquidem caulibus ſuis uicina amplectitur, gemina per interualla umbilicata folia habens, à terra cæſijs, ſupernè herboſis, ad Hederæ ſimilitudinẽ: flores albos, Fabæ non diſsimiles, ſubrotundos, potiſsimum antequam dehiſcant, baccas hederaceas aut Ruſci, radicem craſſam.

LOCVS.

Naſcitur in aruis ac ſepibus, conuoluens ſe uicinis fruticibus. Nunc in hortis etiam paſsim plantatur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer calefacit & deſiccat, id quod guſtu etiam ipſo deprehenditur. Folia ſiquidem acrimoniam quandam præ ſe ferunt guſtata.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius ſemen poſtquã maturuit collectũ, & in umbra ſiccatũ, drachmæ pondere datur in uino quadraginta diebus, ut lienẽ minuat abſumátue, & laſsitudinẽ diſcutiat. Orthopnœę & ſingultui prodeſt. Vrinã cit à ſexto die cruentã. Partum accelerat. Habent eaſdem uires & folia: quæ trigintaſeptem diebus pota, ſterilitatẽ facere produntur. In periodicis febribus cum oleo inuncta, earũ horrores mitigant.

EX GALENO.

Periclymeni utilis eſt tum fructus, tum folia, adeò uehementer incidentis & excalefa-

PERICLYMENVS

Geyßblatt.

A calefacientis facultatis, ut si plusculum bibantur, urinam sanguinolentã efficiant. Principio quidem urinam tantum mouent: porrò foris cum oleo illita calfaciunt. Iuuãt & lienosos, & difficulter spirantes. Cõpetens potionis mensura est, drachmæ unius pondus cum uino. Cæterum desiccat quoque semen. Et quidam aiunt, si copiosius bibatur, sterilitatẽ omnino bibentibus afferre. Sunt etiam qui certum dierum numerum ad talem potionem præfiniunt, quemadmodũ Dioscorides, qui septem & triginta dies eos tradi refert. Hic quoque cruentam urinam reddi à sexto die memorat.

EX PLINIO.

Semen eius in umbra siccatum tunditur, & in pastillos digeritur. Hi resoluti dantur in uini albi cyathis tribus, tricenis diebus ad lienem, eumq; urina cruenta, aut per aluum absumit, quod intelligitur à decimo statim die. Vrinam cient & folia decocta, quæ & orthopnoicis prosunt.

APPENDIX.

Ex iam cõmemoratis facultatibus nemo non intelligit fruticem hunc esse Periclymenon: cum enim gustu acrimoniã præ se ferat, necesse est omnia hæc quæ ueteres Periclymeno tribuunt, possit. Quibus accedit, quod recentiores etiam herbarij suo Caprifolio easdem uires assignent. Exiccare enim ipsum tradunt ulcera humida & sordida, sanare impetigines, & alias cutis fœditates, lienem absumere, difficultati spirandi conferre, partus celeritatem facere, calculos pellere, faciei maculas abstergere, & alia posse quæ non attinet referre.

DE PYRO. CAP. CCL.

NOMINA.

B ΠΥΡΟΣ Græcis, Triticum Latinis dicitur. Officinæ antiquum latinum nomen retinuerunt. Germanis Weyssen appellatur. Triticum uerò dicitur, quod tritum ex spicis sit, ut autor est Marcus Varro. *Triticum unde dictum.*

GENERA.

Tritici summa genera tria obseruant qui frumentariæ rei periti sunt. Primum quod Robus dicitur, quoniam & pondere & nitore præstet. Germanis simpliciter Weyssen nominatur. Secundum trimestre, & nonnullis Sitanium dicitur. Trimestre quidem, quod tertio ferè satum mense maturescat: id quod tamen nostro in orbe non fit, in quo Martio mense satum, quinto tandem, hoc est, Iulio mense metitur. Germanis Amelkorn dicitur, hauddubiè non alia ratione, nisi quod ex hoc genere tritici amylum optimum conficiatur. Eius picturam dare hoc tempore non potuimus. Tertiũ genus tritici, non undiquaq; notum, Germanis welscher Weyssen/ & Weyssenkolb dicitur. *Primum.* *Secundum.* *Tertium.*

FORMA.

Primum tritici genus culmo est quàm hordeũ altiore, tribus geniculis constante, folio arundineo, spica à folijs remotiore, incondita, & in nullos uersus disposita. Exteritur in area, ut alia quædã frumenta. Alterũ culmo, geniculis, granisq; priori simile, nec ab eo differt, nisi quod spicam multis aristis uallatam, & in duos uersus dispositam obtinet. Tertium genicula habet quaterna, aliàs præcedenti per omnia propémodum simile.

LOCVS.

Passim prouenit Triticum primi & secundi generis. Postremum in Alsatia, & agro Tubingensi gignitur.

TEMPVS.

Floret, ut alia ferè omnia frumenta, Iunio mense: in Iulio autem metitur.

TEMPERA-

TRITICI PRI
MVM GENVS.

Weyssen.

TRITICI TERTIVM
GENVS.

Welscher Weyssen.

C

TEMPERAMENTVM.

Triticum ut medicamentũ foris impositum, primi est ordinis excalefacientiũ, non tamen nec resiccare, nec humectare manifestò potest. Porrò quod ex eo conficitur amylum, eo tum frigidius est, tum siccius.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Optimum ad secundæ ualetudinis usum Triticum habetur quod recens & iam perfectè adultum, & colorem mâli refert. Crudum in cibis rotundos lumbricos gignit. Canum morsibus prodest mansum & illitũ. Confectus ex eius similagine panis, plus alit quàm cibarius, quem Græci συγκομιστὸν uocant. E Sitanij farina panis leuiorem cibum præbet, & qui facilè in membra demandetur. Farina eius cum hyoscyami succo illinitur aduersus neruorũ fluxiones. Item contra intestinorũ inflationes. Lentigines ex oxymelite tollit. Furfures autem acri in aceto elixi & calentes illiti, lepras pellunt. Incipientes etiam inflammationes omnes illiti leniunt. In Rutæ uerò decocto elixi, mammas turgentes sedant. Viperarũ ictibus auxiliantur, & torminosis prosunt. Confectũ ex farina triticea fermentum calefaciendi extrahendiq; uim habet. Priuatim quæ in plantis pedum sunt extenuat. Cętera tubercula, furunculosq; ex sale concoquit, & aperit. Sitanij farina contra uenenatos ictus cum aceto aut uino cõmodè illinitur. Eadem si decocta in glutini modum delingatur, cruenta excreantibus succurrit. Contra tussim & exasperatam arteriam, cum menta & butyro decocta efficax est. Tritici pollen si ex aqua mulsa, aut hydrelæo decoquatur, omnẽ discutit inflammationẽ. Panis & cum melicrato coctus & crudus inflãmationes omnes illitus mulcet, cum emolliat, & quadantenus refrigeret, mixtus herbis succisq; quibusdã. Vetus autem & aridus per se, adiectisq; alijs quibusdã, citam aluum cohibet. Recens muria maceratus & illitus, uetustas impetigines sanat. Glutinum ex similagine & polline, quo chartæ glutinantur, sanguinem excreantibus prodest, si liquidius ac tepidum cochlearis mensura detur sorbendum.

D

EX GALENO.

Triticum quiddam lentoris, & obstruentis naturæ habet. Quod uerò ex pane fit cataplasma, uim obtinet magis digerentem, quàm quod ex Tritico: nimirum quum & salem & fermentum panis adiuncta habeat: quippe cum fermentum uim habeat attrahendi digerendiq; ea quæ in alto resident. Plura de Tritico petenda erunt ex capite primo, libri primi de alimentorum facultatibus, quo in loco uarię panis species exponuntur.

EX PLINIO.

Grana Tritici ferro combusta, ijs quæ frigus usserit præsentaneo sunt remedio. Farina ex aceto cocta, neruorũ contractionibus auxiliatur: cum rosaceo uerò & fico sicca myxisq; decoctis. Item suppuratis neruis cum hyoscyami succo illinitur. Ex aceto & melle lentigini. Furfures tonsillis faucibusq; gargarizatione prosunt. Sex. Pompeius prætorij uiri pater, Hispaniæ citerioris princeps, quum horreis suis uentilandis præsideret, correptus dolore podagrę, mersit in Triticum sese super genua, leuatusq; siccatis pedibus mirabili modo, hoc postea remedio usus est. Vis tanta est, ut cados plenos siccet. Paleam quoq; tritici uel hordei calidam imponi ramicum incõmodis experti iubent, quaq; decoctæ sunt aqua foueri.

DE POTA-

POTAMOGETVM

Samkraut.

DE POTAMOGETONE. CAP. CCLI.

C

NOMINA.

Potamogeton unde dicta. Stachyites.

POTAMOΓΕΙΤΩΝ, ἢ σταχυίτης græcè, Fontalis & Potamogeton Latinis dicitur. Officinis ignota est herba. Germanis Samkraut uocatur. Potamogeton autem quasi fluminibus uicina dicta est: siquidem aquosis & palustribus locis nasci amat. Stachyites uerò quasi spicata, ob caulem quem ex se mittit floribus & semine spicatum.

FORMA.

Folium Betæ simile habet, densum, & paulum extra aquã eminens. Ex qua quidem breui admodum deliniatione satis intelligi potest, herbam cuius picturam damus esse Potamogetona. Caulem nanq; rotundũ habet, geniculis intersectũ, è quibus pediculi exeunt folijs Betæ aut Plantaginis uestiti, paulum supra aquam eminentibus. Flores etiam spicatos, Plantaginis instar, profert, ac subinde semẽ. Quid multa? folia huius herbæ planè referunt folium Indum uocatum officinis.

LOCVS.

Nascitur in lacustribus & aquosis locis.

TEMPVS.

Floribus prægnans est Iulio mense.

TEMPERAMENTVM.

Refrigerat & exiccat, ut gustus etiam abundè docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Refrigerat & adstringit: pruritibus, ulceribusq; uetustis, & ijs quæ pascendo serpunt, confert.

EX GALENO.

D

Adstringit & refrigerat similiter Polygono, sed essentia eius crassior quàm Polygoni est.

EX PLINIO.

Potamogeton ex uino dysentericis & cœliacis medetur. Peculiariter refrigerat, spissat. Vsus in folijs, cruribus uitiosis utilia, & contra ulcerum nomas, cum melle uel aceto.

DE PEDE ANSERINO. CAP. CCLII.

NOMINA.

QVO nomine ueteribus tum Græcis tum Latinis sit appellata hæc planta, nondum cognoscere potui: quapropter nouam ut illi nomenclaturã inderem necesse fuit. Aliam autem & cõmodiorem non licuit inuenire præter eam, quam alludentes ad germanicam appellationem imposuimus. Nam si folia eius spectes in ambitu laciniata, planè anserini pedis formam ac similitudinẽ repræsentant. Hinc appositissimè Germanis nostris uocata est Gensßfüß/ oder Gensßfüßle. Quum uerò eadem herba suibus inimica admodum sit, atqueadeo mortem inferat, factum est ut à mulierculis etiam sit nominata Sewtod/ & Schweinßtod. Etsi uerò in officinis eius herbæ nullus sit usus, tamen quia passim nascitur, & temerè fortaßis à nonnullis uires eius ignorantibus usurpari posset, eam silentio transire noluimus, quò scilicet facultas tam uulgaris herbæ omnibus patefieret.

Pes anserinus cur dicta.

FORMA.

Caulem profert cubitalem, striatum: folia ad Halicacabi formam accedentia, in ambitu tamen laciniata, atqueadeo anserini pedis speciem referentia: flores exiguos ruben-

PES
ANSERINVS.

Genßfüß.

C rubentes, semen racematim, ueluti in atriplice syluestri, singulis ramis insidens: radicem obliquam, multasque adnascentias habentem.

LOCVS.

Pasim in hortis, alijsque locis ubi fimum reponitur, nasci solet.

TEMPVS.

Iulio mense potissimum floret.

TEMPERAMENTVM.

Hauddubiè in secundo refrigerat ordine, non secus atque Solanum hortense.

VIRES.

Suibus exitium affert herba hæc comesta, id quod experientia cognitum est. In humano corpore idem potest quod Solanum hortense. Quare facultates eiusdem suo quæres loco.

DE PETROSELINO. CAP. CCLIII.

NOMINA.

Apium saxatile.

ΠΕΤΡΟΣΕΛΙΝΟΝ Græcis, Apium saxatile Latinis, & Petroselinum appellatur. Germanicè frembder Petersilien nominari commodè, ad alterius quod Oreoselinum est, ut suo diximus loco, differentiam, potest.

Officinarum erratum.

Officinæ eius herbæ cuius nunc picturam damus semine pro Amomo utuntur, non tamen sine magno errore, quum constet omnibus, modò conferre inter se utriusque historiam non pigeat, Amomum ab ea herba esse diuersissimum. Nos ut tandem sciremus è qua stirpe semen hoc decerperetur, terræ illud mandauimus, & hæc cuius pictura formã ostendit herba erupit, quam nos uerum esse Pe-

D troselinum, ut paulò pòst ostendemus, credimus.

FORMA.

Petroselinum, inquit Dioscorides, semen Ammi simile obtinet: odoratius tamen, acre, & aroma olens. Breuis quidem deliniatio hæc est, atque imperfecta, ut nihil mirum sit, nos hactenus quod uerum esset Petroselinum non potuisse cognoscere. Meritò itaque hoc loco, ut compluribus etiam alijs, Dioscorides negligentiæ insimulari potest, ut qui mancas ac mutilas plerasque posteritati relinquere stirpium historias uoluerit. Si uerò quispiam paucas etiam has notas expendat, hauddubiè herbam hanc cuius picturam oculis subiecimus, Petroselinum esse comperiet. Semen enim eius Ammi tam simile est, ut ab eo uix discerni queat: odoratius etiam existit, & acre, ac aroma olet. In summa, nulla est nota quę illi nõ respondeat, ut hoc nomine uerum Petroselinum esse credam. Quinetiam tota eius herbæ forma, quæ non multum à nostro & Germanico Petroselino abest, atque odor, Selini speciem esse docent, ut pro Petroselino usurpare hanc ipsam officinæ tutò posint: semen enim quo hodie utuntur, non Macedonicum Petroselinum, sed Hipposelinum, ut suo diximus loco, existit.

Dioscorides negligentiæ insimulatur.

Multum tibi persuadis

LOCVS.

In Macedonia frequens optimumque nascitur, hinc Macedonicũ dicitur: inque saxis & præruptis potissimũ locis, unde cœpit appellari Petroselinũ. Nascitur & alijs in locis, ut lib. i. de antidotis testatur Galenus, at minus laudatum.

TEMPVS.

Floret Augusto mense, atque subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Petroselinum ut gustu acre est cum amaritudine, sic & in operibus calidũ. Fuerit itaque & ipsum tertij ordinis tum excalfacientium, tum desiccantium.

VIRES.

ETROSELINVM

Frembder Peterſilien

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, & menstrua ducit. Stomachi & coli inflationibus auxiliatur, & torminibus. Laterum quoque, renum & uesicæ doloribus in potu sumptum succurrit. Miscetur antidotis urinam cientibus.

EX GALENO.

Petroselini semen maximè usui est, quum tota etiam herba unà cum radice similem, sed imbecilliorē, facultatem sortiatur. Incidendi etiam uim habet: hinc menses & urinas largiter prouocat. Flatus quoque extinguit.

APPENDIX.

Sunt qui hanc herbam quam pro Petroselino damus, Sisona esse putent: quorū sententiæ cur non magnopere repugnē, facit in primis Dioscorides, qui Sisona perinde atq; Petroselinū suis notis haud descripsit. Dein quod uiribus nō discrepent, atque adeo in usu huius aut illius nullum sit periculū. Nos tamen nostram sententiam propter adductas paulò antè rationes deserere, nisi euidentibus conuicti argumentis, non possumus.

DE ROSA. CAP. CCLIIII.

NOMINA.

Rhodon cur dictum.

ΡΟΔΟΝ græcè, Rosa latinè, officinis eodem seruato nomine appellatur. Germanicè Rosen. Rhodon autem Græcis, Plutarcho autore, nominatur, quod largum odoris effluuium emittat.

GENERA.

Rosæ de Mursa odoris suauitate cetera genera antecellit. D

Theophrastus libro sexto, cap. vi. de plantarum historia, genera rosarum multa esse tradit, quæ foliorū multitudine, paucitate, asperitate, leuitate, colore & odore differunt. Plinius etiam lib. xxi. capite quarto, ex loci diuersitate multa rosarum genera colligit. Nos simpliciter duo duntaxat illarum genera faciemus, syluestres scilicet & domesticas. Syluestres, quæ etiā Caninæ rosę uocantur, asperiores tum uirgis, tum folijs sunt, ac odore, colore, magnitudine à domesticis superantur. Germani Heydrosen / & Wildrosen uocant. In utroque uerò genere duplices existunt, puniceæ nimirum & candidæ. Nos utrunque genus una pictura complexi sumus.

FORMA.

Rosa Milesiam purpureo colore ardere quodammodo testantur.

Vulgò omnibus nota est Rosa. Virgas siquidem fuscis maculis tinctas, & aculeis plenas emittit: folia incisuris diuisa, nigricantia & aspera. Germinat primum inclusa granoso cortice, quo mox intumescente, & in uirides alabastros fastigiato, paulatim rubescens dehiscit, ac sese pandit, in calycis medio sui stantis complexa luteos apices staminaq; capillamentis insidentia, quæ propriè flores dicuntur. Syluestris spongiolas etiam producit, quas pleræq; officinæ Germaniæ nostræ, non sine detestando errore pro Bedegar usurpant: fructum quoq; parit rotundū, initio uiridem, dein puniceū.

LOCVS.

Domestica passim in hortis prouenit. Syluestris etiam nusquam non in campestribus & dumetis nascitur.

TEMPVS.

Rosa ut nouissima inter uernos flores erumpit, ita etiā statim deficit. Decerpenda itaq; erit Iunio mense ubi primum erupit, ne mox nusquam compareat.

TEMPERAMENTVM.

Rosarum uis ex aquea calida substantia duabus alijs qualitatibus, adstringenti uidelicet & amaræ mista, composita est. Flos earū magis etiam ipsis Rosis adstringit, ac proinde sanè exiccatorius est.

VIRES.

ROSA

Rosen.

C

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Roſa refrigerat & adſtringit, ſed ſicca magis adſtringit. Succus recentibus folijs exprimendus, detracto forfice ungue. Sic appellatur quod candidū eſt in folio: reliquū mortario premi & teri debet in umbra donec denſetur, & ita ad oculorū circumlitiones recondi. Siccantur etiam folia in umbra crebrò uerſata, ne muceſcant. Ex aridis roſis in uino decoctis expreſſus liquor, ad capitis, oculorum, aurium, gingiuarum, ſedis, recti inteſtini ac uuluę dolores penna illitus, collutus infuſúsue, conducit. Eadem ſine expreſsione contuſa & illita, præcordiorum inflammationibus, ſtomachi humiditati, & ſacris ignibus medentur. Siccæ ac tritæ femoribus inſperguntur. Miſceri ſolent compoſitionibus quas antheras uocant, & uulnerarijs antidotis. Vruntur folia ad honeſtandas palpebras. Flos qui in medijs Roſis inuenitur ſiccatus, gingiuarum fluxionibus efficaciter inſpergitur. Capita pota, aluum profluentem, & ſanguinis reiectiones ſiſtunt.

Vnguis.

EX PLINIO.

Vſus ſucci ad aures, oris ulcera, gingiuas, tonſillas, gargarizatu: ſtomachū, uuluas, ſedis uitia, capitis dolores. In febre per ſe, uel cum aceto ad ſomnos, nauſeas. Folia uruntur in calliblepharum. E ſiccis femina aſperguntur. Epiphoras quoque aridas leniunt. Flos ſomnum facit. Inhibet fluxiones mulierum, maximè albas, in poſca potus, & ſanguinis excreationes. Stomachi quoque dolores, quantum in uini cyathis tribus. Semen his optimum crocinum, nec anniculo uetuſtius, & in umbra ſiccatur. Nigrum inutile. Dentium dolori illinitur. Vrinam ciet. Stomacho imponitur. Item igni ſacro non ueteri. Naribus ſubditum caput purgat. Capita pota, ſanguinem & uentrem ſiſtunt. Vngues Roſæ epiphoris ſalubres ſunt: ulcera enim oculorū Roſa ſordeſcunt, præterquàm initijs epiphoræ, ita ut arida cum pane imponatur. Folia quidem uitijs ſtomachi, roſionibus, & uitijs uentris, & inteſtinorū, & pręcordijs utiliſsima uel illita. Cibo quoque Lapathi modo condiuntur. Cauendus quoque in ijs ſitus celeriter inſidens. Et aridis & expreſsis aliquis uſus. Diapaſmata inde fiunt ad ſudores coërcendos, ita ut à balneis inareſcant corpora, dein frigida abluantur. Sylueſtris cum adipe urſino alopecias mirificè emendat.

D

EX SYMEONE SETHI.

Odorata calidis capitibus prodeſt, humida uerò offendit, eaq; deſtillationi obnoxia reddit. Sumpta uerò ad febres ex flaua bile procreatas iuuat, & roborat ſtomachum & iecur. Proprietate autem quadam teſtes lædit, prohibetq; acres exhalationes ne ad caput ferantur.

APPENDIX.

Spongiolæ ac fructus Cynorrhodi ſeu ſylueſtris Roſæ mirificè ualent contra calculum, & urinæ difficultates, ſi leuigatæ in puluerem exhibeantur.

DE RAPHANO. CAP. CCLV.

NOMINA.

ΡΑΦΑΝΟΣ, ῥαφανὶς Græcis: Raphanus, Radix, Radicula Latinis dicitur. Hæc autem generis ſunt nomina, ideoq; errant non pauci noſtræ ætatis medici & herbarij, qui Radiculæ nomen ad ſatiuū duntaxat Raphanum transferunt. Raphanus autem ſibi nomen ἀπὸ τοῦ ῥᾳ φαίνειν id eſt, quod facilè appareat, adſciuit: nam die tertio à ſatu proſilit. Radicis uerò nomen ſibi arrogauit, quod cæteras amplitudine corporis ſuperet, uel quampauciſsimis magnitudine cedat. Etenim plerunq; in tantam molem coaleſcit, ut frigidis locis quibus gaudet, ſicut in Germania, Plinio lib. xix. cap. v. teſte, infantium puerorum magnitudinē æquet. Et memini me ſtupendæ magnitudinis Raphanos Erfordię, Turingiæ celeberrimo oppido, uidiſſe.

Raphanus unde dictus.

Radix.

GENERA.

RAPHANVS
SATIVVS.

Rettich.

RAPHANVS
SYLVESTRIS.

Merretich.

GENERA.

A Raphani Græci duo faciunt genera, satiui & syluestris. Satiuus officinis hodie peculiariter Raphanus minor dicitur, Germanicè Rettich. Syluestris Latinis Armoracia appellatur. Germani ad uocem Romanã alludentes, Merretich & Kren nominant. Nostri hodie herbarij, sua potius quàm ueterum autoritate freti, Radicem simpliciter, generis nomine, uocant. Nonnulli Raphanũ maiorem appellant, propter folia ipsa, quæ satiui folia magnitudine superant: aut quia acrimonia maiore, aut uiribus efficacioribus præditus est.

Raphanus minor. *Armoracia.* *Raphanus maior*

FORMA.

Radix satiua caudice uno assurgit nonnunquã arboreo, radice ad Rapi similitudinẽ, folijs laciniatis, angulisq; horrida: floribus candidis, & semine in siliquis. Syluestris dicta Armoracia fronde copiosior quàm corpore, folia satiuæ ferè similia habet, magis tamen ad Lampsanæ formã accedentia, longa & acuta: radicẽ gracilem, mollem, Sinapi instar acerrimã, adeò ut caput tentet, & lachrymas incitet.

Satiua radix. *Syluestris.*

LOCVS.

Raphanus in hortis nascitur. Amat autem terram pinguem, Palladio lib. ix. cap. quinto teste, solutam & diu subactã. Syluestris etiam hodie in hortis habetur, sicq; translatus ad culta, edomita feritate mitescit meliorq; fit. Crescit aliàs circa margines itinerũ, & loca arenosa, inq; pratis nonnunquã sua sponte copiose prouenit, ut fit in prato ad oppidum Tubingam sito, sacrificorũ uocato.

TEMPVS.

Cum frigoris patientissimus sit Raphanus, non solum ęstatẽ, uerumetiã hyeme colligi potest. Estq; illius usus quotidianus. Floret æstate.

TEMPERAMENTVM.

B Raphanis satiua excalefacit quidem ordine tertio, deficcat uerò secundo. Syluestris autem in utroq; efficacior est. Quin & semen ipsum planta efficacius est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Raphanus satiuus excalfacit, flatus gignit, ori suauis est, sed stomacho inimicus. Ructus & urinam cit. Bonam facit aluum. Si quis à cibo ipsum sumpserit, distributioni eius magis conferet. Pręsumptus autem, cibum subleuat. Prodest ante cibum datus uomituris. Sensus exacuit. Decoctus contra ueterem tussim, & crassitiem in thorace natam prodest. Cortex eius cum oxymelite sumptus maiori efficacia uomitiones citat. Hydropicis utilis. Illitus lienosis etiam confert. Cum melle ea quæ serpendo pascunt sistit. Sugillata tollit. Contra uiperarum ictus auxiliatur. Alopecias pilis explet. Lentigines cum farina loliacea exterit. His qui à fungis strangulantur subuenit. Menses trahit. Semen eius uomitum proritat, urinamq; mouet. Cum aceto potum lienem extenuat. Coctum cum oxymelite calido angina laborantibus utiliter gargarizatur. Contra Cerastis morsum ex aceto potum auxilio est. Cum aceto illitum gangrænas efficaciter disrumpit scarificátue. Syluestris tam folia quàm radix olerum modo in cibo coquuntur. Excalefacit autem, urinam cit, æstuosus est.

EX GALENO.

Facultas inest Raphano discutiendi, itaque ad sugillata, & alios id genus liuores ob eam facultatem conducit. Radix eius ex eorum numero est quæ obsonij potius quàm nutrimenti nomine frequenter comeduntur. Vis illi extenuatoria, cum qua conspicuè unà excalfacit: acris enim in ea qualitas exuperat. Verno tempore caulem in altum assurgentem producere solet, ceu alia quæ nata sunt excaulescere. Hic elixus estur ex oleo, garo & aceto, ut Rapæ caulis, Sinapi & Lactucæ. Et sanè caulis hic magis quàm crudus Raphanus nutrit, ut qui acrimoniam in aqua deponat: quanquã minimam sanè & ipse alendi potestatem habeat. Quidam non solum cau

C lem, sed unà Raphanos ipsos elixantes comedunt Raparũ modo. Cæterum cum medicos, tum idiotas illos mirari subit, qui à cœna crudos eos concoctionis iuuandæ gratia edunt. Ipsi quidem se experientia id abundè compertũ habere dicũt, nullus tamen exemplum illorum sine damno imitari potuit. Hactenus Galenus, cuius equidem uerba eò libentius recitauimus, quod uulgi errorem Raphanos à cœna comedentis lepidè notare uideantur.

EX PLINIO.

Raphani decocti mane poti ad ternos cyathos, cõminuunt & eijciunt calculos. Iidem in posca decocti, contra serpentiũ morsus illinuntur. Ad tussim etiam mane ieiunis prodest Raphanus cum melle. Semen eorum tostum, ipsumq; cõmanducatum ad lagonoponon: In aqua folijs eius decoctis, bibere uel succum ipsius cyathis binis. Contrà phlegmoni ipsos illinire tusos utile. Inchoantibus autem recentem corticẽ cum melle, ueternosis uerò quamacerrimos mandere. Semenq; tostũ, dein contritũ cum melle suspiriosis. Iidem & contra uenena prosunt. Cæterum cerastis, scorpionibus aduersatur, uel ipso semine infectis manibus impunè tractantibus. Imposito Raphano scorpionibus, moriuntur. Salutares & contra fungorũ aut hyoscyami uenena ęquè, ut Nicander tradit. Et contra ixiam quoq; dari duo Apollodori iubent, sed Citieus semen ex aqua tritum, Tarentinus succum. Lienem item extenuant, iecinori prosunt & lumborum doloribus. Hydropicis quoque ex aceto & sinapi sumpti, & lethargicis. Praxagoras & iliosis dandos censet. Plistonicus & colicis. Intestinorũ ulcera sanant. At purulenta pręcordiorũ, si cum melle edantur. Quidam ad hæc coquere eos in luto illitos malunt, sic & fœminas purgari. Ex aceto & melle sumpti intestinorũ animalia detrahunt. Item ad tertias decoctio eorum poto cum uino enterocelis prosunt. Sanguinem quoque inutilem sic extrahunt.
D Medius ad hæc & sanguinẽ excreantibus coctos dari iubet. Et puerperis ad lactis copiam augendã. Hippocrates capillos mulierũ defluos fricari Raphanis, & super umbilicum imponi, contra tormenta uuluæ. Reducunt & cicatricẽ ad colorem. Semen quoque ex aqua impositũ sistit ulcera quæ phagedænas uocant. Democritus Venerem hoc cibo stimulari putat, ob id fortassis uoci nocere aliqui tradiderunt. Folia quæ in oblongis tantum nascuntur, excitare oculorum aciem dicuntur. Vbi uerò acrior Raphani medicina admota sit, Hyssopũ dari protinus imperant. Hæc antipathia est. Et aurium grauitati succum Raphani instillant. Nam uomituris, summo cibo esse eos, utilissimũ est. Syluestris urinæ duntaxat eijciendæ utilior.

DE RIBE. CAP. CCLVI.

NOMINA.

Ribes. GRAECIS cognitus fuerit nec ne frutex ille, nondum compertũ habeo. Mauritanis & officinis hodie Ribes nominatur. Germanis S. Johanß treublin oder beerlin/ quod scilicet circa diui Ioannis Baptistæ diem fructus eius fruticis ad maturitatem pertingant.

FORMA.

Frutex est nullis spinis horridus, sed topiarius magis, uitis pusillæ folijs, baccis rubentibus ex pediculis longis dependentibus refertus, ut pictura ipsa abundè docet. Vnde manifestum fit Mauritanorũ Ribes à nostro diuersum esse, quod non uitis, sed lata potius, magna, rotunda & uiridia folia habeat. Quanquam non lateat Arabes etiam in Ribes descriptione non admodum concordes esse.

LOCVS.

RIBES

S. Johans beerlin.

C

LOCVS.

Paſsim in hortis naſcitur, ac eorundem puluinos & areas ſepit.

TEMPVS.

Circa diui Ioannis Baptiſtæ natales ferias, & Iulio potiſsimũ menſe, baccis ac uuis rubentibus frutex ille ornatur.

TEMPERAMENTVM.

Folia & fructus uehementer adſtringunt. Mauritani frigidum & ſiccum faciunt in ſecundo ordine.

VIRES EX MAVRITANIS.

Baccæ acido ſapore placent. Refrigerant æſtuantẽ ſtomachũ: ſitim reſtinguunt, quæ cum alios, tum maximè febricitantes excruciat. Cibi faſtidia diſcutiunt, & appetentiam inuitant. Fœdam uentris proluuiem cohibent. Vomitiones ſiſtunt, ſtomachum firmant. Alui profluuiũ quod bilis attulit, retinent: eroſiones & uellicationes eiuſdem tollunt. Sanguinis feruorẽ demulcent, & bilis acrimoniã domant. Seplaſiarij ſuccũ eius fructus condiunt, ad anni totius uſum, Rob de ribe appellantes.

DE RHODIA RADICE. CAP. CCLVII.

NOMINA.

Rhodia radix cur dicta.

RHODIA ῥίζα græcè, Rhodia radix latinè nominatur. Officinis ignota, germanicè Roſenwurtz uocatur. Rhodiam autem tam Græci quàm Latini dixerunt, quoniam contrita Roſas redolet. Quapropter Roſæ, quas Græci ῥόδα nominant, non Rhodus inſula, ut imperiti putant, huic radici nomen fecerunt.

D

FORMA.

Radix rhodia Coſto ſimilis eſt, leuior tamen minoriſq; ponderis, & inæqualis, odorem Roſarũ cum teritur reddens. Reliqua eius facies Telephiũ refert, niſi quod flore & ſemine carere uidetur, id quod Galenus etiã aſſerit, & in Corollario ſuo annotauit Hermolaus. Dioſcorides etiam illorum nullam facit mentionem.

LOCVS.

Naſcitur potiſsimũ in Macedonia. Nunc in multis Germaniæ hortis plantatur.

TEMPVS.

Radix autumno effodienda.

TEMPERAMENTVM.

Rhodia radix in calefaciendo ſecundi ordinis, aut certè tertij incipientis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vtilis eſt capitis doloribus, ſi madefacta fronti & temporibus cum modico roſaceo imponitur.

EX GALENO.

Tenuium partium, & diſcutientis eſt facultatis.

DE SAMPSV-

RHODIA RADIX

Rosenwurtz.

C

NOMINA.

Maiorana.

Duplex Amaracus.

SAMVYXON, ἢ ἀμάρακον Græcis: Maiorana, Amaracus Latinis: officinæ latinam appellationem retinuerunt, Germanis Maioran / uel Meyran dicitur. Animaduertendũ autem nos hic de Amaraco ea loqui quæ iucundo placet odore. Duplex enim Græcis Amaracus est. Vna quæ Dioscoridi alio nomine Parthenium dicitur, ingrato prorsus & uiroso odore prædita, meritoq; ea de causa hodie Cotula fœtida nominata. Altera de qua hic agimus, odorata, quam Sampsuchon Græci priuatim nominant. Id, ne imperitis uox illa πολυώνυμος imponeret, monendum esse duximus.

FORMA.

Herba est Sampsuchum surculosa, per terram serpens: folijs hirsutis & rotundis, Calaminthę tenuifoliæ similibus, admodum odoratis. Hæc deliniatio adamussim herbæ Maioranæ uulgò dictæ fauet: est enim surculis lentè rubentibus, folijs pilosis, & rotundis, iucundo odore, semine copioso, quod bullulis quibusdam continet: flore candido & exiguo. Serpit etiam per terram: uerum id non ubiq; fit, interdum enim rectà surgit in altum.

LOCVS.

Passim in hortis & fictilibus uasis prouenit. Gaudet autem locis umbrosis, aqua & fimo.

TEMPVS.

Æstate dum floribus prægnans est carpitur.

TEMPERAMENTVM.

D Sampsuchum tenuium partium, & digerentis est facultatis; desiccat enim & calefacit ordine tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi uim obtinet, & coronamentis apta. Decoctũ eius potum, incipienti aquæ inter cutẽ prodest, & ijs quos urinæ difficultas, & tormina discruciant. Arida folia ex melle illita, sugillata tollunt. In pesso subdita menses ducunt. Cõtra scorpionis ictum ex sale & aceto illinuntur. Luxatis cerato excepta imponuntur. Similiter & œdematis. Aduersus oculorum inflammationes cum polline polentæ illinitur. Miscentur acopis & malagmatis calefaciendi gratia.

EX PLINIO.

Sampsuchum scorpionibus aduersatur ex aceto & sale illitum. Menstruis quoque multum confert impositum. Minor est eidem poto uis. Cohibet oculorum epiphoras cum polenta. Succus decocti tormina discutit. Vrinis & hydropicis utile. Mouet & narium sternutamenta. Fit ex eo oleum quod Sampsuchinum uocatur, aut Amaracinum, ad excalfaciendos emolliendosq; neruos. Vuluas calefacit. Et folia sugillatis cum melle, & luxatis cum cera prosunt.

Oleum Amaracinum.

AMARACVS

Maioran.

C

NOMINA.

Spanachia cur dicta.

ΣΠΑΝΑΧΙΑ Græcis recentioribus, Spinacia uel Spinaceum olus Latinis appellari poteſt. Arabicæ factionis principes Hiſpanach, hoc eſt, Hiſpanicum olus nominant. Germani Spiner / oder Spinnat. Spanachiam hauddubiè ab oleris raritate dixerunt Græci: raro enim illo utebantur medici, quod cibo magis forſitan, quàm medicinæ nata eſſet, nec quicquam illuſtre ſortita. Vel, quod etiam ſimile ueri eſt, ab alijs nationibus emendicato ſpinaceo nomine. Spinacia uulgò dicta eſt ab inſigni ſeminis ſpiculorum nota: etſi enim herba ipſa glabra & mollis ſit, ſemen tamen in ſpinas occaleſcit. Hiſpanicum uerò olus nominauere, forſitan quod inde primum duxerit originē, ad cæteras tandem nationes translata.

Spinacia unde uocata.

Hiſpanicum olus

FORMA.

Exit ſeptem diebus à ſatu, folio primùm triangulo, molli, mox intybi, plerunq; quà pediculo cohæret laciniato, inerti ſapore, exigua radice, tenuibus capillamenmentis fibrata, caule cubitali, nonnunquā altiore, intus cauo: floribus in uertice rotundis, racematim coëuntibus, exiguis: ſemine ſpinulis horrido.

LOCVS.

Nullum ſolum reſpuit, ſed ubicunque ſatum fuerit hic lætiſsimè prouenit.

TEMPVS.

Seritur Septembri menſe, non horrens hyemis frigora, ut uerno tempore cibū ſuppeditare poſsit. Martio etiam menſe ſeritur, Iunio autem & Iulio menſibus ſemen & flores profert.

TEMPERAMENTVM.

D Spinachia primi refrigerantium & humectantium ordinis eſt.

VIRES.

Aluum emollit. Melius Atriplice ſuppeditat alimentū, ſed aluo parum hærens facilè exigitur. Flatus colligit, & uomitiones concitat, niſi excrementitius humor abijciatur. Ventrem decoctæ ius proluit. Stomacho inutile. Et cæteras ferè omnes Atriplicis uires ſibi fertur arrogaſſe.

DE SANI-

SPANACHIA

Spinet.

SANICVL
FOEMINA.
Sanickel weible

SANICVLA
MAS.

Sanickel mennle.

C

NOMINA.

HERBA quam omnes hodie Saniculã uocant, à nullo, quod sciam, ueterum descripta est, sed à recentioribus inuenta, ut multæ aliæ uulnerariæ herbæ. Sunt autẽ qui Diapensiam nominent. Germanis Sanickel dicitur. Nomen Saniculam à sanandis uulneribus traxisse uulgò constat.

Diapensia.

Sanicula cur dicta.

GENERA.

Duûm est generũ. Vna quæ propriè appellatur Sanicula, ideoq; marem, ut certius esse discrimen, appellauimus. Germanicè Sanickel mennle. Altera ab omnibus ferè herbarijs pro specie Osteritij uulgò uocati habetur, sed falso, quando neq; in folijs, neque in radice ulla appareat acrimonia, sed perinde atque in mare Sanicula, amaritudo & adstrictio. Germanis errore etiã quodam die klein Meisterwurtz nominatur. Nos eandem cum & forma & facultate ad ueram Saniculam, quam marem fecimus, proximè accederet, Saniculam fœminam nuncupauimus. Germanicè Sanickel weible.

FORMA.

Sanicula uera, atqueadeo mas herba est folio uitis, aũt Apij, in quinq; partes dissecto, rubentibus in fine sectionũ maculis quibusdam: surculis quoq; rubris ad radicem, quæ multis ei capillamentis fibrata subest: capitulis in summis coliculis pusillis, herbacei coloris & subnigris. Fœmina quod ad folia attinet priori similis, rubentibus tamen maculis caret, itemq; rubris ad radicem surculis, quod in ea hæc singula candida sint. Flores in summo candidos, ac subinde semen striatum & oblongum profert.

LOCVS.

Nascitur in syluis & umbrosis locis.

D

TEMPVS.

Carpenda cum suis capitulis Maio & Iunio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Non est simplicis naturę, sed, ut indicio est gustus, adstringit simul & amara est, ut hoc nomine calefactoriam & exiccatoriam esse nulli dubium sit. Statuunt autem calidam & siccam ordine secundo.

VIRES.

Saniculæ herbæ succum uulneratis in potu mirificè conferre experientia compertum est. Tumores quoque reprimere decoctam herbam impositam, aut eius succum illitum tam in homine quàm in pecoribus constat. Neque enim aliud præsentius est auxilium, cum ad fauces uel pulmones uitium decubuit. Et in summa, omnia quæ Symphyton, præstat etiam Sanicula. Potissimũ uerò sanguinis sputo, dysenteriæ, renumq; uitijs medetur.

DE SONCHO.

A

NOMINA.

ΣΟΓΧΟΣ græcè, Sonchus, Cicerbita latinè dicitur. Sunt qui Lactucellã & Lacteronem appellent, quod ſcilicet caulis eius diſſectus copioſo diffluat lacte. Germanicè Moß/oder Genßdiſtel uocatur. Sonchus autem ſibi nomen uendicauit ἀπὸ τοῦ σῶον χέειν, eò quod ſalubrem fundat ſuccum, utpote qui ſua ſorbitione ſtomachi roſiones leniat, & lactis abundantiam nutricibus ſumminiſtret, genitalibusq́ locis collectione laborantibus præſidio ſit. Cicerbitę tamen uocabulũ, quo omnis Hetruria adhuc utitur, recens eſſe adiectitiumq́, & ex non multo tempore Dioſcoridi accreuiſſe uidetur.

Sonchus cur dicta.

Cicerbita.

GENERA.

Sonchi duo ſunt genera. Alterum ſylueſtrius, aculeatius, & nigrius, quod Genß diſtel germanicè uocatur. Alterũ tenerius eſculentumq́, ac minus nigrum, Germanis Haſenköl dicitur. Et Apuleio Lactuca leporina, quod cum leporẽ animus defecit æſtu, hac ſibi herba mederi ſoleat.

Sonchus aſpera.

Non aſpera.

FORMA.

Cubitalis & anguloſus Soncho caulis eſt, cauus & aliquando rubeſcens, & qui fractus copioſo lacte manat. Folia habet per interualla in ambitu ſciſſa. Florem luteum, qui, ut Senecionis, breui digeſtus abit in pappos, uaneſcitq́ in lanugines.

LOCVS.

Vbiq́ ferè in macerijs hortorum, potiſsimũ autem in uineis Sonchus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio menſibus Sonchus uterq́.

TEMPERAMENTVM.

Temperamentũ eius quodammodo mixtum eſt: conſtat enim ex aquea terreaq́ eſſentia, utraq́ leuiter frigida. Nam & adſtrictionis cuiuſdam eſt particeps. Et ſiue cataplaſmatis in morem imponatur, ſiue edatur, manifeſtè refrigerat. Poſtea uerò quàm planè reſiccatus fuerit, terreſtre eius temperamentũ redditur, modicam habens caliditatem.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis utrique Soncho refrigeratoria, modiceq́ adſtringens. Proinde ſtomacho æſtuanti & inflammationibus illiti proſunt. Succus eorum in ſorbitione datus ſtomachi roſiones morſusúe mitigat, & lactis abundantiã efficit. In lana appoſitus, ſedis ac uuluæ inflammationibus opitulatur. Tam herba quàm radix illita ſcorpionum ictibus ſubuenit.

EX GALENO.

Sonchus ubi adoleuerit, ex ſpinoſis plantis eſt. Cæterum uiridis etiamnũ & tener eſtur perinde ut cætera olera ſylueſtria.

EX PLINIO.

Albus qui è lacte nitor, utilis orthopnoicis Lactucarũ modo. Eraſiſtratus calculos per urinam pelli eo monſtrat, & oris graueolentiam cõmanducato corrigi. Succus trium * cyathorũ menſura in uino albo & oleo calefactus adiuuat partus, ita ut à potu ambulent grauidæ. Datur & in ſorbitione. Ipſe caulis decoctus facit lactis abundantiã nutricibus, coloremq́ meliorẽ infantiũ: utiliſsimus ijs quę lac ſibi coire ſentiant. Inſtillatũ auribus ſuccus, calidusq́ in ſtranguria bibitur, cyathi menſura: & in ſtomachi roſionibus cum ſemine Cucumeris, nucleisq́ pineis. Illinitũ & ſedis collectionibus. Bibitur cõtra ſerpentes ſcorpionesq́, radix uerò illinitur. Eademq́ decocta in oleo punici mâli calyce, auriũ morbis præſidium eſt. Hæc omnia ex albo. Cleomporus nigro prohibet ueſci, ut morbos faciente, de albo conſentiens. Agathocles etiam contra ſanguinem tauri demonſtrat ſucco eius uti. Refrigeratoriã tamen uim eſſe cõuenit nigro, & hac cauſa imponendũ cum polenta. Zeno radice albi ſtranguriã docet ſanari.

** al. obolorum*

SONCHVS
ASPERA.

Genßdistel.

SONCHVS
NON ASPERA.

Hasenkecl.

C

NOMINA.

ΣΕΡΙΣ Græcis, Seris & Intubus Latinis uocatur. Reliqua quæ illi sunt nomina, in generum distinctione mox dicemus.

GENERA.

Serin Græci in duo fastigia partiuntur, in satiuam & syluestrē. Sic & Intubum Latini in duo genera digesserunt, in satiuū & erraticum. Satiuū, qui non nisi cultu & humana diligentia prouenit. Erraticū uerò, qui suæ spontis & liber, sub nulla olitoris lege uagatur & errat, dixerunt. Satiuus Intubus, quem priuatim, Plinio lib. xx. cap. viij. teste, Serin nominarūt ueteres, in duas distrahitur species. Vna latiore folio constat, Lactucæ similior. Hæc corrupta ab Intybo uoce, in Hetruria passim Endiuia appellatur. Et debet in omnibus pro uera Endiuia usurpari officinis. Nam qua hodie sub hac uoce utuntur, non est uera Endiuia, sed Lactuca syluestris, ut suo diximus loco. Germanicè Endiuien uocari potest. Altera angustiora folia habet, & subamara est. Hæc diminutiuo à Seris nomine Seriola dicitur, quod deinde corrumpentes recentiores Scariolam fecerunt, germanicè Scariol appellari poterit. Erraticus iterum Intybus in duas species, Plinio loco antea citato autore, degenerat. Vna, quæ Græcis ab insigni amaritudine πικρὶς, ἢ κιχώριον nominatur, Latinis autē Ambubeia. Vulgus herbariorū & officinæ Cichoreā uocant, Germani Wegwarten/ quasi uiarum custodem, uel Wegweiß/ quod peregrinis quasi uiam indicare uideatur. Altera, quæ latiore folio prodit, Plinio Hedypnoïs nominatur, hauddubiè non alia ratione, nisi quod suauiter dormire, somnumq́ irrepere faciat. Vel, si paulò durior hæc uidetur interpretatio, quod flos eius præter alias Serides suauiter admodū spiret. Theophrasto libro septimo de plantarū historia, capite septimo, & Plinio lib. xxi. cap. xv. Aphaca alio nomine appellatur: diuersa tamen ab ea quam suprà descripsimus, & quæ aliàs Vitia syluestris dicitur. Vulgo Dens leonis, quod folium sinuatim per lacinias denticulatū sit, & Rostrum porcinum nominatur. Officinis nostris, quę barbaris delectantur uocibus, Taraxacon, aut Altaraxacon dicitur, Germanis Rörlkraut/ Pfaffenrörlin/ Pfaffenblatt.

Satiuus Intubus. Erraticus. Endiuia. Seriola. Scariola. Cichorea. Hedypnois. D *Aphaca. Dens leonis. Rostrum porcinum. Taraxacon.*

FORMA.

Satiuus Intubus caulem edit magnum, rotundum, striatum, frequentibus surculis brachiatū. Germinat foliatu statim à radice uenoso. Flos illi in ramusculis cœruleus, & nonnunquam etiam candidus emicat. Prima autem eius species, ut diximus, folio latiore, altero angustiore constat. Erratici Intubi genus primum, quod Cichorium uocant, germinat à radice post Vergilias, folio Betæ laciniato, ferè semper in solo procumbente: caule magno, fistuloso, frangi cōtumace, multis ramulis brachiato, ad uinctum quoque lentis: flore cœruleo, interdum albo, particulatim usque in autumnū erumpente, qui nubilo etiam die solis exortu panditur, & cum eo circumagitur in occasum, noctu semper compressus, & interdiu hiscens. Hinc panditur rudissimus quorundā error, qui hanc herbā quam Germani Wegwart nominant, Heliotropiū esse cōtendunt, cum tamen primum folia repugnent, quæ non sunt Ocimo similia, neque candida, sed nigricantia magis. Deinde non candidum, sed magna ex parte cœruleū florem habet. Radix denique eius, ut Heliotropij, non inutilis, sed, experientia teste, mirè efficax. Quibus omnibus accedit manifesta cum alijs satiuis Intubis similitudo, quæ una satis docet Intubū esse syluestrē, & non Heliotropiū. Vt quorundam temeritatē non satis mirari queam, qui contra apertam ueritatem, & omnium medicorum cōsensum, secus pronunciare audent. Alterum, quod Leonis dens nominatur, folijs multis constat, utrinq; denticulatis, in terra sessilibus, cauliculis dodrantalibus, concauis, leuibus & enodibus, flore luteo, sti-

Satiuus Intubus. Cichorium. Leonis dens.

INTVBVM SATIVVM LATIFOLIVM.

Endiuien.

INTVBVM SATIVVM ANGVSTIFOLIVM.

Scariol.

INTVBVM SYL-
VESTRE.

Wegwart.

HEDYPNOIS

Rörlkraut.

A teo, stipantibus in circulum foliolis coronato, qui senescens euanescit in lanuginē, quæ cum aura raptim fertur.

LOCVS.

Satiuus non prouenit nisi in hortis cultu & diligentia humana: haud tamen difficulter ubi satus fuerit, emergit. Erratici prima species paſsim iuxta itinera naſcit̄. Altera in hortis, & paſsim ferè etiam sponte sua gignitur.

TEMPVS.

Satiuus Iunio & Iulio mensibus floret. Cichoriū eodem ferè tempore incipit florere, & in autumnum usque durat. Hedypnoidis in Martio erumpunt flores, & in æstatem usque perdurant.

TEMPERAMENTVM.

Seris olus est subamarū, & magis quod syluestre est, quod ob idipsum Picrida quidam nuncupant, quidam uerò Cichorium appellant. Est autem ea siccæ frigidæq; temperaturæ, utrunq; secundo abſceſſu. Porrò domestica magis etiam quàm syluestris refrigerat. Sed & humiditatis multæ admistio siccitatem extinguit. Vtraque autem adstringentis qualitatis particeps est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Omnes adstringunt & refrigerant, & stomachū adiuuant. Aluum sistunt coctę, si cum aceto aſſumantur. Syluestres autem stomacho meliores. Comesti imbecillū & æstuantem leniunt. Cardiacis per se, aut cum polenta utiliter illinuntur. Podagris & oculorū inflammationibus succurrunt. Herba & radix illita, percuſsis à scorpione subuenit. Ignibus sacris cum polenta medetur. Succus eorum cum cerusa & aceto utiliter ījs quæ refrigerationem desiderant inungitur.

EX PLINIO.

B Intubi quoq; nō extra remedia sunt. Succus eorum cum rosaceo & aceto capitis dolores lenit. Idemq; cum uino potus, iecinoribus & uesicæ & epiphoris imponit̄. Cichoriū refrigerat. In cibo sumptum & illitum collectiones, succusq; decocti uentrem soluit. Iecinori & renibus, & stomacho prodest. Item si in aceto decoquatur, urinæ tormina discutit. Item morbum regium è mulso, si sine febre sit. Vesicam adiuuat. Mulierum purgationibus quidem decoctū in aqua adeò prodest, ut emortuos partus trahat. Adījciunt magi, succo totius cum oleo perunctos fauorabiliores fieri, & quæ uelint facilius impetrare. Hedypnois stomachum diſſolutū adstringit cocta: crudaq; sistit aluum. Et dysentericis prodest magis cum lente. Rupta & conuulsa utroque genere iuuantur. Item quibus genitura ualetudinis morbo effluat. Seris utraq; stomacho utiliſsima, præcipuè quem humor uexat. Cum aceto in cibo refrigerant uel illitæ, discutiuntq; & alios quàm stomachi. Cum polenta syluestrium radices stomachi causa sorbentur, & cardiacis illinuntur super sinistrā mammam ex aceto. Omnes hæ & podagricis utiles, & sanguinē reījcientibus. Item quibus genitura fluit, alterno dierum potu.

Hedypnoidis facultates.

EX SYMEONE SETHI.

Stomacho bonum est Intubum, si cum aceto quis eo utatur. Postquam decoctū est, aluum sistit. Obstructiones auferendi uim habet, ut nullum aliud olus. Sanguinis feruorem sedat, & inflammationes iecoris discutit, & ictericos iuuat. Iecur proprietate quadā corroborat. Mediocriter somnū inducit. Tradunt quidā post uenæ sectionē, aut cucurbitas, si quis cum aceto utatur, iecinoris sanitatē conseruare. Veneris appetentiā extinguit, & semen genitale in ījs qui frigidam habent temperaturam, minuit. Vtile est ad sanguinis excreationē. Huius etiam decoctum iecinori admodum utile. Semen febres ex flaua bile ortas iuuat; at lieni nocet.

PASTINACA SATI
VA PRIMA.

Zam Pasteney.

ASTINACA SATI
VA ALTERA.
Seelrüben

PASTINACA ERRATICA.

Wilde Pasteney.

A

NOMINA.

ΣΤΑΦΥΛΙΝΟΣ græcè, Pastinaca latinè dicitur, Germanicè Pastiney/ oder Pastnachen. Pastinacæ uerò nomen à pascendo dictum uidetur: natura enim ei calens, sapor uehemens, alit corpus, & Venerem cit.

Pastinaca unde dicta.

GENERA.

Duplex Pastinacę genus. Vna enim satiua est, quæ iterum duorum est generũ. Vnum genus quod uulgò Carota dicitur, Germanicè zam Pastiney / & rot Rüben. Alterũ, quod quidam inter Rapa connumerant. Hinc est quod Germani geel Rüben uocant. Syluestris altera, quæ propriè Staphylinus Grecis nominatur, germanicè autem wild Pastiney/oder Vogelnest.

FORMA.

Folia Gingidij habet Pastinaca syluestris, latiora tamen & subamara. Caulem rectum, asperumq́, umbellam Anetho similẽ obtinentẽ, in qua flores candidi, exiguum quiddam purpurei in medio habentes, & ferè ad croceũ accedentis. Radix digiti crassitudine, dodrantalis, odorata, quæ cocta manditᷓ. Hortenses syluestribus per omnia similes sunt, nisi quod flores in medio purpureũ quiddam non habeant, & radix unius in suprema sui parte purpurea sit, alterius autẽ magis lutea.

LOCVS.

Passim circa itinera, loca petrosa, & hortorũ maceries sua sponte proueniunt erraticæ. Satiuæ in hortis nascuntur.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus flores & semina Dauco similia producit utraq́.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & abstergit utraq́, magis tamen syluestris.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Erraticæ semen potum aut appositũ menses ducit. Vrinæ difficultatibus, hydropicis, & pleuriticis in potu confert. Contra uenenatorum morsus & ictus utile. Ferunt non lædi à uenenatis qui id pręsumpserint. Cõceptus adiuuat. Radix ipsa urinam cit, & Venerem stimulat. Fœtus ex utero pellit apposita. Folia trita cum melle imposita ulcera depascentia expurgant. Hortensis Pastinaca cibo aptior est. Ad eadem, sed minori efficacia, prodest.

EX GALENO.

Pastinaca satiua imbecillior, syluestris ad omnia potentior. Vrinas mouet, & menses prouocat cum herba quidem tota, tum maximè semen & radix. Habet porrò etiam abstersorium in se quippiam: quamobrem pascentia ulcera quidam folijs eius cum melle, quò pura reddant, illinunt.

EX PLINIO.

Pastinacæ erraticæ semen contritum, & in uino potum, tumentẽ aluum, & suffocationes mulierũ doloresq́ lenit in tantum ut uuluas corrigat. Illitum quoq́ è passo uentri earũ prodest. Viris uerò cum panis portione æqua tritum. Ex uino potum contra uentris dolores. Pellit & urinã, & phagedęnas ulcerũ sistit recens cum melle impositũ. Vel aridæ farinę inspersam radicẽ eius Dieuches cõtra iecinoris & lienis, ilium, lumborũ & renũ uitia, ex aqua mulsa dari iubet. Cleophantus & dysentericis ueteribus. Philistion in lacte coquit, & ad stranguriã dat radicis uncias quatuor. Ex aqua hydropicis, similiter & opisthotonicis, & pleuriticis, & comitialib. Habentes eam feriri à serpentibus negantur, aut qui antè gustauerint, non lædi. Percussis imponitᷓ cum axungia. Folia contra cruditates mandunt. Orpheus amatoriũ inesse Staphylino dixit, fortassis quoniã Venerem stimulari hoc cibo certum est: ideo cõceptus adiuuare aliqui prodiderũt. Ad reliqua & satiua pollet, efficacior tamen syluestris. Semen satiuæ quoq́ contra scorpionũ ictus, ex uino aut posca salutare est. Radice eius circunscalpti dentes, dolore liberantur.

SOLANVM
HORTENSE.

Nachtschatt.

HALICACABVM
VVLGARE.
Judendocken.

HALICACABVM PEREGRINVM.

Welsch Schlutten.

SOLANVM
SOMNIFERVM.

Dollkraut.

STRAMONIA.

Rauch öpffelkraut.

A

NOMINA.

STPYXNOΣ græcè, Galeno per unius literæ abiectionem τρύχνος, Solanum latinè, officinis Solatrum, uulgo Cuculus, Vua lupina, Vua uulpis, Morellaq; dicitur. Germanicè Nachtschatt.

Solatrum.
Morella.

GENERA.

Quatuor, Dioscoride & Galeno autoribus, Solani sunt genera. Primũ hortense dicitur, quod scilicet olim in hortis cum aliis oleribus quæ edendo sunt, seminabatur. Hodie sua sponte, & inuitis cultoribus prouenit. Nigrum alio nomine, à nigris nimirum foliis, aut in extrema maturitate fructu nigro, appellatur. Germanis simpliciter Nachtschatt uocatur. Secundum, quod priuatim Halicacabum nominatur. Vesicariã quoq; uocant à folliculis quos producit, uesicarum in animantibus speciem imitantibus, uel quod uesicæ calculis medeatur. Officinæ Arabes secutæ, corrupto Halicacabi nomine, Alkakengi appellant. Germani nostri Judenhütlin/ oder Docklin/ Judenkirsen/ Schlutten/ Boberellen/ Rot Nachtschatten. Est præterea alia Halicacabi species nuperrimè inuenta, & aliunde in Germaniam allata, cuius nemo antiquorum scriptorum, quod sciam, mentionem fecit. Nos discriminis gratia Halicacabũ peregrinũ nominauimus. Germanicè welsch Schlutten non ineptè nuncupauimus. Tertium Solanum somnificũ, ab effectu scilicet nominant. Sunt qui Solatrum dormitoriũ uel marinum dicant, quod rupibus non longè à mari inueniatur. Quartum Græcis μανικὸν, hoc est, furiosum nominatur, officinis Solatrum mortale.

Solanum hortense.
Halicacabum.
Vesicaria.
Alkakengi.
Solanum somnificum.
Solanum furiosum.

FORMA.

B Solanũ hortense frutex est esculentus, exilis, alas multas habens, folia nigra Ocimo maiora & latiora, fructum rotundũ, uiridem, cum autem maturuerit nigrum, aut rufum. Flos huic candicat. Halicacabũ foliis priori simile, latioribus tamen. Caules eius postquam increuerunt in terram inclinant. Fructum fert in folliculis rotundis uesicis similibus, rufum, rotundum, leuem, uuarum acinis similem, quo coronarii utuntur texentes coronas. Peregrinum planta est pergulis operiendis aptissima: latissimè enim suis clauiculis sese diffundit. Folia habet oblonga, & laciniata. Flores candidos, uesiculas Halicacabo similes, in quibus semen includitur pisis aut ciceribus simile, in cuius medio effigies ueluti cordis humani insculpta & incisa apparet. Somnificum frutex est ramos habens multos, densos & lignosos, difficile fragiles, foliis pinguibus refertos, mâli cotonei similitudine, florem rubrũ, grandem. Semen in siliquis croceum. Radicem corticem habentem subrubrum, grandem. Furiosum folium obtinet Erucæ simile, maius tamen, satis ad spinam quam Pæderota uocant accedens. Caules à radice proceros decem aut duodecim emittit, ulnarũ cubitorúmue quatuor altitudine, capitulum effigie oliuæ insidens, sed hirsutum ut Platani pilulæ, maius tamen & latius. Florem nigrum, post hunc fructum racemosum, rotundum, nigrum, denis aut duodenis acinis constantem, Hederæ corymbis similibus, mollibus ut uuæ. Radicẽ candidam, crassam, cauam, cubitalem. Cæterum plantatur nunc in hortis Germaniæ herba Italis uocata Stramonia, & pomum spinosum, quam nonnulli inter Solani species numerant, non quod descriptioni respondeat, sed quod eius folia opii odorem referre uideantur. Quare ut aliis occasionem daremus cogitandi de hac planta, hoc loco eius picturam inserere placuit. Flores huius herbæ suauem Lilii spirant odorem. Videtur uiribus parum à posterioribus generibus Solani distare. Germanicè à pomis appellare libuit, stechend oder rauch öpffelkraut.

Hortense.
Halicacabum.
Somnificum.
Furiosum.

C

LOCVS.

Hortense passim in opacis locis, & semitis obuiū est. Nascitur & in hortis. Halicacabum in uineis copiosissimè prouenit. Somnificū in saxosis nec procul à mari locis producitur. Furiosum in montanis, ac uento perflatis locis, & ubi Platani nascuntur.

TEMPVS.

Hortense tota ferè æstate floret, autumno autem fructus eius maturescit. Halicacabum uesicas illas suas in fine Augusti, & inter initia Septembris mensis colore primum uiridi, mox paulatim rubescente profert.

TEMPERAMENTVM.

Hortense refrigerat & adstringit in secundo ordine, medium autem absolutè in humectando & exiccando, Galeno lib. v. simpl. cap. ix. teste. Idem faciunt Halicacabi folia. Somnificum tertij est refrigerantiū ordinis. Manici seu furiosi cortex radicis refrigerat secundo ordine incipiente, & desiccat in secundo iam completo, & tertio incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hortense refrigerandi facultatē obtinet, quapropter folia ignibus sacris, herpetibus cum farina polentæ illita prosunt. Per se autem trita & imposita ægilopas, capitisq́; dolores sanant. Stomacho æstuanti auxiliantur. Parotidas cum sale trita & illita discutiunt. Succus eius ualet aduersus ignes sacros, & herpetas, cum cerusa, rosaceo & lithargyro. Ad ægilopas uerò cum pane. Infantium quoq; ardori, quem syriasin uocant Græci, cum rosaceo perfusus proficit. Miscetur collyrijs pro aqua aut ouo contra acres fluxiones ad inunctioues. Aurium dolori instillatus prodest. Muliebria profluuia in lana appositus sistit. Succus fuluo gallinarum in domibus oberrantium fimo subactus & linteo appositus ægilopis remedio est. Halicacabum uim usumq́; hortensis Solani habet, uerum non comeditur. Fructus eius potus, eò quod urinā mouet, regium morbum expurgat. Vtrorumq; herba exprimitur, & succus siccatus in umbra reponitur, ad eadem utilis. Somnifici radicis cortex in uino drachmæ pondere potus somnificam facultatē obtinet Papaueris succo mitiorem. Fructus uehementer urinam cit. Corymbi eius ferè duodecim hydropicis dantur. Plures autem poti ecstasin faciunt. Remedio est aqua mulsa copiosa potui data. Succus eius medicamentis dolorem leuantibus & pastillis miscetur. In uino decoctus & in ore retentus dentiū doloribus succurrit. Radicis succus cum melle inunctus oculorū hebetudines tollit. Furiosi radix in uino drachmæ unius pondere pota non illepidas neq; iniucundas imagines speciésue efficit. Duarū uerò drachmarum pondere pota, ad tres usq; dies ecstasin affert. Quatuor autē drachmæ haustæ interimunt. Remedio est aqua mulsa maiore copia pota, & uomitione reiecta.

D

EX GALENO.

Solanum esculentū quod in hortis nascitur, notū est omnibus, utunturq́; illo ad omnia ea quæ refrigerari & adstringi postulant. Cæterorū uerò non esculentorum unum quidem nuncupatur Halicacabum, fructum habens rufum, acino uuæ tum figura, tum magnitudine adsimilem, quo etiam ad coronas utuntur. Alterū autem fruticosum, quod somnificū, & tertium quod furiosum dicitur. Halicacabum igitur in foliorū facultate hortensi simile est, fructum habens ciendæ urinæ idoneum: proinde multis compositis facultatibus quæ ad iecur, ad uesicam & renes accōmodantur, miscetur. Solani uerò somnifici cortex radicis si cum uino bibatur, somnū accersit drachmę pondere sumptus. Sed & ad cætera Papaueris succo persimilis est, nisi quod eousq; imbecillior est, ut ipse tertij habeatur ordinis refrigerantiū, quum hic in quarto sit constitutus. Huius semen urinā mouendi facultatem habet. Si autem plus

A tem plus duodecim corymbis hauseris, dementiã furiámue adsciscet. Porrò quod reliquum est ex dictis Solanis, ad medicationes quę intrò in corpus adhibentur, inutile est. Nam si quatuor eius drachmæ sumantur, mortem inferent: si pauciores, insaniam. Vna certè innoxiè offertur, cæterũ nec ipsa utile quid obtinet. Verum si foris corpori illinatur, ulcera maligna & depascentia curat. Sed ad talia radicis cortex optimus est.

EX PLINIO.

Strychno, quam quidam Trychnon scripsere, utinam nec coronarij in Ægypto uterentur, quos inuitat Hederæ florũ similitudo, in duobus eius generibus. Quorum alterum cui acini coccinei, granosi folliculi, Halicacabũ uocant. Nostri autem uesicariam, quoniam uesicæ & calculis prodest. Frutex est surculosus uerius quàm herba, folliculis magnis latisq́;, & turbinatis, grandi intus acino, qui maturescit Nouembri mense. Tertio folia sunt Ocimi, minimè diligenter demonstranda. Remedia enim, non uenena tractamus: quippe insaniam facit paruo quoq; succo. Quanquam & Græci autores in iocum uertêre. Drachmæ enim pondere lusum pudoris gigni dixerunt, species uanas imaginesq́; conspicuas obuersari demonstrantes. Duplicatum hunc modum, legitimã insaniam facere. Quicquid uerò adijciatur ponderi, repræsentari mortem. Hoc est uenenum quod innocentissimi autores simpliciter Dorycnion appellauere, ab eo quod cuspides in prælijs tingerentur illo passim nascente. Quin & alterum genus soporiferum est, atq; etiam opio uelocius ad mortem. Laudatum uerò à Diocle & Euenore: quippe præsentaneum remedium ad dentes mobiles firmandos, si colluerentur: huic tamen exceptionem addidere, ne diutius id fieret: delirationem enim gigni eo. Cõmendatur & in cibis tertium genus, licet præferatur hortensis saporibus. Et nihil esse corporis malorum, cui non B salutare sit Strychnos, Xenocrates prędicat. Somnifici radicem bibunt qui sunt uaticinandi callentes, quod furere ad confirmandas superstitiones aspici se uolunt. Remedio est (id enim libentius retulerim) aqua copiosa mulsa calida potui data. Nec illud præteribo, aspidum naturæ Solanũ somnificum in tantum aduersum, ut radice eius propius admota soporentur, illud sopore enecante uim earum. Ergo trita ex oleo percussis auxiliatur.

Vesicaria.

APPENDIX.

Quod nos somnificum esse dicimus Solanum, aliqui hortense non sine maximo errore esse putant, plurimumq́; suibus conferre, ac easdem à letalibus morbis præseruare asserunt. Nos tamen non laboramus magnopere quomodo suibus succurrat, sed quid in homine possit magis consideramus, quum constet pleraque alijs animantibus esse cibum, quæ homini uenenum sunt. Experientia uerò cognitum est, geminos pueros statim ex esu acinorum huius generis Solani mortuos esse. Quod sanè exemplum nos mouet ut somniferum esse credamus, potissimũ cum in uniuersum ferè illi descriptio quadret, uno hoc dempto, quod semen non habet in siliquis croceum. Sunt autem notæ quædam in hortensis etiam deliniatione quę illi non conueniunt. Neque enim exilis est frutex, sed propémodum arborescens: neque etiam florem candidum, sed spadiceum obtinet. Quod uerò ad flores & fructum attinet, uidetur accedere ad historiã Solani furiosi, ut suspicio ferè sit duorum horum generum historias esse confusas: quam quidem auget Theophrastus, qui in eorundẽ descriptione nonnihil à Dioscoride uariat. Quicquid uerò sit, certum est Solani esse speciem, quod forma ipsa foliorũ abundè docet: atq; huic uehementẽ refrigerandi uim, maximè si paulò copiosius sumat, inesse, ut hoc nomine pro somnifero Solano eius usus medicis nullo periculo esse queat. Nos uulgi sententiã sequuti, appellauimus Dollkraut. Posset etiam germanicè uocari Schlaff Nachtschatt. Sunt qui Sewkraut nominant. Quod si tamẽ hæc nõnullis haud satisfecerint, certè necesse erit Mandragoræ speciem esse fateantur tertiã, quam pingit Theophrastus lib.

C ſtus lib. vi. de hiſt. plant. cap. ij. ijs uerbis: ἴδιος δὲ ὁ καρπὸς τῆς μανδραγόρου τῷ μέλανι καὶ ῥαγώδης καὶ οἰνώδης ἐν τῷ χυμῷ. hoc eſt, fructus Mandragoræ peculiaris, quia niger, acinoſusq́, & uinoſus ſuo ſapore ſentitur. Hæc enim omnes notæ in fructu huius fruticis reperiuntur. Sed plura ea de re in capite de Mandragora diximus.

DE SYMPHYTO MAGNO. CAP. CCLXV.

NOMINA.

ΣΥΜΦΥΤΟΝ, ἢ σύμφυτον μέγα Græcis, Symphytū & Solidago Latinis, officinis & herbarijs Conſolida maior, Germanis Walwurtz/Schwartzwurtz/Schmerwurtz/groſſe beynwell. Nomen illi apud Græcos Latinosq́ egregia conſtringendi & conglutinandi uis fecit.

Symphytum cur dictum.

FORMA.

Caulem emittit binûm cubitorum, aut maiorem, leuem, craſſum, anguloſum, Sonchi modo inanem, circa quem folia ſunt non magnis interuallis diſtantia, hirſuta, anguſta, oblonga, ad Buglosſi foliorum figuram accedentia. Habet caulis ſecundum angulos eminentias quaſdam productas. Folium tenue ex ſingulis alis prodit. Flores lutei, & ſemen Verbaſci. Totus uerò caulis & folia quandam lanuginē modicè aſperam, tactu pruritum mouentem, habent. Radices in ſuperficie extráue nigræ, intus candidæ & glutinoſæ, quarum eſt uſus. Hæc ſiquidem deliniatio adamuſsim huic herbæ quæ uulgò Conſolida maior appellatur, competere uidetur, quod nulla prorſus ſit nota quę illi non quadret. Sed obtrudet quiſpiam, florum colorem non reſpondere, quem Dioſcorides luteum eſſe dicit, quum in noſtra Conſolida alius ſit. Cui ita reſponſum uolo. Coloris iſta in floribus diuerſitas non tanti momenti eſt, ut aliud à Conſolida maiori Symphyton eſſe, conuincere poſsit: neque enim ubique terrarum, etiam earundem herbarum, flores ſimiles ſunt. Exemplo eſt Bugloſſum, quod Boraginem hodie officinæ uocant: hoc enim interdū albos, quos nos Norimbergæ & Culmachij ſæpe uidimus: magna autē ex parte purpureos producit flores. Sic quoque Symphytum frequenter flore ſubrubro, uel leniter purpuraſcente, ut Onoltzbachij, rarius candido conſpicitur. Tubingę tamen omnia flore albo uiſuntur. Luteis floribus nullum in Germania uidiſſe me memini. Quod autem alios quàm luteos nonnunquam proferat flores Symphytum, ſatis docet Apuleius in cōmentariolo illo quem de herbis conſcripſit, qui illius flores nigros eſſe tradit, ſubrubros aut ſubpurpureos hauddubiè innuens. Nos una pictura utroſq́ flores exhibemus. Germani candidis floribus Symphytum fœminā, ſubrubris uerò marem appellant. Cæterum non eſt quod in Symphyti deſcriptione te perturbet aut remoretur, quod idem caulis ſimul leuis & anguloſus dicitur: id enim ſic intelligendum uenit, quod caulis nō perpetuò leuis aut anguloſus ſit, ſed modo hunc, modo illum producat pro ſoli diuerſitate.

Conſolida maior

Obiectio diluitur

D

LOCVS.

Locis aquoſis, paluſtribusq́ abundè prouenit.

TEMPVS.

Per integram æſtatem floret. Radix tamen in autumno carpenda uenit.

TEMPERAMENTVM.

Modicè, ordine ſcilicet ſecundo, calefacit, exiccat & contrahit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radices tritæ & potæ cruenta expuentibus, ruptisq́ proſunt. Recentia uulnera illitæ glutinant. Carnes ſi unà coquantur cogunt. Inflammationibus, ſedis potiſsimum, cum Senecionis folijs utiliter illinuntur.

EX GALE-

MPHYTVM
MAGNVM.

Walwurtz.

C

EX GALENO.

Symphytũ magnum ſimilem petræo facultatem habet, non tamen guſtantibus dulce, neq; odorantibus odoratum apparet, ſed ijs ſanè ab illo diuerſum eſt. Cæterum quatenus uiſcoſitatẽ quandam & mordacitatẽ obtinet, Scillæ ſimile eſt. Vtitor eo ad omnia quæ petræo. Poteſt autem petræum collectũ in thorace, pulmoneq; pus expurgare. Habet etiam contrahendi uim, qua ſanguinis eiectionibus auxiliatur. Enterocelijs imponitur, & ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur. In uino decoctum ad dyſenteriam, & profluuium muliebre rubrum conſtringendum exhibetur.

EX PLINIO.

Symphyti radix illita, enterocelas cohibet. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoq; cum coquuntur, conglutinet addita, unde & Græci nomen impoſuere. Oſsibus quoque fractis medetur.

SYMPHYTI PETRAEI VIRES.

Quum Dioſcorides & Galenus ad Symphyti facultates lectorem in Symphyti magni hiſtoria ablegent remittantq́;, neceſſe eſt ut illas ordine cõnumeremus more quidem noſtro primum ex Dioſcoride, deinde ex Galeno & Plinio.

EX DIOSCORIDE.

Decoctum in aqua mulſa & potum Symphytũ petræum, quæ in pulmone ſunt expurgat. Sanguinẽ reijcientibus & renum doloribus cum aqua datur. Ad dyſenteriam & rubra fœminarum profluuia in uino decoctum bibitur. Ad conuulſa & rupta ex aceto mulſo ſumitur. Cõmanducatum ſitim arcet. Gutturis aſperitatibus prodeſt. Recentia uulnera glutinat, & inteſtinorũ ramices illitum coërcet. Carnes

D cum unà coquitur conglutinat.

EX GALENO.

Symphytũ petræũ ex contrarijs conſtat facultatibus: habet enim incidendi uim quampiã, qua collectũ in thorace & pulmone pus expurgare poteſt. Habet etiam quandam contrahendi facultatem, qua eiectionibus ſanguinis auxiliatur: & tertia ad eas ineſt humiditas quædam non immodicè calida, per quam guſtantibus dulce apparet, & odoratu iucundum. Manſum ſitim extinguit, & arteriæ aſperitates ſanat. Porrò ſecundum omnium dictarũ uirium miſtionẽ ſimul digerere abundè poteſt, ſimulq́; corpora contrahere & conſtringere. Proinde enterocelijs imponitur, & ad conuulſa & rupta cum oxymelite bibitur. Cæterum qui ipſum in uino decoctum ad dyſenteriam, & rubrum muliebre profluuium exhibent, tanquam deſiccante & contrahente utuntur. Qui uerò ad nephritin renúmue dolorem, tanquam expurgante & incidente.

EX PLINIO.

Vtiliſsimũ lateribus, lienibus, renibus, torminibus pectoris, pulmonibus, ſanguinem reijcientibus, faucibus aſperis. Bibitur radix trita, & in uino decocta, & aliquando ſuperlinitur. Quin & cõmanducata ſitim ſedat, præcipueq́; pulmonem refrigerat. Luxatis quoque imponitur & cõuulſis, lieni, interaneis. Aluum ſiſtit coacta in cineres. Detractis quoq; folliculis trita cum piperis nouem granis, & ex aqua pota. Vulneribus ſanandis tanta præſtantia eſt, ut carnes quoque cum coquuntur, conglutinet addita, unde & Græci nomen impoſuerunt. Oſsibus quoq; fractis medetur.

CVCVMIS SATIVVS
VVLGARIS.

Cucumern.

CVCVMIS TVR-
CICVS.

Türckisch Cucumer.

CVCVMER
MARINVS.

Meer Cucumer.

CVCVMER
CITRVLVS.
Citrullen.

PEPO

Pfeben.

C

NOMINA.

Cucumer unde dictus.

ΣΙΚΥΣ, καὶ σίκυος ἥμερος Græcis, Cucumis & Cucumer Latinis dicitur. Officinæ latinam appellationē retinuerunt. Aëtius Anguriū etiam uocari tradit. Germani Cucumern uocant. Cucumer autem, ut Varroni placet, dicitur à curuore, quasi Curuimer. Sicyn uerò Grçci ex aduerso

Sicys.

ἀπὸ τοῦ σεύειν καὶ κύειν, quod scilicet appetentiā concumbendi minimè stimulet, nominasse uidentur. Hinc celebratum Græcis prouerbiū est, ut ex Athenæo annotauit Hermolaus: Texens pallium mulier cucumerē deuoret. quòd textrices magna ex parte, si Aristoteli credimus, impudicæ sint, & opportunæ Veneri. Vt ergo ijs impetus infreneт & elanguescat, adagiū edendos cucumeres textricibus consulebat.

Adagium.

Textrices magna ex parte impudicæ.

GENERA.

Pepones.

Melopepones.

Cucumerū genera sunt Pepones & Melopepones, in quos statim degenerant, figura tantum & quantitate inter se dissidentes. Siquidem qui magnitudine excedunt, aut in longitudinē procedunt, quales multis locis nascuntur, Pepones quondam uocati fuerunt. Sed qui formam & effigiē māli referunt, & humi rotundantur, Melopepones Grçcis uocantur, facto ex Pepone & mālo nomine: neq; inter Pepones & Melopepones aliud quàm quod sumitur ex figura quondam, ut diximus, discrimen fuit. Totum hoc genus Palladius Melones, quasi μήλωνας, id est, pomeos, à mālorum figura appellauit, quo nomine maior pars hodie medicorū simul cum officinis utitur. Sunt itaq; in uniuersum tria Cucumerū satiuorum genera. Primum genus absolutè Cucumis, à nostræ ætatis herbarijs, cum adiectione Cucumis citrinus, hoc est, flauus, à colore quem habet cum maturuerit, appellatur. Aëtius, quod equidem sciam, primus Anguria uocari tradit, quæ ueteribus σίκυα, id est, Cucumeres nominantur. Horum sanè plura sunt genera, nos quatuor potiora cōmemorabimus, quorū etiā picturas exhibemus. Primi generis est uulgaris Cucumer, fructū obtinēs oblongū & maculosum, germanicè uocaт gemeyn Cucumern. Sunt qui illum priuatim Anguriā appellent. Ad quod sanè nomen alludentes Germani nostri, alio nomine Gurchen nominant. Alterius generis Cucumer est peregrinus, quem uulgus Turcicū nuncupat, priori multò maior ac procerior folijs, floribus & fructu, qui ut in primo nō est maculosus, sed tamen oblongus etiā. Germani Türckisch Cucumern appellant. Fructus eius admodū flauus existit, hinc est quod multi eundē priuatim Citrulum & Citreolū, quasi citrinū, hoc est, flauū uocent. Huius semina alba & lata sunt. Tertij generis Cucumer est qui marinus dicitur, Turcico, quod ad folia, flores & semina attinet, ferè similis, nisi quod in hoc omnia sint minora. Fructus uerò rotundus, ut pictura monstrat. Vulgus Zucco marin uocat. Germani meer Cucumer. Officinis perinde atq; Turcicus ignotus. Quarti generis Cucumer est, quem officinç hodie Citrulū uocant. Folia habet ferè Colocynthidis, multifariā dissecta & incisa: fructū rotundū, herbacei coloris, & in eo semina lata, & colore spadicea, hoc est, in rufo atra. Nos officinas respicientes nominauimus hunc Cucumerē citrulū, germanicè Citrullen. Alterū genus Cucumeris est, qui nunc simpliciter Pepon, ἀπὸ τοῦ πεπαίνεσθαι, hoc est, maturescere dicit. Is enim mitis ac tener maturitate flaccescit. Germani Pfeben appellant. Tertiū genus Cucumeris hodie Melon ab omnibus uocatur, Germani Melaun nominant. A priore forma & suauitate differt: rotundior siquidē & māli cotonei quasi formā referēs, mitiorq; existit. Discrimen hoc sentientes posteriores Græci σίκυν simpliciter dixerunt, quem nos priuatim modo Cucumerē uocamus. Adiecta autem Peponis uoce, hunc quem nostra çtas priuatim Peponē nominat, σίκυν πέπονα, id est, Cucumerē Peponē dixerunt, mitē scilicet & maturitate tenerū Cucumim innuentes. Sub quo eum etiam, quem à tereti ac rotunda māli effigie μήλωνα peculiariter dixerunt, complexi sunt.

Melones cur dicti.

Cucumis.

Anguria.

D

Citreoli aut Citruli.

Pepo.

Melon.

FORMA.

Cucumis.

Cucumis sarmentis uiticulisq; prælongis serpit, in ramosq; uitis modo se diffundit, ta-

A dit, tamen ob caulis infirmitatē humi ſpargitur, ni propius adſit cui caducus incumbat: folio anguloſo, flore luteo, fructu cartilagineo, & interdum maculoſo, coloris tum herbacei, tū citrini, tum nigri. Pepo uite ſerpit prælonga, flagellis ultro citroq; reptantibus, uitigineis ferè frondibus, ſcabris, flore luteo, fructu cartilagineo, orbiculatim ſtriato, prominulis puluinorū toris, ſtrigilibus in uertice pomi & umbilico coëuntibus, ibidemq; ſtellatim decuſſatis, cute aſpera uelut lentiginibus occupata, carne intus ſuaui, ſeminibus in utero liratim digeſtis.

Pepo.

LOCVS.

Pingui gaudet ſolo, locisq; apricis uberior prouenit Cucumis. Naſcuntur & pepones bene cultis locis, eoq; lætius ſi ſubinde rigentur. Amant tamen aprica loca, & ſole irradiata: ideoq; cum annus eſt pluuioſus & nubilus, non æquè ut in ſiccis annis proueniunt. Libertate etiam gaudent, qua poſsint ultro uagari. Magna copia Peponum & Melonum apud Norimbergam, celeberrimū Germaniæ noſtræ oppidum, prouenit.

TEMPVS.

Æſtatis fine, Iulio potiſsimū menſe, matureſcunt. Citius tamen Melones, quàm priuatim Cucumeres dicti.

TEMPERAMENTVM.

In Cucumeribus ſuperat humida & frigida temperies, non tamen uehementer, ſed quaſi in ſecundo cenſetur ordine. Attamen ſi quis aut ſemen aut radicem arefaciat, haud etiam humidæ fuerit naturæ, ſed iam deſiccantis, idq; in primo quodammodo ordine, aut in ſecundo incipiente.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Satiuus Cucumis bonam facit aluum, ſtomachoq; accōmodatus eſt. Refrigerat, B nec corruptionē ſentit. Prodeſt ueſicæ. Olfactu animo deficientes reſtituit. Semen eius mediocriter urinā cit. Cum lacte aut paſſo ueſicæ exulcerationibus ſubuenit. Folia eius cum uino illita, morſus canum ſanant, cum melle uerò epinyctidas. Peponis autem caro comeſta urinam cit. Inflammationes oculorum illita ſedat. Superior eius cortex contra aduſtionem infantiū, quam ſiriaſin uocant, ſyncipiti imponitur. Fronti ut oculorū fluxiones auertat, imponitur. Mixtus farinæ, & cum ſemine in ſole ſiccatus ſuccus, ſmegma fit ad extergendā cutem, & nitorem in facie conciliandum. Radix ſicca, & cum hydromelite drachmæ pondere pota, uomitiones mouet. Quod ſi quis modicè à cœna uomere cupiat, gemini oboli ſatis erunt. Sanat & ulcera in modum faui concreta, ceria uocant, cum melle illita.

EX GALENO.

Cucumis eſculentus maturus quidē tenuioris eſſentiæ eſt, qui uerò immaturus eſt, craſsioris. Sed & abſtergendi & incidendi facultate participant, quare & urinā mouent, & corpus ſplendidum reddunt: at magis ſi quis ſemine arefacto contuſoq; atq; cribrato, uice pulueris abſterſorij utatur. In ſemine & radice maior abſtergendi facultas, quàm in fructus ipſius carne. Vniuerſa Peponū natura frigidior cum larga humiditate exiſtit. Habent & quandā abſtergendi uim, ideoq; urinam cient, & deorſum expeditius quàm Cucurbita & Melopepones rapiuntur. Quod porrò abſtergant, diſcere licet ſordidam cutem defricando. Quamobrē maculas etiam ſolis calore factas, & lenticulas faciem occupantes, & in ſuperficie alphos extergere poſſunt. Semen quod in eorum ueluti carne continetur, ad hoc efficacius, adeò ut renibus etiam calculo infeſtatis ſit accōmodatum. Gignit in corpore uitioſum ſuccum, potiſsimū quando non rectè concoquitur. Tum uerò morbū etiam qui cholera dicitur, inducere conſueuit. Etenim priuſquam ad corruptionem peruenit, uomitioni quoque idoneus eſt: largiuſq; ingeſtus, niſi quis aliquid eorum quæ boni ſunt ſucci ſupermandet, omnino uomitum concitabit. Melopepones minus hu-

C midi quàm Pepones sunt, nec adeò praui succi, segnius item prouocant urinam, tardiusq́ deorsum descendunt. Ad uomitũ excitandum non eandem uim Peponibus obtinent, sicut nec celeriter in uentriculo, quando illic prauus humor coaceruatur, aut alia corruptionis causa illum infestauerit, corrumpunt. Ventriculo haudquaquam ceu Pepones officiunt. Cucumeres autem urinam mouendi facultatem, perinde atque Pepones habent, sed imbecilliorem: minus nanque substantia humidi, ideoq́ nõ facilè, ut illi, in uentriculo corrumpuntur. Inuenias qui hos ceu alia multa, quæ bonæ hominum parti concoqui non possunt, conficiant, ob totius scilicet naturæ cum eis proprietatem.

EX PLINIO.

Pepones qui uocantur, refrigerant, maximè in cibo, & emolliunt aluum. Caro eorum epiphoris oculorum, aut doloribus imponitur. Radix sanat ulcera concreta in modum faui, quæ ceria uocant. Eadem contra uomitiones siccatur, in farina tusa datur, quatuor obolis in aqua mulsa, ita ut qui biberit, quingentos postea passus ambulet. Hæc farina & in smegmata adijcitur. Cortex quoque uomitionẽ mouet, faciem purgat. Hoc & folia cuiuscunq́ satiui illita. Eadem cũ melle epinyctidas sanant: cum uino canis morsus. Cucumis odore defectum animi.

EX SYMEONE SETHI.

Anguria, quæ Cucumeres dicuntur, secundum uerò cõmunem sermonem Tetrangura, ob frigidũ & humidum temperamentũ noxia sunt, & mali succi. Ex ijs autem parua magnis anteferre oportet. Hæc urinã ducunt, & si in aceto macerentur, in acutis præsertim febribus, mitiorẽ calorem reddunt. Crebrior uerò horum usus semen genitale minuit, in Veneremq́ impetũ aufert. Semen autem horũ desiccatũ, caliditatem quandã possidet, contrariamq́ his actionẽ efficit, urinamq́ magis prouocat. Pituitã glutinosam Tetrangura in uentriculo gignunt, quę cruda per uenas diffunditur. Propterea qui his crebrius utuntur, illi propter humores temporis spatio in uenis, & alijs corporis cauitatibus coactos, longis corripiuntur febribus. Semen uerò horum urinã cit, sed minus quàm Peponũ, quoniam celerius in uentriculo corrumpuntur. Meliora in his sunt quæ habent semen exiguũ. Calidos autẽ & siccos stomachos iuuant, & si in ardente febre cum aceto porrigantur, ualde prosunt. Propriũ uerò horum est nauseas uentriculi calore excitatas, sedare. Horum autem interiora esse oportet: nam quę foris sunt, mali succi existunt, & difficulter admodũ concoquuntur, & ferè uenenata. Habent uerò & alias proprietates, ut animo deficientes propter excedentẽ calorẽ reficiant. Si autẽ pituitã in uentriculo nanciscant̃, nauseas faciunt, & colicos affectus, & hypochondriacas passiones.

D

DE SICY SYLVESTRI. CAP. CCLXVII.

NOMINA.

Cucumis anguinus.
Cucumer asininus.

ΣΙΚΥΣ ἄγριος, ἢ ἐλατήριον, sic autẽ propriè uocatur succus eius Græcis, Cucumis anguinus, syluestris & erraticus Latinis, officinis & barbaris Cucumer asininus, Germanis wild Cucumer / uel esels Cucumer appellatur.

FORMA.

Solo fructu à satiuo Cucumere distat, quem multo minorẽ habet, glandibusq́ longiusculis similem. Folia & sarmenta satiuo similia. Radicem albam & magnam. Totus frutex amarus.

LOCVS.

Ruderibus sabulosisq́ locis prouenit. Nusquã tamen in Germania, quod sciam, nisi satus nascitur.

TEMPVS.

CVCVMIS SYL-
VESTRIS.

Wild Cucumer.

C

TEMPVS.

Augusto mense floret, atque subinde autumno fructum tempestiuũ producit, qui seminibus ac succo plenus est, qui decerpto pediculo confestim exilire solet.

TEMPERAMENTVM.

Calidus & siccus est Cucumis syluestris, ut ex uiribus latius patebit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Foliorũ succus instillatus aurium dolori conuenit. Illita ex polenta radix omne uetus œdema discutit. Imposita cum resina terebinthina, tubercula rumpit. Decocta ex aceto & illita podagras discutit. Ischiadicis infunditur eius decoctum, eoq; in dolore dentes colluuntur. Arida trita, alphos, lepras & impetiginẽ abstergit. Cicatrices nigras, & in facie maculas expurgat. Radicis succus sesquioboli pondere, & item cortex acetabuli quarta parte, bilem pituitamq; deijciunt, præsertim in hydropicis. Purgat uerò citra stomachi iniuriam. Radicis selibram accipere oportet, inq; duobus uini, præsertim Libyci, sextarijs conterere, ac dandi ex eo terni cyathi, donec tumor abundè subsederit. Quod uerò Elateriũ uocatur, ex fructu huiusce Cucumeris paratur ad hunc modum. Eligito Cucumeres qui tacti saliendo succum ex se profundunt, ac nocte una repositos dimitte. Postridie cribrum rarius neque crebra foramina habens crateri superponito, supinoq; cultro sursum uersus aciem habente sigillatim Cucumeres utrisq; manibus prehendens diuidito, & per cribrum in subiectum craterem humorem exprimito, simulq; carnosum in eis quod iam cribro adhæret exprimito, ut & illud descendat. Quæ expressa sunt in paratã peluim cõijcito. Coaceruatis autem in cribro quæ antea dissecta fuerunt, ea dulci aqua perfundito, & cum expresseris abijcito. Humorẽ in pelui agitatum, & linteo opertum, soli exponito, dumq; steterit totam supernatantẽ aquam, cum humore cõcreto, per colato. Facitoq; id sæpius donec supernatans aqua subsidat, quam cum diligenter excolaueris, coniectum in mortarium sedimentũ terito, & in pastillos conformato. Elaterium uerò à bimatu ad decenniũ purgationibus utile. Integra quantitas obolus est, minima semiobolus, pueris chalci duo. Copiosius enim potum, periculũ adfert. Pituitã & bilem per inferna pariter & superna trahit. Optima autem per ipsum difficulter spirantibus fit purgatio. Quod si itaque in animo est per aluum purgare, adiecto salis duplo, & stibij quod colorari sufficiat, ex aqua catapotia erui magnitudine dato. Postea cyathus unus aquæ tepidæ sorbeatur. Ad citandas uerò uomitiones aqua diluens Elaterium, subiectas linguæ partes penitissimè penna oblinito. Quod si quispiam difficilius uomat, oleo aut unguento irino diluito. Somnum inhibeto. Porrò ijs qui supra modum purgantur, uinum cum oleo mixtum continuò dare conuenit: etenim uomendo emendantur. Quod si uomitiones non finiantur, aqua frigida, polenta, posca, poma, & quæ stomachum densare possunt offerenda sunt. Ciet Elateriũ menses. Fœtus enecat in pesso subditum. Morbo regio medetur, cum lacte naribus infusum. Diuturnos capitis dolores finit. Efficaciter angina laborantibus inungitur, cum uetere oleo, melle, aut felle taurino.

Elaterij confectio.

D

Vires Elaterij.

EX GALENO.

Cucumeris syluestris, & fructus ipsius succus, quem Elaterium uocant, & non minimè radicis ac foliorũ, ad medicationes perutilis est. Elateriũ itaq; menses ciet, & fœtum interimit appositum, ceu alia omnia amara & subtilium partiũ, maximè si aliquam habeant caliditatẽ, ueluti Elaterium. Summè siquidem amarum est, leuiter calidum, ut ex secundo sit ordine calefacientiũ. Porrò tale protinus quoq; digerendi uim obtinet. Sic igitur eo angina laborantes inungunt quidam cum melle, aut oleo uetere. Bonũ item est regio morbo affectis fusum cum lacte in nares. Hoc etiam usu dolores capitis sanat. Atq; Elateriũ quidem eiusmodi est. At radicis succus, ut & foliorum, licet similem uim habeat, imbecilliorẽ tamen. Sed & ipsa radix adsimi-

A adsimilem facultatem possidet, abstergit nanque, digerit atque emollit. Porrò cortex eo potentius desiccat.

EX PLINIO.

Ex Cucumere syluestri fit medicamentũ quod uocatur Elaterium, succo expresso è fructu. Cuius causa nisi maturius incidatur, succus exilit, oculorũ etiam periculo. Obscuritates & uitia oculorũ sanat, genarumq; ulcera. Tradunt hoc succo tactis radicibus uitium, non attingi uuas ab auibus. Radix autem ex aceto cocta podagris illinitur, succoq; dentium dolori medetur. Arida cum resina impetiginẽ & scabiem, quam psoram & lichenas uocant. Parotidas & panos sanat, & cicatricibus colorem reddit. Et foliorum succus auribus surdis cum aceto instillatur. Nullum ex medicamentis Elaterio longiore æuo durat. Incipit à trimatu. Melius autem quo uetustius erit, quod iam ducentis annis seruatũ esse autor est Theophrastus. Et usq; ad quinquagesimũ lucernarũ lumina extinguit. Hoc enim ueri experimentum est, si admotũ prius quàm extinguat, scintillare sursum ac deorsum cogat. Efficax est contra scorpionũ ictus Elateriũ, & ad purgandũ uterum, aluumq;. Modus portione uirium à dimidio obolo ad solidũ. Copiosius necat. Sic & contra phthiriasin bibitur & hydropises. Illitũ, anginas & arterias cum melle, & oleo uetere sanat.

DE SMILACE HORTENSI. CAP. CCLXVIII.

NOMINA.

B ΣΜΙΛΑΞ κηπαία græcè, Smilax hortensis latinè, officinis inusitata: recentiores Græci ac herbarij, & qui Arabum, præsertim Serapionis & Auicennæ, sectantur placita, Phasiolos uel Faseolos. Galenus & alij ueteres Græci Dolichos appellant. Germani Faselen / welsch oder wild Bonen uocant. *Phasioli. Dolichi.*

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, molliora tamen: caules tenues, & capreolos uicinis fruticibus se implicantes, in tantum increscentes, ut tabernacula effingere possint. Fructum Fœnograeco similem profert, longiorem tamen maioremq;, in quo semina renibus similia, non unius coloris, sed ex parte subrufa continentur. Ex qua certè deliniatione sole clarius fit Smilacem hortensem Dioscoridis non esse nisi phaseolos uulgò uocatos, cum sint folijs Hederæ, mollioribus atque uenosis, cauliculis tenuibus, clauiculis propinquis fruticib. se implicantibus, ramis incremento suo tentoria & hortorũ cameras fornicésue facientibus, siliquis Fœnograeco haud dissimilibus, longioribus autem & maioribus, seminibus intus uersicoloribus, & renibus in uniuersum similibus. Quę certè unica nota ad docendum Smilacẽ hortensem esse Phaseolos sufficere posset. Accedit quod Phaseolorũ apud Serapionẽ descriptio non sit alia quàm apud Dioscoridẽ Smilacis hortensis, id quod manifestè patebit utrasq; conferenti. Cæterum etsi duo Phaseolorũ uideantur esse genera: sunt enim aliqui candidi, nonnulli uerò rubentes, tamen quia in folijs nulla est prorsus diuersitas, & Dioscorides quoque innuat semina hæc non esse unius coloris, sed ut Serapion interpretatur, quædam ad candorẽ, quædam uerò ad ruborem accedant, ideo sub unica pictura utriusq; coloris Phaseolos exhibemus: neq; enim distant alia ratione, quàm quod albi producant flores candidos, rubentes uerò purpurascentes. Licet non ad candidos & rubentes tantum hæc Dioscoridis uerba, οὐκ ἰσόχροα, referenda esse existimem, sed ad alios etiam: sunt enim nõnulli fusci, alij uerò giluí, cœrulei & cæsij, alij maculis & orbibus atris uariegati, nisi quis omnes iam dictos colores sub candido & rubro, ex quibus ij cõmixti esse uidentur, complecti uelit. *ἰσόχροα.*

LOCVS.

SMILAX HOR-
TENSIS.

Welsch Bonen.

A

LOCVS.

Smilax de qua hic agimus, ut ex nomine satis constat, in hortis sata prouenit, & cum longis serpat flagellis, propè poni ridicę paliue debent, quas capreolis suis, ubi increuerit, complectatur.

TEMPVS.

Æstate florent, ac subinde siliquas & in ijs semen producunt.

TEMPERAMENTVM.

Symeon Sethi & Mauritani in primo ordine calidos & humidos esse Phaseolos statuunt. Galenus etiam in libro primo de alimentorū facultatib. humidiores natura esse asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Olerū modo esui apta est siliqua cum semine Asparagi modo elixa. Vrinam pellit, insomniaq; grauia & tumultuosa facit.

EX GALENO.

Dolichi non minus quàm Pisa nutriunt, similiter etiam flatu carent: sed quod ad suauitatē attinet & deiectionē, peiores sunt. Alibiles itaq; sunt, nisi quando integri & etiamnū uirides unà cum suis siliquis ex oleo & garo ab hominibus ingeruntur. Aliqui uinum etiam adijciūt. Sed horum in repositione, ut Pisorū, nullus est usus: quippe quum natura sint humidiores, citò corrumpi cōsueuerunt. Attamen si quis hos tutò reponere cupiat, siccare prius diligenter & exactè oportebit. Siquidem eo modo & à putrefactione, & à corruptione tota hyeme uindicantur, eundem quem nobis Pisa usum exhibentes.

EX AETIO.

Siliquæ seu Lobi qui nunc passim uocant, apud omnes antiquos Dolichi & Phasioli appellati, de genere Pisorum sunt, similes illis quantū ad minimam flatus generationem: quantum uerò ad iucunditatē cibi & egestionem, peiores. Peculiariter autem Lobi dicuntur, quoniam ferè isti tantum eorum omniū quæ siliqua uestiuntur, cum siliquis suis comeduntur.

B

EX SYMEONE SETHI.

Qui ex ijs magis rubri sunt, calidiores. Manifesta quoque in ijs humiditas, quod citò putrescant. Humorē generant crassum & pituitosum. Medium locum habent, ut ait Galenus, inter ea quæ facilè & difficulter cōcoquuntur, celeriter & tardè transeunt, inflant & non inflant, parum & multum nutriunt. Ante alios cibos cum sapa sumpti, uentrem proritant. Cum sinapi oblati, plurimum noxæ deponūt. Albi igitur Phasioli crassiores, & difficilioris coctionis, ac humidiores sunt quàm rubri. Proprietate autem quadam turbulenta somnia facit, sed ad bonam habitudinē corporis conferunt, & urinas mouent. Et horum decoctum menses mouet.

DE SATYRIO TRIFOLIO. CAP. CCLXIX.

NOMINA.

ΣΑΤΥΡΙΟΝ τρίφυλλον Græcis, Satyrium trifolium Latinis, officinis nostris incognitum aut inusitatū: uulgo Testiculus uulpis aut sacerdotis, Germanis Stendelwurtz nominatur. Satyrio autem nomen fecerunt Satyri, qui primi syluestres dij colludentes nymphis per syluas & antra, ad firmiorem Venerem herbam hanc inuenerunt. Trifolium uerò, quoniam tria fert folia ad terram uersa.

Testiculi uulpis. *Satyrium unde dictum.* *Trifolium.*

FORMA.

Folia tria fert Rumici aut Lilio similia, minora tamen & rubentia. Caulem nudum, longum, cubitalem. Florem Lilio similem, album. Radicem bulbo similem,

SATYRION
TRIFOLIVM.

Stendelwurtz.

A mâli modo extuberantẽ, foris rũfam, intus oui modo albam, gustu dulcẽ & ori gratam. Quod uerò hic dicimus Lilio similem, non sic intelligendũ uenit quasi quantitate & tota figura Lilio similis flos sit, quando euidentissimũ sit Lilium quantitate sua Satyrij florem multis modis superare. Denicp nec figura etiam per omnia respondet: quare hæc similitudo ad colorem & floris essentiam referri potius debet, quæ planè eadem est cum Lilij colore & essentia, id quod conferenti hos duos flores manifestum fiet.

LOCVS.

In montosis & apricis nascitur.

TEMPVS.

In Iunio mense potissimum compâret.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & humidum est, quamobrem gustu dulce apparet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix in uino austero, nigro, ad opisthotonũ bibitur. Ferunt etiam hanc impetum ad Venerem excitare.

EX GALENO.

Satyrion excrementitiã & flatuosam humiditatẽ possidet, quocirca ad Venerẽ incitat. Hæc uerò & herbę ipsius radix præstare potest. Porrò ut nonnulli scribunt, cum uino nigro austero potum opisthotonum sanat.

EX PLINIO.

Radix cum Satyrio gemina sit, eius inferior pars & maior mares gignit, superior ac minor fœminas.

B

DE SATYRIO BASILICO. CAP. CCLXX.

NOMINA.

ΣΑΤΥΡΙΟΝ βασιλικὸν posterioribus Græcis, Satyriũ regium Latinis, officinis Palma Christi, Arabibus Bucheiden, Auicennæ Digiti citrini, Germanis Kreutzblümen uocantur. Palmã Christi propter similitudinem quam eius radix cum humana habet manu, dixerunt.

Palma Christi. Digiti citrini.

GENERA.

Duo eius sunt gênera, quorum alterum mas folia non maculosa, floresc̨p purpureos habet. Alterum fœmina maculosis est & paulò latioribus folijs, floribus in purpureo albescentibus. Radicum etiam in colore est differentia, quod maris quidem radix flauescat citra albedinem, fœminæ autem cum albedine. Quam sanè differentiam Auicenna etiam expressisse uidetur, dum unam ex flauo & albo cõmistam esse colore, alteram uerò ex flauo sine albedine inquit.

Mas. Fœmina.

FORMA.

Folia cum reliqua superficie Cynosorcho similia sunt. Radix tamen ei subest lutêa aut flauescens, instar manus ramosa: modo enim quatuor, modo quinque, modo sex aut plures radices prodeunt, quæ ferè humanos digitos imitari uidentur.

LOCVS.

Prouenit in montibus, & locis soli expositis.

TEMPVS.

In Maio & Iunio mensibus inuenitur. Mas quidem Iunio, fœmina uerò Maio.

TEMPERAMENTVM.

Vtruncp amarũ est, magis tamen amarum quod maculosis constat folijs. Ideocp

SATYRIVM BASI
LICVM MAS.

Kreutzblům mennle.

SATYRIVM BASILI
CVM FOEMINA.

Kreutzblům weible.

C non perperàm censent Auicenna & alij quidam ex recentioribus medicis, qui calidum esse & siccum in secundo ordine tradunt.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vsus eius ad erugandã cutem, ad neruorũ dolores, & contra noxia medicamenta. Fertur & amuletum esse radix gestata. Semen ex uino sumptum nouem diebus, comitiales sanat. In eundem effectum uinum diluitur herbę decocto. Scobs radicis propinatur in uino ad arcendam quartanã, quam & uomitione curat paulò ante accessionem pota. Plura in præsentia rescire de huius facultatibus non licuit.

DE SVCCISA. CAP. CCLXXI.

NOMINA.

Succisa. QVO nomine ueteres aut posteriores Græci appellauerint hanc herbam, cognitamq; illam habuerint necne, nobis nondum constat. Nonnulli Geum esse arbitrant. Nos Succisam nominare uoluimus, partim quod id nominis latinum esset, & pulchrè huic herbæ quadraret, cuius radices circunrosæ sunt, partim quod antiquus manuscriptus herbarius sic uocaret. Vulgus superstitione quadam motum credit cacodęmona, tantæ efficacię radicem inuidere hominibus, atque hac ratione ubi succreuerit statim eam undiquaq; circunrodere. Hinc est quod Diaboli morsum appellitent. *Morsus diaboli.* Quam etiam superstitionem plusquam muliebrem secuti Germani, Teuffels abbiß/hoc est, præmorsam à diabolo, nominant.

FORMA.

D Binûm cubitorum fastigiatur altitudine, folijs Plantaginis minoris, aut Cirsij leuioribus, solidioribusq;, leniter laciniatis. Floribus purpureis. Radicib. subnigris, succisis & circunrosis.

LOCVS.

Nascitur locis incultis & montanis, saltibus, ac interdũ etiam pratis & dumetis.

TEMPVS.

In Augusto eius magna est passim in locis iam dictis copia.

TEMPERAMENTVM.

Supra modum amara est, unde calidam & siccam esse satis constare cuiuis potest.

VIRES.

Præsentaneo remedio ad maturandos, atqueadeo sanandos carbunculos adhibetur, si herba uiridis trita imponatur, aut uinum in quo decocta fuerit bibatur. Radix per se estur, aut uinum eius decocti in uuluę doloribus bibitur. Hæc manuscriptus herbarius. Hodie, cum habeat facultatem discutiendi & incidendi, utuntur ea ad dissoluendos sanguinis grumos.

DE SCABIO-

SVCCISA

Teuffels abbiß.

SCABIOSA.

Apostemkraut.

DE SCABIOSA. CAP. CCLXXII.

NOMINA.

ET hæc herba quo nomine Græcis uocetur, fatemur nos ignorare. Sunt qui Aëtio ψώρας dictam uelint: uerum cum nomine tenus eam tantum prosequatur non adiecta descriptione, nihil certi constitui potest. Vulgus Scabiosam uocat, quo nomine nobis utendum erit donec legitimũ compertũ fuerit. Germani Scabiosen/oder Apostemkraut nominant. Scabiosam uerò aut à scabro herbæ habitu, aut quod scabiei medeatur appellatam esse euidentissimum est: id quod etiam Psora uox prætendere uidetur. Stœben Dioscoridis non esse multis argumentis constat, quæ prætereo.

Scabiosa. *Scabiosa unde dicta.* *Scabiosa non est Stœbe.*

FORMA.

Folia carnosa, Erucæ modo laciniata & multifida habet, subhirsuta, non tamen aculeis horrentia. Flores speciosos, diuturnos, coloris ex cæsio aut purpureo albicantis. Radicem crassam.

LOCVS.

Passim in omnibus, potissimũ autem humidis pratis prouenit.

TEMPVS.

In Iunio, antequã gramine denudentur prata, passim floret.

TEMPERAMENTVM.

Quum sit uehementer amara, calidã & siccam esse nemo nescit, idemq; cum Succisa temperamentum habet.

VIRES.

Easdẽ quas Succisa facultates obtinet. Potissimũ autem scabiem & tussim sanat.

DE SMILACE ASPERA. CAP. CCLXXIII.

NOMINA.

SMILAX τραχεῖα Dioscoridi, μίλαξ Galeno, Smilax aspera Latinis dicitur, officinis nostris incognita, germanicè groß stechend oder scharpff Windt/ab aculeis quos habet, nominari aptè potest.

Smilax et Milax

FORMA.

Folia habet Peryclimeno similia, uel, ut Theophrastus ait, hederacea: ramulos multos, tenues, Paliuri aut Rubi modo aculeatos. Circumuoluitur arboribus sursum deorsum se circũagens. Florem candidũ, fructum racemosum fert, cum maturuerit rubentem, gustu leuiter mordentẽ. Radicem crassam & duram.

LOCVS.

In palustribus & asperis nascitur, Plinio autem teste in conuallibus opacis.

TEMPVS.

Smilacẽ quidem asperam nascentem, non uidi: sicca enim aliunde ad me transmissa est, ita ut certò indicare quo tempore floreat aut fructum producat, haud possim. Id quod ideo referre uolui, ne nos calumniandi ansam habeat osor peruersus, si non ex omni parte picturam natiuæ ipsius herbæ formæ respondere uiderit. Cogitet enim non uiridem, sed siccam nos pingendam tantum dedisse. Theophrastus tamen libro iij, cap. ult. de histor. plant. hanc uerno tempore florere scribit.

TEMPERAMENTVM.

Quale sit eius temperamentũ, uires satis declarant, & folia ipsa atq; fructus, quæ singula in gustu lenem quandam mordicationẽ præ se ferunt, ut calidam esse & siccam haud dubium sit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius folia & fructus si antè & pòst bibantur cõtra letalia uenena efficacia sunt.

SMILAX
ASPERA.

Groß stechend Windt.

A Traditum eſt, quod ſi quis tritum eorum aliquid nuper genito infanti bibendũ dederit, nullum illi poſtea uenenum nociturũ. Conciditur etiam in alexipharmaca.

EX GALENO.

Milax aſpera clauiculis plena eſt, ut arboribus ſurſum deorſum diuerſimodè circumuoluatur. Folia guſtata acrimoniã aliquam habent, & alioqui ſi illis utaris calefaciunt.

EX PLINIO.

Coronam ex ea factam impari foliorũ numero, aiunt capitis doloribus mederi. Contra uenenata efficaciſsimi acinorũ corymbi, in tantum ut acinorũ ſucco infantibus ſæpe inſtillato, nulla poſtea uenena nocitura ſint.

DE SMILACE LEVI. CAP. CCLXXIIII.

NOMINA.

SMILAX λεία Dioſcoridi, μῖλαξ Galeno & Paulo dicitur. Latinis Smilax lęuis. Officinis & herbarijs Volubilis maior, à nõnullis Campanella, & Funis arborum, Germanis Windenkraut/glatte Winden/oder weiß Glocken uocatur. Læuis autem non alia ratione, niſi quod aculeis careat, dicta eſt.

Volubilis maior. Funis arborum. Smilax læuis cur nominata.

FORMA.

Hederæ ſimilia folia habet, molliora tamen, læuiora & tenuiora. Ramulos ſupra dictæ ſimiles, aculeis carentes. Conuoluitur & hæc arboribus, ut prior. Fructũ fert Lupino ſimilem, nigrum, paruum, ſuper quem ſemper flores albi, copioſi, & orbiculati per totam Smilacẽ exeunt. Æſtate tabernacula per ipſam fiunt, autumno autem folia cadũt. Ex qua deſcriptione planum fit omnibus, herbam hanc quam uulgus herbariorũ Volubilem maiorem uocat, eſſe Smilacem læuem, quod illi ſcilicet ſingulæ notæ à nobis cõmemoratę conueniant. Id quod etiã pictura Smilacis aſperæ, ſi cum hac cõferas, ſatis demonſtrat, quam uno hoc nomine dedimus, ut ex eiuſdem collatione manifeſtius lęuis ipſa agnoſceretur. His accedit antiqui & manuſcripti herbarij teſtimoniũ, qui Smilacem lęuem, Volubilẽ maiorẽ interpretatur. Eius etiam pictura, Volubilem quam maiorem appellamus, penitus exprimit.

B

LOCVS.

Naſcitur paſsim per fruteta, & ſepibus ſeſe inuoluit. Amat culta, & in ijs etiã potiſsimum gignitur.

TEMPVS.

Æſtate floret, autumno ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Modicam amaritudinem in guſtu præ ſe fert.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Huius ſemen cum Dorycnio, & utrunq; trium obolorũ pondere potum, ſomnia multa & turbulenta facere fertur.

EX GALENO.

Milax læuis facultate quodammodo prædictæ ſimilis eſt.

EX PLINIO.

Nullius eſt effectus.

APPENDIX.

Empirici hodie ſucco Volubilis maioris ad calidas utuntur paſsiones, capitis potiſsimum & oculorum.

DE SISYM-

SMILAX
LEVIS.

Plinij Conuoluolus

Groß glatte Windt

A

NOMINA.

ΣΙΣΥΜΒΡΙΟΝ Grecis, Sisymbriũ Latinis appellatur. Sisymbriũ dici putat Varro à Sisymbrio, quæ fuit ueteribus comœdijs meretricula. Coronam etiam Veneris nõnulli dixerunt, uel quod ob odoris suauitatẽ quam pręse fert, eo iuuentus quę amoribus gaudet coronata, in comessationibus suis blando odoris oblectamento suas illecebras cõmendaret. Vel potius, quod Sisymbrij caulis articulatim per internodia uerticillato florum ambitu concinnè coronetur.

Corona Veneris cur dicta.

GENERA.

Sisymbrij duo sunt genera. Vnum quod simpliciter Sisymbriũ dicitur: hoc seplasiarij Balsamitã, ut manuscriptus etiam testatur herbarius, uulgus autem Menthã aquaticam, Germani Fischmüntz/Wassermüntz/ oder Bachmüntz uocant. Alterum cum adiectione Sisymbriũ cardamine nominatur. Officinis Nasturtiũ aquaticum, Germanis Brunnenkreß. Sic uerò dictum, quod sapore Cardamum, hoc est Nasturtium, imtietur.

Balsamita. Mentha aquatica. Nasturtiũ aquaticum.

FORMA.

Sisymbriũ hortensi Menthę simile, quadrato caule, quadantenus purpurascente, folijs Menthæ, serratis, latioribus & odoratioribus: floribus internodia geniculatim coronantibus, uerticillato semper ambitu. Sisymbriũ cognomento cardamine folia inter initia orbiculata habet, cum autẽ creuerint ut Erucę folium laciniatim finduntur. Caule prosilit cauo, sesquipedali, ima sui parte pluribus radicularum fibris subinde capillato, è cuius alarũ cauis cirri frequentes sinuatim erumpunt. Flore candido, Semine Erucæ instar in siliquis acri & exiguo.

Sisymbrium. Sisymbrium cardamine.

B

LOCVS.

Vtrunq; riguos tractus amat. Primum autem potissimũ circa stagna & piscinas nascitur. Alterum nusquam non in aquatilibus.

TEMPVS.

Æstate, potissimũ uerò Augusto mense, cum Mentha florent.

TEMPERAMENTVM.

Sisymbriũ primũ excalfacit atq; resiccat in tertio ordine. Alterũ autẽ quum siccũ est, itidem tertij est ordinis excalfacientiũ & exiccantiũ: quum humidũ & uiride, secundi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sisymbrium primum uim calfaciendi obtinet. Semen eius ad strangurias & calculos cum uino potum prodest. Tormina & singultus sedat. Folia temporibus & fronti illinuntur contra capitis dolorem. Aduersus etiam apum & uesparum ictus ualent. Vomitiones potum sistit. Alterum cardamine cognominatũ calefacit, urinam ciet. Comeditur quoq; crudum. Lentigines & cutis à sole nigriciem & asperitatem exterit tota nocte illitum, mane autem ablutum.

EX GALENO.

Sisymbriũ primum tenuiũ partium est, digerentis, calefacientis & exiccantis facultatis. Semen quoque eius tenuium partium est & calidum. Quocirca ipsum quidam cum uino exhibent singultientibus, & tormina patientibus. Sisymbriũ quod quidã Cardaminen uocant, quandoquidẽ Cardamo, id est, Nasturtio simile quiddam gustu præfert, eadem ferè potest.

EX PLINIO.

Vtrunq; Sisymbriũ efficax aduersus aculeata animalia, ut sunt crabrones & similia. Sedant capitis dolorẽ, item epiphoras. Alij panẽ addunt. Alij per se decoquunt in uino. Sanat & epinyctidas, cutisq; uitia in facie mulierum intra quartum diem noctibus impositũ, diebusq; detractũ. Vomitiones, singultus, tormina, stomachi

SISYMBRIVM

Bischmüntz.

SISYMBRIVM
CARDAMINE.

Brunnenkreß.

C dissolutiones cohibet siue in cibo sumptum, siue in succo potum. Non edendũ grauidis nisi mortuo conceptu. Quippe etiam impositum eijcit. Mouet urinam cum uino potum. Syluestre & calculos. Quos uigilare opus sit excitat infusum capiti cum aceto.

DE SIO. CAP. CCLXXVI.

NOMINA.

Sion unde dictũ.

Anagallis aquatica.

Lauer.

SION, ἡ ἀναγαλλὶς ἔνυδρος Græcis: Sion, Lauer & Anagallis aquatica Latinis dicitur. Officinis ignota herba. Germanis Wasserpungen/ Bachpungen/ oder Pungen appellatur. Sion autẽ nomen sibi adsciuit à concussu, quod Græci σείειν dicunt: nam excutiendi uim nactum est, utpote quod à renibus calculos pellat, urinã & menses ducat. Anagallis aquatica, quod flores eius Anagallidis fœminæ floribus per omnia respondeant. Lauer nomen hauddubiè à lauando cõtraxit, quod sonantibus aquis enatũ semper elui gaudeat.

FORMA.

Pusillus est frutex, rectus, pinguis, folijs latis, Olusatro similibus, minora tamen, & odorata. Quæ deliniatio prorsus astipulatur huic herbæ quam Germani Wasserpungen nominant. Hæc enim riuulis gaudet, frutex pusillus pinguisq; est, latis folijs, Hipposelino similibus, & digitis leniter friata iucundũ expirantibus odorẽ. Floribus cœruleis, Anagallida fœminam referentibus.

LOCVS.

Inuenitur in aquis citato lapsu repentibus, aut etiam resedibus. Sæpe uerò intumescentibus demersum uidetur.

D

TEMPVS.

Iunio mense floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Quum amara admodũ sit hæc herba, ut calefaciat & exiccet necesse est. Atq; hinc iterum colligere licebit, ut patebit ex uerbis Aëtij, eam esse Sium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sij folia cocta crudaq; comesta calculos cõminuunt & excernũt. Vrinas mouent. Fœtus & menses educunt. Dysentericis utiliter comeduntur.

EX GALENO.

Sium quantum gustu odoratũ est, tantum etiam calefacientis facultatis est particeps. Digerit autem & urinã mouet, & calculos renum frangit, & menses euocat.

EX AETIO.

Sium quatenus gustũ odoratũ est, eatenus calefacit, & exiccat. Discutiendi etiã uires habet, urinã mouendi, calculos in renibus dissoluendi, ac menses ciendi.

EX PLINIO.

Prodest urinis, renibus, lienibus, mulierumq; mensibus, siue ipsum in cibo sumptum, siue ius decocti, siue semẽ è uino drachmis duabus. Calculos rumpit, aquisq; quæ gignunt eos, resistit. Dysentericis prodest infusum. Item lentigini illitum, & mulierum uitijs in facie, noctu illitũ momento cutem emendat, & ramices lenit, & scabiem equorum.

APPENDIX.

Veterinarij in hodiernũ usq; diem hac herba in tumoribus discutiendis, & scabie equorum sananda utuntur, ut hinc manifestũ fiat illam esse Sium.

DE STRATIO-

SIVM

Waſſerpungen.

DE STRATIOTE MILLEFOLIA

CAP. CCLXXVII.

C

NOMINA.

Millefolium.

Stratiotes unde dicta.

STRATIΩTHΣ ὁ χιλιόφυλλος Græcis, Stratiotes millefolia Latinis, officinis & herbarijs Millefolium, Germanis Garben/ Schafgarben/ Schafripp/ Tausendtblatt/ & Gerwel nominatur. Stratiotes uerò Græcis, id est, militaris dicta est, quod uulnera ferro facta sanet, atqueadeo in militia & castris multus eius usus sit.

FORMA.

Frutex est exiguus, dodrantalis & maior. Folia habet pulli auium pennis similia. Suntq́ foliorum exortus admodũ breues, incisuris diuisi. Breuitate uerò & asperitate Cumino syluestri maximè assimilantur, & etiamnum breuiora. Huius denique umbella densior & plenior: surculos enim in cacumine paruos habet, in quibus Anethi modo umbellæ sunt. Flores illi candidi & exigui sunt.

LOCVS.

Nascitur in agris asperis, & præcipuè circa uias ac semitas.

TEMPVS.

Per integram floret æstatem.

TEMPERAMENTVM.

Nonnihil adstrictionis habet, atqueadeo exiccat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eximiè utilis est herba ipsa ad sanguinis eruptionẽ, & ad ulcera tetera ac recentia: item ad fistulas.

EX GALENO.

D

Vulnera glutinare potest, & ulcerib. utilis est. Sunt qui ea ad sanguinis eruptiones utantur, & ad fistulas.

EX PLINIO.

Hetruria Millefolium appellat herbam in pratis tenuem, à lateribus capillamenti modo foliosam, eximij usus ad uulnera. Boum neruos abscissos uomere, solidari ea, rursusq́ iungi addita axungia affirmant.

APPENDIX.

Recentiores ad eosdem usus Millefolium suum adhibent, ad sananda nimirum omnis generis uulnera, dissoluendum sanguinem concretũ, & ad constringendos menses. Vnde à Stratiote millefolia non esse diuersum omnibus perspicuũ fit.

DE SARRA-

STRATIOTES MILLEFOLIA.

Garben.

SOLIDAGO
SARRACENICA.

Heydnisch Wundkraut.

A

DE SARRACENICA SOLIDAGINE. CAP. CCLXXVIII.

NOMINA.

Cum nobis non constet quo nomine ueteribus nominata sit herba hęc, placuit usitatã ac tritam nostri temporis herbarijs appellationẽ usurpare, donec ueriorem comperire contingat. Non tamen latet à nonnullis corrupta uoce Cartafilaginẽ, uel magis deprauata Filaginem nominari, cum dicendum esset Ceratophylacẽ, quia nimirum partem oculorũ ceratoida, hoc est, corneam, defendat, salutiq́ percussam ac læsam restituat. Cur uerò hoc nomine non appellandã censeam, facit in primis quod descriptio Ceratophylacis illi non conueniat. Dein quod pictura eiusdẽ in manuscripto herbario illi herbę quam Fortem uocant, prorsus non respondeat. Herbam itaq́ Fortem, uel ut alij habent Sortis, nominamus eam quæ Germanis heydnisch Wundkraut uocatã, quod fortè à Sarracenis reperta putetur. Hinc, ni fallor, à quibusdã Consolida Sarracenica dicitur. Fortis uerò à uehementi odore.

Herba Fortis nõ est Cartafilago, seu ut rectius dicam, Ceratophylax.

FORMA.

Caulem rubescentẽ, duûm triúmue cubitorum ac cauum habèt, è quo prodeunt folia oblonga, in extremitatibus serræ modo incisa, Saliciq́ similia. Flores luteos in pappos euanescentes. Radicẽ multifidam, forisq́ rubentem.

LOCVS.

Nascitur in syluis & in montibus altis. Copiose autem in monte post arcem Tubingensem, quem germanico nomine die öden burg uocant, prouenit.

TEMPVS.

Augusto mense floret.

B

TEMPERAMENTVM.

Gustu adstringit, modiceq́ amara est, atque adeo siccare euidentissimũ est.

VIRES EX RECENTIORIBVS.

Vulneraria herba est, id quod germanica appellatio abundè satis monstrat. Imposita itaq́ uulneribus carnem primum generat, dein statim glutinat. Sicca in puluerem trita recentia uulnera, si inspergatur, celeriter sanat. Fistulis etiam medetur, malignaq́ ulcera mundificat, ac confestim sanat.

DE SAXIFRAGA. CAP. CCLXXIX.

NOMINA.

ΣΑΡΞΙΦΡΑΓΟΝ, ἢ σαξίφραγον, ἢ ἔμπετρον Græcis, Saxifragon & Saxifraga Latinis. Officinis quibusdam perperàm Capillus Veneris dicitur, ut in Adianto docuimus. Rectius muraria ruta uocaretur. Sunt qui Saluiã uitam hodie nominent. Germanis Mauwrauten & Steinrauten appellatã. Saxifragon, quod calculos è corpore pellat frangatq́. Empetron uerò, quoniam in saxis proueniat. Officinę hodie alias præter hanc latinorũ Saxifragas ostendunt, de quibus suo dicemus loco.

Officinarũ error

Saxifragon cur dictum.

Empetron.

FORMA.

Surculosus frutex saxis hærens, iuncis tenuibus, Epithymi non dissimilibus, nigris, breuibus, folijs Trichomanis, maioribus, interius leuibus, auersa uerò parte annexa puncta habentibus, sine flore, sine semine, radice nigra, superuacua.

LOCVS.

In saxis & asperis locis prouenit. Ideo eius magna copia inuenitur apud uetusta ædificia, in lapidum cõmissuris.

SAXIFRAGA

Errat bene nir –

Maurrauten.

TEMPVS.

A Vere & æstate inuenitur, potissimum autem Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Satis ex facultatibus eius gustuq́ʒ, in quo manifesta quædam adstrictio apparet, colligitur hanc herbam calidam & siccam esse.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

In uino cocta & pota, febricitantibus opitulatur, stranguriæ & singultui medetur. Lapides uesicæ frangit, & urinam mouet.

EX PAVLO.

Saxifraga urinam ciet, & calculos conterit.

DE SILIQVASTRO. CAP. CCLXXX.

NOMINA.

SILIQVASTRVM conuenientissimo nomine à Plinio lib. xx. cap. xvij. dicta est herba hæc, à siliquis nimirū magnis & oblongis quas producit. Eadem etiam ab eodem Piperitis, quod semen eius gustatum piperis saporem & acrimoniã præ se ferat, nominatur. Alia tamen est ab ea quam uulgò Piperitim appellant, ut suprà etiam monuimus. Sunt qui piper Hispanum, alij piper Indianum, nonnulli etiam piper ex Chalechut uocant. Auicenna uidetur appellare Zinziber caninum. Germanicè dici potest Chalechutischer oder Indianischer Pfeffer.

Siliquastrum. *Piperitis.* *Piper Indianum.* *Zinziber caninum.*

GENERA.

Maius & minus est Siliquastrū. Maius siliquas producit maiores, & colore sub-B nigras, aut fuscas. Minus contrà minores profert, & colore puniceas. Nos tamen utrunq́ʒ genus una pictura complexi sumus, utq́ʒ hiantes duæ pingerentur siliquæ curauimus, non sanè quod sponte sua sic rumpantur, sed ut quale intus esset semen cerneretur. Præter hæc, genera alia sunt bina, quorum unum longissimas & colore puniceas, alterum uerò latiores multoq́ʒ breuiores producit siliquas. Damus itaq́ʒ quatuor Siliquastri distincta genera, ut ex pictura manifestissimè deprehendĩt. Horum primum discriminis gratia maius, alterum minus, tertium longum, quartum latum appellauimus Siliquastrum.

FORMA.

Herba est caule rubro & longo, crebris geniculis, folijs Lauri, floribus candidis, semine in siliquis oblongis & magnis albo, uel potius flauescente, tenui, gustu Piperis acerrimo. Radice unica, subalba, capillamentis fibrata. Ex qua nimirum deliniatione satis constat herbam cuius picturam damus esse Plinij Siliquastrum seu Piperitim. Caule siquidem, ut ex Castore collegit Plinius, rubro & longo, densis etiam geniculis, unde folia Lauri folijs similia erumpunt, semine albo, tenui admodum, gustu piperis. Quibus omnibus etiã Siliquastri & Piperitidis nomenclaturæ, quæ huic optimè quadrant, accedunt.

LOCVS.

In Germania iam in fictilibus ac testaceis satum passim ferè prouenit. Perpaucis antè annis Germanis incognitum fuit.

TEMPVS.

Æstate quidem floret, atque mox decidente flore siliquæ primum herbacei, dein punicei aut fusci coloris subnascuntur, plenæ semine.

TEMPERAMENTVM.

Valenter excalfacit atque deficcat, id quod seminis immensa acrimonia, & foliorum amaritudo euidentissimè monstrat: ut certè non temerè pleriq́ʒ hoc semine loco ueri

Poivre D'Inde ou de Guinée Capsicum siliquis longis propendentibus Inst. 152.

Piper Indicum Vulgatissimum C.B. Pin 102

SILIQVASTRVM
MAIVS ET MINVS.

Calechutischer Pfeffer.

Capsicum siliquis recurvis Dod. Pempt. 716.

Piper Indicum propendentibus siliquis, oblongis recurvis C.B. Pin. 102

SILIQVASTRVM TERTIVM.

Piper Calecuticum sive Capsicum oblongius J.B. 2. 943.

Langer Indianischer Pfeffer.

Capsicum siliquâ latiore & rotundiore I.B. 2. 943.

Piper Indicum propendentibus siliquis, rotundis C.B. Pin. 102

=SILIQVASTRVM QVARTVM.

Breyter Indianischer Pfeffer.

A coueri Piperis utantur: easdem enim facultates hauddubiè habet, quas etiã ex Dioscoride sumptas subijciemus.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Piper cõmuniter calefaciendi facultatẽ habet, urinã mouendi, cõcoquendi, extrahendi, discutiendi, & quæ pupillas oculorũ obtenebrant exterendi. Prodest rigoribus circuitu certo inuadentibus potũ & inunctũ. Venenatorũ morsibus succurrit. Fętus ex utero ducit. Tussi & omnibus thoracis affectib. in eclegmate & potu sumptum auxiliat. Cum melle inunctũ angina correptos iuuat. Tormina cum teneris Lauri folijs potũ soluit. Pituitã ex capite purgat cum Staphysagria cõmanducatũ. Dolores leuat, ualetudinemq́ tuetur. Appetentiã mouet. Concoctionẽ adiuuat ad intinctus additũ. Strumas cum pice exceptũ discutit. Cum nitro alphos abstergit.

EX PLINIO.

Siliquastrũ utile gingiuis, dentibus, oris suauitati, & ructibus.

APPENDIX.

Auicenna Zinziber caninum abstergere cutis & faciei maculas, lentesq́ tradit. Item strumas aliosq́ tumores, eius semen digerere scribit, ut hinc etiã easdem cum uero Pipere habere facultates colligere liceat.

DE SCORODO. CAP. CCLXXXI.

NOMINA.

ΣΚΟΡΟΔΟΝ græcè, Allium latinè appellatur. Officinæ latinum nomen retinuerunt. Germanicè Knobloch/oder Knoblouch. Scorodon autẽ dicit, ut nõnullis placet, quasi σκαιὸν ῥόδον, id est, rudis Rosa, quod aspe-rè supra modum redoleat, & olfacientiũ nares offendat. Latini Allium à Gręco fortassis uerbo ἅλλεσθαι, id est, exilire, uocãt, quod nimirũ exiliendo crescat.

Scorodon unde dictum. *Allium.*

B

GENERA.

Tria in uniuersum Allij sunt genera. Vnum hortense & satiuũ domesticúmue, quod Germani garten oder heymisch Knoblouch uocant. Alterũ syluestre, quod Græci ὀφιοσκόροδον, id est, anguinũ Allium nominant, in aruis ac campestribus sponte nascens. Cuius nos duo genera damus, quorum primũ Germanis wilder Knoblouch dicitur, alterum uerò Feldknoblouch. Tertium itidem syluestre, ursinum cognominant, in syluis prouenìens, Germanis Waldknoblouch appellatur.

Allium hortense. *Anguinũ Allium* *Vrsinum.*

FORMA.

Allium hortense fronde uiret cępitia, caule tereti & inani. In cacumine flores in globum circumaguntur, in quo semẽ emicat. Radicis bulbus tenuis, uelatur membranis, mox pluribus coagmentatur nucleis, & ijs separatim uestitis, in cuius uertice complures fibræ cirrorum exemplo crispantur, tedioso habitu, & aspero sapore. Syluestre folijs constat prælongis, teretibus, intus concauis, ιunceã speciem repræsentantibus, caule procero, leni, purpureos flores ostentante, cacumine tum colore tum forma conspicuo, radice bulbosa & capitata, nucleis spicatim cõpactilibus intumescente, summo uertice capillamentis fibrato. Vrsinũ odore molli, folijs grandibus, & Ephemeri non letalis folijs similibus, floribus in summo candidis, capite prætenui.

Hortense. *Syluestre.* *Vrsinum.*

LOCVS.

Hortense passim in hortis satum & plantatũ prouenit. Syluestre sponte in aruis, ut diximus, & campestribus nascitur. Vrsinũ autem in nemoribus.

TEMPVS.

Hortense & syluestre æstate florent. Vrsinũ autẽ uere, Aprili & Maio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Allia desiccant & calfaciunt quarto excessu.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Facultas Allio est acris, calfacit, flatus excernit, aluum turbat, stomachũ exiccat.

ALLIVM
HORTENSE.

Gartenknoblouch.

ALLIVM SYLVE
STRE PRIMVM.

Ampileprasso vulgo gallis [illegible]

Wilder Knoblouch.

ALLIVM SYLVE
STRE ALTERVM.

Feldknoblouch.

ALLIVM VR-
SINVM.

Waldknoblouch.

C Sitim efficit. Inflationes permutat alterátue, & summam corporis cutem exulcerat. Eadem poteſt Anguinum allium. Comeſtũ latos uentris lumbricos expellit. Vrinas ducit. Contra uiperarũ morſus & hæmorrhoidũ prodeſt, ita ut non aliud magis, ſi uinum iugiter ſumatur, aut in eodem tritum bibatur. Contra rabioſorũ morſus utiliter illinitur. Allium ipſum in cibo ſumptum contra aquarũ mutationes confert. Aſperas arterias clarificat. Veterem tuſsim crudum & coctum comeſtũ lenit. Cum Origani decocto potum, pediculos & lendes enecat. Vſtum & cũ melle ſubactum illitumq́, hypopya & alopecias ſanat. Exanthemata cum nardino unguento, ſale & oleo curat. Alphos, impetigines, lentigines, achoras, lepras, furfuresq́ eximit. Cum teda & thure decoctum, ſi in ore contineatur, dentium dolorem leuat. Contra muris aranei morſus cum ficulneis folijs, & Cumino illinitur. Comæ decoctum in inſeſsionibus menſes & ſecundas trahit. Eiuſdem gratia ſuffitur. Factum ex eo & nigra oliua intritum, quod Græci μυττωτὸν uocant, urinã cit, & obſtructiones aperit. Vtile etiam hydropicis.

Legendũ in Dioſcoride, καὶ ἐπιφανείας σωμάτων ἑλκωτικόν

EX GALENO.

Excalefacit corpus, craſſos in eo humores extenuat, glutinoſosq́ incîdit. Bis tamen aut ter in aqua decoctũ, acrimonia ſpoliatur: quanquã nec ſic quidem uim perdit extenuandi, uerum facultatẽ quandam obſcuriſsimã alendi corporis acquirit, cuius antea quàm coqueretur, nihil prorſus obtinebat. Cæterũ Allium non modo ut obſoniũ, uerumetiam ut medicamentũ ſanitati accõmodum, quod obſtructa ſoluere & diſcutere poſsit, uſurpatur. Eſt autem Allium ex eorum ciborũ genere, qui & flatum diſcutiant, & minimè ſitim inferant. Ophioſcorodon domeſtico, uel reliqua omnia ſylueſtria, ualentius eſt.

EX AETIO.

D Allium comeſtũ flatus diſcutit, ſitim reprimit, craſſos & lentos humores incîdit. Habet tamen quidpiã uiroſum, & mali ſucci, quod amittit ſi aqua elixetur. Ab eius aſsiduo uſu præſertim calidas temperaturas cauere oportet.

EX PLINIO.

Allio magna uis, magnæ etiam utilitates contra aquarũ & quorumlibet locorũ mutationes. Serpentes abigit & ſcorpiones odore: atq́, ut aliqui tradidere, beſtiarum omniũ ictibus medeẽ, potu uel cibo, uel illitu. Priuatim contra hæmorrhoidas prodeſt, cum uino redditũ uomitu. Ac ne contra araneorũ murum uenenatũ morſum ualere miremur, aconitũ, quod alio nomine pardalianches uocatur, depellit: item Hyoſcyamũ: contra canũ morſus, inq́ uulnera cum melle imponitur. Ad ſerpentiũ quidem ictus potũ cum reſtibus ſuis, efficaciſsimè ex oleo illinitur. Attritisq́ corporũ partibus, uel ſi ueſica intumuerit. Quin & ſuffitu eo, ſecundas partus euocari exiſtimauit Hippocrates: cinere eorũ cum oleo, capitis ulcera manantia ſanitati reſtituens. Suſpirioſis coctum, aliqui crudum id dedêre. Diocles hydropicis cum Centaurea, aut in fico duplici ad euacuandã aluum: quod efficacius præſtat uiride, cum Coriandro in mero potum. Suſpirioſis aliqui & tritũ in lacte dederunt. Praxagoras & contra morbũ regiũ uino miſcuit: & contra ileum in oleo & pulte, ſic illinens. Strumis quoque. Antiqui & inſanientibus dabant crudum. Diocles phreneticis elixum. Contra anginas tritum imponi & gargarizare prodeſt. Dentiũ dolorem tribus capitibus in aceto tritis imminuit: uel, ſi decocta aqua colluantur, addaturq́ ipſum in caua dentiũ. Auribus etiam inſtillatus ſuccus cum adipe anſerino. Phthiriaſes & prurigines potum, tuſum item in aceto & nitro. Cõpeſcit & deſtillationes cum lacte coctũ, uel tritum permixtúmue caſeo molli: quo genere & raucitatem extenuat: uel phthiſin, in fabę ſorbitione. In totum autẽ coctum utilius eſt crudo, elixumq́ toſto, ſic & uoci plus confert. Tineas & reliqua animalia interaneorũ pellit, in aceto mulſo coctũ. Teneſmo in pulte medetur. Temporũ doloribus illitum, elixum, & puſtulis coctum cum melle, deinde tritum. Tuſsi cum adipe uetuſto deco-

A sto decoctũ, uel cum lacte. Aut si sanguis etiã excreetur, uel purulenta sint. Et pituitæ sub pruna coctum, potum, & cum mellis pari modo sumptũ. Cõuulsis & ruptis cum sale & oleo. Nam cũ adipe tumores suspectos sanat. Extrahit fistulis uitia cum sulphure & resina, etiam harundines cum pice. Lepras, lichenas, lentigines exulcerat, sanatq; cum origano, uel cinis eius ex oleo & garo illitus. Sic & sacros ignes. Sugillata aut liuentia ad colorẽ reducit, cõbustum ex melle. Credunt & comitialẽ morbum sanare, si quis in eo cibo utatur aut potione. Quartanas quoq; excutere potũ caput unum cum Laserpitij obolo. In uino austero tussim, & alio modo acceptum. Suppurationes quantaslibet sanat, fractæ incoctũ fabæ, atq; ita in cibo sumptum, donec sanitatẽ restituat. Facit & somnos, atq; in totum rubicundiora corpora. Venerem quoq; stimulat cum Coriandro uiridi tritum, potumq; è mero. Cæterũ contra pituitam & gallinæ & gallinaceis prodest. Mixtum farre in cibo, iumentis urinam reddere, atq; non torqueri tradunt, si eo trito natura tangatur.

EX SYMEONE SETHI.

Cõmodissimũ est crassum & tenacẽ, aut crudum humorẽ aggregantibus: cum enim incidit, & obstructiones ab eo factas tollit. Habet uerò quippiam mali succi, quod decoctũ aqua abijcit. In frigidis temperaturis sæpe sanitatẽ præseruat. Temperatura uerò calidos, lædit, & maximè oculos, caput, pulmonem, & renes eorum. Proprietate autem quadã sitim à salso humore factam sedat, & lumbricos eijcit, & flatus discutit. Etsi uerò sanum uisum offendat, nihilominus tamen eius hebetudinem propter humiditatẽ ortam sanat. Semen in calidis corporibus exiccat. In frigidis uerò & humidis corporibus idem calefacit, Veneremq; excitat. Est etiam remedium contra uenena, & morsus uenenatorũ, perinde atq; theriaca: unde & Galenus hoc theriacam rusticorum uocat. Hoc ipsum fugiunt serpentes, tanquam Rutam. Quapropter Persæ coquinas ipsorum Allijs replent. Non solum autem flatus discutit, sed etiam horum generationẽ prohibet. Colicos affectus à flatibus ortos, & diuturnos coxendicũ qui à pituita proueniunt dolores, iuuat. Alimentũ & sanguinẽ extenuat, & faciem rubificat, asperamq; arteriam purgat. Si uerò assetur, & corrosis dentibus aut propter humiditatẽ dolentibus imponatur, prodest. Non solum uerò sumptum ad uenenatorũ morsus confert, sed etiam postquã tritum est, superpositum. Lædit prægnantes & lactentes, mensesq; ducit.

DE SANCTI IACOBI FLORE.

CAP. CCLXXXII.

NOMINA.

NVM herba hæc ueteribus Græcis & Latinis cognita fuerit, nondum certò affirmare aut inficiari audeo. Vulgus tamen herbariorũ sancti Iacobi florem aut herbam nominat. Officinis incognita est. Germani S. Jacobs blům appellant.

FORMA.

Herba est fruticosa, cauliculo rubente, multifariã striato, folijs exiguis, Erucæ instar consectis, floribus luteis, forma Chamæmeli floribus haud dissimilibus, radice adnascentias multas habente.

LOCVS.

Nascitur in agrorũ marginibus, & aquarum ripis, locisq; arenosis.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Amara est & adstringit, ideoq; calidam & siccam esse constat.

S. IACOBI HERBA.

S. Jacobs blům.

A

VIRES.

Recentiorũ medicorum experientia cognitũ eſt, herbam hanc uulneribus mirificè mederi, & ad interanea prodeſſe. Fiſtulas quoque ijdem curare, & ne ultrà ſerpant prohibere, impoſitam tradunt. Quæ ſanè omnes facultates pulchrè eius temperamento reſpondere uidentur.

DE SELINO HORTENSI. CAP. CCLXXXIII.

NOMINA.

ΣΕΛΙΝΟΝ κηπαῖον Græcis, Apium hortenſe aut ſatiuum Latinis uocatur. Officinæ latinum retinuerunt nomen. Germanis Eppfich/oder Eppich nominatur. Selinon autem Græci uocant, quaſi ἕλεσι σεδνόμενον, hoc eſt, paludibus impulſum: paludoſis enim gaudet, & in ijs enatum lætius exurgit.

Apium hortenſe

Selinon quare dictum.

FORMA.

Apium hortenſe ſæpe cubitalem æquat altitudinẽ: caule rotundo, tenuiter ſtriato, multiſq; ramulis brachiato: folijs tripartitò diſſectis, & leniter criſpis, in extremitatibus laciniatis: floſculis candidis, & quibus minores haud temerè reperias: ſemine exiguo: radice ſingulari, longa, capillata. Hæc itaq; herba, cuius picturã damus, eſt uerum Apium, quod illi omnes reſpondeant notæ, adeò ut temerè nonnulli putent eſſe uulgare noſtrum Petroſelinum.

LOCVS.

In hortis ſatum prouenit: amat autem loca potiſsimũ aquoſa. Hinc eſt quòd ſua ſponte nõ procul à Canſtadio Ducatus Vuirtenbergenſis oppido in paludoſis proueniat.

B

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret ac ſemine prægnans eſt.

TEMPERAMENTVM.

Calidum eſt in ſecundo ordine, & ſiccum in medio tertij.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Ad oculorũ inflammationes cum pane aut tenui polenta illitũ prodeſt. Æſtum ſtomachi mulcet. Mammas grumis induratas diſijcit. Crudũ aut coctum comeſtũ urinã mouet. Decoctum eius radicumq; potum, letiferis medicamẽtis aduerſatur, uomitũ ciens. Aluum cohibet. Semen efficacius urinam cit. Succurrit & ferarũ morſibus, & ijs qui lithargyrũ hauſerunt. Inflationes diſcutit. Miſcetur etiam utiliter medicamentis dolorem leuantibus, theriacis, & tuſsi medentibus.

EX GALENO.

Apium uſqueadeo calidũ eſt, ũt & urinas & menſes cieat. Flatus quoq; diſcutit, & magis ſemen quàm herba ipſa. Ori, ſtomachoq; gratiſsimum.

EX PLINIO.

Rami Apij largis portionibus per iura innatant, & in cõdimentis peculiarẽ gratiã habent. Oculis illitũ cum melle, ita ut ſubinde foueant feruenti ſucco decocti, alijſq; membrorũ. Epiphoris per ſe tritum, aut cum pane, aut polenta impoſitũ, mirè auxiliatur. Piſces quoq; ſi ægrotent in piſcinis, apio uiridi recreantur. Verũ apud eruditos non aliud erutum terra in maiore ſententiarũ autoritate eſt. Ad cibos non eſt admittendũ, imò omnino nefas: nam id defunctorũ epulis feralibus dicatũ exiſtimant. Ipſius quoq; uiſus claritati inimicũ. Eos qui ederint ſterileſcere mares fœminasq; tradunt. In puerperijs uerò ab eo cibo comitiales qui ubera hauriunt. Innocentiorẽ tamen eſſe marem. Eaq; cauſa eſt, ne inter nefaſtos frutices damnet. Mammarum duritiã impoſitis folijs emollit. Suauiores aquas potui incoctũ præſtat. Succo maximè radicis cum uino lumborũ dolores mitigat. Eodem iure inſtillato grauitatem

APIVM
Epffich.

A uitatem aurium. Semine urinã ciet, menſtrua ac ſecundos partus. Et ſi foueantur ſemine decocto ſugillata reddit colori, cum oui albo illitum. Aut ex aqua coctum potumq́ renibus medetur. In frigida tritum oris ulceribus. Semen cum uino, uel radix cum ueteri uino ueſicæ calculos frangit. Semen datur ex tribus cyathis ex uino albo.

EX SYMEONE SETHI.

Vrinam cit, obſtructiones tollit, non inflat, magis uerò flatus diſcutit, & menſes ducit. Difficulter autem concoquitur, atq; ob eam cauſam oportet ipſum in medio ciborũ ſumi. Paululum quid uentrem ſiſtit. Proprietate uerò quadam comitiales lædit, & oportet hos omnino abſtinere. Sæpe enim quidam qui ferè ex hoc morbo conualuere, parati autem eum incidere, ex eius uſu iterum comitiales facti ſunt. Offendit etiam teſtes. Semen autem quàm folia ualidius & efficacius, & eo radix. Prodeſt ad ſingultus à craſsis excrementis profectos. Abſtergit renes & ueſicã. Obſtructiones in uenis & arterijs factas aperit. Semen præſumptũ, ebrietatem arcet. Confert etiam ad bonum * corporis odorem, multiq; crebriore huius uſu grauem * corporis odorem abegerunt. Mulieres ad rem ueneream promptiores facit. Si in huius decocto calculoſi deſidant, calculos, ut ferunt, eijcit, & difficultatẽ urinæ ſanat, & renes curat. Lactantes mulieres oportet ab eius uſu abſtinere: minuit enim lac.

* al. oris
* oris

S. BARBARAE HERBA.
CAP. CCLXXXIIII.

NOMINA.

B NEQVE huius herbæ aliud nomen, quàm quo uulgò appellatur, afferre potuimus. Superſtitione enim quadam ducti prioris temporis herbarij, diuæ Barbaræ herbam nominarunt. Nec nos aliud nomen utcunque inueſtigantes ex herbariæ rei peritis extorquere potuimus. Germanis S. Barbara kraut uocatur.

S Barbaræ herba cur dicta.

FORMA.

Caulem habet rotundũ, ſolidum, ſtriatum, folia Erucæ modo laciniata, flores luteos, ſiliquas teretes, ſemine refertos, radicem ex obliquo prodeuntẽ, & oblongam.

LOCVS.

Paſsim in campeſtribus naſcitur.

TEMPVS.

Maio & Iunio menſibus floret, ac ſubinde in ſiliquis ſemen profert.

TEMPERAMENTVM.

Guſtanti primum ſubacris eſſe, dein parum etiam adſtringere uidetur, ut calidã & ſiccam eſſe nemo dubitare debeat.

VIRES.

Vulnerariam herbam eſſe & temperamentũ eius & experientia docet. His uerò potiſsimũ ulceribus medetur quæ impura ſunt, & in quibus caro ſupercreſcens fuerit: nam quia ualenter ſiccat, ideo ſordes extergere, & carnes minuere poteſt.

S. BARBARAE HERBA.

S. Barbara kraut.

SAXIFRAGA MA
IOR SEV ALBA.

Hoher Steinbrech.

DE SAXIFRAGA MAIORE.

C

CAP. CCLXXXV.

NOMINA.

AN ueteribus Græcis & Latinis herba hæc cognita fuerit, nondum mihi constare ingenuè fateor. Vulgus herbarioru͂ & officinę Saxifraga͂ maiorem, & albam, quod scilicet mirificam in co͂minuendis frangendisq; calculis uim, ac flores albos habeat, hodie uocant. Germani hohen Steinbrech/uel weissen Steinbrech appellant.

FORMA.

Caulem habet lanuginosum, subrubicundu͂, folia exigua, rotunda, in extremitatibus incisa, flores candidos, radicem exilem, cui granula Coriandri seminis quantitatem referentia adhærent, partim alba, partim rubea, quibus officinæ pro semine eius utuntur.

LOCVS.

In pratis & montibus, potissimum siccis, prouenit.

TEMPVS.

Maio mense floret, dein statim euanescit.

TEMPERAMENTVM.

Quum flores, folia & radix gustanti amara sint, calidam & siccam in ordine tertio esse uerisimile existit.

VIRES.

Vrina͂ mouet, calculos frangit & conterit. Stranguriæ itaque confert: abstergit enim expurgatq;, & quæ in uenis est crassitiem, sicut omnia alia quæ amara sunt, incidit. Menses quoque cit, crassaq; ac glutinosa ex thorace educit.

D

DE SAXIFRAGA LVTEA.

CAP. CCLXXXVI.

NOMINA.

NOMEN hoc in prę sentia fingere adlubuit, cum scilicet aliud quo herbam hanc appellaremus non occurreret, ut hac ratione à priori discerni posset. Saxifraga͂ autem uocare placuit, quod nimiru͂ calculos frangat. Ad quod sanè nome͂ alludentes Germani Steinklee nominant, quod idem ualet, ac si Trifolium frangens lapidem dicerent. Alio nomine gulden oder geelen klee/&, quod sententiam nostram confirmat, Steinbrechen/à co͂minuendo lapide appellant. Lutea͂ uerò diximus à luteis floribus, uolentes eam ab alba discriminare Saxifraga. Co͂modissimè itaq; germanicè geeler Steinbrech uocabitur. Perperàm ea officinæ no͂nullæ pro Meliloto usurpant, ut suo etiam loco indicauimus.

Saxifraga cur dicta.

Officinarum error.

FORMA.

Caulem cubiti ferè altitudine obtinet, folia fœnogræco similia, in quouis pediculo tria: floribus pisi, multò tamen minoribus, luteis, odoratis, deorsum nutantibus, semine per ramulos diffuso rotundo, radice subcandida.

LOCVS.

Passim in aruis & segetibus prouenit.

TEMPVS.

Floret tota æstate, potissimu͂ autem Iulio mense, in quo semen etiam producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse gustus abundè docet: amara enim & subacris existit.

VIRES.

Abstergit, expurgat, & quę in uenis est crassitie͂ incidit, atque adeo obstructiones iecinoris

SAXIFRAGA
LVTEA.

Grosser Steinklee.

C iecinoris & lienis tollit. Vrinã mouet, menses cit, lapidem frangit, & quæ in thorace sunt glutinosa extenuat & educit. Rectè itaq; recentiores in obstructionibus renum & uesicæ, earundemq; partiũ calculis hac herba utendum esse docent. Succus etiam eius herbæ ac florum eiusdem ad caliginẽ oculorum instillatus confert.

DE SISARO. CAP. CCLXXXVII.

NOMINA.

Siser. Serullum pro Siserculum.

ΣΙΣΑΡΟΝ Græcis, Siser Latinis, uulgo Pastinaca, quod ei congener sit, appellatur. Sunt qui extritis priorib. literis diminutrice forma Serullũ, aut Seruillam, aut Cheruillã, pro Siserculo nominent. Germani ad corruptam hanc appellationẽ respicientes, Gerlin & Geirlin uocant.

GENERA.

Duo sunt Sisari, Plinio lib. xx. cap. v. autore, genera. Vnum satiuũ, quod iterum duûm est generum: unum enim magnum dicitur, Germanis groß zam Moren. Alterũ uerò minus, quod ijdem priuatim Geirlin/weiß Morelen/klein zam Moren/uel Mordelen nominant. Alterum erraticum, quod wild Moren appellant. Officinis nonnullis Baucias dicitur.

Baucias.

FORMA.

Sisaron satiuum. Erraticum.

Sisaron satiuũ caulem habet angulosum, folia oblonga, & in extremitatibus incisa, flores magnũ luteos, minus uerò candidos, semen latum & foliaceũ, radices intus candidas, iucundi gustus, esuiq; gratissimas. Erraticũ caule est bicubitali, folijs Pimpinellæ, sed maioribus, flore luteo & umbella Anethi, semine lato & rotundo, ut satiuum, radice tenui ac longa.

D

LOCVS.

Copiose in Germania nostra prouenit: gaudet enim frigidis locis. Satiuum quidem in hortis, erraticũ uerò passim in incultis, uberius autem in apricis pratis.

TEMPVS.

Vtrunq; æstate floret, atque subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Sisaron Paulus in tertio ordine, Galenus autem rectius in secundo calidum esse statuit. Satiuum autem siccum quidem simul in primo ordine, quandoquidẽ Venerem stimulat: erraticum uerò, quoniam adiectam habet amaritudinẽ quandã cum leuicula adstrictione, siccius existit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Suauis ori elixa Sisari radix, stomacho utilis, urinã cit, & appetentiã excitat.

EX GALENO.

Sisari radix cocta, stomacho grata est, & urinam mouet.

EX PAVLO.

Sisari radix cocta, stomacho utilis est, & urinæ ciendæ. Semen tenue est & discussorium, ualidumq; idcirco ijs quos singultus & tormina male habent, cum uino exhibetur.

EX PLINIO.

Siser erraticum satiuo simile est & effectu. Stomachũ excitat, fastidium discutit. Ex aceto laserpitiato sumptum, aut ex pipere & mulso, uel ex garo, urinam ciet, ut Opion credit, & Venerem. In eadem sententia est Diocles. Præterea cordi conuenire conualescentiũ, aut post multas uomitiones perquam utile. Heraclides contra argentum uiuum dedit, & Veneri subinde offensanti, ægrisq; se recolligentibus. Satiui priuatim succus cum lacte caprino potus, sistit aluum.

SISARVM SATIVVM
MAGNVM.

Groß zam Moren.

SISER
SATIVVM.

Gerlein.

SISER SYL-
VESTRE.

Wild Mören.

C

NOMINA.

Ficus. ΣΥΚΗ ἥμερος Græcis, Ficus satiua Latinis & officinis, Germanis Feigenbaum dicitur.

FORMA.

Ficus satiua arbor est non magnopere procera, quanquã amplissimæ quædam inueniantur, uel pyris ęmula magnitudine, caudice breui, cortice leui, medulla carnosa, folio perquam magno umbrosoq́;, profundè admodũ laciniato, sine flore, pomo quod supra folij pediculũ nascitur, tubinato, molli, intus granoso, succo cum maturescit lacteo, postea melleo: radicibus multis, obliquis ac longis.

LOCVS.

Iam in plerisq́; Germaniæ nostræ hortis plantatur, at in paucissimis fructus maturos producit. Calidiora & aprica loca amat: arbor enim omniũ ferè tenerrima & delicatissima, gelicidia & glacies horret.

TEMPVS.

Germinat sub Arcturum post uer, aut paulò ante solstitium.

TEMPERAMENTVM.

Ficus arbor calidæ temperaturæ est, tenuiumq́; partiũ, ceu indicant tum liquor eius, tum foliorum succus. Valenter enim eorum uterq́; calidus est. Ficus quoque recentes & aridæ primo ordine completo calefaciunt, aut secundo incipiente: desiccant uerò in medio primi.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Fici maturę, teneræ recentésue stomacho noxiæ. Aluum soluunt, sed facilè ab eis contracta fluxio sistitur. Exanthemata & sudores prouocant. Sitim sedant, calorẽ D restinguunt. Siccæ nutriunt, calefaciunt, sitim magis afferunt, bonam faciunt aluum. Fluxionibus tamen stomachi & uentris inutiles: arteriæ uerò, uesicæ & renibus utiles. Amicæ etiam ijs quos longa ualetudo decolorauit, asthmaticis, comitiali morbo laborantibus & hydropicis. Decoctæ cum Hyssopo & potæ, quæ in thorace sunt purgant. Veteri tussi, & diuturnis pulmonis affectibus prosunt. Aluum molliunt, tusæ cum nitro & croco manducatæ. Decoctũ earum arteriæ & tonsillarum inflammationibus gargarizatu confert. Cum hordeacea farina cataplasmati miscetur, & in muliebria fomenta cum fœnograeco, aut ptisana. Cum Ruta decoctæ, in torminibus infundunt. Coctæ, tritæ illitæq́;, duritias discutiunt, parotidas ac furunculos emolliunt. Panos maturant, maximè iride, nitro, aut calce addita. Crudæ cum antedictis tusæ, eadem efficiunt. Cum malicorio, pterygia purgant. Cum atramento sutorio difficiles curatu & maleficas tibiarum fluxiones sanant. Quin cum uino decoctę, addito absinthio & hordeacea farina, hydropicis illitæ auxiliantur. Crematæ & cerato cõmixtæ, perniones sanant. Crudæ & tritæ sinapi humido exceptæ, ac auribus impositæ, sonitus & prurigines curant. Succus tam syluestris quàm satiuę Fici, coaguli modo lac coagulat, concretumq́; ut acetum dissoluit. Exulcerat corpora, ac uenarum ora aperit. Soluit aluum. Vterum laxat, cum Amygdala trita potus. Menstrua ciet cum luteo oui appositus, aut tyrrhenica cera. Podagricorũ cataplasmatis cum farina fœnigræci & aceto utilis. Lepras, lichenas, discolorem à sole cutem, alphos, scabies, achoras, cum polenta expurgat. Instillatum plagæ percussis à scorpionibus, uenenatorũ ictibus, & rabiosi canis morsibus auxiliatur. Dentium doloribus lana exceptus prodest, & cauis eorum inditus. Myrmeciam tollit cum adipe circunlita in ambitu carne.

EX GALENO.

Fici arboris liquor, & succus foliorũ eius non mordicat tantũ, aut absterget uehementer, sed & ulcerat, & ora uasorũ reserat, & myrmecias eijcit. Verum & purgare

potest.

FICVS SA-
TIVA.
Feigenbaum.

C potest. Ficus aridæ tumores duros concoquunt, eosq́ statim discutiunt. Atq; ipsæ per se illitæ eiusmodi uim obtinent. Sed & decoctũ earum eiusdem utiq; naturę est. Verum ubi magis cõcoquere consiliũ est, miscenda est farina triticea: ubi uerò plus digerere, hordeacea. Panis horum in medio est. In præsentiarũ hæc de caricis nouisse sufficiat. Scire uerò oportet, quod quæ pinguiores sunt, magis possunt concoquere: quæ uerò gustu acriores, magis tum extergere, tum discutere. Cæterũ quod ex ijs plurimũ in aqua coctis efficitur, simile est melli non solum consistentia, sed & facultate. Porrò Ficus uirides comesæ propter admistam humiditatẽ facultatis sunt imbecillioris: subducunt tamen aluum utræq; tum humidæ tum siccæ. Præterea Ficus cõmeabiles sunt, & facilè in totum corpus peruadunt, penetrantq́. Nam & abstergendi ui pollent haud obscura: cuius gratia cõmansæ, è calculosis renibus arenularũ uim propellunt. Caricę licet multiplici utilitate cõmendentur, si quis tamen crebrò largiterq́ esitauerit, sentiet non esse innoxias. Non admodũ enim probum sanguinẽ gignunt, quapropter pediculorũ quoq; agmen eas comitatur. Incidendi extenuandiq́ uim habent, quo nomine aluum stimulant ad excretionẽ, renesq́ expurgant. Iecori autem lieniq́ inflammatione obsessis officiunt, uelut Ficus quoq;, cõmuni ratione omniũ dulcium epularũ, non peculiari quadam eximia facultate. Obstructis autẽ illis, aut scirrho tentatis, ipsæ ex sese proprijs uiribus nihil prosunt, nec obsunt: sed incidentibus, extenuantibus, & abstergentibus iunctæ, non mediocriter auxiliantur: ideoq́ medici nonnulli in dictis lienis iecorisq́ affectibus eas longè ante cibum cum thymo, aut pipere, aut zingibere, aut pulegio, aut satureia, aut calamentha, aut origano, aut hyssopo dare soliti sunt. Ad eundẽ modum cum alio quouis acrem qualitatem, aut omnino incidendi extenuandiq́ uim gerente caricas assumere, nõ solum ita affectis, sed sanis quoq; ex usu fuerit. Siquidẽ iecoris meatus,
D per quos fertur alimentũ, patentes apertosq́ seruari non solis laborantibus, sed bene ualentibus etiam tutissimũ est. Proinde hoc pacto Ficus extenuante sale, aceto garoq́ condîtas uulgò comedunt, experimento id utile esse cõpertum habentes.

EX PLINIO.

Fici succus lacteus, aceti naturã habet: itaq; coaguli modo lac contrahit. Excipitur ante maturitatẽ pomi, & in umbra siccat̃ ad aperienda ulcera, cienda menstrua, appositus cum luteo oui, aut potus cum amylo. Podagris illinitur cum farina fœnigræci & aceto. Pilos quoq; detrahit, palpebrarumq́ scabiẽ emendat. Item lichenas & psoras. Aluum soluit. Lactis ficulni natura aduersatur crabronũ, uesparumq́, & similium uenenis, priuatim scorpionũ. Idem cum axungia uerrucas tollit. Folia & quæ non maturuere Fici strumis illinuntur, omnibusq́ quę emollienda sunt discutiendáue. Præstant hæc & per se folia. Et alij usus eorũ, tanquam in fricando liene & alopecijs, & quæcunq; exulcerari opus sit, & aduersus canis morsus. Ramorũ teneri cauliculi cuti imponunt̃. Iidem cũ melle ulceribus quæ ceria uocantur, illinuntur. Extrahunt infracta ossa cum Papaueris folijs syluestris. Canum rabiosorũ morsus, folio trito ex aceto restringunt. E nigra Ficu candidi cauliculi illinuntur furunculis, muris aranei morsibus cum cera. Cinis earum è folijs, gangrænis, consumendisq́ quæ excrescunt. Fici maturæ urinã ciunt, aluum soluunt, sudorẽ mouent, papulasq́. Ob id autumno insalubres, quoniã sudantia huius cibi opera corpora refrigescunt. Nec stomacho utiles, sed ad breue tempus. Nec uoci contrariæ intelliguntur. Nouissimæ salubriores quàm primæ. Medicatæ uerò nonnunquã iuuenum uires augent. Senibus meliorem ualetudinẽ faciunt, minusq́ rugarũ. Sitim sedant, calorem refrigerant: ob id non negandæ in febribus constrictis, quas stegnas uocãt. Siccæ Fici stomachũ lædunt, gutturi & faucibus magnificè utiles. Natura ijs excalfaciendi. Sitim afferunt. Aluũ molliunt, rheumatismis eius & stomacho contrariæ. Vesicæ semper utiles, & anhelatoribus, ac suspiriosis. Item iecinorũ, renum, lienum uitijs. Corpus & uires adiuuant, ob id antè athletæ hoc cibo pascebantur.

Pythago-

A Pythagoras exercitator, primus ad carnes eos transtulit. Recolligentibus se à longa ualetudine utilissimæ. Item comitialibus & hydropicis, omnibusq; quæ maturanda aut discutienda sunt, imponuntur. Efficacius calce aut nitro admixto. At coctæ cum hyssopo pectus purgant, pituitam, tussim ueterem. Cum uino autem ad sedem, & tumorē maxillarum, & furunculos, panos, parotidas, decoctæ illinuntur. Vtiles & decocto earum fouere fœminas. Decoctæ quoq; eædem cum fœnogræco utiles sunt pleuriticis & peripneumonicis. Cum Ruta coctæ, torminibus prosunt. Tibiarū ulceribus cum æris flore. Pterygijs cum punico mālo. Ambustis, pernionibus cum cera. Hydropicis coctæ in uino, & cum absinthio & farina hordeacea, nitro addito. Aluum sistunt manducatæ. Scorpionū ictibus cum sale tritæ illinuntur. Carbunculos extrahunt in uino coctæ & impositæ. Carcinomati, si sine ulcere est, quampinguissimā Ficum imponi, penè singulare remediū est: item phagedænę. Cinis non ex alia arbore aciem purgat acrior, conglutinat, replet, adstringit. Bibitur & ad discutiendū sanguinem concretū. Item percussis, præcipitatis, cōuulsis, ruptis, cyathis singulis aquæ & olei. Datur tetanicis & spasticis. Item potus uel infusus cœliacis, dysentericis. Et si quis eo cum oleo perungat̄, excalfacit. Item cum cera & rosaceo subactus, ambustis cicatricē tenuissimā obducit. Lusciosos ex oleo illitus emendat, dentiumq; uitia, crebro fricatu. Produnt etiam, si quis inclinata arbore, supino ore aliquem nodum eius morsu abstulerit nullo uidente, atq; in aluta illigatum licio è collo suspenderit, strumas & parotidas discuti. Cortex tritus cum oleo, uentris ulcera sanat. Crudæ grossi uerrucas & thymos nitro farinaq; additis tollunt, spodijq; uicem exhibet fruticum à radice exeuntiū cinis. Bis tostus adiecto psimmythio digeritur in pastillos, ad ulcera oculorum & scabritiam.

EX SYMEONE SETHI.

B Ficus admodū nutriunt, non tamen adstrictam & robustam carnem efficiunt, ut panis ac caro, sed laxam. Ventrem flatibus implent, nisi probè coquantur. Minus uerò quàm cætera opora sunt mali succi, & uentrem proritant, & facilè exeunt. Effatu dignā extergendi facultatē obtinent: proinde arenosa multa si edantur nephreticis excernuntur. Maturæ Ficus nihil ferè obsunt, proximeq; ad caricas accedunt, quæ multa utilia habent. Malum hoc illis inest, quod sanguinem non admodū bonum gignunt, unde & pediculi procreantur. Oportet autem post usum Ficuum, alimentum quod extenuet, ingerere. Ad hæc Fici pulmonem & thoracem iuuant. Aiunt insuper cōtra uenena facultatē habere, si quis singulis diebus ieiunus ijs utatur. Caricæ pectus iuuant, & tusses. Vrinam ciunt, satisq; nutriunt, corporis etiam bonam habitudinē efficiunt. Ante cibum sumptę, uentrem irritant, sed nisi celerius uentrem pertranseant, non bonum sanguinē gignunt. Quapropter si ad satietatem usque eduntur, scabiem & pruritum excitant. Cibus autem bonus est, & aduersus uenena remedium, si cum nucibus aut amygdalis comedantur. Renes expurgant, & iecoris, lienisq; obstructiones auferunt, uerum calefaciunt, & sitim inferunt, & flauam in calidioribus temperamentis bilem procreant. Impositæ parotidibus & reliquis abscessibus, emolliunt & concoquunt, potissimum in ijs quibus sunt carnes molliores. Podagricis cum fœnogræco & aceto impositæ, non parum iuuant.

SPARTVS

Pfrimmen.

A

NOMINA.

ΣΠΑΡΤΟΝ, ἢ σπαρτίον Græcis, Spartum Romanis uocatur. Officinis incognitum. Germanis Pfrimmen appellari poteſt. Sparton uerò dixerunt, quod funiculi ac uinculi uſum in alligandis uitibus præbeat.

Spartum unde dictum.

FORMA.

Frutex eſt uirgas longas proferens, ſine folijs, ualidas, difficulter fragiles, quibus uites ligant. Siliquas phaſelorum modo fert, & in ijs ſemina lentis formam habentia. Florem luteum, ueluti Leucoion.

LOCVS.

Aridum ſolum amat, eſtq; ueluti terræ iuncus.

TEMPVS.

Floret circa Idus Iunias, ac ſubinde ſiliquas producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & ſiccum eſſe, & guſtus & uires indicant.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Sparti ſemen & flores in aqua mulſa pota quinq; obolorū pondere, per ſuperna cum intenſione ueluti Elleborus citra periculū purgat. Semen per inferna purgat. Quinetiam maceratis in aqua uirgis eius, deinceps uerò tuſis & expreſsis, ſi ſuccus cyathi unius menſura ieiunis bibatur, iſchiadicis & angina laborantibus auxiliatur. Quidam etiam muria, aut marina macerantes, iſchiadicis clyſterem infundunt. Strigmenta autem cruenta elicit.

EX GALENO.

Sparti, quo & uites apud nos alligant, tum ſemen, tum uirgarum ſuccus, non inſtrenuè trahentis eſt facultatis.

B

EX PAVLO.

Sparti, quo uites ligant, & ſemen & flos cum mulſa pondere quinque obolorum pota, per ſuperiora purgant ueratri modo ſine periculo. Semen per inferiora quoque purgat. Virgæ ipſius ad coxendicum dolores proficiunt.

EX SYMEONE SETHI.

Sparti, quo uites ligantur, ſemen & flores cum aqua mulſa ſi bibantur pondo obolorum quinque, per ſuperna purgant, ut Elleborus albus, ſine periculo. Semen autem per inferna purgat. Virgæ uerò iſchiadicis proſunt.

DE SMYRNIO. CAP. CCXC.

NOMINA.

ΣΜΥΡΝΙΟΝ Græcis, Smyrnion Latinis, officinis Leuiſticū, Germanis Liebſtöckel dicitur. Smyrnion dictū, quod huic idem ſit odor qui Myrrhæ. Errant qui Leuiſticum hodie nominatā herbam, eam eſſe putant quæ Dioſcoridi Liguſticum appellatur. Neq; enim caulem geniculatum, neque etiam folia Meliloto ſimilia profert. Tolerabilior eſt ſententia eorum qui arbitrantur ſecundam eſſe Dauci ſpeciem.

Smyrnion cur dictum.

Leuiſticum non eſt Liguſticum.

FORMA.

Caulem habet Apio ſimilē, adnaſcentias obtinentē multas. Folia latiora Apio, ad terram confracta, ſubpinguia, robuſta, cum acrimonia odorata, medicataq;, & colore ſubluteo. Vmbellā ſupra caulem Anetho ſimilem. Semen rotundū, nigrum, ſapore acre. Radicē acrem, odoratā, teneram, ſuccoſam, fauces mordentē, foris nigram, intus pallidam, aut ſubalbidā. Cæterū ſi quis ſingulas has notas uelit expendere, facilè perpendet Smyrniū eam eſſe herbam quam hodie Leuiſticū nominant. Siquidē ea ut Apiū caulem profert concauū, ac ſtolones multos. Folia quoq; Apij,

Smyrnium eſſe Leuiſticum.

SMYRNIVM

Liebſtöckel.

A at latiora, ad terram confracta, subpinguia, firma, cum quadã acrimonia odorata, odore tamen medicato, colore in luteum languido: muscariũ in capitibus caulium Anetho simile: semen rotundũ, nigrum, acri sapore: radicem odoratã, acrem, gustu fauces mordentem, succosam, mollem, foris atram, intus subalbidam, aut pallidam. His accedit quod Leuisticũ forma & odore Apio ualde simile est, ita ut nonnulli hac ratione moti putauerint esse Apij speciem quandã: ut congenerẽ esse herbam, quemadmodũ testatur Galenus, nemini dubiũ esse debeat. Vnde iterum liquidò colligi potest esse Smyrnion, quòd certè statim ab Apio Dioscorides, tanquã similem congeneremq́ herbam, idipsum describat. Conueniunt etiam utrarunque herbarum facultates, ut paulò pòst monebimus. Item Dioscorides scribit Pæoniam fœminã folia Smyrnij habere. Quid uerò folijs Pæoniæ fœminæ, quàm folia Leuistici hodie nominati magis simile? ut nemo dubitare debeat subinde Smyrnion esse Leuisticum.

Leuisticũ forma et odore Apio simile.

LOCVS.

Nascitur hodie passim in hortis. Humida autem loca amat.

TEMPVS.

Floret æstiuo tempore.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Calefaciendi facultatem habent radix, herba & semen. Olerũ modo comeduntur folia muria macerata, aluumq́ sistunt. Radix serpentiũ morsibus pota succurrit. Tusses & orthopnœas mitigat. Vrinæ difficultati medetur. Illita recentia œdemata, phlegmonas, & duritias discutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Feruefacta B & subdita, abortus facit. Semen eius lienis, renum & uesicæ uitijs prodest. Menses & secundas pellit. Cõmodè datur ischiadicis cum uino. Inflationes stomachi lenit. Sudores & ructus ciet. Potũ peculiariter hydropicis, & febriũ circuitibus prodest.

EX GALENO.

Smyrnion est eiusdem generis cum Apio & Petroselino: fueritq́ Apio quidem ualidius, Petroselino autem imbecillius. Menses itaque & urinas mouet. Cilices in Amano monte natum Petroselinũ uocant. Est quidem & ipsum Smyrnion, minus uerò Petroselino & Smyrnio acre est. Proinde & ulceribus imponi potest, quia uidelicet sine molestia desiccat. Sed & digerere quæ indurata sunt, ualet. Reliqua facultas eius Apio & Petroselino similis est. Quocirca & semine utimur ad menses, urinas & asthmata. Hæc Galenus. Ex ijs Galeni uerbis liquidò apparet duplex esse Smyrnion, unum quod alio nomine Hipposelinon, de quo suo diximus loco, dicitur: alterum autem quod in Amano nascitur monte, de quo hic nobis sermo est.

EX PLINIO.

Vrinã & menses ciunt folia & radix. Aluum sistit semen. Radix suppurationes recentes, & collectiones discutit: item duritias illita. Prodest contra phalangia, ac serpentes, admixto cachry aut polline, aut apiastro in uino pota, sed particulatim, quoniam uniuersa uomitiones mouet, qua de causa nonnunquã cum ruta datur. Partus adiuuat, & secundas pellit. Medetur tussi & orthopnœæ radix uel semen. Item thoracis, lienis, renum & uesicæ uitijs. Radix autem ruptis, conuulsis auxiliatur. Sudores ciet & ructus, ideo inflationem stomachi discutit. Vulnera ad cicatricem perducit. Datur ischiadicis in uino cum crethmo. Exprimitur succus radicis, utilis fœminis, thoracis & præcordiorũ desiderijs: calefacit enim, concoquit, & purgat. Semen peculiariter hydropicis datur potu, quibus & succus illinitur. Concoctiones facit. Sapore simillima piperi, ideo ad obsonia utuntur cum mulso, oleo & garo, maximè in elixis carnibus.

C

APPENDIX.

Confer cum iam dictis facultatibus eas quas Leuiſtico recentiores tribuunt, & comperies prorſus eaſdem eſſe. Tradunt enim eius ſemẽ mouere menſes & urinas, inflationes tollere, ſerpentiũ morſibus mederi, calculos confringere, ſudores ciere, uulnera conglutinare, lieniſq; obſtructiones auferre: adeò ut hinc iterum conſtet, Leuiſticum à Smyrnio non eſſe, ſaltem uiribus, diuerſum.

DE SILPHIO. CAP. CCXCI.

NOMINA.

ΣΙΛΦΙΟΝ Græcis, Laſer, & Laſerpitium Latinis dicitur. Vulgo & officinis corrupta uoce, deflexa tamen quadam à Laſerpitio priſtini nominis umbra, Oſteritiũ uocatur. Primùm ſiquidẽ, ut dictum eſt, Laſerpitium, dein deprauata nomenclatura, Oſteritiũ, poſtremo Oſtritium cœpit appellari. Qui ſanè lapſus facilis admodum fuit. Abiecta nanq; prima litera, Aſteritium, & dein a mutato in o, Oſteritiũ, ac poſtremo magis conciſe Oſtritium nominare imperiti cœperũt. Veteribus Germanis hauddubie Laſerwurtz dicta eſt hæc herba, quam quidem uocem, utpote ſemilatinã, poſteri non rectè intelligentes, in Meyſterwurtz mutarunt. Qua quidem appellatione adhuc hodie omnes utuntur Germani.

Oſtritium cur dictum.

FORMA.

Caulem ferulæ ſimilem habet, folia uerò Apij, aurei coloris, ſemen latum, foliaceum, radicem quæ corticem nigrum obtinet, à qua liquor etiam modicè rubens, tranſlucidus, myrrhamq; redolens, ac odoratus deſtillat. Ex qua quidẽ deſcriptione luce clarius conſtat, herbã hanc cuius picturã damus, eſſe Laſerpitiũ, ſaltem germanicũ. Caulis enim ei fœniculaceus, ſeu ferulæ, hoc eſt, geniculatus, folia Apij in auri colorẽ langueſcentia, ſemen foliaceũ & latum, nempe quod figura exile foliolũ exprimit: radix craſſa & multa, foris nigricans, intus candida, miraq; flagrans iucunditate, quę ſi uulneratur, liquor profluit lentus, ac modicè rufus, ſuauiſsimumq; ſpirans odorem, & linguam ſua acrimonia uellicans, ut ſanè nulla ſit prorſus nota quæ reclamare uideatur. His accedit quod facultates Oſtritij nominati à Laſerpitij uiribus non diſcrepant, quemadmodum ex ſequentibus patebit.

D

Laſerpitium germanicum.

LOCVS.

Naſcitur in Syria, Armenia, Media & Aphrica. Quod ex Armenia & Aphrica affertur ſuauiſsimum odorem habet, præſertim Cyrenaicum, unde & ὀπὸς, id eſt, ſuccus Cyrenaicus appellatur. Nec hoc Laſerpitium aliud eſt quàm concretus ille ſuccus, quem officinæ Belzuinum, uel Ben Iuinum uocant. Quod uerò ex Media & Syria affertur, Dioſcoride teſte, uiroſum odorem obtinet, ac putrilaginẽ reſipit, ideoq; uidetur eſſe id quod hodie officinę paſsim Aſam fœtidam nominant. Quod etiam hinc colligi poteſt, quod in hodiernum uſque diem ex Syria Alexandrina, & hinc Venetias deportatur. Noſtrum in montoſis locis prouenit, ac in omnibus ferè hortis nunc plantatur.

Succus Cyrenaicus.
Belzuinum eſt Laſerpitium.
Aſa fœtida.

TEMPVS.

Iunio menſe flores admodum exiguos ac candidos, inſtar Aniſi, profert, atque ſubinde ſemen latum.

TEMPERAMENTVM.

Silphij liquor calidiſsimus eſt. Verumenimuero & folia, & caulis, & radix ſat ſtrenuè excalfaciunt. Noſtrum etiam Laſerpitiũ in uniuerſum calidius atq; acrius eſt pipere ipſo, adeoq; calefacit & exiccat in tertio ordine. Radix autem & ſemen, folia & caulem ſuperant, ut in eo etiam efficaciſsimus omnium aliarum partium ſit liquor, ſecundo loco folia, poſtremo caulis.

VIRES.

LASERPITIVM
GERMANICVM.

Meysterwurtz.

C

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Laserpitij liquor acris est, inflat. Inunctus cum uino, pipere & aceto, alopecias sanat. Oculorũ aciem exacuit. Incipientes suffusiones cum melle inunctus dissipat. Cauernis dentium in eorundem dolore inditur, aut cum thure in linteo circunponitur, aut colluitur eo os cum Hyssopo, & Ficis coctis in posca. His prodest, quos bestia in rabiẽ efferata momorderit, uulneribus impositum. Valet aduersus omnia animantia quæ uirus eiaculantur, uenenata tela, potus aut inunctus. Scorpionum plagis oleo dilutus circunlinitr. Gangrænis † antea scarificatis immittitur. Carbunculisq́; cum ruta, nitro & melle, uel per se. Clauos, callosq́; prius circunscarificatos tollit, cerato, aut aridorũ Ficuum carne præmollitus. Recentes lichenas ex aceto sanat. Excrescentias carnis, polyposq́;, si aliquot diebus cũ atramento sutorio aut erugine illinatur. Extuberantia cum forfice extrahit. Diuturnis asperæ arteriæ asperitatibus opitulatur. Vocem subitò exasperatã irraucescentémue, dilutus aqua & absorptus confestim restituit. Vuam cum melle inunctus reprimit. Angina laborantibus ex aqua mulsa utiliter gargarizatur. Coloris bonitatẽ ijs qui eo uescunt auget. In sorbili ouo datus tussi auxiliatur, pleuriticisq́; in sorbitionib. Suffusis felle, & hydropicis cum aridis Ficis utiliter exhibetur. Cum pipere, thure & uino potus, rigores soluit. Neruorum distentione laborantibus, opisthotonicisq́; datur oboli pondere deuorandus. Hærentes gulæ hirudines, gargarizatũ cum aceto deijcit. Ad lac intus in grumos concretũ. Comitialibus ex oxymelite sumptus succurrit. Menses ciet cum pipere & myrrha potus. Cœliacos in acino uuæ sumptus iuuat. Cum lixiuio potus, repentinis conuulsionibus & rupturis prodest. Ad potiones dissoluitur amaris amygdalis, aut ruta, aut calido pane. Foliorũ liquor eadem potest, sed multò minori efficacia. Cum oxymelite manditur ad expediendam asperam arteriam, præsertim amissam uocem. Vtuntur eo cum Lactucis, pro eruca comedentes.

† προκατασχασθέντων legendum.

D

EX GALENO.

Omnes Silphij partes flatulentæ magis sunt essentiæ, ac proinde concoctu difficiles. Foris tamen impositæ corpori, efficaciores, & omnium potissimũ liquor, admodum trahentẽ facultatẽ obtinens. Attamẽ excrescentias imminuendi, & liquandi uim quandam propter iam dictam temperiẽ habent. Liquor Cyrenaicus quidẽ omnes & caliditate & tenuitate exuperat, ac proinde etiam omniũ maximè discutit.

EX PLINIO.

Folia Silphij ad expurgandas uuluas, pellendosq́; emortuos partus, decoquuntur in uino albo odorato, ut bibatur mensura acetabuli à balneis. Radix prodest arterijs exasperatis, & collectionibus sanguinis illinitur. Sed & in cibis concoquitur ægrè. Inflationes facit & ructus. Vrinæ quoque noxia. Sugillatis cum uino & oleo amicissima, & cum cera strumis. Verrucæ sedis crebriore eius suffitu cadunt. Liquor eius per se algores excalfacit. Potum neruorum uitia extenuat. Fœminis datur in uino. Et lanis mollibus admouetur uuluæ ad menses ciendos. Pedum clauos circunscarificatos ferro, mixtus ceræ extrahit. Vrinam ciet ciceris magnitudine dilutus. Andreas spondet, copiosius sumptum nec inflationes facere, & concoctioni plurimum conferre senibus & fœminis. Item hyeme quàm æstate utilius, ueruntamen aquam bibentibus, cauendumq́; ne qua intus sit exulceratio. Ab ægritudine recreationi efficax in cibo. Tempestiuè enim datus, cauterium obtinet: assuetis etiam utilius quàm expertibus. Ad extera corporum, indubitatas confessiones habet. Venena telorum & serpentiũ extinguit potus: ex aqua uulneribus his circunlinitr. Scorpionum tantum plagis ex oleo. Vlceribus uerò non maturescentibus, cum farina hordeacea, uel fico sicca. Carbunculis cum ruta, uel cum melle, uel per se uisco superlitũ ut hæreat. Sic & ad canis morsus. Excrescentibus circa sedem, cum tegmine punici mâli ex aceto decoctus. Clauis pedũ, qui uulgò morticini appellant, nitro mixto, antè subactus. Carnes replet cũ uino & croco, aut pipere, aut

murium

A murium fimo & aceto. Perniones ex uino fouet, & ex oleo coctum imponitur: sic & callo. Clauis pedum superrasis præcipuè utilitatis. Contra aquas malas, pestilentes tractus, uel dies. In tussi, uua, fellis ueteri suffusione, hydropicis, raucitatibus: confestim enim purgat fauces, uocemq́ reddit. Podagras, in spongia dilutus posca lenit. Pleuriticis in sorbitione uinum poturis datur, contractionibus, opisthotonicis, ciceris magnitudine cera circunlitus. In angina gargarizatur. Anhelatoribus & in tussi uetusta, cum Porro ex aceto datur, atq; ex aceto his qui coagulum lactis sorbuerint. Præcordiorū uitijs, syntecticis, comitialibus in uino, in aqua mulsa linguæ paralysi. Coxendicibus & lumborum doloribus cum decocto melle illinitur. Non censuerim, quod autores suadent, cauernis dentiū in dolore inditum cera includi, magno experimento hominis qui se eadem causa præcipitauit ex alto.

APPENDIX.

Laserpitiū nostrum ex traditione recentiorū unicè uenenis aduersatur. Item pestilentiæ populariter grassantis arcet contagia. Lentitiam pituitosorū humorum incîdit ac discutit: quapropter tussi quam frigus attulit, medet. Crassa quæ in thorace coëunt, discutit. Coloris corporis bonitatē ijs qui eo uescuntur, efficit. Concretum in corpore lac & sanguinem resoluit. Stomachū esu corroborat. Pituitam uentriculi deijcit, & elanguescentē appetentiam inuitat. Menses & urinam ciet. Rabiosi canis morsu, aut serpentis ictu liberat, si contrita folia uulneri indantur. Hypochondriorū uitijs auxiliatur. Item lumborum doloribus. Carbunculos cum polenta tritum & impositū sanat. Cum uino potum rigores discutit. Herba ipsa in uino & aqua cocta uulnera interna glutinat: & in summa, omnia quæ Angelica uocata herba, & maiori efficacia, potest. Vt hinc etiam constet Osteritium à nostris nominatum, easdem habere quas ueterum Laserpitium, inefficaciores tamen, facultates.

Laserpitij germanici facultates.

B Quare cum metus sit ne Laserpitiū adulterinum, aut saltem non optimū ad nos afferatur, præstat nostro uti, quod scilicet exigua admodū pecunia comparari possit, & uiribus satis efficax sit. Nam eadem quæ Dioscorides & Plinius Laserpitio assignant, recentiorum testimonio præstare ualet.

DE STACHY. CAP. CCXCII.

NOMINA.

STAXYΣ Græcis, Stachys Latinis dicitur, officinis ignota. Germanis riechender Andorn nominatur. Stachys uerò dicta, quod uerticillato florum ambitu, & orbibus spicarum caules cingentibus coronetur.

Stachys unde dicta.

FORMA.

Frutex est Marrubio similis, sed altior, folia ferens plura, sed rara, hirsuta, dura, odorata, incana. Virgas ab una radice plures emittit Marrubio candidiores. Ex hac descriptione perspicuum fit omnibus, herbam quam pictam damus, esse Stachyn: est enim fruticosa, Marrubijq́ similitudinem refert, nisi quod altior est: folia quoq; plura, at rara obtinet, item hirsuta, dura, odorata & albicantia. Virgulas denique, etsi pictura idipsum non ostendat, ab una radice plures emittit, candidiores quàm Marrubium. Quibus omnibus florum purpureorū uerticillatus accedit ambitus, ac orbes spicarum, qui caules circundant.

LOCVS.

Asperis locis, montibus ac collibus prouenit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Stachys gustu acri & amarò est, tertijq́ ordinis excalfacientiū. Vnde iterū liquet hanc herbam esse Stachyn, quod gustata acris & amara uideatur.

STACHYS

Riechender Andorn.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet excalfactoriã & acrem. Ideoq; decoctum foliorum eius potum, menses & secundas pellit.

EX GALENO.

Menses prouocat, abortum facit, & secundas eijcit.

EX PLINIO.

Pellit menstrua.

DE SECALE. CAP. CCXCIII.

NOMINA.

SECALE dicitur Plinio lib. xviij. cap. xvi. & Farrago, Germanis Rocken & Korn nominatur. Magno in errore uersantur qui hoc frumenti genus Siliginem esse existimant. Siquidem ex hac, Plinio lib. xviij. cap. ix. teste, lautissimus fit panis, tener, candidus, & primatum tenens: ex illo cibarius, ater, & pondere precipuus, ad arcendam pauperum famem tantum utilis, qui ueterascens acorem etiam contrahit. Item Siligo habet spicam erectam, Plinio loco iam citato, cap. x. autore, nec rorem continet, quæ rubiginem faciat: hoc uerò procumbentẽ, & ideo quod imbres retineat, rubigini opportunũ. Siligo præterea grano est candido, leui, & multipliciter tunicato: hoc contrà nigro, striato, & glumis ferè explicito. Deniq; Siligo sine arista est, hoc uerò aristis horret. Postremũ ex Siligine pistrinarũ opera fiunt laudatissima, ex Secale nullum ferè tentatũ est. His itaque rationibus euidentissimũ esse puto, hoc frumenti genus quod Germani nostri Rocken uocant, non esse Siliginem.

Secale non est Siligo.

B FORMA.

Secale frumenti genus uulgò notissimũ, stipula est culmo triticeo, graciliore & proceriore, geniculis ut plurimũ quatuor, spica innocentiorib. aristis horrente, non erecta, sed semper propémodum procumbente, grano glumis explicito, & ob id caduco, tristi, nigricante, strigoso. Plinius cap. xvi. libri xviij. scribit, Secale fœcunda, sed gracili stipula esse præditũ, nigritia triste, sed pondere præcipuũ. Quæ singula satis monstrãt, frumentũ quod Rocken uocant Germani, esse secalen, & nõ siliginẽ.

LOCVS.

Gignitur qualicunque solo, ideoq; passim in Germania, præsertim Rhetia, & Vindelica seritur.

TEMPVS.

Floret Iunio mense, metitur autem Iulio.

TEMPERAMENTVM.

Magis uidetur excalfacere quàm Triticum, minus tamen refrigerare quàm Hordeum. Magis item exiccare quàm Triticũ, minus tamen quàm Hordeũ aut Zea.

VIRES.

Habet aliquid lentoris & obstruentis naturæ. Hinc panis ex eo confectus, potissimum si à furfuribus non sit probè purgatus, stomacho grauis esse solet. Reliquæ uires ex capitibus de Tritico & Hordeo colligendæ.

DE SIDE-

SECALE

Rocken.

SIDERITIS
PRIMA.

Glidkraut.

DE SIDERITIDE PRIMA.

CAP. CCXCIIII.

C

NOMINA.

Chamæpitys adulterina.

Sideritis cur dicta.

ΣΙΔΗΡΙΤΙΣ Græcis, Sideritis prima Latinis dicitur. Magna officinarũ pars hac herba pro Chamępity uera utitur, non sine errore, cum satis ex forma illius constet, ut paulò pòst monstrabimus, non esse Chamæpityn. Germanis Glidkraut appellatur. Sideritis uerò nominata, quod glutinandis uulneribus apta, præcipuum in bello habeat usum.

FORMA.

Herba est folia Marrubio similia habens, longiora tamen, ad saluiæ aut quercus figuram accedentia, uerum minora & aspera. Caules fundit quadratos, dodrantales, aut longiores, gustu non iniucundos, aliquo modo adstringentes, in quibus per interualla uelut in Marrubio uerticilli in orbem circumacti, & in his semen nigrum. Ex qua quidem deliniatione sole clarius cõstat, herbam cuius hic picturam exhibemus, esse Sideritin primam. Siquidẽ folia Marrubij habet, sed longiora, ad saluiæ similitudinem aspera & rugosa, minora tamen. Caulem quadratum & hirsutum, non iniucundi gustus, aliquantum subadstringentis, quem per interualla uerticillati orbes coronant, ut in Marrubio uidere licet, in quibus flores subcandidi ac lutei, & subinde semen nigrum. Radicem exiguam & subluteam, quod silentio transiuit Dioscorides. Non esse uerò hanc herbam Iuam arthriticam, nec Chamæpityos generibus posse annumerari, hinc conijcere licebit: primũ, quod non sit pumila, sed in altum surgat, fruticis uerius quàm herbæ specie. Quod uerò neque primum neq; secundũ genus Chamępityos dici queat, hinc manifestũ fit, quod utrunque folijs Semperuiui minoris sit, à quibus saluiæ, qualia hæc habet, diuersissima sunt. Neq; etiam tertium, quia folia eius non sunt exilia.

Sideritis prima.

Sideritis non est Iua arthritica.

D

LOCVS.

Nascitur asperis, petrosis & incultis locis.

TEMPVS.

Iunio mense florere incipit, nec desinit nisi in Autumni fine.

TEMPERAMENTVM.

Sideritis habet quandam abstergendi facultatẽ, id quod amaritudo eius satis indicat: & pauculam adstrictionem. Plurima tamen eius pars humida est, & mediocriter frigida.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia eius illita uulnera glutinare, & inflammationẽ arcere possunt.

EX GALENO.

Phlegmonem sedat, & glutinandi uim obtinet.

EX PLINIO.

Sideritis tantam uim habet, ut quamuis recenti gladiatoris uulneri illigata, sanguinem claudat.

SORGI

Welscher Hirß.

C

NOMINA.

PEREGRINVM est hoc genus frumenti, & ex Italia ad nos allatū, ideocꝫ Germani welschen Hirß uocant. Alij Sorgsomen / quod scilicet in Italia Sorgi nomincetur. Necꝫ constat quo nomine ueteribus sit appellatum, nisi farris genus sit, quod in Gallia nunc rubrum & barbatū frumentum nuncupant. Probè enim illi hęc nomenclatura uidetur couenire, quod nimirum eius spica rubra & barbata sit. Certò tamen nihil affirmare audemus, nam Panicum etiam referre, quamuis magnitudo repugnet, uidetur.

FORMA.

Culmos habet quatuor aut quincꝫ altos, crassos, geniculatos, rubicundos, folijs uestitos longis, latis, & in summitate acuminatis, harundini non dissimilibus: spicā quàm Panicū maiorē ac densiorē, rufam & barbatā, in qua semen rufum, rotundū, lentis magnitudine, & acuminatū. Florem luteum. Radicem multis fibris capillatā.

LOCVS.

Non prouenit nisi satum, & nunc in multorū hortis colitur ac plantatur, non tamen facilè emergit.

TEMPVS.

Floret Iulio & Augusto mensibus, flore, ut diximus, luteo, nec nisi extrema ferè autumni parte ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Semen dulce est, & Panicum planè in gustu refert, ideocꝫ temperamento ab hoc minimè differre putamus.

VIRES.

Tametsi de illius facultatibus nihil comperti habeamus, tamen quia Panicū gu-

D stu refert, easdem illi facultates obtinere existimamus, quas suo loco inuenies.

DE SERPENTARIIS OFFICINARVM. CAP. CCXCVI.

NOMINA.

QVO nomine ueteribus medicis Græcis & Latinis appellatæ sint, nemo hactenus, quod sciam, indicare potuit. Recentiores herbarij & officinę non sine magno & intolerando errore Serpentarias uocant, non certè quod in nomenclatura tantum sit situm, sed quod forma & uiribus plurimum ab ea herba quam Græci δρακόντιον, Latini autem Dracunculū ac Serpentariam nominant, plurimum discrepent, ut suo loco latius demonstrabimus. Germani nostri has herbas Naterwurtz sua lingua appellant.

Officinarum erratum.

GENERA.

Duo sunt Serpentariæ recentiorū & officinarū genera, forma non multum uariantes. Vnum quod leuibus admodū folijs, & radice in se contorta constat. Hinc est quod herbarijs nostri temporis Bistorta dicatur. Nos certioris discriminis gratia marem fecimus, germanicecꝫ Naterwurtz mennle uocauimus. Alterum rugosioribus folijs, maioricꝫ radice, & minus intorta, ac multum capillata uidetur. Vulgares herbarij Colubrinā nuncupant. Nos fœminā cōstituimus, ideocꝫ germanicè Naterwurtz weible uocauimus. Serpentarias uerò utruncꝫ genus dixerunt, propterea quod ubi primum è terra prodeunt, linguæ serpentinæ pelle tenui uestitæ, formam obtinent.

Mas. *Bistorta.* *Fœmina.* *Colubrina.*

FORMA.

Cauliculo constant tenui ac iunceo, glabrescente, per ima tantum foliato, spicoso florū uertice, quibus dilutioris purpuræ color inest: folio Rumicis à terra cæsio, superne

SERPENTARIA MAS
SEV BISTORTA

Naterwurtz mennle.

COLVBRINA SEV SERPENTARIA FOEMINA.

Naterwurtz weible.

A perne uiridi & herbaceo: radice, mas quidem draconis modo inuoluta & contorta, fœmina uerò oblonga, maiore ac capillata, extrà nigricante, intus rubescente.

LOCVS.

Nascuntur locis umbrosis & humidis, pratis potissimũ Martianæ syluæ.

TEMPVS.

Florent Maio mense & Iunio, quo maximè tempore, ut omnes aliæ quę floribus ornantur plantæ, dignosci ac inueniri possunt.

TEMPERAMENTVM.

Vtriusq; radix mirificè adstringit, ut refrigerandi ac exiccandi facultate præditas esse nemini sit dubium. Antiquus manuscriptus herbarius frigidas & siccas esse in tertio ordine censet.

VIRES.

Radices illarum glutinant uulnera, fœtum in utero retinent, uomitũ biliosum reprimunt, dysenteriã sanant. Hæc antiquus herbarius. Nostræ uerò ætatis medici, aliorũ errata impudenter sectantes, ad longè diuersos usus Serpentariæ utriusq; radices adhibent, nempe ad eos ad quos Dioscorides, Galenus & alij ueteres suum Dracontiũ, cum tamen uiribus inter se maximè discrepent, quod gustus etiã abundè testatur, cum Dracontij radix acris sit, illarũ uerò uehementer adstringat. Vt igitur errorẽ hunc relinquant, subinde medicos & seplasiarios hortor, nisi fortè perdere magis quàm sanare in delitijs habeant: sciantq; Serpentarias suas non alias quàm Britannicã habere facultates, adstringendi nimirum, priuatim ad ea quæ in ore & tonsillis sunt depascentia ulcera accõmodatas, & ad omnia alia quibus adstrictione opus est. Folia etiam in farinam trita labiles dentes confirmant.

DE SCORDIO. CAP. CCXCVII.

B

NOMINA.

ΣΚΟΡΔΙΟΝ Græcis, Latinis Trixago palustris dicitur. Officinis ferè omnibus incognita. Germanis allusione quadam ad Romanã appellationem aptè Wasserbatenig nominabitur. Scordion autem Grecis ab Allijs dicta est herba hæc, quod nimirũ eius folia affricta, Allij, quod Græcis Scorodon uocatur, odorẽ referant. Ab hoc mali & ingrati odoris sensu, ijsdem etiam δύσοσμον appellata est. Vt uerò Trixago dicta sit, similitudo fecit: Trixagini enim, quæ Græcis Chamædrys nominatur, similis est. Palustris autem, quoniã humentibus ac palustribus locis nascatur.

Scordion unde dictum.

Dysosmon.

Trixago palustris cur uocata.

FORMA.

Folia Trixagini seu Chamædryi similia habet, maiora tamen, nec sic in ambitu incisa, odore aliquantũ Allium referentia, gustu adstringentia & amara. Caules quadrangulos, in quibus flos subrubescens. Hæc deliniatio sic refert herbã hanc, cuius picturã damus, ut ouum ouo non sit tam simile. Folio siquidem est Trixaginis, maiore, & per ambitum non ita profundè serrato & inciso, odore aliquatenus Allium reddente, adstringentis & amari gustus, quadrangulis caulibus: flore in caulibus, instar Chamædryos & Teucrij, subrubro, & minimè in summis caulibus, ut aliqui putant, quemadmodũ pictura ipsa abundè docet. Hæc itaque herba in theriacos pastillos inserenda erit, & non syluestre Allium, ut maximo in errore uersentur seplasiarij institores, qui pro re tam salutari atq; omnibus putridis marcoribus, Galeno lib. i. de antidotis autore, aduersante, syluestre Allium usurpant. Sed indignius erratum, quàm quod multis explodi debeat. In hunc autem eosdem uicinitate uocabulorũ potissimũ incidisse errorem, libro primo Paradoxorũ, cap. xxiiij. abundè monstrauimus.

Seplasiariorum error.

SCORDIVM

Wasserbatenig.

A

LOCVS.

Naſcitur in montanis & humentibus locis. Nec inter ſe pugnant Dioſcorides & Plinius, dum hic in campis humidis pinguibusq́, ille autem in montanis naſci ſcribit. Vterq́ enim uerum dixit: in campeſtribus ſiquidem & montanis, non tamen omnibus prouenit, ſed, quod Dioſcorides etiam adiecit, humentibus tantum. Plantatum autem Scordium non difficulter naſcitur, & poſſunt de uno duntaxat ramo complures prouenire, modò ſolo humido cōmittantur.

TEMPVS.

Iunio & Iulio menſibus floret, flos tamen non niſi diem unum durare uidetur, ſic continuò unus alium ſequitur.

TEMPERAMENTVM.

Tum ex ſaporibus, tum etiam facultatibus paulò pòſt exponendis ſatis conſtat Scordiū calidum eſſe. Nam, Galeno etiam teſte, amarum quid obtinet, & acre.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Herba uim calefaciendi habet, & urinam cit recens trita & pota. Arida quoque cum uino decocta contra ſerpentiū morſus, & letalia uenena bibitur. Ad ſtomachi roſiones, dyſenteriā, & urinæ difficultatē pondere duarum drachmarū cum hydromelite. Purgat craſſa purulenta è thorace. Facit ad ueterē tuſsim, rupta, conuulſa, cum naſturtio, melle & reſina in eclígmate arida cōmixta. Hypochondriorū uetuſtas inflammationes excepta cerato lenit. Succurrit eadem podagris cum acri aceto circunlita, aut ex aqua illita. Menſes ſuppoſita mouet, uulnera glutinat, uetuſta ulcera purgat, & cum melle ad cicatricē ducit. Siccata carnium excreſcentias reprimit. Succus præterea ex ea expreſſus ad prædicta uitia bibitur.

EX GALENO.

Expurgat ſimulq́ excalfacit uiſcera, tum menſes urinamq́ mouet. Preterea conuulſa ruptaq́ & laterū dolores ab obſtructione & frigore natos ſanat potum. Deniq́ uiride illitum magna uulnera conglutinat: uerum ſordida purgat, & maligna ad cicatricem perducit, illitum aridum.

B

EX PAVLO.

Scordium uarium exiſtit, ut quod amarū, acerbū & acre ſit. Purgat igitur ſimul & calfacit uiſcera, urinas & menſtrua cit, refrigerata omnia recalfacit, uulnera glutinat, repurgatq́, aridum illitum cicatricem inducit.

DE STICHADE. CAP. CCXCVIII.

NOMINA.

ΣΤΙΧΑΣ græcè, Stichas uel Stœchas latinè appellatur. Officinæ cognomento Arabicam uocāt. Germanis nominatur Stichaskraut. Stichas uerò nomen accepit à Stœchadibus ex aduerſo Maſsiliæ ſitis Galliæ inſulis, in quibus prouenit. Arabę factionis autores patriam Stichada reliquis omnibus prætulerūt, hinc ſequaces illorum gentili cognomento Arabicā nuncuparunt.

Stichas arabica.

Stichas unde dicta.

Arabica quare uocata.

FORMA.

Herba eſt tenuibus ramulis, comam ſimilem Thymo habens, longiore tamen folio, & guſtu acris, & aliquantū ſubamara. Hactenus Dioſcorides, qui flores atq́ ſpicam prorſus omiſit. Sunt autem flores, ut pictura abundè monſtrat, exigui & cœrulei, ſpica uerò flaueſcit, ſemine referta exiguo, triquetro, & coloris ſpadicei. Radix illi eſt tenuis & lignoſa.

LOCVS.

Naſcitur, ut antea eſt cōmemoratū, in inſulis Galliæ è regione Maſsiliæ, quę Stichades appellantur, à quibus etiam gentilitiam appellationē accepit. Prouenit etiā in Arabia, alijsq́ cōpluribus locis, & in multis etiam Germaniæ noſtræ hortis.

TEMPVS.

STICHAS

Stichaskraut.

A

TEMPVS.

Floret eo quo Lauandula tempore, nimirum ante Solstitium æstiuum, hoc est, Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Stœchadis qualitas gustu quidē amara est, & mediocriter subadstringens. Temperamentū uerò compositum ex terrena essentia frigida exigua, unde sanè adstringit: & ex tenui, altera, quæ terrena est, copiosiore, à qua utiq; amara est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Decoctum eius, quemadmodum & Hyssopi, ad thoracis uitia efficax est. Miscetur antidotis utiliter.

EX GALENO.

Obstructione liberare, extenuare, extergere, roborareq; tum omnia uiscera, tum totum corpus est nata.

EX PLINIO.

Menses cit potu, thoracis dolores leuat. Antidotis quoq; miscetur.

DE STRVTHIO. CAP. CCXCIX.

NOMINA.

ΣΤΡΟΥΘΙΟΝ Græcis, Radicula, siue Lanaria herba Latinis, Mauritanis & officinis Condisi, nonnullis herba fullonum, uulgò Saponaria, Germanis Seyffenkraut dicitur. Vnde uerò Græci hanc herbam Struthiū appellauerint, non satis constat, nisi fortè à foliorū positura, quæ auium alas quadantenus imitant, nomen illi indiderint. Nam gens ea στρουθὸν & στρούθιον passerem, & minores alias aues appellat. Vel forsitan quod Venerem stimulet. Græci

B enim, ut dictum est, στρουθὸν passerem uocant, & ab eius auis salacitate lasciuos, & in Venerem procliuiores homines στρουθὸς, quasi passeres uocant. Porrò strutheum, ut est apud Festum, nuncupant obscœnā uirilem partem. Qua imitatione Martialis & Catullus passerem pro uirili membro in suis uersibus usurpasse uidentur. Lanariam uerò dixerūt, quod ad candorem & mollitiem lanarū ea usa fuerit antiquitas. Nam cum succidæ lanæ œsypo spurcatæ colores respuerent, prolutæ huius radicis succo, ad quoscunq; suffectus imbibendos præparabantur, quibus œsypum erat impedimento. Sic sordescentes lanas ueteres hac herba eluebant, ad munditiē contrahendam, quæ primum ab infectoribus quærebatur, sordidis colores aspernantibus. Sic quoq; à præcipua & utiliore parte, Radicula Romanis est appellata. Saponaria recentiorib. dicta est, quoniam eluendis uestimentorū maculis, sordibusq; lanarum expurgandis, saponis uicem exhibet. Herba autem fullonū nominata est, quod ea interpollandis uestibus, & mangonio poliendis fullones utantur.

Radicula. Lanaria. Condisi. Saponaria. Struthium unde nominatum. στρουθοί. Lanaria cur dicta. Radicula quare appellata. Saponaria cur uocata. Herba fullonum.

FORMA.

Struthion herba est caule lanuginoso, folijs oleæ prodeuntib. ex interuallo quasi geniculatim, plerunq; quinis in unum coëuntibus, in summo coliculorū floribus candidis: radice, quam summo cespite non in altum ultrò citroq; per longitudinem fundit, magna, tereti & oblonga, quæ conciditur purgandis lanis.

LOCVS.

Nascitur in Asia Syriaq;, saxosis & asperis locis præcipuè. Nunc in hortis quibusdam plantatur.

TEMPVS.

Floret æstate, Iunio maximè mense, sed per duos cōtinuos menses floribus prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calidum & siccum temperamento, ex quarto quodammodo ordine.

VIRES.

STRVTHIVM

Seyffenkraut.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix eius acris est, urinam cit, iecinorosis auxiliatur, tussi & orthopnœis cum melle cochlearis mensura sumpta. Aluum subducit. Eadem cum Panace & Capparis radice sumpta, calculos frangit, & per urinam exturbat. Lienem induratũ minuit. Subdita menses elicit, & fœtum manifestè enecat. Cum polenta & aceto illita, lepras tollit. Cum farina hordeacea in uino elixa, tubercula discutit. Miscetur præterea collyrijs & malagmatis quæ ad claritatẽ oculorũ conficiuntur. Sternutamenta cit, & trita cum melle naribus infusa, per os purgat.

EX GALENO.

Struthij radice potissimũ utimur, gustu acri quidem existente. Sed & abstergit, & irritat, ideoq; sternutamenta mouet, ceu cætera omnia quæ gustu acria sunt, & temperamento calida.

EX PLINIO.

Medetur morbo regio ipsa radix decocta, & ius potum: item thoracis uitijs. Vrinam cit, aluum soluit, & uuluas purgat. Ea & ex melle prodest magnificè ad tussim orthopnϾ cochlearis mensura. Cum polenta uerò & aceto lepras tollit. Eadem cum Panace & Capparis radice calculos frangit, pellitq;. Panos discutit, cum farina hordeacea & uino decocta. Miscetur & malagmatis & collyrijs, claritatis causa. Ad sternutamenta utilis inter pauca. Lieni quoq; ac iecinori. Eadẽ pota denarij unius pondere ex mulsa aqua, suspiriosos sanat.

DE SCILLA. CAP. CCC.

NOMINA.

B ΣΚΙΛΛΑ Græcis, Scilla Latinis, Squilla, exemplo Varronis, omnibus nunc officinis uocatur. Germanis autem Meerzwibel.

FORMA.

Scillæ radix cæpæ modo multipliciter tunicata corticosaq;, ex qua prius, ut in croco, caulis prosilit, tum ex eo flos in luteo candidus emergens insidit, qui cum senuerit folia demum multis pòst diebus emicant lata, nullo nixa pediculo, cæpitia quadam specie, & pleraq; ex ijs in terram deflexa.

LOCVS.

Scilla undique, ut cæpæ & allia, prouenit.

TEMPVS.

Scillam ter florere, triaq; tempora sationũ ostendere, Theophrastus libro septimo capite duodecimo tradit. Primum enim florum prouentũ, arandi primum tempus significare scribit, secundũ medium, tertiũ nouissimũ. Quot enim fuerint isti, totidem & arari tempora fermè occurrunt. Scillæ præterea flos, ut est Berytius autor, uirgata specie prosiliens, modò celeriter nõ emarcescat, largos frugum prouentus, ac uberem annonam nobis promittit.

TEMPERAMENTVM.

Admodũ incidentem facultatẽ obtinet, non tamen admodũ calidam, sed secundum hoc eam quispiam secundi ordinis censeat excalfacientiũ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim acrem & feruentẽ habet. Assata uerò multiplicẽ obtinet usum. Pasta aut luto oblita, in clibanũ conijcitur, aut carbonibus obruitur, donec circunlita pasta sufficienter tosta fuerit. Qua amota, si non emollescat, altera pasta aut luto circunlinitur, & eadem quæ prius fiunt. Nam quæ ita non assatur, noxia magis est, præsertim interaneis data. Torretur item in olla indito operculo, & in clibanũ coniecta. Sumitur ex ea, abiectis extimis partibus, quod maximè mediũ est, quod concisum, effusa priore aqua, coquitur, nouaq; superinfusa usq; dum nec amaritudinẽ, neque

SCILLA

Meerzwibel.

A acrimoniam habeat aqua. Siccatur autem in umbra dissecta, & lino traiecta, ita ut ne taleolæ inuicem se contingant. Sic igitur secta, ad oleum, uinum, acetumq; scilliti cum utimur. Ad rimas uerò pedum crudæ Scillæ interanea pars in oleo feruefacta, aut cum resina liquefacta imponit̃. Decocta in aceto demorsis à uipera cataplasma est. Assæ eiusdẽ pars una tosti salis partibus octo subigitur, daturq; ieiunis cochlearis unius duorúmue pondere ad emolliendã aluum. Additur potionibus & odoramentarijs medicamentis, & ijs cum quibus urinam ciere uoluerimus, hydropicisq; & stomachicis, quibus innatant cibi, & morbo regio, torminibus, in uetere tussi, asthmaticis, cruenta reijcientibus. Trium uerò obolorum pondus in delinctu ex melle sumpsisse satis est. Coquitur eadem cum melle, sumiturq; in cibo ad eadem, maximè coctionẽ adiuuans. Strigmentitia per aluum ducit. Cocta & simili modo sumpta, idem potest. Cauendus Scillæ usus ijs, quibus interaneũ aliquod exulceratum erit. Prodest uerrucis & pernionibus assam inungere. Semen eius tritum, cum caricis aut melle exceptum, si manditur, aluum emollit. Pro foribus domus suspensa tota amuletum est.

EX GALENO.

Præstat assam aut elixam sumere: sic enim uirium eius uehementia exoluitur.

EX PLINIO.

Scillarum in medicina alba est quæ masculus, fœmina nigra. Scilla quę candidissima fuerit, utilissima erit. Huic aridis tunicis direptis, quod reliquũ è uino est, consutum suspendit̃ lino modicis interuallis, postea arida frusta in cadum aceti quàm asperrimi pendentia immerguntur, ita ne ulla parte uas cõtingant. Hoc fit ante Solstitium diebus quadraginta octo. Gypso deinde oblitus cadus, ponitur sub tegulis, totius diei solem accipientibus. Post eum numerũ dierum tollitur uas, Scilla eximitur, acetum transfunditur. Hoc clariorẽ aciem facit. Salutare est stomachi laterumq; doloribus, parum sumptum binis diebus. Sed tanta uis est, ut auidius haustum extinctæ animæ momento aliquo speciem præbeat. Prodest & gingiuis & dentibus, uel per se cõmanducata. Tineas & reliqua uentris animalia pellit ex aceto & melle sumpta. Linguæ quoq; recens subiecta præstat ne hydropici sitim sentiant. Coquitur pluribus modis in olla, quæ conijciatur in clibanum aut furnum, uel adipe aut luto illita, aut frustatim in patinis. Et cruda siccatur, deinde cõciditur, coquiturq; in aceto, tum serpentium ictibus imponitur. Tosta quoq; purgatur, & medium eius iterum in aqua coquitur. Vsus sic coctæ ad hydropicos. Ad urinam ciendam tribus obolis cum melle & aceto potę. Item ad splenecticos & stomachicos, si non sentiant ulcus, quibus innatet cibus. Ad tormina, regios morbos, tussim ueterem cum suspirio. Discutit & ex folijs strumas, quadrinis diebus soluta. Furfures capitis, & ulcera manantia illita, ex oleo cocta. Coquitur & in melle cibi gratia, maximè uti coctionem faciat. Sic & interiora purgat. Rimas pedum sanat in oleo cocta, & mixta resinæ. Semen eius lumborũ dolori ex melle imponitur. Pythagoras Scillam in limine ianuę suspensam, malorum medicamentorum introitum pellere tradit.

STAPHIS AGRIA

Biſsmüntz.

A

DE STAPHIDE AGRIA.
CAP. CCCI.

NOMINA.

STAPHIS ἀγρία Græcis, herba Pedicularis & Pituitaria Latinis, officinis Staphiſagria, Germanis Bißmüntz. Pedicularis autem Pituitariaq́ Latinis à uiribus quas habet, dicta eſt: erumpentibus enim è corpore pediculis ex oleo inuncta aduerſatur, & cõmanducata feruore multam pituitam trahit.

Pedicularis quare dicta.

Pituitaria unde.

FORMA.

Folia habet Labruſcæ, inciſuris diuiſa, coliculos rectos, molles, nigrosq́, flores Iſati ſimiles, ſemen in uaſculis uiridibus ſimilibus Ciceri triangulũ, aſperum, in nigro ſubrufum, intus candidũ, guſtu acre. Hæc deſcriptio herbæ huic cuius hic effigiem damus per omnia quadrat, floribus tantum exceptis, qui minimè Iſati ſimiles ſunt, neq́ in colore, neq́ in quantitate. Iſatis enim flores lutei ſunt, & exigui, huius contrà ſubcæſij, ac multò maiores, ut hinc ferè ſuſpicer eam herbam non eſſe quam ueteres pingunt Staphida agrian. Cæterũ cum proximè tamen ad picturam accedat, neque uiribus diſtet admodũ, inter Staphidis agrias ſpecies rectè à pleriſq́ hodie herbariæ rei ſtudioſis cõnumeratur. Folia enim fert plerunq́ ſeptem, aliquando etiam paucioribus inciſuris diuiſa, coliculos rectos, nigros, & in folliculis herbaceis ſemen triquetrum, in nigro ſubrufum, intus candidum, guſtu acre, ita ut illi omnes notæ, demptis floribus, reſpondeant.

LOCVS.

Naſcitur, Plinio authore, in opacis. Ea cuius picturam exhibemus, nunc paſsim in hortis plantatur.

B

TEMPVS.

Floret æſtate.

TEMPERAMENTVM.

Quum urendi uim habeat Staphis agria, conſequitur eandem in quarto ordine eſſe excalfacientium & deſiccantium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius grana quindecim ſi quis trita in aqua mulſa dederit, craſſa per uomitũ purgant. Sed qui biberint, ambulare debent. Quinetiam aſsiduè attendere oportet, & aquam mulſam potui dare, quod ſtrangulationis pericula inferant, & fauces deurant. Trita eadem, & ex oleo inuncta, pediculationi, prurigini & ſcabiei auxiliatur. Plurimã cit pituitã cõmanducata. Decocta in aceto, dentium dolori, ſi ea colluantur, ſubuenit. Gingiuarũ rheumatiſmũ ſiſtit. Vlcera oris, aphthas nominant, cum melle ſanat. Miſcetur præterea urentibus malagmatis.

EX GALENO.

Vehementer acrem obtinet facultatẽ, adeò ut ex capite purget pituitam, abſtergatq́ ualenter. Itaq́ ad ſcabiẽ accõmodata eſt. Sed & urendi uim aliquam habet.

EX PLINIO.

Nucleis eius ad purgationes uti non cenſuerim propter ancipitẽ ſtrangulationẽ, nec ad pituitã oris ſiccandã: fauces enim lædunt. Phthiriaſi caput & reliquũ corpus liberãt triti. Facilius admixta ſandaracha. Item pruritu & pſoris. Ad dentiũ dolores decoquuntur in aceto. Ad auriũ uitia, rheumatiſmũ gingiuarũ, ulcera oris manantia. Flos tritus in uino contra ſerpentes bibitur. Semen enim abdicauerim, propter nimiam uim ardoris. Quidam eam Pituitariã uocant, & plagis ſerpentium utiq́ illinunt. Item phthiriaſi, qua Sylla dictator conſumptus eſt. Naſcuntur quoq́ in ſanguine ipſo hominis animalia exeſura corpus. Reſiſtitur Staphidis agrias ſucco, cum oleo perunctis corporibus. Hæc quidem in aceto decocta, etiam ueſtes eo tædio liberat.

SESELI
MASSILIENS
Seſel.

DE SESELI MASSILIENSI. CAP. CCCII.

A

NOMINA.

ΣΕΣΕΛΙ τὸ μασσαλεωτικὸν Græcis, Seseli Massiliense Latinis, officinis Siler montanũ dicitur. Semen tamen quod à seplasiarijs hoc nomine uenditur, non Massiliensis, sed, si amaritudinẽ respicias, Æthiopici, uel, quod magis uero simile est, Peloponnesiaci (neutrius enim integram imaginẽ uidimus) Seseli semen est: latius enim, odoratius, & carnosius Massiliensi existit. Germanis incognita hactenus planta fuit, ob id Sesel rectè illam appellabunt.

Siler montanũ.

FORMA.

Folia gerit Fœniculi, crassiora tamen. Caulem uegetiorẽ, umbellam Anetho similem, in qua semen est oblongum, angulosum, & degustanti confestim acre: radicem longam, & odoratam. Ex qua Dioscoridis deliniatione satis constat stirpem, cuius picturam damus, esse Seseli Massiliense, quod huic nimirum, nulla prorsus nota reclamante, tota descriptio suffragetur. Quid multa? dato etiam quod singulæ illi non responderent notę, tamen cum eas quas ueteres Seseli attribuerunt facultates obtineat, citra omne periculum pro eo usurparetur.

LOCVS.

Optimũ iuxta Massiliam, teste Dioscoride, Galliæ urbem nascitur, unde etiam cognominatũ est Massiliense. Prouenit autem alijs quoq; in locis calidioribus, & nunc in plerisq; Germaniæ hortis, sed non nisi satum & cultum.

TEMPVS.

Floret æstate, & semen subinde producit.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & desiccat in secundo ordine.

B

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & radix calefaciendi uim obtinent. Stranguriæ, orthopnœæ, uteri suffocationibus & comitialibus pota medentur. Menses & fœtus ex utero ducunt. Interaneis omnibus prosunt, & diutinas tusses sanant. Ipsum semen cum uino potum coctioni confert, tormina discutit, & epialis febribus utile est. Ad arcenda in itinere frigora cum pipere & uino bibitur. Datur capris alijsq; quadrupedibus bibendũ, ut partus iuuet.

EX GALENO.

Seseli & radix & semen usqueadeo excalfacit, ut admodum urinã mouere queat. Sed & tenuium est partium, ut & comitialibus, & orthopnœis competat.

EX PLINIO.

Prodest homini ad tussim ueterẽ, rupta, cõuulsa, in uino albo potum. Item opisthotonicis, & iecinorũ uitijs, & torminibus, & stranguriæ, duarum aut trium ligularum mensura. Sunt & folia utilia, ut quæ partus adiuuent etiam quadrupedum. Hoc maximè pasci dicuntur ceruæ parituræ. Illinitur & igni sacro. Multum in summo cibo concoctionibus confert, uel folio, uel semine. Quadrupedum quoque aluum sistit, siue tritum potui infusum, siue mandendo cõmanducatum è sale. Boum morbis medetur, uel si contritum infunditur.

SANGVISORBA MAIOR.

Pimpinella

Groß Kölbleskraut.

SANGVISORBA MINOR.

Klein Kölbleskraut.

C

NOMINA.

CVVM ignoraremus quo nomine ſtirpem hanc ueteres Græci & Latini, ſi modo ijs cognita fuit, appellarint, maluimus interea uulgari uti nomenclatura, donec aliud certius nomen inueniremus. Elatinen tamen eſſe iudicarem, ſi folia puſilla, piloſa, & rotunda obtineret. Nunc quum neque puſilla, neq; piloſa, neq; rotunda, ſed mucronata eſſe uideantur, certi ſtatuere nihil poſſum. Sanguiſorba uerò dicta eſt hæc herba, non quod uulneribus iniecta ferrū & ſpicula facilè & citra ſenſum doloris exigat, ut nōnulli arbitrantur: idipſum enim non poſſe mirifica quæ illi ineſt adſtringendi facultas abundè oſtendit: ſed potius quod ei in ſiſtendo ſanguine undecunq; emanarit, mira admodū inſit efficacia, adeò ut hunc ipſum quaſi abſorbere uideatur. Erroris autem huius nulla alia cauſa eſt, niſi quod hanc ſtirpem multi cum ea quæ hodie Pimpinella uocatur, confundant, quæ certè propter caliditatē quam obtinet haud exiguam, quandā etiam trahendi facultatē habere uidetur, adeò ut infixa corpori extrahere facile queat. Quod uerò cum Pimpinella confuderint non alio factum eſt nomine, quàm quod huius folia proximè ad Pimpinellæ folia, quæ itidem ut hæc ſerrata ſunt, accedere uidentur. Sed hæc confuſio non caret errore, ut paulò pòſt dicemus. Germanis hæc herba Kölbleskraut / à capitellis quæ ruffeſcentibus punctis maculata ſunt, dicitur. Nōnulli etiam Germanorum Hergots bärtlin nominant. Quidam etiam à ſiſtendo ſanguine Blůtkraut.

Sanguiſorba cur dicta.

Error eorum qui Pimpinellā cum Sanguiſorba confundunt.

GENERA.

Duo ſunt eius herbæ quæ Sanguiſorba uocatur genera. Vna enim maioribus conſtat folijs ac longioribus, coliculis tamen tenuioribus, ideoq; ab hac foliorū forma maior à nobis dicta eſt. Altera minoribus folijs, coliculis autem maioribus eſſe deprehenditur, quare ab iſta foliorū effigie rectè minor appellari poteſt, ut inter eas aliquod diſcrimen eſſe herbariæ rei ſtudioſi hac ratione animaduertant.

Sanguiſorba maior.

D

Minor.

FORMA.

Herba eſt à radice craſſa & longa, ſtatim folioſa, minor potiſsimū, coliculos habens plurimos rubentes, folia aſpera, in extremitatib. latè crenata & ſerrata, in ſummo coliculorū capitella ruffeſcentibus punctis maculata, quæ ſi hiant flores exeunt herbacei, in medio croceam comam oſtendentes.

LOCVS.

Naſcuntur locis incultis, aridioribus, & ſoli expoſitis. Vnde iterum colligere licebit non eſſe Elatinen, utcunq; à facultatibus illius non diſcrepet, quòd Dioſcoride & Plinio teſtibus, Elatine in cultis & ſegetibus proueniat.

TEMPVS.

Florent Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Guſtantibus adſtrictionē haud uulgarem ac uiſcoſitatem herba præ ſe ferre uidetur. Quapropter ſiccam admodum conſiſtentiā nacta eſt, ſimulq; corpora contrahere, & conſtringere poteſt, atqueadeo emplaſticam, eo quòd glutinoſa ſit, facultatem obtinet.

VIRES.

Ex ijs quæ diximus abundè conſtat utranque Sanguiſorbam in reſtringendis ac ſupprimendis ſanguinis profluuijs eſſe efficaciſsimas, adeò ut nonnulli conſtanter aſſerant, eas etiam manibus geſtatas ſanguinem undecunq; manantē ſiſtere poſſe. Experientia certè compertū eſt ad muliebre profluuiū ſanandū, nullum poſſe reperiri præſentius ijs ſtirpibus præſidiū. Glutinant etiam uulnera illarū folia, carcinomatisq; & fiſtulis medentur. Generoſum deniq; ac ſtrenuum remediū eaſdem eſſe

ad dy-

A ad dysenterias, & reliquos uentris fluxus, si ex aqua aut uino bibantur, nemini non notum est. Quid multa? Elatines herbæ, cuius certè hæ duæ stirpes genus esse uidentur, facultates habent. Quare toto cœlo errant qui herbas has, ut suprà etiam cõmemoratum est, cum Pimpinella confundunt, quod hæc ipsa acris admodũ sit & multum calida: illæ contrà sapore, haud secus atq; Elatine, adstringente. Verum non tantum differunt facultatibus, imò etiam odore, colore'q; foliorũ, maximè uerò florũ diuersitate, ut quiuis ex utriusq; herbę picturę collatione statim deprehendet.

Pimpinella nõ solum facultatibus, uerumetiam forma à Sanguisorba diuersa.

DE SCOLYMO. CAP. CCCIIII.

NOMINA.

ΣΚΟΛΥΜΟΣ Græcis, Carduus & Strobilus Latinis, Columellæ Cinara dicitur. Sunt qui hodie Arcocum corrupta uoce nominent, primam uocis syllabam articuli uice præponentes. Alij paulò rectius Alcocalum uocant: Cocali siquidem nomine, nux pinea, cui Scolymi capitulum simile est, uenit. Nunc uulgo herbariorũ ab articulo statim duabus interiectis literis Articocalus, aut expuncta uocali a, Articoclus, uel magis curtato, ut ferè fit, uocabulo, Articols uel Articoca nuncupatur. Germani instar uulgi Articoca nominabunt, aut Strobildorn. Strobilum autem Romani hanc stirpem non alia ratione dixerunt, quàm quod eius capitulum, ut diximus, structili nucleorũ serie pineam nucem referre uidetur. Cinaram uerò sunt qui appellatã putent, quod satum & cultum cineribus gaudeat. Alij à Cinara potius puella, quæ in eius speciei Carduum mutata est, dictam esse uolunt.

Carduus. Strobilus. Cinara. Alcocalus. Cocalus.

Articocalus. Articoca. Strobilus cur dicta. Cinara quare appellata.

FORMA.

B Folia habet Chamæleontis, & spinæ albæ uocatæ similia, nigriora tamen ac crassiora. Caulem emittit oblongum, foliosum, in quo capitulũ spinosum. Radicẽ uerò nigram & crassam. Hæc Dioscorides. Cæterum caput eius & uertex in squarosum extuberat globum, corticosis unguibus turgentẽ, spicis'q; squamatim coagmentatum, quorũ orbis exterior uiret, interior niueo candore nitescit. Flos purpureo rutilat colore, qui tandẽ euanescit in pappos. Caput uetustate tandem dissilit in corticeas laminas, semen ostendens Cnici figura. Nos tamen integrã Scolymi faciẽ ac picturã hoc tempore dare non potuimus, quod primo anno fructum suum nõ ostendat. Curabimus autem alio tempore ut studiosi integram eius habeant picturam.

LOCVS.

Nusquam, quod sciam, in Germania prouenit Cinara, nisi sata & culta. Quare Scolymus qui in hortis colitur & plantatur, uerè Cinara existit. Quod ideo monendum esse duximus, quia inter Græcos esse constat, ut est Paulus & Aëtius, qui Scolymum à Cinara discriminãt. Non est autẽ aliud inter eas stirpes discrimen, quàm quod Scolymus ferus est & syluester, Cinara uerò domita cultu, ideo'q; à nonnullis Carduus altilis nominatur.

Scolymus hortensis propriè Cinara dicitur.

Scolymus. Cinara. Carduus altilis.

TEMPVS.

Quum Solstitiũ æstiuum agitur, Scolymi flos erumpit, Hesiodo in lib. ij. cui titulus Opera & dies, teste, qui ea florente cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidissimas, uiros'q; in coitum pigerrimos, capite, genibus, ac toto corpore præ Sirij æstu arescentibus, scribit.

TEMPERAMENTVM.

Quæ secundum qualitatẽ editur actio, calidum in secundo ordine completo, aut tertio incipiente, medicamentũ indicat, siccum uerò in secundo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix Scolymi illita graueolentiã alarũ, & totius corporis emendat. Item si decocta in

SCOLYMVS

ARTICHAVLT

Strobildorn.

A cta in uino bibatur. Vrinã etiam copiosam fœtidamq́ pellit. Herba cum recens nascitur tenerescitue, asparagorum modo in olera transit.

EX GALENO.

Scolymi radix copiosam urinam graueolentẽ elicit, si quis eam in uino coctã bibat: ideoq́ graueolentiã sanat, tum alarum, tum totius corporis. Atq; hoc sanè medicamẽto ex tota inest essentia, utpote eius succo existente purgatorio. Et in libro secundo de alimentorũ facultatibus: Praui succi edulium est Cinara, pręcipuè cum iam durior euaserit: tum enim biliosi humoris copia abundat, totaq́ eius substantia durior existit, adeoq́ ut ex ipsa melancholicus, ex succo uerò eius tenuis & biliosus humor producatur. Proinde coctam edere præstiterit adiecto Coriandro, dein ex oleo, garo, uinoq́ sumatur. Si tamen in patina aut sartagine ad esum præparetur, absq; ijs comedatur. Plerique enim sic eius ueluti cacumina comedunt, quæ spondylos nominant.

EX PLINIO.

Vrinam ciere Scolymum præcipuè traditur. Sanare lichenas & lepras ex aceto. Venerẽ stimulare in uino, Hesiodo & Alcęo testibus, qui florente ea cicadas acerrimi cantus esse, & mulieres libidinis auidissimas, uirosq́ in coitũ pigerrimos scripsere, uelut prouidentia naturæ hoc adiumento tunc ualentissimo. Item graueolentiã alarũ emendat radicis emedullatæ uncia, in uini falerni heminis tribus decocta ad tertias, & à balneo ieiuno, itemq́ post cibum cyathis singulis pota. Mirũ est, quod Xenocrates promittit experimento, uitium id ex alis per urinam effluere.

DE SPHATVLA FOETIDA.

CAP. CCCV.

B

NOMINA.

HERBA quam officinæ Sphatulam fœtidam uocant, quod grauem exhalet odorẽ, quomodo ueteribus sit appellata nondum certò scire possum. Nomen quidem ipsum Xiphij seu Gladioli speciem esse docet: Sphata siquidem Latinis gladium significat. Non esse autem Xiphium radix eius euidenter admodũ ostendit, quæ non est bulbosa, nec gemina, ita ut altera alteri insideat, sed capillamentis fibrata. Neq; etiam Sparganiũ esse partim folia eius quæ in terram non procumbunt, partim etiam semina, quæ non in pilulis, sed folliculis aut siliquis profert. Non uidetur etiam esse Xyris, quod illa radicem habeat longam & rufam, Sphatula uerò fœtida nec longam nec rufam, sed rotundam, albam & capillatam. Tamen quicquid sit gentilem ijs esse foliorum similitudine constat. Germani eam Wandtleußkraut/ à necandis cimicibus appellant.

Sphatula fœtida cur dicta.
Sphata.
Sphatula fœtida non est Xiphiũ.
Non est Sparganium.
Non est Xyris.

FORMA.

Folia Iridi similia habet, minora tamen & angustiora. Caulem ex se mittit, in cuius summo folliculos aut siliquas Pæoniæ fœminæ non dissimiles profert, quibus dehiscentibus semen in ijs apparet rotundum & rubrum. Radicem obtinet capillamentis multis fibratam.

LOCVS.

Circa sepes & dumeta nascitur, frequens in Italia, nusquã tamen in Germania, quod sciam, nisi sata prouenit.

TEMPVS.

Fructum seu siliquas suas autumno profert, ac subinde in ijs, ubi dehiscunt, semen ostendit.

TEMPERAMENTVM.

Vehementer acrem qualitatẽ obtinet, adeò ut gustata, fauces quasi urere uideatur. Proinde calidam & siccam admodum esse constat.

SPHATVLA
FOETIDA.
Wandtleußkraut.

A

VIRES.

Non multum à Staphidis agriæ uiribus abeſſe apparet: ualenter enim abſtergit. Hinc ad ſcabiem, eius potiſsimũ ſuccus, abigendam utilis eſt. Surculos etiam & ſpicula, perinde atque Xiphium & Xyris, ſine dolore extrahit. Cimices quoque necat atque fugat.

DE TRICHOMANE. CAP. CCCVI.

NOMINA.

ΤΡΙΧΟΜΑΝΕΣ græcè, Trichomanes, Capillaris latinè uocatur. Officinis Polytrichon falſo dicitur: id enim nominis Adianto herbę, quam hodie Capillum Veneris uocant, Dioſcoride & ueteribus alijs teſtibus, debetur. Germanicè Widertodt/oder Abthon appellatur. Trichomanes autẽ à facultate ſua Græci nominauerunt, quod ſcilicet fluentem capillum expleat, & ſubnaſci faciat: μανὸν enim ea gens rarum uocant, τρίχα autem capillum. Hoc etiam nomine Capillarem Latini dixerunt.

Polytrichon officinarum.

Trichomanes cur dictum.

Capillaris.

FORMA.

Filici ſimile eſt Trichomanes, paruum admodum. Ex utraqꝫ parte ordine quodam folia habet tenuia, Lentis figura, contraria inuicem, in ramulis tenuibus, ſplen deſcentibus, ſubnigris & auſteris. Cuius equidem deſcriptionis notæ omnes, nulla penitus reclamante, herbæ illi quam hodie officinæ Polytrichon uocant, pulchrè quadrant. Siquidem cauliculis iunceis, quincuncialibus, à radice ſtatim penè foliatis conſtat, folijs rotundis, lenticulæ forma, aduerſis inter ſe pediculis, ramulis ſubnigris & nitentibus, ſine flore, ſine ſemine.

B

LOCVS.

Naſcitur in paluſtribus atque umbroſis locis, humentibus muris, & iuxta fontes, haud ſecus atque Adiantum.

TEMPVS.

Carpitur æſtate & autumni initio.

TEMPERAMENTVM.

Trichomanes in caliditate quidem & frigiditate ſymmetrum eſt, uerum deſiccat, extenuat & digerit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eadem poteſt quæ Adiantum. Cum itaque Adiantum aliunde in Germaniam ſit deportandũ, & Trichomanes paſsim proueniat, licebit hoc in alterius inopia uti. Et conſultius multò ut Trichomane utantur officinæ, quàm Adianto adulterino. Prodeſt igitur Trichomanis decoctũ potum aſthmaticis, dyſpnoicis, felle ſuffuſis, lienoſis, urinæqꝫ difficultatibus. Calculos frangit. Aluum ſiſtit. Venenatorũ morſibus, & ſtomachi fluxionibus in uino potum medetur. Menſes & ſecundas ducit, ſanguinis autem reiectiones ſiſtit. Crudum illinitur uenenatorũ morſibus. Alopecias explet, ſtrumas diſijcit. Furfures & achores cum lixiuio exterit. Cum ladano, myrtino, ſuſino, aut hyſſopo & uino capillos defluentes continet. Decoctũ etiam eius cum lixiuio & uino ſi eo abſtergantur, idem poteſt.

EX GALENO.

Alopecias denſat, & ſtrumas & abſceſſus diſcutit, lapideſqꝫ frangit potum. Viſcoſorum craſſorumqꝫ ex thorace pulmoneqꝫ excreationibus non mediocriter confert. Ventris profluuiũ ſiſtit, nullam tamen manifeſtam caliditatẽ affert, ſicut nec frigiditatem.

EX PLINIO.

Calculos è corpore mirè pellit, frangitqꝫ, utique nigrum. Qua de cauſa potius quàm quod in ſaxis naſceretur, & à noſtris Saxifragum appellatum crediderim.

TRICHOMANES Widertodt.

A Bibitur è uino quantum terni decerpsere digiti. Vrinam cient. Serpentiũ & araneorum uenenis resistunt. In uino decocti aluum sistunt. Capitis dolores corona ex ijs sedat. Contra scolopendræ morsus illinuntur, crebrò auferendi ne pereant. Hoc & in alopecijs. Strumas discutiunt, furfuresq́ in facie, & capitis manantia ulcera. Decoctum ex his prodest suspiriosis, & iecinori, & lieni, & felle suffusis, & hydropicis. Strangurię illinuntur, & renibus cum Absinthio. Secundas cient & menstrua. Sanguinem sistunt ex aceto, aut Rubi succo poti. Infantes quoque ulcerati perunguntur ex ijs cum rosaceo & uino prius. Folium in urina pueri impubis, tritum quidẽ cum aphronitro, & illitum uentri mulierum, ne rugosus fiat, præstare dicitur. Perdices & gallinaceos pugnaciores fieri putant, in cibum eorum additis, pecoriq́ esse utilissimos.

DE TELI. CAP. CCCVII.

NOMINA.

THAIΣ, κεραΐτις, αἰγόκερως, βούκερως Græcis, Fœnumgræcũ Latinis: officinæ genuinum nomen retinuerunt: Germanis Bockshorn / oder Kůhorn dicitur. Magna græcarum appellationũ pars à siliquarum quas producit figura desumpta est; hę enim corniculis similes existunt. Hinc Ceraitis à cornu simpliciter dici cœpit: κέρας enim Græcis cornu est. Ægoceros autem à caprini cornu similitudine, quemadmodum à bubuli Buceros, quod sanè nomen Theophrastus libro quarto de historia plantarum illi imposuit. Cum itaque corniculis similes habeat siliquas, factum est ut illam Columella simpliciter Siliquã nominauerit, Plinius Siliciam, Varro Siliculam.

Ceraitis cur dicta.
Aegoceros.
Buceros.

B

FORMA.

Cauliculis emicat exilibus, rubicundis, folio penè Trifolij, flore candido & exiguo, semine in siliquis oblongis, ac cornu instar incuruis fuluo. Radice subrotunda & oblonga innititur.

LOCVS.

Satum Fœnogræcum passim ferè prouenit.

TEMPVS.

Iunio & Iulio mensibus floret, & unà siliquas producit. Semen tamen in Augusto maturum legitur.

TEMPERAMENTVM.

Fœnumgræcum calidum est secundi ordinis, deficcat primo.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Molliendi & discutiendi facultatem habet Fœnogræci farina. Facit ad inflammationes quæ intus forisq́ sunt si cum aqua mulsa decocta trita illinatur. Lienem cum nitro & aceto subacta & illita minuit. Decoctũ eius insessu ad muliebria mala, quæcunque per inflammationes aut præclusiones consistunt, utile est. Expressus Fœnogræci in aqua decocti succus, capillos, furfures & achores exterit. Cum anserino adipe pessi uice apponitur, loca quæ iuxta uterum sunt emolliens & relaxans. Viride cum aceto imbecillis & exulceratis locis prodest. Decoctũ eius aduersus tenesmos, & grauiter olentia dysentericorũ excrementa confert. Oleum eius cum myrtino capillos & in genitalibus cicatrices abstergit.

EX GALENO.

Fœnumgræcũ feruentes inflammationes irritat. Quæ uerò minus sunt calidæ, & magis duræ, eas digerendo curat.

EX AETIO.

Fœnumgræcũ habet etiam abstergendi uires. Varijs modis comeditur, sed copiosius sumptum caput tentat. At cremor decocti Fœnogræci cum modico melle

FOENOGRAECVM

Bockshorn.

A exhibitus, omnes deprauatos inteſtinorũ humores educit. Permodicũ eſſe oportet quod permiſcetur mel, ne erodat. In diuturnis uerò doloribus qui ſine febri thoracem infeſtant, pingues ſimul palmulæ elixantur, inde ſucco expreſſo melleq; admixto ſuppoſitis carbonibus rurſus decoquuntur uſq; ad congruam conſiſtentiam. Datur id diu ante cibum, obſeruariq; oportet ne ijs exhibeatur quibus facilè caput dolet: palmulæ enim capiti infeſtæ ſunt.

EX PLINIO.

Vis eius ſiccare, mollire, diſſoluere. Succus decocti fœminarum pluribus malis ſubuenit: ſiue duritia, ſiue tumor, ſiue contractio ſit uuluę, fouentur, inſidunt. Infuſum quoq; prodeſt. Furfures in facie extenuat. Spleni addito nitro decoctum & impoſitum medetur. Item ex aceto. Sic iecinori decoctũ. Diocles difficilè parientibus ſemen eius dedit acetabuli menſura tritum in nouem cyathis ſapæ ad tertias partes bibere, ut qui biberent in calida lauarentur. Et in balneo ſudantibus dimidiũ ex relicto iterum dedit, mox à balneo reliquum, pro ſummo auxilio. Farinã Fœnogræci cum hordeo aut lini ſemine decoctam aqua mulſa cõtra uuluę cruciatus ſubiecit. Itemq; impoſuit imo uentri. Lepras, lentigines, ſulphuris pari portione miſta farina curauit, nitro antè prępαrata cute, ſæpius die illinens, perungiq; præcipiẽs. Theodorus Fœnogræco miſcuit quartã partem purgati Naſturtij acerrimo aceto ad lepras. Damion Fœnigræci ſemen acetabuli dimidia menſura cum ſapæ & aquæ nouem cyathis ad menſes ciendos dedit potu. Nec dubitatᷓ quin decoctũ eius utiliſsimum ſit uuluis, interaneiſq; exulceratis, ſicuti ſemen articulis atq; pręcordijs. Si uerò cum Malua decoquatur, poſtea addito mulſo potus, ante cætera uuluis interaneiſq; laudatur: quippe cum uapor quoque decocti plurimũ proſit. Alarum etiam graueolentiã decoctum Fœnogræci ſemen emendat. Farina porrigines capitis fur-
B fureſq; cum uino & nitro celeriter tollit. In hydromelite autem decocta addita axungia genitalibus medetur. Item parotidi, podagrę, chiragrę, articulis, carnibuſq; quę recedũt ab oſsibus. Aceto uerò ſubacta luxatis. Illinitur & lieni decocta in aceto, & melle tantum. Carcinomata ſubacta ex uino purgat, mox addito melle perſanat. Sumitur & ſorbitio è farina ad pectus exulceratũ, longamq; tuſsim. Diu decoquitur donec amaritudo deſinat, poſtea mel additur.

DE TELEPHIO. CAP. CCCVIII.

NOMINA.

ΤΗΛΈΦΙΟΝ, ἢ ἀείζωον ἄγριον Gręcis, Telephiũ & Illecebra Latinis, officinis & uulgo Craſſula maior appellatur. Sunt qui Fabam craſſam, à foliorũ quam cum faba habent ſimilitudine, nominẽt. Germanis Wundkraut/ Knabenkraut/ Fotzwang/ Fotzwein dicitur. Telephiũ uerò dictum eſt, quod ulceribus malignis & deploratis, quibus Telephus Myſiæ rex ab Achille uulneratus conſenuit, quæ eam etiam ob rem Telephia uocantur, auxilietur.

Craſſula maior. Faba craſſa. Telephium unde dictum. Telephia ulcera.

GENERA.

Dioſcorides duo genera facit. Vnum floribus albis, quod nobis Telephiũ album nominare placuit, germanicè Wundtkraut das weible. Alterum floribus luteis, quod Norimbergæ me uidiſſe memini. Damus pro illo Telephiũ purpuraſcentibus floribus emicans, quod ad differentiã prioris Telephiũ purpuraſcens appellare uoluimus, germanicè Wundkraut das menntle. Præter flores qui in primo candidi ſunt, in hoc autem purpuraſcentes, foliorum etiam colore differunt, qui in candido uiridis & herbaceus exiſtit, in purpuraſcente autem paulò pallidior. Cætera omnia in ijs ſimilia apparent, folia potiſsimũ, quę fabacea prorſus ſunt, niſi quod pinguiora, & craſsiora exiſtunt.

Telephium album. Telephium purpuraſcens.

TELEPHIVM
ALBVM.

Wundkraut weible.

TELEPHIVM
PVRPVRASCENS.

Wundkraut mennle.

C

FORMA.

Folijs & caule Portulacæ similis herba Telephium. Alas binas in singulis foliorum geniculis inhærentes habet. Ramuli à radice seni septeniue prodeunt, referti folijs cœruleis, crassis, glutinosis, carnosis: flores illi lutei, uel albi, uel purpurascentes: radix ima, quod Dioscorides omisit, innumeris tuberibus scatet. Non est autē cur diuersum Telephiū hoc nomine ab ea herba, quam herbarij hodie Crassulam maiorem nominant, suspicemur, cum omnes reliquæ notæ à Dioscoride cōmemoratæ, illi adamussim conueniant. Et solenne certè est Dioscoridi ut multas notas, in his potissimū herbis quæ ipse non uidit, atque adeo ex aliorū fide pingit, easq́ maximè quidem necessarias omittat, & silentio transeat. Quibus etiā accedit locus natalis, & facultates Telephij, quæ eædem sunt cum ijs quæ Crassulæ maiori recentes herbarij adscribunt. Sunt qui alterum acetabulū esse putent, quorum sanè sententiam non admodum absurdam esse iudico.

LOCVS.

Nascitur inter uites, locis cultis & incultis humidis.

TEMPVS.

Vere statim prosilit, Iulio autem & Augusto mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Telephiū exiccat ordine secundo intenso, aut certè principio tertij, nō tamen insigniter calida, uerum in hoc forsan quispiam ipsum primi esse ordinis censeat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia senis horis illita, albas uitiligines sanant: sed oportet postea hordeacea farina illinere locum. Quinetiā alphos tollunt cum aceto in sole inuncta. Sed ubi inaruerint, absterguntur.

D

EX GALENO.

Telephiū detergendi & exiccandi facultate est præditū: proinde ad putrida ulcera conuenit, & leucas & alphos cum aceto sanat.

EX PLINIO.

Illinitur lentigini, & cum inaruit teritur. Illinitur & uitiligini, ternis ferè mensibus senis horis noctis aut diei, postea farina hordeacea illinitur. Medetur & uulneribus & fistulis.

APPENDIX.

Recentiores herbarij sua Crassula maiori in curandis uulneribus, & sistendo sanguinis profluuio utuntur, ut eandem esse cum Telephio uel hoc saltem nomine nemo dubitare debeat. Magnam autem efficaciā habere in internis potissimū uulneribus & ulceribus, mirificeq́ herniosis prodesse ijdem tradunt.

DE TRINITATIS HERBA.
CAP. CCCIX.

NOMINA.

Iouis flos. *Herba Trinitatis unde dicta.* *Iacea.*

QVO nominè priuatim planta hæc Græcis aut Latinis appellata sit medicis, ignorare me fateor. Constat tamen Violæ inodoræ genus esse, & mea quidem sententia Iouis florem. Vulgus à triplici colore floris, herbam Trinitatis nominat. Sunt qui Iaceam, & herbam clauellatā appellent. Germani Dreyfeltigkeyt blůmen / & Freysamkraut uocant.

FORMA.

Herba hæc folio est initio rotundo, per ambitum serrato, processu temporis oblongiore, cauliculo triangulo, intus cauo, leuiter striato, ex interuallis geniculato, prodeuntibus ex alarum sinu pediculis longis, in quibus summatim elucent flores

figura

HERBA TRI
NITATIS.

Freyſchamkraut.

C figura & specie uiolarum purpurearũ, superiore parte purpurei, in medio candidi, inferiori uerò lutei, radijs quibusdam nigris distincti. Quibus decidentibus semina protuberant.

LOCVS.

Sua sponte in aruis interdum prouenit. In hortis tamen ut plurimum plantatur, speciosiorq; nascitur.

TEMPVS.

Vere uiola hæc post purpuream emicat, & tota æstate floret.

TEMPERAMENTVM.

Herba in gustu lentorem quendam, atque modicam acrimoniam seu mordacitatem præ se fert, atque adeo à Symphyti temperamento non admodũ abesse uidetur, id quod etiam ex facultatibus quas illi recentiores tribuunt facilè deprehenditur. Calida itaque & sicca est.

VIRES.

Quum acrimoniæ ratione incidendi uim quampiã habeat, ideo rectè recentiores asthmaticis, pulmonisq; phlegmonibus prodesse tradunt: collectũ siquidem in thorace & pulmone pus expurgare potest. Hac ratione puerorum etiam comitialibus morbis auxilio esse solet. Cęterũ non parum ad prurituũ & scabiem confert, omniaq; cutis uitia emendat, idq; mediocris acrimoniæ & siccitatis ratione. Vlcera etiã, quia uiscositatem obtinet, glutinare potest.

DE TEVTLO. CAP. CCCX.

NOMINA.

D *Σεῦτλον unde dictum. Beta cur dicta.*

TEYTΛON, ἢ σεῦτλον Græcis, Beta Latinis appellatur. Germanis Mangolt/ oder Piessen. σεῦτλον autem Græci ab impulsu nominarunt, etenim cultus ratione quadam incrementũ capeßit arboris, neque ulli hortensium latitudo foliorũ maior. Betæ nomen sibi adsciuit, quoniam figuram ϐ literæ grææ dum semine turget referre uidetur. Nam summitatem in cacumine reflexam obtinet. Id quod testatũ nobis reliquit Lucius Columella in suo carmine de cultu hortorum ita canens:

Nomine tum graio, ceu litera proxima primæ,
Pangitur in cera docti mucrone magistri,
Sic & humo pingui ferratæ cuspidis ictu
Deprimitur folio uiridis pede candida Beta.

GENERA.

Candida Beta. Eius à colore omnes duo genera faciunt, candidam & nigram. Candida alio nomine Sicula, ut Theophrastus libro octauo de historia plantarum, & Plinius libro decimonono, capite octauo, memoriæ prodiderunt, appellatur. Et nunc extrita litera una ferè omnibus nostri seculi medicis Sicla nominatur. *Sicla.* Germanicè weisser Mangolt. *Nigra Beta.* Nigra ad atrum uidetur tendere colorem, & à Germanis roter Mangolt uocatur.

FORMA.

Caulem habet striatũ, bicubitalem, folium ferè Atriplicis, flores exiguos luteos, semẽ in caulibus copiosum: radicẽ unicam in longum protensam, è cuius lateribus aliæ, modò singulæ, modò binæ, nonnunquã ternæ fundunt, fibris multis refertæ.

LOCVS.

In hortis paßim, & cultis locis nascuntur Betæ.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus floribus & semine turgent.

TEMPERA-

BETA CAN
DIDA.

Weisser Mangolt.

BETA
NIGRA.
Roter Mangolt.

A

TEMPERAMENTVM.

Nitrosa qualitate particeps est. Nigra tamen adstrictionis quippiam adiunctũ habet, & magis in radice quàm in alijs partibus. Symeon Sethi calidam & siccam esse in tertio ordine asserit.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Nigra Beta cum lente cocta aluum efficacius cohibet, multoq; magis radix. Candida aluo utilis est. Vtraq; uerò propter nitrosam uim quam habet mali succi est. Vnde succus earum cum melle naribus inditus caput purgat. Auriũ etiam doloribus auxiliatur. Decoctũ radicum & foliorum, furfures & lendes deterget. Perniones fotu mitigat. Crudis folijs alphos nitro prius perfrictos, alopecias prurientes, atq; depascentia ulcera illini prodest. Cocta exanthematis, erysipelatis, & ambustis medetur.

EX GALENO.

Beta nitrosæ facultatis est particeps, qua tum extergit, tum digerit, & per nares purgat. Cæterum cocta nitrositatẽ omnem exuit, fitq; facultatis phlegmonis aduersæ, leuiter discutientis. Porrò ad detergendũ digerendumq; ualidior est Beta alba. Nam nigra adiunctũ habet quippiã adstrictionis, & magis in radice quàm alijs partibus. Betæ itaq; abstersorius inesse succus conspicitur, adeò ut aluum ad excretionem extimulet, & nonnunquã stomachũ demordeat, præsertim ijs quibus ille sensilior obtigit: eoq; largius commansa, stomachum infestat. Huius ceu aliorum olerum, exigua est alimonia. Iecoris obstructionibus, quàm Malua, aptius accõmodatur, magis autem ubi cum Sinapi estur, aut aceto. Lienosos item similiter manducata, mirificè iuuat.

EX PLINIO.

B

Nec Beta sine remedio est utraq;. Siue candidæ, siue nigræ radix recens & madefacta, suspensa funiculo, contra serpentiũ morsus efficax esse dicitur. Candida Beta cocta, & cum Allio crudo sumpta, contra tineas. Nigræ radices ita in aqua coctę, pruriginẽ tollunt, atq; in totum efficacior esse traditur nigra. Succus eius capitis dolores ueteres & uertigines, item sonitum aurium sedat, infusus ijs. Ciet urinã. Medetur dysentericis iniecta, & morbo regio. Dolores quoque dentium sedat illitus succus. Et contra serpentium ictus ualet, sed huius radici duntaxat expressus. Ipsa uerò decocta, pernionibus occurrit. Albę succus epiphoras sedat, fronte illita. Aluminis pauco admixto, ignem sacrum. Sine oleo trita licet, adustis medetur. Et contra eruptiones papularum cocta. Eadem contra ulcera quæ serpunt. Illinitur & alopecijs cruda. Et ulceribus quæ in capite manant. Succus eius cum melle naribus inditus, caput purgat. Coquitur & cum lenticula addito aceto, ut uentrem molliat. Validius cocta, fluctuationes stomachi sistit & uentris.

EX SYMEONE SETHI.

Eius succus mediocriter abstergit. Hic etiam uentrem ad effluxũ proritat, & stomachum aliquando uellicat, eorum præsertim qui hunc ualde sensilem obtinent. Quapropter edulium est stomacho infestum, si plurimũ comedatur. Exiguum est eius alimentũ, sicut cæterorũ olerum. Vtilis uerò est ad iecoris obstructiones cum aceto comesta. Pari modo si edatur, & lienis obstructionib. bonum fit medicamentum. Constat autem Beta ex contrarijs facultatibus. Succus enim eius calidus est, uentrem constringit, & sitim affert. Eius uerò corpus crassarum partium, flatuosum, concoctu difficilè & frigidum, uentremq; sistit, maximè si aqua in qua coctum est, subinde abijciatur.

TINCTORIVS FLOS

Gilbblům.

DE TINCTORIO FLORE. CAP. CCCXI.

A

NOMINA.

AN herba hæc ueteribus cognita fuerit nondum compertũ habemus: quapropter ad germanicam alludentes appellationẽ, Tinctoriũ florem interim dum certius nomen nacti fuerimus, nominabimus. Germani Gilb oder Streich oder Ferbblůmen/ quod florũ illius in tingendis libris & alijs quibusdam usus sit, nuncupant. Sunt qui Ackerpfrimmen uocant.

FORMA.

Genistæ non admodũ dissimilis est hæc herba: ramos enim herbaceos, ut illa habet, ac scabros, folia tamen paulò longiora & latiora, ad Hyssopi ferè formam accedentia, florem luteum, Piso similem, semen in siliquis Lenticulæ haud absimile, radicem planè ligneam.

LOCVS.

Prouenit locis altis, incultis & aridis, atque pratis nonnullis.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, atque deinceps semina profert.

TEMPERAMENTVM.

Amara est, haud aliter quàm Genista, ut calefacere illam & siccare in altero ordine sit euidentissimum.

VIRES.

Vt forma & temperamento Genistę similis est, sic etiam facultatibus haũddubiè eidem respondet. Has igitur suo loco reperies.

B

DE TORDYLO. CAP. CCCXII.

NOMINA.

TOPΔYΛON, ἢ τορδύλιον, ἢ σέσελι κρητικόν Græcis: Tordylon & Tordylion, & Seseli Creticũ Latinis, Paulus Gordylion appellat. Germanis Beerwurtz dicitur, ut suprà in capite de Dauco quoque diximus. Nam cum Dauci semen hirsutum sit, utcunq; cætera respondeant, hoc uerò minimè, non est cur Daucum esse credamus.

Seseli Creticum.

FORMA.

Fruticosa est herbula, semen habens rotundũ, geminatum, clypeo simile, subacre & odoratum. Quæ sanè omnes notæ huic herbæ, quæ à Germanis Beerwurtz dicitur, respondent, ut eius pictura, quam in capite de Dauco reperies, abundè docet. Hanc autem propter radicum similitudinẽ inter Daucorum effigies habere locum uoluimus.

LOCVS.

Nascitur in Amano Ciliciæ monte. In multis etiam Germaniæ nostræ locis copiosissimè prouenit.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde semen profert.

TEMPERAMENTVM.

Calfacit & exiccat, ut ex facultatibus eius abundè colligere licet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potum eius semen contra urinæ difficultatẽ, & ducendis mensibus prodest. Succus uerò caulis seminisq; adhuc uirentis trium obolorum pondere haustus decem diebus in passo, nephriticos sanat. Efficax etiam radix: cum melle siquidem lincta, quæ in thorace sunt educit.

C

EX PAVLO.

Gordylon alij Seseli appellant, urinæ & mensibus ducendis habile. Radix ipsius ex melle lincta, quæ in thorace hærent, educit.

EX PLINIO.

Combusta potu ciet menses, & pectoris excreationes, efficaciore etiamnum radice. Succus eius ternis obolis haustus renes sanat. Additur radix eius & in malagmata.

DE TITHYMALIS. CAP. CCCXIII.

NOMINA.

Lactaria herba cur nominata.

Lactuca caprina quare uocata.

ΤΙΘΥΜΑΛΟΣ, ἢ τιθυμάλον Græcis, Lactaria herba, & Lactuca caprina aut marina Latinis, barbaris & officinis Esula, Germanis Wolffsmilch dicitur. Lactariã autem herbam cõmuni appellatione, ob cõmune omnibus lac, uniuersum hoc genus uocauerunt. Lactucam uerò ob eandem causam, quia scilicet ex hac herba haud secus atq; ex Lactuca secta lac fluit. Caprinam, quod capræ Tithymalis uescantur.

GENERA.

Characias. *Myrsinites.* *Paralius.* *Helioscopius.* *Cyparißias.* *Dendroeides.* *Platyphyllos.*

Septem sunt, Dioscoride & alijs ueteribus testibus, Tithymalorum genera. Primus Characias, id est, uallaris dicitur, quod uallis septisq; muniendis idoneus sit. Secundus Myrsinites, à Myrti foliorũ figura: aut à nucibus, quibus similẽ fert fructum, Caryites nominatur. Hunc fructum sunt qui Nucem uomicam, Germanis Kronäglin uocatam, esse putent. Tertius Paralius, id est, marinus, quod in maritimis nascatur, appellatur. Quartus Helioscopius, hoc est, solisequus, quia eius coma ad solis cursum circumagitur, nominatᷣ: germanicè Sonnenwendede Wolffsmilch uocari potest. Alijs nominatur groß Wolffsmilch. Quintus Cyparissias à

D

Cupressi similitudine nuncupatur. Germanicè cypressene Wolffsmilch nominari potest. Sextus Dendroeides, à ramorũ copia dicitur. Septimus Platyphyllos, id est, latifolius, à latitudine foliorũ nominatur. Germanicè breytbletterte Wolffsmilch/ alij groß Teuffelsmilch uocant. Nos ex ijs generibus tria tantum depicta damus, quod reliqua uidere nondum nobis licuerit. Proferent fortè alij longè plura.

FORMA.

Helioscopius. *Cyparißias.* *Platyphyllos.*

Nos ea tantum genera quorum picturas exhibemus, omissis alijs, describemus. Helioscopius itaque Portulacæ similia folia obtinet, tenuiora tamen atque rotundiora. Ramos autem à radice prodeuntes quatuor aut quinque mittit, dodrantales, tenues & rubentes, copioso lactis liquore plenos. Caput huic est Anetho simile, & semen ueluti in capitulis inclusum. Circumagiᷣ huius coma cum sole, unde & Helioscopij nomen accepit. Cyparissias caulem emittit dodrantalem, aut maiorem, subrubrum, ex quo germinant folia pini similitudine, teneriora tamen ac tenuiora. Et in uniuersum pino nuper natæ similis est, unde & nomen traxit. Abundat hæc etiam succo candido Platyphyllos Verbasco similis est, longioraq; reliquis folia habet.

LOCVS.

Helioscopius in ruderibus potissimum, & circa oppida nascitur. Cyparissias in campestribus frequentissimus occurrit. Platyphyllos uerò in syluis.

TEMPVS.

Semẽ Tithymalorũ autumno legitur, succus uerò incipiente pomorũ lanugine.

TEMPERAMENTVM.

Vincentem habent acrem calidamq; facultatẽ, inest uerò & amaritas. Ex quarto itaque calefacientium sunt ordine, & ualenter desiccant.

VIRES.

TITHYMALVS HELIOSCOPIVS.

Sonnenwendede Wolffsmilch.

TITHYMALVS
CYPARISSIAS.

Cypreſſene Wolffsmilch.

TITHYMALVS PLATYPHYLLOS.

Breytbletterte Wolffsmilch.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

C Vim habet Characiæ liquor lacteus aluum per inferna purgandi, pituitā & bilem ducens, duorum oboloru͂ pondere ex posca sumptus. Cum melicrato autem uomitum cit. Appetente uindemia lacteus colligitur liquor. Depilat liquor hic recens ex oleo in sole inunctus, renascentesq́ flauos & exiles efficit, tandemq́ omnes destruit. Cauernis dentium inditur, leuatq́ dolores: sed cera dentes oblinendi, ne effluens fauces aut linguam uitiet. Idem inunctus myrmecias, acrochordonas, thymos & impetigines tollit. Valet etiam aduersus pterygia, carbunculos, phagedænas, gangrænas, fistulasq́. Semen & folia eadem lacteo succo præstant, dimidij acetabuli pondere pota. Radix drachmæ pondere cum hydromelite insparsa & pota, per inferna purgat. Decocta cum aceto, colluto ore, dentiu͂ dolori auxiliatur. Helioscopius eandem priori uim habet, non tamen usqueadeo intentā. Nec diuersam facultatem obtinent Cyparissias & Platyphyllos.

EX GALENO.

Validissimus Tithymaloru͂ liquor est. Secundu͂ locum tenet semen & folia. Sed & radix earundem facultatum particeps est, sed non ex æquo. Sanè ipsa cum aceto decocta dolores dentiu͂ sanat, maximè qui illis erosis proueniu͂t. At liquores ut qui ualentiorem uim habeant, in foramina quidem ipsa dentium induntur. Cæterum si aliam corporis partem contigerint, continuò adurunt, ulcerantq́: quapropter foris illis cera circunlinitur. Sic pilos quoque succus inunctus tollit. Porrò quum uehementior sit, oleo miscetur: & si id sæpe fiat, tandem prorsus radices pilorum adustæ corrumpent̄, corpusq́ depile reddetur. Eadem facultate myrmecias, acrochordonas, pterygia & thymos auferunt, detergentq́ lichenas & psoras, quia scilicet abstergendi illis facultas inest, propter amaritudinē. Prę terea ulcerum phagedænica, D anthracωde & gangrænωde, quia ualenter calefaciunt & abstergunt, si in tempore & moderatè quis utatur, iuuare poterunt. Verumenimuero & fistularu͂ callos, eadem facultate adimunt. Porrò hæc omnia genere quidem similiter, imbecillius tamen & folia & fructus præstare possunt. Quibus sanè & ad pisces in aqua stagnali capiendos uti assolent. Celerrimè nanque ab illis in uertiginem acti, ac semimortui redditi, ad aquæ superficiem feruntur. Cæterum quum septem sint eorum genera, ualentissimus est quem Characiam nominant, & Myrsinites, & qui in petris nascitur ad modum arboris: deinceps qui Verbasco adsimilis est, & Cyparissias: pòst Paralius, denique Helioscopius. Proportione uerò comprehensæ illorum facultatis & cinis & lixiuium erit.

EX PLINIO.

Tradunt toties purgari hydropicos fico sumpta, quot guttas lactis Characię exceperit. Est & semen in usu cum melle decoctum ad catapotia soluendæ alui gratia. Semen & dentium cauis cera includitur. Colluuntur & dentes succo radicis decoctæ in uino aut oleo. Illinunt & lichenas succo, bibuntq́ eum ut purgent uomitiones, & aluo soluta, aliàs stomacho inutilem. Trahit pituitā sale adiecto in potu, bilem aphronitro. Si per aluu͂ purgari libeat, in posca: si uomitione, in passo aut aqua mulsa. Media potio tribus obolis constat. Ficos à cibo sumpsisse melius est. Fauces urit leniter. Est enim tam feruentis naturæ, ut per se extrà corpori impositu͂, pustulas igniu͂ modo faciat, & pro caustico in usu sit. Helioscopius trahit bilem per inferna in oxymelite dimidio acetabulo. Cæteri usus qui Characiæ. Cyparissiæ eadem uis quæ Helioscopio aut Characiæ. Platyphyllos pisces necat, aluum soluit, radice uel folijs, uel succo in mulso, aut aqua mulsa drachmis quatuor. Detrahit priuatim aquas.

TRIFOLIVM ODORATVM.

Sibengezeit.

C

NOMINA.

Trifolium odoratum cur dictum.

TΡΙΦΥΛΛΟΝ Græcis, Trifolium odoratũ Latinis, officinis simpliciter Trifoliũ dicitur. Germanis Sibengezeit/propterea quod singulis diebus septies odorẽ suum habeat, & toties etiam amittat, quandiu in horto creuerit. Decerptum enim & exiccatum, odorem suum perpetuò retinet. Qui certè pluuiosa temporis constitutione ac tempestate instante multò uehementior est, sic sanè ut totas ædes, in quibus hæc herba reposita est, odore suo compleat. Potest etiam appellari cõmodissimè wolriechender Klee.

FORMA.

Frutex est cubito altior, uirgas habens tenues, nigris, iunceisq; adnascentijs multis præditas, in quibus folia Loto arbori similia sunt, terna in singulis germinationibus. His recens enatis odor Rutę inest, auctis uerò iam, bituminis. Florem emittit purpureum, semen modicè latum & subhirsutũ, ex altero extremo apicem obtinens. Radix illi tenuis, longa, ualida. Ex qua quidem deliniatione satis constat herbam, cuius picturam damus, esse Trifolium odoratum: siquidem cubito altior est, caules tenues obtinens, unde ramusculi multi nigricantes quodammodo, ac iuncei oriuntur, qui singuli terna folia producunt odorata. Flores etiam habet in purpureo cœruleos. Semen quoq; Milio haud dissimile in folliculis modicè latis, pilosis, & in summitate aculeum habentibus, profert. Radicem deniq; longam, candidam ac ualidam habet, ut prorsus nihil sit quod descriptioni non respondeat.

LOCVS.

Sponte sua in Germania non prouenit. Satum uerò nulla difficultate prodit.

TEMPVS.

D Iulio mense floret, ac subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est & siccum in tertio ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen & folia in aqua pota lateris dolore laborantibus, difficultati urinæ, comitialibus, incipienti aquæ inter cutem, uuluæq; strangulationibus auxiliantur. Menses etiam ducunt. Oportet autem seminis tres, foliorũ uerò quatuor drachmas dare. Succurrunt & uenenatorũ morsibus folia trita cum oxymelite & pota. Referũt quidam, si totius fruticis, radicis & foliorũ decocto foueantur facti ex serpentiũ morsibus dolores, eos mitigari. Si uerò alius ulcus habens eodem illo decocto quo quispiam sanatus fuerit foueatur, eadem sentit quæ morsi à serpentibus. Dant quidam etiã in tertianis bibenda folia eius tria, aut totidẽ semina cum uino, in quartanis autẽ quatuor, ueluti quæ circuitus soluere possunt. Miscetũ uerò eius radix & antidotis.

EX GALENO.

Triphyllum potum laterum dolores ab obstructione natos iuuat, urinã & menses prouocat.

EX PLINIO.

Trifolium scio credi præualere contra serpentiũ ictus & scorpionũ, ex uino aut posca, seminis granis uiginti potis, uel folijs, & tota herba decocta, serpentesq; nunquam in Trifolio aspici. Præterea celebratis autoribus cõtra omnia uenena pro antidoto sufficere uigintiquinque grana eius.

APPENDIX.

Debet eius Trifolij odorati usus esse subinde in omnibus officinis, quod mirificè uenenis aduersetur, & ad ulcera malefica sananda perquam utile sit.

TRIFOLIVM PRATENSE
PVRPVREVM.

Braun Wysenklee.

TRIFOLIVM PRATEN
SE ALBVM.

Weiß Wysenklee.

TRIFOLIVM PRATEN-
SE LVTEVM.

Geeler Wysenklee.

C

DE TRIFOLIO PRATENSI. CAP. CCCXV.

NOMINA.

TΡΙΦΥΛΛΟΝ ἐν χόρτοις πεδίοις γεννώμενον Græcis, Trifolium pratenſe Latinis dicitur. Officinæ latinum nomen retinuerunt, & ſimpliciter Trifolium uocant. Vtendum uerò illis eſſet odorato Trifolio, quemadmodũ altero abhinc capite diximus. Germanis Wyſenklee nominatur.

Tria genera pratenſis Trifolij. Purpureum. Candidum. Luteum.

GENERA.

Tria apud nos paſsim in pratis prouenientia Trifolij inueniuntur faſtigia, quorum primum à floribus purpureis, Trifoliũ pratenſe purpureũ, germanicè braun Wyſenklee / alterum itidem à floribus ſuis candidis, Trifoliũ pratenſe candidum, germanicè weiß Wyſenklee / & tertium luteum, germanicè geel Wyſenklee appellauimus. Quod ad folia ipſa attinet, non admodũ differunt: quoduis enim horum generum tribus conſtat folijs, quæ in primo ſunt latiora & herbacea, in ſecundo autem longiora & anguſtiora, magisꝗ; palleſcentia candicantiáue. In tertio ſunt minora & rotunda, atque ad Fœnigræci folia accedentia. Sunt qui hoc genus Lagopum eſſe putent. Sed de Lagopo ſuo diximus loco.

FORMA.

Caulem rotundũ, cubitalem obtinent, ramos exiles, folia per interualla tria: flores in ſummo aut purpureos, aut candidos, aut luteos: radicẽ longam & lignoſam.

LOCVS.

Scatent ijs prata omnia, unde etiam nomen nacta.

TEMPVS.

D

Florent Maio & Iunio menſibus.

TEMPERAMENTVM.

Adſtrictoriæ cuiuſdam qualitatis ſenſum in guſtu præ ſe ferunt, non tamen multum admodum, ut nihilominus ſint tenuium partium & exiccatoria, quandoquidem etiam exigua quaſi acrimonia prædita uideantur.

VIRES.

Hauddubiè mediocriter concoquendi & exiccandi uim poſsident, ut non temerè quidam ex recentioribus herbarijs tradant, Trifolia hæc albo muliebri profluuio mirificè conferre. Eadem etiam inflammationibus impoſita, eas cõcoquunt, & ad maturationem perducunt.

DE TRAGOPOGONE. CAP. CCCXVI.

NOMINA.

Hirci barba.

TΡΑΓΟΠΩΓΩΝ, ἢ κόμη Græcis nominatur, Latinis Hirci barba, & Coma: officinis ignota eſt herba. Germanis Bocksbart & Gauchbrot dicitur. Hieronymus herbarius Braunſchuuigenſis magno errore hypociſthida in hac herba naſci putauit. Sic autẽ eam Græci uocarunt, quod à calyce eius promiſſæ pendeant barbæ, uel rectius quod lutei illius flores in uolucres barbulas euaneſcant.

Tragopogon cur dicta.

FORMA.

Caulem habet exiguum, longum tamen, & bicubitalem interdum, geniculatũ, folia Croco ſimilia, radicem longam & dulcem, ſupra caulem calycem magnum, & in eius ſummo ſemen nigrũ, florem luteum, qui in caneſcentes barbulas fatiſcit. Hæc etiam cum carpitur lacte manat.

LOCVS.

Sua ſponte in pratis naſcitur.

TEMPVS.

TRAGOPOGON Bockßbart.

C TEMPVS.

Maio & Iunio mensibus floret.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedo quæ in radice ac tota ferè planta apparet, satis monstrat eam esse caliditate tepida præditam, & modicè humidam.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Herba & cruda & cocta edendo est.

APPENDIX.

Ex recentiorum traditione, & temperamenti ratione, æstuanti stomacho utilis est herba, thoracis & iecoris uitijs, renum item & uesicæ malis. Succus eiusdem mirificè laterum doloribus auxiliatur.

DE TYPHA. CAP. CCCXVII.

NOMINA.

TYΦH Græcis, Typha Latinis, officinis inusitata. Germanis Moß/ oder Narrenkolb dicitur. A nonnullis Knospen vnd Lieschen.

FORMA.

Foliū profert Cyperidi simile, caulem læuem, enodem, cuius in summo capite flos obducitur densus, euadens in pappum seu lanuginem. Quæ descriptio huic plantæ sic quadrat, ut nulla sit nota quæ reclamet. Folio siquidem Cyperidis erumpit, caule alto, læui, plano, enodi, cuius cacumen densa florum congerie stipatur, & ueluti spissa cingitur lanugine, quæ in pappos tandem euanescit.

LOCVS.

D Gignitur in palustribus & stagnantibus aquis.

TEMPVS.

Iulio mense caulis lanosa floccorū densitate obducitur. Augusto autem in pappos abit, & euanescit.

TEMPERAMENTVM.

Quantum ex uiribus eiusdem colligi potest, non euidenter, potissimū eius flos, calefacit & refrigerat, modicéq; abstergit, atque adeo exiccat. Quum enim ambustis medeatur, & ambusta, Paulo libro quarto, capite undecimo teste, medicamenta quæ mediocriter citra insignem caliditatem aut frigiditatem abstergunt, requirant, sequitur hoc quale diximus temperamentum obtinere.

VIRES EX DIOSCORIDE.

Flos eius cum suillo adipe uetusto eloto exceptus ambustis medetur.

TYPHA

Narrenkolben.

C

DE TVRCICO FRVMENTO. CAP. CCCXVIII.

NOMINA.

Turcicũ frumentum cur dictum.

Hoc frumentum, ut alia multa, ex eorum est genere quæ aliundè ad nos translata sunt. E Grecia autem & Asia in Germaniam uenit, unde Turcicum frumentum appellatũ est: Asiam enim uniuersam hodie immanissimus Turca occupat. Germani etiã ad loca unde affertur respicientes, Türckisch korn nominant.

GENERA.

Quatuor huius frumenti reperiuntur genera. Quoddã enim grana rufa, quoddam uerò purpurea, aliquod lutea, aliquod subcandida grana profert. Spicarũ seu panicularum etiam in ijs est diuersitas: etsi enim omnes muticę sint, tamen alia candidos, alia luteos, alia purpureos, prout scilicet grana colorata erunt, flores obtinet. Aliàs, quod ad formam attinet, in ijs nulla est differentia.

FORMA.

Culmum habet crassum, rotundum, altum longúmue, infima eius parte purpureum, geniculis intersectum: folia oblonga & harundinacea, in summitate paniculas, aut spicam muticam, & granis uacuam, instar Secales florentẽ, nunc luteo, nunc candido, nunc purpureo colore, prout fructus quem profert coloratus est. Fructũ uerò & grana triangula, diuersis iam cõmemoratis coloribus tincta, in foliaceis, rotundis ac crassis membranis ac uaginis, quæ è lateribus geniculorum ferè singulorũ prodeunt, contenta obtinent, coaceruata ac penitissimè iuncta, inq; octo aut decem uersus ordine digesta. E fastigio uaginarũ capilli tenues, iam candido, iam luteo, nunc purpureo colore maculati dependent, ut pictura satis ostendit, quę

D

unica quidẽ tibi omnia genera repræsentabit. Hæc in una uagina quatuor tibi granorum colores monstrat, cùm tamen quæuis unius duntaxat coloris grana, nempe aut lutea, aut purpurea, aut rufa, aut subcandida omnia habeat. Quod nos, ne aliquem pictura deciperet, monendum esse duximus.

LOCVS.

E Græcia uel Asia, ut dictum est, primùm ad nos peruenit. Nunc autem passim in omnibus hortis prouenit.

TEMPVS.

Seritur mense Aprili, nec nisi sub finem Augusti & initia Septembris ad maturitatem peruenit.

TEMPERAMENTVM.

Dulcedinẽ & lentorem quendam grana gustu præ se ferunt, ut hauddubiè idem cum Tritico habeat temperamentum.

VIRES.

Cum idem cum Tritico habere uideatur temperamentũ, easdem etiam obtineat facultates necesse est. Grana itaque teruntur in candidissimam farinam, quæ in panificia subinde cogitur. Panis tamen ille lentoris quiddam & obstruentis naturę habet. Hinc est quod in Asia & Turcia illius nullum in cibo usum esse, nisi cum annonæ premit inopia, dicunt. Cæterum foliorum succum refrigerandi facultatem obtinere tradunt, hinc ad erysipelata utilem admodum esse conijciunt.

TVRCICVM
FRVMENTVM.
Turckisch korn.

C

NOMINA.

Serpyllum Romanum.

Thymus unde dictus.

Thymos Græcis, Thymus Latinis, herbarijs uulgaribus Serpyllũ Romanum, hauddubiè ab odore quem cum Serpyllo cõmunem habet, dicitur. Officinæ antiquum nomen retinuerunt. Germanis Thym/ & Römischer quendel uocatur. Thymus autem Græcis ab excitando, quod θύειν dicunt, nomen inuenit. Nonnullis potius hoc placet etymum, ut Thymos quasi thyæmos, hoc est, sanguinem impellens dicatur.

FORMA.

Thymus surculosus frutex est, minutis multis & angustis folijs circundatus, in summo capitula floribus purpureis referta habens. Ex qua sanè deliniatione omnibus conspicuũ fit, herbam cuius picturam damus esse Thymum. Dodrantalis enim & surculosus frutex est, folijs exiguis, flosculis ex purpura candicantibus, suauissimi odoris, capitella specie complicatarũ formicarum, radice lignosa, enascentias uirides multas obtinente, quibus in terra radicatur.

LOCVS.

Nascitur petrosis & tenuibus locis: neque enim locum pinguem, necꝫ stercoratum, sed apricum desiderat. Nunc in hortis multis Germaniæ prouenit.

TEMPVS.

Floret serò, quod Theophrastus etiam libro sexto de historia plantarũ, capite secundo testatur, circa Solstitia, cum & apes decerpunt, & auguriũ mellis est.

TEMPERAMENTVM.

Thymus uehementer calefacit. Itaque in calefaciendo & exiccando in tertio ordine statuendus est.

D

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Potus cum sale & aceto, pituitã per aluum ducit. Decoctũ eius cum melle orthopnoicis & asthmaticis prodest. Lumbricos uentris, menses, fętus & secundas pellit. Vrinam ciet. Mixtus melle in eclegmate, excreabilia efficit thoracis uitia. Recentia œdemata cum aceto illitus discutit. Sanguinis grumos dissoluit. Thymos & uerrucas pensiles tollit. Ischiadicis cum uino & polenta impositus auxiliatur. Hebetibus oculis in cibo sumptus opitulatur. Vtilis etiã pro condimento in sanitatis usu.

EX GALENO.

Thymus incîdit, & calefacit manifestè: ob id & urinã & menses prouocat, fœtum euellit, & uiscera potus expurgat, educendis ex thorace & pulmone confert.

EX AETIO.

Hæc experimentis de Thymo comperta sunt. Dato ieiunis articulari morbo laborantibus, Thymi aridi minutissimi drachmas quatuor cum oxymelitis cyatho. Bilem enim reliquosꝗ humores atꝗ acrem saniem euacuat. Facit & ad uesicæ mala. Ventre inflatis, ubi intumescere cœperint, drachmã unam dato ieiuno cum cochleari aquæ mulsæ. Ad lumborũ coxendicumꝗ dolorem, laterisꝗ & thoracis, ac hypochondriorũ suspensiones, ac inflationes, pondere trium drachmarũ cum oxymelite temperato, mensura cochlearij ieiuno exhibeto. Similiter etiam & melancholicis, & mente turbatis, timoreꝗ detentis drachmas tres cum oxymelitis temperati cochleari præbeto. Dato item ieiunis & ante cœnam aduersus lippitudinẽ, & uehementem oculorum dolorẽ. Præterea contra podagram, etiam quæ motum omnino interceperit, cum uino utilissimè propinatur. Postremò ad tumefactos testes, ieiunis trium drachmarum pondere exhibeatur.

EX PLINIO.

Oculorũ claritati multum conferre existimatur, & in cibo, & in medicamentis. Item diutinæ tussi ecligmate faciles excreationes facere cum aceto & sale. Sanguinẽ concrescere non patitur è melle. Longas faucium destillationes extrà illita cum Si-

napi,

THYMVS

Römisch quendel.

C napi, extenuat: item stomachi & uentris uitia. Modicè tamen utendum est, quoniã excalfacit, quamuis sistat aluum: quæ si exulcerata sit, denarij pondus in sextarium aceti & mellis addi oportet. Item si lateralis dolor sit, aut inter scapulas, aut in thorace. Præcordijs medentur ex aceto cum melle: quæ potio datur & in alienatione mentis & melancholicis. Datur & comitialibus, quos correptos olfactus excitat Thymi. Aiunt & dormire eos oportere in molli Thymo. Prodest & orthopnoicis & anhelationi, mulierumq́; mensibus retardatis. Vel, si emortui sint in utero partus, decoctum in aqua ad tertias. Viris uerò contra inflationes, cum melle & aceto. Et si uenter turgeat, testésue aut uesicæ dolor exigat. E uino tumores & impetus tollit impositũ. Item cum aceto, callum & uerrucas. Coxendicibus imponitur cum uino. Articularibus morbis trium obolorũ pondere in tribus cyathis aceti & mellis. Et in fastidio, tritum cum sale.

DE TEVCRIO. CAP. CCCXX.

NOMINA.

Teucrium unde dictum.

ΤΕΥΚΡΙΟΝ, ἢ χαμαίδρυς Græcis, Teucrion Latinis appellatur. Officinis ignotum. Germanis groß Bathengel dicitur. Teucrium autem uocatum est Græcis pariter & Latinis, quod Teucer Aiacis frater hoc inuenerit. Inuentum uero ab eo sic tradit Plinius. Quum exta in sacrificio super id proiecta fuissent, lieni adhæsit, eumq́; exinaniuit. Proinde quod casus ostenderat, obseruatumq́; à Teucro fuit, ad æternũ humani beneficij decus & famam illi accreuit. Diuersum tamen hoc Teucriũ ab Hemionitide, quod à Plinio etiam Teucrium appellari diximus. Chamædrys autem nominata est hæc herba, quod Chamædry simillima sit, adeò ut uicissim etiam Chamædrys hoc nomine, ut suo dicemus loco, dicta sit Teucrium. Maius tamen est Teucrium quàm sit Chamædrys, D ut meritò Germanis groß Bathengel nuncupari queat.

Teucrium hoc diuersum ab Hemionitide, quod multi non obseruant.

FORMA.

Herba est uirgæ referens effigiem, Chamædry similis, tenui folio, non multum Ciceri dissimile. Hæc quanquã breuissima sit Teucrij deliniatio, tamẽ abundè monstrat herbam hanc, cuius picturã exhibemus, esse uerum Teucriũ, cum nihil Chamædry magis simile dici queat, si diligenter utriusq́; plantæ notas expendas.

LOCVS.

Nusquam, quod sciam, sponte sua in Germania prouenit. Satum tamen copiose nascitur. In Cilicia plurimum habetur.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus, ac subinde semen producit.

TEMPERAMENTVM.

In secundo excalfacientium, tertio autem exiccantium existit ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Viride cum posca potum, aut aridum decoctum ac haustum, lienem potenter minuit. Lienosis cum ficis & aceto illinitur. Venenatorum autem morsibus cum aceto sine ficis.

EX GALENO.

Teucrium incidendi, & tenuium partium facultatis est, quare lienes sanat.

EX PLINIO.

Recens Teucria in posca, uel sicca deferuefacta, potu lienem efficaciter cõsumit. Item ex aqua illinitur. Pota arida & decocta quantum manus capiat, in aceti heminis tribus lieni medetur. Ad uulnus illinitur eadem cum aceto, aut si tolerari non possit, ex fico uel aqua. Serpentium plagis imponitur cum aceto tantum.

TEVCRIVM

Groß bathengel.

C

NOMINA.

Perforata. Androsæmon. Chamæpitys. Fuga dæmonũ.

YΠΕΡΙΚΟΝ, ἀνδρόσαιμον, χαμαιπίτυς Græcis, Hypericũ Latinis dicitur. Nomen latinum in officinis seruat. Vulgus herbariorũ Perforatam uocat, quod folia soli obiecta innumeris foraminibus scatere, & omni ex parte punctis quibusdã pertundi uideantur. Herbam quoq; diui Ioannis appellant. Germanis S. Johans kraut nominatur. Androsæmon ob florem eius qui digitis confricatus sanguineũ emittit liquorem, dixerunt. Chamæpitys uerò ab odore seminis resinaceo nominata est. Fugam dæmonũ aliqui, quod superstitione quadam inducti, fugare posse dæmones crediderint, appellauerunt.

FORMA.

Folia Rutæ similia habet, surculosus frutex, dodrantalis, rubescens. Florem luteum, qui digitis attritus sanguineum emittit succum, qua ratione Androsæmon, quasi humanum dixeris sanguinẽ, appellatur. Siliquas gerit subhirsutas, in rotunditate oblongas, hordei magnitudine, in quibus semen nigrum, resinam obolens. Cuius nimirum descriptionis notæ ita herbæ illi, quam Perforatam uocant nostri temporis herbarij, respondent, ut nemo nisi prorsus præfracto sit animo Hypericũ esse deinceps reclamare posit. Siquidẽ surculosa est herba, dodrantalis, subrubens, folio Rutæ, flore luteo, quem si digitis libeat terere, manus profectò inuenies sanguineo succo cruentatas. Siliqua denique terete, hordei magnitudine, semine intus nigro, resinam olente. Duo itaq; in Perforata inueniuntur, quæ esse Hypericũ certam tibi faciũt fidem, cruentus nempe floris triti succus, odorq; seminis resinaceus. qui diuersum sentiunt hauddubiè Marcelli Florentini interpretatione falsa seducti sunt, qui flore albo constare Hypericum asserit, cum tamen in Dioscoride sit, ἄνθος ἔχον μήλινον, hoc est, florem luteum habens.

Marcelli Florentini erratum.

D

LOCVS.

Gignitur in cultis, & asperis locis.

TEMPVS.

Aestate floret, Iulio potissimum & Augusto mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Hypericum calefacit & exiccat, tenuisq; substantiæ est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vrinam cit, menstrua ducit appositũ. A tertianis quartanisq; cum uino potum liberat. Semen quadraginta diebus potum ischiadicis medetur. Folia cum semine illita sanant ambusta.

EX GALENO.

Menses & urinas prouocat: sed ad hæc totus sumendus est fructus, non tantum semen. Cum folijs illitus uiridis ad cicatricem ducit cum alia, tum etiam ambusta. Cæterũ si sicca contusa inspergas, humida & putredinosa ulcera sanabis. Sunt nonnulli qui ischiadicis bibendum exhibent.

EX PLINIO.

Natura semini Hyperici spissandi. Aluum sistit, urinam cit, ad calculos uesicæ cum uino bibitur.

DE HYOSCYAMO.

HYPERICVM

S. Johans kraut.

NOMINA.

ΥΟΣΚΥΑΜΟΣ Græcis, Hyoſcyamus, Apollinaris Latinis dicitur. Arabibus Plinius Altercũ uocari teſtatur. Officinis corrupta uoce Iuſquiamus dicitur. Germanis Bilſamkraut/uel ſimpliciter Bilſen. Hyoſcyamon autem Græci uidentur appellare quaſi fabam ſuillam aprinámue, quòd, ut in hiſtoria ſua Helianus inquit, paſtu huius herbę conuellantur ſues apriue, præſenti mortis periculo, niſi copioſa aqua ſtatim ſe foris & intus proluerint. Adeuntq́ aquas non ut proluant ſe tantum, uerumetiam ut cancros uenentur: ijs enim nactis protinus ſanitati reſtituuntur. Atque hinc eſt quod à nonnullis etiam Germanis Sewbon nominetur. Apollinarem uerò Latini ab Apolline medicinæ inuentore dixerunt.

Altercum. *Hyoſcyamon unde dictum.* *Apollinaris.*

GENERA.

Tria ſunt Hyoſcyami genera. Vnum purpureos fert flores, folia Smilaci ſimilia, ſemen nigrum, cytinos duros & ſpinoſos. Hoc nigrum herbarij appellant. Alterũ flores luteos ceu mâli effigie, folia & ſiliquas teneriores, ſemen ſubflauũ ceu Irion: flauum uocant. Et hoc eſt quod pictum damus. Tertium utile ad medicinam, placidiſsimum exiſtens, pingue, tenerum, lanuginoſum, flore & ſemine candido: album nominant. Quod ſi uerò illud non adſit, utendum flauo erit. Nigrum ut deterrimum improbandum.

Niger Hyoſcyamus. *Flauus.* *Albus.*

FORMA.

Frutex eſt caules emittens craſſos, folia lata, oblonga, inciſa, nigra, hirſuta. Per caulem deinceps flores prodeunt ueluti mâli punici cytini, clypeolis ſepti, ſemine, ut Papaueris, plenis. Quid multa? frutex eſt triſti aſpectu, folio lato, longo, pingui, hirſuto, uenoſo, & laciniato: caulibus craſsis, è quorum latere flores prodeunt tanquam mâlorum punicorum cytini, muricatis calycibus, ramos continua ſerie ueſtientibus, ſemine intus Papaueris refertis.

D

LOCVS.

Primum genus in Galatia naſcitur. Alterum paſsim circa littora, & inter ruinas & rudera prouenit. Tertium in maritimis & ruderibus.

TEMPVS.

Semen nullum niſi poſtquam inaruerit legendum. Floret ferè per integrã æſtatem, potiſsimum Iulio menſe.

TEMPERAMENTVM.

Candidus ex tertio qudammodo ordine refrigerantium eſt. Reliqua duo genera uenenoſa.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Exprimitur ſuccus ex tenero ſemine, folijs, caulibusq́, in quem uſum tunduntur omnia, expreſſusq́ in ſole ſiccatur. Vſus eius ad annum uſq́: facilè enim putreſcit. Exprimitur priuatim etiam ſuccus ex arido ſemine, aqua calida perfuſo, tuſo & expreſſo. Eſt uerò ſuccus liquore pręſtantior, & magis dolores finit. Herba autem uirens contuſa, & trimeſtri farinæ mixta in paſtillos cõformatur & reconditur. Prior uerò ſucci expreſsio, & quod à ſicco ſemine exprimitur, collyrijs dolorem lenientibus cõmodè miſcetur, & contra acres calidasq́ fluxiones, dolores aurium, & uuluæ uitia. Cum farina autem aut polenta, contra oculorũ, pedum, aliasq́ inflammationes. Semen eadem poteſt. Facit ad tuſsim, deſtillationẽ, oculorum fluxionẽ, uehementes dolores, muliebria profluuia, aliasq́ ſanguinis eruptiones, oboli pondere cum Papaueris ſemine, & aqua mulſa potum. Confert podagris, teſtibus inflatis, mammisq́ à partu turgentibus, ſi tritum cum uino illinitur. Miſcetur utiliter & alijs cataplaſmatis dolorem leuantibus. Folia omnibus medicamentis dolorem ſedantibus, per ſe, & cum polenta mixta utiliter illinuntur. Recentia ad mitigandos

HYOSCYAMVS
FLAVVS.

Bilſam.

C omnes dolores illinunt. Tria aut quatuor cum uino pota, hepialas febres sanant. Decocta olerũ modo, & triblij mensura comesta, mediocrem insaniam gignunt. Idem efficere tradunt, si in colo ulcus habenti quis per clysterem infundat. Radice in aceto decocta, dentes in dolore colluuntur.

EX GALENO.

Hyoscyamus cuius semen atrum est, insaniam & soporem affert. Huic is cui semen mediocriter flauum est propinquam facultatẽ obtinet. Fugiendi autem utrique sunt ut inutiles & uenenosi. Cęterũ cuius semen ac flos candidus est, ad sanationes uel maximè idoneus est.

EX PLINIO.

Hyoscyamũ contra canum morsus ualet, inque uulnera cum melle imponit. Contusum cum folijs ex uino datur peculiariter contra aspidas. Eius succus sanguinem excreantibus medetur. Nidor quoque accensi tussientibus. Vsus seminis & per se, & succo expresso. Exprimitur separatim, & caulibus folijsque utuntur, & radice, temeraria in totum (ut arbitror) medicina. Quippe etiam folijs constat mentem corrumpi, si plura quàm quatuor bibantur. Etiam antiqui in uino febrẽ depelli arbitrabantur. Et oleum fit ex semine, quod ipsum auribus infusum tentat mentem.

DE HYACINTHO. CAP. CCCXXIII.

NOMINA.

ὙΑΚΙΝΘΟΣ Græcis, Hyacinthus Latinis, officinis incognitus, Germanis Blaw Mertzenblümlin / quod uidelicet cum Viola purpurea in Martio & primo uere erumpat, appellatur.

GENERA.

Albi Hyacinthi.

Duplices sunt Hyacinthi, albi & cœrulei, ut ex hoc Columellę carmine colligi po-**D**test: Necnon uel niueos, uel cœruleos hyacinthos. Albos uerò non intelligas prorsus candidos, sed eos potius qui si cum cœruleis cõferas pallescere uidentur, quemadmodũ pictura affabre tibi demonstrat. Germani album fœminã, sicut cęruleum marem uocant. Sunt qui ad ætatem hanc differentiam coloris referre uolunt, quorum ego sententiã ueriorẽ esse existimo: cum enim adolescunt, pallescere incipiunt. Cœruleũ autem Hyacinthũ nostra terra triplicem producit, ut è pictura manifestè cernere licet: maximũ, maiorem, & minorẽ. Minor floribus differt plurimũ à maiore: in illo enim maiores ac patentiores, in hoc autẽ minores & quasi orbiculati sunt flores. Omnibus autem descriptio, ut ex ijs quæ statim subijciemus planũ fiet, pulchrè conuenit, ut hinc congeneres herbas esse conijcere cuiuis liceat.

FORMA.

Folia Bulbo similia habet, caulem dodrantalẽ, leuem, minimo digito tenuiorẽ, uiridem, comam adiacentẽ incuruam, plenam florum purpureorũ, radicẽ & ipsam bulbosam. Hæc certè descriptio ita picturis quas damus quadrat, ut nulla prorsus sit eius nota quæ illas nõ appositissimè exprimat. Folia siquidẽ Bulbi protinus à radice prodeunt, caulis dodrantalis, leuis, & minimo digito tenuior, herbaceus, coma

Obiectio.

procumbens incurua, plena florum purpureorũ, radix bulbacea. Verũ posset aliquis cauillari, hos quos descripsimus flores non esse Hyacinthos, quod in ijs discurrentibus uenis græcarũ literarum figura ΑΙ, ut Plinius lib. xxi. cap. xi. prodidit, & Poëtæ fabulantur, haud inscripta legatur. Cui sic respondemus: Hyacinthũ, quem Dioscorides & alij historici describunt, diuersum esse ab eo de quo Poëtæ fabulantur. Cuius rei testis est Pausanias, qui refert florẽ qui natus est extincto Aiace apud Salamina, non esse Hyacinthũ, sed literis Hyacintho similem uideri, ex candido rubentem, ac Lilio minorem, quemadmodũ Ouidius, itemque Virgilius describunt. Idem etiam autor Cosmosandalon dici florẽ apud Hermionenses, Trœcenijs confines

Ouidius xiij. metamor. Ipse suos gemitus folijs inscribit, & αι αι Flos habet inscriptum, funestaque litera ducta est.

Theocritus Idyll. xix. Νῦν ὑάκινθε λάλει τὰ σὰ γράμματα καὶ πλέον αἰαῖ, λάμβανε τοῖς πετάλοισι.

HYACINTHVS COERV
LEVS MAXIMVS.
Pancration est

Blaw Mertzenblům die grösser.

HYACINTHVS COERVLEVS MAIOR.

Blaw Mertzenblůmlin die kleiner.

HYACINTHVS COERVLEVS
MAS MINOR.

Blaw Mertzenblům mennle.

HYACINTHVS ALBICANS SEV FOEMINA

Blaw mertzenblůmlin weible.

A fines teſtatur. Cum itaque conſtet duplicem eſſe Hyacinthum, alterum rubentem, cum literis illis inſcriptis, qui à Poëtis deſcribitur: alterum uerò purpureũ ſeu cœruleum (nihil enim refert utrum dixeris, quod Dioſcorides per purpureum colorem uiolaceum dilutũ, hoc eſt, clariorem & apertiorẽ, quem cœruleum uocamus, intellexerit: nam & Plinius lib. xxxvij. cap. ix. Hyacinthi colorem uiolaceũ dilutum uocauit) ſine literis, à Dioſcoride alijsq́ hiſtoricis deſcriptũ: nihil enim Dioſcorides in ſuo Hyacintho de literis cõmeminit: Haud igitur temerè in Virgilio ferrugineos hyacinthos, non cœruleos, ſed rubentes ad ſimilitudinẽ ferruginis quiſpiam interpretabitur, potiſsimum cum Poëtarum Hyacinthus, non cœruleus, ſed rubens ſit, quemadmodũ alibi Virgilius & Pauſanias docuere. Rubet etiã color ferrugineus. Neque obſtat quod Nonius ferrugineos hyacinthos cœruleos interpretatus eſt: is enim cœruleũ tantum Hyacinthũ nouerat. Quod ſi uerò hæc moroſis quibuſdã non probabuntur, ſed prorſus funeſtas literas inſcriptas eſſe contendant, ijs ita reſponſum uolo. Quas in Hyacintho literas appellant Poëtæ, ueras non eſſe, ſed potius notas quaſdam nigras, id quod hinc palàm fit. Plinius lib. xviij. cap. xij. ubi de leguminibus loquitur, literas lugubres in flore etiam fabæ ex ſententia M. Varronis reperiri tradit, in quo tamen flore non literas ullas, ſed nigras tantum notas, ut res ipſa & pictura docent, inſpicere licet. Quod ſi nec iſta ſatisfecerint, dicemus tum penitus fabuloſum eſſe quod regum nominibus inſcriptum Poëta, florem hunc canit. Si enim id credendũ erit, credendum etiam quod idem ex puero transformato natus ſit. Vel, quod uero ſimilius eſt, de regijs florum appellationib. Poëta iocum ſtruxiſſe uidetur, cum paſtorem inducit ſciſcitantẽ, quibus in terris inſcripti nomina regum naſcuntur flores: ſunt enim complures flores quibus à ſuis inuentoribus regibus nomina ſunt indita. Neq; nunc ulla prorſus regũ permultorũ extaret meB moria, niſi in florũ nomenclaturis, qui nominibus regum inſcripti ſunt, aſſeruaret.

Hyacinthus poëtarum. *Hyacinthus Dioſcoridis.* *Ferruginei Hyacinthi qui apud Vergilium.* *Vergilius Eclog. tertia: Et ſuaue rubens Hyacinthus.* *Literæ in Hyacintho quales.* *Virg. Dic quibus in terris inſcripti nomina regũ Naſcuntur flores. Eclog. iij.*

LOCVS.

Naſcitur in nemoribus: atque hinc eſt quod Galli, apud quos, Plinij etiam teſtimonio, eximiè prouenit, ut in ſuis cõmentarijs de Natura ſtirpium uir eruditione clarus Ioannes Ruellius autor eſt, nemoralem uel agreſtem cepam nominent. Et eius certè magna eſt copia uerno tempore in nemore haud procul à uico Luſchenau iuxta Tubingam ſito, ut uel ex natali etiam ſatis conſtet flores hos quos pictos exhibemus, eſſe genuinos Hyacinthos.

Ruellius. *Agreſtis cepa.*

TEMPVS.

Vere, menſibus nimirũ Februario & Martio, cum uiola purpurea, Theophraſto lib. vi. de Stirpium hiſtoria, cap. ultimo teſte, erumpit: hinc Martium florem Germanis noſtris dictum eſſe ſuprà monſtrauimus. Hoc potiſsimũ tempore prorumpit is quem Hyacinthũ minorem nominauimus. Exit etiam, eodem Theophraſto autore, cum Gladiolo, qui uernus etiam flos eſt. Quo ſanè tempore is maximè floret, quem maiorem appellauimus. Proinde cum tempus etiam cõueniat, nemo eſt qui deinceps ueros eſſe Hyacinthos, dubitare meritò poſsit aut debeat.

Martius flos.

TEMPERAMENTVM.

Hyacinthi radix bulboſa eſt, ordinis primi in deſiccando, ſecundi uerò completi, aut incipientis in refrigerando. Semen autem tertio quadantenus ordine deſiccat, in medio caliditatis & frigiditatis conſiſtens.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Hyacinthi radix pueris cum uino albo illita impuberes ſeruare creditur. Siſtit aluum. Pota urinam ducit, & phalangiorũ morſibus auxiliatˀ. Semen magis adſtringit, & cœliacis prodeſt. Potum cum uino regium morbum emendat.

EX GALENO.

Radix pueros diutiſsimè ſeruare impuberes in uino illita creditur. Semen regio morbo affectis in uino exhibetur.

EX PLINIO.

C

EX PLINIO.

Radix Hyacinthi in uino dulci illita pubertatẽ coërcet, & non patitur erumpere. Torminibus & araneorũ morsibus resistit. Vrinam impellit. Contra serpentes & scorpiones, morbumq; regium, semen eius cum Abrotono datur.

DE HYSSOPO. CAP. CCCXXIIII.

NOMINA.

ΥΣΣΩΠΟΣ græcè, Hyssopus & Hyssopũ latinè, Officinæ nomen legitimum retinuerunt. Germanicè Jspen/oder Jsop uocatur.

GENERA.

Hortensis. *Montana.*

Duûm generũ Dioscoridi Hyssopus est, hortensis & montana. Hortensis quę in hortis prouenit, ac culinarũ causa colitur, garten Jspen Germanis uocatur. Montana quæ in montibus nascit, & germanicè birg Jspen appellari potest.

FORMA.

Hortensis & nostra Hyssopus est uera & genuina.

Herba est pedali altitudine hortensis, fruticosa, folio Satureiæ satiuæ, floribus in cœruleo purpurascentibus, thyrsos spicæ modo uestientibus, radice longa & lignosa. Montana priori haud dissimilis est. Errant qui nostram Hyssopum hortensem non esse ueram putant: habet enim planè folium origani, nisi quod angustius est. Nec plures sunt eius apud Dioscoridẽ notæ. Nam quę de umbella quidam obijciunt, nihil ad Hyssopũ attinent, cum simpliciter scribat Dioscorides, Origanum non habere umbellam rotæ speciem obtinentem. Id quod uerum est.

D

LOCVS.

In hortis, ut diximus, hortensis, in montibus uerò montana nascit. Cæteris præfertur quæ in Tauro monte prouenit.

TEMPVS.

Æstate floret, quo etiam potissimum tempore carpenda uenit.

TEMPERAMENTVM.

Hyssopũ calefacit & desiccat ordine tertio: sed & tenuium est partium.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vim habet extenuandi & calefaciendi. Decocta cum ficis, aqua, melle ac ruta, & pota, peripneumonicis, asthmaticis, tussi uetustæ, destillationi & orthopnœæ opitulatur. Lumbricos necat. Cum melle lincta idem præstat. Decoctũ eius cum oxymelite potum, crassitudinẽ per aluum ducit. Estur cum ficis uiridibus, aluum subducens. Vehementius purgat adiecto illi cardamomo, aut iride, aut erysimo. Colorem bonum prębet. Cum fico & nitro illinitur ad lienem, aquam intercutẽ. Cum uino ad inflammationes. Discutit sugillata cum aqua feruenti illita. Angina laborantibus cum decocto ficorum optimũ gargarisma. Decocta cum aceto, dentium dolorem collutione mitigat. Inflammationes quæ circa aures sunt suffitu soluit.

EX PLINIO.

Hyssopum in oleo contritum phthiriasi resistit, & prurigini in capite. Stomacho est contrarium. Purgat cum fico sumptum per inferna, cum melle uomitionibus. Putant & serpentium ictibus aduersari, tritum cum melle & sale & cumino.

HYSSOPVS
HORTENSIS

Garten Jspen.

C

NOMINA.

Hydropiper quare dictum.

Υδροπέπερι Græcis, Hydropiper Latinis, officinis incognitum, Germanis Wasserpfeffer / oder Muckenkraut nominatur. Hydropiper autem à locis quibus nascitur, & piperis sapore quem præ se fert, quasi dixeris piper aquatile, appellatum est. Muscæ denique ab eo uehementer abhorrent: neque enim id quod succo eius aspersum est attingunt, hincque adeò alteram appellationem Germani illi indiderunt.

FORMA.

Caulem ædit geniculatũ, robustũ, circa quem alarum concauitates, & folia Menthæ similia, maiora, teneriora, candidioraque, gustu piperis acri, non tamen odorato. Semen in ramulis fert secundum folia nascens, continua serie congestum, racemosum, & acre. Radicẽ exiguam & inutilẽ. Ex qua descriptione satis constat herbam hanc, cuius imaginẽ damus, esse Hydropiper: nulla siquidem nota est quæ illi non cõueniat. Caulis enim eius geniculatus, solidus, circa quem alæ panduntur, & folia Menthę cõsimilia, maiora tantũ, hoc est, longiora multò, teneriora & albiora. Quæ singula facilè diligens quispiam oculis lustrabit. Si uerò linguã consulat, folia meram piperis acrimoniam resipiunt, nullam tamen odoris suauitatẽ in eis deprehendet. Quod si reliquam faciem excusserit, offendet semen prope folia enatum racematim congestũ, & quadã serie cohærens, ipsumque acre. Accedunt denique natales, facultates, & alia, ut nullus planè ambigendi locus relictus sit. Damus hic etiam alterius herbæ quæ in aquis prouenit picturã, quam nõnulli Hydropiperis speciẽ esse arbitrantur, quæ ferè Hederę folia obtinet, & secundũ ea semen, Ari semini haud dissimile. Nos à colore seminis appellauimus Hydropiper rubeum, germanicè rot

D

Wasserpfeffer. Huius herbę & racemosus fructus, & folia acrimonia sunt prædita.

LOCVS.

Gignitur prope stantes aquas, aut quæ leniter fluunt. Copiose prouenit ad flũmen Pegnicum haud procul à Norimbergo.

TEMPVS.

Floret Augusto mense floribus albis spicatim cohærentibus, ac subinde semen minutum profert.

TEMPERAMENTVM.

Calidum est, non tamen usqueadeo ut piper, & siccum: id quod gustus abundẽ docet.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia cum semine illita, œdemata, ueteresque duritias discutiunt. Sugillata delent. Siccata & tusa pro pipere sali & obsonijs miscentur. Radix parua, nullius in medicina usus.

EX GALENO.

Hydropiper à locis in quibus nascitur, & à similitudine quæ illi cum Pipere in gustu est, nomen sortitum est. Cæterum calidum est, sed minus quàm piper. Atque herba ipsa etiamnum uiridis cum semine cataplasmatis in modum imposita sugillata, & induratos tumores digerit.

EX AETIO.

Hydropiper herba est in aquosis nascens, ramusculis ac folijs Menthę similis, maior tantum, gustu acerrima ut piper, perexigua semina singulis folijs ferens. Calida quidem est, non tamen accedens piperi, quæ recens illita sugillata ac durities sanat. Hanc nonnulli condimentis piperis loco addunt.

APPENDIX.

Cum interea temporis dum sub prælo sunt nostri cõmentarij, quomodo ueteribus sit appellata herba quam Hydropiper rubeum uocauimus diligentius cogito, tertiam Dracontij apud Pliniũ lib. xxiiij. cap. xvi. speciem esse cõperio: hanc enim ita pingit: Tertia demonstratio fuit folio maiore quàm Cornus, radice harundinea,

totidem

HYDROPIPER

Wasserpfeffer.

HYDROPIPER
RVBEVM.
Rot Wasserpfeffer.

A totidem ut affirmabant geniculata nodis, quot haberet annos: totidemq́ esse folia. Hi ea ex uino uel aqua contra serpentes dabant. Quæ quidem notæ huic etiam herbæ competere uidentur. Est enim folio maiore quàm Cornus, radice harundinea, nodisq́ geniculata. An uerò tot nodis sit geniculata, quot habet annos, totidemq́ folijs, nondum obseruare potuimus. Quinetiã uniuersa tum foliorum tum fructus forma, acrisq́ sapor, Ari ac Draconti genus esse euidenter ostendunt. Facultas denique contra serpentes, quam Dioscorides suis etiam tribuit Dracontijs, abundè quod contendimus docet. Non est autem, ut quidã existimant, Plinij Aris, quod eius radix oliuæ grandis magnitudinem atq́ formam non referat. Hanc nostram de hac stirpe sententiam hoc loco referre placuit, ne quis nos illam Hydropiperis esse genus pertinaciter asserere ac tueri uelle existimet.

DE PHLOMO. CAP. CCCXXVI.

NOMINA.

ΦΛΟΜΟΣ græcè, Verbascũ latinè, officinis Tapsus barbatus dicitur. Sunt qui Candelam regis, Candelariam, Lanariamq́ nominent. Germanicè Wullkraut/Kertzenkraut/Unholden kertz/Himelbrant/Brennkraut uocatur. Phlomon autem hauddubiè dixerunt Græci, quòd ea pro ellychnijs utantur. Candelariã quoque recentiores nominarunt, quod caulibus eius adipe, seuo, uel aliquo pingui illitis, nonnulli pro lucernis utantur.

Tapsus barbatus. *Candela regis.* *Phlomos cur dicta.* *Candelaria.*

GENERA.

Verbascũ omnium ueterũ testimonio duo habet summa genera. Candidũ enim B alterum folijs, nigrum alterũ est. Candidum rursus in marem & fœminã digeritur. Prꝫter tria hæc, & syluestre habetur, wild Wullkraut Germani appellant. Sunt etiã Verbascula duo, quæ à nostris herbarijs herbæ paralysis, & uulgò artheticæ, cum arthriticæ dicendum esset, uocantur. Germanicè Schlüsselblůmen. Horum unum est odoratũ, alterum odoris expers. Prius germanicè simpliciter Schlüsselblůmẽ/ oder gelb Schlüsselblůmen/Himelschlüssel/oder S. Peters schlüssel/alterum wild Schlüsselblůmen/oder weiß Himelschlüssel appellant. Est & tertium Verbasculum, quod Lychnitim, alij autem Thryallida appellant, Germani Marienrosen uocant. Hæc sunt genera Verbasci quemadmodũ à Dioscoride & Galeno commemorantur, quorũ sanè omniũ picturas damus, excepto ultimo, quod hoc tempore nondum floruerat. Quanquam distingui genera hæc, ut Plinius libro xxv. cap. x. ait, penè superuacuũ sit, quum sint eiusdem effectus omnia.

Verbascula duo. *Herba paralysis.*

FORMA.

Verbascum candidum fœmina, Brassicæ similia folia habet, multò tamen hirsutiora, latiora & candida. Caulis eius cubitalis & amplior, candidus, subhirsutus. Flores albi aut subpallidi. Semen nigrum. Radix longa, acerba, crassitudine digiti. Candidum mas à foliorum candore Leucophyllon Græcis dictum, oblongioribus & angustioribus folijs, & tenui caule. Nigrum in cunctis candido simile, nisi latioribus nigrioribusq́ constaret folijs. Syluestre uirgas fert altas & arborescentes, folia Saluiæ similia. Habet uerò circa uirgas ramulos Marrubij modo. Florem luteum, auri fulgore. Verbascula duo hirsuta, terræ inhærentia, humiliáue: folijs rotundis, & multò minoribus, rugosis, è quibus medijs stylus exilit tenuis, palmi altitudine, incanus, in cuius uertice terni, quaterni, & plures etiã dependent flores lutei, summis labris denticulati, in altero odorati, in altero inodori, calyculo in albũ pallescente. Lychnitis siue Thryallis folijs ternis, aut quaternis, aut etiam pluscu-lis, crassis, pinguibus, hirsutisq́, ad lucernarũ lumina utilibus, floribus purpureis.

Candidum mas. *Nigrum.* *Syluestre.* *Verbascula.* *Lychnitis.*

VERBASCVM CANDI
DVM MAS.

Weiß Wullkrautmennle.

VERBASCVM CANDIDVM FOEMINA.

Weiß Wullkraut weible.

VERBASCVM NIGRVM.

Schwartz Wullkraut.

VERBASCVM SYLVESTRE.

Wild wullkraut.

VERBASCVLVM ODORATVM.

Seel Schlüsselblůmen.

VERBASCVM NON ODORATVM.

Weiß Schlüsselblům.

LOCVS.

C Candidum & nigrum in campestribus, & in syluis etiam proueniunt. Syluestre in campestribus, potissimũ siccis & lapidosis, nascitur. Verbascula duo passim in pratis & hortis producuntur. Lychnitis similiter alijs in campestribus nasci solet.

TEMPVS.

Verbascula duo primo statim uere emicant, certiq; huius appetentis nuncij. Hoc sanè tempore carpenda ueniunt, quod confestim fugacia euanescant: uita enim illis cum plurimum menstrua, nec temerè ad summum sesquimensem excedunt. Reliqua genera autumno, dum florent & semen proferunt, colligenda.

TEMPERAMENTVM.

Omnium folia desiccandi & detergendi uim possident.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix priorum duorum adstringit: unde tali ludicri magnitudine in alui profluuio utiliter cum uino in potu datur. Decoctũ eiusdem ruptis, conuulsis, contusis, & antiquæ tussi auxiliatur. Dentium dolorem collutione mitigat. Verbascum cui flos aurei coloris, capillos tingit, & quocunq; reponatur blattas in se contrahit. Folia in aqua decocta aduersus œdemata, & oculorũ inflammationes illinuntur. Syderata ulcera cum melle aut uino, cum aceto autem uulnera sanat. Contra scorpionum ictus auxilio sunt. Syluestris folia ambustis illinuntur. Ferunt fœminæ folia caricis interposita, incorruptas atq; à putrefactione immunes seruare.

EX GALENO.

Priorum duorũ radix gustu acerba est, & fluxionis affectibus prodest. Sed & ad dentium dolorem eam nonnulli colluunt. Folia tamen digerendi uim habent. Sic etiam aliorum folia, potissimũ autem eius quę aureos flores obtinet. Capillos quoque D flauescere faciunt.

EX PLINIO.

Contra scorpiones bibitur radix cum Ruta ex aqua magna amaritudine, sed effectu pari. Verbascum priuatim tonsillis in aqua potum medetur. Tribus obolis bibitur Verbascũ cuius flos aureus est, contra omnia pectoris uitia, tussem, & purulenta excreantibus. Tanta huic uis est, ut iumentis etiam nõ tussientibus modò, sed ilia trahentibus auxilietur potus. Lateris & pectoris dolores Verbascum cum Ruta ex aqua sedat. Panos sanat cum sua radice tusum, uino aspersum, & ita cinere calfactum, ut imponatur calidum. Semen ex uino decoctum & contritũ luxatis medetur, dolorem & tumorẽ tollens. Radicis medulla collyrij tenuitate in fistulam additur. Contusis, euersis, & si febris sit potatur in aqua Verbascum, cuius flos auro similis est. Folia ex aceto imponuntur in struma. Semine ac folijs decoctis in uino ac tritis, omnia corpori infixa extrahuntur.

APPENDIX.

Recentiores duobus Verbasculis hos effectus assignant. Trita imponuntur efficaciter articulorum doloribus. Radicis decocto uesicę renumq; obstructiones soluuntur. Ius herbæ propinatur & illinitur aduersus rupta, luxata & liuentia. Quod uerò hæc eadem possint, temperamentũ eorundem palàm docet: parum enim adstringunt: si gustaueris, amara, & modicè acria sunt: ut hoc nomine desiccandi & detergendi facultatẽ, quam illis Galenus ascribit, habere nemo dubitare debeat. Nostri etiam temporis herbarij calida & sicca esse statuunt. Et mulieres formæ studentes, succo è floribus illorum expresso faciem illinunt, quod maculas, rugasq;, & alia eiusdem uitia mirificè detergeant. Vt hinc euidentissimũ sit herbas, quas Schlüsselblůmen uocant Germani, esse Verbascula.

DE FRAGA-

FRAGARIA MAIOR
ET MINOR.

Erdtbeer.

C

NOMINA.

Rubus Idæus uidetur esse Fragaria.

GRAECIS ut herba quæ fraga gerit nominata sit, certò constituere nobis nondum licet. Sunt tamen qui βάτον ἰδαίαν, hoc est, Rubum Idæum esse putent, eum potissimum qui sine spinis inuenitur. Quorum certè sententiam ob multas uariasq; causas, ut in sequentibus dicemus, minimè repudiandā existimamus. Apuleius Græcis κόμαρον appellari scribit, quod si uerum est, alia sit à Comaro quam Dioscorides, Galenus & alij quidam depingunt, necesse est: hæc enim arbor est, illa autem herba. Ego tamen uidi codicem manuscriptū, in quo hæc uerba: Comaron Græci, Romani Fragum nuncupant: non habebantur. Quicquid uerò sit, ex numero Mororū esse cōstat eius fructum optimi odoris: hinc à frago uerbo, quod odorē reddo significat, herba ipsa Latinis Fragaria, & fructus fragum dici cœperunt. Germani Erdtbeer uocant. Græci autem si Comaron appellarunt, ob fructum arboris eiusdem nominis qui fragis ijs terrestribus similis est, hauddubiè sic dixerunt.

Fragaria unde dicta.

GENERA.

Duo Fragariæ sunt genera. Vna flores fructusq; paulò maiores, altera minores obtinet. Nos una pictura utranque expressimus.

FORMA.

Humi sine caule spargitur, multis à radice lanuginosis pediculis, quorum alij flore candido coronantur, alij trigemino comantur, folio per ambitum serrato atque uenoso, alij fructum gerunt exiguis quidem Moris haud absimilem, cæterum sui generis solidum, callosum, tenerū, quum maturuit rubentē, tum gustu, tum etiam odore suauissimum. Radice foris atra aut rubescente, intus candida, multo fibrata capillitio.

D

LOCVS.

In syluis, dumetis, & in opacis montibus, ac secus uias sponte nascitur. Vnde etiā colligi potest esse Rubum Idæum, quando & is in lucis proueniat. In hortis etiam nonnunquam ut grandiorem fructum ministret, colitur Fragaria.

TEMPVS.

Floret uere, & tota æstate, inq; maximā autumni partem. Fructus tamen eius fugax, rarò nisi æstatis initio inueniri potest.

TEMPERAMENTVM.

De temperamento Fragariæ recentiores diuersa tradunt. Serapio calidam & siccam in secundo ordine tradit. Alij frigidam & humidā in primo: nōnulli, qui tamen prorsus meo iudicio hallucinari uidentur, in tertio ordine scribunt. Nos folia ipsa gustu modicè esse amara, & adstringere deprehendimus, ut siccam esse hac ratione, & minimè humidā oporteat. Quapropter in tanta sententiarū de eius temperamento diuersitate animaduertendū, idem de Fragaria, quod de Rubo sentiendum esse, nempe quod folia, flores, fructus & radix adstringāt. Differre tamen inter se, quod folia potissimū recens nata plurimum in se habeant aqueæ substantiæ, parum uerò adstringant: adeò ut uerisimile sit de ijs locutos esse, qui frigidam & humidā in primo ordine Fragariam statuerunt. Est enim eorum temperies ex terrena frigida essentia, & aquea tepida. Fructus immaturus frigida terrea substantia præditus est, ut frigidus & siccus hoc nomine dici mereatur. Maturus autē nōn parum succi temperati calidi qui dulcis est, modicamq; adstrictionē habet, ita ut calidus & siccus dicendus ueniat. De fructu itaque intelligendi erunt, qui Fragariam calidam & siccam esse affirmant. Quare ubi de temperamento Fragariæ agitur, non simpliciter, sed cum prædicta distinctione respondendum est. Vnde cum idem ferè cum Rubo temperamentum habeat Fragaria, iterum hanc ab Idæo Rubo nihil differre uerisimile est.

Folia Fragariæ.

Fructus eiusdem.

VIRES.

A VIRES.

Quum recentiores in cõmemorandis Fragariç facultatibus partim eas quas Dioscorides Rubo Idæo, partim etiam quas Comaro tribuit Apuleius, uires Fragariæ ascripserint, operepræcium me facturum arbitror, si utriusq; de ijs uerba præmisero, ut nimirum quisq; hac ratione, quapropter iuniores ijs facultatibus Fragariam ornauerint, certius intelligere queat.

EX DIOSCORIDE.

Idæus Rubus eadem poteſt quæ Rubus. Amplius eius flos cum melle tritus & illitus, oculorũ inflammationibus auxiliatur. Sacros ignes extinguit. Stomachicis cum aqua potui datur.

EX APVLEIO.

Ad lienis dolorẽ herbæ Fragi succum ex mellis uncia potui datum mirificè proficere certum est. Ad suspiriosos eiusdem succus cum pipere albo & melle mixtus, potui datus, mirificum est remedium. Has facultates etiam antiquus manuscriptus herbarius Fragariæ adscribit, nomine tamen Apulei in Dioscoridis nomen immutato. Addit tamen huius fructum comestum stomacho conferre, & ex succo eius os contra fœtorem collui, id quod Serapion quoque tradit.

EX RECENTIORIBVS.

Herba Fragaria in cibo sumpta medet̃ lienosis, item succus ex melle potus. Idem cum pipere candido datur suspiriosis. Fraga sitim sedãt, stomacho prosunt, sed prçsertim bilioso. Succus Fragis exprimitur, uetustate uires accipiens, præsentaneo remedio ad faciei ulcera, oculorũ suffusiones, neq; nõ epiphoras. Radicis decoctũ iecinoris feruores mulcet matutino & meridie potũ. Vtuntur hodie frequenter Fragaria ad glutinanda uulnera, aluum sistendam, menstrua cohibenda, gingiuas confirmandas, oris ulcera, eiusdemq; fœtorẽ tollendum, quæ singula Rubus etiam Idçus B potest, ut inde rursus conijcere liceat Fragariam ab eodem nihil differre.

DE PHV GERMANICO.
CAP. CCCXXVIII.

NOMINA.

ΦΟΥ, ἀγρία ναρδος Græcis, Phu & Nardus syluestris Latinis, Valeriana officinis & herbarijs nostri temporis, Germanis Baldrion/ Dennenmarck/oder Katzenkraut/oder Augenwurtzel appellatur, quod scilicet catti odore radicis eius, quo eorũ oculi roborant̃, impense delectent̃.

Nardus syluestris. Valeriana.

GENERA.

Duo sunt præcipua Phu genera. Magnum, quod alio nomine Theriacaria uocatur. Hoc descriptioni per omnia respondet, germanicè groß Baldrion/ & Triacks appellatur. Vulgus herbariorũ Valerianã maiorem nominat. Alterum uulgare, quod alio nomine Valeriana etiam uulgaris nuncupatur. Germanis gemein Baldrion/ & Katzenwurtzel dicitur. Hoc etiam genus à pictura Dioscoridis, ut paulò pòst fusius docebimus, non abhorret.

FORMA.

Folia Elaphobosco, siue Olusatro similia habet. Caulem cubitalẽ, aut procerio rem, leuem, tenerũ, purpurascentẽ, in medio cõcauum, geniculis interfectũ. Flores ad Narcissi flores accedentes, minores & teneriores, in subalbido purpurascentes. Radices in superiore parte minimi digiti crassitudine. Adnascentes etiam radiculas obliquas ueluti iuncus odoratus, aut ueratrũ nigrum, inuicẽ implicitas, subflauas, bene odoratas, nardum in gustu referentes, cum quadam uirosa grauitate. Ex qua certè descriptione sole clarius fit, herbam quam uulgarẽ hodie Valerianã no- minant,

Valeriana uulgaris.

PHV MAGNVM

Groß Baldrion.

PHV GERMANICVM.

Gemein Baldrion.

C minant esse Dioscoridis Phu, quòd omnia ferè sic illi respondeant, ut prorsus nulla reclamare nota uideatur. Folia nanq; huius cum primùm erumpunt Elaphobosci præ se ferunt imaginē: postea uerò dum adolescit in Olusatri modum laciniantur. Caulis quoq; eius cubitalis, & maior (nō enim rarò ad trium cubitorū longitudinē caulis à nobis uisus est) læuis, potissimū in infima eius parte, deniq; tener, purpurascens, in medio cōcauus, geniculatus. Flores eiusdem qui summis caulibus emergunt, Narcissi certam exprimunt effigiē, quamuis minores sint, atque adeo teneriores. Vt hoc nomine cum Ruellio in græcis codicibus Dioscoridis ἥσσονα pro μείζονα legendum esse putem. Nisi quis existimet Phu Ponti, quod Dioscorides potissimū describit, fauentis cœli beneficio maiusculos habere flosculos. Prædicti etiā flores aceruatim coëuntes in purpuram candicant. Radices quoq; in superiore parte minimi digiti crassitudinē obtinent, multasq; radiculas obliquas, Schœni, aut nigri Veratri modo sibiipsis implicitas, subflauas, odoratas, Nardum, cum uirosa tamē grauitate, imitantes. Quum itaq; hæ omnes notæ, Valerianę nostrę respondeant, multorumq; cōsensus nobis subscribat, & facultates eius quas illi recentiores tribuunt, planè cum iis quæ Dioscorides Phu adscribit cōueniant, quid impediat cur non certò affirmemus Valerianam hanc uulgarem esse Phu Dioscoridis non uideo, præsertim cum manuscriptus etiam herbarius Phu esse Valerianā apertè doceat, ita ut mirari satis non queam cur aliquot docti uiri in Germania nostra diuersum astruere uoluerint.

Phu Ponti.

LOCVS.

Nascitur in humectis locis, & prope aquas, hæcq; ad mirandā altitudinē surgit. Prouenit etiam in lucis & cæduis syluis, sed hęc in tantam proceritatē non emergit.

TEMPVS.

Floret integra æstate.

D

TEMPERAMENTVM.

Calidam & siccam esse in secundo ordine tradunt.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Phu calefacit. Sicca pota urinā mouet. Potest idem & decoctum eius. Ad lateris dolorem prodest. Menses ducit, & antidotis miscetur.

EX GALENO.

Odorata quodammodo est huius herbæ radix, Nardo uiribus similis, sed tamen ad plurima infirmior. Vrinam plus mouet quàm Indica aut Syriaca Nardus, similiter autem ut Celtica.

EX PLINIO.

Radix Phu datur potui trita, uel decocta ad strangulationes, uel pectoris dolores, uel laterum. Menses quoque cit. Bibitur cum uino.

APPENDIX.

Magni Phu radice hodie multi, magno cum errore, pro calamo aromatico utuntur, quod hoc in loco monere placuit.

DE PHACO. CAP. CCCXXIX.

NOMINA.

Lens.

ΦΑΚΟΣ, ἡ φακὴ Gręcis, Lens & Lenticula Latinis dicitur. Officinis & herbariis latinum nomen retinuit. Germani Linsen appellant.

FORMA.

Lens racemosum legumen est, foliis Viciæ, sed minoribus, floribus exiguis in candido purpurascentibus, siliquis paruis, molliter in latitudinē fusis, in quibus tria aut quatuor grana, inter legumina minima, sunt.

LOCVS.

Prouenit passim in agris satum.

TEMPVS.

LENS

Linsen.

C

TEMPVS.

Iulio mense floret, & deinceps in siliquis grana profert.

TEMPERAMENTVM.

Lentes mediũ tenent caliditatis & frigiditatis, desiccant tamẽ in secundo ordine.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Lens crebrò comesta, oculorũ aciem hebetat. Ægrè cõcoquitur. Stomacho nocet, eumq́ & intestina inflat. Aluum cum cortice suo comesta sistit. Præstat quę facillimè concoquitur, & nihil atri in maceratione reddens. Vim habet adstrictoriã: quapropter aluũ sistit, si detracto antea cortice accuratè coquatᷓ, primaq́ aqua inter coquendũ effundatur. Primũ enim eius decoctũ aluum soluit. Somnia tumultuosa & grauia facit. Neruis, pulmoni & capiti inutilis. Melius suo fungetur officio contra alui fluxiones, admixto illi cum aceto intybo, aut portulaca, aut beta nigra, aut myrto, aut cortice punici mâli, aut rosis siccis, aut mespilis, aut sorbis, aut pyris Thebanis, aut cotoneis mâlis, aut cichorio, aut plantagine, aut gallis integris, quæ post decoctionẽ abijciuntur, aut rhoïs quę obsonijs inspargitur. Acetum autem cum eo diligenter percoqui debet, aliàs aluum conturbat. Cõtra subuersionẽ stomachi triginta grana lentis suis corticibus denudata, deuorata prosunt. Decocta cum polenta, & illita, podagram lenit. Sinus cum melle glutinat. Crustas rumpit, & ulcera purgat. Decocta in aceto duritias & strumas discutit. Cum meliloto, aut cotoneo mâlo, medetur inflammationibus oculorum & sedis, addito rosacco. In maioribus sedis inflammationibus & sinu amplo cum malicorio aut siccis rosis, adiecto melle decocta. Contra nomas gangrænicas similiter utuntur, aut adiuncta maris aqua. Aduersus autem pustulas, herpetas, erysipelata, pernionesq́, ut antea dictum est. Contra mammas grumosum lac continentes, & lactis copia turgentes, in aqua maris cocta & illita auxiliatur.

D

EX GALENO.

Lentes non ualenter adstringũt. Ipsum itaq́ earum corpus desiccat & sistit uentrem: cæterum decoctũ irritat. Proinde etiam prior aqua abijcitur, ubi retentionis causa adhibentᷓ. Cortex eius uehementer adstringit, carnea substantia tenuiter, quę & crassi succi & terrestris est. Succus porrò Lentis adstringenti est cõtrarius. Quocirca si elixæ in aqua iusculum sale garo oleoq́ conditum bibatur, aluum deijciet. At quod ex bis decocta Lente ferculum apparatur, contrariam succo uim obtinet. Nam quę uentri obueniunt fluxiones desiccat, os uentriculi, intestina, & totum deniq́ uentrem corroborans. Quamobrem cœliacis & dysentericis accõmodatus est cibus. Lens uerò decorticata, ut illam adstringendi uehementiã, cumq́ hac alia uidelicet omnia quæ cõsequuntur, amittit, ita alibilior quàm integra illa efficitur, crassum prauumq́ succũ gignens, tardè cõmeans: alui tamen fluores haud desiccat, uti ea quæ cortice non est spoliata. Iurè igitur qui modum in hoc edulio non seruant, elephantiasim quam uocant, & cancrum incurrunt. Siquidem crassa siccaq́ cibaria facilè in melancholicos humores uertuntur. Quare ijs duntaxat quibus uitiosa est habitudo ob aquã in carne diffusam, Lens cibo utiliter prębetur, ceu aridis & squalentibus admodũ damnose. Eandem ob causam uisum integrum & inculpatũ hebetat, immoderatè exiccans. Ei uerò qui contrario modo se habet, humidiori uidelicet, opitulatur. Menstruis purgationibus inepta est: crassum enim & tardifluum sanguinem facit. At muliebri appellato profluuio conuenientissima.

EX PLINIO.

Lens optima quæ facillimè coquitur, eaq́ quæ maximè aquam absorbet. Aciem quidem oculorũ obtundit, & stomachũ inflat: sed aluum sistit in cibo, magisq́ discocta cœlesti aqua. Eadem soluit, minus percocta. Crustulas ulcerũ rumpit, eaq́ quæ intra os sunt, purgat & adstringit. Collectiones omnes imposita sedat, maximeq́ exulceratas & rimosas. Oculorũ autem epiphoras cum meliloto aut cotoneo. Contra sup-

A tra ſuppurantia cum polenta imponitur. Decoctæ ſuccus ad oris exulcerationes & genitalium adhibetur. Ad ſedem, cum roſaceo aut cotoneo. In ijs quæ acriús remedium exigunt cum putamine punici, melle modico adiecto. Ad id demum ne celeriter inareſcat, adijciunt & Betę folia. Imponiť & ſtrumis panisq́; uel maturis, uel matureſcentibus, ex aceto diſcocta. Rimis ex aqua mulſa, & gangrænis cum punici tegmine. Item podagris, cum polenta, & uuluis, & renibus, & pernionibus, ulceribus difficile cicatricem trahentibus. Propter diſſolutionē ſtomachi triginta grana Lentis deuorantur. In choleris quoque & dyſenteria, efficacior eſt in tribus aquis cocta, in quo uſu melius ſemper eam torrere aut tundere, ut quam tenuiſsima detur, uel per ſe, uel cum cotoneo mâlo, aut pyris, aut myrto, aut intubo erratico, aut beta nigra, aut plantagine. Pulmoni eſt inutilis, & capitis dolori, neruoſisq́; omnibus, & felli, nec ſomno facilis. Ad puſtulas utilis, igniq́; ſacro, & mammis, in aqua marina decocta: in aceto autem, duritias & ſtrumas diſcutit. Stomachi quidem cauſa, polentę modo potionibus inſpergitur. Quæ ſunt ambuſta, aqua ſemicocta curat, poſtea trita, & per cribrum effuſo furfure, mox procedente curatione addito melle. Ex poſca coquitur ad guttura.

EX SYMEONE SETHI.

Craſsi ſucci eſt, & auſteram uim atque qualitatem poſsidet. Si quis ergo in aqua coquat, & eam aquæ, oleo & ſapæ cum ſale miſceat, potionem faciet quæ uentrem ſubducat. Bis autem cocta, uentriculum & ad ipſum defluxus ſiſtit. Inducit autem ſtomacho robur, & inteſtinis, & uniuerſo uentri. Quapropter utilis eſt cibus cœliacis & dyſentericis. Si uerò cortice ablato ſumatur, uehementiam adſtringendi abijcit, magis uerò nutrit, cum tardi ſit tranſitus, & craſsi ſucci, non tamen adeò ſiccat, ut antea dixi. Qui uerò hoc edulio crebrò utuntur, elephantiam contrahunt, & cancros, & duritias, & neruorum dolores, & melancholicos affectus. Aptus enim eſt B craſſus & ſiccus ſanguis, ut fiat ſuccus melancholicus. Quibus igitur habitus quiſpiam malus aquoſus in carne eſt, ijs ſolis utile eſt edulium, quemadmodū ſiccis & ſqualidis maximè noxium. Similiter uiſum ſalubriter ſe habentem nimium exiccando hebetat, contrà uerò affectum iuuat. Neque etiam ad menſtruas purgationes utilis eſt, eò quod craſſum & difficulter fluentem ſanguinem efficiat. Ad hæc Veneris appetentiam, ſemen exiccando, extinguit: ideo caſtè uiuere uolentibus ad hoc maximè confert. Grauia etiam ſomnia facit, eò quod ex ea melancholici ſucci in totum diſtribuantur corpus. Cum Mentha decocta, plurimū inflationis deponit. Nonnulli & Betam huius rei gratia eo quo decoquitur tempore inijciunt. Lens uerò probè decocta & trita, ſi uulneribus ex iaculo aut telo facta imponatur, ſanguinis fluxum uehementer compeſcit. Paruæ uerò Lentis decoctum ſumptum, difficilem partum ſoluit. Auribus ex quibus pus emanat inſtillatum, ſuccurrit.

DE PHILYRA.

TILIA FOE-
MINA.

Lindenbaum.

NOMINA.

Φιλύρα Græcis, Tilia Latinis & officinis, Germanis Lynden appellatur. Alia ab hac est arbor quæ Dioscoridi φιλλυρέα uocatur. Quod non animaduertentes uiri etiam nõnulli doctissimi, utrasq; arbores magno errore confundunt, quod forma admodũ discrepent, ut ex ijs quæ paulò pòst dicemus, & è Dioscoride & Theophrasto lib. iij. de plantarũ historia, cap. x. inuicem collatis abundè constabit. Differunt itaq; inter se Philyra & Phillyrea, neque una utraq; uoce arbor significatur, sed diuersæ.

Phillyrea alia à Philyra.

GENERA.

Tiliæ, Theophrasto loco iam citato autore, duo habentur genera, mas scilicet & fœmina. Distantq; inter se tum materiæ, tum totius corporis forma, & quod altera fructifera, altera sterilis. Materies mari dura, flaua, nodosior, spinosiorq;: fœminæ candidior: & cortex mari crassior, detractusq; inflexibilis propter duritiã est: fœminę candidior flexibiliorq;, ex quo cunas faciunt: item fœminę odoratior. Et mas sterilis, nulloq; flore est: fœmina, cuius tibi picturã damus, & florem & fructũ gignit.

FORMA.

Folio est hederaceo, molliore, & in angulũ acutiorẽ rotundiore & prolixiore, & in orbem lentè crispo atq; serrato: flore tantisperdum calyculo continet herbaceo, ubi emersit flauo: fructus magnitudine fabæ, similis acinis hederæ, in quo semẽ prætenue quantũ atriplicis, omnibus animantibus ingratũ, cum foliorũ pabulo maximè ducantur, eorumq; mira dulcedine capiantur. Nunc cum ijs confer ea quæ Dioscorides de Phillyrea tradit, & senties esse diuersissima. Nam quis unq; dixit Tiliam habere folia oleæ, & fructũ ferre subdulcẽ ad similitudinẽ Lentisci, nigrũ, uuarũ more con B gestũ? Philyræ enim seu Tiliæ folia sunt hederacea atq; serrata, adeoq; ab oleæ folijs dissidentia: fructũ deniq; fert nõ modò non subdulcẽ, sed qui à nullo mandi potest.

LOCVS.

Montes & ualles diligit Tilia, sed plus montibus gaudet aquosis.

TEMPVS.

Floret Iunio mense.

TEMPERAMENTVM.

Calidã esse Tiliam, uel ex eo liquet quod frigidis cerebri malis, epilepsię & id genus alijs mirificè conferat. Amaritudo etiam cum glutinositate quadã in ea reliquis qualitatib. præualere uidetur, si hanc degustes. Quare abstergendi planè facultatẽ cum modica adstrictoria, perinde atq; Vlmus, cuius facultates illi Plinius, ut ex ijs quæ paulò pòst subijciemus planum fiet, tribuit, habere euidentissimũ est.

VIRES. EX GALENO.

Vlmi folijs aliquando recens uulnus glutinauimus, confidentes adstringentem pariter & extergentẽ illis inesse facultatẽ. Cortex amplius etiam subamarus est & adstrictorius, itaq; cum aceto lepram sanat. Porrò uiridis etiamnũ & recens si uulneribus deligaturę uice circunligetur, ea glutinare potest. Radices eandem uim obtinent: proinde & decocto earum quidã perfundũt fracturas quibus callo inducto opus est.

EX PLINIO.

Cortex interior Tiliæ lepras sedat, & folia ex aceto illita. Multi corticẽ cõmanducatum uulneribus utilissimũ esse putant. Folia trita, aqua aspersa, pedũ tumori. Humor quoq; è medulla castratæ arboris effluens, capillũ reddit capiti illitus, defluentesq; continet. Humor deniq; cuti nitorẽ inducit, faciemq; gratiorẽ pręstat. Folia ad infantiũ ulcera in ore cõmanducata prosunt, decocta & pota, urinã ciunt & menses.

APPENDIX.

Quum Plinius ferè omnes facultates Vlmi etiã Tiliæ adscribat, ut ex eiusdẽ uerbis patet, ideo è Galeno quæ ille de Vlmo tradit produximus. Si uerò quispiã uires

quæ à

C quæ à recentioribus Tiliæ tribuuntur, probè expendet, nihil ab ijs quæ ex Plinij & Galeni sententia retulimus differre comperiet. Nam maculas faciei abstergere scribunt Tiliam, si illa eius succo lauetur. Mederi etiam morbo comitiali bibitum eius liquorem stillatitiũ, oculis claritatem inducere, calculum sanare, tumores discutere ijdem docent. Quid multa? omnes facultates Vlmi obtinet Tilia, ideoq; uulneribus etiam recentibus succurrit, & alia quæ à Dioscoride & Galeno in Vlmi historia cõmemorantur, potest.

DE CHELIDONIO MAIORE. CAP. CCCXXXI.

NOMINA.

Chelidoniũ unde dictum.

XΕΛΙΔΟΝΙΟΝ μέγα Græcis, Chelidoniũ maius Latinis, officinis Chelidonia, Germanis Schellkraut/Schelwurtz/groß Schwalbenkraut dicitur. Chelidonio autem, uel si mauis Hirundinariæ, auis hirundo quæ Græcis χελιδὼν uocatur, nomen indidit, uel, ut autor est Plinius, quod hanc primùm inuenit, & ea oculis pullorum in nido restituit uisum, ut quidam tradunt, etiam erutis, uel quod floret aduentu hirundinum, discessuq; commarcescit; id quod de minore uerè dicitur.

FORMA.

Caulem emittit cubitalem & maiorem, gracilem, adnata folijs plena habentem. Folia Ranunculo similia, teneriora tamen, & colore subcæsia, iuxtaq; singula folia florem Leucoio similem. Succus illi croceus, acris, mordax, cum aliqua amaritudine & odoris grauitate. Radix supernè singularis, infernè autem plures. Fructus cor D nuti Papaueris instar tenuis, longus ueluti galeæ conus, in quo exigua semina sunt, Papaueris semine maiora. Huius descriptionis notæ omnes Chelidonio nostro respondent. Siquidem fruticosa est herba, cubitali altitudine, cauliculis lanuginosis, teneris, folio Ranunculi, magis angulosο, tenuiori, aduersa parte cæsio, auersa incano, flore luteo, Leucoio consimili, semine Papaueris, quod in corniculis seu siliquis longis exilibus clauditur. Vulnerata succum croceũ emittit, gustum uellicantẽ, Radix in superiore parte una, in inferiore parte multis luteis fibris capillata.

LOCVS.

Nascitur in opacis & parietinis.

TEMPVS.

Chelidoniũ hirundinum aduentu florem excitat, atqueadeo toto deinceps uere & æstate floret, quibus etiam temporibus carpitur.

TEMPERAMENTVM.

Herba hæc tertij ordinis absoluti est in calefaciendo & desiccando.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Succus Chelidonij mixtus melli, & in æneo uase in carbonibus decoctus, contra oculorum caliginem prodest. Exprimitur autem succus ex folijs, radicibus & floribus incipiente æstate, siccaturq; in umbra & in pastillos conformatur. Radix cum Aniso & uino albo pota, regio morbo medet. Sanat herpetas cum uino illita. Dentium dolores commanducata sedat.

EX GALENO.

Chelidoniũ admodum extergentis & calidæ facultatis est. Sed & succus eius ad acuendum uisum cõmodus est, utique in quibus crassum quiddam in pupilla colligitur discussione indigens. Vsi sunt quidam radice eius ad morbum regium à iecoris obstructione proficiscentẽ, in uino albo eam potui exhibentes cum Aniso. Pari modo mansa, dentium doloribus confert.

EX PLINIO.

CHELIDONIVM
MAIVS.

Schelkraut.

C

EX PLINIO.

Florentibus ſuccus exprimit, & in æreo uaſe cum melle Attico leniter cinere ferꝰ uenti decoquitur, ſingulari remedio contra caligines oculorum. Vtuntur & per ſe ſucco in collyrijs, quæ Chelidonia appellantur ab ea. Eadem oculorũ aciem adiuuat, ſi addita aqua foueantur. Succus eius cum melle culices, nubeculas, obſcuritatemq; diſcutit, cicatrices extenuat. Albugines etiam iumentorum.

DE CHELIDONIO MINORE.
CAP. CCCXXXII.

NOMINA.

Scrofularia minor cur dicta.

ΧΕΛΙΔΟΝΙΟΝ μικρὸν Græcis, Chelidoniũ minus Latinis, officinis Scrofularia minor uocatur, quod ſtrumoſa radix multis granorum frumenti grumis uideat coaluiſſe: uel quod ſtrumis, quas imitatione græca Scrofulas uocant, medeatur. Germanis Feigwartzen oder Blaternkraut/ id eſt Ficariam, Pfaffenhödlin/ klein Schelwurtz/ oder Schwalbenwurtz/ oder Meyenkraut nominatur. Chelidonium autem hæc herba uocata eſt hauddubiè, quod, ut Theophraſtus lib. vij. cap. xiiij. hirundinũ aduentu florem excitet.

FORMA.

Herbula eſt à ſtolonibus pediculiſue pendens, ſine caule, folijs Hederæ figura, rotundioribus minoribusq;, item teneris & aliquatenus pinguibus. Radices habet paruas multas, ex eodem callo prodeuntes, tritici modo aceruatim congeſtas, quarum tres aut quatuor in longitudinem progrediuntur. Hæc Dioſcoridis deliniatio prorſus herbæ illi quam Scrofulariam minorem uulgò nominant, conuenire uide-

D

tur. Nam hæc herbula eſt à pediculis pendens, uidua caule, folijs Hederę, rotundioribus multò minoribusq;, teneris & modicè pinguibus. Radices oſtendit ex eodem callo prodeuntes, paruas, complures in granorũ tritici morem aceruatim collectas, quarum tres uel quatuor in longum protenduntur. Flos ei Ranunculi ut maiori, luteo colore nitens. His accedunt locus, tempora, uires, & alia quæ iam cõmemorabuntur, quæ ſingula Scrofulariæ minori adamuſsim quadrant, ut nemo hanc Chelidonium minus eſſe inficias ire ſine magna impudentia poſsit.

LOCVS.

In paluſtribus, prope aquas, & in limitibus humidis, omnibusq; uliginoſis tractibus ac hortis paſsim gignitur.

TEMPVS.

Verno tempore, Martio menſe, & præſertim hirundinũ aduentu floret, nec longo poſt tempore marceſcens euaneſcit, ſic ut irrigui limites, qui largo foliorum florumq; ſtipatu pubeſcebant, confeſtim ijs ſpoliati glabreſcere conſpiciantur.

TEMPERAMENTVM.

Chelidoniũ minus, Galeno teſte, quarti ordinis abſoluti eſt in calefaciendo & de ſiccando, ideoq; magnam præ ſe fert acrimoniã, guſtum erodentem. Noſtrum autem uſqueadeo acre non eſt, ut commanducando ſæpe nullam prorſus ſentias acrimoniam, potiſsimum in eo quod humido in loco natum ſit. In hoc autem quod locis ſiccis prouenit, ſenties & amaritudinem & acrimoniam, ſenſim tamen guſtum erodentem.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Acrem uim habet, Anemones modo ſummam cutem exulcerantẽ. Scabiem & unguium lepras tollit. Ex radicibus expreſſus ſuccus ad purgationem capitis addito melle naribus utiliter inſtillatur. Similiter decoctum eius cum melle gargariſſatum, caput ſtrenuè purgat, & omnia pectoris uitia.

EX GALENO.

CHELIDONIVM
MINVS.

Feigwartzenkraut.

C

EX GALENO.

Chelidoniũ minus cum acrius ſit maiore, illitum confeſtim cutem exulcerat, ungueſq́ ſcabros eijcit. Succus eius per nares purgat, utpote uehemẽter acris exiſtens.

APPENDIX.

Recentiores ea herba in exterendis ficubus mariſcisue, & ſtrumis, magna experientia utuntur, ut inde certè Scrofularia nominari, quemadmodũ diximus, meruerit. Antiquus etiam ac manuſcriptus herbarius, ſub nomine tamẽ Pedis uituli, quo Aron nominatur, ſe à quodam qui expertus ſit cognouiſſe ſcribit, quod hæc herba contra mariſcas ac ſtrumas mirificè proſit.

DE CHAMAEDRY. CAP. CCCXXXIII.

NOMINA.

Serratula. *Chamædrys unde dicta.* *Serrata.*

ΧΑΜΑΙΔΡΥΣ græcè, Triſſago latinè, officinis græcum nomen inſedit, uulgo Quercula minor, & à ſerratis folijs Serratula appellatur. Chamędrys uerò Græcis dicta eſt, quaſi humilis ac terreſtris quercus, quod ſcilicet folia Quercus habeat, & huius reſpectu quaſi humi repat. Sunt qui Serratã nominatã ideo putent, quod ab ea ſerra inuenta ſit. Dioſcorides hanc Teucrium etiã, propterea quod Teucrio ſimilis admodũ ſit, appellari à nõnullis ſcribit.

GENERA.

Etſi Dioſcorides alijq́ ueteres unicã faciant Chamędryn, tamen nos, quia plures herbas ad eius formam ac picturã accedere uidemus, duo eius genera produximus. Quorum ſanè primum uera Chamædrys exiſtit, & germanicè klein Bathengel nominatur. Illius autem rurſus duo ſunt genera. Vnum enim quod præ cæteris omnibus picturæ Dioſcoridis maximè accedit, mas dicitur, alterum uerò fœmina: neque enim aliter nobis diſcrimen indicare licuit niſi ſexus ratione. Alterum genus uulgaris eſt Chamædrys, quod iterum duûm eſt generum, mas ſcilicet & fœmina. Mas germanicè Erdtweirauch / fœmina uerò Gamenderle / Blawmenderle / Vergiß mein nit / appellatur.

D

FORMA.

Frutex dodrantalis, folijs exiguis, forma & diuiſuris quernis ſimilibus, amariſq́, flore ſubpurpureo, exili, ſemine in calyculis atro. Quæ utique deſcriptio ita herbis illis quas pictas exhibemus reſpondet, ut nulla prorſus nota reclamare uideatur. Sunt enim herbæ palmum altæ utplurimum, exili folio, effigie & diuiſura Quercus, amaro, flore penè purpureo & exiguo, ita ut mirari ſatis non poſsim, cur nonnulli alteram ſpeciem genuinam Chamædryn eſſe negent, cum tamen Germanica etiam appellatio pulchrè ad antiquum atque adeo græcum nomen alludat. Sed inſtabit forſitan quiſpiam dicens, Chamædrys Dioſcoridis palmum alta eſt, hæc tua menſuram hanc excedit. Fateor ſanè, attamẽ non multum exuperat. quod ſi etiam plus exuperaret, non tamen hoc nomine alterius ſpeciei herba putanda eſſet: neq́ enim adeò ſtatam atque certam menſuram herbis tribuit Dioſcorides, ut quandoque ultra citraq́ conſiſtere non liceat: uerum cum alicui herbæ menſuram adſcribit, id ea ratione facit, ut maiori parti indiuiduorũ illius ſpeciei quadrare exiſtimet. In prioris itaque inopia, alterius uſus eſſe poteſt.

Obiectionis ſolutio.

LOCVS.

Naſcitur aſperis & petroſis locis, interdum etiam in montoſis & campeſtribus ſolidis.

TEMPVS.

Primum genus Iunio & Iulio menſibus floret. Alterum autem uere potiſsimũ. Carpuntur ſemine prægnantia.

TEMPERA-

CHAMAEDRYS
VERA MAS.
Klein Bathengel.

CHAMAEDRYS VERA
FOEMINA.

Klein Bathengel weible.

CHAMAEDRYS VVLGA-
RIS MAS.

Erdtweirauch.

CHAMAEDRYS VVLGA-
RIS FOEMINA.

Gamenderle.

A

TEMPERAMENTVM.

Ex tertio ordine calefacientiũ & desiccantium facit Galenus, Germanicæ tamen minus calefacere & desiccare uidentur, utpote in regione frigidiore natæ.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Recens ac uiridis in aqua decocta & pota, conuulsis, tussientibus, lieni indurato, urinæ difficultatibus, hydropicis inter initia auxiliatur. Cit menses, fœtusq; extrahit. Lienem ex aceto pota minuit. Aduersus uenenata cum uino pota & illita efficax est. Trita ad prędicta in pilulas conformatur. Cum melle uetera ulcera purgat. Cum oleo trita, inuncta & illita, oculorum caliginem discutit.

EX GALENO.

Chamædrys uincentem qualitatẽ amarã habet, & est quodammodo acris. Quocirca meritò lienem colliquat, urinam & menses mouet, crassitudinẽ humorum incidit, & uiscerum obstructiones expurgat.

EX THEOPHRASTO.

Trissaginis folia ad rupta, uulneraq; in oleo trita ualent, & ad depascentia ulcera. Semen bilem extrahit, & oculis quoq; beneficum est. Folium ad albugines tritum in oleo prodest.

EX PLINIO.

Aduersus serpentiũ uenena potu illituq; efficacissima. Item stomacho, tussi uetustæ, pituitæ in gula cohærescenti, ruptis, conuulsis, lateris doloribus. Lienem consumit. Vrinã & menses cit, ob id incipientibus hydropicis efficax, manualibus scopis eius in tribus heminis aquæ decoctis usque ad tertias. Sanat & uomicas, & sordida ulcera cum melle. Fit & uinum ex ea pectoris uitijs. Foliorũ succus cum oleo, caliginem oculorum discutit. Ad splenem ex aceto sumitur.

B

DE CHAMAECYPARISSO. CAP. CCCXXXIIII.

NOMINA.

ΧΑΜΑΙΚΥΠΑΡΙΣΣΟΣ Plinio dicta est, quasi pumila Cupressus. Apud Græcos, quod sciã, eius fruticis nulla fit mentio. Vulgo Cypressus, Germanis Cypreß nominatur. Cypressus ab odore & forma foliorũ eiusdem nomenclaturæ arboris uocata est.

Cypressus unde dicta.

FORMA.

In arbusculi formam fruticat, folijs incanis, Abrotoni fœminæ modo scissis. Floribus in summo auri instar fulgentibus. Totus frutex odoratus est. Errãt qui Chamæpityn esse arbitrantur: neque enim ut illa humi serpit, sed altius à terra, ut pictura monstrat, consurgit.

Chamæcyparissus non est Chamæpitys.

LOCVS.

In hortis passim ac figulinis prouenit.

TEMPVS.

Æstate floret. Paucos autẽ frutices inuenies in quibus flores intueri liceat, quandò per uniuersam uitam non nisi unum hunc, cuius picturam damus, fruticem in quo flores apparuerint, uiderim.

TEMPERAMENTVM.

Apparet in ea, sicut gustus testificatur, leuis quidem acrimonia, sed maior amaritudo, multoq; etiam plus acerbitatis in tota planta. Reficcat itaque absq; insigni caliditate.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Quum eàsdem quas arbor Cyparissus qualitates habeat Chamæcyparissus, necesse est

CHAMAECYPARISSVS.

Cypreß.

A cesse est ut etiam facultates easdem obtineat. Arboris igitur hæ sunt uires. Adstringit & refrigerat. Folia eius cum passo & myrrha modica pota, uesicæ fluxionibus & urinæ difficultati medentur. Pilulæ tusæ, & cum uino potæ, contra sanguinis reiectionem, dysenterias, alui fluxiones, orthopnœam, tussimq; prosunt. Decoctum earum idem potest. Tusæ cum fico duritias emolliũt, & polypos in naribus sanant. Leprosos ungues cum aceto decoctæ & tritæ adiectis lupinis tollunt. Intestinorũ ramices illitæ coërcent. Folia idem possunt. Pilulæ cum coma suffitæ culices abigere creduntur. Folia trita & illita uulnera glutinant, sanguinemq; supprimunt. Cum aceto autem trita, capillos tingunt. Illinitur per se aut cum polenta ad erysipelata, herpetas, carbunculos, & oculorum phlegmonas. Cerato mixta & imposita uentriculum firmant.

EX GALENO.

Cupressi folia, germina, pilulæ recentes & molles, magna ulcera in duris corporibus glutinant. Ex quo clarum est quod resiccandi uim habeat, absq; insigni acrimonia & caliditate. Tanta inest ei acrimonia caliditasq;, quanta satis sit deducendæ in altum acerbitati: nullam tamen mordicationẽ aut caliditatem in corporibus efficit. Proinde in alto latentes in flaccidis putrescentibusq; affectibus humiditates, sine molestia tutoq; depascitur, quum quæ calefaciunt & desiccant, eas quidem quę contentæ sunt absumant, cæterum acrimonia & caliditate alias attrahant. Sic intestinorũ ramice affectos iuuat: siquidem exiccat & robur addit corporibus præ humiditate laxis, utpote quum adstrictio in altum subeat, eò quod caliditas quę illi admista est deducat, ad eam quidem mensuram perueniens, ut præire quidem ualeat, nondum tamen mordicare. Quidam ea utuntur ad carbunculos & herpetes polentæ miscentes, tanquam absumat citra calefactionem eos morbos efficientem humi-

B ditatem. Sunt qui ad erysipelata utantur, admista nimirum polenta cum aqua, aut oxycrato aquoso.

EX PLINIO.

Cupressi folia trita serpentum ictibus imponuntur, & capiti cum polenta, si à sole doleat. Item ramici, qua de causa bibuntur. Testium quoque tumori cum cera illinuntur. Capillũ denigrant ex aceto. Eadem trita cum duabus partibus panis mollis, & è uino Aminęo subacta, pedum ac neruorum dolores sedant. Pilulę aduersus serpentium ictus bibuntur, aut si eijciatur sanguis. Collectionibus illinuntur. Ramici quoq; teneræ tusæ cum axungia & lomento prosunt. Bibuntur ex eadem causa. Parotidi & strumæ cum farina imponuntur. Exprimitur succus tusus cum semine, qui mixto oleo, caliginem oculorum aufert. Item uictoriati pondere in uino potus illitusq;, cum fico sicca pingui, exemptis granis, uitia testium sanat, tumores discutit, & cum fermento strumas. Radix cum folijs trita potaq;, uesicæ & stranguriæ medetur, & contra phalangia. Ramenta pota menses ciunt, scorpionum ictibus aduersantur. Chamæcyparissos herba ex uino pota contra uenena serpentium omnium scorpionumq; pollet.

Chamæcyparissi facultates.

DE CHAMAE-

CHAMAECISSOS

Gundelreb.

A NOMINA.

XAMAIKIΣΣΟΣ, ἢ γῆς στέφανος Græcis, Hedera terrestris, Terræ corona Latinis appellatur. Officinæ nomen Hederæ terrestris retinuerunt. Germanicè Gundelreb/corrupto sanè nomine uocatur, cum dicendũ esset Grundreb/hoc est, humi repens uiticula. Nominatur etiam Germanis Erdepheu/& Erdenkrentzlin. Chamæcissos uerò dicta est, quod nunquã non repat humi, folijs Hederæ similibus. Corona terræ, quod ramulos suos per terram spargens, folioso ueluti serto eandem coronare uideatur.

Hedera terrestris.

Chamæcissos unde dicta.

Corona terræ.

FORMA.

Folia Hederæ similia habet, minora tamen & tenuiora. Ramulos dodrantales multos, folijs plenos, à terra quinq; aut sex prodeuntes. Flores Leucois similes, minores tamen, & in gustu uehementer amaros. Radix illi est tenuis, alba, & inutilis. Ex hac historia satis constat herbam hodie uocatam Hederam terrestrem, esse Dioscoridis Chamæcisson. Siquidem folijs Hederæ constat, minoribus tamen & tenuioribus, ac in circuitu incisis. Legendũ enim esse μικρότερα, & non μακρότερα, res ipsa docet: nam etsi folia Chamæcissi aliquatenus Hederæ similia sint, tamen rotundiora, atqueadeo minora etiam & tenuiora existunt. Et est hic lapsus ab ι in α apud Dioscoridem frequens, ut ex alijs etiam locis suprà notatis liquet. Ramulis etiam dodrantalibus multis, foliosis, qui tamen antequam scindantur quinq; aut sex à radice procedunt. Flores denique eius Leucois similes sunt, non quidem luteis, albis, aut purpureis, sed cœruleis: ita ut uehementer errent qui eius flores neque figura neque colore floribus Chamæcissi, qui Leucois adsimilantur, esse similes putant. Etsi enim colore neque albi, neque lutei sint, cœruleos tamen, qui color etiam Leucoiorũ est, esse constat. In gustu deniq;, sicut etiam folia, amari sunt. Radix quo B que eius tenuis, & nullius prorsus usus est. His omnibus accedit, quod nomen etiã pulchrè quadrat: neq; enim Græcis aliud sonat Chamæcissos, nisi humilem ac humi repentem Hederam. Cæterum non esse Elatinen, præter alia multa quæ referre superuacaneum arbitror, sapor manifestè ostendit, qui in Hedera terrestri amarus & modicè acris est, atqueadeo calorem præ se fert. Elatine uerò refrigerat atque adstringit. Sic non esse Asclepiada, ut taceam quod Securidacæ simile semen non proferat, uel unus locus natalis satis monstrat. Asclepias enim in montibus, Hedera autem terrestris in decliuibus locis & uallibus, ut germanicum nomen Grundreb abundè indicat, prouenire solet. Quæ autem herba sit Asclepias, suo loco dictum à nobis est.

Dioscoridis locus emaculatur.

Chamæcissos.

Hedera terrestris non est Elatine.

Non est Asclepias.

LOCVS.

Nascitur in cultis locis, iuxta etiam sepes & dumeta.

TEMPVS.

In Martio statim erumpit, & floret in magnam usq; æstatis partem.

TEMPERAMENTVM.

Amaritudo exiguaq; acrimonia foliorũ & florum satis monstrant herbam hanc calidam & siccam esse, ita ut hi qui frigidã esse statuunt, reprehensione non careant.

Error quorundã notatur.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia eius trioboli pondere in aquæ cyathis tribus, quadragenis aut quinquagenis diebus pota, ischiadicis prosunt. Morbum quoque regium in senos septenósue dies similiter pota emendant atq; expurgant.

EX GALENO.

Chamæcissi flos quum sit admodum amarus, iecoris obstructiones soluit. Sunt qui illum etiam ischiadicis exhibeant.

C

EX PLINIO.

Chamæcisson appellant Hederam non attollentē se à terra. Et hæc contusa in uino acetabuli mensura lieni medetur. Eius folia bibunt ischiadici tribus obolis, in uini cyathis duobus septem diebus, admodum amara potione.

APPENDIX.

Has omnes iam cōmemoratas facultates Hederæ terrestri recentiores tribuunt: neq; dubium est, quum sit admodū amara, quin easdem habeat, & alia etiam possit quæ illi adscribunt, ut euocare suppressos menses, urinam mouere, obtusum auditum remouere. Contra pestem etiam tradunt efficacem esse: id quod equites quoque sciunt: hi enim quoties fibula dicta pestis equum corripuerit, hac contra eandē herba magna efficacia utuntur.

DE CHRYSANTHEMO. CAP. CCCXXXVI.

NOMINA.

Chrysanthemum unde dictum.

ΧΡΥΣΑΝΘΕΜΟΝ Græcis, Chrysanthemū Latinis, officinis inusitatum, Germanis Goldtblům/Schmaltzblům/ à pinguedine quæ contrito digitis flosculo apparet, & Dratblům nominatur. Chrysanthemon uerò à flosculis auri splendorem & colorem præ se ferentibus, dictum est.

FORMA.

Herba est tenera, fruticis tamen speciem obtinens, leues proferens caules, & multifida folia: luteos flores, uehementer splendentes, & oculi instar circulares. Ex qua sanè descriptione satis clarum est, herbam quam pictam damus, esse Chrysanthemon, quod illi omnes à Dioscoride traditæ notæ, nulla prorsus reclamante, conueniant. Quibus Democriti in Hydroscopico accedit testimonium, qui herbam hanc

D

quæ Batrachio similis est, Chrysanthemon Grecis appellari scribit, folijsq; Apij esse, maioribus tamen, flore auri colore splendente. Addit deniq; ab Aquilegijs mirè celebratā esse, eò quod aquam subesse certum sit, ubi solet emicare. Quæ quidē singula herbe illi quam depictā exhibemus respondent. Nam ut cætera omittam, ubi hæc nascitur aquæ latices subesse non est dubium. Quidam perperàm Wasserhanenfůß germanicè nominant: nam hoc nomine appellata herba, alia ab ea est, ut in capite de Batrachio docuimus. Nam cum hæc nostra acrimonia uacet, quanquam Batrachijs similis sit, tamen in numero illorum esse hoc nomine non potest.

LOCVS.

Nascitur prope urbes, in pratis humidis, & alijs locis aquosis.

TEMPVS.

Maio mense eius floribus prata & loca humida splendescunt.

TEMPERAMENTVM.

Eiusdem esse cum Buphthalmo temperamenti, & gustus & facultates declarant. Calidum itaque esse & siccum constat.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Eius flores cum cerato triti, steatomata discutere produntur. Regio morbo correptis coloris bonitatem tempestiuè reddit, à balneo post longiorem in eo moram exitu pota.

EX PLINIO.

Vesicæ calculos Chrysanthemon eijcit.

DE CHAMAE-

CHRYSANTHEMVM

Schmaltzblům.

DE CHAMAELEONE ALBO CAP. CCCXXXVII.

NOMINA.

Carduus suarius. *Cardopatium.* *Chamæleon unde dictus.* *Suarius Carduus quare nominatus*

XAMAIΛΕΩΝ λευκὸς Græcis, Chamæleon albus, Carduus suarius & uarius Latinis, officinis & barbaris Cardopatium appellatur. Quod nomen hauddubiè corruptũ est, deductumq; à dictione Pancration, nam sic olim esse nominatũ Chamæleonem Apuleius testatur: aut à Carduo uario, à qua dictione, u scilicet litera in p, & r in t mutata, in Cardopatiũ facilis est lapsus. Germanis Eberwurtz/eleganti allusione ad Carduum suarium, nuncupatur. Chamæleon autem à foliorũ uarietate dici cœpit. Mutat enim cum terra colores, Plinio teste: hic niger, illic uiridis, alibi cyaneus, alibi croceus, atq; aliis coloribus uidetur. Suarius autem Carduus dictus est, quod sues si in polenta exhibeatur, perimat. Ob quam etiam causam Eberwurtz Germanis nuncupatam puto.

FORMA.

Folia habet Silybo aut Scolymo similia, asperiora autem, acutiora, nigroq; Chamæleone ualidiora. Caule uacat, uerum è medio spinam Echino marino, aut Cinaræ similem erigit. Flores purpureos, ueluti capillos, qui in pappos euanescunt. Semen Cnico simile. Radicẽ in pinguibus collibus crassam, in montosis uerò graciliorem, in profundo albam, aliquatenus aromaticam, graueolentẽ & dulcem. Plinius libro xxij. cap. xviij. breuius herbam hanc depingit, sic inquiens: Asperiora folia habet, serpit in terra Echini modo spinas erigens, radice dulci, odore grauissimo. Quæ certè notæ in uniuersum omnes, herbæ quæ hodie barbara & corrupta uoce Cardopatiũ uocatur, adamussim respondent, ita ut nemo non esse Chamæleonem perspicuè intelligat. Huc accedit quod facultates etiam eædem sint. Radix D enim Chamæleonis albi hausta, uenenis resistit. Radix etiam Cardopatij ex recentiorum traditione, mirificè uenenis aduersari, & contra pestilentiam populatim sæuientem, ut paulò pòst dicemus, efficacissimũ esse remediũ dicitur. Quod si tamen rectiora quis protulerit, non grauabimur hic, ut in aliis quoq;, mutare sententiã.

LOCVS.

In glabretis montium prouenit, & in syluis, ut hinc etiam syluaticus Carduus cognominatus sit.

TEMPVS.

Iulio & Augusto mensibus cum suis floribus effodi potest.

TEMPERAMENTVM.

Radix eius calefacit secundo ordine absoluto, desiccat autem tertio.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix pota acetabuli mensura, latos lumbricos pellit. Sumitur autem in uino austero, cum decocto Origani. Hydropicis cõmodè drachma in uino datur: etenim eos extenuat. Contra difficultatem urinæ decoctum eius propinatur. Pro theriaca cum uino pota est. Occidit canes & sues. Mures item necat subacta cum polenta, aut hydrelæo madefacta.

EX GALENO.

Radix eius potui datur acetabuli mensura contra latos lumbricos cum uino austero. Exhibent etiam aqua inter cutem laborantibus.

EX PLINIO.

Hydropicos sanat succo radicis decoctæ. Bibitur drachma in passo. Pellit & interaneorum animalia acetabuli mensura succi eiusdem in uino austero cum Origani scopis. Facit ad difficultatẽ urinæ. Hic succus occidit canes suesq; in polenta. Addita aqua & oleo contrahit in se mures & necat, nisi protinus aquam sorbeant. Radicem

CHAMAELEON
ALBVS.

Eberwurtz.

C dicem eius aliqui concisam seruari iubent funiculis pendentē, decoquuntq́ in cibo contra fluxiones, quas Græci rheumatismos uocant.

APPENDIX.

Recentiores radicē Cardui suarij drachmæ pondere in uino sumptam cōtra pestilentiæ contagia prodesse tradunt. Eandem etiam in aceto decoctam, contra scabiem, impetiginē, & omnes cutis fœditates curatu difficiles conferre scribunt, si eius decocto lauentur. Idem dentium etiam dolori succurrit.

DE CHAMAELEONE NIGRO.
CAP. CCCXXXVIII.

NOMINA.

XAMAIΛEΩN μέλας Græcis, Carduus niger aut Vernilagium Latinis dicitur. Officinis hæc planta incognita existit. Germanis allusione ad latinam nomenclaturam schwartzer Gartendistel uocari potest, quod scilicet in hortis tantum culta proueniat. Sunt qui eam à candore foliorum nominent welsch weiß Distel / sed prior appellatio ad discriminandas plantas melior existit. Chamæleon uerò dictus est à uarietate foliorū, quæ pro terræ & locorū differentia, aut admodū uiridia, aut subalba, aut cœrulea, aut rubra inueniuntur. Niger uerò hauddubiè à radice appellari cœpit.

Chamæleon niger cur dictus.

FORMA.

Folijs Scolymo similis est, minora tamen, tenuioraq́, & rubentia ea habet. Caulem emittit digitali crassitudine, dodrantalem, subrubrū, qui in summo habet umbellam, & spinosos flores tenues, hyacinthi æmulos, uersicolores. Radicē crassam, D nigram, densam, & aliquando corrosam, quæ dissecta subflauescit, & cōmanducata mordet. Hæ quidem notæ quanquā plantę, cuius hic picturā damus, ferè omnes uideantur quadrare: caulem enim euehit dodrantalē, & altiorē etiam, digitū æquantem crassitudine, subrubrum, folia instar Scolymi, minora, subalba & leniter punicea, candidū ac hispidum florem, hyacinthina purpura uariatū, radicem nigram & subflauam: tamen cum non admodū linguam uellicet cōmanducata radix, fit ut nō parum an legitimus sit Chamæleon niger addubitem. Verū cum multi huius temporis uiri eruditi hanc plantam Chamæleonē nigrum esse credant, nolui hoc tempore ab ijs prorsus dissentire, atque adeo eandem quæ illi, plantæ huic indere appellationem uolui, maximè cum nullam aliam eidem cōuenire apud Dioscoridem descriptionem uideam, donec aliquid certius de ea nobis aut alijs compertum fuerit.

LOCVS.

Nusquam sua sponte in Germania prouenit, quare cultura indiget. Nascitur autem Chamæleon niger, Dioscoride autore, siccis, campestribus, cliuosisq́, & maritimis locis.

TEMPVS.

Iulio mense floret, ac subinde in capitulis rotundis Augusto mense semen hispidum profert.

TEMPERAMENTVM.

Chamęleontis nigri radix sicca est in tertio ordine, calefacit uerò in secundo absoluto.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Radix trita, additis exiguo atramento sutorio, cedrino oleo, & axungia, scabiem abigere potest. Abstergit etiam impetigines, admixtis sulphure & bitumine. Decoctum eius collutione dentium dolorē mitigat. Cum pari pipere & cera oblita, dolentibus dentibus auxiliatur. Quinetiā fouentur ea dentes, quū decocta in aceto, & calens imposita fuerit. Scriptorio stylo dolēti denti calida admota, eum frangit. Cum sulphure decolorē ob solē faciē, & alphos emendat. Miscetur medicamentis erodentibus. Phagedęnas, ferinaq́ ac tetra ulcera illita, ad mitiorē habitū transferens sanat.

EX GALENO.

CHAMAELEON
NIGER.

Schwartz Gartendistel.

C

EX GALENO.

Radix quiddam letale obtinet, quamobrem eius foris usus ad scabies, impetigines, alphos, & in summa ad omnia quæ detersionẽ postulant. Præterea emollientibus & discutientibus medicamentis miscetur, ac illita phagedænica ulcera sanat.

EX PLINIO.

Radice eius lichenes curantur, cum sulphure & bitumine unà coctis: cõmanducata uerò dentes mobiles, aut in aceto decocta. Succo scabiem etiam quadrupedum sanant. Et ricinos canum necant.

DE CHAMAEPITY. CAP. CCCXXXIX.

NOMINA.

Χαμαίπιτυς Græcis, Aiuga siue Abiga, autore Plinio, Latinis dicitur. Inuenitur & Ibiga uocari, quod nomẽ, Hermolao teste, ferè seruant hodie Illyrici. Hinc abiectis duabus literis i & g, Iba, & ab Aiuga abiectione literarum a & g, Iua manauit in uulgi nomenclationẽ. Officinę Iuam cognomento muschatam appellant, Germani ye lenger ye lieber. Cæterũ Chamæpitys dicta est, quasi humilis & breuis, humiq; depressa picea: nam eius folia piceam olent. Abiga uerò uocata propter abortus, quos, educendis ijs quæ in utero sunt, excitare solet.

Ibiga. *Iua.* *Chamæpitys unde dicta.* *Abiga quare uocata.*

GENERA.

Tria eius sunt genera. Vna folijs Sedi seu Aïzoi, quam nos fœminã fecimus. Altera ramis anchoræ modo incuruis, quam nondum uidimus. Tertia mas dicitur etiam Dioscoridi. Harum discrimina è descriptionibus certius cognosces.

Prima. *Altera.* *Tertia.*

D

FORMA.

Prima, herba est per terram serpens, subcurua, folia minori Aizoo similia habens, multò tamen tenuiora, pinguiora: hoc est, ut Serapion interpretatur, super se plus humiditatis tenacis habentia, & hirsuta, circa ramos frequentia, odore piceæ, flores exiguos, luteos aut candidos, radicem Cichorij. Altera cubitalibus est ramis anchoræ modo incuruis, tenuibus, coma supradictæ simili, flore candido, semine nigro. Olet autem & ipsa piceam. Tertia quæ mascula appellatur, herbula est foliolis tenuibus, candidis & hirsutis, caule aspero, candido, flosculis luteis, semine secus alas pusillo. Piceam & hæc olet.

LOCVS.

Sua sponte, quod sciam, in Germania non prouenit. Nunc tamen in hortis plantari cœpit. Plinius tertiam in petris nasci tradit.

TEMPVS.

Floret Iunio & Iulio mensibus.

TEMPERAMENTVM.

Chamæpitys gustu quidem amarũ saporem acri ualidiorem obtinet. Est autem in calefaciendo secundi, in siccando uerò tertij ordinis.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Folia primæ septem diebus in uino pota, regio morbo medentur. Quadraginta uerò ex hydromelite, ischiadicos sanant. Dantur peculiariter iecinorosis, urinæ difficultatibus, & renum uitijs. Prosunt etiam torminosis. Ea apud Heracleam Ponticam, perinde atq; antidoto contra aconitum utuntur, bibentes decoctũ. Ad antedicta illinitur, cum polenta iure decocti macerata. Trita & cum fico pro pilulis data aluum emollit. Excepta melle, squama æris, & resina, purgat. Apposita ex melle, ex utero ducit. Mammarũ duritias discutit. Vulnera glutinat. Vlcera quæ serpunt,

cum

CHAMAEPITYS
PRIMA.

Ye lenger ye lieber weible.

CHAMAEPITYS TERTIA.

Ye lenger ye lieber mennle.

A cum melle illita cohibet. Secunda & tertia eandem uim obtinent, non tamen usque adeò efficacem.

EX GALENO.

Effectu expurgat Chamæpitys, abstergitq; uiscera plus quàm calfacit. Proinde regio morbo correptis, & omnino quibus facilè iecur obstruitur, bonum est medicamentum. Quin & menses ducit tum pota, tum apposita cum melle. Sed & urinæ mouendæ aptum est medicamen. Sunt qui etiam eam exhibent ischiadicis decoctã in melicrato. Herba porrò ipsa uiridis magna uulnera conglutinat, & ulcera putrescentia sanat. Mammarum præterea durities discutit.

EX PLINIO.

Prosunt aduersus scorpionũ ictus. Item iecinori illitæ cum palmis aut cotoneis. Renibus & uesicæ, decoctũ earũ cum farina hordeacea. Morbo quoq; regio, & urinæ difficultatibus, ex aqua decocta bibunt. Nouissima contra serpentes ualet cum melle. Sic & apposita uuluas purgat. Sanguinẽ densatum extrahit pota. Sudores facit, perunctis ea. Peculiariter renibus utilis est. Fiunt ex ea & hydropicis pilulæ, cum ficu aluum trahentes. Lumborũ quoq; dolorẽ uictoriati pondere in uino finit, & tussim recentẽ. Mortuos fœtus ex aceto cocta potaq;, eijcere protinus dicitur.

APPENDIX.

Recentiores herbarij, & magna officinarũ pars, aliam Chamæpityn ostendunt, folio Saluiæ rimoso, angustiore tamen, & ad radicẽ maiore, flore subcandido ac luteo, & semine nigro: quæ tamẽ legitima Chamæpitys non est, sed prima potius Sideritidis, ut suo diximus loco, species. Desinant igitur subinde hac herba pro Chamæpity uera uti, ac illius loco has quarum nunc picturas damus usurpent. Erroris autem huius nulla alia fuit causa, quàm quod Chamæpitys etiam ueteribus alio nomine dicta sit Sideritis. Hinc pleriq; decepti eam herbam quæ priuatim ac propriè sic nominatur, pro Chamepity usurpare cœperunt. Sideritis autẽ nulla alia de causa dicta est Chamæpitys, nisi quod illi uulnera glutinandi insit facultas.

Officinarum error.

B

DE PSYLLIO. CAP. CCCXL.

NOMINA.

ΨΥΛΛΙΟΝ græcè, herba Pulicaris latinè, nomen græcum in officinis retinet, germanicè Psilienkraut nominatur. Tam græcam autem quàm latinam appellationẽ à pulice, cuius effigiẽ semen eius refert, sortita est herba. Vel, ut nonnullis uidetur, quia si uiridis in domum feratur, generari in ea pulices prohibeat.

Psyllium unde dictum.

FORMA.

Psyllion folia Coronopo similia habet, hirsuta, longiora, ramos dodrantales. Tota herba ad fœni graminisue formam accedit. Coma eius à medio caule incipit, capitula bina aut terna in summo contracta conuolutáue, in quibus semen pulicibus simile, nigrum durumq;.

LOCVS.

In aruis & incultis nascitur. Nusquam tamen, quod sciam, in Germania nisi satum prouenit.

TEMPVS.

Flores tota ferè æstate ex capitulis eius, quæ spicæ formam obtinent, erumpentes dependent, canino capiti haud dissimiles, ut pictura abundè monstrat. Semen uero autumno profert.

TEMPERAMENTVM.

Semen eius ex secundo refrigerantium est ordine, in desiccando uerò & humectando medium quodammodo & symmetrum. Cõmentum Mesues de substantia eius interiore calida nihil moror.

Mesues cõmentum.

VIRES.

PSYLLIVM

Psilienkraut.

A VIRES. EX DIOSCORIDE.

Vis Psyllio refrigeratoria. Cum rosaceo, aceto, aut aqua illitum articulorũ doloribus, parotidibus, tuberculis, œdematis, luxatis, capitisq́; doloribus prodest. Enterocelis seu intestinorũ ramicibus puerorum, & umbilicis prominentibus cum aceto illitum medetur. Oportet autem acetabuli mensura tusum in aquæ heminis duabus madere, & ubi aqua concreuerit illinire: egregiè siquidem refrigerat: deiectum enim in feruentem aquam, calorem eius reprimit. Prodest erysipelatis. Perhibent si uiridis domum importetur, prohibere ne in ea pulices generentur. Tusa cum adipe, sordida & maligna ulcera expurgat. Succus eius cum melle ad aures fluxione tentatas, & uermiculosas conducit.

EX PLINIO.

Vis ei ad refrigerandũ ingens. Semen in usu. Fronti imponitur in dolore & temporibus, ex aceto & rosaceo, aut posca. Ad cætera illinitur acetabuli mensura, sextario aquæ densat ac contrahit. Tunc terere ac crassitudinẽ illinere oportet cuicunq; dolori, & collectioni inflammationiq́;. Tenasmo in aqua cum radicibus decoctum medetur. Omnibus articulorũ morbis salutare est huius semen madefactũ in aqua, admistis in heminam seminis duobus resinæ colophoniæ cochlearibus, thuris uno.

DE PSEVDONARDO. CAP. CCCXLI.

NOMINA.

ΨΕΥΔΟΝΑΡΔΟΣ græcè & latinè nominatur, quod scilicet non sit uera & genuina Nardus, cuius Dioscorides & alij ueteres meminerunt. *Pseudonardus unde dicta.*

GENERA.

B Duûm cernitur generum. Alterum procerius est, & maiorem spirat odorem, nec minus quàm Nardus placet. Hoc nos Pseudonardũ marem diximus. Officinæ & uulgus herbariorum Spicam à spicatis floribus nominant, Germani Spicanardi. Alterum amplitudine & odore minus, quod nos Pseudonardũ fœminam appellauimus. Officinæ & herbarij recentiores Lauandulam uel Lauendulam, eò quod balneis & hominum lauacris expetatur, elotaq́; omnia si permiscea tur odoris commendet suauitate, uocant. Germani ad hoc nomen alludentes Lauendel nuncupant. *Spica.* *Lauandula.*

FORMA.

Frutex est folio crassiore, carnoso, angusto, colore languido, in candidum uergente, piloso, frequentibus spicis in aristas sparsis, flosculis in spica ferè cœruleis, in Lauendula autem purpureis.

LOCVS.

Gaudent apricis & petrosis, tanta suauitatis fragantia, ut omnes penè flores odoris iucunditate uincant, qua dote uestibus inseruntur.

TEMPVS.

Vtraque perpetua coma exitu ueris canescit, Iunio & Iulio mense spicatur, floribusq́; prægnans est.

TEMPERAMENTVM.

Calefacit & siccat ordine secundo, tenuibusq́; constat partibus, haud multum à natura Celticæ Nardi dissidens.

VIRES.

Antiquus manuscriptus herbarius easdem ferè facultates Pseudonardo, quas Celtica habet, tribuit, dum in hunc modum scribit: Stomachi dolorem frigidum, eiusdem inflationes, uteri dolores, lienis duritiem, iecinorisq́; obstructiones tollit.

PSEVDONARDVS MAS.

Spicanardi.

PSEVDONARDVS
FOEMINA.

Lauendel.

C Stranguriæ & difficultati urinæ auxiliatur. Capiti admota calefacit, eiusq; humiditates exiccat. Hinc est quod recentiores tantisper eius usum in frigidis cerebri & neruorum morbis, apoplexia, paralysi, & similibus cõmendent.

Sequentia duo capita, quoniam absoluto fermè opere ad nos uenerunt, & idcirco suo loco reponi non potuere, tamen ne lector ijs fraudaretur, in calcem potius reijcere, quàm omnino præterire, collibuit.

DE DIGITALI. CAP. CCCXLII.

NOMINA.

Digitalis.

QVod appellatione tum græca tum latina herba hæc hodie destituta sit, nulla alia de causa factum existimamus, quàm quod ueteribus incognita fuerit. Nos pulchritudine eius illecti, ἀνώνυμον esse diutius non sumus pasi. Appellauimus autem Digitalem, alludentes ad germanicam nomenclaturam Fingerhůt/sic enim Germani hanc stirpem nominant, à florum similitudine, quæ digitale pulchrè referunt ac exprimunt. Hac appellatione utemur, donec nos uel alij meliorem inuenerint.

GENERA.

Digitalis purpurea.

Digitalis lutea.

Duûm est generũ. Vna enim purpureos obtinet flores, ideoq; Digitalem purpuream appellauimus. Germanis brauner Fingerhůt dicitur. Altera luteos habet flores, ob id Digitalis lutea dicta nobis est. Germanis geeler Fingerhůt nominatur. In alijs per omnia similes sunt.

FORMA.

D Herba est cubitalis, folijs latis & oblongis, Plantagini non dissimilibus, in extremitatibus serratis, floribus à lateribus caulis ordine dependentib. digitalis formam referentibus, purpureis aut luteis. Quibus decidentibus, semen in calycibus latum & oblongum profert. Radix illi est exigua & capillata.

LOCVS.

Nascitur in montibus, umbrosis & saxosis locis.

TEMPVS.

Floret Iulio potissimũ mense, atq; subinde cadentibus floribus semen producit.

TEMPERAMENTVM.

Impense amara est herba, perinde atq; Gentiana, ut hoc nomine calidã & siccam esse euidentissimum sit.

VIRES.

Hæc herba hauddubiè quum opus est extenuatione, abstersione, purgatione, & obstructionis liberatione, efficax admodũ esse solet. Nam, ut testatur Galenus libro iiij. de simp. med. facul. cap. xvij. amari sapores abstergunt, expurgant, & quæ in uenis est crassitiem incidunt. Quamobrẽ menses etiam quæ amara sunt mouere possunt, & ex thorace & pulmone pus educere. Quid multa? potest hæc herba ferè omnia quæ Gentiana, cuius uires suo in loco inuenient studiosi.

DE OCIMA-

DIGITALIS
PVRPVREA

Braunner Fingerhût.

DIGITALIS
LVTEA.

Geeler Fingerhůt.

A

NOMINA.

ΩΚΙΜΟΕΙΔΕΣ Græcis, Ocimastrum Latinis dicitur. Officinis inusitatum atque incognitum. Germanis wild Basilg appellatur. Ocimoides uerò Græcis haud alia ratione dictum est, quàm quod Ocimo, suis potissimum folijs simile sit. Ocimastrum autem Latini, quasi syluestre Ocimum appellauerunt. Nam sic ipsum uocare uidetur lib. xx. cap. xiij. Plinius.

Ocimoides cur dictum.

Ocimastrum.

Syluestre Ocimum.

FORMA.

Folia habet Ocimo similia, ramulos dodrantales, eosdemq; hirsutos, siliquas Hyoscyamo persimiles, semine nigro plenas, Melanthio seu Nigellæ simili (legendũ em̃ in Dioscoride ἐοικότ@, & non ἐοικότας, ut habent aliqua exemplaria) Radix illi est gracilis & inutilis. Ex qua quidem deliniatione omnibus palàm fit, stirpem, cuius effigiem atq; picturã damus, esse Ocimastrũ: siquidẽ folia fert Ocimi, ramulos palmares & quadratos (quod Dioscorides omisit) hirsutos, flores purpureos (quos itidẽ Dioscorides nõ explicauit) forma Ocimi floribus similes, qui tamen colore, qui illis candidus est, distant: decidentibus floribus siliquas Hyoscyamo similes, seminis nigri, Melanthio similis, plenas ostendit. Radice etiã nititur tenui & superuacua. His omnibus etiam accedit odor, qui planè Ocimum referre uidetur: ita ut nemo dubitare debeat, quin hæc herba uerum sit Ocimastrũ, potissimum cum illi Dioscoridis descriptio sic quadret, ut nulla prorsus nota reclamare uideatur.

Dioscoridis locus emendatus.

LOCVS.

Nascitur arenosis in locis. Copiose autẽ iuxta Nirtingam ad Nicerum oppidulũ prouenit, ubi idipsum primũ uidi, ac reperi: aliàs, quod sciam, mihi nunquã uisum.

TEMPVS.

Floret in fine Septembris & Octobre mense, atq; simul in siliquis semen profert.

B

TEMPERAMENTVM.

Ocimastrum, maximè eius semen, est calidæ & siccæ temperaturæ, quod sapor etiam satis ostendit, qui cum modica adstrictione amarus est.

VIRES. EX DIOSCORIDE.

Semen Ocimastri in uino potum, medetur uiperarũ & aliarum serpentiũ morsibus. Ischiadicis datur cum myrrha & pipere.

EX GALENO.

Ocimoides quidam philiteriũ cognominant. Radix superuacanea est. At semen tenuium partium, & desiccantis citra mordacitatem facultatis est.

EX PLINIO.

Syluestri Ocimo uis efficacior ad eadem omnia, quæ satiuo. Peculiaris ad uitia quæ uomitionibus crebris cõtrahuntur. Vomicisq; uuluæ, contraq; bestiarũ morsus radix in uino est efficacissima.

APPENDIX.

Vel syluestre Plinij Ocimũ diuersum est ab Ocimastro, aut in uerbis eiusdẽ iam productis, error subest. Quum enim Ocimastri radix, Dioscoridis & Galeni testimonio, inutilis sit, non rectè à Plinio dicitur quod eius radix in uino contra bestiarũ morsus efficacissima sit: sed hoc potius, Dioscoride teste, semini tribuendum erit. Quare in Plinio legendũ, contraq; bestiarũ morsus semen in uino est efficacissimũ. Quam sanè lectionem Dioscoridis autoritas abundè confirmat, qui Ocimastri semen cum uino potum, contra uiperarum & aliorum reptilium ictus efficax esse tradit.

Plinij locus emendatur.

COMMENTARIORVM DE STIRPIVM HISTORIA FINIS.

OCIMASTRVM

Wild Basilg

PICTORES OPERIS,

Heinricus Füllmaurer. Albertus Meyer.

SCVLPTOR

Vitus Rodolph. Speckle.

EMENDANDA IN COMMENTARIIS

de Stirpium historia.

Pag.4.uerſ.11.legendum,Hypochondrijs,iecinori &c̃. Ibid.uerſ.20.legendum,Eadem poteſt præſtare cum ſapa,aut lenticula. Pag.8.uerſ.11.Plin.lib.21.cap.21.marem quidem campeſtre &c̃. Ibid.uerſ.13.eiuſdem nomenclaturæ:expungendum itaq; cõma poſt eiuſdem. Ibid.uerſ.16. quod maſculum appellamus. Pag.11.uerſ.19.Ex Macro. Pag.14.uerſ.39.lege,de Acoro uero affirmare. Pag.16.uerſ.40.tubercula facultatem obtinet. Pag.28.uerſ.29.tenuis inteſtini dolores. Pag.29.uerſ.16.ramoſum. Pag.37.uerſ.ult.acris, ut piper,admodum ſit. Pag.43.uerſ.penult.axungia. Pag.54. uerſ.10. mollibus duntaxat ſpinis prædita. Pag.79.uerſ.22. Tænias,pro Tineas. Pag.86.uerſ.11.ab Aconis. Pag.93. uerſ.9. illita, aduerſus. Pag.98. uerſ.8.ſi quis in uilla eam extruxerit. Pag.126.uerſ.27.deſtituitur. Pag.128.uerſ.34.lege, Cum polenta, & expunge dictionem Si. Pag.135.uerſ.46.Ieiuno. Pag.141.uerſ.26.aqueæ. Pag. 148. iuxta picturam lege, BELLIS MAIOR. Pag.210.uerſ.ult.dulcis eſt quodammodo. Pag.236.uerſ.35.utiq; maximè. Pag.263.iuxta picturam, ERVCA SYLVESTRIS. Pag.264.uerſ.19.Kunigundis. Pag.304.iuxta picturam, SATVREIA SEV THYMBRA SATIVA. Pag.326.uerſ.34.nitatur,adijciendũ,radice. Pag.328. uerſ.37.terrena ſubſtantia conſtat. Pag.344. uerſ.5.κόρις enim Græcis &c̃. Pag.355. uerſ.28.tænias. Pag.363. uerſ.6. quæ in thorace ſunt educit. Pag.397.uerſ.37.craſsisq; nõnullis. Pag.440.uerſ.28.abundat,que. Pag.450. uerſ.25.per integrum retinuit annum amittit &c̃. Pag.eadem, uerſ.38. Sedi etiam ad deijcienda. Pag.452. uerſ.1.ad ſeceſſum prouocat. Pag.472.uerſ.28.utranq; uero. Pag.510.uerſ.14.floreat. Pag.529.uerſ.13.aut cum lini,&c̃. Pag.672.uerſ.9.eſſet diſcrimen.

PALMA ISING.